

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธี
กรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

AN ANALYTICAL STUDY THE CONCEPT OF LIFE PROLONGATION IN
THERAVADA BUDDHISM INFLUENCING THE LIFE PROLONGING
RITUAL IN SURIN PROVINCE

พระครูปฐมสังฆการ (สุพรรณ จิตปญฺโญ บุนญยอม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา พระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธี
กรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

พระครูปทุมสังฆการ (สุพรรณ ฉัตรปณฺโญ บุนนยอม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา พระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**AN ANALYTICAL STUDY THE CONCEPT OF LIFE PROLONGATION IN
THERAVADA BUDDHISM INFLUENCING THE LIFE PROLONGING
RITUAL IN SURIN PROVINCE**

PHRAKHRUPATHUMSANGKHAKAN (SUPHAN DHITAPANYO BOONYOM)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

C.E. 2011

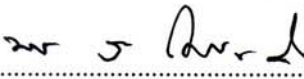
(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ศศ., คร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

..... ประธานกรรมการ
(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, คร.)

..... กรรมการ
(พระมหาวิรัตน์ โสภณสีโล, คร.)

..... กรรมการ
(ดร.อริเทพ ผาธา)

..... กรรมการ
(ผศ.บรรจง โสคติ)

..... กรรมการ
(ดร.สุชาติ บุญชัยญาณนท์)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย	พระมหาวิรัตน์ โสภณสีโล, คร.	ประธานกรรมการ
	ดร.อริเทพ ผาธา	กรรมการ
	ผศ.บรรจง โสคติ	กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์	: ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์
ผู้วิจัย	: พระครูปฐมสมังการ (สุพรรณ ฐิตปณฺโญ บุญยอม)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	
	: พระมหาวิรัตน์ โสภณสีโล ดร. ป.ธ.๓, M.A., Ph.D.
	: ดร.อริเทพ ผาธา ป.ธ.๔, พธ.บ., พธ.ม. พธ.ด.
	: ผศ.บรรจง โสคติ พธ.บ., อ.ม. (ปรัชญา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๐ / มีนาคม / ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์โดยผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์

ผลการวิจัยพบว่า

พระพุทธศาสนามีแนวคิดความมนุษย์นั้นมีกรรมเป็นของตน และการเกิดหรือการตายของมนุษย์ย่อมมีสาเหตุอยู่ ๔ ประการ คือ (๑) อายุขยมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ (๒) กัมมขยมรณะ ตายเพราะสิ้นกรรม (๓) อุภยขยมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ และสิ้นกรรมทั้งสอง (๔) อุปัจเจกมรณะ ตายเพราะอุบัติเหตุ แต่ถึงอย่างนั้นในบางกรณีมนุษย์ก็สามารถที่จะต่อชีวิตหรือต่ออายุไปได้ด้วยการกระทำที่เรียกว่าการต่ออายุด้วยเหตุดังต่อไปนี้คือ (๑) การต่ออายุด้วยการให้ทาน (๒) การต่ออายุด้วยกำลังแห่งฤทธิ์ (๓) การต่ออายุเพราะการรู้จักหลักในการดำเนินชีวิต (๔) การต่ออายุด้วยอำนาจกรรม (๕) การต่ออายุด้วยการสาชยมนต์(พระปริตร)(๖) การต่ออายุด้วยการปฏิบัติธรรมตามหลักอิทธิบาท ๔ (๗) การต่ออายุด้วยความไม่ประมาท (๘) การต่ออายุด้วยการตั้งสัจจะอธิษฐาน (๙) การต่ออายุด้วยการแผ่เมตตา (๑๐) การต่ออายุด้วยการรู้จักประมาณในการบริโภค

นอกจากนั้นพระพุทธรศาสนายังได้เสนอแนวทางในการต่ออายุด้วยการสะเดาะเคราะห์ตามหลักของพระพุทธรศาสนาที่ด้วยการให้ชีวิตแก่ผู้อื่น หรือการรักษาศีล และการเจริญภาวนา ซึ่งวิธีการดังกล่าวผิดกับการสะเดาะเคราะห์ตามแนวคิดของพราหมณ์ที่เห็นว่าเมื่อมีเคราะห์ต้องฆ่าสัตว์เพื่อสะเดาะเคราะห์ตนเอง เป็นต้น สำหรับการสะเดาะเคราะห์กับการต่ออายุในทางพระพุทธรศาสนานั้นถือว่าเป็นการกระทำที่มีความสัมพันธ์เพราะหากมนุษย์ทำการสะเดาะเคราะห์ก็เท่ากับเป็นการต่ออายุ

สำหรับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้น ปัจจุบันจังหวัดสุรินทร์มีการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุอย่างแพร่หลายทั้งชาวสุรินทร์เชื้อสายเขมร กูย และลาวโดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็มีพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแตกต่างกัน และในการศึกษากฎการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระภิกษุในจังหวัดสุรินทร์ ๓ รูป ได้แก่ (๑)พระพิมลพัฒนาการ (พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ (๒)พระครูอภัสสรธรรมคุณ (บุญรอด) วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ (๓)พระครูพัฒนสารคุณ(สอ) วัดสังฆารมณีนบ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ พบว่าการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระเถระทั้งสามรูปนั้นแม้จะมีรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกัน แต่ก็มีพื้นฐานความเชื่อที่มาจากพระพุทธรศาสนา คือเรื่อง การสวดพระปริตรเพื่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเหมือนกัน

ผลการวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธรศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์พบว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมีพัฒนาการมาจากความเชื่อดั้งเดิมคือความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาก็พัฒนามาเป็นความเชื่อที่เกิดจากอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และในระยะต่อมาก็พัฒนามาจากความเชื่อของพระพุทธรศาสนา กล่าวเฉพาะในปัจจุบันนั้นพบว่าชาวบ้านเห็นว่าพระเป็นผู้มีความรู้และมีศีลกว่าจะนิยมที่จะเข้าหาพระภิกษุเพื่อประกอบพิธีกรรมมากกว่าการเข้าหาหมอเวท และในปัจจุบันชาวบ้านนิยมเข้าร่วมพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุกับพระภิกษุมากกว่า นอกจากนั้น ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นจะปรากฏหลักกรรมทางพระพุทธรศาสนาหลายประการ เช่น กรรม กตัญญูกตเวที ความไม่ประมาท ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นมีคุณค่าหลายประการได้แก่ คุณค่าต่อตนเอง คือผู้เข้าร่วมพิธีกรรมนั้นเมื่อผ่านพิธีกรรมนี้แล้วย่อมได้รับความสุขและความสบายใจ จากการ ได้ให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา และคุณค่าต่อสังคม คือ การทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน เป็นต้น

Thesis Title : An Analytical Study of the Life Prolongation Concept in Theravada Buddhism Influencing the Life Prolonging Ritual in Surin Province

Researcher : Phrakrupratumsangkakan (Suphan Thitapanyo Boonyom)

Degree : Master of Art (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

:	Phramaha Virat Sophanasilo	Pali III, B.A., M.A., Ph.D.
:	Dr. Athitthep Phatha	Pali IV, B.A., M.A., Ph.D.
:	Asst. Prof. Banjong Sodadee	B.A., M.A.

Date of Graduation : 20 /March /2012.

ABSTRACT

This thesis is aimed at analytical studying the concept of life prolongation in Buddhism Influencing the life prolonging ritual in Surin Province. The objectives of the studies are 1) to study the concept of age prolongation in Theravada Buddhist scriptures 2) to study the life prolonging ritual in Surin province 3) to analytically study the concept of life prolongation in Buddhism Influencing prolonging ritual in Surin province.

The findings are as follows;

According to Buddhism, human beings have their own Kamma, and their birth or death come from four causes namely, (1) Ayukkkhaya Marana i.e. dying caused by the end of lifespan (2) Kammakkhaya Marana i.e. dying caused by deeds (3) Ubhayakkhaya Marana i.e. caused by the end of lifespan and deeds (4) Upacchedaka Marana i.e. dying caused by accident. However, human being's lives can be extended by following activities in the ceremony called Life Prolonging as follows : (1) giving Dana (2) psychic power (3) knowing the principle of life leading (4) Kamma power (5) chanting the holy stanza (6) practice the Four Part of accomplishment (7) practice the heedfulness (8) determination (9) radiation of loving-kindness (10) economization in consuming

The ceremonies of getting rid of bad luck and life prolongation in Surin province are held in various races of Surin people such as Khmer, Kui, and Lao. Each lineage has its own ritual. From the studies of ceremonies of bad luck getting-rid and life prolonging of three

Bhikkhus in surin province i.e. 1) Phraphimonpattanakarn (Puan Varamanggaro), Wat Mongdolrat, Mueang Dustruct 2) Phrakhruphassarathammakhun [Bunrod], Wat Kokkrom, phanom Dong Rak District 3) Phrakruphattanasarakhun (Sor), Wat satthathambankham, chom Phra District, it is found that even their performances are different in styles, bur remain the same in the belief based on the power of verses of protection or safe-guard (Paritta) in Buddhism.

From the analytical studies the concept of age prolongation in Buddhism Influencing on the getting rid of bad luck and life prolonging ceremonies, it is found that age prolongation is derived from the original belief in spirits and holy things, Brahma-Hinduism, and Buddhism. At the present time, people like to have the getting rid of bad luck and life prolonging ceremonies with Bhikkhus than the ordinary persons due to the knowledge and respect. The getting rid of bad luck and age prolonging ceremonies in Surin province provide various principles of Buddhist teachings to the people such as Kamma, Katannukatavedi, and Apamada, Besides, the getting rid of bad luck and age prolonging ceremonies in Surin province bring us various values, for example, self-value i.e. having participated the ceremonies, they felt happy in mind due to the meritorious action in giving, observing the precept, and mental development.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี เพราะความกรุณาอย่างยิ่งจาก พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทธิโส ป.ธ.๕ M.A. พธ.ค.) รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ที่ได้ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ ห่วงใยสอบถามความก้าวหน้าของการดำเนินการวิจัยด้วยความเป็นห่วงและช่วยเหลือสนับสนุนจนทำให้งานวิจัยฉบับนี้ มีความถูกต้องสมบูรณ์มาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณพระศรีวิสุทธิคุณ (มานพ ปิยสีโล ป.ธ. ๕ อ.ม.) ผู้อำนวยการศูนย์บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ผู้เป็นกัลยาณมิตรและเป็นผู้จุดประกายความคิดในการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเรื่องนี้จนสำเร็จมาด้วยดี

ขอขอบคุณพระครูปริยัติวิสุทธิคุณ (ประจักษ์ จุกชุมโม) สหกรรมิกที่คอยเป็นห่วง และไต่ถามความเป็นอยู่เสมอมา และขอขอบคุณอาจารย์พระมหาวิรัตน์ โสภณสีโล ดร.ในฐานะประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่คอยอนุเคราะห์ข้อมูลและให้คำปรึกษามาตลอด

ขอเจริญพรขอบคุณ ดร.อิทธิเทพ ผาธา และผศ.บรรจง โสคติ อาจารย์ที่ปรึกษาที่มีส่วนสำคัญในการทำให้เนื้อหาในการศึกษาวิเคราะห์ มีความถูกต้องสมบูรณ์ครบทุกประเด็น และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

คุณค่า และประโยชน์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบถวายเพื่อเป็นพุทธบูชาแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกพระองค์ และผู้มีพระคุณทุกท่าน ได้แก่ พระอุปัชฌาย์ บิฑามารดา บูรพาจารย์ ปิยชนผู้มีพระคุณทุกท่าน พร้อมทั้ง ขอมอบองค์ความรู้ที่พึงเกิดพึงมีจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการสืบสาน และจรจรโลงพระพุทธรศาสนา ให้วัฒนาถาวรสืบไป

พระครูปฐมสังฆการ (สุพรรณ ฐิตปญฺโญ บุญยอม)

๒๐ มีนาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	๗
บทที่ ๑ บทนำ	
๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๒. วัตถุประสงค์การวิจัย	๕
๓. ขอบเขตการวิจัย	๕
๔. วิธีการดำเนินการวิจัย	๕
๕. คำจำกัดความเพื่อการวิจัย	๖
๖. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๐
บทที่ ๒ แนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์และต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๑
๒.๑ แนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๑๑
๒.๑.๑ ความหมายของคำว่าเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์	๑๑
๒.๑.๒ ความเป็นมาของเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์	๑๒
๒.๑.๒.๑ การสะเดาะเคราะห์ในมิติของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู	๑๒
๒.๑.๒.๒ การสะเดาะเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๑๔
๒.๑.๓ ท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาขัณฑ์	๑๗
๒.๒ แนวคิดเรื่องการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๑๘
๒.๒.๑ ความหมายของคำว่าอายุ	๑๘
๒.๒.๒ ความสำคัญของอายุ	๑๙
๒.๒.๓ บ่อเกิดของอายุ	๒๐
๒.๒.๓.๑ การอธิบายบ่อเกิดของอายุจากอักษัณสูตร	๒๐
๒.๒.๓.๒ การอธิบายบ่อเกิดของอายุจากหลักการ	
ทางวิทยาศาสตร์เชิงศาสนา	๒๒
๒.๒.๓.๓ การอธิบายบ่อเกิดของอายุจากแนวคิดเรื่องกรรม	๒๗

๒.๒.๔ จุดสิ้นสุดของอายุ	๓๐
๒.๒.๕ ประเภทอายุของสัตว์ในจักรวาล	๓๓
๒.๒.๕.๑ อายุของมนุษย์	๓๓
๒.๒.๕.๒ อายุของเทวดา	๓๕
๒.๒.๕.๓ อายุของสัตว์นรก	๓๘
๒.๓ แนวคิดเรื่องการต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๔๑
๒.๓.๑ ความหมายของการต่ออายุ	๔๑
๒.๓.๒ บ่อเกิดการต่ออายุ	๔๒
๒.๓.๒.๑ สมุฏฐานเรื่องความรักตัวกลัวตาย	๔๒
๒.๓.๒.๒ สมุฏฐานเรื่องความเป็นอมตะ	๔๔
๒.๓.๒.๓ สมุฏฐานเรื่องความสุข	๔๕
๒.๓.๒.๔ สมุฏฐานเรื่องประโยชน์	๔๖
๒.๓.๓ ประเภทของการต่ออายุ	๔๗
๒.๓.๓.๑ การต่ออายุด้วยการให้ทาน	๔๗
๒.๓.๓.๒ การต่ออายุด้วยกำลังแห่งฤทธิ์	๕๒
๒.๓.๓.๓ การต่ออายุเพราะการรู้จักหลักในการดำเนินชีวิต	๕๔
๒.๓.๓.๔ การต่ออายุด้วยอำนาจกรรม	๕๖
๒.๓.๓.๕ การต่ออายุด้วยการสาธยายมนต์(พระปริตร)	๕๘
๒.๓.๓.๖ การต่ออายุด้วยการปฏิบัติธรรม(อิทธิบาท ๔)	๖๑
๒.๓.๓.๗ การต่ออายุด้วยความไม่ประมาท	๖๕
๒.๓.๓.๘ การต่ออายุด้วยการตั้งสัจจะอธิษฐาน	๖๗
(๑)กรณีของสุวรรณสามกุมาร	๖๘
(๒)กรณีของมณฑพัพพมานพ	๗๐
(๓)กรณีของนกคุ้มในอรรถกถาวิภูษาคก	๗๑
๒.๓.๓.๙ การต่ออายุด้วยการแผ่เมตตา	๗๒
(๑) กรณีเรื่องพระนางสามาวดี	๗๒
(๒) กรณีเรื่องมฆมานพ	๗๓
(๓) กรณีเรื่องนางอุคตราอุบาสิกา	๗๓
๒.๓.๓.๑๐ การต่ออายุด้วยการรู้จักประมาณในการบริโภค	๗๔
๒.๔ พิธีกรรมการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๗๘

๒.๔.๑ ความหมายของพิธีกรรมการต่ออายุ	๓๘
๒.๔.๒ บ่อเกิดของพิธีกรรมการต่ออายุ	๓๙
๒.๔.๓ ลำดับขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมการต่ออายุ	๓๙
๒.๔.๓.๑ การเตรียมสถานที่	๓๙
๒.๔.๓.๒ เครื่องประกอบพิธี	๔๑
๒.๔.๓.๓ การนิมนต์พระสงฆ์	๔๑
๒.๔.๓.๔ การสวดพระปริตร	๔๑
๒.๔.๔ จุดประสงค์ของพิธีกรรมการต่ออายุ	๔๒
๒.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างการสะเดาะเคราะห์และต่ออายุในทางพระพุทธศาสนา	๔๒
๒.๖ ทำทิวของพระพุทธศาสนาต่อการสะเดาะเคราะห์และต่ออายุและ พิธีกรรมการต่ออายุ	๔๓
บทที่ ๓ พิธีกรรมการการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์	๕๐
๓.๑ บทนำ	๕๐
๓.๒ แนวคิดเรื่องความเชื่อและพิธีกรรม	๕๑
๓.๒.๑ แนวคิดเรื่องความเชื่อ	๕๑
๓.๒.๒ แนวคิดเรื่องพิธีกรรม	๕๖
๓.๓ ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทย	๑๐๔
๓.๓.๑ ความหมายของคำว่าสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทย	๑๐๕
๓.๓.๒ ความเป็นมาของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ในสังคมไทย	๑๐๖
๓.๓.๓ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทย ๔ ภาค	๑๑๐
๓.๓.๓.๑ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในภาคกลาง	๑๑๒
(๑) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของราชสำนัก	๑๑๒
ก. การสวดมนต์สะเดาะพระเคราะห์	๑๑๒
ข. การทำบุญอายุสวดคนพเคราะห์	๑๑๕
(๒) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวบ้าน	๑๑๗
(๑) พิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์	๑๑๙
(๒) พิธีบูชาพระราหู	๑๑๙
(๓) พิธีสวดคนพเคราะห์	๑๒๑
๓.๓.๓.๒ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในภาคเหนือ	๑๒๑

(๑) การส่งเคราะห์ทั้งเก้า	๑๒๑
(๒) การส่งเคราะห์พระราหู	๑๒๔
(๓) การปฐจาเตียน (เทียน)	๑๒๔
(๔) การส่งเคราะห์เฉพาะตัว	๑๒๖
(๕) การส่งตัวเบิ่งตัวจน	๑๒๖
(๖) การส่งเคราะห์	๑๓๐
(๗) พิธีสืบชะตา	๑๓๑
๓.๓.๓.๓ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ	
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๓๕
(๑) พิธีแต่งเสียดเคราะห์ แต่งเคราะห์ แต่งแก้ หรือแต่งบูชา	๑๓๕
(๒) การสะเดาะเคราะห์ร้อน	๑๓๖
(๓) พิธีสวดขวัญ	๑๓๗
๓.๓.๓.๔ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในภาคใต้	๑๓๗
๓.๓.๔ ความเชื่อเรื่องเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์ในสมัยปัจจุบัน	๑๓๙
๓.๓.๔.๑ พิธีสะเดาะเคราะห์ด้วยตนเอง	๑๓๙
(ก) สวดคาถาบูชา	๑๓๙
(ข) การทำบุญปล่อยสัตว์	๑๔๐
(ค) การทำบุญเฉพาะกิจ	๑๔๑
(ง) การทำบุญโลงศพ	๑๔๒
(จ) การทำบุญถวายสังฆทาน	๑๔๓
(ฉ) การไหว้พระสวดมนต์สะเดาะเคราะห์	๑๔๓
(ช) พิธีส่งเทวดา	๑๔๔
๓.๓.๔.๒ การสะเดาะเคราะห์โดยหมอไสยศาสตร์	๑๔๕
๓.๔ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์	๑๔๖
๓.๔.๑ ประเพณีและวัฒนธรรม	๑๔๗
๓.๔.๒ ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์	๑๔๗
๓.๔.๒.๑ การสะเดาะเคราะห์ของชาวสุรินทร์ (กลุ่มชาติพันธุ์เขมร)	๑๔๘
๓.๔.๒.๒ พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวกูย จังหวัดสุรินทร์	๑๗๒
๓.๔.๒.๓ การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบลาวในจังหวัดสุรินทร์	๑๗๕
(๑) การสะเดาะเคราะห์(เสียดเคราะห์)	๑๗๕

(๒) การเสียเคราะห์ เสียเชิญและเสียกลาง	๑๓๘
(๓) การเสียเชิญ	๑๘๑
(๔) การสวดอุบาทว์	๑๘๑
(๕) การตัดเวรตัดกรรม	๑๘๒
(๖) การส่งราหู	๑๘๓
(๗) การแต่งแก้	๑๘๔
(๘) การปัดรังควาญ	๑๘๔
(๙) การต่ออายุคนป่วย	๑๘๕
๓.๕ กรณีศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์	๑๘๗
๓.๕.๑ กรณีพระพิมลพัฒนาทร (หลวงพ่อพวน วรมงคลโล)	๑๘๙
๓.๕.๒ กรณีพระครูอภัสร์ธรรมคุณ อากสุสโร (หลวงปู่รอด)	๑๙๔
(๑) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบธรรมดาทั่วไป	๑๙๖
(๒) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหลวงหรือ การทำบุญสืบชะตาชีวิต	๑๙๗
๓.๕.๓ กรณีพระครูพัฒนสารคุณ(หลวงปู่สอ)	๒๐๙
บทที่ ๔ วิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการ สะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์	๒๑๓
๔.๑ วิเคราะห์กำเนิดและพัฒนาการของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์	๒๑๓
๔.๑.๑ มีพัฒนาการมาจากความเชื่อพื้นบ้านโบราณ	๒๑๓
๔.๑.๒ มีพัฒนาการมาจากอิทธิพลศาสนาพราหมณ์	๒๑๔
๔.๑.๓ มีพัฒนาการมาจากอิทธิพลพระพุทธศาสนา	๒๑๕
๔.๒ วิเคราะห์อำนาจพระปริตรกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์	๒๒๗
๔.๒.๑ บริบทแนวความคิดคิดเรื่องมนต์	๒๒๘
๔.๒.๑.๑ ความหมายของคำว่ามนต์	๒๒๘
๔.๒.๑.๒ ประเภทของคำว่ามนต์	๒๒๙
๔.๒.๒ พระพุทธศาสนาเถรวาทกับการสวดมนต์	๒๓๓
๔.๒.๓ อานุภาพของพระปริตรกับการสะเดาะเคราะห์ ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์	๒๓๘
๔.๓ วิเคราะห์องค์ประกอบของการสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์	๒๔๔
๔.๓.๑ ความเชื่อเรื่องผี	๒๔๔

๔.๓.๒ ความเชื่อเรื่องขวัญ	๒๔๓
๔.๓.๓ ความเชื่อเรื่องกลาง	๒๕๐
๔.๓.๔ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์	๒๕๑
๔.๓.๕ ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์	๒๕๔
๔.๓.๖ ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา	๒๕๕
๔.๔ วิเคราะห์แนวคิดการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ที่มีอิทธิพลต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์	๒๕๓
๔.๔.๑ อิทธิพลด้านความเชื่อ	๒๕๕
๔.๔.๑.๑ ความเชื่อในอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย	๒๖๐
๔.๔.๑.๒ ความเชื่อในเรื่องกรรม	๒๖๑
๔.๔.๑.๓ ความเชื่อในเรื่องมงคล	๒๖๒
๔.๔.๑.๔ ความเชื่อในเรื่องเจ้ากรรมนายเวร	๒๖๔
๔.๔.๑.๕ ความเชื่อในเรื่องผีและเทวดา	๒๖๖
๔.๔.๒ อิทธิพลด้านพิธีกรรม	๒๖๗
๔.๔.๒.๑ อิทธิพลต่อการเตรียมสถานที่	๒๖๕
๔.๔.๒.๒ อิทธิพลต่อการจัดเครื่องประกอบพิธี	๒๖๐
๔.๔.๒.๓ อิทธิพลในเรื่องการนิมนต์พระสงฆ์	๒๖๒
๔.๔.๒.๔ อิทธิพลในเรื่องการสวดพระปริตร	๒๖๓
๔.๔.๓ อิทธิพลด้านการทำบุญกุศล	๒๖๓
๔.๔.๓.๑ อิทธิพลในด้านการให้ทาน	๒๖๔
๔.๔.๓.๒ อิทธิพลในด้านการรักษาศีล	๒๖๕
๔.๔.๓.๓ อิทธิพลในด้านการเจริญภาวนา	๒๖๕
๔.๕ วิเคราะห์ เปรียบเทียบรูปแบบการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์	๒๖๓
๔.๕.๑ พัฒนาการของระบบความเชื่อต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ	๒๖๓
๔.๕.๒ องค์ประกอบความเชื่อในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ	๒๖๘
๔.๕.๓ รูปแบบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ	๒๖๕
๔.๕.๔ เป้าหมายของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ	๒๘๐
๔.๕.๕ ปัจจัยที่ทำให้การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุประสบความสำเร็จ	๒๘๐
๔.๖ วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์	๒๘๓

๔.๖.๑	หลักคำสอนเรื่อง กรรม	๒๘๓
๔.๖.๒	หลักคำสอนเรื่องความไม่ประมาท	๒๘๓
๔.๖.๓	คำสอนเรื่องบุญกิริยาวัตถุ	๒๘๘
๔.๖.๔	หลักคำสอนเรื่องความกตัญญูกตเวที	๒๘๓
๔.๗	วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเข้าร่วมพิธีการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทาง พระพุทธศาสนาในจังหวัดสุรินทร์	๒๘๖
๔.๗.๑	เกิดความสบายใจ	๒๘๖
๔.๗.๒	เกิดปาฏิหาริย์คือมีอายุยืนรอดตายจากโรคร้ายได้	๒๘๘
๔.๗.๓	เกิดความสามัคคีในครอบครัวและในชุมชน	๓๐๑
๔.๗.๔	เกิดการศึกษาวัดนทรธรรมประเพณี	๓๐๒
๔.๘	วิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กับการสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์	๓๐๓
๔.๘.๑	บทบาทในการเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม	๓๐๔
๔.๘.๒	บทบาทในการเป็นผู้ให้การศึกษา	๓๑๑
๔.๘.๓	บทบาทในการเป็นผู้นำการพัฒนาสังคม	๓๑๑
๔.๘.๔	บทบาทในการเป็นผู้นำทางภูมิปัญญาท้องถิ่น	๓๑๒
๔.๙	วิเคราะห์คุณค่าของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามนัยพระพุทธศาสนา ในจังหวัดสุรินทร์	๓๑๒
๔.๙.๑	คุณค่าต่อตนเอง	๓๑๓
๔.๙.๒	คุณค่าต่อสังคม	๓๑๕
๔.๑๐	ทำดีของชาวจังหวัดสุรินทร์ต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ	๓๑๖
๔.๑๐.๑	ทำดีในการศึกษา	๓๑๖
๔.๑๐.๒	ทำดีในการยอมรับ เผยแผ่ และการอนุรักษ์	๓๑๗
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๓๑๘
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๓๑๘
๕.๒	ข้อเสนอแนะในการวิจัย	๓๒๑
บรรณานุกรม		๓๒๒
ภาคผนวก		
ภาคผนวก ก.		๓๓๕
ภาคผนวก ข.		๓๔๓
ภาคผนวก ค.		๓๕๑

ภาคผนวก ง.	๓๖๓
ภาคผนวก จ.	๓๖๕
ภาคผนวก ฉ.	๓๖๖
ภาคผนวก ช.	๓๘๘
ภาคผนวก ซ.	๓๙๖
ภาคผนวก ฌ.	๔๐๓
ประวัติผู้วิจัย	๔๑๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อภาษาไทย

๑.๑ คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อพระไตรปิฎกในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การอ้างอิงใช้ระบบระบุ เล่ม/ ข้อ/ หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น ที.ม.(ไทย)๑๐/๑๖/๑๐ หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อ ๑๖ หน้า ๑๐

พระวินัยปิฎก

วิ.ม.(ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค (ภาษาไทย)

วิ.จ. (ไทย) = วินัยปิฎก จุฬวรรค (ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค (ภาษาไทย)

ที.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

ที.ปา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย)

ม.มฺ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปิณณาสก์ (ภาษาไทย)

ม.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณณาสก์ (ภาษาไทย)

ม.อุ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปรปิณณาสก์ (ภาษาไทย)

สํ.สพว.(ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค (ภาษาไทย)

สํ.ม. (ไทย) = สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค (ภาษาไทย)

อจ.เอกก.(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต (ภาษาไทย)

อจ.ทุก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต (ภาษาไทย)

อจ.ติก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต (ภาษาไทย)

อจ.ปญจก.(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (ภาษาไทย)

อจ.อฏฐก.(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต (ภาษาไทย)

อจ.นวก.(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต (ภาษาไทย)

อจ.ทสก. (ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต (ภาษาไทย)

ขุ.ธ. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท (ภาษาไทย)

ขุ.ชา. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก (ภาษาไทย)

ขุ.เถร. (ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เถรคาถา (ภาษาไทย)

ขุ.ม. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย มหานิทเทศ	(ภาษาไทย)
ขุ.อุ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน	(ภาษาไทย)
ขุ.อิตฺติ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ. (ไทย)	=	สุดตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์	(ภาษาไทย)

๑.๒ คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

อักษรย่อคัมภีร์อรรถกถาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงคัมภีร์ อรรถกถา ภาษาไทย ฉบับมหา มกุฏราชวิทยาลัย จะแจ้ง เล่ม/ภาค/หน้า เช่น ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๒/๒/๒๔๑. หมายถึง พระสูตร และอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ธัมมบท เล่มที่ ๒ ภาคที่ ๒ หน้า ๒๔๑ ฉบับมหา มกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๒๕ ส่วนการอ้างอิงปกรณ์วิเสส จะใช้ระบุชื่อคัมภีร์ / เล่ม / หน้า เช่น วิสุทฺธิ. ๓ / ๗ .หมายถึง คัมภีร์วิสุทฺธิมรรค เล่ม (ภาค) ที่ ๓ หน้า ๗. หากเป็นวิสุทฺธิมรรค ภาษาไทยจะใช้ฉบับสมเด็จพระ พุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). โดยการอ้างอิงจะใช้วิธีการระบุตามแบบการอ้างอิงของหนังสือ ทั่วไป คือ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). คัมภีร์วิสุทฺธิมรรค ๑๐๐ ปี สมเด็จพระพุฒา จารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ ๔.(กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประชูปริวรรค์พรินทร์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖.) หน้า ๒๑.

บทที่ ๑

บทนำ

๑.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเถรวาทได้กล่าววามนุษย์เกิดมาในโลกนี้ล้วนปรารถนาสิ่งที่ปรารถนากันได้โดยยาก ๖ ประการคือ (๑)อายุ ได้แก่ ชีวิตินทรีย์^๑หรือความเป็นอยู่ได้ของร่างกายและจิตใจ (๒) วรรณะ ได้แก่ ศิวพรรณหรือชาติกำเนิดเนื่องจากเรื่องวรรณะนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับคนในสังคม^๒ (โดยเฉพาะคนอินเดีย) (๓) ความสุข ได้แก่ ความอึดอ้อม ความรื่นรมย์ของชีวิต (๔) พละกำลัง ได้แก่ กำลังกายและรวมถึงกำลังที่จัดอยู่ในภายนอก เช่นกำลังแห่งโคตร ทรัพย์ อำนาจ เป็นต้น^๓(๕) สติปัญญา ได้แก่ ความรอบรู้ หรือปัญญาที่จะสามารถเอาตัวรอดได้และ (๖) ทรัพย์ ได้แก่เงินทองหรือสิ่งที่ตนครอบครองอันจะอำนวยประโยชน์แก่ชีวิตของตนเองและครอบครัวได้ โดยทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ความมีอายุยืนนานเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนามากที่สุด^๔ ดังนั้น มนุษย์จึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะต่อชีวิตของตนให้ยืนยาวออกไปโดยที่ต่างมุ่งหวังว่า เมื่อชีวิตของตนยืนยาวจะได้อยู่เพื่อเสพเสวยความสุขในโลกนี้ต่อไป แต่อย่างไรก็ตามก็จะพบว่า อายุของมนุษย์นั้นพระพุทธองค์ตรัสว่าเป็นของนิคหน้อย^๕ไม่มากอยู่ได้ไม่เกิน ๑๐๐ ปีโดยประมาณ^๖ ถึงอย่างนั้น มนุษย์ก็ใฝ่แสวงหาหนทางที่จะให้ตนเองปลอดภัยและมีชีวิตยืนยาว หรือพยายามที่จะทำการ “ต่ออายุ” ของตนเอง ซึ่งการต่ออายุนั้น แม้ว่า จะเป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นไปได้อย่างยากแต่มนษย์ทุกคนก็ปรารถนาและในทางพระพุทธศาสนาได้มีการให้คำอธิบายเรื่องการต่ออายุไว้ว่า ในระยะแรกมนุษย์โดยมาก

^๑ ส.บ.อ.(ไทย)๓/๓๒๖.

^๒S.Radhakrishnan, **Indian Philosophy, Vol. One**, p. ๑๑๑-๑๑๒.และ ที.คัมภิลิว. ริส เควิดส์, แต่ง, **พระพุทธศาสนาในชมพูทวีป**, สมัย สิงหสิริ, แปลและเรียบเรียง, หน้า ๕๕-๑๐๐.ที.สี.(บาลี) ๕/๑๕๕-๑๕๖/๑๒๖-๑๒๗, (ไทย) ๕/๑๕๕-๑๕๖/๘๕-๘๖. พระอุครกณาริการ (ชวินทร์ สระคำ), **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า๑๒-๑๓.

^๓ อัง.จตุกก.อ.(ไทย) ๒/๑๕๑.

^๔ ส.บ.อ.(ไทย) ๑/๑/๔๘๐.

^๕ในอรรถกถาได้ขยายความว่า “ความที่ชีวิตคือ อายุนั้นเป็นของน้อย โดยอาการ๒ อย่าง คือชื่อน้อย เพราะความที่ชีวิตนั้นเป็นไปกับด้วยรส คือ ความเสื่อมสิ้นไป และเพราะความที่ชีวิตนั้นประกอบด้วยขณะ คือครู่เดียว” ส.บ.อ.(ไทย)๑/๑/๔๔.

^๖ “คนเมื่อเป็นอยู่ก็ยังไม่อาจเป็นอยู่เกิน ๑๐๐ ปี คือเป็นอยู่ ๕๐ ปีบ้าง ๖๐ ปีบ้าง” ดู ส.บ.อ.(ไทย)๑/๑/๔๘๐.

พยายามแสวงหาที่พึ่งได้แก่ ต้นไม้ ป่าไม้ ภูเขา รุกขเจดีย์ เป็นที่พึ่ง” ต่อมาก็เข้าหาเทพเจ้าและมีการบูชาัญญาเทพเจ้าเมื่อคราวมีภัยคุกคามด้วยพืชผักธัญญาหารนานาชนิดจนที่สุดแม้จะต้อง “ฆ่า” หรือตัดชีวิตของผู้อื่นเพื่อต่อเติมชีวิตของตนเองก็ต้องทำ” ตัวอย่าง ในกรณีของพระเจ้าปเสนทิโกศล^๙ แต่ก็นั้น ก็เป็นวิธีการที่พระพุทธองค์ทรงห้ามและทรงแสดงว่า หากต้องการชีวิตแต่เข้าไปตัดรอนชีวิตของผู้อื่นนั้นไม่ถือว่าเป็นวิธีการที่ถูกต้อง แต่หากอยากได้ชีวิตก็ต้องให้ชีวิตจึงจะสามารถ “ต่อชีวิต” ของตนเองได้ ดังนั้น จากกรณีดังกล่าวจึงถือว่าเป็นกรอบสำคัญของกรกล่าวถึงคำว่า “ การต่ออายุ” หรือการต่อชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องการและปรารถนาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท

อย่างไรก็ตามเราจะพบว่า แนวคิดการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธองค์ทรงยอมรับว่า เฉพาะพระพุทธเจ้าโดยทั่วไปหากประสงค์จะต่ออายุก็สามารถที่จะทำได้ด้วยการเจริญอิทธิบาท ๔^{๑๐} เป็นนิคย สามารถต่ออายุไปได้ถึง ๑ กัปปีหรือเกินกว่านั้นก็ได้ ส่วนคนธรรมดาจะสามารถต่ออายุได้ด้วยเหตุสำคัญคือ (๑) การไม่ฆ่าสัตว์ตามหลักศีล ๕^{๑๑} (๒) การนอบน้อมผู้ใหญ่^{๑๒}

^๙ พ.ร.(ไทย)๒๕/๑๘๘/๘๒.

^{๑๐} Wendy Doniger O’Flaherty, Other People Myths (London : The University of Chocago Press 1988),p.83.

^{๑๑} ส.ส.(ไทย)๑๕/๑๒๐/๑๓๘-๑๓๙.

^{๑๒} คำรับรองนี้มีปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ว่า “อานนท อิทธิบาท ๔ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นอุชยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารภดี ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป อิทธิบาท ๔ ตถาคตเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นอุชยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สังสมแล้ว ปรารภดีแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป” ที.ม.(ไทย)๑๐/๑๓๘/๑๒๖.

^{๑๓} อุบาสก ขึ้นชื่อว่า ปาณาติบาตนี้ เป็นไปเพื่ออบายเป็น ไปด้วยเหตุให้มีอายุสั้น” ส.ส.อ.(ไทย)๑/๒/๓๕๙. การละเว้นจากปาณาติบาตกรรมย่อมทำให้อายุยืน ม.อ.(ไทย)๑๔/๒๕๐/๓๕๑-๓๕๒.ม.อ.อ.(ไทย)๓/๒/๒๕๓.

^{๑๔} “ธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละย่อมเจริญแก่ผู้กราบไหว้ผู้นอบน้อมต่อผู้ใหญ่ เป็นนิคย” พ.ร.(ไทย) ๒๕/๑๐๘/๖๔.

(๓) การทำบุญบริจาคทาน (๔) การปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิ (๕) ด้วยอำนาจพระปริตร^{๑๓} (๖) ด้วยอำนาจกรรม^{๑๔} (๗) ด้วยอำนาจของพระพุทธองค์ ในกรณีของหัตถกุมารที่พระพุทธองค์เสด็จไปช่วยเหลือจากเงื้อมมือของอ้าวกษั^{๑๕} เป็นต้น

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่าพระพุทธศาสนายอมรับว่าการต่ออายุสามารถที่จะทำได้ด้วยผลของกรรมดีหรือกุศลกรรมที่มนุษย์ได้กระทำทั้งในส่วนที่เป็นกรรมในอดีตหรือแม้กระทั่งกรรมในปัจจุบัน เช่น การให้ทาน ให้ข้าว ให้อาหาร ให้เสื้อผ้า หรือกระทั่งการให้ชีวิตก็เป็นผลต่อการต่อชีวิตให้ยืนยาวได้ หรือในบางกรณีการต่อชีวิตอาจเป็นไปได้ด้วยมนต์หรือพระปริตร หรือแม้แต่อำนาจของพระพุทธองค์ก็ตาม ซึ่งนั่นก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของความเชื่อเรื่องการต่ออายุของชาวพุทธในระยะต่อมา

อย่างไรก็ตามเมื่อล่วงสมัยพุทธกาลมาแล้ว ความเชื่อต่อแนวคิดเรื่องการต่ออายุนี้ก็ยังคงมีปรากฏอยู่เรื่อยมา และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากความเชื่อที่เป็นหลักการมาเป็นรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม โดยเฉพาะเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยแล้วก็จะพบว่าความเชื่อของสังคมไทยที่มีต่อแนวคิดการต่ออายุก็ยังคงมีอยู่ โดยเป็นความเชื่อที่ได้รับการผสมกับความเชื่ออื่น ๆ จนกลายมาเป็นรูปแบบของความเชื่อเฉพาะในมิติของสังคมไทย โดยคนไทยเชื่อกันต่อ ๆ กันมาว่า คนเราเกิดมาแล้วย่อมมีอุปัทวเหตุต่างกัน อันเนื่องมาจากกรรม แต่กรรมดังกล่าวก็สามารถที่จะลดทอนหรือแก้ไขให้หายได้ด้วยการประกอบพิธีกรรมต่ออายุ ซึ่งมีชื่อเรียกพิธีกรรม

^{๑๓} พระปริตรที่มีผลต่อการต่ออายุก็คือโพชฌงคปริตร อาฏานาฎิยปริตร รัตนสูตร เป็นต้น ซึ่งในกรณีของอายุวัฒนกุมารนั้นพระพุทธองค์ให้นิมนต์พระมาสวดพระปริตร ๗ วัน ๗ คืนก็สามารถต่ออายุไปได้ ดูขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๘/๖๔.ธ.นิต อยู่โพธิ์ **อานุภาพพระปริตร**(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๒๕๓๗) หน้า ๑๒.สมเด็จพระยาจารย์ราชานุภาพ, **ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา. ตำนานพระปริตร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม , ๒๕๑๔), หน้า ๒๐๗.

^{๑๔} แนวคิดเรื่องกรรมนั้นดูเหมือนจะเป็นคำตอบสำหรับทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตสัตว์โลกรวมถึงการต่ออายุกรรมดีหรือกุศลกรรมนั้นสามารถต่ออายุหรือรักษาชีวิตให้ยืนยาวไปได้เช่น กรณีกุมภกเสรษฐีในเรื่องนางสามาวดีเป็นทั้งนี้เพราะกรรมเป็นเสมือนหนึ่งเงาตามตัว ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า“ ดูก่อนมาณภพ สัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีต”ม.อ.อ.(ไทย)๑/๒/๒๕๕.

^{๑๕} ส.อ.(ไทย)๑/๒/๔๕๒.

ดังกล่าวในหลายชื่อ เช่น ภาคเหนือเรียกว่าสืบชาติ^{๑๖} ภาคกลางเรียกสืบชะตาอายุ^{๑๗} ภาคอีสานเรียกว่าต่ออายุ หรือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ^{๑๘} โดยเฉพาะในภาคอีสานมีความเชื่อว่า พิธีสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเป็นพิธีกรรมที่สามารถต่ออายุให้ทั้งคนป่วยและคนที่เกิดวิปัติสารอาการผิดปกติต่าง ๆ ทั้งร่างกายและจิตใจให้หายได้ โดยรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์มีอยู่หลายประการ เช่น การเสียเคราะห์ เสียเชิญ เสียกลาง การสวดอุบาสก การตัดเวรตัดกรรม การส่งราหู การแต่งแก้ การสูดขวัญ เป็นต้น^{๑๙}

จะเห็นได้ว่าการสะเดาะเคราะห์เป็นพิธีกรรมอันเนื่องมาจากความเชื่อของคน โดยเชื่อว่า พิธีกรรมดังกล่าวสามารถขจัดปัดเป่าเคราะห์ร้ายทั้งหลายอันหมายถึงความเจ็บป่วย ความทุกข์ร้อน หรือความหายนะ ให้ออกจากชีวิตของตนได้ ดังนั้น การสะเดาะเคราะห์จึงมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก เสมือนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมิให้อยู่ในความประมาท เป็นการกระทำเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับตนในภายภาคหน้าอีกด้วย

กล่าวเฉพาะภาคอีสาน จังหวัดสุรินทร์ถือได้ว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีกระแสความนิยมในการประกอบพิธีกรรมความเชื่อในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ โดยประชาชนในจังหวัดสุรินทร์นิยมที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามวัดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เนื่องจากเชื่อกันว่า การเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าวสามารถที่จะปัดเป่าอุปัทวันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเองได้ โดยเฉพาะการเข้าร่วมพิธีกรรมที่จัดขึ้นภายในวัดที่มีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมถือว่า เป็นเรื่องที่ดีเป็นบุญกุศลกับตนเองและสังคม เพราะเชื่อว่า พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์และในบางส่วนก็เชื่อว่าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์นี้เป็นพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากสมัยพุทธกาล เมื่อถึงคราวที่ประสบกับเคราะห์กรรมหรืออุปัทวันตรายต่าง ๆ หรือเมื่อเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านของญาติมิตรที่ไปทำงานในแดนไกลก็นิยมนิมนต์พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงหรือเป็นที่เคารพ รู้หลักในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุไปประกอบพิธีกรรมที่หมู่บ้านเพื่อเป็นการเสริมสิริมงคลกับตนเองและครอบครัว

^{๑๖} ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสฉลองสถาปนา ๔๐ ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

^{๑๗} มณี พยอมยงค์, ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๕.

^{๑๘} สวิง บุญจิม, มรดกอีสาน. (อุบลราชธานี : อีสานออฟเซ็ทการพิมพ์, ๒๕๓๑) หน้า ๑๐๕.

^{๑๙} จำเนียร พันทวี พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมูนัน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๔๐. หน้า ๑๒๒-๑๓๓.

จากความเชื่อและพิธีกรรมและความสนใจของประชาชนชาวจังหวัดสุรินทร์ที่มีต่อการพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อที่จะค้นหาคำตอบว่าแนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของผู้คนในจังหวัดสุรินทร์อย่างไร และผลที่เกิดจากการเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าวนี้มีอย่างไรบ้าง ซึ่งหากดำเนินการวิจัยจนถึงที่สุดแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า ผลการวิจัยคงมีประโยชน์ต่อผู้ใคร่ต่อการศึกษาในประเด็นดังกล่าวในโอกาสต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๒ เพื่อศึกษาพิธีกรรมการการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

๓. ขอบเขตการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ ๒ ด้านคือ (๑) ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาวิจัยแนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเฉพาะในเขตจังหวัดสุรินทร์ เท่านั้น (๒) ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูลด้านผู้ที่ประกอบพิธีพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นจะศึกษาเฉพาะพระเกจิอาจารย์ในจังหวัดสุรินทร์จำนวน ๓ รูปได้แก่

(๑) พระพิมลพัฒน์นาทร (พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์

(๒) พระครูอภัสร์ธรรมคุณ (บุญรอด) วัดโคกกรรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์

(๓) พระครูพัฒนสารคุณ (สอ) วัดสัทธารมณ บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

สำหรับการวิจัยการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบของการรวบรวมข้อมูล ๒ ประการ คือ

(ก) การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราที่เกี่ยวข้องทั้งพระไตรปิฎก อรรถกถาและเอกสารต่างๆ ไปตามแนวทางของการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่จะต้องอาศัยค้นคว้าจากเอกสารเป็นหลัก

(ข) การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยการใช้วิธีการเพื่อเข้าถึงข้อมูล ๓ ประการคือ

(๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก(Indept Interviews) โดยการสัมภาษณ์พระเกจิที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในเขตจังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓ รูป

(๒)การสังเกต (Observe) เป็นการเข้าร่วมสังเกตการณ์ในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ของประชาชนแล้วบันทึกระเบียบพิธีกรรมขั้นตอนการประกอบพิธีโดยละเอียด

(๓) การประชุมกลุ่ม (Group Discussion) เป็นการจัดประชุมกลุ่มสนทนาเพื่อหาคำตอบในประเด็นเกี่ยวกับหลักการและเหตุผลของการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์และเข้าร่วมในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ของประชาชนชาวจังหวัดสุรินทร์

เมื่อได้รวบรวมข้อมูลทุกส่วนแล้ว ผู้วิจัยจะได้ทำการดำเนินการวิจัย ดังนี้

(๑) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตำราที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่ต้องการศึกษา รวมถึงข้อมูลในภาคสนาม

(๒) นำข้อมูลที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์ในประเด็นต่าง ๆ

(๓) สรุป และนำเสนอข้อมูลที่ได้

๕. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ต่ออายุทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำบุญกุศลหรือการปฏิบัติธรรม(บำเพ็ญอิทธิบาท ๔) หรือการประพาศิอันน้อมต่อผู้ใหญ่และการให้ทาน รวมถึงการประกอบพิธีสวดพระปริตรซึ่งมีผลต่อการทำให้ชีวิตหรืออายุยืน

การต่ออายุในคติทางภาคอีสาน หมายถึง การทำให้อายุยืนยาวด้วยการประกอบพิธีกรรมที่ถือเป็นอุบายในการทำให้อายุยืนยาวด้วยการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น

พิธีกรรม หมายถึง การแสดงออกตามความเชื่อทางศาสนาของบุคคลในรูปแบบต่างๆ

การสะเดาะเคราะห์ หมายถึง การประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการปิดเป่าอุปัทวอันตรายตามความเชื่อของประชาชนชาวจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นการจัดขึ้นในวัดโดยพระเกจิอาจารย์ของคณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์

ลาง หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปมงคลตามความเชื่อของชาวอีสานที่เกิดขึ้นหรือปรากฏขึ้นกับตนเองที่เชื่อว่าเมื่อพบเจอกลางที่เป็นเครื่องหมายดังกล่าวแล้วจะก่อให้เกิดสิ่งไม่ดีกับตนเอง

โชค หมายถึง ความดี สิ่งดีๆที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตของตนเอง

แต่งแก้ หมายถึง การแต่งกระทงเพื่อประกอบพิธีกรรมในการแก้เคราะห์

ความเชื่อ หมายถึง ความเชื่อของประชาชนชาวอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ที่มีต่อการประกอบพิธีสะเดาเคราะห์ต่ออายุ

พระเกจิอาจารย์ หมายถึง พระเถระผู้ทรงศีลเป็นที่เคารพสักการะที่ยังมีชีวิตอยู่ในจังหวัดสุรินทร์

๖. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๖.๑. เอกสาร

๑. **ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์** ได้กล่าวไว้ในหนังสือการสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสงานฉลองสถาปนา ๔๐ ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ว่า การสืบชะตาในสายตาของชาวพุทธระดับปราชญ์บอกว่า เป็นเปลือกกระพี้ของศาสนา แม้พิธีสืบชะตาจะไม่ใช่แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา แต่ก็มีส่วนที่ชาวพุทธให้ความสำคัญ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้คนได้กระทำความดี เพื่อการแก้เคราะห์กรรมเก่า แม้ว่าตามข้อเท็จจริง คนเราไม่อาจจะล่วงพ้นความตายได้ แต่ถ้ายังมีความหวังที่จะให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การทำพิธีสืบชะตา ก็เป็นวิธีหนึ่ง ที่สร้างขวัญและกำลังใจให้ชีวิตมีความหวัง เพราะทุกคนต่างก็อยู่ได้ด้วยความหวัง เป็นการปฏิบัติในระดับชาวพุทธพื้นบ้าน^{๒๐}

๒. **สมเจตน์ วิมลเกษม** ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “สืบชะตา : การสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน”, ไว้ว่า จุดมุ่งหมายในการประกอบพิธีสืบชะตานั้นเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องอายุวัฒนมกุมาร โดยเชื่อว่าชะตาชีวิตของคนเรานั้นมีความเป็นไปไม่เหมือนกัน บุคคลใดชะตาดีก็จะมีความสุข ปราศจากทุกข์กังวล หรือโรคร้ายเบียดเบียน ตรงข้ามถ้าผู้ใด โชคร้ายพบแต่ความทุกข์ความกังวล ไม่สบายกาย ไม่สบายใจก็จะเรียกว่าชะตาตก หรือบางทีก็ถึงความตายในเวลาอันไม่สมควรตายก็มักเรียกว่า ชะตาขาด หรือมีเหตุร้ายแรงที่ส่งผลถึงชีวิต ต้องรีบหาทางแก้ไขโดยมากจะนิยมให้

^{๒๐} พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์, การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา, เนื่องในโอกาส ฉลองการสถาปนา ๔๐ ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗. หน้า คำนำ.

ทำพิธีสืบชะตา ซึ่งหากแก้ไขทันการณ์ภู่วิธี เชื่อว่าจะสามารถรอดพ้นอันตรายไปได้ คนถึงที่ตายก็จะรอดตาย ที่เจ็บป่วยก็จะหาย ที่โชคร้ายก็จะกลายเป็นโชคดี^{๒๑}

๓. สวิง บุญเจิม ได้กล่าวถึงพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ว่าเคราะห์คือสิ่งที่เรายึดติดอยู่ในจิตใจ โดยการเชื่อถือมาตามประเพณี เคราะห์มีความสัมพันธ์กับดวงดาว เช่น ดาวจันทร์ ดาวพฤหัสบดี ดาวศุกร์ เป็นเคราะห์ดี ถ้าเสวยอายุเรา ๆ ก็จะพบแต่สิ่งที่ดี ส่วนดาวอังคาร ดาวเสาร์ ดาวอาทิตย์ เป็นดาวร้าย ถ้าเสวยอายุเราก็จะพบในสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้นจึงมีการทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ผู้วิจัยจะได้นำเอาไปเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่อไป^{๒๒}

๔. อุคม เขยทิวังศ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย ในเรื่องพิธีสืบชะตาไว้ว่า ประเพณีสืบชะตาถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของล้านนาแต่โบราณ มีผู้นิยมทำตั้งแต่ชาวบ้านทั่วไปกระทั่งบุคคลชั้นสูง พระสงฆ์ พระราชามหากษัตริย์ก็กระทำพิธีกรรมนี้ เพื่อความสุข ความเจริญ และสืบอายุให้ยืนยาวออกไป เป็นพิธีบำรุงขวัญ เสริมกำลังใจ สร้างกตัญญูกตเวทีให้ลูกหลานได้กระทำแก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ของคน ลูกศิษย์ทำให้แก่ครูบาอาจารย์ สร้างสามัคคีแก่ชุมชนมีความรักโยงใยเพราะได้ร่วมพิธีกัน เป็นพิธีที่สำคัญในการให้กำลังใจ กำลังขวัญแก่ผู้คนในบ้านเมือง ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนในล้านนาโดยทั่วไปอย่างยิ่ง^{๒๓}

ข. งานวิจัย

๑. พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม ได้นำเสนอผลการศึกษาวิจัยอิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อประเพณีและพิธีกรรมของชาวอีสาน มีตัวอย่าง เช่นเรื่องอายุวัฒนกุมาร มีคติธรรมคือ สิ่งที่ทำให้อายุยืน คือ การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่และผู้มีพระคุณ เรื่องบุรพกรรมของโพธิราชกุมาร มีคติธรรมคือ ความไม่ประมาท มีอิทธิพลต่อพิธีสะเดาะเคราะห์ มีสารธรรมคือ ถ้าทำพิธีด้วยศรัทธาและมีปัญญากำกับย่อมเป็นการสะเดาะกิเลสด้วย การเจริญพุทธมนต์เอง หรือการฟังสวดถือเป็นอนุสติทำให้ใจสงบ การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมในบทสวดเป็นการสะเดาะเคราะห์โดยไม่ต้องเข้าพิธีเรื่อง บุรพกรรมของพระพุทธเจ้า มีคติธรรม คือ อานุภาพของพระปริตร การสละความสุข

^{๒๑} สมเจตน์ วิมลเกษม, “สืบชะตา : การสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน”, ในชีวิตไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ชุดฮิตฮอยเฮา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ฯ, ๒๕๔๐.

^{๒๒} สวิง บุญเจิม, มรดกอีสาน. (อุบลราชธานี : อีสานออฟเซ็ทการพิมพ์, ๒๕๓๑) หน้า ๑๑๐.

^{๒๓} อุคม เขยทิวังศ์, ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๕

เล็กน้อยเพื่อเห็นแก่สุขอันยิ่งใหญ่ มีอิทธิพลต่อประเพณีบุญชำระ มีสารธรรมคือ การชำระระดับสูงสุดคือ การชำระจิตใจให้ผ่องแผ้วจากอาสวะกิเลส การศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมในรัตนสูตร การร่วมมือกันของผู้นำชุมชน ชาวบ้าน พระสงฆ์ ในการชำระสิ่งไม่ดีที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเกิดในชุมชน เป็นความสามัคคีที่ก่อให้เกิดความสุขแก่ชุมชนได้

จากการวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับประเพณีและพิธีกรรมของชาวอีสาน โดยสังเกตได้จากวิถีการดำเนินชีวิตและหลักความเชื่อเกี่ยวกับนิทาน ชาดกวรรณกรรม ที่ได้รับการเผยแพร่จากผู้ได้รับการศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา^{๒๔}

๒.พระมหาชลทิช จันทร์หอม กล่าวว่าไว้ในงานวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์พิธีสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท เปรียบเทียบความเชื่อของนักศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยมหิดล ไว้ว่า การสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ในเบื้องต้นมีวัตถุประสงค์สวดเพื่อรักษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเผยแผ่ไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลาย ภายหลังพุทธปรินิพพานพระเถระทั้งหลายในลังกา ได้รวบรวมพระสูตรในพระไตรปิฎกนำมาสวดเพื่อแสดงลำดับของการศึกษาตามไตรสิกขา ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ในคณกโมคคัลลานสูตร มีชื่อเรียกว่า “อนุปปพปฏิบัติทา” มีการรักษาศิลเป็นลำดับขั้น และวิธีการจัดออกุศลจนบรรลุเป้าหมายของศาสนาเป็นลำดับสุดท้าย โดยรวบรวมไว้ในคัมภีร์ชื่อว่า “จตุภาณวาร”ต่อมา กลายเป็นพิธีกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการป้องกันรักษาบุคคลให้พ้นจากภัยอันตราย ให้ประสบกับความสำเร็จความดีงามในชีวิตตามที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ โดยคัมภีร์อรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า อานุภาพของมนต์เกิดจากตัวของผู้ฟังและผู้สวดเองที่ตั้งอยู่ในความเมตตา มีความซื่อสัตย์ มีความศรัทธาเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยเป็นเบื้องต้น แล้วยึดถือปฏิบัติด้วยความ

เพียรอย่างมีสติปัญญา แต่ในปัจจุบัน พิธีสวดมนต์ในพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติที่ผิดความมุ่งหมาย กล่าวคือ ประกอบพิธีกรรมเพื่อมุ่งลาภสักการะ ไม่เป็นไปตามกระบวนการพัฒนาปัญญา^{๒๕}

^{๒๔} พระมหาอรุณ อรุณธมฺโม, “อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อประเพณีและพิธีกรรมของชาวอีสาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.

^{๒๕} พระมหาชลทิช จันทร์หอม, “การศึกษาวิเคราะห์พิธีสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อของนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗,

๓. นิตยา จันทโกภาสกร กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง สืบชะตา : การศึกษาเชิงวิจารณ์ ไว้ว่า คัมภีร์สืบชะตาเป็นวรรณกรรมที่สะท้อนเรื่องที่เป็นความรู้ที่มีคุณค่าของยุคสมัยราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๕ และจากการศึกษาทำให้ทราบว่า การสืบชะตาเมืองเชียงใหม่มีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าสามฝั่งแกน ซึ่งเป็นพระราชบิดาของพระเจ้าติโลกราช จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าพิธีนี้น่าจะมีมาตั้งแต่รัชกาลก่อนหน้านั้นก็ได้ และยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าในด้านค่านิยม คติธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจำแนกออกได้เป็นการให้ทาน การสอนให้ตั้งมั่น อยู่ในศีลธรรม สุภายิต คำพึงเพย สำนวนต่างๆ อันแสดงคุณธรรมและคติธรรมและประเพณี^{๒๖}

๓. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๓.๑ ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๓.๒ ทำให้ทราบพิธีกรรมการการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์
- ๓.๓ ทำให้ทราบผลการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

---

^{๒๖} นิตยา จันทโกภาสกร, “สืบชะตา : การศึกษาเชิงวิจารณ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖.

บทที่ ๒

แนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์และต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

๒.๑ แนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

เป็นที่ทราบกันว่าศาสนาทุกศาสนานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ โดยความเชื่อของศาสนามีลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งก็คือความเชื่อที่มีความหวังต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติว่าจะสามารถเข้ามาอิทธิพลต่อการกำหนดสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงได้มีความเชื่อและความหวังต่ออำนาจดังกล่าวด้วยการปฏิบัติตามความเชื่อดังกล่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยที่กระแสดความเชื่อในยุคแรก ๆ ของศาสนาโบราณมีนัยของการแสดงออกที่คล้ายคลึงกัน คือ มุ่งตรงต่ออำนาจของเทพเจ้า แม้พระพุทธศาสนาเองก็มีการกล่าวถึงลักษณะสำคัญดังกล่าวไว้ว่า มนุษย์ในยุคโบราณที่มีความรักสุขเกลียดทุกข์เป็นธรรมชาติได้พากันแสดงความเชื่อถือต่อป่าไม้ ภูเขา หรือ รุกขเจดีย์ต่าง ๆ เพื่อเป็นที่พึ่งช่วยให้ตนเองรอด หรือมีชีวิตยืนยาวต่อไปได้^๑ โดยวิธีของพิธีกรรมเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์หรือต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาก็มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ จากการที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่ยอมรับอำนาจเทพเจ้า ดังนั้นการที่จะกล่าวว่าพระพุทธศาสนามีพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจึงเป็นเรื่องที่จะต้องมีการพิจารณากันอย่างถี่ถ้วน แต่ถึงอย่างนั้น พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็ยังคงปรากฏรูปแบบบางประการอยู่ในเนื้อหาของพระพุทธศาสนา ซึ่งรูปแบบดังกล่าวอาจจะไม่ตรงกับการสะเดาะเคราะห์หรือการต่ออายุตามกรอบของศาสนาเทวนิยมโดยทั่วไปก็ได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสามารถที่จะพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความหมายของคำว่าเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์

สำหรับคำว่า สะเดาะเคราะห์ ถือว่า เป็นคำที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่ในยุคหลัง และยังไม่มีปรากฏในหลักฐานทางคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะคัมภีร์ชั้นพระไตรปิฎก จะมีเพียงคำว่า เคราะห์ใน

---

^๑ ชู.ธ. (ไทย)๒๕/๑๘๘-๑๘๒/๘๒. และนอกจากนั้นยังปรากฏในงานของ เสถียร พันธังสี, ศาสนาโบราณ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐.หรือดูใน Lessa William A.Volgt Evon Z, *Reader in Comparative Religion An Anthopological Approach* Third Edition, (New York : Happer&Row Publisher ,1972), pp.12-18. และใน สุชีพ ปุญญานุภาพ, *ประวัติศาสตร์ศาสนา*, (กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, ๒๕๒๖), หน้า ๒๖.ก็ยืนยันในประเด็นนี้

ภาษาบาลีในคำว่า สุกกกรรม ทุพุกกกรรม^๒ แปลว่า ทำให้โชคดี ทำให้เคราะห์ร้าย^๓ หรือในภาษาไทย ฉบับมหามกุฏฯ แปลว่า คูโชคดี คูเคราะห์ร้าย^๔ เฉพาะคำว่า ะคะ แปลว่าโชค เมื่อเติมสุ หรือทุ เข้า ไปข้างหน้าจึงมีความหมายว่าเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้าย^๕

ส่วนคำว่า สะเดาะเคราะห์ มาจากคำว่า สุกกกรรม หมายถึง การกระทำให้มีโชคดี หรือการ ปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกไปให้เกิดเป็นความโชคดีกับชีวิตและสังคมขึ้นมาแทน ซึ่งการกระทำใน ลักษณะดังกล่าวชื่อว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์ แต่ไม่เรียกว่า สะเดาะเคราะห์ แต่เรียกว่าเป็นการ กระทำเพื่อให้เกิดความโชคดีขึ้น โดยการสะเดาะเคราะห์ในยุคนั้นก็มีอยู่หลายประการ เช่น การบูชา ยัญด้วยเครื่องมือบูชายัญที่นิยมกันในแต่ละยุคสมัย การประกอบพิธีบนบาน และพิธีกรรมการแก้ บน เป็นต้น อนึ่ง เราจะพบว่า คำว่า การสะเดาะเคราะห์ก็มีความหมายเดียวกันกับ คำว่า การบูชายัญ เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมการบูชายัญมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการแก้เคราะห์ ร้ายของผู้ที่เชื่อว่า ตนกำลังประสบเคราะห์กรรม เช่น กรณีของพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงสุบินนิมิต ไม่ดี พอตื่นบรรทมแล้วจึงตรัสถามพราหมณ์ปุโรหิต ซึ่งก็ได้รับคำตอบว่า การสุบินนิมิตดังกล่าว เป็นเรื่องที่ไม่ดีเป็นบาปเคราะห์จะต้องประกอบพิธีกรรมแก้เคราะห์ด้วยการบูชายัญ^๖ ดังนั้น การ บูชายัญโดยนัยก็คือ การสะเดาะเคราะห์ตามความเข้าใจของคนในสมัยปัจจุบันนั่นเอง

๒.๑.๒ ความเป็นมาของเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์ สำหรับบ่อเกิดหรือความเป็นมา ของการสะเดาะเคราะห์ในบริบทของความเชื่อของสังคมอินเดียทั้งในก่อนและสมัยพุทธกาล จาก การศึกษามาทั้งหมดสามารถที่จะแบ่งพัฒนาการในเรื่องของการสะเดาะเคราะห์หรือการประกอบ พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ในวัฒนธรรมอินเดียได้เป็น ๒ ประการ คือ (๑) การสะเดาะเคราะห์ในมิติ ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และ (๒) การสะเดาะเคราะห์ในมิติของศาสนาพุทธ

๒.๑.๒.๑ การสะเดาะเคราะห์ในมิติของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู สำหรับการสะเดาะ เคราะห์ของศาสนาในยุคแรก ของอินเดียเป็นการสะเดาะเคราะห์ภายใต้ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ประจำธรรมชาติ เมื่อมนุษย์มีภัยมาถึงตนเองก็จะพยายามหาทางออกหรือหาความสบายใจให้กับตน

^๒ ที.สี.(บาลี)๕/๒๖/๓๕.

^๓ ที.สี.(ไทย)๕/๒๖/๓๕.

^๔ ที.สี.อ.(ไทย)๑/๑/๑๔.

^๕ พระอุครคณาธิการ(ชวินทร์ สระคำ) รศ.ดร.จำลอง สารพัตนิก พจนานุกรม บาลี-ไทย (กรุงเทพฯ:เรื่อง ปัญญา ๒๕๓๘) หน้า ๘๖.

^๖ ส.ส.อ.(ไทย) ๑/๑/๔๓๘-๓๓๙.

ด้วยการประกอบพิธีกรรมบูชาต้นไม้บ้าง เจดีย์บ้าง ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก^๑ ส่วนการสะเดาะเคราะห์ในมิตติของศาสนาพราหมณ์ฮินดู ได้เริ่มมาตั้งแต่สมัยศีกคำบรรพ ซึ่งในวัฒนธรรมพราหมณ์-ฮินดู มีการทำการสะเดาะเคราะห์หรือการประกอบพิธีกรรมเพื่อสร้างความสวัสดิให้เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม โดยการสะเดาะเคราะห์ดังกล่าวเรียกกันโดยทั่วไปว่า การบูชาขันธ์ โดยการประกอบพิธีบูชาขันธ์มีวิวัฒนาการมาทั้งหมด ๔ ยุค คือ (๑) ยุคสมัยศีกคำบรรพ เป็นการบูชาขันธ์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้าที่เรียกกันว่าปุรุชะหรือพระพรหม การบูชาขันธ์หรือการสะเดาะเคราะห์โดยนัยนี้เป็นการประกอบพิธีเพื่อเอาใจเทพเจ้าหรือเพื่อสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับเทพเจ้าแล้วเทพเจ้าจะได้ออบความสวัสดิให้ (๒) ยุคสมัยพระเวท ในยุคนี้เป็นการบูชาขันธ์หรือการสะเดาะเคราะห์เพื่อบูชาเทพเจ้าที่เกิดขึ้นใหม่จากเดิมที่มีเฉพาะพระพรหมหรือปุรุชะก็กลายมาเป็นพระสวาตริ พระวรุณ พระอินทร์ และพระยม เป็นต้น โดยในยุคนี้เน้นการอ่อนวอนหรือสักการะแด่เทพเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวทเป็นหลัก ซึ่งมีผู้ทำหน้าที่คือพราหมณ์ โดยมุ่งหวังถึงความสำเร็จและอำนาจรวมถึงความมีอายุยืนยาว เป็นต้น (๓) ยุคสมัยพราหมณ์ ในการประกอบพิธีกรรมในยุคนี้ก็เหมือนกับยุคที่ผ่านมา คือมีจุดประสงค์สำคัญก็คือการเอาใจเทพเจ้าและบังคับให้เทพเจ้ามอบหรือประทานสิ่งที่ตนเองปรารถนามาให้^๒ ดังนั้น ในยุคนี้จึงถือว่าเป็นยุคทองของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาขันธ์ เหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะพวกพราหมณ์ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดเกณฑ์ในการประกอบพิธีกรรม และมีหลักฐานว่า การสะเดาะเคราะห์หรือบูชาขันธ์ในยุคนี้มีการนำมนุษย์มาเป็นเครื่องสังเวยในพิธีการดังกล่าวด้วย^๓ (๔) ยุคสมัยอุปนิษัต^๔ โดยยุคนี้มีพื้นฐานความเชื่ออยู่ที่แนวคิดเรื่องอาดมันและปรมาตมันสำหรับยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคสุดท้ายของพัฒนาการทางด้านความคิดและความเชื่อของศาสนาพราหมณ์^๕ ซึ่งในยุคนี้มีแนวคิดในเชิงต่อต้านการประกอบพิธีกรรมโดยเห็นว่า พิธีกรรมเป็นเรื่องเหลวไหล แต่ก็ยังพอมีร่องรอยของการบูชาขันธ์ให้เห็นอยู่บ้าง

^๑ พ.ร. (ไทย)๒๕/๑๘๘-๑๘๒/๕๒.

^๒ รศ.ดร.สุนทร ณ รังสี **ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ** (กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๒) หน้า ๕.

^๓ พระอุตรคณาธิการ(ชวินทร์ สระคำ)**ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**,หน้า ๓๑.

^๔ พระมหาเสนาะ กัณห์หัตถ์ การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและแนวปฏิบัติเรื่องการบูชาขันธ์ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๔**, หน้า ๓๓-๔๕.

^๕ ศ.(พิเศษ)เสถียร พันธรั้งมี **ศาสนาเปรียบเทียบ พิมพ์ครั้งที่ ๑** (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย๒๕๓๔)หน้า ๑๓.

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า ในกรณีของพัฒนาการพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาัญญาของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ได้มีพัฒนาการมาโดยลำดับ โดยเฉพาะการพัฒนาการความเชื่อพื้นฐานของการประกอบพิธีกรรมได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

อนึ่ง เราจะพบว่า การสะเดาะเคราะห์ในทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู การสะเดาะเคราะห์หรือบูชาัญญา โดยทั่วไปมีอยู่ ๕ ประเภท คือ (๑) พรหมัญญาหรือเวทย์ญ เป็นารประกอบพิธีกรรมบูชาัญญาหรือสะเดาะเคราะห์ด้วยเครื่องสังเวทเพื่อบูชาพระพรหม พระฤาษี พระเวท เป็นต้น (๒) เทวัญญา หมายถึง การบูชาัญญาหรือการสะเดาะเคราะห์ด้วยการบูชาไฟ ด้วยการจุดไฟเผากำยาน รูปเทียนเพื่อขอความสวัสดิ์แก่ตน (๓) ปิถุญญา หมายถึง การบูชาบรรพบุรุษ หรือการบูชาบิดามารดา ซึ่งก็คือว่าเป็นบุพการีของลูก การปฏิบัติต่อพ่อแม่ด้วยความเคารพยอมก้อให้เกิดบุญและสามารถที่จะขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีไม่งามให้ออกจากชีวิตของตนเองได้ (๔) ภูตัญญา หมายถึงการบูชาด้วยการประพาดิทธิธรรมคือการอื่นไม่เบียดเบียนผู้อื่น^{๑๒}

๒.๑.๒.๒ การสะเดาะเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง เคราะห์และการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาัญญาที่นิยมทำกันในสมัยพุทธกาลไว้หลายประการ แต่หากกล่าวถึงท่าทีของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์โดยภาพรวมแล้วจะพบว่าพระพุทธศาสนาไม่เห็นด้วยและไม่ได้สอนให้มนุษย์สยบยอม อ่อนนอน กราบกรานเทพเจ้า ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนาเห็นว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้หรือพัฒนาได้ เมื่อฝึกได้แล้วมนุษย์ก็สามารถเป็นที่พึ่งแก่สัตว์ประเภทอื่นได้ไม่เว้นแม้แต่เทวดา แต่ถึงอย่างนั้น พระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวถึงรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ที่เรียกกันว่า การบูชาัญญา โดยเห็นว่าสาเหตุของการประกอบพิธีกรรมเช่นนั้นก็เพราะมนุษย์ต่างรักตัวกลัวตาย รักสุขเกลียดทุกข์ เมื่อมีภัยมาถึงตัวก็จะทำการป้องกันหรือต้านทานทุกข์หรือเหตุนั้นไว้ไม่ให้เกิดขึ้นกับตนเอง โดยรูปแบบหรือลักษณะของการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาัญญาเพื่อมุ่งหวังความสวัสดิ์ในยุคก่อนพระพุทธศาสนามีรูปแบบและองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้ (๑) วัตถุที่นำมาบูชาหรือสะเดาะเคราะห์ได้แก่ สัตว์ พืช และเปลวไฟ สัตว์นั้นก็จะมีช้าง ม้า วัว เป็นต้น และที่สุดก็คือมนุษย์^{๑๓} หรือมีพืชก็มีผักต่าง ๆ (๒) ผู้ประกอบพิธีกรรมคือพราหมณ์หรือปุโรหิต (๓) สถานที่มีหลากหลาย เช่นที่บ้าน ที่ริมแม่น้ำสำคัญ เป็นต้น (๔) บทสวดใช้บทสวดของพราหมณ์ ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง

^{๑๒} กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย แปลและเรียบเรียง **มหาภารตะยุคพุทธ พิมพ์ครั้งที่ ๗** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม ๒๕๔๑) ๑๑๗.

^{๑๓} Wendy Doniger O'Flaherty **Other Peoples Myths** (London: The University of Chicago 1988) p 83.

อนึ่ง เราจะพบว่า การดำเนินพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาขี้เณรในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของอินเดียไม่ได้เกิดมาจากศาสนาพราหมณ์อย่างเดียว แต่เกิดมาจากความเชื่อของชาวพื้นเมืองหรือความเชื่อดั้งเดิมด้วย โดยที่คนในยุคนั้นมีความเชื่อมั่นว่า การสะเดาะเคราะห์ให้ถูกวิธีสามารถที่จะอำนวยประโยชน์ที่ปรารถนาทุกประเภท กระทั่งการได้อายุที่ยืนยาวกว่า ๑๐๐ ปีก็ได้^{๑๔} อย่างไรก็ตามเราจะพบว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้เห็นด้วยกับหลักการหรือแนวคิดเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาขี้เณร เพราะถือว่า เป็นการกระทำที่เบียดเบียนผู้อื่นและไม่เป็นประโยชน์ ดังปรากฏในการปฏิเสธเรื่องการบูชาขี้เณรของพระพุทธองค์ที่มีต่อการเตรียมการบูชาขี้เณรของพระเจ้าปเสนทิโกศลในอัญญาสูตร^{๑๕} หรือปรากฏในทศนะของท่านพระกุมารกัสสปเถระที่ตอบโต้กับพระเจ้าปายาสีว่า การสะเดาะเคราะห์ด้วยการฆ่าไม่ใช่สิ่งที่ประเสริฐ เป็นมิจฉาทิฎฐิ แล้วสอนว่า การบูชาขี้เณรหรือสะเดาะเคราะห์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการฆ่านั้นประเสริฐกว่า^{๑๖} แต่ถึงอย่างนั้น พระพุทธศาสนาก็ได้ปรับเปลี่ยนหลักการบูชาขี้เณรแบบใหม่ขึ้น ตามแนวทางคำสอนของพระพุทธศาสนาว่า การบูชาขี้เณรที่ถูกต้องก็คือ การให้ทาน การรักษาศีลและ การเจริญภาวนา เพราะการทำเช่นนั้นย่อมก่อให้เกิดประโยชน์กับชีวิตและสังคมมากกว่า ซึ่งผิดกับการมัวเมาอยู่กับการบูชาขี้เณรย่อมจะก่อให้เกิดโทษแก่ตนเอง แต่การสะเดาะเคราะห์ที่ถูกต้องนั้นจะต้องดำเนินการตามหลักการทางพระพุทธศาสนา คือ (๑) การให้ทานเป็นนิตย์อุทิศให้ผู้มีศีล (๒) สร้างกุฏิวิหารเพื่อสมณพราหมณ์ผู้มาจากทิศทั้ง ๔ (๓) การเข้าถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึก (๔) การสมาทานและปฏิบัติตามศีล ๕ (๕) การออกบวชประพตฺติพรหมจรรย์จนบรรลุฉาน ๔ และเจริญวิปัสสนาจนได้วิชชา ๘ ซึ่งเป็นขี้เณรที่ลงทุนน้อยแต่ได้ผลมาก^{๑๗} หากทำเช่นนี้ได้ก็จะถือว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์ที่ชอบธรรมตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาท

อย่างไรก็ตามจะพบว่า ในระยะต่อมาภายหลังจากการได้ประกาศจุดยืนในเรื่องของรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาขี้เณรของพระพุทธศาสนาที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากรูปแบบของศาสนาพราหมณ์แล้ว ก็ได้ปรากฏมีรูปแบบของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์หรือการกำจัดปีศาจ

^{๑๔} ศ.เอส.อาร์ โกชัย, พัฒนาการแห่งความคิดแบบอินเดียโบราณ แปลโดย พระมหาสมจินต์ วันจันทร์ เอกสารอัครธานา, หน้า ๑๑.

^{๑๕} ส.ส.(ไทย) ๑๕/๓๕๑/๑๐๕. ส.อ.(ไทย) ๑/๑/๔๓๘-๓๓๗.

^{๑๖} ที.ม.(ไทย) ๑๐๔๓๘/๓๖๕. ม.ม.(ไทย) ๑๓/๕/๕. อัง.อัญญา. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑.

^{๑๗} ที.ส.(ไทย) ๕/๓๔๕-๓๕๘/๑๓๕ สุชีพ ปุญญาอนุภาพ พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย ๒๕๓๒) หน้า ๓๐๒-๓๐๓.

ชั่วร้ายที่เกิดขึ้น ในกรณีของการทำพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ปีศาจความถี่ที่เมืองไพศาลี ซึ่งพระพุทธรูปทรงมุงที่จะกระทำเพื่อเป็นการช่วยเหลือบรรดาชาวเมืองที่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของเหล่าอมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งถือได้ว่า นั่นเป็นการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เมืองหรือที่เราอาจจะเรียกกันในภาษาปัจจุบันว่า เป็นการสืบชะตาเมือง หรือการทำบุญชำระบ้านชำระเมืองก็ได้ ซึ่งถือเป็นความคลั่งคลายของพระพุทธรูปศาสนาที่จะมุ่งเข้าไปแก้ไขปัญหาของชาวพุทธในบางเรื่อง หรือบางสถานการณ์เป็นการเฉพาะ โดยการสาธยายพระปริตรที่ชื่อว่า “รัตนสูตร” ซึ่งผลจากการสาธยายดังกล่าวก็สามารถที่จะช่วยเหลือชาวเมืองไพศาลีจากการคุกคามของอมนุษย์ได้ ซึ่งพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ที่เมืองไพศาลินั้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในสมัยหนึ่ง เมืองไพศาลีได้เป็นเมืองมั่งคั่งกว้างขวาง มีคนอยู่อาศัยจำนวนมาก ต่อมา ได้เกิดภัยคือข้าวยากหมากแพงขึ้น ทำให้ประชาชนล้มตายด้วยความหิวโหยเป็นจำนวนมาก ต่อมาบรรดาอมนุษย์ (ยักษ์ กูตผีปีศาจ) ได้เข้าไปสู่พระนครเพราะกลิ่นซากศพของมนุษย์ที่ถูกทิ้งไว้ทำให้นุษย์ยิ่งล้มตายกันมากขึ้นจากการเบียดเบียนของอมนุษย์

ต่อมาได้เกิดอหิวาตกโรคเกิดขึ้นเพราะความไม่สะอาดของบ้านเมืองอันเกิดจากซากศพซึ่งภัย ๓ อย่าง คือ ภัยเกิดแต่ภิกษาหาได้ยาก ๑ ภัยเกิดแต่มนุษย์ ๑ ภัยเกิดแต่โรค ๑ ก็เกิดขึ้นด้วยเหตุนี้ในขณะนั้นชาวเมืองที่เหลืออยู่ก็ได้ประชุมกันแล้วนำเรื่องขึ้นกราบทูลพระราชราชาว่า ภัย ๓ อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นได้เกิดขึ้นแล้วในพระนครนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้นจะทำอย่างไรกัน พระราชาจึงได้รับสั่งให้ทำการประชุมประชาชนในท้องพระโรงแล้วให้สืบหาต้นเหตุของความเดือดร้อนและพยายามหาวิธีการแก้ไข ซึ่งในเบื้องต้นมีผู้เสนอว่า ให้มีการทำพิธีกรรม การบวงสรวง ด้วยการกระทำมงคล จึงมีการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวแต่ก็ไม่เป็นผล จึงได้พากันปรึกษากันว่า ควรไปเชิญครูทั้ง ๖ มีปฐมกัศสปะเป็นต้นมาประกอบพิธีกรรม แต่ก็มีอีกส่วนหนึ่งเสนอว่าควรไปกราบทูลนิมนต์พระพุทธรูปมาจะดีกว่า เพราะพระองค์เป็นผู้มีอำนาจมาก การที่ทรงเสด็จมาก็จะทำให้ภัยต่าง ๆ สงบไปได้ ซึ่งข้อเสนอนี้ก็ทำให้ประชาชนเห็นด้วย

เมื่อประชุมกันแล้วจึงได้ส่งคนไปกราบทูลนิมนต์พระพุทธรูปซึ่งประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์มาที่เมืองไพศาลีโดยได้อธิบายถึงภัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองให้พระพุทธรูปทรงทราบโดยละเอียด ซึ่งพระพุทธรูปก็ทรงรับนิมนต์แล้วได้เสด็จไปที่เมืองไพศาลี เมื่อเสด็จไปถึงชาวเมืองต่างก็ให้การต้อนรับพระองค์เป็นอย่างมาก และขณะที่เสด็จไปถึงเมืองนั้น ได้เกิดเหตุอัศจรรย์คือฝนได้ตกอย่างหนักเป็นเหตุให้เกิดน้ำท่วมถึงสะเอวและได้พัดพาเอาบรรดาซากศพทั้งหลายให้ไหลไปตามแม่น้ำจนหมดสิ้นเป็นเหตุให้เมืองมีความสะอาดขึ้น

เมื่อพระพุทธองค์เสด็จไปถึงเมืองภายหลังจากฝนตกชำระล้างเมืองแล้วก็ได้รับสั่งให้พระอานนท์เรียน (ท่องจำ) เอรัดนสูตร แล้วให้เดินไปพร้อมกับพระราชาทั้งหลายแล้ว สวดพระปริตรรอบ ๆ พระนคร และทำน้มนมต์รดตามกำแพงเมืองต่าง ๆ โดยรอบ เมื่อพระเถระเรียนเอาพระปริตรแล้วก็ดำเนินการต่าง ๆ ตามที่พระพุทธองค์ทรงมีพระบัญชา คือ การสวดพระปริตรพร้อม ๆ กับการเดินประพรมน้มนมต์ไปตามกำแพงรอบ ๆ เมือง โดยมีบรรดาเจ้าลิจฉวีทั้งหลายเดินตาม เมื่อพระเถระได้สวดพระปริตรคือ ยังกัญจิ วิตุตัง เป็นต้น และประพรมน้มนมต์ไปทั่วเมือง น้ำที่สาดขึ้นไปเบื้องบนได้ตกลงบนกระหม่อมของอมนุษย์ เมื่ออมนุษย์ทั้งหลายถูกเมล็ดน้ำกระทบแล้ว ๆ ก็ต่างพากันหนีไปหมด เมื่อพระเถระสวดถึงบท ยานิธ ภูตานิ เป็นต้น และรดน้มนมต์แก่ผู้ป่วยก็หายจากโรคในทันใด แล้วลุกขึ้นแวดล้อมพระเถระกลับเข้าสู่ห้องพระโรงที่พระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ นับแต่นั้นมาเหตุการณ์ร้าย ๆ ที่เมืองไพศาลีก็ได้สงบลงทั้งนี้ก็ด้วยอานุภาพของพระพุทธองค์นั่นเอง^{๑๘}

จากกรณีดังกล่าวเราจะพบว่า เมื่อมีภัยพิบัติเกิดขึ้นในบ้านเมืองของชาวพุทธก็มักจะมีการประกอบพิธีกรรมเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาอันจะเป็นเหตุในการแก้ไขปัญหานั้นไปได้ แต่ถึงอย่างนั้นก็จะพบว่า การประกอบพิธีกรรมของชาวพุทธแม้จะมีเรื่องปาฏิหาริย์แต่ก็ไม่ได้มีนัยของการกระทำที่มุ่งถึงการเช่นสรวง หรือการอ่อนวอนแต่อย่างใด หากแต่เป็นการประกอบพิธีกรรมที่เกิดจากการระลึกถึงบารมีของพระพุทธองค์เท่านั้น

๒.๑.๓ ทำทิวของพระพุทธศาสนาต่อการสะเดาะเคราะห์หรือการบูชาขี้ผึ้ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วจะพบว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิรูปสังคมทั้งในด้านหลักการหรือความเชื่อของผู้คน การบูชาขี้ผึ้งหรือการสะเดาะเคราะห์ก็เป็นอีกรูปแบบความเชื่อหนึ่งที่พระพุทธศาสนาเข้าไปดำเนินการปฏิรูปในลักษณะของการ “นิยาม” ความหมายของคำที่เป็นฐานของความเชื่อ และการปฏิบัติแบบดั้งเดิมมาสู่การแปลความหมายใหม่ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้และทัศนคติแบบใหม่ โดยในสังคมอินเดียยุคนั้นได้นิยามความหมายคำว่า บูชาขี้ผึ้ง ว่าหมายถึงการกระทำที่มุ่งถึงการเอาใจเทพเจ้า ทั้งนี้เพราะสังคมอินเดียเชื่อว่า มีเทพเจ้าสูงสุดอยู่ ซึ่งการเชื่อเช่นนั้นย่อมนำไปสู่การปฏิบัติที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์กับเทพเจ้าด้วยการเช่นไหว้บูชาขี้ผึ้ง (สะเดาะเคราะห์) โดยสิ่งที่มนุษย์จะต้องรับผิดชอบก็คือการจัดพิธีกรรมและเครื่องบูชาที่ถูกต้อง เมื่อ

^{๑๘} พุ.พุทธทศปาฐะ.อ.(ไทย) ๑/๑/๒๒๐-๒๒๘.

บูชาแล้วก็คอยด้วยความหวังสุดแต่ท่านจะโปรด^{๑๙} แต่พระพุทธศาสนาสอนว่า การที่มนุษย์จะได้รับ ความสวัสดิ์ใด ๆ นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเอาใจเทพเจ้า แต่เป็นการที่มนุษย์จะต้อง “กระทำความดี” ด้วยตัวเอง ด้วยการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา ซึ่งไม่เกี่ยวกับรูปแบบของการเช่นสรวงเอาใจ เทพเจ้า แต่เป็นการกำหนดโชคดีหรือโชคร้ายด้วยการกระทำของตัวเอง ในฐานะที่พระพุทธศาสนา เห็นว่า มนุษย์เป็นผู้ที่สามารถกำหนดอนาคตของตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งอำนาจนอกตัว ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงกำหนดท่าทีต่อการสะเดาะเคราะห์มนุษย์ที่แตกต่างไปจากศาสนาดั้งเดิม ที่เริ่มจากการฆ่าเพื่อเอาใจเทพเจ้า มาเป็นการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาเป็นต้น

๒.๒ แนวคิดเรื่องการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

สำหรับประเด็นที่จะต้องนำมาศึกษาประเด็นแรกก็คือ แนวคิดเรื่องอายุ เนื่องจาก คำว่า อายุ มีปรากฏในหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และมีความสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งที่มนุษย์ล้วนปรารถนา คือ การอยากมีอายุยืนยาว อยากเกิดไม่อยากตาย หรืออยากมีชีวิตอยู่เป็นอมตะ ไม่มีการเกิด ไม่มีการตาย ซึ่งสังคมอินเดียในยุคก่อนและสมัยพุทธกาลก็ถือว่า เป็นสังคมที่มีแก่นความคิดอยู่ ที่การพยายามแสวงหา “อายุ” ที่ยืนยาว หรือความหมายอีกนัยหนึ่งก็คือ การแสวงหาความเป็นอมตะ ของวิญญาณหรือชีวิตที่ไม่ต้องการตาย แต่อยากได้ชีวิตหรืออยากมีอายุยืนยาวเพื่อที่จะได้เสพเสวย ความสุขในโลกนี้ หรือโลกอื่น ๆ ที่ตนถือกำเนิดอยู่ให้ยาวนานที่สุด ดังนั้น อายุจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญสำหรับมนุษย์หรือสัตว์ในทุกลมุกุมิ และเมื่ออายุมีความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรที่จะต้องมีการศึกษาและวางกรอบในการศึกษาเรื่องอายุไว้ตามลำดับขั้นนี้ก็เพื่อที่จะได้เป็น ข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

๒.๒.๑ ความหมายของคำว่าอายุ คำว่า อายุ หมายถึง เวลาที่ดำรงชีวิตอยู่ เวลาชั่วชีวิตหนึ่ง ช่วงเวลานับตั้งแต่เกิดมา^{๒๐} หรือมีมาจนถึงเวลาที่กล่าวถึง หรือหมายถึง การมีชีวิตอยู่ในโลกนี้จนถึง วันตาย ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อายุขัย คือช่วงมีชีวิตอยู่ หากเมื่อตายไปแล้วก็เรียกว่า สิ้นอายุขัย^{๒๑} รวมความแล้วคำว่า อายุ ก็มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า (๑) ชีวิต หมายถึง การเป็นอยู่ หรือ

^{๑๙} ที.สี.(ไทย) ๘/๓๔๕-๓๔๖/๑๔๔-๑๔๕. และดูในพระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) ธรรมเนียมมกาย (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก ๒๕๓๕) หน้า ๒๗๗.

^{๒๐} พระอุตรคณาธิการ(ชวินทร์ สระคำ) รศ.ดร.จำลอง สารพัดนึก พจนานุกรม บาลี-ไทย (กรุงเทพฯ: เรื่องปัญญา ๒๕๓๘) หน้า ๘๖.

^{๒๑} สำนักราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค ๒๕๔๖) หน้า ๑๓๖๗.

ดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะเมื่อมนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ก็หมายความว่า มนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตนั้นเป็นผู้ที่มีอายุ (๒) การเกิด เพราะคำว่า การเกิดย่อมหมายถึงการ ได้มาซึ่งชีวิตและการ ได้มาซึ่งอายุ ดังนั้น คำว่า การเกิดก็คือ การมีชีวิตก็คือ ย่อมมีความหมายเดียวกันกับคำว่า อายุ ทั้งนี้ก็เพราะการเกิดถือว่าเป็นการ เริ่มต้นของการมีอายุ และการมีชีวิตก็เป็นการดำเนิน ไปของอายุ ซึ่งการมีอายุนั้นอีกนัยก็หมายถึง การมีชีวิตที่ยืนยาว หรือการมีอายุยืนยาวเท่าใดนั้นย่อมเป็นสิ่งที่สามารถบอกได้ว่า คนเรามีอายุยืนยาวได้มากเท่านั้น ดังนั้น หากเราจะนิยามความหมายของคำว่า อายุ ว่าหมายความว่าอย่างไรก็สามารถที่จะเทียบเคียงได้กับคำว่าชีวิตและการเกิดนั่นเอง

๒.๒.๒ ความสำคัญของอายุ สำหรับคำว่า อายุ นั้นมีความสำคัญสำหรับมนุษย์และสัตว์ทุกประเภท ซึ่งในคัมภีร์พระ ไตรปิฎกระบุว่าอายุเป็นหนึ่งในสิ่งที่มนุษย์ต้องการมากที่สุดในความต้องการหลักของมนุษย์ทั่วไป ๔ ประการ คือ (๑) อายุ ได้แก่ การมีชีวิตอยู่ในโลกเพื่อสร้างความคิด หรือเพื่อการเสวยสุขเรียกกันว่า กาม โภคิ หรือผู้เกิดมาเพื่อบริโภคมกาม (๒) วรรณะ หมายถึง ผิพรรณ แต่ในสังคมอินเดียแล้วหมายถึงการเกิดในชนชั้นที่ดีหรือในตระกูลที่จัดอยู่ในวรรณะสูง เช่น พราหมณ์ หรือกษัตริย์ เป็นต้น (๓) สุข ได้แก่ ความสุขที่เป็นของชาวบ้านที่เรียกว่า โลกียสุขซึ่งแบ่งเป็น ๒ ประการคือ สุขของชาวโลกหรือสุขบนโลกมนุษย์และสุขของเทพเจ้าหรือสุขบนโลกสวรรค์ นอกจากนี้ก็มีความสุขที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุเรียกว่า สุขคือความหลุดพ้นเป็นโลกุตระสุข (๔) ยศ ได้แก่ ตำแหน่งหรือความมีเกียรติยศ ชื่อเสียงในสังคมเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม (๕) สวรรค์^{๒๒} ได้แก่ การได้ไปเกิดบนโลกสวรรค์หรือโลกของเทพเจ้าที่เชื่อกันว่า เป็นดินแดนที่มีแต่ความสุข อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงความสำคัญของอายุเราอาจจะพิจารณาได้ดังนี้

(๑) อายุมีความสำคัญในฐานะของการมีชีวิต มนุษย์หรือสัตว์ที่เกิดมาในภพภูมิที่เป็นสุข โดยมากจะไม่มี ความปรารถนาที่จะยุติการ ได้มีโอกาสเสพความสุขจากการมีชีวิตนั้น เพราะชีวิตที่เกิดมาย่อมมีทั้งสุขและทุกข์ แต่ถึงกระนั้นผู้ที่เกิดมาก็ย่อมจะปรารถนาเฉพาะความสุขดังพุทธพจน์ที่ว่า สัตว์ทุกประเภทล้วนรักสุขเกลียดทุกข์ อยากเกิดไม่อยากจะตาย^{๒๓} หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การอยากมีอายุยืนยาว ไม่อยากตายเพราะการตายถือว่าเป็นการยุติลงของการมีชีวิตหรืออายุ ดังนั้น มนุษย์จึงมีความปรารถนาความมีอายุหรือการมีชีวิตที่ยืนยาว

(๒) อายุมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นฐานของการเสพเสวยความสุข ความสำคัญอีกประการหนึ่งของอายุก็คือ การมีชีวิตหรือมีอายุเท่ากับเป็น โชคหรือลาภอันประเสริฐของมนุษย์หรือ

^{๒๒} อ.ป.ญจก-น.ก.อ.(ไทย) ๓/๘๘.

^{๒๓} ส.น.ิ.(ไทย) ๑๖/๖๓/๑๒๑.

สัตว์ในฐานะที่มนุษย์หรือสัตว์สามารถใช้ความมีอายุนี้ไปเพื่อการเสพเสวยความสุขได้ทุกประเภท ทั้งความสุขที่อิงอามิสและไม่อิงอามิส หรือความสุขแบบชาวโลก เช่น การเสพเสวยกามคุณทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นต้น ที่สุดแม้สิ่งนั้นจะเรียกว่า กามสุข ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงปรารถนา ดังนั้น ความสุขทุกประเภทจึงเกิดมีได้ในช่วงที่มีชีวิตหรือมีอายุ เหตุดังกล่าวจึงทำให้มนุษย์มีความปรารถนาในเรื่องของอายุและปรารถนาที่จะเป็นอยู่ให้ยาวนานเพื่อจุดมุ่งหมายก็คือการเสพเสวยความสุขนั่นเอง

(๓) อายุมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นฐานของการทำความดี สำหรับความสำคัญของการมีอายุอีกประการหนึ่งก็คือ การที่มนุษย์หรือสัตว์เมื่อเกิดมาแล้วหรือเมื่อมีอายุย่อมจะได้ลากอันประเสริฐอีกประการหนึ่งก็คือ การได้มีโอกาสในการทำความดีด้วยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา หรือการทำความดีในเรื่องของการบำเพ็ญเพียรทางจิตเพื่อการบรรลุธรรมในขั้นสูงก็สามารถที่จะทำได้ในขณะที่มีชีวิตอยู่

๒.๒.๓ บ่อเกิดของอายุ สำหรับการกล่าวถึงประเด็นเรื่องของบ่อเกิดของอายุ จะพบว่า คำว่า อายุคือการมีชีวิต การมีชีวิตก็คือการมีอายุ ดังนั้น เมื่อมีประเด็นว่า อายุเกิดมาอย่างไรก็เป็นเรื่องที่จะต้องมีการตอบแบบเดียวกับคำว่า การมีชีวิต หรือการถามว่า มนุษย์มีชีวิตเกิดมาหรือมีอายุมาได้ อย่างไร ก็จะต้องพยายามหาคำตอบเกี่ยวกับการเกิดจนมีชีวิตของมนุษย์นั่นเอง โดยการเกิดหรือการมีอายุของมนุษย์นั้นมีดังต่อไปนี้

๒.๒.๓.๑ การอธิบายบ่อเกิดของอายุจากอัครกัมมสูตร สำหรับการอธิบายในพระสูตรนี้พระพุทธศาสนามุ่งอธิบายให้เห็นว่า มนุษย์เกิดมาจากกระบวนการวิวัฒนาการ หรือกระบวนการทางด้านวิวัฒนาการเป็นเหตุปัจจัยทำให้เกิดมีอายุของมนุษย์ขึ้น โดยในกัมภีร์ได้อธิบายว่า มนุษย์ทุกคนมีบรรพบุรุษเดิมมาจากต้นเค้าเดียวกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะอยู่ในวรรณะใด ชีวิตยุคแรก ๆ นั้น จูติมาจากอากาศสรรพหรม ยังไม่มีเพศ มีปีติเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากกายตนเอง และสัญจรไปในอากาศ ในสมัยนั้นตั้งแต่ตอนต้นแห่งวิวิฏฏกัป คือ ช่วงที่โลกกลับก่อตัวขึ้นใหม่ เริ่มจากสภาพที่เป็นน้ำแผ่เต็มอวกาศอันเว้งว่างเปล่า ไม่มีดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์และดวงดาวใด ๆ จักรวาลทั้งสิ้นยังเป็นน้ำ มีลมมมองไม่เห็นอะไร ไม่มีกลางวันกลางคืนทั่วบริเวณมืดมิด โลกค่อย ๆ แข็งตัวขึ้น มีพืชพรรณเกิดขึ้นตามลำดับ คือ ง้วนดิน ซึ่งมีสีเหมือนเนยใส หรือ เนยข้น มีกลิ่นและรสเหมือนน้ำผึ้ง ลอยอยู่บนผิวน้ำ สัตว์ผู้หนึ่งมีความโลกความอยากรู้และสงสัยอยากทดลอง จึงเอานิ้วมือจุ่มง้วนดินที่นั่นขึ้นมาชิมดู เกิดความพอใจและคิดใจในรสชาติของง้วนดิน เพราะมีความอร่อยมากกว่าปีติเป็นไหนๆ เกิดความอยากทวีคูณขึ้น และสัตว์อื่นๆ ต่างพากันทำตาม เมื่อมีความอยาก

มากเข้า การใช้นิ้วจิ้มกินไม่ทันใจเสียแล้ว จึงปั้นเป็นคำ ๆ บริโภคกัน จากการทำดังกล่าวปรากฏว่า แสงสว่างที่เคยมีในตัว ก็อันตรธานไป

สัตว์โลกพวกนี้ จากที่เคยมีอาหารละเอียด แต่เพราะเปลี่ยนมาบริโภคจ้วนดินนาน ๆ เข้า ร่างกายจึงเปลี่ยนแปลงมากขึ้น บางพวกมีผิวพรรณดี บางพวกมีผิวพรรณเลว จึงเกิดเหยียดผิวกัน เพราะเหยียดผิวกัน จ้วนดินจึงหายไป พวกเขาจึงเกิดความโหยหาขึ้นเป็นครั้งแรก

เมื่อจ้วนดินหายไป จึงเกิดมีสะเก็ดดินที่มีสีกลิ่นและรสเหมือนจ้วนดินทุกประการ เกิดขึ้น สัตว์โลกพวกนี้จึงใช้สะเก็ดดินเป็นอาหารแทนจ้วนดินที่หายไป เมื่อบริโภคสะเก็ดดิน ใบนาน ๆ ร่างกายได้เปลี่ยนแปลงมากขึ้น ผิวพรรณต่างกันมากขึ้น การเหยียดผิวกันก็รุนแรงขึ้น ทำให้สะเก็ดดินหายไป พวกสัตว์โลกได้เกิดความรู้สึกโหยหาขึ้นอีก

สะเก็ดดินอันตรธานหมดไปอีก จึงเกิดเครื่องดินขึ้นมาแทน พวกเขาก็ใช้เครื่องดินเป็นอาหารแทนสะเก็ดดินที่หายไป และเมื่อบริโภคไปนาน ๆ จึงมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมากขึ้น การเหยียดผิวก็ยังรุนแรงขึ้น จนเครื่องดินหายไป พวกเขากลับรู้สึกโหยหาต่อไปอีก

โดยนัยเดียวกันนั่นเอง เครื่องดินที่ว่ามานี้ก็หมดไป ข้าวสาลี (เกิดเอง) เกิดขึ้น พวกเขาก็ใช้ข้าวสาลีนี้เป็นอาหารแทน ข้าวสาลีที่ว่านี้ มีลักษณะพิเศษคือ ไม่ต้องหุงต้มด้วยไฟ บริโภคได้เลย มีแต่เมล็ด ข้าวสาลีไม่มีแกลบ ไม่มีรำและไม่มีเปลือกห่อหุ้ม มีแต่เมล็ดข้าวสาลีล้วน ๆ มีกลิ่นหอม ข้าวสาลีที่ถูกเก็บมาบริโภคตอนเย็น พอถึงตอนเช้าก็งอกขึ้นสูงดังเดิม ที่เก็บมาบริโภคตอนเช้า พอถึงตอนเย็นก็กลับงอกสูงเช่นเดิมอีก และเมื่อบริโภคข้าวสาลีไปนาน ๆ จึงมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมากขึ้นมีการขับถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ จึงเกิดทวารเพื่อขับถ่าย มีความหยาบของร่างกายและผิวพรรณ คือเกิดอวัยวะเพศชายและเพศหญิงขึ้น ทำให้เกิดลักษณะเป็นมนุษย์ผู้ชายและผู้หญิงเด่นชัด เมื่อคนต่างเพศเพ่งมองกันจึงเกิดความรู้สึกทางเพศขึ้น และได้เสพเมถุนธรรมกัน การเสพเมถุนธรรมนี้ เขาถือว่าเป็นความชั่ว ฉะนั้น เมื่อเห็นผู้ใดเสพเมถุนธรรมกัน คนส่วนมากจะพากันขับไล่ออกไปจากหมู่ ต่อมาผู้นิยมเสพเมถุนธรรมจึงแยกตัว ไปปลุกเรื่อนอยู่ เพื่อมิให้ผู้อื่นเห็นและได้กำเนิดบุตรออกมา^{๒๔}

จะเห็นได้ว่าบ่อเกิดของการต่ออายุที่ปรากฏในอัคคัญญสูตรมีที่มาจาก (๑) ความพยายามที่จะรักษาชีวิตอันเนื่องมาจากการถูกบีบคั้นด้วยความทุกข์ที่เกิดมาจากกิเลสตัณหาคือความอยากที่เกิดขึ้น โดยความอยากได้แก่ ความหิวหรือความต้องการอาหารมาเพื่อบำบัดความหิวของตนเองและสังคม การที่มนุษย์เกิดความหิวแล้วยอมแสวงหาอาหารมาบำบัดความทุกข์ของตนเอง

^{๒๔} ที.ปา.(บาลี) ๑๑/๑๑๑/๖๘-๘๔, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๑-๑๓๒/๘๓-๑๐๑.

เมื่อหาอาหารมาบำบัดได้แล้วก็ย่อมที่จะก่อให้เกิดอายุคือการมีชีวิตที่อื่นยาวต่อไปได้ ดังนั้น การต่ออายุในอัครัญญสูตรย่อมมีบ่อเกิดมาจากความพยายามที่จะรักษาชีวิตของตนด้วยการบำบัดความอยาก ความหิวของตนเองและสังคัม (๒) เมื่อมนุษย์มีการพัฒนาในด้านสังคัมแล้วตามหลักฐานที่ปรากฏในอัครัญญสูตรระบุว่า มนุษย์ได้มีการเอาโรคเอาเปรียบกันในด้านของการกักตุนอาหารคือข้าว สาลีจนเป็นเหตุทำให้เกิดการทำร้ายกันจนที่สุดแม้จะต้องสูญเสียชีวิตก็ยอม เมื่อเป็นเช่นนั้น ความทุกข์อันเนื่องมาจากความอยากของมนุษย์ก็เกิดขึ้น ในที่สุดมนุษย์ในสังคัมก็ตกลงให้มีการคัดเลือกคนที่มาทำหน้าที่จัดแบ่งทรัพยากรที่มีอยู่นั้นให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคัม โดยได้ตั้งให้เป็นราชา หรือว่ากษัตริย์ให้ทำหน้าที่ปกครอง และได้จัดแบ่งบุคคลออกเป็นกลุ่มตามความสามารถ เช่น แบ่งคนที่ชอบค้าขายเป็นกลุ่มแพทย์ แบ่งคนที่ทำหน้าที่เป็นคนรับใช้เป็นสูตร และแบ่งผู้ที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมให้เป็นพราหมณ์ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการตั้งตัวแทนมาบริหารจัดการกลุ่มเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาจากการทำร้ายกันจนกลายมาเป็นระบบสังคัมที่เรียกว่า วรรณะ ๔ คือกษัตริย์ พราหมณ์ แพทย์ สูตร นี้เองเป็นเหตุของการต่ออายุเพราะเมื่อสังคัมมีการจัดกลุ่มบุคคลให้ทำหน้าที่ตามความสามารถนั้นก็ไม่ง้อให้เกิดการเบียดเบียนกันและกัน ไม่ทำร้ายกันจนถึงแก่ชีวิต ในกรณีนี้เชื่อว่าเป็นการต่ออายุให้กับคนในสังคัมอย่างหนึ่ง ดังนั้น การต่ออายุในอัครัญญสูตรประการที่สองก็คือการจัดระบบสังคัมให้สมดุล (๓) ในเมื่อมีการตั้งหรือจัดแบ่งบุคคลออกเป็นกลุ่มเพื่อให้ทำหน้าที่ตามความถนัดเป็น ๔ กลุ่มแล้วต่อมา เฉพาะพราหมณ์ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมก็ได้ใช้ความสามารถของตนในการประกอบพิธีกรรมเพื่อที่จะก่อให้เกิดความสุขให้กับผู้คนในสังคัมได้ ดังนั้น พราหมณ์ทั้งหลายจึงอ้างว่าเหตุที่ก่อให้เกิดทุกข์กับผู้คนในสังคัมจนเป็นเหตุทำให้อายุสั้นมาจากเหตุแห่ง โศกดีและ โศคร้ายตามอำนาจของเทพเจ้าบ้าง ดวงดาวบ้าง การที่จะหลุดพ้นจากเคราะห์ดังกล่าวจะต้องประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้ในที่สุดรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์ตามมติของพราหมณ์จึงเกิดขึ้น และนี่ก็ถือว่าเป็นบ่อเกิดของการสะเดาะเคราะห์ตามมติของอัครัญญสูตร

๒.๒.๓.๒ การอธิบายบ่อเกิดของอายุจากหลักการทางวิทยาศาสตร์เชิงศาสนา การอุบัติของชีวิตมนุษย์ตั้งแต่ต้นเป็นไปตามหลักปฏิจสมุปบาทเชื่อม โยงสัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยกัน และกันตั้งแต่อดีตชาติกระทั่งเกิดในครรภ์มารดาในปัจจุบันชาตินี้ และองค์ประกอบที่ทำให้การอุบัติขึ้นแห่งชีวิตมนุษย์ในชาตินี้สมบูรณ์ได้นั้น พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกัน การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน แต่มารดาฯ ยังไม่มีระดู และคันธัพพะ^{๒๕}ยังไม่ปรากฏ การถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ ในสัตว์โลกนี้ มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดาฯ มีระดู แต่คันธัพพะยังไม่ปรากฏการถือกำเนิดในครรภ์ก็ยังมีไม่ได้ แต่เมื่อใด มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน มารดาฯ มีระดู และคันธัพพะก็ปรากฏ เมื่อนั้นเพราะปัจจัย ๓ ประการประชุมพร้อมกัน อย่างนี้ การถือกำเนิดในครรภ์จึงมีได้ มารดาฯ ย่อมรักษาทารกในครรภ์นั้น ๕ เดือนบ้าง ๑๐ เดือนบ้าง จึงคลอดทารกผู้เป็นภาระหนักนั้นด้วยความกังวลใจมาก และเลี้ยงทารกผู้เป็นภาระหนักนั้นซึ่งเกิดแล้วด้วยโลหิตของตนด้วยความห่วงใยมาก^{๒๖}

จะเห็นได้ว่า จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวกระบวนการของการเกิดในทางพระพุทธศาสนา องค์ประกอบสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ (๑) บิดามารดามีเพศสัมพันธ์กัน (๒) มารดาอยู่ในวัยที่ยังมีระดู (๓) มีคันธัพพะมาเกิดในครรภ์มารดา^{๒๗} ในองค์ประกอบ ๓ ประการนี้การเกิดเป็นมนุษย์มีปรากฏขึ้นตั้งแต่จิตดวงแรกปรากฏในครรภ์มารดา ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เกิดนับตั้งแต่จิตดวงแรกวิญญาณดวงแรกเกิดปรากฏขึ้นในครรภ์ของมารดา^{๒๘}

ในพระวินัยกล่าวแสดงการกำเนิดที่จัดว่าเป็นมนุษย์ไว้ว่า กายมนุษย์ ได้แก่ จิตดวงแรกเกิด คือวิญญาณดวงแรกปรากฏขึ้นในครรภ์มารดา จนถึงเวลาตาย อตภาพในระหว่างนี้ชื่อว่า กายมนุษย์^{๒๙} ซึ่งคำว่าคันธัพพะ ในอรรถกถา และ ฎีกา อธิบายว่า คือสัตว์ผู้ไปเกิด ซึ่งตอนนั้นถือได้ว่า อยู่ในภพก่อน วิญญาณ หรือ จิตสุดท้าย จะมุ่งหน้ามาสู่กำเนิดโดยมี คตินิมิต เป็นตัวนำ^{๓๐}

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต)ได้เพิ่มคำอธิบายว่า เวลาคนจะตาย จะมีกรรมนิมิต ซึ่งเป็นภาพของกรรม คือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ตนเคยทำไว้ในอดีตของชีวิตมาฉายให้เห็น พอกรรมนิมิตคือภาพตัวแทนของสิ่งที่ตนทำมา ผ่าน ไปแล้ว ก็มีคตินิมิต คือ ภาพของภพที่ตนจะไปเกิดปรากฏให้

^{๒๕} คันธัพพะ ในที่นี้หมายถึงสัตว์ผู้จะมาเกิดในครรภ์นั้น (ปฏิสนธิวิญญาณ) ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๔๐๘/๒๑๘.

^{๒๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๐๘-๔๐๙/๔๔๓-๔๔๕.

^{๒๗} ม.ม. (บาลี) ๑๒/๔๐๘/๓๖๔, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๐๘/๔๔๓, ม.ม. (บาลี) ๑๓/๔๑๑/๓๕๗, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๔๑๑/๕๑๔.

^{๒๘} วิ.มหา (ไทย) ๔/๑๒๔/๑๕๑.

^{๒๙} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๓๒/๑๔๑, ในระหว่าง ในที่นี้หมายถึงช่วงเวลาตั้งแต่ปฏิสนธิ(เกิด) จนถึงจุติ (ดับ) ที.ป.อ. (บาลี) ๒๐๖/๑๑๕, ที.ป.ฎีกา (บาลี) ๒๐๖/๑๓๕).

^{๓๐} ม.อ. (บาลี) ๒/๔๐๘/๒๑๘., วินย.ฎีกา ๒/๑๐/๒๐.

เห็น คตินิมิตที่ปรากฏนี้ก็เป็นที่ไปตามกรรม ที่เป็นตัวนำไปเกิด กรรมนั้นแสดงออกโดยมีคตินิมิต เป็นเครื่องหมาย แล้วกรรมก็เป็นตัวชักพาไป วิญญาณเก่าดับไป วิญญาณ^{๓๐}ใหม่เกิดขึ้นสืบต่อกรรม ที่สะสมไว้และวิญญาณนั้นชื่อว่า เป็นคันธัพพะ^{๓๑}

สัตว์ที่เกิดในครรภ์มารดา มาในลักษณะเป็นวิญญาณ ซึ่งวิญญาณนี้เรียก “ปฏิสนธิ วิญญาณ” ทำหน้าที่เชื่อมระหว่างภพที่จะเกิดใหม่เข้าปฏิสนธิในครรภ์มารดาในส่วนที่เล็กที่สุดคือ มดลูก (ชลาพุชะ) ในมดลูกมีไข่ [ovum] ของมารดา ผสมกับน้ำเชื้อ [Sperm] ของบิดา จากนั้นจึงมี ร่องรอยของความเป็นคนปรากฏ โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า “ปัญหาสาขา” ปฏิสนธิวิญญาณที่ ทำหน้าที่ปฏิสนธินี้เอง เมื่อปฏิสนธิแล้วก็ดับไปเป็นปัจจัยให้เกิดภวังควิญญาณ ดวงใหม่ซึ่งคอยทำ หน้าที่สร้างและจัดระเบียบไข่ที่ผสมเชื้อมีร่องรอยความเป็นคนอยู่แล้วให้เจริญเติบโต วิวัฒนาการ ของการอุบัติขึ้นของมนุษย์ก็มีปรากฏในอินทกสูตร ซึ่งกล่าวไว้ว่า

สมัยหนึ่งมียักษ์ ชื่อ อินทกะ ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า สัตว์ที่ปฏิสนธิในท้องมารดาได้ ร่างกายมาจากไหน กองกระดูกก็ได้อมาจากไหน เข้าปฏิสนธิในท้องมารดาได้อย่างไร และ การเป็นไปในท้องมารดาเป็นมาอย่างไร

พระพุทธเจ้าจึงตรัสถึงการก่อกำเนิดมนุษย์ที่เจริญเติบโตอยู่ในครรภ์มารดาว่า “รูปนี้ เบื้องต้นเกิดเป็น กลละ^{๓๒} คือ เป็นน้ำใส มีลักษณะเป็นเมือก เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการ เจริญเติบโต จากกลละเป็น อัพพุทะ^{๓๓} มีลักษณะเป็นเมือกขุ่นข้น จากอัพพุทะเป็น เปลี^{๓๔} มีลักษณะแดงบางระเรื่อ จากเปลีเป็น ฆนะ^{๓๕} มีลักษณะเป็นก้อนค่อย ๆ แข็งตัวขึ้น จากฆ

---

^{๓๐} วิญญาณ ในที่นี้หมายถึงปฏิสนธิวิญญาณ ที่เชื่อว่าอยู่ท่ามกลางระหว่างนามกับรูปนั้น เพราะ วิญญาณเป็นตัวก่อปัจจัยให้เกิดรูปกับนาม (อง.จก.อ. (บาลี) ๓/๖๑/๑๔๗).

^{๓๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) , การทำแท้งในทัศนะของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๕.

^{๓๒} กลละ หมายถึงรูปละเอียดมีลักษณะกลมใส ขนาดเท่าหยดน้ำมันที่ติดอยู่บนขนแกะซึ่งเหลือจาก การสะบัด ๓ ครั้ง ส.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๔, ส.ฎีกา (บาลี) ๑/๒๓๕/๓๒๖.

^{๓๓} อัพพุทะ หมายถึงรูปละเอียดที่เกิดถัดจากกลละนั้นไป ๗ วัน มีสีเหมือนน้ำล้างเนื้อ มีลักษณะ เหมือนดินบุกเหลว (ส.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๕, ส.ฎีกา (บาลี) ๑/๒๓๕/๓๒๖).

^{๓๔} เปลี หมายถึง ชันเนื้อเล็ก

^{๓๕} ฆนะ หมายถึง ก้อนเนื้อ

นะเป็น ปัญจสาขา มีลักษณะเป็นปุม ๕ ปุม^{๓๗} คือ ปุมศิริษะ ๑ ปุม ปุมแขน ๒ ปุม ปุมขา ๒ ปุม จากนั้นก็พัฒนาไปสู่การเป็นรูปร่างจนมี ผม ขน เล็บ เป็นต้นเกิดขึ้น มารดาของสัตว์ในครรภ์บริโภคน้ำ น้ํา อย่างไร สัตว์ผู้อยู่ในครรภ์มารดาก็เลี้ยงอืดทงพอยู่ด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์นั้น”^{๓๘}

อรรถกถาสารัตถ์ปกาสินี ได้ขยายความว่า ระยะเวลาเป็น กลละนั้น หมายความว่าสัตว์ที่เกิดในครรภ์มารดาอวัยวะทุกส่วนมิใช่เกิดพร้อมกันทีเดียว แท้จริงแล้ว ค่อย ๆ วัฒนาการขึ้นทีละน้อยตามลำดับ โดยระยะแรกอยู่ในสภาพเป็น “กลละ” ก่อน คำว่า กลละ คือ น้ำใสสะอาดที่ปฏิสนธิในท้องมารดา ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าจึงอุปมาเหมือน มีสีคล้ายเนยใส ขนาดเท่าหยาดน้ำม้นงา ซึ่งติดอยู่ที่ปลายด้ายที่ทำจากขนแกะแรกเกิด ๓ เส้น^{๓๙}

ฎีกาอภิธัมมัตถวิภาวินี อธิบายเสริมว่า “กลละนั้น มีเค้าโครงของกายภาพอยู่ด้วยแล้ว ๓ อย่าง คือ กายทสกะ (โครงสร้างทางร่างกาย) วัตถุทสกะ (โครงสร้างทางสมอง) และ ภาวะทสกะ (โครงสร้างกำหนดเพศ) โครงสร้างทั้ง ๓ นี้ ปรากฏรวมอยู่แล้วในกลละ ส่วนกลละจะมีลักษณะเป็นก้อนกลมใสมีขนาดเท่าหยาดน้ำม้นงา ซึ่งติดอยู่ที่ปลายขนแกะแรกเกิด ๑ เส้น^{๔๐}

จากกลละมาเป็นอัพพุทะ คือ จากน้ำใสมาเป็นน้ำขุ่นข้น อรรถกถาอธิบายว่า ครั้นเป็นกลละ ได้ ๗ วัน กลละนั้นก็วัฒนาการเป็นน้ำขุ่นข้น มีสีคล้ายน้ำล้างเนื้อ เรียก “อัพพุทะ”

จากอัพพุทะมาเป็นเปลิ (จากน้ำขุ่นข้นมาเป็นขุ่นเนื้อ) อรรถกถาอธิบายว่า ครั้นเป็น อัพพุทะ ได้ ๗ วัน อัพพุทะนั้นก็วัฒนาการแข็งตัวเป็นขุ่นเนื้อสีแดงมีลักษณะคล้ายเนื้อแดงโม่บด

จากเปลิมาเป็นขณะ (จากขุ่นเนื้อมาเป็นก้อนเนื้อ) อรรถกถาอธิบายว่า ครั้นเป็นขุ่นเนื้อ ได้ ๗ วัน ขุ่นเนื้อก็วัฒนาการแข็งขึ้นอีกเป็นก้อนเนื้อ ทรงกลมรีคล้ายไข่ไก่

ในสัปดาห์ที่ ๕ นั้น ปีฬก คือ ปุม สำหรับจะเกิดเป็นศิริษะ แขน ขา ย่อมปรากฏเพราะกรรม อรรถกถาอธิบายว่า ในสัปดาห์ที่ ๕ ที่ก้อนเนื้อนั้นก็เกิดปุม ๕ ปุม เรียกว่า “ปัญจสาขา” ปุม ๕ ปุมนี้ภายใน ๗ วันนั้น ก็วัฒนาการขึ้นเป็นมือ ๒ ข้าง เท้า ๒ ข้าง และศิริษะ ในสัปดาห์ที่ ๖ เค้าโครงตาก็เกิด จากนั้น สัปดาห์ที่ ๗ เค้าโครงหู ก็เกิด สัปดาห์ที่ ๘ เค้าโครงจมูก ก็เกิด สัปดาห์ที่ ๙ เค้าโครง

^{๓๗} ปุม ๕ ปุม หมายถึงในสัปดาห์ที่ ๕ เกิดเป็นปุม ๕ ปุม คือ แขน ๒ เท้า ๒ ศิริษะ ๑ ต.ส.อ. (บาลี) ๑/๒๓๕/๒๘๕.

^{๓๘} ต.ส. (บาลี) ๑๕/๒๓๕/๒๘๘., ต.ส. (ไทย) ๑๕/๒๓๕/๓๓๗.

^{๓๙} ต.ส.อ. (บาลี) ๑/๘๐๓/๘๓.

^{๔๐} อภิ.วิ.อ. (บาลี) ๓๑/๒๕๗.

ลีน ก็เกิด รวมเวลาดั้งแต่แรกถือปฏิสนธิจนกระทั่งถึงเวลาเกิดอวัยวะ คือ ตา หู จมูก ลิ้น ทั้งสิ้น ๕ สัปดาห์

จากสัปดาห์ที่ ๕ ไปถึงสัปดาห์ที่ ๔๒ อวัยวะต่าง ๆ เกิดขึ้น คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ พังผืด ไต ปอด ไข้ำใหญ่ ไข้ำน้อย (อาหารใหม่ อาหารเก่า)

ในขณะที่อวัยวะต่าง ๆ เกิดขึ้นอยู่นั้น ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายก็เกิดขึ้นด้วยพร้อมกันดังนี้ ส่วนที่เกิดเป็นของเหลว (อาโปธาตุ) ได้แก่ น้ำดี น้ำเหลือง เลือด เหงื่อ มันทัน น้ำตา เปลว มันทัน น้ำลาย น้ำมูก ไข้ำข้อ ปัสสาวะ

ส่วนที่เป็นพลังงาน (เตโชธาตุ) ได้แก่ ไฟธาตุทำร่างกายให้อบอุ่น ซึ่งต่อไปจะแปรสภาพเป็นไฟย่อยอาหาร ไฟทำร่างกายให้ทรุดโทรม ไฟทำร่างกายให้กระวนกระวาย เช่น ร้อนใน เป็นต้น ส่วนที่เป็นลม (วาโยธาตุ) ได้แก่ ลมพัดชานไป ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องต่ำ ลมในท้อง ลมในไส้ ลมพัดไปมาตามตัว ซึ่งต่อไปจะแปรสภาพ และ เป็นลมหายใจ^{๑๑}

ตามที่ปรากฏในอินทกสูตรที่ว่า มารดาบริโภคอาหารอย่างไร สัตว์ผู้เกิดในครรภ์ก็เลี้ยงชีวิตด้วยอาหารอย่างนั้นในครรภ์มารดา อรรถกถาอธิบายเพิ่มเติมว่า สัตว์ที่อยู่ในครรภ์มารดา บริโภคอาหารทางก้านสะดือ กล่าวคือ ก้านสะดือจะติดเป็นอันเดียวกับแผ่นท้องของมารดา ก้านสะดือนั้น มีลักษณะเป็นรูพรุนข้างในเหมือนก้านบัว รสอาหารที่มารดากินเข้าไปแล้วจะแผ่ชานไปทางก้านสะดือ สัตว์ในครรภ์ก็เลี้ยงตนเองด้วยรสอาหารนั้น

วิวัฒนาการของสัตว์ที่อยู่ในครรภ์มารดา สัตว์ทั้งหลายที่ทำการมาแตกต่างกัน บางคนทำกรรมดี บำเพ็ญสมณะและวิปัสสนากรรมฐานมาตามสมควรเมื่อจะมากเกิดในครรภ์มารดาก็สามารถรู้ ว่าตัวเองจะไปเกิด ณ สถานที่ไหน เมื่อไร แม้การดำรงอยู่ในครรภ์มารดาและขณะที่คลอดออกมาก็สามารถรู้ได้เพราะกุศลกรรมที่ได้สั่งสมมาดี แต่บางคนไม่รู้เลยว่าตัวเองมาจากไหน จะไปเกิดเมื่อไร ที่ใด เพราะอาศัยคุณความดีที่แต่ละได้บำเพ็ญสั่งสมในอดีตชาติอันเป็นปัจจัยให้เกิดเป็นมนุษย์คิดเนื่องมาแต่อดีต พระผู้มีพระภาคจึงตรัสสัมปสาทนียสูตรและสังกิติสูตร ไว้ดังนี้

๑) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ ไม่รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดา ไม่รู้สึกตัวขณะอยู่ในครรภ์มารดา และ ขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

^{๑๑} อังนิน บรรจบ บรรณรุจิ, ปฏิจจสมุปบาท กระบวนธรรมเพื่อความเข้าใจชีวิต , พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒๓-๑๓๕.

๒) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดา แต่ไม่รู้สึกตัวขณะอยู่ในครรภ์มารดา และ ขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

๓) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดา และขณะอยู่ในครรภ์มารดา แต่ไม่รู้สึกตัวขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา

๔) สัตว์บางชนิดในโลกนี้ รู้สึกตัวขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดา ขณะอยู่ในครรภ์มารดา และ ขณะคลอดออกจากครรภ์มารดา^{๔๒}

ดังนั้น มนุษย์ที่อยู่ในครรภ์มารดา ๔๒ สัปดาห์ หรือ ๑๐ เดือน หรือ ๒๕๔ วัน ซึ่งเป็นวิวัฒนาการการเกิดเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่พร้อมจะออกมาลืมตา ดูโลกต้องมีบุญบารมีสะสมมาต่างกันจึงจะรู้ที่มาที่ไปของตัวเองได้

จากคำอธิบายดังกล่าว จะพบว่าเมื่อพิจารณาในประเด็นเรื่องวิทยาศาสตร์ทางศาสนา ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรศาสนาจะพบว่า การมีชีวิตหรือการมีอายุนั้นมีขึ้นได้จากวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์คือเกิดการผสมกันของน้ำเชื้อกับไข่ของมารดาและบิดาแล้วมีพัฒนาการการเกิดและเจริญเติบโตมาในครรภ์มารดาครบ ๙ เดือนก็คลอดออกมาเป็นมนุษย์ ซึ่งก็ถือว่าเป็นมารได้อายุหรือมีอายุอีกอย่างหนึ่ง

๒.๒.๓.๓ การอธิบายบ่อเกิดของอายุจากแนวคิดเรื่องกรรม สำหรับหลักการหรือแนวคิดที่จะสามารถอธิบายเรื่องบ่อเกิดของอายุในทางพระพุทธศาสนาได้อีกประการหนึ่งก็คือการพิจารณาจากแนวคิดเรื่อง กรรม โดยคำว่า กรรม^{๔๓} นั้นหรือที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Action, Deed หมายถึง การกระทำ, การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือเจตนาที่ตนเองเป็นกรรม ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า^{๔๔} “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอาศัยเหตุนี้ว่า เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” กรรมที่สมบูรณ์ประกอบด้วย กิเลส เจตนา การเคลื่อนไหวและเกิดผลสำเร็จ การกระทำใดๆ มากหรือน้อยก็ตาม ผลที่เกิดหาไร้ผลไม่ กรรมกับผลของกรรม (วิบาก) จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น^{๔๕} ซึ่งตามหลักการทางพระพุทธศาสนานั้นการให้ผล

^{๔๒} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๔๗/๘๘, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๗/๑๐๗.

^{๔๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๘๔.

^{๔๔} อ.จ.กุก. (ไทย) ๒๒/๖๓/๕๗๗.

^{๔๕} พระมหาวิเศษฐ์ วีรวโส (ดอกรัก) “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญาเถรวาทที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, ภาควิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔, หน้า ๗, ๘

ของกรรมจะเป็นไปตามกฎแห่งกรรม พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในฐานสูตรว่า^{๔๖} “เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิดมีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” ซึ่งการให้ผลของกรรมนั้นมีทั้งผลภายนอกคือ เป็นวัตถุหรือสิ่งสมมติ ในโลกธรรมทั้ง ๘ คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และทุกข์ ซึ่งเป็นไปในทางรูปธรรมส่วนผลภายในจะเป็นในลักษณะของนามธรรมคือ ความบริสุทธิ์ผ่องใสของจิตใจที่เกิดจากการทำดี และความเศร้าหมองของจิตใจที่เกิดจากการทำชั่ว^{๔๗}

กรรมนั้นสามารถให้ผลได้ทั้งในชาตินี้ ชาติหน้า และชาติต่อๆ ไป หลักกรรมมีความสัมพันธ์กับการตายคือ บุญหรือบาปที่บุคคลทำแล้ว จะติดตามผู้ทำอยู่เหมือนเงาตามตัว การเกิดในมนุษยภูมินี้ก็เช่นกันสืบเนื่องมาจากผลแห่งการสั่งสมความดีไว้ในอดีต ข้อนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสยืนยันถึงผลแห่งกรรมดี โดยตรัสถึงบุรพกุศลกรรมที่พระองค์ได้บำเพ็ญไว้ในอดีตชาติหลายภพหลายชาติจนกระทั่งถึงพระชาติสุดท้ายของพระองค์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ในชาติก่อน^{๔๘} ภพก่อน กำเนิดก่อน^{๔๙} ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์สมათานในกุศลธรรม^{๕๐} สมათานมั่นคงในกายสุจริต (ประพฤติชอบด้วยกาย) ในวาจสุจริต(ประพฤติชอบด้วยวาจา) ในมโนสุจริต (ประพฤติชอบด้วยใจ) ในการจำแนกทาน ในการสมათานศีล ในการรักษาอุโบสถ ในความเกื้อกูลมารดาในความเกื้อกูลบิดา ในความเกื้อกูลสมณะ ในความเกื้อกูลพรหมณ์ ในความประพฤติอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลและในกุศลธรรมอันยิ่ง^{๕๑} อื่น ๆ อีก เพราะตถาคตได้ทำ สั่งสม พอกพูนกรรมนั้น ทำกรรมนั้นให้ไพบุลย์แล้ว หลังจากตายแล้ว ตถาคตจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ครอบงำเทพเหล่าอื่นในเทวโลกนั้นด้วยฐานะ ๑๐ คือ อายุทิพย์ วรรณะทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ ความเป็นใหญ่ทิพย์ รูป

^{๔๖} อกฺ.ปญฺจก. (ไทย) ๒๒/๕๗/๑๐๐

^{๔๗} ดูรายละเอียดจาก วศิน อินทสระ, หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒-๑๔.

^{๔๘} ชาติก่อน ภพก่อน หมายถึงชาติที่เคยเกิดมาก่อน ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๐๘

^{๔๙} กำเนิดก่อน หมายถึงที่อยู่อาศัยในชาติก่อน ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๐๘

^{๕๐} กุศลธรรม หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๐๘

^{๕๑} กุศลธรรมอันยิ่ง มีความหมายต่อไปนี้ คือ (๑) กามาวจรกุศล (๒) รูปาวจรกุศล (๓) อรูปาวจรกุศล (๔) สวากบารมีญาณ (๕) ปัจเจกโพธิญาณ (๖) สัพพัญญุตญาณ ในที่นี้หมายถึงสัพพัญญุตญาณ ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๑๐.

ทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ โผฏฐัพพะทิพย์ จุดจากเทวโลกนั้นแล้ว มาสู่ความเป็น
 อย่างนี้^{๕๒} จึงได้ลักษณะมหาบุรุษนี้ คือ มีฝ่าพระบาทราบเสมอกันขณะเหยียบลงพื้นฝ่า
 พระบาทราบเสมอกัน ยกฝ่าพระบาทขึ้นก็ยิ่งเสมอกัน ขณะจดฝ่าพระบาทลงทุกส่วนก็
 ตะพื้นพร้อมกัน^{๕๓}

จากพระพุทธรูปนี้เป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า วัฏฏะสงสารนั้นมีจริง ภพชาตินั้นมีจริง ผล
 แห่งกรรมดินนั้นมีจริง ยิ่งอดีตได้กระทำความดีไว้มากเพียงใดก็ย่อมส่งผลต่อการเกิดในภพต่อไปให้
 มีความเพียบพร้อมบริบูรณ์มากยิ่งขึ้นเพียงนั้น การที่พระพุทธรูปก็เพียบพร้อมด้วยฐานะทั้ง ๑๐
 ประการนั้นก็ด้วยกุศลกรรมที่ได้บำเพ็ญไว้ในอดีตทั้งสิ้น แม้การได้ลักษณะมหาบุรุษก็สืบเนื่องจาก
 กุศลกรรมที่พระองค์บำเพ็ญมา การที่จะเกิดเป็นมนุษย์แล้วจะเพียบพร้อมด้วยสมบัติทั้งหลายตั้งแต่
 เกิดนั้นก็เนื่องมาจากผลแห่งกรรมที่ได้กระทำแล้วในอดีตทั้งสิ้น ดังนั้น กรรมจึงเป็นบ่อเกิดของอายุ
 หรือการได้อัตถภาพหรืออายุนั้นย่อมได้มาจาก “กรรม” หรือการกระทำทั้งที่เป็นการกระทำดี(กุศล
 กรรม)และการกระทำชั่ว (อกุศลกรรม) เพราะเมื่อสัตว์ที่เกิดมาในโลกทำกรรมอันใดไว้เขาก็ย่อม
 เป็นผู้รับผลของกรรมนั้นรวมถึงกรรมนั้นเองย่อมให้ “กำเนิด” หรือ “อายุ”แก่เขาในที่ๆแตกต่างกัน
 ดังปรากฏในพระพุทธรูปว่า

การฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) ย่อมอำนวยผลให้ผู้กระทำไปเกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
 ในเปรตวิสัย วิบากของปาณาติบาตอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้มีอายุน้อยแก่ผู้
 เกิดเป็นมนุษย์ อทินนาทาน (การลักทรัพย์) ฯลฯ วิบากอทินนาทานอย่างเบาที่สุด ย่อม
 อำนวยผลให้เป็นผู้เสื่อมโทกรทรัพย์แก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ กามสุมิจจาร (การประพฤติดิ
 ในกาม) ฯลฯ วิบากกามสุมิจจารอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้มีศัตรูและเป็นผู้
 มีเวรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ มุสาวาท (การพูดเท็จ) ฯลฯ วิบากมุสาวาทอย่างเบาที่สุด ย่อม
 อำนวยผลให้ถูกกล่าวด้วยคำไม่จริงแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ ปิสุณาวาจา (การพูดต่อเสียด)
 ฯลฯ วิบากแห่งปิสุณาวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้แตกจากมิตรแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์
 ผรุสวาจา (การพูดหยาบคาย) ฯลฯ วิบากแห่งผรุสวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้
 ได้ฟังเรื่องที่ไม่น่าพอใจแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์ สัมผัสปลาปะ (การพูดเพื่อเจ้อ) ฯลฯ วิบาก
 แห่งสัมผัสปลาปะอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้มีวาจาที่ไม่น่าเชื่อถือแก่ผู้เกิดเป็น

^{๕๒} มาสู่ความเป็นอย่างนี้ หมายถึงมาเกิดเป็นมนุษย์ คือ เจ้าชายสิทธัตถะ.

^{๕๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๑/๑๖๓-๑๖๔.

มนุษย์ ภิกษุทั้งหลาย การดื่มสุราและเมรัย ฯลฯ วิบากแห่งการดื่มสุราและเมรัยอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้ เป็นผู้วิกลจริตแก่ผู้เกิดเป็นมนุษย์^{๕๔}

จากพระพุทธรพจน์ดังกล่าวเราจะพบว่า “กรรม” นั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอายุหรือการได้อัตตภาพในภพภูมิที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการเกิดเป็นมนุษย์, สัตว์ดิรัจฉาน, สัตว์นรกหรือว่าเป็นเทวดา มาร พรหม เป็นต้น การเกิดในที่นั้นเขาย่อมเป็นผู้ที่มีอายุที่แตกต่างกัน รวมถึงการมีรูปร่างที่แตกต่างกันไปตามอำนาจแห่งกรรมที่ตนเองได้สร้างนั้น เช่นพระพุทธรองค์ได้ตรัสว่า

“ มาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกันสุกมาณพ จึงทูลว่า ข้อความที่พระองค์แสดงนั้นย่อมนัก ขอให้พระองค์ทรงแสดงโดยพิสดาร เพื่อจะได้เข้าใจโดยแจ่มแจ้ง ซึ่งพระพุทธรเจ้าได้ตรัสว่า (๑) บุคคลบางคน มีปกติฆ่าสัตว์ มีใจทารุณโหดร้าย เมื่อสิ้นชีพย่อมตกนรก เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีอายุสั้น (๒) บุคคลบางคน มีปกติเว้นจากการฆ่าสัตว์ มีใจเอ็นดูกรุณาต่อสัตว์ เมื่อสิ้นชีพย่อมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีอายุยืน... ฯลฯ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน ด้วยประการฉะนี้^{๕๕}

จากการกล่าวมานั้นเราจะพบว่าเมื่อพิจารณาจากหลักการเรื่องกรรมหรือหลักคำสอนเรื่องกรรมย่อมทำให้เราทราบว่าจุดที่เป็นบ่อเกิดของ “อายุ” นั้นย่อมมาจากกรรมหรือการกระทำที่เป็นไปทั้งที่เป็นกรรมดีและกรรมชั่ว โดยกรรมดีกรรมชั่วที่มนุษย์สร้างหรือทำไปนั้นย่อมก่อให้เกิดมาเป็นผู้ที่มีอายุยืนหรืออายุสั้นก็ได้ ดังนั้น บ่อเกิดของอายุประการหนึ่งก็คือมาจากการกระทำหรือกรรมนั่นเอง

๒.๒.๔ จุดสิ้นสุดของอายุ

เนื่องจากพระพุทธศาสนาเห็นว่าอายุเป็นช่วงเวลาที่มีมนุษย์เราเกิดมาแล้วมีชีวิตอยู่ ซึ่งอายุนั้นเป็นสิ่งที่จะต้องมีที่สุดเป็นธรรมดา กล่าวคือเมื่อมีจุดเริ่มต้นของอายุก็คือการมีชีวิตแล้วในที่สุดก็จะพัฒนาไปถึงจุดสิ้นสุดหรือการหมดอายุหรืออายุหรือชีวิตอาจจะต้องถูกตัดรอนลงเป็นธรรมดาซึ่งเราเรียกจุดสิ้นสุดนี้ว่า “ความตาย” ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนาเห็นว่า อายุหรือชีวิตเป็นของน้อยดังปรากฏในพระพุทธรพจน์ที่ว่า

^{๕๔} อภ. อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑-๓๐๒.

^{๕๕} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๒๘๕-๒๘๗/๒๖๑-๒๖๘, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๕-๒๘๗/๓๔๕-๓๕๓.

“ภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จำต้องไปสู่สัมปรายภพควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดมาแล้วจะไม่ตายไม่มี ภิกษุทั้งหลาย คนที่มีชีวิต อยู่ได้นานก็อยู่ได้เพียง ๑๐๐ ปี หรือจะอยู่เกินไปบ้างก็มีน้อย”^{๕๖}

“มนุษย์ทั้งหลายมีอายุน้อยคนดีควรดูหมิ่นอายุนั้น ควรทำตัวเหมือนคนที่ถูกไฟไหม้ศีรษะ ฉะนั้น ความตายที่จะมาไม่ถึงไม่มี” “วันคืนล่วงไป ชีวิตดับไป อายุของสัตว์ทั้งหลายสิ้นไป เหมือนน้ำในแม่น้ำน้อยสิ้นไป ฉะนั้น”^{๕๗}

“ภิกษุทั้งหลาย อายุของมนุษย์ทั้งหลายนี้น้อยนัก จำต้องไปสู่สัมปรายภพควรทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ สัตว์ผู้เกิดมาแล้วจะไม่ตายไม่มี ภิกษุทั้งหลาย คนที่มีชีวิต อยู่ได้นานก็อยู่ได้เพียง ๑๐๐ ปี หรือจะอยู่เกินไปบ้างก็มีน้อย”^{๕๘}

“ภูเขาใหญ่อันล้วนด้วยศิลา สูงเยี่ยมฟ้า ฟิงกลีบลงมาจากทิศทั้ง ๔ โดยรอบแม่น้ำในใจ ความแก่และความตายก็ฉนั้นนั้น ย่อมครอบงำสัตว์ทั้งหลาย คือ จะเป็นกษัตริย์หรือพราหมณ์ หรือ แพศย์ หรือศูทร คนจัณฑาลหรือ คนเทษะก็ตาม ย่อมไม่ละเว้นใครๆ ไว้ ย่อมยับยั้งทั่ว ทั้งหมดทีเดียวฯ ไม่อาจชนะได้ด้วยมนต์ขลัง ด้วยการยุทธ์และไม่อาจชนะด้วยทรัพย์ ฉะนั้น”^{๕๙}

สำหรับคำว่า ความตาย หรือการตายในทางพระพุทธศาสนาใช้คำว่า ขนฺธานํ เกโท (การแตกแห่งขันธทั้งหลาย) หรือ กายสุตฺต เกทา (ความแตกแห่งร่างกาย) กเพวรสุตฺต นิกุเขโป (การทอดทิ้งซากศพ) หรือชีวิติ นิทฺธิยสุตฺต อปุจฺเจโท (ความขาดอินทรีย์คือชีวิต) ซึ่งก็หมายถึงการสิ้นสุดชีวิตหรือการจบลงของช่วงระยะเวลาที่จะมีชีวิตอยู่นั่นเอง ส่วนพระสารีบุตรได้กล่าวถึงการตายว่าผู้ตายไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ทั้งสังขารคือลมหายใจเข้าออกก็ดับไป วิจิสังขารคือวิตกวิจารณ์หรือความตรองก็ดับไปและจิตสังขาร (สัญญาและเวทนา) คือความกำหนดได้หมายรู้ หรือความรู้สึกก็หมดไป อายุก็สิ้นไอล้อน คือไฟที่เกิดแต่กรรมก็สงบ อินทรีย์ได้แก่ ตา หูจมูก ลิ้นกายก็แตกทำลายไป

๖๐

^{๕๖} ตี.ส. (ไทย) ๑๕/๑๔๕/๑๘๔-๑๘๕.

^{๕๗} ตี.ส. (ไทย) ๑๕/๑๔๖/๑๘๖.

^{๕๘} ตี.ส. (ไทย) ๑๕/๑๔๕/๑๘๔-๑๘๕.

^{๕๙} คณะพระสังฆาทร ๘/๘ โดยเสด็จพระราชกุศลออกเมรุพระราชทานเพลิงศพ พระวิสุทธาธิบดี (ไสว จิตวิโร, วิสุทธิมรรคเมตฺตจ เล่ม ๒, หน้า ๗.

^{๖๐} ม.ม.(ไทย)๑๒/๔๕๗/๑๒๔.

โดยความสิ้นสุดของอายุนั้นหากพิจารณาจากหลักการที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เราจะพบว่ามียุค ๓ ประการ คือ (๑) การสิ้นสุดของอายุอันเนื่องมาจากผลบุญกรรม ช่วงอายุถูกกำหนดมาว่าจะอยู่ได้กี่ปีเมื่ออยู่ครบกำหนดก็ต้องตายหรือช่วงการมีชีวิตก็จะสิ้นสุดลง (๒) การสิ้นสุดอายุเนื่องจากการทำกรรมแล้วกรรมมาตัดรอน (๓) การสิ้นสุดของอายุอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ

ส่วนในคัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวว่า แต่เพราะที่เกิดแล้วต้องตายเป็นเที่ยงแท้ เพราะเหตุนี้สัตว์นี้ตั้งแต่กาลที่เกิดก็ย่อมเดินบ่าหน้าต่อความตาย มิได้หวนกลับมาแม่สักหน่อยหนึ่ง เปรียบดังพระอาทิตย์ โผล่ขึ้นมาแล้วก็โคจรบ่าหน้าต่อที่ตกไปทีเดียว มิได้หวนกลับมาแม่สักหน่อยหนึ่ง^{๖๐}

ในพระอภิธรรมมัตถวิภาวินีฎีกาได้จำแนกสาเหตุของความตายหรือ มรณุปัตติไว้ ๔ ประการคือ^{๖๑}

(๑) อายุขยมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ หมายถึง สัตว์ทั้งหลายต้องตายโดยสิ้นอายุ เพราะสัตว์ทุกชนิดย่อมจะมีชีวิตอยู่ภายในขอบเขตของอายุขัย สัตว์ทั้งหลายมีอายุมากบ้างน้อยบ้าง เมื่อผ่านพ้นวัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยกลางคนไปแล้วก็สู่วัยชรา จากแรกเริ่มชราน้อย ไปหาชรามากที่สุด ท้ายที่สุดก็มีความเจ็บ และมีการสิ้นไปของอายุ เรียกว่าตายเพราะสิ้นอายุ “เมื่ออานุภาพของกรรมมีอยู่ ความตายก็ยังมีได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอายุ ตามที่กำหนดไว้ในคตินั้นๆ ความตายอย่างนี้เรียกว่า ตายเพราะสิ้นอายุ”^{๖๒} พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงอายุของมนุษย์ไว้ดังนี้ “สาวกบริษัท ๔ ของเรานั้น มีอายุ ๑๐๐ ปี เป็นอยู่ได้ ๑๐๐ ปี เมื่อล่วง ๑๐๐ ปีก็จะพึงตาย”^{๖๓} หรือ “ภิกษุทั้งหลาย ปัจจุบันนี้ ผู้มีอายุยืนจะอยู่ได้ ๑๐๐ ปี น้อยกว่านั้นก็มี มากกว่านั้นก็มี”^{๖๔}

(๒) กัมมิกขมรณะ ตายเพราะสิ้นกรรม หมายถึง การที่สัตว์ทั้งหลายเกิดขึ้นมาและเป็นไปต่างๆ นานา นั้นอาศัยกำลังของกรรมหล่อเลี้ยงหรือสนับสนุนไว้ หากหมดกำลังของกรรมเมื่อใดผู้นั้นก็จะถึงแก่การตาย “แม้ในส่วนเหลือแห่งอายุ ตามที่กำหนดไว้ในคตินั้นๆ ยังมีอยู่ และเมื่อความ

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๕.

^{๖๑} คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, อภิธรรมมัตถสังคหบาลี และอภิธรรมมัตถวิภาวินีฎีกา ฉบับแปลเป็นไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๗.

^{๖๒} พระธรรมปาလာจารย์ ชาวศรีลังกา ผู้รจนานา : ดร. บุญย นิลเกษ (เปรียญ) ผู้เรียบเรียง, มหัทธกรย...ความเป็นจริงแห่งชีวิต, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสียงธรรม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

^{๖๓} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๖๑/๑๖๕.

^{๖๔} อัง สตุตถ (ไทย) ๒๓/๓๔/๑๖๕.

พร้อมด้วยปัจจัย มีคติ และกาล เป็นต้น ยังมีอยู่ ความตายก็ยังมีได้ เพราะกรรมที่เป็นตัวยังให้เกิดในคตินั้นๆ และให้วิบากหมดสิ้นแล้ว ความตายอย่างนี้เรียกว่า ตายเพราะสิ้นกรรม”^{๖๖}

(๓) อุภยัคขมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ และสิ้นกรรมทั้งสอง หมายความว่า บุคคลถึงแก่การตายด้วยเหตุทั้งสอง คือ สิ้นอายุ แก่เฒ่า อายุมาก ร่างกายก็หมดกำลังที่จะอยู่ต่อไปได้ทั้งกรรมที่สนับสนุนให้คงชีวิตอยู่ก็หมดลงด้วย “ความตายที่มีเพราะทั้ง ๒ อย่าง คือ อายุและกรรมสิ้นไปพร้อมๆ กัน เรียกว่า ตายเพราะสิ้นอายุและสิ้นกรรม”^{๖๗}

(๔) อุปัจเจทกมรณะ ตายเพราะอุบัติเหตุ หมายถึงการตายของผู้มีอายุยังไม่ครบกำหนด หรือ ยังไม่ถึงอายุขัย และยังไม่สิ้นกรรม แต่ผู้นั้นมาเสียชีวิตลงก่อน ตายแบบปัจจุบันทันด่วน ด้วยความประมาท ด้วยอุบัติเหตุต่างๆ แต่กระนั้นการตายในลักษณะนี้ ก็อาศัยกรรมในอดีตเป็นแรงส่งให้เกิดขึ้นได้เช่นกัน เพราะกรรมเข้าไปตัดครอน ขณะที่อายุและกรรมยังไม่ถึงกำหนด คือตายเพราะเหตุไม่ปกติคือ ถูกฆ่าตายบ้าง ฆ่าตัวตายบ้าง ประสบอุบัติเหตุบ้าง

จากการกล่าวมาเราจะพบว่า ในทัศนะทางพระพุทธศาสนา ได้ถือว่า ความตาย คือจุดสิ้นสุดของชีวิตหรือของอายุ เมื่อเกิดมามีอายุแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตหรืออายุเมื่อดำเนินชีวิตไปได้ระยะหนึ่งก็จะก้าวไปถึงจุดสิ้นสุดของชีวิตที่เรียกกันว่าเป็นปลายทางของชีวิตมนุษย์หรือสัตว์ก็คือ ความตาย เมื่อความตายมาเยือนหรือมาถึงแล้วคำว่า อายุหรือชีวิตก็จะสิ้นสุดลง ความสั้นยาวของอายุนั้นขึ้นอยู่กับระยะเวลาของการดำเนินชีวิตเมื่อดำเนินชีวิตไปถึงที่สุดแล้วอายุก็จะสิ้นไปพร้อมๆ กับความตาย

๒.๒.๕ ประเภทอายุของสัตว์ในจักรวาล

สำหรับอายุหากพิจารณาจากกรอบแนวคิดเรื่องของภพภูมิหรือการเกิดในภพภูมิต่าง ๆ ในจักรวาลนี้ก็จะพบว่า สัตว์เมื่อเกิดแล้วจะต้องมีอายุหรือช่วงระยะเวลาที่มีชีวิตอยู่ สามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ

๒.๒.๕.๑ อายุของมนุษย์ สำหรับอายุของมนุษย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้อธิบายว่า มนุษย์ในยุคก่อนกับยุคปัจจุบันมีอายุไม่เท่ากัน หมายความว่า ตั้งแต่มีการถือกำเนิดมนุษย์ขึ้นมาในโลก ตามหลักฐานทางพระพุทธศาสนามีการกำหนดอายุมนุษย์ไว้แตกต่างกัน โดยเป็นการกำหนดตามยุคสมัยของพระพุทธเจ้านับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันมีอายุแตกต่างกัน

^{๖๖} พระธัมมปาလာจารย์ ชาวศรีลังกา ผู้รจนา: ดร. บุญย นิลเกษ (เปรียญ) ผู้เรียบเรียง, มหัศจรรย์...ความเป็นจริงแห่งชีวิต, หน้า ๓๑.

^{๖๗} อ้างแล้วหน้าเดียวกัน

กล่าวคือในสมัยพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน เช่น พระวิปัสสีพระพุทธเจ้า พระเสสฎฐพระพุทธเจ้า พระสิขีพระพุทธเจ้า พระกกุสันธพระพุทธเจ้า พระโกนาคมนพระพุทธเจ้า และพระกัสสปพระพุทธเจ้า ล้วนเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่า พระพุทธองค์คือพระสมณโคตมพระพุทธเจ้า โดยพระพุทธองค์ทรงย้ำว่า ในยุคภททกัปนี้สมัยพระองค์พระพุทธเจ้ามีอายุเพียง ๑๐๐ ปีหรือเกินไปนิดหน่อย หมายความว่า สมัยนี้มนุษย์ (หากเทียบจากอายุของพระพุทธเจ้า) มีอายุเฉลี่ยไม่เกิน ๑๐๐ ปีเท่านั้น ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรับรองในเรื่องนี้ว่า

พระวิปัสสีพุทธเจ้า มีพระชนมายุประมาณ ๘๐,๐๐๐ ปี พระสิขีพุทธเจ้า มีพระชนมายุประมาณ ๗๐,๐๐๐ ปี พระเวสสฎฐพุทธเจ้า มีพระชนมายุประมาณ ๖๐,๐๐๐ ปี พระกกุสันธพุทธเจ้า มีพระชนมายุประมาณ ๕๐,๐๐๐ ปี พระโกนาคมนพุทธเจ้า มีพระชนมายุประมาณ ๓๐,๐๐๐ ปี พระกัสสปพุทธเจ้า มีพระชนมายุประมาณ ๒๐,๐๐๐ ปี บัดนี้ เรามีอายุเพียงเล็กน้อย ผู้ที่มีอายุยืนก็เพียง ๑๐๐ ปี หรือเกินไปอีกเล็กน้อย^{๖๔}

นอกจากนั้นแล้วทรงได้ตรัสย้ำในเรื่องดังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า

ในหมู่เทพนั้น มีเทวดามากมาย จำนวนหลายร้อย หลายพัน เข้ามาหาเรา ถึงที่อยู่ อภิวัตน์แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับเราดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้ นิรทุกข์ ในภททกัปนี้เอง บัดนี้ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสด็จ อุบัติขึ้นในโลก มีพระชาติเป็นกษัตริย์ ได้เสด็จอุบัติขึ้นในตระกูลกษัตริย์ มีพระโคตรว่าโคตมะ มีพระชนมายุเพียงเล็กน้อย ผู้ที่มีอายุยืนก็เพียง ๑๐๐ ปี หรือเกินไปอีกเล็กน้อย”^{๖๕}

หรือทรงตรัสเพื่อให้มนุษย์เห็นคุณค่าของชีวิตหรืออายุอันเป็นการเน้นย้ำว่าในยุคของพระองค์อายุเฉลี่ยของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่ยืนยาวจะมากน้อยก็ไม่เกิน ๑๐๐ ปี ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย อายุคนเรานี้สั้นนัก ชาติหน้ายังจะต้องไปเกิด กุศลควรสร้างไว้ พรหมจรรย์ควรประพฤติ ไม่มีใครเลยที่เกิดแล้วไม่ตาย ภิกษุทั้งหลาย คนใดอายุยืนคนนั้นจะอยู่ได้แค่ ๑๐๐ ปี หรือเกินกว่าบ้างก็เล็กน้อย ความตายเป็นสิ่งที่ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่พ้น และไม่รู้ได้ว่าจะตายลงเมื่อใด พระพุทธองค์ทรงเตือนให้รีบกระทำแต่กรรมดี และปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ เพราะนานหนักหนาแล้วที่เธอทั้งหลายได้ประสบกับความทุกข์ ในการตายของบิดา

^{๖๔} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๗/๓.

^{๖๕} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๕๑/๕๒.

มารดา บุตร ธิดา พี่น้องชายหญิงทั้งหลาย ก็ในขณะที่ประสพความทุกข์เช่นนั้น เธอทั้งหลายได้หลั่งน้ำตา ลงบนหนทางอันยาวนี้มากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ที่เดียว^{๓๐}

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่าอายุของมนุษย์เท่าที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาโดยเฉลี่ยจะมีแค่ ๑๐๐ ปี จะเกินกว่านั้นเล็กน้อย ซึ่งคำว่า เกินไปอีกเล็กน้อย หมายถึงในยุคนี้อายุโดยประมาณ ๑๐๐ ปี แต่ก็อาจจะมีผู้ที่มีอายุเกินกว่านั้นได้ เช่น พระมหากัสสปะ พระอานนท์ พระนางมหาปชาบดีโคตรมี นางวิสาขา พรหมณ์โปกรสาดิ พรหมณ์พรหมายู พรหมณ์เสละ พรหมณ์พาวรี ที่มีอายุ ๑๒๐ ปี ส่วนพระอนรุทธะมีอายุ ๑๕๐ ปี พระพากุละมีอายุ ๑๖๐ ปี เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพราะในยุคของพระพุทธศาสนานี้มนุษย์จะมีอายุน้อย

๒.๒.๕.๒ อายุของเทวดา ในจักรวาลนี้จะพบว่าสัตว์ต่าง ๆ ที่อยู่ในภพภูมิที่แตกต่างกันย่อมจะมีอายุที่แตกต่างกันตามไปด้วย จากการศึกษามาเราจะพบว่า อายุของมนุษย์ที่ปรากฏในคัมภีร์จะไม่เกินหนึ่งร้อยปี ส่วนเทวดานั้นถือว่าเป็นสัตว์ที่เกิดในภูมิอันเป็นทิพย์ย่อมเป็นธรรมดาที่เทวดาจะต้องมีอายุยืนกว่ามนุษย์ซึ่งเทวดาก็เช่นเดียวกับมนุษย์มีเกิดมีตาย ช่วงเวลาที่มีการดำรงอยู่จากเกิดถึงตายจึงเรียกว่า “อายุ” ถ้าจะเปรียบเทียบความสุขระหว่างมนุษย์กับเทวดา แน่แน่นอนว่า เทวดาย่อมมีความสุขมากกว่ามนุษย์หลายเท่าหรือไม่อาจเปรียบเทียบกันได้เลย อายุของเทวดาก็เช่นเดียวกันเมื่อเปรียบเทียบกับอายุของมนุษย์แล้วจะเห็นได้ว่า อายุของเทวดามีมากกว่าอายุของมนุษย์หลายเท่า หรือจะเรียกว่า สุขทิพย์ อายุทิพย์ ก็ได้ หลักฐานในเรื่องนี้จะเห็นได้จากพระพุทธพจน์ ที่ปรากฏ ใน อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต ว่า

วิสาขา ๕๐ ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง ๕๐๐ ปีโดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราช คู่ก่อนวิสาขา ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไปพึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราชนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ เราหมายเอาข้อนี้จึงกล่าวว่า คู่ก่อนวิสาขา ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้าว เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์

คู่ก่อนวิสาขา ๑๐๐ ปี มนุษย์ ฯลฯ

คู่ก่อนวิสาขา ๒๐๐ ปี มนุษย์ ฯลฯ

คู่ก่อนวิสาขา ๔๐๐ ปี มนุษย์ ฯลฯ

คู่ก่อนวิสาขา ๘๐๐ ปี มนุษย์ ฯลฯ

^{๓๐} อ.จ.ติก. (ไทย) ๒๐/๓๖-๓๗/๑๕๑-๑๕๕.

วิชาชา ๑๖๐๐ ปี มนุษย์ เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ ๓๐ ราตรี โดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือน โดยเดือนนั้น เป็นปีหนึ่ง ๑๖๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ ดูกรวิชาชา ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นหญิงหรือชายก็ตามเข้าอยู่ในอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไปพึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ นี้เป็นพื้นฐานที่จะมีได้ ดูกรวิชาชาเราหมายความว่าเอาข้อนี้จึงกล่าวว่ ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพรว้า เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์^{๓๑}

อย่างไรก็ตาม อายุของเทวดาเมื่อคำนวณออกมาเป็นตัวเลขจึงจะพอทำได้ แต่ก็ทำให้การนับเทียบวันเดือนปีของมนุษย์มากมายนัก จึงกำหนดเป็นปีทิพย์ของอายุขัยของเทวดาจะพึงนับเป็นกัปหรือ กัปปี เป็นเครื่องกำหนดอายุของพรหม

๕๐๐	ปีทิพย์	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา
๑,๐๐๐	ปีทิพย์	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นดาวดึงส์
๒,๐๐๐	ปีทิพย์	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นยามา
๔,๐๐๐	ปีทิพย์	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นดุสิต
๘,๐๐๐	ปีทิพย์	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นนิมมานรดี
๑๖,๐๐๐	ปีทิพย์	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ
เศษ ๑ ส่วน ๓	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นพรหมปราศรัชา
เศษ ๑ ส่วน ๒	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นพรหมบุโรหิตา
๑	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นมหาพรหมา
๒	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นปริตรตาภา
๔	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นอัปปมาณาภา
๘	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นอาภัสสรา
๑๖	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นปริตตสุภา

^{๓๑} อ.อ.อ.อ. ๒๓/๑๓๓/๒๓๒.

กัป หรือ กัลป์ ได้เป็นระยะเวลายาวนานเหลือเกิน ที่กำหนดว่า โลกคือ สากลจักรวาลประลักษ์ครั้งหนึ่ง (ศาสนาฮินดูว่าเป็นวันหนึ่งคืนหนึ่งของพระพรหม) ท่านให้เข้าใจด้วยอุปมาว่าเปรียบเหมือนมีภูเขาสิลาล้วนกว้างยาว สูง ด้านละ ๑ โยชน์ ทุก ๑๐๐ ปี มีคนนำผ้าเนื้อละเอียดอย่างดีมาลูบครั้งหนึ่ง จนกว่าภูเขาชิ้นจะสึกหรือสิ้นไป กัปหนึ่งยาวนานกว่านั้น อังในพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๘.

๓๒	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นสุภกนิหา
๕๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นเวหัพผลา
๕๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นอัสถัญญัตตวี
๑,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นอวิหา
๒,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นอตปปา
๔,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นสุทสสา
๘,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นสุทสสี
๑๖,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นอกนิฏฐา
๒๐,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นอากาศาณัญญาตนะ
๔๐,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นวิญญานัญญาตนะ
๖๐,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นอาภิญญัญญาตนะ
๘๐,๐๐๐	กัป	เป็นกำหนดอายุ ของเทวดาชั้นเนวสัณญานาสัณญาต

นะ^{๓๒}

อย่างไรก็ตาม การที่นำคำว่า “กัป” มาใช้กับพรหมก็เพราะพรหมเป็นผู้ที่มีอายุยืนยาวนาน จนกระทั่งแม้แต่พรหมเองก็ไม่สามารถที่จะกำหนดกาลอายุขัยของตนเองได้ พรหมบางคนถึงกับเข้าใจเอาเองว่าการเป็นพรหมไม่ต้องจุติอีก มีความเป็นอยู่ชั่วนิรันดร์ เทียงแท้ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก นั่นอาจเป็นเพราะพรหมไม่ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงด้วย กาลเวลาอันยาวนานเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างซ้ายากกับการกำหนดครุ สมดังเรื่องราวที่ปรากฏในพทสูตร ที่พทพรหมทูลกับพระพุทธเจ้าว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ ก็ฐานะแห่งพรหมนี้ เทียง ยั่งยืน ดิดต่อกัน คงที่มีความไม่เคลื่อนเป็นธรรมดา ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่ตาย ไม่จุติ ไม่อุบัติ ก็อุบายเป็นเครื่องออกไปอันยิ่งอย่างอื่นจากฐานะแห่งพรหมนี้ไม่มี พระพุทธเจ้าได้ตอบพรหมว่า ... ดูกรพทพรหม ท่านสำคัญ อายุไดยาว ก็อายุนั้นสั้น ไม่ยาวเลย ดูกรพรหม เราอายุหนึ่งแสนนริพพุท (เป็นสังขยาซึ่งมีจำนวนศูนย์ ๖๘ ศูนย์)^{๓๓}

จากข้อความดังที่ได้อธิบายมานั้นเราจะพบว่าเทวดานั้นมีอายุมากกว่ามนุษย์และเทวดาที่เกิดในชั้นต่างๆกันก็จะมีอายุมากน้อยกว่ากันตามแต่บุญกรรมที่ตนเองได้กระทำมา ซึ่งเทวดาบางองค์นั้นก็มีอายุ

^{๓๒} กรมศิลปากร, จักรกวางพิปนี, หน้า ๑๕๘-๑๕๙. อ้างใน พระมหาสมจินต์ สมมาปญ โณ (วันจันทร์), นรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท, หน้า ๑๕.

^{๓๓} ตี.ส.(ไทย) ๑๕/๕๗๐/๒๐๐.

ยืนยาวมากจนบางครั้งก็ลืมว่าตนเองมีอายุเท่าไร แต่ที่พอจะสรุปได้ก็คือเมื่อเทียบกับอายุของมนุษย์แล้วก็จะพบว่าเทตามีอายุยืนกว่ามนุษย์อย่างแน่นอน

๒.๒.๕.๓ อายุของสัตว์นรก สำหรับการที่เราจะไปกำหนดอายุของสัตว์นรกถือว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก แม้พระพุทธองค์ยังทรงมีความลำบากพระทัยเมื่อตรัสถึงกำหนดอายุของพวกสัตว์นรก กำหนดอายุของสัตว์นรกนับได้โดยการยกอุปมาเปรียบเทียบเท่านั้น ไม่มีการคำนวณเป็นตัวเลขที่แน่นอน แนวคิดนี้ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎกอรรถกถา^{๓๔} ดังปรากฏในพระพุทธพจน์และข้อความว่า

กำหนดอายุของสัตว์ที่เกิดในอัพพุนรก กำหนดด้วยวิธีนี้ คือ เมล็ดงา ๑ วาหะ (๑ วาหะ มีเมล็ดงา จำนวน ๔,๐๕๖,๐๐๐,๐๐๐ เมล็ด) ถ่วงไป ๑๐๐ ปี จึงหยิบทิ้งไป ๑ เมล็ด จนหมดเมล็ดงา ๑ วาหะ เป็นประมาณอายุของสัตว์ที่บังเกิดในอัพพุนรก^{๓๕}

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ประมาณอายุในปทุมนรกนานเท่าไรหนอ

ภิกษุ ประมาณอายุในปทุมนรกนานนัก ประมาณอายุในปทุมนรกนั้นยากที่จะนับได้ว่าประมาณเท่านี้ปี ประมาณ ๑๐๐ ปีเท่านี้ ประมาณ ๑,๐๐๐ ปีเท่านี้ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ ปีเท่านี้

^{๓๔} โสภกาสิกสูตร โสภกาสิกสูตร, อภ. ทสก. ๒๔/๘๕ และมหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถา

แปล : มโนรณนุณี อรรถกถาโสภกาสิกสูตร, (กรุงเทพฯ : เฉลิมชาตการพิมพ์, ๒๕๒๖) หน้า ๒๘๖-๒๘๗.

^{๓๕} กรมศิลปากร, โลกที่ปกสาร, หน้า ๑๖.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์พอจะยกอุปมาได้หรือไม่
 ได้ ภิกษุ แล้วตรัสว่า “ภิกษุ หนึ่งเกวียนเมล็ดงาของชาวโกศลมีอัตรา ๒๐ ขารี”^{๖๖} ล่วงไปแล้ว
 ๑๐๐,๐๐๐ ปี บุรุษจึงนำเมล็ดงาออกจากเกวียนนั้นหนึ่งเมล็ด เมล็ดงาหนึ่งเกวียนของชาว
 โกศลซึ่งมีอัตรา ๒๐ ขารี นั้นจะพึงหมดไปโดยทำนองนี้เร็วกว่า แต่ว่า ๑ อัมพุทนรก ๒๐
 หมดไปไม่ ๒๐ อัมพุทนรก เป็น ๑ นิรพพุทนรก ๒๐ นิรพพุทนรก เป็น ๑ อัมพุทนรก ๒๐
 อัมพุทนรก เป็น ๑ อุทนรก ๒๐ อุทนรก เป็น ๑ อัญญนรก ๒๐ อัญญนรก เป็น ๑ กุมุท
 นรก ๒๐ กุมุทนรก เป็น ๑ โสคันธิกนรก ๒๐ โสคันธิกนรก เป็น ๑ อุปปลนรก ๒๐ อุปปล
 นรก เป็น ๑ ปุณฺฑริกนรก ๒๐ ปุณฺฑริกนรก เป็น ๑ ปทุมนรก ภิกษุ โภกาลีภิกษุไปเกิด
 ในปทุมนรก เพราะมีจิตผูกอาฆาตในสารีบุตรและโมคคัลลานะ”

ส่วนในคัมภีร์โลกศาสตร์มีการเทียบอายุของสัตว์ในมหานรก ๘ ชุมกับอายุของพวกเทวดา
 กามาวจร ๖ ชั้น โดยการผสมผสานข้อความจากคัมภีร์พระไตรปิฎก^{๖๗} กับข้อความจากคัมภีร์อนุ
 ฎีกาวิภังคปกรณ์ซึ่งขยายความในเรื่องเดียวกันว่า

อาจารย์บางพวกกล่าวว่า ประมาณอายุของเทพชั้นจาตุมหาราชิก (๕๐๐ปีทิพย์) เท่ากับคืน
 และวันหนึ่งในสัตยชีวนรก... ๕๐๐ ปีโดยนั้น เป็นประมาณอายุในสัตยชีวนรก ประมาณ
 อายุของเทพชั้นดาวดึงส์ (๑,๐๐๐ ปีทิพย์) เท่ากับคืนวันและวันหนึ่งในกาฬสุตตนรก...
 ๑,๐๐๐ ปีโดยปีนั้น เป็นประมาณอายุในกาฬสุตตนรก ประมาณอายุของเทพชั้นยามะ
 (๒,๐๐๐ ปีทิพย์) เท่ากับคืนและวันในสังฆาตตนรก... ๒,๐๐๐ ปีโดยปีนั้น เป็นประมาณอายุ

^{๖๖} ขารี คือ มาตรฐานอย่างหนึ่งที่ใช้ในสมัยพุทธกาล ได้แก่

๔	กุฑฺฐะ หรือปสตะ (พายมือ)	เป็น	๑	ปีตละ
๔	ปีตละ	เป็น	๑	อาพหกะ
๔	อาพหกะ	เป็น	๑	โทณะ
๔	โทณะ	เป็น	๑	มาณิกา
๔	มาณิกา	เป็น	๑	ขารี
๒๐	ขารี	เป็น	๑	วาหะ
๒๐	วาหะ	เป็น	๑	ธารณะ
๑๐	ธารณะ	เป็น	๑	ปละ
๑๐๐	ปละ	เป็น	๑๒	ตุลา
๒๐	ตุลา	เป็น	๑	ภาวะ (ดู อภิธา.ฎี.(บาลี)กาลา ๔๘๐-๔๘๔)

^{๖๗} ธรรมทศวิภังค์ อุปปาตกัมมอายุประมาณวาระ, อภิ.วิ. (ไทย)๓๕/๑๐๗

ในสังฆาตนรก ประมาณอายุของเทพชั้นดุสิต (๔,๐๐๐ ปีทิพย์) เท่ากับคืนและวันหนึ่งใน
 โรรุวนรก... ๔,๐๐๐ ปีโดยปีนั้น เป็นประมาณอายุในโรรรุวนรก ประมาณอายุของเทพชั้น
 นิมมานรดี (๘,๐๐๐ ปีทิพย์) เท่ากับคืนและวันหนึ่งในมหาโรรรุวนรก... ๘,๐๐๐ ปีโดยปีนั้น
 เป็นประมาณอายุในมหาโรรรุวนรก ประมาณอายุของเทพชั้นปรนิมมิตวสวัตดี (๑๖,๐๐๐ ปี
 ทิพย์) เท่ากับคืนและวันหนึ่งในตاپนรก... ๑๖,๐๐๐ ปี โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุในตา
 ปนรก กิ่งอันตรกัป (ระยะเวลาที่โลกอายุครึ่งหนึ่งก่อนจะแตก) เป็นประมาณอายุในมหา
 ตापนรก อัตรกัปหนึ่ง เป็นประมาณอายุในอวเงินรก^{๓๘}

ซึ่งจากข้อความดังกล่าวเราสามารถที่จะพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างอายุสัตว์นรก
 อายุของเทวดา และอายุของมนุษย์ได้ดังปรากฏในตารางเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

สัตว์นรก	จาคุมหาราชิก	มนุษย์
๑ วัน นรก	๕๐๐ ปี ทิพย์	๕,๐๐,๐๐๐ ปี มนุษย์
๑ เดือน นรก	๑๕,๐๐๐ ปี ทิพย์	๒๗๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี มนุษย์
๑๒ เดือน นรก	๑๘๐,๐๐๐ ปี ทิพย์	๓,๒๔๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี มนุษย์
๕๐๐ ปี แรก	๕๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี ทิพย์	๑,๖๒๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี มนุษย์
กาฬสุตตนรก	ดาวดึงส์	มนุษย์
๑ วัน นรก	๑,๐๐๐ ปี ทิพย์	๓๖,๐๐๐,๐๐๐ ปี มนุษย์
๑ เดือน นรก	๓๐,๐๐๐ ปี ทิพย์	๑,๐๘๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี มนุษย์
๑๒ เดือน นรก	๓๖๐,๐๐๐ ปี ทิพย์	๑๒,๙๖๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี มนุษย์
๑,๐๐๐ ปี แรก	๓๖๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี ทิพย์	๑๒,๙๖๐,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี มนุษย์

ตารางที่ ๑ แสดงการเปรียบเทียบอายุของสัตว์นรก เทวดา มนุษย์

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า “อายุ” ของสัตว์แต่ละภพภูมิมิมีความไม่เท่าเทียมกัน ทั้งนี้ก็
 ขึ้นอยู่กับความแตกต่างในด้านของ “กรรม” หรือการกระทำของมนุษย์ที่เป็นผลให้สัตว์ไปเกิดและ
 เสวยผลของกรรมนั้นแตกต่างกันไปตามแต่ละภพภูมิ เช่น เทวดากับสัตว์นรกที่มีอายุแห่งการเสวย
 กรรมที่ยาวนาน แต่เป็นการเสวยกรรมที่แตกต่างกันระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่ว กล่าวคือ เทวดาเป็น
 ผลของกรรมดี ส่วนสัตว์นรก เปเรตอสุรกาย เป็นผลของกรรมชั่ว ส่วนมนุษย์เป็นภพภูมิของการ

^{๓๘} กรมศิลปากร, จักรวาลทิพย์, หน้า ๒๐๒, พระธรรมจริยาสมหาณานิ โลกทิพย์สาร, หน้า ๑๕.

สร้างความดี ซึ่งเราจะพบว่า กฎุมิของมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานเป็นกฎุมิที่มีช่วงของอายุที่ค่อนข้างน้อยกล่าวคือเป็นอยู่ได้ภายใต้อายุไม่เกินหนึ่งร้อยปีเท่านั้น

๒.๓ แนวคิดเรื่องการต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษาก็คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “ การต่ออายุ ” ในทางพระพุทธศาสนาว่าเป็นการกระทำที่มุ่งถึงความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไปให้ยาวนาน ซึ่งเป็นการพยายามที่จะแสวงหาคำตอบว่า พระพุทธศาสนามีท่าทีต่อการขยายเวลาในการดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างไร หรือการต่ออายุนั้นจะมีได้โดยวิธีใด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการต่ออายุ สำหรับคำว่า การต่ออายุ หากพิจารณาจากความหมายของคำที่ใช้กันโดยทั่วไป หมายถึง การเพิ่มระยะเวลาการใช้งานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การต่ออายุสมาชิก หมายถึง การเพิ่มระยะเวลาการดำรงตำแหน่งหรือการเป็นสมาชิกในองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกับองค์กรนั้นๆ ได้มากขึ้น หรือคำว่า การต่ออายุใบขับขี่ ก็หมายถึง การเพิ่มระยะเวลาให้สามารถมีสิทธิในการขับขี่พาหนะได้ตามกฎหมายออกไปอีกระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาจากคำจำกัดความดังกล่าวแล้วจะพบว่า คำว่า การต่ออายุจึงมีความหมายถึง (๑) การเพิ่มระยะเวลา (๒) การเพิ่มสิทธิในการเป็นเจ้าของหรือการดำเนินการในกิจการใดกิจการหนึ่งที่ได้รับไว้ตามกฎหมายหรือตามข้อตกลงขององค์กร

อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาถึงความหมายของคำว่า การต่ออายุมาใช้ในความหมายทางพระพุทธศาสนาจะพบว่า คำว่า การต่ออายุ หมายถึง การเพิ่มช่วงระยะเวลาของการมีชีวิตออกไปอีกจากกรณี (๑) ชีวิตหรืออายุของคนนั้นหมดลงแล้วด้วยอำนาจอย่างใดอย่างหนึ่ง (๒) ชีวิตของคนนั้นกำลังจะประสบกับเหตุการณ์ที่เรียกกันว่าอุบัติเหตุ เมื่อมีเหตุอย่างใดหรือพลังอำนาจใดก็ตามที่สามารถจะยืดระยะเวลาของการดำรงชีวิตต่อไปอีกหรือให้มีระยะการดำเนินชีวิตที่ยืดยาวออกไปอีกได้ การกระทำเช่นนั้นชื่อว่า เป็นการ “ ต่ออายุ ” ซึ่งหมายถึงการยืดเวลาการมีชีวิตออกไปอีกนั่นเอง เช่น กรณีของอายุวัฒนกุมารที่กำลังจะสิ้นชีวิตไปก็มีการต่ออายุให้ด้วยการประกอบพิธีกรรมบางอย่าง ซึ่งที่สุดก็สามารถต่ออายุไปได้อีก^{๗๙} หรือไม่ว่าจะเป็นกรณีของสุวรรณสามกุมารที่ถูกพระราชายังด้วยลูกศรตายไปแล้วแต่ด้วยแรงอธิษฐานและบุญบารมีทำให้กลับได้ชีวิตมาอีกครั้ง^{๘๐}

^{๗๙} พ.ร.อ. (บาลี) ๘/๑๑๖. พ.ร. (ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

^{๘๐} พ.ร. (ไทย) ๒๘/๒๕๖ - ๔๒๐/๒๒๕ - ๒๔๕.พ.ร.อ. (ไทย) ๔/๒/๑๖๘ - ๒๑๑.

ซึ่งก็คือว่า เป็นการต่ออายุอีกวิธีการหนึ่ง หรือจะเป็นกรณีที่พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระอานนทว่า การเจริญอิทธิบาท ๔ สามารถที่จะต่ออายุของพระพุทธองค์ออกไปได้อีก^{๘๑} เป็นต้น

๒.๓.๒ บ่อเกิดการต่ออายุ สำหรับการต่ออายุหากพิจารณาจากหลักฐานทางคัมภีร์จะพบว่า สามารถที่จะพิจารณาถึงความเป็นมาของแนวคิดการต่ออายุในบริบทสังคัมอินเดียว มีพื้นฐานทางความคิดในเรื่องนี้อย่างไร ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดพบว่าแนวคิดการต่ออายุมีพื้นฐานทางความคิดมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

๒.๓.๒.๑ สมุฏฐานเรื่องความรักตัวกลัวตาย ในหลักฐานของคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า มนุษย์หรือสัตว์เกิดมาทุกคนล้วนรักตัวกลัวตายกันทั้งนั้น หรือที่เรียกอีกอย่างว่า เป็นความรักสุขเกลียดทุกข์^{๘๒} เมื่อเกิดมาแล้วก็ไม่มีใครอยากตายหรือต้องการที่จะจากโลกนี้ไป เนื่องจากว่า เมื่อเกิดมาแล้วตนเองก็มีกิเลส ความรัก โลก โกรธ หลง ติดพันอยู่ในโลกมีญาติพี่น้องพ่อแม่ที่รักที่ห่วงหาอาทรเป็นเหตุให้เกิดความมีเชื้อใยในชีวิตไม่อยากจะตาย เมื่อเกิดเหตุไม่ดีขึ้นกับตนเอง ก็จะพยายามทำทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองรอดพ้นจากอุปัทวันตรายต่าง ๆ เพื่อเป็นการปกป้องชีวิตอันเป็นที่รักยิ่งของตน ซึ่งข้อสมมติฐานนี้สามารถที่จะพิจารณาได้จากพระพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ได้แสดงให้เห็นถึงความจริงว่ามนุษย์จำนวนมาก ผู้ถูกภัยคุกคาม ต่างถึงภูเขา ป่าไม้ อาราม และรุกขเจดีย์เป็นสรณะ^{๘๓} หมายความว่า เมื่อมนุษย์เกิดมาแล้วถูกภัยคุกคามต่าง ๆ ก็จะพยายามหาทางปกป้องคุ้มครองตนเองหรือการปกป้องชีวิตหรือต่ออายุให้กับตนเองด้วยการเข้าถึงป่าไม้ต้น ไม้ภูเขา เป็นต้น ว่าเป็นที่พึ่งด้วยหวังว่า การนับถือสิ่งต่าง ๆ นั้นจะสามารถคุ้มครองตนเองให้พ้นจากภัยอันตรายได้ โดยอาการที่พยายามปกป้องชีวิตของตนเอง โดยนัยก็คือการพยายาม “ต่ออายุ” ให้กับตนเอง ซึ่งในยุคแรกของสังคัมมนุษย์การนับถือภูเขา ป่าไม้รุกขเจดีย์ต่าง ๆ เหล่านั้น ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมการต่ออายุอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในยุคก่อนสมัยที่ศาสนาต่าง ๆ จะเกิดขึ้น ต่อมาเมื่อศาสนาพระเวทหรือศาสนาพราหมณ์ได้เกิดขึ้นแล้วก็ได้มีความรู้หรือศาสตร์ต่าง ๆ ที่มนุษย์พยายามสร้างขึ้นเพื่อ (๑) ความสวัสดิ์ของตนเองและสังคัม (๒) เพื่อเลี้ยงชีพแก่ตนเอง โดยที่ความรู้

^{๘๑} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๓/๕๒, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๓/๑๑๒.

^{๘๒} ส.น. (ไทย) ๑๖/๖๓/๑๒๑.

^{๘๓} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๘-๑๘๙/๕๒. และนอกจากนั้นยังปรากฏในงานของ เสถียร พันธรังสี, ศาสนาโบราณ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๐. หรือดูใน Lessa William A. Volgt Evon Z, *Reader in Comparative Religion An Anthopological Approach* Third Edition, (New York : Happer&Row Publisher ,1972), pp.12-18. และใน สุชีพ ปุญญานุภาพ, *ประวัติศาสตร์ศาสนา*, (กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, ๒๕๒๖), หน้า ๒๖.

ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมานั้นล้วนเป็น “วิธีการหรืออาชีพสำหรับการเลี้ยงชีวิตหรือเป็นอุปกรณ์ในการต่ออายุให้กับตนเองและสังคม” ซึ่งวิชาดังกล่าวมีชื่อเรียกตามมติของพระพุทธศาสนาว่าเป็น “คิรัจฉานวิชา” ที่คนในยุคก่อนสมัยพุทธกาลได้นำมาใช้เป็นวิชาชีพเพื่อต่ออายุหรือเลี้ยงชีวิตของตนเอง โดยคิรัจฉานวิชาต่าง ๆ นั้นมีวิชาทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนตร์ขับผี ตั้งศาลพระภูมิ ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมนตร์ รดน้ำมนตร์ พิธีบูชาไฟ^{๘๔} เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า วิชาการเหล่านี้บางวิชาเป็นวิชาที่มุ่งถึงการ “ต่ออายุ” ให้กับตนเองอย่างชัดเจน เช่น วิชาประกอบพิธีบนเครื่องเช่นบูชาไฟ วิชาประกอบพิธีพลีกรรมด้วยเลือดเพื่อการบูชาัญญซึ่ง เป็นวิชาที่พวกพราหมณ์ในสมัยก่อนพุทธกาลหรือในสมัยพุทธกาลมักจะแนะนำผู้มีอำนาจให้ทำ เพื่อเป็นการ “ต่ออายุให้กับตนเอง” เช่น กรณีการทำพิธีบูชาัญญด้วยการฆ่าสัตว์ต่าง ๆ เพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้า และมุ่งหวังเพื่อที่จะให้เทพเจ้าประทานความสวัสดิ คือ อายุ วรรณะ สุข พละให้กับตน โดยการกระทำเช่นนั้นเพราะเชื่อกันว่า เมื่อให้ชีวิตของสัตว์แก่เทพเจ้าแล้วตนเองคือผู้ประกอบ พิธีกรรมบูชาัญญนั้นก็จะได้ชีวิต หรือการต่ออายุให้ยืนยาวเป็นการตอบแทน ซึ่งถือว่าการกระทำ เช่นนั้นเป็นการกระทำที่มุ่งถึง พิธีกรรม “การต่ออายุ” อย่างชัดเจน

อย่างไรก็ตามเมื่อพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นแล้วคิรัจฉานกรรมเหล่านั้นได้ถูกปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการตีความ คำว่า การบูชาเพื่อเป็นการต่ออายุเสียใหม่ว่า คำว่า ัญญ ของพระพุทธศาสนาไม่ใช่การสังเวชชีวิตสัตว์เพื่อการบูชา เพื่อให้ตนเอง (ผู้ประกอบพิธีกรรม) ได้ชีวิตยืนยาว แต่การบูชาัญญก็คือ (๑) การให้ชีวิต คือการปล่อยสัตว์ให้เป็นอิสระ การปล่อยนก ไก่ หรือการปล่อยมนุษย์ที่จับมาบูชาัญญก็จะถือว่าเป็นการให้ชีวิตเพื่อให้ได้ชีวิต^{๘๕} ไม่ใช่เป็นการตัดรอนชีวิตเพื่อให้ได้ชีวิตเหมือนกับที่ศาสนาพราหมณ์ได้สอนกัน (๒) การสร้างกุศลด้วยการ (ก) ให้ทาน (ข) รักษาศีลและ (ค) เจริญภาวนา ถือว่า เป็นการบูชาัญญอย่างยิ่งรวมถึงเป็นการต่ออายุที่ถูกต้อง เพราะการให้ทานมีข้าว น้ำ ผ้า และยานยนต์มีผลต่อการให้ทั้งอายุ วรรณะ พละ และสุขแก่ผู้อื่น เมื่อผู้อื่น ได้สิ่งที่ดีเสริมการมีอายุผู้ให้ก็ย่อมได้รับการต่ออายุเช่นเดียวกัน ดังนั้น การบูชาัญญในทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งถึงการต่ออายุก็คือการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา เมื่อเป็นเช่นนั้น ในยุคสมัยพุทธกาลแนวคิดเรื่องการต่ออายุจึงเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้ไม่ใช่เป็นเรื่องที่

^{๘๔}

^{๘๕} มีคำสอนที่ยืนยันเรื่องนี้คือมีพระพุทธพจน์ยืนยันว่า (๑) การฆ่าสัตว์ เมื่อสิ้นชีพย่อมตกนรก เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีอายุสั้น (๒) ผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ เมื่อสิ้นชีพย่อมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีอายุยืน ม.อ. (บาลี) ๑๔/๒๘๕-๒๘๗/๒๖๑-๒๖๘, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๕-๒๘๗/๓๔๕-๓๕๗.

เกี่ยวข้องกับการทำลายผู้อื่นเพื่อที่มุ่งหวังความสุขแก่ตนเอง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การต่ออายุที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลเป็นการต่ออายุที่มีลักษณะของการให้ทานทั้งวัตถุทาน และธรรมทาน

๒.๓.๒.๒ สมุฏฐานเรื่องความเป็นอมตะ สำหรับบ่อเกิดของการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะพบว่า นอกจากจะมาจากสมุฏฐานของความรักตัวกลัวตัวหรือรักสุขเกลียดทุกข์ แล้วก็ยังมาจากสมุฏฐานในเรื่องของแนวคิดเรื่องความเป็นอมตะ หรืออมตภาพของวิญญูณ ซึ่งในยุคสมัยก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้น ศาสนาพราหมณ์ได้มีความเชื่อในเรื่องของพระพรหมหรือพรหมัน โดยเห็นว่า โลกนี้ถูกสร้างมาจากพรหม หรืออาดมันที่ยิ่งใหญ่ (ปรมาตมัน) โดยที่พรหมันเป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่ง และพรหมันหรือปรมาตมันก็เป็นอมตะ คือไม่เกิดไม่ตายมีอายุยืนยาวตลอดกาล เมื่อมีความเชื่อเช่นนี้มนุษย์ในยุคนั้นจึงพยายามที่จะเข้าถึงความเป็นอมตะหรือต้องการความเป็นอมตะแบบเดียวกับพรหมัน และต้องการเข้าไปรวมเป็นเนื้อเดียวกับพรหมัน จึงได้ทำการบูชาอันเพื่อให้ตนเองได้รับพรจากพรหมให้มีอายุยืนยาวได้ ดังนั้น จึงมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการบูชาเทพเจ้าเพื่อหวังการมีอายุยืนยาวเป็นอมตะ เช่นเดียวกับพรหม เมื่อเป็นเช่นนั้น การประกอบพิธีกรรมเพื่อเป็นการต่ออายุจึงเกิดขึ้น

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้นพระพุทธองค์ได้สอนให้ประชาชนเข้าถึงความจริงขั้นสูงสุดของโลกและจักรวาลว่าสรรพสิ่งนั้น (๑) ไม่เที่ยง (๒) เป็นทุกข์และ (๓) เป็นอนัตตา คือเป็นการปฏิเสธว่า คำสอนของพราหมณ์ที่ว่า มีความเป็นอมตะของบางสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาตินั้น ไม่มีอยู่จริงเพราะสรรพสิ่งไม่ใช่ว่าจะอึดตาและสิ่งที่ควรยึดว่าอึดตา ดังนั้น คำสอนของพระพุทธศาสนาจึงไม่ได้มุ่งถึงการอ่อนน้อม ขอความอมตะจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ แต่พระพุทธศาสนาได้สอนว่าความเป็นอมตะมนุษย์สร้างเองได้ ด้วยการศึกษาศึกษาและเรียนรู้และพัฒนาตนเอง และการต่ออายุไม่ได้กระทำหรือปฏิบัติเพื่อขึ้นตรงต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นอมตะ แต่เป็นการต่ออายุจากการปฏิบัติของตนเองด้วยการให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา และเร่งการทำดีโดยไม่อิงอาศัยฤกษ์ยามดังพระพุทธพจน์ที่ว่า

บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง สิ่งใดล่วงไปแล้ว
สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนั้นไปแล้ว และสิ่งใดที่ยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนั้นยังไม่มาถึง
ส่วนบุคคลใดเห็นแจ้งธรรมที่เป็นปัจจุบันไม่ถ่วงถ่วง ไม่คลอนแคลนในธรรมนั้น ๆ
บุคคลนั้นควรเจริญธรรมนั้นให้แจ่มแจ้ง บุคคลควรทำความเพียรตั้งแต่วันนี้ทีเดียว
ใครเล่าจะรู้ว่า ความตายจักมีในวันพรุ่งนี้ เพราะว่าความผัดเพี้ยนกับมัจจุราชผู้มีแสนามาก
นั้นย่อมไม่มีแก่เราทั้งหลาย

พระมุนีผู้สงบเรียกบุคคลผู้มีความเพียรไม่เกียจคร้านทั้งกลางวันและกลางคืนซึ่งมีปกติอยู่
อย่างนี้นั้นแล้วว่า ‘ผู้มีราตรีเดียวเจริญ’^{๕๖}

สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริต วิจิตสุจริต และมโนสุจริต ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาที่ดี
ของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริตเป็นต้นในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยงก็เป็นเวลา
ที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริตเป็นต้นในเวลาเย็น เวลาเย็นก็เป็น
เวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น^{๕๗}

จะเห็นได้ว่า ในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เมื่อไม่ได้ผูกติดอยู่กับความเป็นอมตะ
การปฏิบัติต่อแนวคิดเรื่องของการต่ออายุจึงเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับความคาดหวังในการรอกอยการ
บันดาลหรือการให้จากสิ่งที่เหนือธรรมชาติ แต่เป็นการเริ่มต้นการกระทำ (๑) ต่อตนเอง (๒) ต่อ
ผู้อื่นและ (๓) ต่อสังคมอย่างเข้าใจในบริบทของเรื่องการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเข้าใจด้วยความเมตตา
กรุณา และการสร้างความดีเพื่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งพระพุทธศาสนาเห็นว่า การกระทำเช่นนั้นถือว่าเป็น
เป็นการ “ต่ออายุ” ให้กับตนเองและสังคมอย่างถูกต้องวิธี

๒.๓.๒.๓ สมุฏฐานเรื่องความสุข สำหรับสมุฏฐานของการต่ออายุที่ปรากฏใน
คัมภีร์อีกประการหนึ่งนั่นก็คือ ความสุข เนื่องจากมนุษย์เห็นว่า ความสุขคือเป้าหมายของชีวิตการ
เกิดมาแล้ว การได้พบแต่ความสุขถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญไม่ว่า ความสุขนั้นจะเป็นเรื่องทาง
กายหรือทางใจก็ตามถือว่า ความสุขเป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญของมนุษย์ ซึ่งในบริบทสังคมอินเดีย
จะพบว่านักคิดจำนวนมากที่ได้มีความเห็นตรงกันว่า ความสุขคือเป้าหมายของชีวิต แม้ว่าจะมีการ
ยอมรับกัน โดยพื้นฐานของกลุ่มนักคิดหรือนักปรัชญาของอินเดียว่า โลกนี้เต็มไปด้วยความทุกข์ก็
ตาม แต่เมื่อกำจัดสาเหตุของความทุกข์ได้ก็จะพบกับความสุขและความสุขประเภทนี้เองที่ถือว่าเป็น
เป้าหมายของชีวิต ในปรัชญาอินเดียได้มีกลุ่มนักคิดที่มีความเห็นว่าความสุขเป็นเป้าหมายของชีวิต
อยู่ ๒ กลุ่มคือ (๑) เห็นว่าความสุขที่แท้จริงมาจากการได้เสพวัตถุหรืออารมณ์ที่น่าใคร่ทุกอย่าง
อย่างเต็มที่กลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มปรัชญาจารวาก ที่เห็นว่า มนุษย์เกิดมาเพียงชาติเดียวเมื่อตายไปก็สูญ
ไม่มีการไปเกิดใหม่ โลกหน้าไม่มีมีเฉพาะโลกนี้เท่านั้น ดังนั้น การที่จะได้ประโยชน์สูงสุดจากการ
เกิดก็ต้องเสพสุขทางกายอย่างเต็มที่เมื่อเสพสุขทางวัตถุจนถึงที่สุดแล้วก็จะบรรลุนิพพานทันที

^{๕๖} รุราชละเอียดใน ม.อ. (บาลี) ๑๔/๒๗๒/๒๔๑, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๗๒/๓๑๕-๓๒๐, พระไตรปิฎกแก่น
ธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก เล่ม ๑, หน้า ๘๕๕.

^{๕๗} รุราชละเอียดใน อ.ท.ก. (บาลี) ๒๐/๑๕๖/๒๘๗, อ.ท.ก. (ไทย) ๒๐/๑๕๖/๓๕๕, พระไตรปิฎกแก่น
ธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก เล่ม ๓, หน้า ๑๕๒.

ในชาตินี้เท่านั้นไม่มีชาติหน้า (๒) กลุ่มที่เห็นว่า ความสุขที่แท้จริงไม่ได้อยู่ที่วัตถุแต่อยู่ที่จิตใจ เป็นการมองความสุขในเชิงคุณภาพ คือเห็นว่า ความสุขทางกายหรือทางวัตถุไม่ได้มีแก่นสารสาระ แต่ความสุขทางจิตคือความปลอดภัยโปร่งโล่งใจต่างหากที่ถือว่า เป็นความสุขอย่างแท้จริง และเห็นว่า สิ่งที่ยกขวางความสุขในขั้นนี้ก็คือกิเลส ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องกำจัดกิเลสให้หมดไปเมื่อกิเลสหมดไปความสุขก็จะเกิดขึ้น โดยสุขประเภทนี้ถือว่า เป็นความสุขที่เป็นเป้าหมายของชีวิต โดยปรัชญาในกลุ่มนี้ได้แก่ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา และศาสนาเซน เป็นต้น ซึ่งแม้ว่าศาสนาเหล่านี้จะมีวิธีการที่แตกต่างกันแต่เป้าหมายจะไม่แตกต่างกันมากนัก อนึ่ง กลุ่มของศาสนาพราหมณ์ เป็นต้น เห็นว่า ความสุขมี ๒ ระดับ คือสุขทางกายและสุขทางใจโดยสุขทางกายเป็นความสุขทางโลกที่คนทั่วไปปรารถนา แต่สุขทางใจเป็นความสุขที่ผู้มุ่งหวังความหลุดพ้นต้องการและแสวงหา

จากประเด็นเรื่องความสุขดังกล่าวเราจะพบว่า เมื่อมนุษย์เห็นว่า ความสุขมิได้เมื่อมีชีวิตหรือเมื่อเรายังเป็นอยู่มีชีวิตอยู่เราก็สามารถที่จะพบพานความสุขที่สัมผัสหรือจับต้องได้ ดังนั้น มนุษย์จึงมีความปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้นาน ๆ หรือต้องการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างยาวนานเพื่อหวังที่จะเสพสุขหรือพบพานความสุขในการมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ให้นานที่สุด ดังนั้น มนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วจึงไม่ยอมตาย แต่อยากมีชีวิตอยู่ตลอดไป และเมื่อเป็นเช่นนี้หากว่ามีหนทางใดก็ตามที่มนุษย์เชื่อว่า จะทำให้มีชีวิตอยู่ไปอย่างยาวนานได้ มนุษย์ก็จะพยายามที่จะเสาะแสวงหาวิธีการนั้น แม้กระทั่งการพยายามที่จะหาวิธีต่ออายุของตนในรูปแบบที่ผิดธรรมก็ตาม ดังนั้น ความต้องการที่จะมีความสุขให้นานจึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เป็นบ่อเกิดของ “ การต่ออายุ” หรือพิธีกรรมที่เนื่องด้วยการต่ออายุ

๒.๓.๒.๔ สมุฏฐานเรื่องประโยชน์ สำหรับสาเหตุของการต่ออายุอีกประการหนึ่งก็คือมีสาเหตุมาจากการคำนึงถึงคำว่า ประโยชน์ที่เกิดจากการมีอายุหรือมีชีวิตอยู่ โดยคำว่า ประโยชน์ หรือ อรรถประโยชน์^{๔๔} มาจากคำว่า อัดละ ในภาษาบาลี ซึ่งแปลว่า ความเจริญ^{๔๕} ผลประโยชน์ หรือความต้องการ, ทรัพย์สมบัติ^{๔๖} หรือหมายถึงเหตุที่จะได้รับอันได้แก่ ทรัพย์

^{๔๔} พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต), ปรัชญาการศึกษาไทย, (กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๘.

^{๔๕} อย.อ. ๓/๖๔/๑๕๗, ที่.ฎี. ๑/๑/๒๐๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๒.

^{๔๖} พระมหาสมปอง มุทิโต, (ผู้แปล), คัมภีร์อภิธานวรรณา, (กรุงเทพฯ: ธรรมสภา ๒๕๔๒), หน้า ๕๔๖-๕๔๗.

สมบัติ และหมายถึง ความผาสุก คือ สภาวะทางจิตใจที่เป็นอิสระจากกองกิเลส อันได้แก่ การบรรลुพระอรหันต์ (Arāhantaship)^{๕๐} หรือการบรรลुพระนิพพาน อีกความหมายหนึ่งคือ ประโยชน์ที่เป็นจุดหมาย หรือจุดหมายของชีวิต หรือ พรหมจรรย์ จริยธรรม หรือ ระบบการดำเนินชีวิต^{๕๑} โดยหากพิจารณาในประเด็นนี้เราจะพบว่าการมีชีวิตอยู่ของมนุษย์หรือสัตว์นั้นสามารถที่จะทำประโยชน์ให้กับตนเองและสังคมได้ โดยประโยชน์ในที่นี้ก็คือ การสร้างความคิด บุญกุศลให้กับตนเอง และสังคม หรือเมื่อมนุษย์มีชีวิตอยู่หรือมีอายุยืนยาวก็จะสามารถบำเพ็ญประโยชน์หรือที่เรียกกันว่า “การสร้างบารมี” ได้ตนเองและเพื่อสังคม แต่หากไม่มีชีวิตหรืออายุแล้วประโยชน์ที่จะพึงมีพึงได้ประการนี้จะเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ ดังนั้น มนุษย์จึงมีความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ต่อหรือมีอายุยืนยาว

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่าการต่ออายุของมนุษย์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีสมุฏฐานมาจาก (๑) ความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่เพื่อการ (๒) สร้างความดี (๓) เสวยสุขในโลก (๔) ไม่อยากพลัดพรากจากสิ่งที่รักอยากอยู่ในโลกนี้ไปนาน ๆ (๕) ด้วยอำนาจของกรรมที่ทำมาเป็นเหตุทำให้เป็นผู้มีอายุยืนหรือมีเหตุให้ไม่มีปัจจัยใด ๆ เข้ามาตัดรอนชีวิตของคนได้ เนื่องจากมีกรรมเป็นสิ่งหล่อเลี้ยงให้มีชีวิตยืนยาวต่อไปแม้ว่า ผู้นั้นจะไม่รู้ตัวเองก็ตาม ซึ่งทั้งสองประเด็นนั้นถือว่าเป็นเรื่องหลักที่มีการต่ออายุหรือขยายช่วงระยะเวลาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ออกไป

๒.๓.๓ ประเภทของการต่ออายุ

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องนำมาอธิบายก็คือประเภทของการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่ามีกี่ประเภท ซึ่งจากการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาทั้งหมดพบว่า การต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์มีอยู่ ๑๐ ประเภท ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๓.๓.๑ การต่ออายุด้วยการให้ทาน

สำหรับในแนวคิดของพระพุทธศาสนาจะพบว่า มนุษย์สามารถที่จะมีอายุยืนยาวได้ด้วยการต่ออายุที่เป็นไปตามหลักคำสอนก็คือด้วยการบริจาคทาน ซึ่งคำว่า ทาน หมายถึง การ

^{๕๐}G.P. Malalasekera, (Editor), **The Encyclopedia of Buddhism Vol II**, .(Ceylon : The Government Press ๑๙๖๖ , p. ๓๓๑.

^{๕๑}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม: ฉบับขยายความ**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๑), หน้า ๕๕๔.

ทำบุญอย่างหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ ๓ คือ บุญสำเร็จด้วยการให้ทาน^{๕๓} หรือ ทาน หมายถึง การให้สิ่ง
ที่ควรให้^{๕๔} จะเห็นว่า การให้ทานตามความหมายนี้ จะต้องเลือกสิ่งที่จะให้และต้องประกอบด้วย
เหตุผล ผู้รับก็ต้องมีความจำเป็นที่จะต้องให้สิ่งนั้นด้วย ข้อความที่เกี่ยวกับการให้ทานในอปทานนี้
โดยสรุปเป็นการให้สิ่งของที่จำเป็นต้องใช้และของที่จะให้นั้นเป็นสิ่งที่เลือกสรรแล้วเป็นอย่างดี

นอกจากนั้น คำว่า ทาน ยังมีความหมายที่หลากหลาย ดังนี้ ทาน หมายถึง จากเจตนา^{๕๕}
กล่าวคือ การให้ทานต้องมีเจตนาเป็นสำคัญจึงจะสละสิ่งที่จะให้ได้และเจตนาต้องประกอบด้วย
ลักษณะ ๓ ประการคือ (๑) มีความเชื่อ (๒) มีความละเอียดรอบคอบ (๓) ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์^{๕๖} ทาน
หมายถึง การให้อภัย^{๕๗} ตามความหมายนี้ท่านหมายถึงการงดเว้นจากเวรภัย ได้แก่ การรักษาศีล มี
เว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น การรักษาศีล เป็นการให้ทานอย่างหนึ่ง ถือเป็นทานที่ใหญ่ เพราะ
เป็นการให้ความปลอดภัยในชีวิตแก่สัตว์ทั้งหลาย ทาน หมายถึง วัตถุทาน^{๕๘} ท่านประสงค์เอาการ
ให้สิ่งของ มีข้าว น้ำ เป็นต้น ทาน หมายถึง การให้ และเป็นทานให้เพื่อบูชาคุณ เพื่อตอบแทนคุณ
หรือเพื่อสงเคราะห์^{๕๙} ทาน หมายถึง อาการที่ให้โดยไม่คิดเอากลับคืนมา คือให้สิ่งของ เช่น
เครื่องนุ่งห่ม ข้าว น้ำ หรือที่อยู่อาศัย รวมทั้งการให้กำลังกายกำลังใจ และกำลังสติ ปัญญา โดยมุ่ง
ประโยชน์แก่ผู้รับ เพื่อบูชาคุณเพื่อสงเคราะห์^{๖๐} ทาน หมายถึงการให้สิ่งที่ควรให้แก่คนที่ควรให้
เพื่อประโยชน์แก่คนอื่น อันเป็นการสละสิ่งของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น^{๖๑}

กล่าวโดยสรุปแล้ว คำว่า ทาน หมายถึง การให้ การเสียสละ การบริจาค โดยไม่คิดเอา
กลับคืนมารวมไปถึงการให้อภัยด้วย สำหรับทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่า การให้ทานเป็นเรื่อง

^{๕๓} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๕๕.

^{๕๔} มงคลคุดทีปนี.(บาลี) ๒/๒, มงคลทีปนี.(ไทย) ๓/๒.

^{๕๕} ส.ส.อ. (บาลี) ๑/๔๑/๘๐.

^{๕๖} อง.อภฺฐก. (บาลี) ๒๓/๓๒/๑๕๔, อง.อภฺฐก. (ไทย) ๒๓/๓๒/๒๘๘.

^{๕๗} พุ.ชา.อ. (บาลี) ๕/๕๔

^{๕๘} อง.อภฺฐก.(บาลี) ๒๓/๓๕/๑๕๖, อง.อภฺฐก.(ไทย) ๒๓/๓๕/๒๕๒.

^{๕๙} ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (กรุงเทพฯ : สำนักอักษรเจริญทัศน์,
๒๕๔๖) หน้า ๑๐๒๓.

^{๖๐} สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์.ธรรมานุกรม. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๕.

^{๖๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาจุฬา ภากรมหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๑๗๑.

ของชาวบ้านโดยทั่วไปส่วนการบริจาค จะเป็นเรื่องของอริยชน ผู้มีจิตระดับสูง อนึ่ง เราต้องยอมรับความจริงอย่างหนึ่งว่า ชาวบ้านทั่วไปจะทำอะไร โดยไม่หวังผลตอบแทนไม่ว่าทางตรงหรืออ้อม เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก อย่างน้อยที่สุด เขาควรจะได้รับอะไรตอบแทนบ้างไม่มากก็น้อยมิฉะนั้น เขาจะต้องเป็นอริยชนที่เห็นว่า ทานหรือจากะนั้น เป็นอุบายกำจัดความตระหนี่หรือกิเลสส่วนลึกให้หมดไป^{๑๐๒}

อนึ่ง เราจะพบว่า คำว่า ทาน ในทางพระพุทธศาสนาสามารถที่จะแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑. อามิสทาน ได้แก่ การให้สิ่งของเป็นทาน ๒. ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมเป็นทาน^{๑๐๓} ทานทั้ง ๒ ประการนี้ อามิสทาน คือ การให้วัตถุสิ่งของ ซึ่งคัมภีร์มัจฉลัตถปิณี ได้อธิบายว่าเป็นการให้ปัจจัย ๔ คืออาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ส่วนธรรมทาน เป็นการให้คำแนะนำสั่งสอนให้รู้ดีรู้ชั่ว หรือ การแสดงธรรม ในทานทั้ง ๒ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญ ธรรมทานว่า เป็นทานที่มีผลเลิศกว่าอามิสทาน แต่ในที่บางแห่งท่านจำแนกประเภทแห่งทานไว้ ๓ คือ ๑. อามิสทาน ได้แก่ การให้วัตถุที่ควรให้ ๒. ธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมะ ๓. อภัยทาน ได้แก่ การให้ความปลอดภัย นอกจากนี้ยังมีทานอีกประการหนึ่งที่จำแนกตามผู้รับทานหรือลักษณะการให้มี ๒ ประเภทคือ ๑. สังฆทาน ได้แก่ ทานที่ให้เพื่อส่วนรวม ไม่เจาะจงผู้รับ ๒. ปาฏิบุคลิกทาน ได้แก่ ทานที่ให้เจาะจงแก่บุคคลหนึ่ง^{๑๐๔} สำหรับการให้ทานผู้ให้ต้องมีเจตนาเป็นสำคัญ ซึ่งมีอยู่ ๓ ประการคือ

๑. บุปพเจตนา คือ ความตั้งใจก่อนที่จะให้ทาน ผู้ให้ทานมีความยินดี เริ่มตั้งแต่คิดจะกระทำทานแล้วเตรียมสิ่งของต่างๆ ที่เป็นอุปกรณ์แห่งทาน ขณะที่จัดสรรสิ่งของนั้นจิตมีความยินดี คิดว่า “เราจะทำการฝังขุมทรัพย์สมบัติที่จะติดตามคนไปในกาลทุกเมื่อ”^{๑๐๕}

๒. มุญจนเจตนา คือ ความตั้งใจในขณะที่กำลังให้ทาน ขณะที่ทลายกำลังให้ทานนั้นมีจิตปล่อยใส บรรจงวางวัตถุทานลงที่มือของทักษิณบุคคล ทำจิตให้เลื่อมใสว่า “เรากำลังถือเอาสาระจากทรัพย์ที่ไม่มีสาระ”^{๑๐๖}

^{๑๐๒} เรื่องเดียวกัน, อ่างแล้ว, หน้า ๕.

^{๑๐๓} ขุ.อิติ.(บาลี) ๒๕/๘๘/๓๑๖.

^{๑๐๔} ม.อ. (บาลี) ๑๔/๓๓๖-๓๘๑/๓๒๑-๓๒๖.

^{๑๐๕} อง.ปญจก.(บาลี) ๒๒/๓๓/๓๖-๓๗.

^{๑๐๖} อง.ปญจก.(บาลี) ๒๒/๓๓/๓๖-๓๗.

๓. อปฺราปรเจตนา คือ ความตั้งใจหลังจากให้ทาน หมายถึง จิตของผู้ให้ทานมีความเบิกบาน เมื่อระลึกถึงการกระทำทานของตนคราวใดก็มีความอิ่มใจ เกิดปีติในทานนั้นว่า “ทานที่ทานผู้รู้บุญคุณไว้ เราได้กระทำตามแล้ว ทานของเราสำเร็จประโยชน์ด้วยดี”^{๑๑๑}

เจตนาแห่งผู้กระทำทานดังกล่าวนี้ เป็นเหตุนำความสุขมาให้แก่ผู้กระทำและเป็นไปเพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนากล่าวไว้ว่า ทานจะมีผลมาก ผู้ให้ทานต้องเป็นผู้มีศีล วัตถุทานต้องบริสุทธิ์และผู้รับทานต้องเป็นผู้มีศีลด้วย หรือยิ่งไปกว่านั้น หากผู้รับทานเป็นผู้สิ้นกิเลสด้วยแล้ว ทานที่ให้ก็ยิ่งจะมีอานิสงส์มากขึ้นตามลำดับ ซึ่งทักษิณบุญคุณคือ ผู้เป็นเนื่อนานบุญของชาวโลกหรือผู้ที่ควรรับทานและมีผลแห่งทานมาก ซึ่งมีอยู่ ๑๐ จำพวกคือ ๑. พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า ๓. ท่านผู้เป็นอุภโตภาควิมุตติ ๔. ท่านผู้เป็นปัญญาวิมุตติ ๕. ท่านผู้เป็นกายสักขี ๖. ท่านผู้เป็นทักขิณวิมุตติ ๗. ท่านผู้เป็นสัทธาวิมุตติ ๘. ท่านผู้เป็นธัมมานุสारी ๙. ท่านผู้เป็นสัทธานุสारी ๑๐. ท่านผู้เป็นโคตรภู^{๑๑๒} โดยเมื่อนุญ้ยให้ทานกับบุคคลเหล่านี้ย่อมจะได้รับผลของการให้ทานมากกว่าบุคคลประเภทอื่น

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า การให้ทานย่อมมีองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งพระพุทธศาสนาได้นั้นย้ำหรือเสนอไว้ว่าการให้ทานย่อมจะก่อให้เกิดผลในหลายประการแก่ผู้ให้ทาน หรือผู้บริจาค และอายุก็เป็นหนึ่งในผลของการให้ทาน ดังปรากฏในพระพุทธพจน์เหล่านี้ว่า

ดูก่อนสุปฺปวาสา อริยสาวิกาเมื่อให้โภชนาหารเป็นทาน ชื่อว่าให้สถาน ๕ แก่ปฏิกุหาหกทั้งหลาย ให้สถาน ๔ คืออะไรบ้าง คือ ให้อายุ ให้วรรณะ ให้สุขะ ให้พละ ครั้นให้อายุแล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วน (ได้รับ) อายุอันเป็นของทิพย์บ้าง ของมนุษย์บ้าง^{๑๑๓}

ครั้นได้โภคสมบัติโดยทางที่ชอบแล้ว ได้ยศพร้อมด้วยญาติพร้อมทั้งพวกพ้องแล้ว ขอเราจงเป็นอยู่ยาวนาน รักษาอายุอยู่ได้ยั่งยืน นี่เป็นธรรมประการที่ ๑ อันเป็นที่ปรารถนารักใคร่ชอบใจ หาได้โดยยากในโลก^{๑๑๔}

^{๑๑๑} อัง.ปญจก.(บาลี) ๒๒/๓๗/๓๖-๓๗.

^{๑๑๒} อัง.ทสก.(บาลี)๒๔/๑๖/๑๕, อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๖/๒๕-๓๐.

^{๑๑๓} อัง.จตุกก.อ.(ไทย) ๒/๑๕๑.

^{๑๑๔} อัง.จตุกก.อ.(ไทย) ๒/๑๕๘.

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายบริโภคข้าวที่สุกไม่ดี ย่อมอายุสั้น ผิวพรรณก็ไม่งาม
กำลังก็ถดถอยและมีอาหารมาก คู่ก่อนภิกษุทั้งหลายมนุษย์ทั้งหลายได้บริโภคข้าวที่สุกได้ที่
ย่อมมีอายุยืน ผิวพรรณงาม มีกำลังและมีอาหารน้อย^{๑๑๑}

คู่ก่อนสุปปวาสา อริยสาวิกาสู้ถวายโภชนะ ชื่อว่าให้ฐานะทั้ง ๕ แก่พวกปฏิบัติภาท คือ ให้
อายุ ให้วรรณะ ให้สุข ให้พละให้ปฏิภาณ. ก็แลผู้ให้อายุ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งอายุ ทั้งที่เป็น
ของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ฯลฯ ผู้ให้ปฏิภาณ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งปฏิภาณทั้งที่เป็นของ
ทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์^{๑๑๒}

บุญอันเลิศ คือ อายุ วรรณะ ยศเกียรติ สุขและกำลัง ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้รู้แจ้งธรรมที่เลิศ
เลื่อมใสในสิ่งที่เลิศ คือเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าผู้เลิศ ผู้เป็นทักษิณบุคคลชั้นเยี่ยม เลื่อมใส
ในพระธรรมที่เลิศ อันปราศจากราคะ เป็นที่เข้าไปสงบเป็นสุข เลื่อมใสในพระสงฆ์ผู้เลิศ
เป็นนาคบุญชั้นเยี่ยม ให้ทานในสิ่งที่เลิศปราศจากผู้ถือมั่นธรรมที่เลิศ ให้สิ่งที่เลิศเป็นเทวดา
หรือมนุษย์ ย่อมถึงสถานที่เลิศ^{๑๑๓}

คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ทายกผู้ให้โภชนะเป็นทาน ชื่อว่าให้ฐานะ ๕ อย่างแก่ปฏิบัติภาท ๕ อย่าง
เป็นไฉน คือ ให้อายุ ๑ ให้วรรณะ ๑ ให้สุข ๑ ให้กำลัง ๑ ให้ปฏิภาณ ๑ ครั้นให้อายุแล้วย่อม
เป็นผู้มีส่วนแห่งอายุทั้งที่เป็นทิพย์ ทั้งที่เป็นมนุษย์^{๑๑๔}

คู่ก่อนคฤหบดีธรรม ๕ ประการนี้ นำปรารธนา นำใคร่ นำพอใจ หาได้โดยยากในโลก ๕
ประการเป็นไฉน คือ อายุ ๑ วรรณะ ๑ สุข ๑ ยศ ๑ สวรรค์ ๑ คู่ก่อนคฤหบดี ธรรม ๕
ประการนี้แล นำปรารธนา นำใคร่ นำพอใจ หาได้โดยยากในโลก.^{๑๑๕}

คู่ก่อนคฤหบดี อริยสาวกผู้ต้องการอายุ ไม่ควรอ่อนวอนหรือเพลิดเพลินอายุหรือแม้เพราะ
เหตุแห่งอายุ อริยสาวกผู้ต้องการอายุ พึงปฏิบัติปฏิบัติทำอันเป็น ไปเพื่ออายุ เพราะปฏิบัติทำอัน
เป็นไปเพื่ออายุที่พระอริยสาวกนั้นปฏิบัติแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้อายุ อริยสาวกผู้นั้น
ย่อมได้อายุที่เป็นของทิพย์ หรือเป็นของมนุษย์^{๑๑๖}

^{๑๑๑} อจ.จตุกก.อ.(ไทย) ๒/๒๒๒.

^{๑๑๒} อจ.เอก-ทุก.อ.(ไทย) ๑/ ๒/๑๓๕.

^{๑๑๓} อจ.ปญจก-นกก.อ.(ไทย) ๓/๗๐.

^{๑๑๔} อจ.ปญจก-นกก.อ.(ไทย) ๓/๘๕.

^{๑๑๕} อจ.ปญจก-นกก.อ.(ไทย) ๓ /๕๘.

^{๑๑๖} อจ.ปญจก-นกก.อ.(ไทย) ๓ /๕๘.

นรชนใดให้ของที่เลว ให้ของที่ดี และให้ของที่ประเสริฐ นรชนนั้นจะบังเกิด ณ ที่ใด ๆ
ย่อมมีอายุยืน มียศ^{๑๑๗}

จากข้อความที่ได้ยกมากล่าวนั้นจะพบว่า การให้ทานสามารถที่จะต่ออายุได้ เนื่องจากว่า
การให้ทานนับแต่ทานที่เป็นวัตถุหรือว่าทานที่เป็นไปในทางจิตคืออภัยทานย่อมทำให้ชีวิตมนุษย์
นั้นสามารถที่จะยึดหรือยืนยาวออกไปอีกได้ และพระพุทธศาสนาก็มีแนวคิดหรือคำสอน ว่าการให้
ทานย่อมหวังผลได้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า คือการที่ผู้ให้ทานย่อมประสบผลที่ดี คือ การมีอายุยืน
ยาวได้ทั้งในปัจจุบันและในสัมปรายภพ

๒.๓.๓.๒ การต่ออายุด้วยกำลังแห่งฤทธิ์

สำหรับคำว่า ฤทธิ์หรืออิทธิปาฏิหาริย์ มาจากคำในภาษาบาลีว่า อิทธิ แปลว่า
สำเร็จ^{๑๑๘} ในที่นี้ หมายถึง อำนาจศักดิ์สิทธิ์ ความเจริญ ความสำเร็จ ความงอกงาม ความเป็นรูป ซึ่งมี
อยู่ ๒ ประการ คือ (๑) อามิสฤทธิ์ ความสำเร็จหรือความรุ่งเรืองทางวัตถุ (๒) ธรรมฤทธิ์
ความสำเร็จหรือความรุ่งเรืองทางธรรม^{๑๑๙} แต่หากจะหมายถึงฤทธิ์ที่เกิดจากอำนาจของบุญบารมี
หรืออำนาจของฌานนั้น ในทางพระพุทธศาสนาได้จัดแบ่งไว้ทั้งหมด ๑๐ ประการ ในคัมภีร์วิสุทธิ
มรรคได้อธิบายเรื่องฤทธิ์ว่ามีอยู่ ๑๐ ประการดังนี้

- (๑) ฤทธิ์เกิดจากการอธิษฐาน อธิษฐานฤทธิ์
- (๒) ฤทธิ์เกิดจากจิตหรือมโนมยิทธิ
- (๓) ฤทธิ์เกิดจากการแผ่ชานไปด้วยความรู้
- (๔) ฤทธิ์จากคุณธรรมอันประเสริฐ
- (๕) ฤทธิ์เกิดจากผลของการงาน
- (๖) ฤทธิ์เกิดจากอำนาจของผู้มีบุญบันดาล
- (๗) ฤทธิ์ที่สำเร็จด้วยพลังความรู้วิหยาการ
- (๘) ฤทธิ์เพราะแรงของประโยชน์ปล้นสมคะเน
- (๙) ฤทธิ์ที่เกิดจากสมาธิ

^{๑๑๗} อัง.ปญจก-ฉก.อ.(ไทย) ๓ / ๑๐๓.

^{๑๑๘} พระอัครคณาธิการ(ชวินทร์ สระคำ) และรศ.จำลอง สารพัดนึก พจนานุกรม บาลี-ไทย สำหรับ
นักศึกษา ฉบับปรับปรุงใหม่ (กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์ พรินต์ติ้ง ๒๕๓๘) หน้า ๕๕.

^{๑๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสน์ : ฉบับประมวลศัพท์ (กรุงเทพฯ:มหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๘) หน้า ๒๕๖.

(๑๐) ฤทธิ์ที่เกิดจากความสำเร็จของการกระทำในเรื่องนั้นๆ^{๑๒๐}

ในฤทธิ์ทั้ง ๑๐ ประการนั้น พระพุทธศาสนาได้อธิบายว่า สามารถที่จะก่อให้เกิดประโยชน์กับตนเอง (คือผู้มีฤทธิ์) หรือต่อสังคมได้ โดยฤทธิ์สามารถที่จะนำมาต่ออายุได้ โดยการต่ออายุด้วยฤทธิ์มีปรากฏใน เรื่องอาพวกยักษ์ โดยเหตุการณ์เรื่องอาพวกยักษ์นี้เกิดขึ้นที่เมืองอาพาวิเพราะเมืองอาพาวิมียักษ์ตนหนึ่งชื่อว่าอาพวกยักษ์ได้อาศัยอยู่ในชายป่านอกเมืองหรือชายแดนต่อเมือง คอยจับกินคนที่ผ่านไปมาระหว่างป่านั้น และในเมืองนั้น ก็มีพระราชาพระองค์หนึ่งที่ทรงพระนามว่า อาพวกะ วันหนึ่งพระราชาก็ได้เสด็จไปล่าเนื้อตามกิจวัตรที่ชอบไป ๗ วัน ต่อหนึ่งครั้ง โดยได้พบกับอาพวกยักษ์และถูกยักษ์ตนนั้นหมายจะจับกินเป็นอาหาร แต่พระราชาก็ได้ขอร้องและทำทูลอ้อนวอนเอาไว้ว่า ถ้าปล่อยพระองค์ไป พระองค์จะจัดส่งมนุษย์และถาดอาหารมาให้กินทุก ๆ วัน ยักษ์จึงยอมปล่อยให้พระองค์เสด็จกลับโดยปลอดภัย เมื่อกลับมาถึงพระนครทรงบอกแก่พระนครว่า ให้จับเอานักโทษในเรือนจำไปส่งให้ยักษ์กินทุกวัน ๆ ในที่สุดก็ไม่เหลือใครจึงส่งพระราชโอรสของพระองค์ไปเพื่อรักษาชีวิตของพระองค์ไว้^{๑๒๑}

ฝ่ายพระพุทธองค์ เมื่อทรงทราบเรื่องจึงเสด็จไปปราบยักษ์และหวังประโยชน์อันจะพึงเกิดแก่พระกুমารพระองค์นั้น โดยก่อนที่จะแสดงธรรมเพื่อโปรดพระอาพวกกุมารก็ทรงปราบยักษ์ด้วยวิธีการต่างๆจนยักษ์ยอมคลายทิฐิหันมารับไตรสรณคมน์และทำหน้าที่เป็นผู้รักษาพระพุทธศาสนาต่อไปซึ่งการปราบอาพวกยักษ์ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสามารถคลายทิฐิได้นั้นใช้เวลาทั้งหมด ๑ คืน เริ่มตั้งแต่พลบค่ำจนถึงรุ่งเช้าของวันใหม่ โดยผลที่ได้ก็คืออาพวกยักษ์บรรลุนิโศดบัน^{๑๒๒}

เมื่อพระพุทธองค์ปราบอาพวกยักษ์เสร็จแล้ว ฝ่ายชาวเมืองก็ได้ให้นำเอาหัตถอาพวกกุมารมาให้ยักษ์กินเป็นพลีกรรมเช่นเดิม แต่อาพวกยักษ์ไม่กินกุมารด้วยที่ตนเป็นผู้มีศีล ๕ ครอบ คือบรรลุนิโศดบันแล้วจึงได้มอบถวายพระกุมารแก่พระพุทธองค์ พอเมื่อทรงจับแล้วก็ทรงให้พรให้พระกุมารรับไตรสรณคมน์ และมอบพระกุมารให้กับราชบุรุษผู้นำมาต่อไป เมื่อราชบุรุษนำพระกุมารเดินทางกลับชาวบ้านเห็นก็แปลกใจเมื่อทราบข่าวก็ให้สาธุการแก่อาพวกยักษ์ จากนั้นเมื่อถึงเวลาภักติกของพระพุทธองค์ อาพวกยักษ์ก็ได้เป็นผู้ถือบาตรและจิวรไปส่งและจัดให้มีการขมุนมเพื่อฟัง

^{๑๒๐} สมเด็จพระพุทธอาจารย์, (อาจ อาสภมหาเถระ), คัมภีร์วิสุทธิมรรค, หน้า ๕๓๑.

^{๑๒๑} พ.ศ. (บาลี) ๒๕/๑๘๒ - ๑๘๔/๓๖๘ - ๓๗๑. พ.ศ. (ไทย) ๒๕/๑๘๒-๑๘๔/๕๔๑ - ๕๔๓. พ.ศ.อ. (ไทย) ๔๖/๔๔๕ - ๔๕๖.

^{๑๒๒} พ.ศ.อ. (ไทย) ๔๖/๔๗๖.

พระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ในเมืองอาฬวี เมื่อจบพระธรรมเทศนาก็มีผู้บรรลุธรรมเป็นจำนวนมาก ภายหลังชาวเมืองได้ทำที่อยู่ใหม่ให้กับอาฬวกษัตริย์เป็นที่อยู่อันสบาย ส่วนหัตถอาฬวกุมารก็ได้ฟังธรรมในภายหลังได้บรรลุอนาคามีผล พระพุทธองค์ทรงตั้งให้เป็นผู้เลิศในด้านการสงเคราะห์บริษัทด้วยสังคหวัตถุ ๔

จากการกล่าวมานั้นจะพบว่าฤทธิ์ของพระพุทธองค์สามารถที่จะต่ออายุให้กับผู้คน หรือมนุษย์ทั่วไปได้ โดยฤทธิ์ดังกล่าวถือว่าเป็นพุทธานุภาพของพระพุทธองค์ที่จะสามารถทำให้เกิดผลคือความสวัสดิแก่ผู้ที่ได้รับ

๒.๓.๓.๓ การต่ออายุเพราะการรู้จักหลักในการดำเนินชีวิต

สำหรับคำว่า “หลักในการดำเนินชีวิต” หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการที่นำมาใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่า การรู้จักหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีสามารถต่ออายุให้ยืนยาวหรือทำให้อายุยืนได้ ทั้งนี้เพราะการรู้จักการใช้ชีวิตอย่างถูกวิธีถือเป็นหลักการที่มีความสำคัญ ซึ่งหลักการดังกล่าวมีปรากฏในปฐมอานายกสูตร ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า การดำเนินชีวิตที่เหมาะสมย่อมทำให้อายุยืนยาวได้ โดยหลักการดังกล่าวมีอยู่ ๕ ประการคือ

(๑) ทำสิ่งที่ เป็นสัพปาเย คือรู้จักแสวงหาสิ่งที่ทำให้เกิดความสบาย เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า เป็นอิสระ ปลอดภัย ปราศจากสิ่งบีบคั้น

(๒) รู้จักประมาณในสิ่งที่ เป็นสัพปาเย คือมีความคิดที่ถูกต้อง รู้จักประมาณในสิ่งที่ มีอยู่แสวงหาอย่างพอประมาณ ไม่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป พอเพียงต่อความต้องการของชีวิตบริโภคใช้สอยเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ให้พอเพียง อยู่ในสิ่งจำเป็นเท่านั้น เป็น Plain living High doing มิใช่เพื่อฟุ้งเฟ้อแข่งขัน

(๓) บริโภคสิ่งที่ ย่อมง่าย บริโภคด้วยโยนิโสมนสิการ รับประทานสิ่งที่ เป็นคุณค่าต่อร่างกาย ไม่เป็นพิษหรือ ทำให้เกิดทุกข์ต่อร่างกาย รู้จักประมาณในการบริโภคเกิดประโยชน์ต่อร่างกาย มิใช่เห็นแก่การสนุกสนานมัวเมา แต่เพื่อหล่อเลี้ยงร่างกายให้แข็งแรง โดยหลักการบริโภคที่เอื้อต่อการมีชีวิที่ยืนยาวนั้นมีปรากฏอยู่ในสมัยพุทธกาลคือกรณีของพระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งพระองค์มักจะเสวยกระยาหารมาก เมื่อไปเฝ้าพระพุทธเจ้า จึงประทับนั่งอึดอัด ทั้งพระวรกายก็อู้อ้อย พระพุทธเจ้าทรงประสงค์จะอนุเคราะห์ จึงตรัสแนะนำด้วยพุทธโอวาทคาถาหนึ่ง ซึ่งแปลเป็น

ไทยได้ความว่า “คนที่มีสติอยู่ตลอดเวลา รู้จักประมาณการในการบริโภค ย่อมมีเวทนาเบาบาง แก่
ช้ำ ครองอายุอยู่ได้นาน”^{๑๒๓}

(๔) เทียบในเวลาที่เหมาะสม รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมในเรื่องของเวลา ไป
ในที่ที่ควรไป ไม่ไปในที่อโคจร ที่ที่ห้ามเข้าหรือมิควรเข้า ในที่นี้หมายถึงการไม่ไปเที่ยว (๑) ในที่
ไม่ควร (๒) การไปเที่ยวไม่กินเวลา เป็นต้น

(๕) ประพฤติพรหมจรรย์ ตั้งอยู่ในบุญกิริยาวัตถุ คือ ให้ทาน รักษาศีล และ
ภาวนา เป็นผู้ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เมื่อจะทำอะไร ก็จะนึกถึงความถูกต้องและความ
เดือดร้อนของผู้อื่นเสมอ เพื่อมิให้เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ทั้งตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งให้ผู้
ประพฤติกมีอายุยืน^{๑๒๔}

นอกจากนั้น ก็ยังมีปรากฏในทศิยอนายุสสาสูตร ซึ่งเป็นพุทธทศนะที่ทรงแสดงถึงหลักการ
ดำเนินชีวิตที่เหมาะสมเป็นเหตุให้อายุยืนหรือสามารถต่ออายุได้ คือ

(๑) ทำสิ่งที่ป็นสัปปายะ คือรู้จักแสวงหาสิ่งที่ทำให้เกิดความสบาย เป็นประโยชน์ต่อการ
ดำรงชีวิตและทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้า

(๒) รู้จักประมาณในสิ่งที่ป็นสัปปายะ คือมีความคิดที่ถูกต้อง รู้จักประมาณในสิ่งที่มีอยู่
แสวงหาอย่างพอประมาณ ไม่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป พอเพียงต่อความต้องการของชีวิต

(๓) บริโภคสิ่งที่ย่อยง่าย รับประทานสิ่งที่ป็นคุณต่อร่างกาย ไม่เป็นพิษหรือ ทำให้เกิด
ทุกข์ต่อร่างกาย

(๔) มีศีล รักษาศีล ๕ อันเป็นข้อปฏิบัติที่จะทำให้ชีวิตสงบสุข ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่
ประมาท

(๕) มีกัลยาณมิตร^{๑๒๕} มิตรผู้มีคุณอันบัณฑิตพึงนับ เพื่อนที่ดี ประกอบด้วย มิตรอุปการะ
มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข มิตรแนะประโยชน์และมิตรมีน้ำใจ

จากการกล่าวมาจะพบว่า ในการที่จะมีอายุยืน นอกจากระวังรักษาและบำรุงกายแล้ว ก็
จะต้องมีข้อปฏิบัติทางจิตใจด้วย ก็จะต้องรู้จักระวังรักษาบำรุงจิตใจของตน เครื่องระวังรักษาบำรุง

^{๑๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), อายุยืนอย่างมีคุณค่า, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๔.

^{๑๒๔} อ. ปณฺจก (ไทย) ๒๒/๑๒๕/๒๐๕.

^{๑๒๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๕ และ ๓๒๐.

จิตใจก็คือ คุณธรรม การฝึกอบรมจิตใจและการเจริญปัญญา ในบรรดาคุณธรรมที่เกื้อกูลแก่อายุนั้น ข้อที่มีผลมากโดยตรงได้แก่ เมตตา และกรุณา คือ ความรัก ความปรารถนาดี มิมีตรี คือ ช่วยเหลือ เกื้อกูล ปราศจากพยาบาท ความคิดร้าย ผูกใจเจ็บแค้น ดำรงในอหิงสา คือ ปราศจากวิหิงสา ไม่ข่มเหงเบียดเบียนผู้อื่น ไม่คิดร้ายมุ่งทำลาย^{๑๒๖} ดังพุทธพจน์ว่า “มาณพ การที่บุคคลเป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑฆาต และศีลตราฆาต มีความละเอียด มีความเอ็นดู มุ่งหวังประโยชน์เกื้อกูลในสรรพสัตว์ นี้เป็นปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีอายุยืน”^{๑๒๗} และ “มาณพ การที่บุคคลเป็นผู้ฆ่าสัตว์ เป็นคนหยาบช้า มีมือเปื้อนเลือด ฝักใฝ่ในการประหารประหาร ไม่มี ความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย นี้เป็นปฏิปทา (ข้อปฏิบัติ) ที่เป็นไปเพื่อความมีอายุสั้น”^{๑๒๘}

๒.๓.๓.๔ การต่ออายุด้วยอำนาจกรรม

สำหรับคำว่า กรรม ถือว่า เป็นหลักเกณฑ์ที่จัดเป็นกฎธรรมชาติประการหนึ่งที่ พระพุทธศาสนาได้นับน้อมและแสดงหลักการดังกล่าวไว้ โดยพระพุทธศาสนาเห็นว่า มนุษย์หรือ สัตว์ที่เกิดมาบน โลกนี้ย่อมมีพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลอยู่ที่กรรมหรือการกระทำ และ กรรมที่กระทำไว้แล้วย่อมจะให้ผลกับผู้ที่กระทำทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เมื่อพิจารณาถึงกรรมและ ผลของกรรมในมิติที่เกี่ยวข้องกับการต่ออายุ ซึ่งจากการศึกษาเนื้อหาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า กรรมมีผลมากกับการต่ออายุ หมายความว่า กรรมหรือการกระทำดีหรือชั่วของมนุษย์ย่อม ให้ผลกับมนุษย์ได้หลายอย่าง รวมถึงกรรมที่สามารถที่จะต่ออายุให้กับผู้ที่ทำกรรมดีไว้ได้ หรือกรรม สามารถเข้าไปตัดครอนอายุของผู้ที่ทำกรรมชั่วได้ ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าวพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสไว้ กับมาณพชื่อว่าสุกะว่า

มาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรม เป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน การฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) ย่อมอำนวยผลให้ผู้กระทำไปเกิดในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากของปาณาติบาตอย่างเบาที่สุด ย่อมอำนวยผลให้เป็นผู้มีอายุน้อยแก่ผู้ เกิดเป็นมนุษย์^{๑๒๙}

หรือปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ว่า

^{๑๒๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *อายุยืนอย่างมีคุณค่า*, หน้า ๗.

^{๑๒๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๕๐ / ๓๕๑

^{๑๒๘} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๕๐ / ๓๕๐

^{๑๒๙} อัง. อรรถกถ. (ไทย) ๒๓/๔๐/๓๐๑-๓๐๒.

บุคคลบางคน มีปกติฆ่าสัตว์ มีใจทารุณ โหดร้าย เมื่อสิ้นชีพย่อมตกนรก เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีอายุสั้น ส่วนบุคคลบางคน มีปกติเว้นจากการฆ่าสัตว์ มีใจเอ็นดูกรุณาต่อสัตว์ เมื่อสิ้นชีพย่อมไปสวรรค์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เป็นผู้มีอายุยืน^{๑๐๐}

เพื่อให้เห็นถึงความชัดเจนในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า ในกรอบของแนวคิดเรื่องการต่ออายุด้วยอำนาจกรรมหรือเหตุแห่งการตรอนอายุด้วยอำนาจกรรมสามารถที่จะพิจารณาได้จากกรณีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ก.กรณีของนายโกตุหลิละผู้เกิดมาเป็นโสมกเศรษฐี (กรณีกรรมดี)

ในอดีตชาติของเศรษฐีชื่อว่าโสมกเกิดเป็นชายชื่อนายโกตุหลิละครั้งหนึ่งเขากับภรรยาได้เดินทางไปต่างนครเพื่อทำการค้าขายที่เมืองโกสัมพี แต่ระหว่างทางต้องเดินผ่านทุ่งนาร้อนระอุ เขากับภรรยานำลูกน้อยไปด้วย และด้วยความลำบากเขาได้ทิ้งลูกน้อยให้ตายในระหว่างการเดินทาง พอพ้นทุ่งนาก็ได้เข้าไปพักอาศัยในบ้านนายโคบาล ซึ่งนายโคบาลก็ได้ต้อนรับสองสามีภรรยาด้วยข้าวยาตุน นายโกตุหลิละรับประทานข้าวยาตุนด้วยความหิวจัดทำให้อาหารไม่ย่อยจึงเสียชีวิต และได้ไปเกิดเป็นลูกสุนัขในบ้านนายโคบาล เนื่องจากเขามีจิตชั่งในสุนัขก่อนตาย พอเกิดมาเป็นสุนัขก็ได้ทำหน้าที่ไปส่งพระปัจเจกพุทธเจ้าที่มารับบิณฑบาตที่บ้านนายโคบาล และหาไล่สัตว์ร้ายระหว่างที่พระปัจเจกพุทธเจ้าเดินทางกลับ ต่อมา วันหนึ่งพระปัจเจกพุทธเจ้าเข้าสู่นิพพานทำให้สุนัขเสียใจมากและได้ตรอมใจตาย ด้วยผลบุญของการกระทำบุญเช่นนั้น เขาได้ไปเกิดเป็นมนุษย์ในท้องของนางนครโสเภณี แต่เมื่อคลอดมาแล้วมารดาเขาก็นำไปทิ้งนอกเมือง ต่อมาเศรษฐีในเมืองนั้นมาพบเข้าจึงรับไปเป็นบุตรบุญธรรม ต่อมา ภรรยาเศรษฐีก็คลอดบุตรอีกคนหนึ่ง ฝ่ายเศรษฐีเกิดความกังวลใจกลัวว่า เมื่อเด็กคนนั้น โตมาแล้วจะแย่งสมบัติของลูกตนจึงดำเนินการนำเด็กนั้นไปฆ่าด้วยวิธีการต่างๆ เช่น นำไปวางไว้ทางเกวียนให้เกวียนทับ นำไปทิ้งที่ป่าช้าผีดิบ นำไปทิ้งลงเหว แต่เด็กคนนั้นก็ไม่ตาย สุดท้ายเมื่อเด็กคนนั้นโตเป็นหนุ่มก็วางแผนให้ถือสาส์นไปเพื่อให้เพื่อนตนเองฆ่า แต่สุดท้ายด้วยผลบุญหรือกรรมดีที่อดีตได้เป็นสุนัขอุปัฏฐากพระปัจเจกพุทธเจ้า ชายหนุ่มคนนั้นก็ ได้เป็นเศรษฐีชื่อว่าโสมกเศรษฐี^{๑๐๑} ในกรณีนี้การที่เด็กที่เกิดมาจากท้องของนางนครโสเภณีแม้จะถูกเศรษฐีใจร้ายวางแผนฆ่าในขณะที่ยังเป็นเด็กแต่ก็ไม่ตายนั่นเป็นเพราะอานุภาพของกรรมดีที่เด็กคนนั้นได้ทำไว้ในอดีต ดังนั้น กรณีนี้ กรรมดีสามารถที่จะมีผลต่อการต่ออายุให้กับมนุษย์ได้

^{๑๐๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๕-๒๘๗/๓๔๕-๓๕๗.

^{๑๐๑} พ.ร.อ.(ไทย)๑/๒/๑/๒๓๖.

ข.กรณีของพระเจ้าสุปปพุทธะ(กรณีกรรมชั่ว)

สำหรับในกรณีนี้เป็นกรณีที่กรรมชั่วสามารถตัดรอนอายุของมนุษย์ได้ โดยพระเจ้าสุปปพุทธะเป็นพระราชบิดาของเจ้าชายเทวทัต และ เจ้าหญิงยโสธรา พระองค์เป็นผู้มีจิตอาฆาตพยาบาทต่อองค์สมเด็จพระบรมศาสดา เพราะคิดว่าทรงหนีพระธิดาออกบวช ภายหลังได้เสวยน้ำจันทน์จนพระอาการมีนเมาแล้ว เข้าปิดทางโคจรบิณฑบาตแสดงอาการ ไม่เคารพ จับไล่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า กรรมที่พระเจ้าสุปปพุทธะกระทำนั้นเป็นกรรมหนักพระองค์จะต้องถูกแผ่นดินสูบในวันนั้น ต่อมาเมื่อพระเจ้าสุปปพุทธะได้ยื่นกัณฑ์พยายามที่จะหาทางป้องกันตัวโดยหนีไปอยู่บนปราสาทชั้น ๗ แต่ก็ไม่สามารถตัดทานผลกรรมนั้นได้ ในที่สุดก็ถูกแผ่นดินสูบในวันที่ ๗^{๑๓๒} จะเห็นได้ว่า กรรมชั่วสามารถที่จะตัดรอนอายุหรือชีวิตของมนุษย์ได้แม้ที่สุดภายใน ๗ วัน

จากกรณีที่ได้กล่าวมาแล้วจะพบว่า กรรมดีและชั่วทั้ง ๒ ประการนั้น (๑) สามารถต่ออายุให้มนุษย์และสัตว์ได้ (๒) สามารถตัดรอนอายุของสัตว์ได้ ดังนั้น การกระทำความดีและชั่วในทางพระพุทธศาสนาจึงมีผลต่อการต่ออายุของมนุษย์เป็นอย่างยิ่งและถือเป็นหลักการอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาเทียบเคียงในประเด็นเรื่องการต่ออายุได้

๒.๓.๓.๕ การต่ออายุด้วยการสาธยายมนต์(พระปริตร)

สำหรับประเด็นต่อมาที่สามารถต่ออายุได้ก็คือการสาธยายพระปริตร โดยคำว่าพระปริตรนั้น อ.ธนิต อยู่โพธิ์^{๑๓๓} ได้ให้คำอธิบายว่า มีลักษณะที่คล้าย ๆ กับเวทมนต์ในศาสนาพราหมณ์ แต่ในภาษาของชาวพุทธมักไม่ใช่คำดังกล่าว เพราะเป็นคำที่ไม่เหมาะสม^{๑๓๔} แต่จะใช้คำว่า ปริตร แทน โดยคำว่า พระปริตร แปลว่า ความต้านทาน เครื่องป้องกัน^{๑๓๕} ซึ่งความต้านทานหรือป้องกันนี้หมายถึง ป้องกันอุปัทวันตรายทั้งหลายมีเหตุอันเกิดจากกรรม (เล็กน้อย) หรือเหตุอันเกิดจากอมนุษย์หรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งความหมายของคำว่า ปริตร ได้มีผู้ให้ทรรศนะวิเคราะห์ไว้ว่า ที่เรียกว่าปริตตะ เพราะมีวิเคราะห์ว่าสิ่งที่ป้องกันรักษาความกลัวอันตรายและอุปสรรคของสัตว์

^{๑๓๒} คุรยละเอียดใน พุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๑๒๘/๓๕., พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๒๘/๓๑.

^{๑๓๓} คำว่า ไม่เหมาะสม คือ เดิมทีเวทมนต์ หมายถึง การอ่อนวอนพระเจ้าแต่ในระยะหลังกลายมาเป็นเรื่องไสยศาสตร์เป็นการนำไปใช้เพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนไม่นิยมเรียกบทสวด คำสวดของพระพุทธศาสนาว่า เวทมนต์ – ผู้วิจัย.

^{๑๓๔} ธนิต อยู่โพธิ์, *อานุภาพพระปริตต์*, หน้า ๓๑.

ทั้งหลายโดยรอบ เพราะความมีเดชาานุภาพมาก^{๑๓๕} จากความหมายที่กล่าวมาจะพบว่า คำว่า ปรีตกร หมายถึง บทสวดมนต์ที่ (๑) มีอำนาจหรืออานุภาพในการต้านทานอุปัทวันตรายต่าง ๆ ได้ (๒) สามารถยังหรือก่อให้เกิดความสำเร็จอันเป็นมงคลหรือความผาสุกได้ (๓) มีลักษณะของความเป็นเวทมนต์คล้าย ๆ บทสวดมนต์ของพราหมณ์ แต่จะไม่มีเหตุอันมุ่งหมายให้ร้ายผู้อื่น เพราะพระปรีตกรรมของพระพุทธศาสนาเป็นพุทธวจนะอันอุดมไปด้วยสัจจะและความเมตตา^{๑๓๖} ที่จะทำให้อุปัทวันตรายต่าง ๆ พ่ายแพ้ไปได้

ซึ่งพระปรีตกรถือว่า มีบ่อเกิดมาตั้งแต่ก่อนครั้งพุทธกาล แต่พระปรีตกรดังกล่าวไม่ใช่พระปรีตกรของพระพุทธศาสนา แต่เป็นปรีตกรโบราณซึ่งอาจจะเป็นของศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาดั้งเดิมของผู้คนในท้องถิ่นนั้นก็ได้ โดยปรากฏในชาดกต่าง ๆ ว่า มีการทำน้ำพระปรีตกร ทวายพระปรีตกร (ปรีตตวาลูกา) และด้ายพระปรีตกร (ปรีตตสุตต) ในเตลปิตตชาดก^{๑๓๗} และมีผู้สันนิษฐานว่าพระพุทธศาสนานำเอาวิธีสวดบูชาญูของพราหมณ์ในคัมภีร์ยชุรเวทมาดัดแปลงและเปลี่ยนมาเป็นคำว่า ปรีตตะแทน ดังปรากฏในการที่ทรงอนุญาตให้ผู้ที่เรียนปรีตกรเพื่อคุ้มครองตนเองไม่อาบัติ^{๑๓๘} ดังนั้น คำว่า ปรีตกรจึงน่าจะมียุ่ก่อนและคงเป็นธรรมเนียมของชาวอินเดียสมัยก่อน

อย่างไรก็ตามในระยะต่อต่อมาพระปรีตกรนี้ก็มีปรากฏชื่ออยู่หลายชื่อในมิลินทปัญหา ได้กล่าวถึงปรีตกรไว้ถึง ๕ ปรีตกร มี ชันธปรีตกร โมรปรีตกร ธชคคปรีตกร อาฏานาญยปรีตกร อังกุลิมาลปรีตกร^{๑๓๙} ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า คำว่า ปรีตตะ เป็นสิ่งที่ยังคงมีอยู่ในความเชื่อระดับพื้นฐานของชาวอินเดียอยู่ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่มาจากอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ก็ได้

สำหรับอานุภาพของพระปรีตกรก็เป็นดังที่เราเชื่อกันว่า มีอานุภาพสำหรับป้องกันคุ้มครองชีวิตหรือสามารถที่จะต่ออายุให้กับตนเองและผู้อื่นได้ ดังปรากฏในชาดกต่าง ๆ เช่น ป้องกันภัยอันตรายให้กับตนเอง และในบางคราวพระพุทธองค์เองก็ทรงให้ภิกษุบางรูปใช้พระปรีตกรเพื่อการเยียวยาบรเทาความทุกข์ของผู้อื่นด้วย เช่น กรณีของพระองค์กุลิมาลที่ได้ช่วยสตรีในการคลอดบุตรเป็นต้น^{๑๔๐} หรือแม้แต่กรณีการใช้พระปรีตกรเพื่อให้โรคร้ายต่าง ๆ ได้สงบลงไป เช่นกรณีของ

^{๑๓๕} พระอัครวงศาจารย์, สัททมนิติปกรณ์, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ภูมิพล, ๒๕๓๓), หน้า ๓๐๑.

^{๑๓๖} ธนิต อยู่โพธิ์, อานุภาพพระปรีตกร, หน้า ๒๒.

^{๑๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๑๓๘} วิ.ภิกขุณี. (บาลี) ๓/๑๐๑๕/๑๒๖. วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๐๑๕/๒๖๓.

^{๑๓๙} มิลินท(บาลี) ๑๖๓. ปราณี สำเร็จราชย์(ผู้รวบรวม), มิลินทปัญหา เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : ขอนพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕๘ - ๒๐๑.

^{๑๔๐} ม.ม. (บาลี) ๑๓/๓๔๓ - ๓๔๘/๓๓๐ - ๓๓๘. ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๓ - ๓๔๘/๔๒๑ - ๔๓๐.

โพชนกปริตร^{๑๔๑} ซึ่งถือว่าเป็นการใช้ธรรมโอสภประเภทหนึ่งในการเยียวยาแก้ไขปัญหาความทุกข์อันจัดได้ว่า เป็นอานุภาพของพระปริตรอย่างหนึ่งได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงอานุภาพของพระปริตรหรือบทสวดมนต์อันเป็นหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือพระพุทธรูปที่มีการนำมาเปลี่ยนเป็นปริตรธรรมในภายหลังแล้วก็จะพบว่า มีอานุภาพ ดังปรากฏในมิลินทปัญหาว่า

คนที่สวดบริกรรมพระปริตรนั้น ฐที่มุ้งจะกัดก็ไม่กัด ปากที่อ้าไว้ก็หุบ แม้โจรที่ขกก่อนดิน จะทุ้มใส่ก็ไม่ทุ้ม กลับ โยนทิ้งก้อนหินก้อนดินแล้วเปลี่ยนใจมารัก ช้างที่ดุร้ายครั้งวิ่งมาถึงก็ หมอบสงบอยู่ใกล้ ๆ แม้กองไฟมहींมาที่ลุกโชติช่วง ครั้นใหม่ลามเข้ามาใกล้ก็ดับ ยาพิษแม้แรงที่กินเข้าไปก็กลายเป็นยาถอนพิษ หรือซาบซ่านเป็นอาหารที่บำรุงร่างกาย ฆาตกรที่มุ้ง มาดจะฆ่า ครั้นเข้ามาใกล้ก็ภักคิยอมตัวเป็นทาส แม้แต่บ่วงดักสัตว์ที่เขาดักไว้ พอเหยียบลงไปก็ไม่วรรคเท้า^{๑๔๒}

จะเห็นได้ว่าอานุภาพที่ปรากฏในคำอธิบายข้างต้นนั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน หรือมีส่วนทำให้สิ่งที่เลวร้ายเกิดขึ้นแล้วหรือกำลังจะเกิดให้คลี่คลายไปในทางที่ดี เพราะอานุภาพของการเจริญหรือสวดปริตรนั้น อย่างไรก็ตามเมื่อว่ากันโดยสรุปก็จะพบว่า พระปริตรนี้จะมีอานุภาพตามที่ปรากฏในบทอาารานาให้พระสงฆ์แสดงสวดพระปริตรอยู่ ๓ ประการ คือ (๑) สามารถป้องกันหรือต้านทานภัยวิบัติทั้งปวงให้หายไป เช่น ภัยจากธรรมชาติ ภัยจากโจร ภัยจากพระราช ภัยจากอมนุษย์ (๒) สามารถยังความสำเร็จของสมบัติทั้งหลายให้เกิดขึ้นได้ เช่น ความมียศ มีลาภ หรือความสวัสดิต่าง ๆ (๓) สามารถกำจัดทุกข์ภัยและ โปรดภัยทั้งปวงได้^{๑๔๓} ซึ่งอานุภาพทั้ง ๓ ประการนี้ถือได้ว่า เป็นสิ่งที่พึงหวังหรือจะพึงเกิดขึ้นเมื่อมีการกล่าวหรือสวดพระปริตรอันเป็นมงคลของพระพุทธศาสนา ซึ่งหากผู้สวดสามารถที่จะบริกรรมหรือพรำบ่นให้ขึ้นใจเป็นปัจจุบัน หรือกระทำบ่อย ๆ ผลที่พึงหวังดังกล่าวก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ซึ่งพระปริตรถือเป็นวิธีการที่เป็นต้นแบบของมนต์อื่น ๆ ในอันที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้^{๑๔๔}

^{๑๔๑} ธนิต อยู่โพธิ์, อานุภาพพระปริตต์, หน้า ๔.

^{๑๔๒} ปู่ย แสงฉาย(แปล), มิลินทปัญหาพร้อมด้วยอรรถกถาฎีกา, (กรุงเทพฯ : ศ.ธรรมกัคดี, ๒๕๓๐), หน้า ๒๑๖ – ๒๑๗.

^{๑๔๓} พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), อานุภาพพระปริตร, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

^{๑๔๔} ธนิต อยู่โพธิ์, อานุภาพพระปริตต์, หน้า ๑๕ – ๒๐.

นอกจากนั้นยังพบว่ามิพระปริตรหรือพระพุทธรูปมนต์บางบทที่สามารถต่ออายุในกรณีที่เกิดความเจ็บป่วยได้ เช่น การฟังการสาธยายโพชฌงค์ ๗^{๑๔๕} ดังจะปรากฏในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าทรงประชวรเป็นไข้หนัก ทรงให้พระมหาจุนทะ ซึ่งเป็นพระอุปัฏฐากในขณะนั้นสาธยายโพชฌงค์ ๗ ถวาย ผลปรากฏว่าเมื่อพระมหาจุนทะสาธยายจบ พระพุทธเจ้าก็ทรงหายจากอาการพระประชวรและอาพาธนั้น^{๑๔๖}

(๒) ครั้งหนึ่ง พระมหากัสสปะอาพาธเป็นไข้หนัก เกิดความเจ็บปวดจนทนไม่ไหว อาการไม่ทุเลางแม้แต่น้อย พระพุทธเจ้าก็ทรงสาธยายเรื่องโพชฌงค์ ๗ ให้ท่านฟัง หลังจากฟังพระพุทธเจ้าสาธยายเรื่องนี้จบ อาการอาพาธของท่านก็หายไป^{๑๔๗}

(๓) ครั้งหนึ่ง พระมหาโมคคัลลานะเป็นไข้อาการหนัก มีความเจ็บปวดจนทนไม่ไหว พำนักอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ พระพุทธเจ้าก็ใช้วิธีสาธยายเรื่องโพชฌงค์ ๗ ให้ท่านฟัง เมื่อฟังจบอาการป่วยก็คลายตัวทุเลางจนหายเป็นปกติ^{๑๔๘}

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่าพระปริตรมีอานุภาพหลายประการ และประการหนึ่งที่สำคัญก็คือสามารถที่จะต่ออายุให้กับผู้ที่สาธยายได้ ดังปรากฏในเรื่องอายุวัฒนกุมารเป็นตัวอย่างที่คณะสงฆ์เจริญพระปริตรแล้วสามารถยึดอายุหรือต่ออายุให้พระกุมารที่เชื่อกันว่าจะสิ้นพระชนม์ในวันนั้นได้^{๑๔๙} หรือในกรณีการฟังธรรมะบรรยายในบทอื่น ๆ ก็สามารถที่จะต่ออายุให้ยืนยาวต่อไปได้เช่นกัน

๒.๓.๓.๖ การต่ออายุด้วยการปฏิบัติธรรม(อิทธิบาท ๔)

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีการระบุถึงหลักธรรมที่สามารถต่ออายุได้ ที่เด่นชัดที่สุดได้แก่ หลักธรรมเรื่องอิทธิบาท หมายถึง คุณเครื่องแห่งความสำเร็จ สมประสงค์หรือทางแห่งความสำเร็จมี ๔ ประการ คือ (๑) ฉันทะ ความพอใจ ต้องการที่จะกระทำ ใฝ่ใจรักจะกระทำสิ่งนั้น อยู่เสมอ และปรารถนาจะกระทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป (๒) วิริยะ ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง (๓) จิตตะ มีความคิด ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่กระทำและกระทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป (๔)

^{๑๔๕} รังสี สุทนต์, **ธรรมโอสธบَابัดไข**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๓), หน้า ๘-๑๐.

^{๑๔๖} ต.ม. (บาลี) ๑๕/๑๕๗/๗๓-๗๔, ต.ม. (ไทย) ๑๕/๑๕๗/๑๓๐-๑๓๑.

^{๑๔๗} ต.ม. (บาลี) ๑๕/๑๕๕/๗๑-๗๒, ต.ม. (ไทย) ๑๕/๑๕๕/๑๒๘-๑๒๙.

^{๑๔๘} ต.ม. (บาลี) ๑๕/๑๕๖/๗๒-๗๓, ต.ม. (ไทย) ๑๕/๑๕๖/๑๒๙-๑๓๐.

^{๑๔๙} ต.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๗/๕๒, ต.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๗/๑๑๒.

วิมังสา มีความคิดไตร่ตรอง ทดลอง หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่กระทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง^{๑๕๐} ซึ่งเราจะพบว่าหลักธรรมข้อนี้พระพุทธองค์ได้ระบุรับรองว่าผู้ที่นำไปปฏิบัติเป็นประจำสามารถที่จะยืดอายุหรือต่ออายุได้ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ที่ว่า

อานนท์ อธิธัมมา ๔ ตถาคตเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นอุชยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว ตั้งสมแล้ว ปรารถดีแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป^{๑๕๑}

จะเห็นได้ว่าหลักอธิธัมมานี้เป็นธรรมที่เป็นตัวกริยา ต้องมีจุดยืนที่จะนำอธิธัมมาเข้าไปใช้ที่พระพุทธองค์ตรัสบอกว่าเจริญแล้วจะพึงดำรงอยู่ได้ ๑ กัปนั้น พระองค์ได้ทรงแสดงวิธีเจริญไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า พระพุทธองค์ทรงนำอธิธัมมาเข้าไปเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ โดยไม่ใส่ใจถึงนิमितทั้งปวง ทำให้เวทนาบางอย่างระงับไป^{๑๕๒} เมื่อเจริญเต็มที่แล้วจะทำให้มีพระชนมายุยืนได้นอกจากนั้นความรับรองนี้ยังปรากฏในคัมภีร์อื่นๆดังนี้ (๑) ในคัมภีร์ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่ภิกษุทั้งหลายที่เมืองมาตุลา แคว้นมคธ ซึ่งพระองค์ทรงสอนให้ภิกษุทั้งหลายประพฤติธรรมอันเป็นโคจรวิสัยสืบเนื่องมาจากบิดาของตนจักเจริญด้วยอายุและทรงอธิบายวิธีประพจน์ว่า “ภิกษุเจริญอธิธัมมา ประกอบด้วยสมาธิที่เกิดจากฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา และความเพียรสร้างสรรค์ เพราะเจริญทำอธิธัมมา ๔ นี้ให้มาก เมื่อมุ่งหวัง ก็พึงดำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป”^{๑๕๓} (๒) ในคัมภีร์สังยุตตนิกาย มหาวรรค เป็นเรื่องราวที่พระสังคีติกาจารย์นำข้อความในมหาปรินิพพานสูตรไปจัดไว้อีกแห่งหนึ่งมีเนื้อหาตรงกันต่างกันเฉพาะคำเริ่มต้น^{๑๕๔} (๓) ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต เป็นเรื่องราวที่พระสังคีติกาจารย์นำข้อความเรื่องแผ่นดินไหวซึ่งมีการเจริญอธิธัมมาพร้อมด้วยในมหาปรินิพพานสูตรไปจัดไว้อีกแห่งหนึ่งมีเนื้อหาตรงกันต่างกันเฉพาะคำเริ่มต้น^{๑๕๕} (๔) ในคัมภีร์จุททกนิกาย อุทาน เป็นเรื่องราวที่พระสังคีติกาจารย์นำ

^{๑๕๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๘๖-๑๘๗.

^{๑๕๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๗/๑๑๒.

^{๑๕๒} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๕/๑๑๐, ๑๑๕/๑๑๗.

^{๑๕๓} ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๑๑๐/๖๖, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๑๐/๘๐-๘๑.

^{๑๕๔} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๖-๑๖๘/๕๑-๕๖, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๖-๑๖๘/๑๑๒-๑๑๖, ที.ม. (บาลี) ๑๕/๘๒๒/๒๒๖-๒๒๘, ที.ม. (ไทย) ๑๕/๘๒๒/ ๓๕๕-๓๕๐.

^{๑๕๕} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๖-๑๗๐/๕๑-๕๗, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๖-๑๗๐/๑๑๒-๑๑๘, อัง.อรรถก. (บาลี) ๒๓/๓๐/๒๕๕-๒๖๐, อัง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๓๐/๓๗๒-๓๗๘.

ข้อความเรื่องการปลงอายุสังขารที่มีพุทธอุทยานรวมอยู่ด้วยในมหาปริณิพพานสูตรไปจัดไว้อีกแห่งหนึ่งมีเนื้อหาตรงกันต่างกันเฉพาะคำเริ่มต้น^{๑๕๖} (๕) ในคัมภีร์อภิธรรมปิฎก กถาวัตถุพระโมคคัลลีนุตรติสสเถระ ได้นำไปตั้งเป็นประเด็นถาม-ตอบในอิทธิพลกถา ดังนี้

ปรวาที : พระสูตรที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า “อานนท อธิธิบาท ๔ อันผู้ใดผู้หนึ่งได้เจริญ ทำให้มาก ทำให้เป็นคฺยยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้ตั้งมั่น สัมสม ปรารภดีแล้ว ผู้นั้นเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ตลอดกัป หรือเกินกว่า ๑ กัป”^{๑๕๗} เป็นข้อความที่ท่านนำไปตั้งเป็นประเด็นซักถามพวกภิกษุ นิกายมหาสังฆิกะ^{๑๕๘} และ(๖)ในคัมภีร์มิลินทปัญหา ยังถูกนำไปตั้งเป็นประเด็นปุจฉา-วิสัชนา พอสรุปได้ดังนี้

พระเจ้ามิลินท์ได้ตรัสถามว่า พระคุณเจ้านาคเสน พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้ว่า “อานนท อธิธิบาท ๔ ตถาคตเจริญ ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นคฺยยานแล้ว ทำให้เป็นที่ตั้งแล้ว ให้ตั้งมั่นแล้ว สัมสมแล้ว ปรารภดีแล้ว ตถาคตเมื่อมุ่งหวัง พึงดำรงอยู่ได้ ๑ กัป หรือเกินกว่า ๑ กัป”^{๑๕๙} และตรัสไว้อีกว่า “จากนี้ไปอีก ๓ เดือน ตถาคตจะปริณิพพาน”^{๑๖๐} ถ้าถือตามมติแรก มติที่ว่าอีก ๓ เดือนจะปริณิพพานก็ผิด ถ้าถือตามมติหลัง มติแรกก็ผิด

พระนาคเสนเถระได้ถวายวิสัชนาว่า ขอถวายพระพรมหาบพิตร พระผู้มีพระภาคตรัสการเจริญอธิธิบาทให้อายุยืน ๑ กัปและตรัสการกำหนดเขต ๓ เดือน กัปนั้นหมายถึงอายุกัป พระผู้มีพระภาคมิได้ทรงระบุพระกำลังของพระองค์ แต่ทรงระบุกำลังแห่งฤทธิ์ แล้วท่านได้ยกข้ออุปมาด้วยม้าอาชาไนยทำให้พระเจ้ามิลินท์ทรงยอมรับ^{๑๖๑}

นอกจากนั้นแล้วในคัมภีร์ชั้นอื่นๆ เช่น คัมภีร์อรรถกถา-ฎีกา ปกรณ์วิเสสก็มีการอธิบายไว้ เช่นในคัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายการเจริญอธิธิบาท ๔ ทำให้พระชนมายุยืนในมหาปริณิพพานสูตรนั้น ตอนที่อธิบายเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงพระชราภาพ แต่ที่มีพระวรกายสบายขึ้น

^{๑๕๖} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๖-๑๖๘/๕๑-๕๖, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๖-๑๖๘/๑๑๒-๑๑๖, พุ.อุ. (บาลี) ๒๕/๕๑/๑๗๕-๑๗๘, พุ.อุ. (ไทย) ๒๕/๕๑/๒๗๕-๒๗๘.

^{๑๕๗} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๗/๕๒, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๗/๑๑๒, อภิ.ก. (บาลี) ๓๗/๖๒๑/๓๗๗-๓๗๘, อภิ.ก. (ไทย) ๓๗/๖๒๑/๖๘๑.

^{๑๕๘} อภิ.ปัญจ.อ. (บาลี) ๓/๖๒๑/๒๕๘.

^{๑๕๙} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๗/๕๒, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๗/๑๑๒.

^{๑๖๐} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๘/๕๕, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๘/๑๑๖.

^{๑๖๑} มิลินท. (บาลี) ๑๐/๑๕๒-๑๕๔.

ก็เพราะพระองค์เจ้าเจโตสมาธิอันไม่มีนิमित^{๑๖๒} ได้อธิบายว่า พระพุทธองค์ทรงสำเร็จอิริยาบถ ๔ ด้วยความเกี่ยวเนื่องกับอรหัตผล พระองค์ทรงมีความผาสุก เพราะทรงเข้าผลสมาบัติ^{๑๖๓} ที่เจริญอิทธิบาท ๔ แล้วจะทรงมีพระชนมายุตลอด ๑ กัปนั้น หมายความว่าทรงมีพระชนมายุยืนออกไปตามกำหนดแห่งอายุของมนุษย์ในยุคนั้น คือประมาณ ๑๐๐ ปี หรือเกินกว่า ๑๐๐ ปี ถ้าพระองค์ทรงเข้าสมาบัติเป็นประจำก็จะทรงข่มมรณันติกเวทนาได้^{๑๖๔} ในคัมภีร์เนตติปกรณ์ท่านได้กล่าวว่า “ไม่มีใครสามารถต่อต้านความตายได้ นอกจากอิทธิฤทธิ์ของท่านผู้มีฤทธิ์”^{๑๖๕} คัมภีร์เนตติปกรณ์กล่าวอธิบายว่า เมื่อมีวิลีในการเจริญอิทธิบาท ก็สามารถต่อต้านความตายได้ เช่นพระพุทธองค์ แต่ที่พระองค์ไม่ทรงปฏิเสธความตายดำรงอยู่เพื่ออนุเคราะห์โลก ก็เพราะพระองค์ไม่ทรงประสงค์ พระองค์ไม่ทรงประสงค์จะทรงเบญจขันธ์อันเป็นภาระไว้ พระองค์ไม่ชวนขยายในเรื่องนี้แล้ว^{๑๖๖} และพระอรหันต์อื่นๆ ก็เช่นกัน ดังที่พระสารีบุตรจะกล่าวไว้ว่า “เราไม่ยินดีความตาย ไม่ได้หวังจะมีชีวิตอยู่ เรามีสติสัมปชัญญะอยู่เฉพาะหน้า จักละกายนี้ เราไม่ยินดีความตาย ไม่ได้หวังจะมีชีวิตอยู่ เรารอคอยเวลาอันควร เหมือนลูกจ้างทำงานคอยค่าจ้าง”^{๑๖๗}

นอกจากนั้นในทัศนะของนักวิชาการต่างๆก็ได้อธิบายกรอบแนวคิดเรื่องการเจริญอิทธิบาท ๔ แล้วสามารถที่จะต่ออายุได้ เช่น เสถียร โพธิ์นันทะ ได้กล่าวถึงเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงการเจริญอิทธิบาท ๔ แล้วทำให้พระชนมายุดำรงอยู่ตลอดกัปไว้ พอสรุปได้ดังนี้

การเจริญอิทธิบาทขับไล่อาพาธให้หายนั้น อิทธิบาทเป็นกิริยาเข้าไปเจริญ จะต้องมึธรรมชาติที่เข้าไปเจริญ เป็นผลหรือพื้นฐานรองรับอิทธิบาทที่เข้าไปเจริญ ไม่ใช่อิทธิบาทธรรมชาติอื่นๆ ธรรมชาติที่พระพุทธองค์ทรงใช้อิทธิบาทเข้าไปเจริญ ข้อความบ่งชี้ค้อยู่ในมหาปริณิพพานสูตร คือพระองค์ทรงเจริญเจโตสมาธิอันหานิमितมิได้ คือ อนิมิตตเจโตสมาธิ สมาธิที่ใจไม่ไปใฝ่หรือกำหนดในสิ่งใดๆ ทั้งสิ้น ในเวลาที่พระพุทธองค์ทรงใช้อิทธิบาทเจริญอนิมิตตเจโตสมาธิ ร่างกายของตถาคตรู้สึกผาสุกเหลือเกิน ที่พระพุทธองค์ทรงหายจากอาการอาพาธได้จะเป็นเหตุพระชนมายุยืนต่อไปได้ก็เพราะอานุภาพแห่งอนิมิตตเจโตสมาธิ พระพุทธองค์ทรงใช้อิทธิบาท ๔ ให้เป็นไป

^{๑๖๒} ที.ม. (บาลี) ๑๐/๑๖๕/๕๑, ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๕/๑๑๐.

^{๑๖๓} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๖๕/๑๕๐.

^{๑๖๔} ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๑๖๗/๑๕๗, ส.ม.อ. (บาลี) ๓/๗๒๒/๓๒๘, อ.อ.อ.อ. (บาลี) ๓/๗๐/๒๗๕, พ.อ.อ. (บาลี) ๕๑/๓๔๖.

^{๑๖๕} เนตติ. (บาลี) ๒๐/๒๔.

^{๑๖๖} เนตติ.อ. (บาลี) ๒๐/๕๑-๕๒.

^{๑๖๗} พ.เถร. (บาลี) ๒๖/๑๐๐๑-๑๐๐๒/๓๕๗, พ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๐๐๑-๑๐๐๒/๕๐๔.

ในอนิมนิตเจโตสมาธิอยู่เนืองๆ กระทำให้มาก กระทำให้เคยชิน เป็นเวลานานแล้ว ถ้าพระองค์ทรงปรารถนาให้มีพระชนมายุยืนยาวถึง ๑ กัปหรือเกินกว่า ๑ กัป ก็ย่อมเป็นไปได้ คำว่า กัป ในที่นี้เป็นอายุกัปของมนุษย์ซึ่งมีกำหนดอายุ ๑๐๐ ปี ถ้าพระพุทธองค์ทรงเจริญอิทธิบาท ๔ เป็นไปในอนิมนิตเจโตสมาธิแล้ว พระองค์จะทรงมีพระชนมายุต่อไปอีก ๒๐-๒๕ ปี^{๑๖๘}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ชี้แจงเรื่องที่มีผู้เข้าใจผิดว่าถ้าพระพุทธเจ้าทรงเจริญอิทธิบาทแล้วจะมีพระชนมายุอยู่หนึ่งกัป คือมีพระชนมายุอยู่บนสิ้นโลกไว้ในหนังสือ “กรณีเงื่อนงำ : พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร” พอสรุปได้ว่า

“เรื่องกัปในพระพุทธศาสนาเถรวาท พูดถึงคนและพูดถึงอายุกัป ซึ่งหมายถึงช่วงอายุของคนที่อยู่ได้ประมาณ ๑๐๐ ปีในยุคสมัยนั้น พระพุทธเจ้าตรัส กัป ไม่ได้หมายถึงสิ้นโลก แต่หมายถึงช่วงอายุของคน แทนที่จะอยู่แค่ ๘๐ ปี ก็อยู่ให้เต็ม ๑๐๐ ปี พระพุทธเจ้าตรัสเป็นกลางๆ ไม่ได้ตรัสเฉพาะพระองค์ว่า ผู้ใดก็ตามเจริญอิทธิบาท ๔ อย่างนั้นๆ แล้ว ถ้าหวังก็จะอยู่ได้ตลอดกัป”^{๑๖๙}

จากการอธิบายมาทั้งหมดเราจะพบว่าไม่ว่าจะพิจารณาจากหลักฐานในคัมภีร์ชั้นแรกคือพระไตรปิฎกหรือว่า คัมภีร์ชั้นหลังคืออรรถกถา ฎีกาก็ตามจะพบว่าหลักธรรมที่ชื่อว่าอิทธิบาท ๔ นั้นก็สามารถที่จะต่ออายุให้กับบุคคล มนุษย์ผู้ที่น่าไปเจริญหรือนำไปปฏิบัติได้อย่างไม่มีข้อสงสัยใดๆ

๒.๓.๓.๖ การต่ออายุด้วยความไม่ประมาท

สำหรับคำว่า ความไม่ประมาท หมายถึง การไม่อยู่ปราศจากสติ คือความรู้สึกรู้ตัวทั่วพร้อมในทุกขณะ ความไม่เลินเล่อหรือปล่อยปละละเลย โดยที่พระพุทธศาสนาได้ยอมรับความความไม่ประมาทคือแก่นของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะต้องมีหรือจะต้องบำเพ็ญ แม้เมื่อพระองค์จะปรินิพพานก็ยังประกาศกับเหล่าพระสาวกว่าให้บำเพ็ญความไม่ประมาทเป็นหลักซึ่งพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญว่า ในบรรดาธรรมทางพุทธศาสนาทั้งหมดที่ได้แสดงไปนั้นต่างถึงการรวมลงในธรรมอันเดียวก็คือ ความไม่ประมาท เพราะความไม่ประมาทนั้นเป็นดุจรอยเท้าช้างที่เป็นที่รวมลงของรอยเท้าของสัตว์ทุกชนิดในโลก^{๑๗๐} และเป็นหนทางของความดี ^{๑๗๑}

^{๑๖๘} เสถียร โพนันทะ, “ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับสุกรมัททวะ”, ใน ปาฐกถาธรรมเชิงวิจัย, หน้า ๑๖-๑๘.

^{๑๖๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), กรณีเงื่อนงำ : พระพุทธเจ้าปรินิพพานด้วยโรคอะไร, หน้า ๑๖๘-๑๖๙.

^{๑๗๐} อภ.นกก. (บาลี)๒๒/๕๓/๔๒๕

ประโยชน์ทุกอย่างที่มนุษย์พึงปรารถนาที่จะได้ด้วยความไม่ประมาทนี้เท่านั้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า “บัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์ในชาตินี้ และประโยชน์ในชาติหน้า”^{๑๖๒} โดยความไม่ประมาทนั้นเป็นหลักธรรมที่อยู่ตรงข้ามกับความประมาท ซึ่งหมายถึง ความเลินเล่อ ความผลอดั่ว ความขาดสติ หรือความปล่อยปละละเลย^{๑๖๓} หรือความหมายที่ชัดเจนก็คือหมายถึงการอยู่ปราศจากสติ และไม่อยู่ในอารมณ์ที่เป็นปัจจุบันพระพุทธศาสนาเห็นว่าความประมาท เป็นทางแห่งความเสื่อมเสียทุกอย่างที่มนุษย์จะพึงมีพึงได้ หรือประสบได้ ทั้งในส่วนของ เอกชนและในระดับสังคม^{๑๖๔}

ในประเด็นการต่ออายุจะพบว่า ความไม่ประมาทถือว่า เป็นเหตุที่จะทำให้อายุยืนหรือสามารถที่จะต่ออายุของมนุษย์ให้ยืนยาวได้ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ความไม่ประมาทเป็นหนทางแห่งความไม่ตาย”^{๑๖๕} หรืออีกนัยหนึ่งความไม่ประมาทเป็นเหตุของความมีอายุยืนหรือการต่ออายุไว้กับมนุษย์ได้ ซึ่งในชาดกโคพระโพธิสัตว์ก็ได้พูดเตือนน้องชายของตนผู้อิจฉาหมูที่เจ้าของเอาอาหารมาให้กินอย่างอึดหน้าสำราญเพื่อรอวันเชือดเป็นอาหารในวันแต่งงานว่า

พ่อจุฬโลहित เจ้าอรัยริษาโภชนะของสุกรนั้นเลย สุกรนี้กำลังบริโภคน้ำเป็นเหตุตาย ...

ท่านอรัยริษามุณีกะเลย มันกินอาหารอันเป็นเหตุให้เดือดร้อนท่านจงเป็นผู้มีความขวนขวาย น้อย กินแต่แกลบเถิดนี้เป็นลักษณะแห่งความเป็นผู้มีอายุยืน

หรือในหลักฐานคัมภีร์พระไตรปิฎกสังยุตตนิกาย สคาถาวรรคได้อธิบายถึงความไม่ประมาทว่าสามารถที่จะต่ออายุหรือเพิ่มอายุให้กับผู้ที่ดำรงตนอยู่กับความไม่ประมาทได้ และไม่เฉพาะแต่อายุเท่านั้น สิ่งที่เกี่ยวข้องอายุ เช่น ความไม่มีโรค สวรรค์ ความเกิดในตระกูลสูงความนำยินดีอันหาประมาณไม่ได้ เป็นต้น ก็จะเกิดมิได้ด้วยความไม่ประมาท ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า

บุคคลปรารถนาอยู่ซึ่งอายุ ความไม่มีโรค วรรณะ สวรรค์ ความเกิดในตระกูลสูง และความยินดีอันโอฬารต่อ ๆ ไป พึงบำเพ็ญความไม่ประมาท บัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทในบุญกิริยาทั้งหลาย บัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง ๒ คือ

^{๑๖๑} พุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๒๔/๒๐

^{๑๖๒} พุ.ธิตี.(บาลี)๒๕/๒๓/๒๔๗

^{๑๖๓} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๔๕.

^{๑๖๔} พุ.ธ. (บาลี)๒๕/ ๖๖/๖๔.พุ.ธ. (ไทย)๒๕/ ๖๖/...

^{๑๖๕} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๕/๒๘-๒๙, อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๓/๕๒๓-๕๒๔, อัง.ทสก.อ. (บาลี) ๓/๑๕/๓๒๑.

ประโยชน์ปัจจุบันนี้ และประโยชน์ในภพหน้าเพราะยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์นั้น ผู้มีปัญญา ท่านจึงเรียกว่า "บัณฑิต"^{๑๖๖}

บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทเท่านั้นว่า ผู้ปรารถนาอายุเป็นต้นเหล่านั้น พึงทำความไม่ประมาทอย่างเดียวกัน. อีกอย่างหนึ่ง ก็เพราะบัณฑิตทั้งหลาย สรรเสริญความไม่ประมาทในการกระทำบุญทั้งหลาย ฉะนั้น ผู้ปรารถนาอายุเป็นต้นพึงทำความไม่ประมาท โดยแท้.^{๑๖๗}

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นว่า ความไม่ประมาท เป็นหลักธรรมที่นำไป ประพฤติปฏิบัติสามารถที่จะต่ออายุหรือสร้างโอกาสให้กับชีวิตในการดำรงชีวิตให้ยืนยาวต่อไปได้ โดยหลักความไม่ประมาทที่สามารถต่ออายุได้นี้เป็นหลักการที่สามารถพิสูจน์ได้ เช่น กรณีที่เราขับรถด้วยความไม่ประมาท ก็จะไม่ประสบกับอุบัติเหตุ เหตุแห่งการมีชีวิตยืนยาวก็มีได้ นั่นเรียกว่าเป็นการต่ออายุของตน แต่ถ้านิยามเดียวกันหากเราขับรถด้วยความประมาทเราก็จะประสบกับอุบัติเหตุได้ง่าย และจากผลของเหตุดังกล่าวย่อมจะก่อให้เกิดความเสียหายกับชีวิตของเราได้จากการบาดเจ็บหรือความตายที่อาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิตได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ความมีอายุเราก็จะสั้นลง ดังนั้น การที่มนุษย์มีความไม่ประมาทเป็นพื้นฐานย่อมจะสามารถต่ออายุหรือรักษาชีวิตให้ยืนยาวไปได้

๒.๓.๓.๘ การต่ออายุด้วยการตั้งสัจจะอธิษฐาน

คำว่าสัจจะ หมายถึง ความจริง^{๑๖๘} ได้แก่ พูดอย่างไรก็รักษาคำพูดเอาไว้ เรียกอีกอย่างว่ารักษาสัญญา ทำไว้อย่างไรก็แจ้งไปตามที่ทำนั้น เรียกว่ารับตามที่ทำนั้น หรือได้เห็นสิ่งใดก็รับว่าเห็นสิ่งนั้น การกระทำเช่นนี้เรียกว่า การพูดความจริงก็ได้ สัจจะนี้มีลักษณะเป็นความซื่อตรง คำพูดจริงเป็นสัจจาจา ตรงกันข้ามกับการพูดเท็จ^{๑๖๙} โดยหลักการอธิษฐานสามารถที่จะต่ออายุได้ แต่การต่ออายุย่อมเป็นไปได้ในกรณีที่ผู้นั้นเป็นผู้ที่มีบุญบารมีหรือมุ่งมั่นต่อความดีได้ ซึ่งการอธิษฐานจิตนั้นสามารถที่จะต่ออายุได้ดังปรากฏในชาดกสำคัญ ๆ ดังนี้

^{๑๖๖} ศ.ส.อ.(ไทย)๑/๑/๔๘๐.

^{๑๖๗} ศ.ส.อ.(ไทย)๑/๑/๔๘๑.

^{๑๖๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๑๘.

^{๑๖๙} สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), ทศบารมี ทศพิชราชธรรม, พิมพ์เนื่องในมหาอุคคมงคลวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ๒ - ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑, หน้า ๑๘๑.

(๑) กรณีของสุวรรณสามกุมาร

สุวรรณสามกุมาร ถูกพระเจ้าปิลักษณ์ยิงด้วยธนูอาบยาพิษ จนได้รับบาดเจ็บและสลบไปในที่สุดแต่ด้วยอำนาจแห่งสัจจะที่บิดามารดาพร้อมทั้งเทพธิดาได้พากันตั้งสัตยาธิษฐานขอให้สุวรรณสามกุมารฟื้นขึ้นมาจนสำเร็จ สัจจะที่กินทั้งสามยกขึ้นมากล่านั้น ล้วนแล้วแต่เป็นคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวของสุวรรณสามกุมาร เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอแยกสัจจะของแต่ละท่านออกศึกษาดังนี้

(๑) สัจจะของมารดาสุวรรณสามกุมาร มารดาของสุวรรณสามกุมารแม้ตาบอดสองข้างมองไม่เห็น แต่ความรักความห่วงใยปรารถนาให้ลูกมีชีวิตที่ดีนั้นก็ยังหวังอยู่ พอทราบข่าวว่า ลูกสามะถูกพระเจ้าปิลักษณ์ยิงได้รับบาดเจ็บก็รู้สึกเสียใจเป็นอย่างมาก จึงได้ตั้งสัจจะอธิษฐานถึงคุณงามความดีที่ลูกสามะได้ประพฤติก่อน เพื่อให้สุวรรณสามกุมารฟื้นขึ้นมาว่า

ลูกสามะนี้ เป็นผู้มีปกติประพฤติธรรมมาก่อน ... มีปกติประพฤติพรหมจรรย์มาก่อน ... มีปกติกล่าวคำสัตย์มาก่อน ... เป็นผู้เลี้ยงมารดาและบิดา ... เป็นผู้มอบน้อมต่อบุคคลผู้ใหญ่ในตระกูล ... เป็นที่รักอย่างยิ่งกว่าชีวิตของเรา ด้วยสัจจาวาจา^{๑๘๐} ขอพิษของลูกสามะจงหายไป

นอกจากจะยกเอาคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวของสุวรรณสามกุมารแล้ว ยังได้ยกอ้างเอาบุญกุศลที่สุวรรณสามกุมารได้บำเพ็ญต่อบิดาและมารดาอีกว่า บุญอย่างใดอย่างหนึ่งที่ลูกสามะได้ทำแล้ว มีอยู่แก่เราและบิดาของเธอ ด้วยบุญกุศลนั้นทั้งหมด ขอพิษของลูกสามะจงหายไป^{๑๘๑} ด้วยอำนาจสัจจะอธิษฐานของมารดานั้น ทำให้สุวรรณสามกุมารพลิกตัวกลับแล้วนอนนิ่ง

(๒) สัจจะของบิดาสุวรรณสามกุมาร บิดาของสุวรรณสามกุมาร ที่นั่งเส้าโศกเสียใจอยู่เหนือศีรษะของสุวรรณสามกุมาร เมื่อเห็นสุวรรณสามกุมารพลิกตัวกลับ ทำให้เกิดความดีใจเป็นอย่างยิ่ง ได้รับทำสัจจะอธิษฐานเหมือนกับมารดานั้นว่า

ลูกสามะนี้ เป็นผู้มีปกติประพฤติธรรมมาก่อน ... เป็นผู้มีปกติประพฤติพรหมจรรย์มาก่อน ... มีปกติกล่าวคำสัตย์มาก่อน ... เป็นผู้เลี้ยงมารดาบิดา ... เป็นผู้มอบน้อมต่อบุคคลผู้ใหญ่ในตระกูล ... เป็นที่รักอย่างยิ่งกว่าชีวิตของเรา ด้วยสัจจาวาจา^{๑๘๒} ขอพิษของลูกสามะจงหายไป

^{๑๘๐} พุ.ชา.ม. (บาลี) ๒๘/๓๘๒ - ๓๘๓/๑๖๒, พุ.ชา.ม. (ไทย) ๒๘/๓๘๒ - ๓๘๓/๒๔๑.

^{๑๘๑} พุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๓๘๘/๑๖๒, พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๓๘๘/๒๔๑.

^{๑๘๒} พุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๓๙๐ - ๓๙๕/๑๖๓, พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๓๙๐ - ๓๙๕/๒๔๒.

นอกจากนี้ยังได้อ้างเอาบุญกุศลที่สุวรรณสามกุมารได้ปฏิบัติต่อคนและมารดาอีกว่า “บุญอย่างใดอย่างหนึ่งที่ลูกสามะได้ทำแล้ว มีอยู่แก่เราและมารดาของเธอ ด้วยบุญกุศลนั้นทั้งหมด ขอพิษของลูกสามะจงหายไป^{๑๘๓} ด้วยอำนาจสังฆะอธิษฐานของบิดานั้น ทำให้สุวรรณสามกุมารนอนพลิกตัวอีกข้างแล้วนอนนิ่งต่อไป

(๓) สังฆะของนางพสุนธรีเทพธิดา นางพสุนธรีเทพธิดา ผู้เคยเป็นมารดาของสุวรรณสามกุมารในชาติก่อน เมื่อทราบว่าลูกสามะของคนถูกยิงนอนเสียชีวิตอยู่ที่ได้รับมาคศพ เมื่อเห็นสุวรรณสามกุมารพลิกตัวไปมา ด้วยอำนาจสังฆะอธิษฐานของบิดามารดา จึงได้ตั้งสังฆะอธิษฐานหวังให้สุวรรณสามกุมารฟื้นขึ้นมาว่า

เราอยู่ที่ภูเขาคันธมาทน์มานาน ไม่มีคนอื่นจะเป็นใครก็ตาม เป็นที่รักของเรายิ่งกว่าสามกุมาร . . . ดันไม้ทั้งหมดที่ภูเขาคันธมาทน์ล้วนแต่เป็นไม้หอม ด้วยสัจวาจา^{๑๘๔} ขอพิษของสามกุมารจงหายไป^{๑๘๕}

พอจบคำสังฆะอธิษฐานของพสุนธรีเทพธิดา สุวรรณสามกุมารก็ลุกขึ้นทันที แผลที่ถูกยิงก็หายเป็นปกติ ซึ่งเราจะเห็นได้ว่า ผลของการใช้สังฆะอธิษฐาน เริ่มปรากฏตั้งแต่มารดาใช้เป็นครั้งแรกที่สุวรรณสามกุมารเริ่มขยับตัวและฟื้นในที่สุดเมื่อนางพสุนธรีเทพธิดาตั้งสังฆะอธิษฐานจบลง และได้เกิดความอัศจรรย์ขึ้น ๔ อย่าง ได้แก่ (๑) พระมหาสัตว์หายโรค (๒) ดวงตาของบิดามารดากลับมองเห็นตามปกติ (๓) แสงอรุณขึ้น (๔) ท่านทั้งสี่ปรากฏที่อาศรม^{๑๘๕}

ในเรื่องของการเกิดอัศจรรย์นี้ เอลิซาเบธ เรย์ และคณะ ได้กล่าวถึงสาเหตุที่บิดามารดาของสุวรรณสามกุมารกลับมองเห็นได้ดังเดิมนั้นว่า เป็นเพราะอาการตาบอดของทั้งสองท่านได้สิ้นสุดลงพร้อมกับกรรมเก่าที่ได้ชดใช้หมดสิ้นไปแล้ว และยังได้กล่าวถึงผลดีที่พระเจ้าปิลักขัยยังสุวรรณสามกุมาร เพราะถ้าหากว่าพระองค์ไม่ได้ยิงศรต้องสุวรรณสามกุมารแล้ว สุวรรณสามกุมารก็คงจะไม่สามารถช่วยให้บิดามารดาชดใช้กรรมเก่าได้^{๑๘๖}

^{๑๘๓} พุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๓๕๖/๑๖๓, พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๓๕๖/๒๔๒.

^{๑๘๔} พุ.ชา. (บาลี) ๒๘/๓๕๘ - ๓๕๙/๑๖๓, พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๓๕๘ - ๓๕๙/๒๔๒.

^{๑๘๕} พุ.ชา.อ. (บาลี). ๘/๑๔๖, พุ.ชา.อ. (ไทย) ๔/๒/๒๐๘.

^{๑๘๖} เอลิซาเบธ เรย์ และคณะ, ทศชาติ, แปลโดย สนธิวรรณ อินทรลิข, (คณะโบราณคดี : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.), หน้า ๓๕.

(๒) กรณีของมณฑลพิมายมาพบ ในอรรถกถามณฑลพิมายชาดก ก็ได้กล่าวถึงการใช้สัจจะในการช่วยเหลือเด็กที่ถูกงูกัดเหมือนกัน ดังมีเนื้อเรื่องโดยย่อ ดังต่อไปนี้^{๑๘๗}

มณฑลพิมายมาพบได้พาครอบครัวไปเยี่ยมที่ปายนคาบสที่บรรณศาลาในสวนป่า ยัญญุตตตกุมาร ได้เล่นลูกข่างอยู่ใกล้ ๆ บรรณศาลา ลูกข่างได้กระดอนตกลงไปในรูจอมปลวกซึ่งมีสรพิษอยู่ข้างใน แต่เด็กไม่รู้ จึงได้ส่วงมือลงไปเพื่อหยิบเอาลูกข่าง จึงถูกงูกัดตายในทันที มณฑลพิมายเมื่อทราบข่าว ลูกตัวเองตาย ก็ร้องไห้เสียใจถึงลูกที่ตายไป พลงขอร้องให้ ที่ปายนคาบสปรุงยารักษาให้ฟื้นคืนชีวิตด้วย แต่ที่ปายนคาบสได้บอกว่า บวชเป็นพระไม่สามารถที่จะปรุงยาให้คนไข้ได้ แต่ถูกเขาอ้อนวอนให้ไปรคเมตดาทำอะไรก็ได้ที่จะทำให้ลูกชายฟื้นขึ้นมา ที่ปายนคาบสก็ได้วางมือลงบนศีรษะของยัญญุตตตกุมารพร้อมทั้งตั้งสัจจกิริยาว่า

อาตมาต้องการบุญ มีจิตเลื่อมใสประพฤติพรหมจรรย์อยู่ได้เพียง ๗ วันเท่านั้น ต่อแต่นั้น แม้จะไม่พอใจประพฤติพรหมจรรย์ ก็ยังประพฤติมาเกิน ๕๐ ปี ด้วยสัจจวาจา นี้ ของงมีความสวัสดิ์ ขอพิยงหาย ขอยัญญุตตตกุมารจงรอดชีวิต^{๑๘๘}

เมื่อจบการตั้งสัตยาธิษฐาน ยัญญุตตตกุมารก็ลืมตาเรียกหาแม่แล้วพลิกนอนหลับไป ที่นั่นที่ปายนคาบสก็ได้บอกให้นายมณฑลพิมายผู้เป็นบิดาได้ตั้งสัจจกิริยาให้ลูกฟื้นขึ้นมาเพราะตนทำได้เท่านั้น เขาได้วางมือลงที่หน้าอกของบุตรแล้วกล่าวคำสัจจกิริยาว่า

เพราะเหตุไหนแต่ไรมา ข้าพเจ้าเห็นแขกในเวลามาพักก็ไม่ยินดีให้พัก อนึ่ง สมณะและพราหมณ์ทั้งหลาย แม้ผู้เป็นพหูสูตก็ไม่ทราบความที่ข้าพเจ้าไม่พอใจ ข้าพเจ้าแม้จะไม่พอใจก็ตาม ก็ยังให้ทาน ด้วยสัจจวาจา นี้ ของงมีความสวัสดิ์ ขอพิยงคลาย ขอยัญญุตตตลูกพ่อจงรอดชีวิต^{๑๘๙}

ด้วยผลของการตั้งสัตยาธิษฐานนั้น ปรากฏว่าพิยงในร่างกายส่วนบนสะเอวก็ได้ไหลลงสู่แผ่นดิน เด็กสามารถลุกขึ้นนั่งได้แต่ยังไม่สามารถยืนได้ บิดาจึงได้บอกให้มารดาทำ สัจจกิริยาช่วยเหลือด้วย มารดาจึงได้บอกบิดาไปว่ามีอยู่สัจจะหนึ่งแต่ไม่กล้าพูดออกไป แต่ทนความรบเร้าของบิดาไม่ไหว จึงได้ทำสัจจกิริยาว่า

^{๑๘๗} พุ.ชา.ทสก.อ. (บาลี) ๕/๔๐๒ - ๔๑๐, พุ.ชา.ทสก.อ. (ไทย) ๓/๕/๘๓๔ - ๘๕๐.

^{๑๘๘} พุ.ชา.ทสก. (บาลี) ๒๗/๖๒/๒๑๕, พุ.ชา.ทสก. (ไทย) ๒๗/๖๒/๓๓๒.

^{๑๘๙} พุ.ชา.ทสก. (บาลี) ๒๗/๖๓/๒๑๕, พุ.ชา.ทสก. (ไทย) ๒๗/๖๓/๓๓๒.

ลูกรัก อสรพิษที่มีพิษร้ายแรงตัวใด ได้โผล่ขึ้นมาจากปล่องมากัดเจ้า วันนี้ อสรพิษตัวนั้น และบิดาของเจ้าไม่มีความแตกต่างกันเลย เพราะไม่ได้เป็นที่รักของแม่ ด้วยสัจจวาจา นี้ ขอจงมีความสวัสดี ขอพิษจงคลาย ขอขัญญ์ตัดศัตรูชรายจรวดชีวิต^{๑๕๐} เมื่อจบคำสัจจกิริยา พิษทั้งหมดได้หายเข้าไปในแผ่นดิน ขัญญ์ตัดศูมารก็ลุกขึ้นวิ่งเล่นได้ดังเดิม

(๓) กรณีของนกคุ้มในอรรถถาว์ภูษาคด

ในอรรถถาว์ภูษาคด เกี่ยวกับลูกนกคุ้มได้ตั้งสัจจกิริยาให้ตนเองรอดพ้นจากไฟป่า ดังมีเรื่องโดยย่อ พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นนกคุ้มในป่าแห่งหนึ่งในแคว้นมคธ บิดามารดาได้ให้พระโพธิสัตว์นอนอยู่ในรัง แล้วนำอาหารมาป้อนด้วยจะงอยปาก ในป่านั้น ไฟจะไหม้เป็นประจำทุก ๆ ปี มีวันหนึ่งไฟป่าได้เกิดไหม้ขึ้นลุกลามทั่วทั้งป่า ในขณะที่บิดามารดาของพระโพธิสัตว์ออกไปหาอาหารยังไม่กลับมา ปล่อยให้พระโพธิสัตว์นอนอยู่ในรังตัวเดียว แม้ชนปีกก็ยังไม่งอกขึ้นมา ยังบินไม่ได้ ส่วนนกฝูงอื่น ๆ พวกกันบินหนีไปหมด เมื่อไฟป่าไหม้เข้ามาใกล้รังที่พระโพธิสัตว์นอนอยู่ พระโพธิสัตว์ไม่รู้จะทำอย่างไร จึงได้คิดถึงคุณแห่งสัจจะของพระพุทธเจ้าในอดีตว่ามีอยู่จริง แล้วน้อมมาคู้สัจจะที่มีอยู่ในตนเองเพื่อทำให้ไฟป่าล่าถอยไป เมื่อพบเห็นสัจจะในตัวเองแล้ว จึงได้กล่าวสัจจกิริยาว่า ปีกของเรามีอยู่ แต่ก็บินไม่ได้ เท้าทั้ง ๒ ข้างของเรามีอยู่แต่ก็เดินไม่ได้ และมารดาบิดาของเราก็นึกขอยออกไปแล้ว นี่ไฟป่า เจ้าจงถอยกลับไปเถิด^{๑๕๑} พอจบสัจจกิริยาของพระโพธิสัตว์นั้น ไฟป่าก็ได้ล่าถอยไปประมาณ ๑๖ กรีสแล้วดับลง ณ ที่นั้นนั่นเอง ถือว่าเป็นสัจจบารมี^{๑๕๒} ของพระโพธิสัตว์ที่ได้บำเพ็ญในชาตินี้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า สัจจะ หมายถึงความจริงที่มีอยู่ในตัวบุคคลนั้นจริง ๆ ซึ่งความจริงนี้อาจเป็นเรื่องที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ ขอให้เรื่องทีกล่าวอ้างนั้นเป็นความจริง อำนาจของสัจจวาจา ย่อมทำให้มนุษย์สามารถต่ออายุได้ด้วยการรอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ และยังสามารถช่วยให้คนอื่นที่ตนรักรอดพ้นจากความตายได้

^{๑๕๐} พุ.ชา.ทสก. (บาลี) ๒๗/๖๔/๒๒๐, พุ.ชา.ทสก. (ไทย) ๒๗/๖๔/๓๓๒.

^{๑๕๑} พุ.ชา.เอกก. (บาลี) ๒๗/๓๕/๕, พุ.ชา.เอกก. (ไทย) ๒๗/๓๕/๑๕.

^{๑๕๒} พุ.ชา.เอกก.อ. (บาลี) ๑/๒๕๕, พุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย) ๓/๑/๓๔๖.

๒.๓.๓.๕ การต่ออายุด้วยการแผ่เมตตา

สำหรับคำว่า เมตตา หมายถึง ความรัก ความเอื้อเฟื้อที่มีต่อกัน ที่มีอยู่ในมิตร หรือให้เป็นไป แก่มิตรสหาย^{๑๕๓} ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน “เมตตากรุณา นี้ เป็นคุณธรรมที่ทำให้คนในโลกเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดความรักความปรารถนาดี สนิทสนมกลมเกลียวในหมู่มนุษย์”^{๑๕๔} ความรักที่เกิดจากเมตตา นี้ ไม่มีเฉพาะมนุษย์เท่านั้นที่ต้องการแม้แต่สัตว์เดรัจฉานทั่วไป ก็มีความต้องการเหมือนกัน เช่น สัตว์ที่เราเลี้ยงหากเราเลี้ยงด้วยความรักใคร่เอ็นดูไม่ตบตีมันๆ ก็ยิ้มแย้มรื่นเริงกับเรา ตรงกันข้าม หากเลี้ยงอย่างนักโทษ เข็นตีหรือรังแกอยู่รำไป สัตว์เลี้ยงที่เราเลี้ยงนั้นมันก็ไม่รักเจ้าของ เพราะผู้ที่มีเมตตาอยู่ในจิตใจย่อมไม่คิดเบียดเบียนใคร มีแต่จะมอบความรักความอบอุ่นหรือความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อแก่ผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวเอาไว้ว่า

เมตตา เป็นคุณธรรมที่เปิดจิตใจให้กว้างขวาง พ้นจากความเห็นแก่ตัว และขยายความรู้สึกที่ ดึงงมออกไปทั่วทั้งโลก แผลออกไปถึงสรรพสัตว์ เมื่อจิตพ้นจากความยึดติดในตัวตนและ สิ่งที่จะเอาเป็นของตน ก็พร้อมที่จะรองรับและเปิดโอกาสให้คุณธรรมอื่น ๆ เจริญงอกงาม ขึ้นได้ คือพร้อมที่จะปฏิบัติคุณธรรมข้ออื่น ๆ ได้อย่างจริงใจและเต็มที^{๑๕๕}

โดยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแผ่เมตตาที่ก่อให้เกิดการต่ออายุหรือการแผ่เมตตาสามารถที่จะต่ออายุได้ซึ่งเราสามารถที่จะพิจารณาได้จากกรณีศึกษาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาดังนี้

(๑) **กรณีเรื่องพระนางสามาวดี** พระนางสามาวดี เป็นมเหสีของพระเจ้าอุเทนแห่งเมือง โกสัมพี ได้ถูกพระนางมาคันทิยาใส่ร้ายว่าลอบปลงพระชนม์พระองค์ด้วยการซ่อนงูพิษไว้ในราง พิณโปรด ทำให้พระเจ้าอุเทนกริ้วมากจึงได้รับสั่งให้จับพระนางสามาวดีพร้อมทั้งหญิงที่เป็นบริวาร อีก ๕๐๐ คนทันที และทำการประหารชีวิตด้วยพระองค์เอง โดยให้พระนางสามาวดีขึ้นเป็นหัวหน้า ส่วนหญิงผู้เป็นบริวารทั้ง ๕๐๐ ให้ขึ้นเข้าแถวเรียงหนึ่งต่อ ๆ กันไปเป็นแถวยาวเหยียด เมื่อพร้อม แล้วพระเจ้าอุเทนก็ได้ยิงธนูที่มีกำลังเร็วสามารถที่จะทะลุแผ่นศิลาได้สูงในอากาศ พระนางสามาวดี

^{๑๕๓} เมฆขุติติ เมตตา สนิทสนม อตุโถ, มิตฺเต วา ภาว มิตฺตสฺส วา เอสา ปวตฺตติปิ เมตตา, วิ สุตฺติ. (บาลี) ๒/๑๒๒, มลินฺท .อ. (บาลี) ๖/๓๒๑.

^{๑๕๔} พระมหาบุญเรือน ปภังกโร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๔๑.

^{๑๕๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), บุญ - บารมีที่จะกู้แผ่นดินไทย, (กรุงเทพฯ ฯ : กรมวิชาการ, โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๕๒.

ได้ให้โอวาทแก่หญิง ๕๐๐ คนนั้น โดยให้แผ่เมตตาไปในพระราชา พระเทวี และในตน อย่าได้โกรธ
ต่อใคร ๆ^{๑๕๖}

พระเจ้าอุเทน ได้เสด็จลูกธนูไปยังพระอุระของพระนางสามาวดี แล้วปล่อยลูกธนูอัน
กำซาบด้วยยาพิษออกจากแฉ่งทันที ลูกธนูพอลูกปล่อยเท่านั้นด้วยกำลังแรง ๑,๐๐๐ คนจึง ลอยละ
ลี้มุ้งตรงอกพระนางสามาวดีทันที แต่พอมากเกือบจะถึงอกพระนางสามาวดีแทนที่จะเจาะหน้าอก
ไปทะลุหญิงบริวารคนที่ ๕๐๐ ที่ยืนอยู่สุดท้ายแถวนั้น ลูกธนูกลับวกกลับ แล้วบ่ยหน้าไปยังที่ตน
ถูกปล่อยมานั้นเสมือนมีจิตใจ ทำให้พระเจ้าอุเทนต้องรีบหลบลูกธนูของตนทันที พลางทรงดำริว่า
ลูกศรที่ตนยิงนั้นสามารถยิงทะลุก้อนศิลาได้อย่างง่ายดาย จะกระทบกับอากาศก็ไม่มี ทำไมลูกศรจึง
ได้วกกลับมาทั้ง ๆ ที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ทำให้พระองค์มองเห็นคุณงามความดีของพระนางสามาวดี^{๑๕๗}
ผลสุดท้าย พระเจ้าอุเทนก็ทรงยอมรับผิดที่ได้ตัดสินประหารชีวิตพระนางสามาวดีผู้ไร้ความผิด
พร้อมทั้งขอให้พระนางได้อุดโทษต่อพระองค์

(๒) **กรณีเรื่องมฆมาณพ** มฆมาณพเป็นประวัติเรื่องราวของท้าวสักกะก่อนที่จะขึ้นไป
บังเกิดบนสวรรค์ ท่านได้พาสหาย ๓๒ คน สร้างถนนเข้าหมู่บ้าน ทำให้นายบ้านเห็นเหตุการณ์เข้า
ไม่พอใจในพฤติกรรมของเขานั้น จึงหาวิธีใส่ร้ายป้ายสีโดยไปกราบทูลพระราชามีกกลุ่ม โจรเที่ยว
อยู่ภายในหมู่บ้าน ขอให้มารับสั่งให้จับพวกโจรนั้น พระราชามีทันได้สอบถามเรื่องราวให้ละเอียดก็
รับสั่งให้ไปจับตัวมาทั้งหมดทันที เมื่อจับมาแล้วก็ให้ประหารชีวิตโดยวิธีให้ช้างเหยียบ มฆมาณพ
จึงได้ให้โอวาทแก่สหาย ๓๒ คนนั้น โดยให้ยึดมั่นอยู่ในเมตตาธรรม อย่าแสดงความโกรธต่อใคร ๆ
ทั้งในพระราชา ช้าง และตนเอง^{๑๕๘} ด้วยอานุภาพเมตตา นายควาญช้างแม้จะพยายามไล่ช้างเข้าไป
เพื่อให้เหยียบ ช้างก็ไม่ยอมเดินเข้าไปหา พระราชารับสั่งให้เอาเสื้อสำแพนมาปลงบนตัวมาณพ
เหล่านั้นเพราะนึกว่าช้างกลัวพวกเขา แล้วให้นายควาญช้างไล่ช้างเข้าไปใหม่ ช้างก็ไม่ยอมเดินเข้า
ไปแต่กลับวิ่งหนี

(๓) **กรณีเรื่องนางอุตตราอุบาสิกา** นางอุตตราอุบาสิกา เป็นภรรยาของบุตรสมน
เศรษฐี นับตั้งแต่วันที่นางมาเป็นลูกสะใภ้ในบ้านพ่อผัว ไม่มีโอกาสได้พบพระสงฆ์ ถูกกักขังมิให้
ออกไปนอกบ้าน เพราะตระกูลพ่อผัวเป็นมิจฉาธิภูจิ มิได้นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อทราบข่าว

^{๑๕๖} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระธรรมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพฯ ๑ : มหา
มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๗๗.

^{๑๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗.

^{๑๕๘} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระธรรมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๒, หน้า ๑๔๕.

เหลืออีกครึ่งเดือนจะออกพรรษาจึงได้ส่งข่าวไปหาบิดา บิดาของนางก็ได้ส่งเงินมาให้ ๑๕,๐๐๐ กหาปณะ เพื่อให้เป็นค่าจ้างหญิงคนิกาเลอโถมชื่อสิริมาทำหน้าที่เป็นศรีภรรยาแทนตน บุตรศุมน เศรษฐีพอเห็นนางสิริมาผู้เลอโถม ก็ตอบตกลงอนุญาตให้นางทำบุญในพระพุทธศาสนาครึ่งเดือน ตามที่นางขอนั้น

เช้าวันมหาปวารณา สามีนางอุตราอุบาสิกา ได้ออกมายืนมองทางหน้าต่าง ขณะมองไปที่โรงครัว ได้เห็นนางอุตราอุบาสิกาตัวมอมแมมไปด้วยเหงื่อ เดินกลับไปกลับมาอยู่ในโรงครัว จึงได้หัวเราะแล้วเดินเข้าไปในบ้าน ทำให้นางสิริมาเห็นเหตุการณ์เข้า จึงเกิดความสงสัยว่าบุตรศุมน เศรษฐีหัวเราะอะไร จึงได้เดินไปคูตรงที่บุตรศุมนเศรษฐียืนอยู่นั้น ก็ได้มองเห็นนางอุตราอุบาสิกา จึงคิดน้อยใจที่จ้างเรามาแล้วยังแอบมีพิศวาสกันอยู่ จึงได้ผูกอาฆาตต่อนาง ได้เดินลงไปยังชั้นล่าง เข้าไปในโรงครัว เอาทัพพีตักเนยใสที่กำลังทอดขนมอันเด็ดพล่าน เดินตรงรี่เข้าไปหานางอุตราอุบาสิกา ๆ เห็นนางสิริมาเดินเข้ามาด้วยท่าทางโกรธเคืองในตน จึงได้แผ่เมตตาไปถึงนาง โดยมองเห็นคุณงามความดีของนางที่มีต่อตน พระคุณของนางมากกว่าจักรวาลหรือพรหมโลก จะบรรจุได้ เพราะได้อาศัยนางจึงมีโอกาสได้ทำบุญครั้งนี้ พร้อมทั้งแสดงความบริสุทธิ์ใจว่าหากเป็นจริงที่ไม่โกรธ ขอให้เนยใสอย่าได้ลวกตน หากไม่เป็นจริงก็ขอให้ลวก^{๑๕๕} ผลสุดท้ายน้ำร้อนก็กลายเป็นน้ำเย็นเมื่อนางสิริมาสาธตเข้าใส่ตัวนาง

ตามตัวอย่างทั้ง ๓ เรื่องที่ยกมากล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า การมีเมตตาในจิตใจแท้จริงนั้น เกิดมาจากสภาพจิตใจที่มองเห็นคุณงามความดีของศัตรูคู่อริที่มีต่อตนเอง แล้วแผ่เมตตาไปให้บุคคลผู้เป็นศัตรูนั้น ซึ่งเขาอาจทำไปเพราะถูกความโกรธ ความโลภหรือความหลงครอบงำก็ได้ และที่สำคัญนั้นคนที่แผ่เมตตาประเภทนี้มักจะเป็นคนมองโลกในแง่ดีเสมอ

๒.๓.๓.๑๐ การต่ออายุด้วยการรู้จักประมาณในการบริโภค

คำว่า รู้จักพอประมาณ* คือ ความพอดีตามมีตามได้^{๑๕๖} ความรู้จักพอประมาณตามนัยพระพุทธศาสนา คือ ความพอใจในสิ่งที่ตนมี พอใจด้วยปัจจัย ๔ มีฝ้านุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่

^{๑๕๕} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระธรรมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๖, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖๘.

*มัตตัญญูตา มาจากศัพท์ มตต+ชา+ตา ซึ่งมีรูปวิเคราะห์ดังนี้ มตตญฺญโน ภาโว = มตตญฺญตฺตา แปลว่า ความเป็นแห่งบุคคล รู้จักประมาณ ชื่อ มัตตัญญูตา อีกนัยหนึ่ง มตตญฺญ (มตต+ชา+ฐ) มีวิเคราะห์ว่า มตตาคีติ ปมาณํ วุจฺจติฯ โภเชน มตตํ ชานาคีติ มตตญฺญ แปลว่า ประมาณท่านเรียกว่า มตตฺตา บุคคลรู้จำนวนคือรู้ประมาณในโภชนะ เพราะเหตุนี้ จึงชื่อว่า รู้ประมาณ อังใน พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวิไล ป.ธ. ๕), สัททวิเสสวิคหะ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปนะดิพิทท์, ๒๕๓๖), หน้า ๕๕.

อาศัย และยารักษาโรค ตามมีตามได้ และเป็นอยู่อย่างมีความสุขด้วยเครื่องเลี้ยงชีพตามที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน เมื่อได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตนก็พอใจในสิ่งนั้นไม่เดือดร้อนเพราะอยากได้ของที่มีเจ้าของ ไม่ริษยาคนอื่น

ความรู้จักประมาณ คือ รู้จักพอดี เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคในการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะพอดี ในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ตลอดจนการพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลาย ทำการทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการโดยมิใช่เพียงเพื่อเห็นแก่ความพอใจ ชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตนแต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยหรือองค์ประกอบทั้งหลาย ที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา^๒

ความรู้จักพอประมาณเป็นหลักธรรมที่สร้างคนให้เป็นผู้รู้จักใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตให้รู้จักกำจัดความทุกข์ความเดือดร้อนด้วยการพิจารณาให้เห็นต้นเหตุของความทุกข์ความเดือดร้อนแล้วแก้ปัญหาให้ถูกทางไม่ให้เชื้อถื้ออย่างงมงายไร้เหตุผล ความรู้จักพอประมาณอันเป็นไปเพื่อความบริโภค คือ รู้จักพอประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชชะบริวาร^๓

การรู้จักการจับจ่ายในชีวิตประจำวันเป็นกิจกรรมที่คนจะต้องทำอย่างอยู่แล้ว การที่จับจ่ายนั้นต้องรู้ถึงความจำเป็นของสิ่งของที่เรจะต้องใช้ ไม่ใช่ที่เราจะต้องตามแฟร์ชั่นเขาทุกอย่าง การที่จะใช้จ่ายอะไรต้องพิจารณาถึงความจำเป็น อย่างเช่น เสื้อผ้า การกินอาหารแพงๆ สร้างบ้านใหญ่ เป็นต้น พระพุทธองค์ได้ตรัสเรื่องความรู้จักพอประมาณแก่ภิกษุว่า

ภิกษุในธรรมวินัยนี้รู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานะปัจจัยเภสัชชะบริวาร หากภิกษุไม่รู้จักประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานะปัจจัยเภสัชชะบริวาร เราไม่พึงเรียกเธอว่าเป็นมัตตัญญูในที่นี้ แต่เพราะภิกษุรู้จัก

^๑ พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวโรโส ป.ธ.๘), สัททวิเสสสิกหะ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประคิณัฐพัทธ์, ๒๕๓๖), หน้า ๘๘.

^๒ Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto), **A Constitution for Living**, (Bangkok; Religious Affairs Press, ๒๕๔๔), p. ๑๕

^๓ อัง.สตตค.(ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๓-๑๔๔.

ประมาณในการรับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานะปัจจัยเกสัชชะบริขาร ฉะนั้น เราจึงเรียกเธอว่าเป็นมัตตัญญา”^๔

จะเห็นว่าพระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญกับการอุปโภค บริโภคจึงได้ยกความรู้จักพอประมาณขึ้นแสดงไว้ในโอวาทปาติโมกข์ที่แสดงในวันจาตุรงคสันนิบาต อันเป็นวันแสดงโอวาทปาติโมกข์แก่ภิกษุ ๑,๒๕๐ รูปที่มาประชุมกันโดยไม่ได้นัดหมาย ซึ่งในบทโอวาทปาติโมกข์ตอนหนึ่งว่า มตฺตญฺญา จ ภคฺตสฺมี ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหาร^๕ นี้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธองค์ได้ให้ความสำคัญกับการบริโภค จึงได้ตรัสแก่ภิกษุทั้ง ๑,๒๕๐ รูปที่มาประชุมกัน ที่พระพุทธองค์แสดงในวันนั้นก็เพื่อเป็นนโยบายให้กับภิกษุสงฆ์ผู้จำออกไปประกาศหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาให้ปวงชน

ดังนั้น เรื่องความรู้จักพอประมาณ จึงเป็นทั้งหลักคำสั่งและคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งในเบื้องต้นนั้นพอมิคนเข้ามาบวชก็ต้องเริ่มให้รู้จักพอประมาณในการบริโภคปัจจัยสี่ จึงเริ่มต้นที่รู้คำว่า โภชนะ มัตตัญญาตา ซึ่งพระในสมัยก่อนต้องศึกษาและทำความเข้าใจในบทอภิณหปัจเจกข์ (ปฏิสังขาย) ทุกรูป ภิกษุพิจารณาโดยแยกคายแล้วจึงบริโภคอาหาร เมื่อบริโภคอาหารก็ให้พิจารณาว่า ที่เรบริโภคอาหารนี้ไม่ใช่มุ่งเพื่อเห็นแก่เอร็ดอร่อย ไม่ใช่เพื่อจะหาความสนุกสนานมัวเมา แต่เพื่อจะได้เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิต ให้ร่างกายมีสุขภาพดี เป็นผาสุก เมื่อเรามีร่างกายคือผาสุกแล้วก็จะได้ไปทำกิจกรรมที่ดั่งใจ ทำหน้าที่การงานของตนได้ด้วยดี

พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักในการบริโภคอาหารไว้ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ การบริโภคอาหารก็ถือว่าเป็นพุทธเศรษฐศาสตร์เช่นกัน เพราะว่าอาหารเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเรื่องการบริโภคอาหาร ด้วยวิธีการพิจารณาความรู้จักพอประมาณในการรับประทานอาหาร อาหารนั้นอาจจะส่งผลให้เป็นคุณและโทษแก่ชีวิตได้เหมือนกัน การบริโภคอาหารจึงต้องอาศัยหลักพิจารณาเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของคุณค่าของอาหารให้ถ่องแท้ก่อนที่จะบริโภค คำสอนจึงมุ่งให้พิจารณาด้วยปัญญาก่อนบริโภคและหลังบริโภค การไม่พิจารณาก่อนบริโภคถือว่าการบริโภคเช่นนั้นเป็นการบริโภคของคนเป็นหนี้แทนที่จะได้ประโยชน์จากการบริโภค ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนแก่พระภิกษุในการพิจารณาก่อนบริโภคว่า

^๔ อจ.สตุตถ.(ไทย) ๒๓/๖๘/๑๔๔.

^๕ วิ.จ. (ไทย) บทนำ ๗/๓๒. ที.ม.(ไทย) ๑๐/๕๐/๕๐-๕๑.

เราพิจารณาโดยแยกกายแล้วจึงบริโภคอาหาร มิใช่เป็นการบริโภคเพื่อเล่น เพื่อมัวเมา เพื่อประดับตกแต่ง แต่บริโภคเพื่อให้ร่างกายนี้ดำรงอยู่ได้ เพื่อระวังความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ความดีด้วยความหวังว่า เราจักบำบัดทุกข์เก่า ป้องกันทุกข์ใหม่ให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยการบริโภคนี้ ความไม่มีโทษ และความเป็นอยู่อย่างผาสุกจักเกิดขึ้น^{๓๒}

ในกรณีทีกล่าวนานี้เป็นจุดเริ่มต้นที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพระภิกษุสงฆ์ให้พิจารณาก่อนบริโภคอาหารอย่างแยกกายเพื่อละอุปนิสัยที่ไม่ควร และเพื่อป้องกันมิให้กิเลสเฟื่องฟูขึ้นในใจสามารถสรุปได้ว่า การบริโภคไม่ไปจะเล่น ไม่บริโภคเพื่อจะมัวเมาไม่บริโภคเพื่อจะประดับและไม่ไปการตกแต่ง

จะเห็นได้ว่า จุดมุ่งหมายที่แยกกายของการบริโภคก็เพื่อป้องกันอหิวาต์อันจะบังเกิดขึ้นในตนรวมทั้งผู้อื่นด้วย เมื่อตรัสสอนในเชิงให้ละและป้องกันกิเลสแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงสอนถึงวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องในการบริโภค กล่าวคือ ให้พิจารณาว่าพระภิกษุบริโภคอาหารก็เพื่อยังชีวิตให้ดำรงอยู่ได้ต่อไป และเพื่อระงับความหิว แล้วอาศัยกำลังกายอันเกิดจากการบริโภคนั้นศึกษาไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา ประพฤติพรหมจรรย์ได้โดยบริสุทธบริบูรณ์เพื่อความหลุดพ้นของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็สามารถทำประโยชน์ให้เกิดแก่สังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตากรุณาและสันติสุข

ส่วนการบริโภคพอประมาณนั้น พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนว่า ควรบริโภคหย่อน ๔ - ๕ คำ แล้วดื่มน้ำตามไปก็จะรู้สึกอิ่มพอดีไม่ทำให้ท้องพอง และไม่ทำให้แน่นท้องจนรู้สึกอึดอัด ถึงอย่างไรก็ตามอาหารที่บริโภคเข้าไปเป็นอาหารร่างกาย เพื่อให้ร่างกายดำรงอยู่ได้ บรรเทาความหิวเก่า ป้องกันความหิวใหม่ เมื่อบริโภคตามวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่เป็นโทษเพราะไม่ตกเป็นทาสของอาหาร ความผาสุกย่อมเกิดขึ้น และจะเป็นกำลังในการสร้างคุณงามความดีบำเพ็ญธรรมจนสามารถละกิเลสได้เป็นลำดับ

ส่วนการปฏิบัติพระพุทธเจ้าได้ทรงประทานแก่พระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งเสวยพระกระยาหารมากเป็นปกติว่า คนที่หิวอนด้วย กินจุด้วย หมั่นนอนหลับถึงเกลือกไปมาเหมือนหมูใหญ่ที่เขาเลี้ยงไว้ด้วยอาหาร เขาเป็นคนเขลาข่มเข้าสู่ห้องบ่อฯ^{๓๓} พระเจ้าปเสนทิโกศลได้สำนึกจึงเสวยอาหารตามที่ทรงแนะนำทำให้มีความสุขสบายไม่อึดอัดและง่วงนอนอย่างแต่ก่อน

^{๓๒} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓/๒๒-๒๓.

^{๓๓} อ.จ.ป.ม. (ไทย) ๒๒/๒๐๖/๓๔๘-๓๕๐. พ.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๗/๓๐๕.

๒.๔ พิธีกรรมการต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

สำหรับหลักการสะเดาะเคราะห์หรือการต่ออายุตามความเชื่อของชาวพุทธหรือที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จะพบว่า มีการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวในยุคหลัง หมายความว่า ในครั้งที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้แนวคิดเรื่องการพึ่งพิงพิธีกรรมสำหรับพระพุทธศาสนายังไม่มีเนื่องจากพระพุทธองค์ไม่ได้เน้นย้ำกับพระสาวกในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมเพราะนั่นถือว่า ไม่ใช่ทางของพระพุทธศาสนา แต่พอระยะต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปและตั้งมั่นในดินแดนต่าง ๆ แล้ว ความหลากหลายในทางพิธีกรรมตามคตินิยมของชาวอินเดียในยุคก่อนจึงได้แทรกเข้ามาทำให้พระพุทธองค์จะต้องมีการประกอบพิธีกรรมบางอย่างที่ไม่ทรงถือว่า ขัดพระธรรมวินัยก็สามารถที่จะทำได้ โดยกรอบแนวคิดเรื่องการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมีดังต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความหมายของพิธีกรรมการต่ออายุ

สำหรับคำว่าพิธีกรรมการต่ออายุสามารถที่จะพิจารณาได้ตามลำดับดังนี้ คำว่า พิธีกรรมเป็นคำภาษาไทยที่แปลงหรือดัดแปลงและผสมคำจากภาษาบาลีซึ่งคำที่ผสมกันมานั้นก็คือ วิธีแปลว่า ระเบียบชนิดกับคำว่า กัมมะ แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันก็เป็นพิธีกรรม โดยคำว่าพิธีกรรมนั้นหมายถึง การกระทำที่เป็นพิธีคือเป็นวิธีที่จะทำให้สำเร็จผลที่ต้องการหรือการกระทำที่เป็นวิธีการเพื่อให้สำเร็จผลที่ต้องการหรือนำไปสู่ผลที่ต้องการ^{๒๐๐} นอกจากนั้น ยังหมายถึง การบูชา^{๒๐๑}, การปฏิบัติทางกาย วาจา ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทางศาสนาตามวันและเวลาที่กำหนดไว้และมีบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วยซึ่งการประกอบพิธีนั้นอาจจะทำให้เป็นการส่วนตัวก็ได้^{๒๐๒}, การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นต่อมาโดยมีวัตถุประสงค้ำำคัญเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์และการรวมกลุ่มรวมจิตใจอันเป็นความสำคัญยิ่งของมนุษย์^{๒๐๓} การปฏิบัติตามความเชื่ออย่างมีขั้นตอนและมีระเบียบพิธีโดยมุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์นำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการและผลจากความเชื่อที่มนุษย์เรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นประกอบกับความคิดของ

^{๒๐๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พิธีกรรมไม่ว่าสำคัญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒*, (กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท สหธรรมมิก, ๒๕๓๓), หน้า ๔.

^{๒๐๑} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕*, (กรุงเทพฯ ฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๕๖.

^{๒๐๒} แสง จันทร์งาม, *ศาสนศาสตร์*, (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑), หน้า ๑๓๑.

^{๒๐๓} ประมวล ดิฉินสัน, *ดิฉินบ้าน : การศึกษาด้านมานุษยวิทยา*, (กรุงเทพฯ ฯ : แพร่พิทยา ๒๕๒๑), หน้า ๑๓๗-๑๓๘.

ตนเองทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมขึ้น^{๒๐๔} การกระทำที่คนเรากำหนดขึ้นเป็นขั้นเป็นตอนมีระเบียบวิธีเพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตกันต่อไป^{๒๐๕} หรือหมายถึงวิธีการอย่างหนึ่งที่เป็นสิ่งสมมติขึ้นเพื่อเป็นเสาหลักของจิตใจ ให้มีเครื่องยึดเหนี่ยว และจะนำไปสู่เป้าหมายเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ พิธีกรรมจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของผีสง เทวดา และศาสนา อันมีความเชื่อเป็นมูลฐาน^{๒๐๖} เป็นต้น เมื่อนำคำว่า พิธีกรรม มาเชื่อมกับคำว่า ต่ออายุ เป็น พิธีกรรมการต่ออายุ จึงมีความหมายถึงระเบียบการที่มนุษย์จัดทำขึ้นภายใต้ความเชื่อในเรื่องของการต่ออายุหรือมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะให้การกระทำเช่นนั้นสามารถต่ออายุของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมได้

๒.๔.๒ บ่อเกิดของพิธีกรรมการต่ออายุ สำหรับบ่อเกิดของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อนี้มีบ่อเกิดและพัฒนาการมาจากความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนาที่สามารถต่ออายุได้ ซึ่งจากการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะพบว่า พิธีกรรมการต่ออายุมีปรากฏในเรื่องอายุวัฒนกุมารที่มีการจัดพิธีกรรมของพระสงฆ์ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต่ออายุให้กับพระกุมาร โดยมีระเบียบพิธีกรรมที่เป็นขั้นตอนและมีการสวดพระปริตรเพื่อก่อให้เกิดผลคือสามารถต่ออายุได้ดังที่จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

๒.๔.๓ ลำดับขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมการต่ออายุ ในความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการต่ออายุ ในสมัยพุทธกาลมีการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวปรากฏในเรื่องอายุวัฒนกุมารซึ่งสามารถที่จะพิจารณาลำดับขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อได้ดังต่อไปนี้

๒.๔.๓.๑ การเตรียมสถานที่ ในเรื่องอายุวัฒนกุมาร ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดทำพิธีต่ออายุไว้อย่างเรียบง่าย แต่มีพลาณภาพ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าทรงแสดงอุบายเพื่อป้องกันความตายอันยังไม่สมควรแก่อายุของบุตรพราหมณ์โดยทรงวางอุบายให้พราหมณ์สร้างมณฑปตรงทางเข้าบ้าน ตั้งที่นั่งเล็ก ๆ ไว้ตรงกลางมณฑป จัดที่นั่ง ๘ หรือ ๑๖ ที่ ให้มีที่สำหรับพระภิกษุที่นั่ง

^{๒๐๔} ชัยยุทธ สมประดี, ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องวิญญาณของชาวบ้านตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖, หน้า ๕-๑๐.

^{๒๐๕} สุมเมธ เมธวาทยานุกุล, **สังข์กับพิธีกรรม**, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๑-๓.

^{๒๐๖} จารุวรรณ ธรรมวัตร, **คติชาวบ้าน**, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๐), หน้า ๒๕.

รอบ ๆ มณฑลพิธี ไม่มีการโยงด้ายสายสิญจน์หรือตั้งโตะห่มบูชาเหมือนในปัจจุบัน เป็นแต่เพียงจัดสถานที่ให้สมควร และมีการกล่าวถึงการสร้างมณฑลหรือพลับพลาพิเศษ^{๒๐๗} ที่มีอาสนะสำหรับพระตั้งอยู่ภายในมณฑลเพื่อสวดมนต์ ขณะที่เด็กที่ต้องการความคุ้มครองให้นอนตรงกลางมณฑล พระสงฆ์ที่ได้รับนิมนต์ก็สวดมนต์ไปตามลำดับตลอด ๗ วัน ๗ คืน โดยมีการผลัดเปลี่ยนพระภิกษุผู้เข้าร่วมพิธีสวดอย่างต่อเนื่องไม่ขาดตอน ในคืนที่ ๗ พระพุทธองค์ก็ทรงเสด็จเป็นประธานพิธีเป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะการเตรียมพิธีกรรม และการสวดมนต์ในเรื่องอายุวัฒนกุมาร มีความใกล้เคียงกับเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงแก้ไขทุกข์ภัยในเมืองเวสาลี ดังปรากฏในคัมภีร์ปรมัตถโชติกา ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาที่พระพุทธโฆษาจารย์แต่งไว้ราว พ.ศ. ๕๙๒-๑๐๐๐ ได้พรรณนาความในพระสูตรของคัมภีร์ขุททกปาฐะ มีตอนที่พรรณนารัตนสูตร ที่อธิบายถึงต้นกำเนิดของพิธีสวดมนต์ว่า พระพุทธองค์ทรงบัญชาให้พระอานนท์สวดรัตนสูตรไปตามถนนของเมือง และประพรมน้ำจากบาตรของพระองค์ เพื่อป้องกันเมืองเวสาลีให้พ้นจากทุกข์ภัย โรคระบาด และอำนาจของภูตผีปีศาจ ภูตผีที่ถูกน้ำมนต์ก็กระเจิงหนีไป และภัยก็สงบระงับ จากนั้นประชาชนก็ได้สร้างหอประชุมไว้ในเมือง เติมด้วยน้ำหอม ผูกผ้ามา่านไว้เบื้องบน ประดับตกแต่งอย่างอลังการ และจัดที่ประทับไว้สำหรับพระพุทธเจ้า หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงประทับนั่งบนอาสนะแล้ว เหล่าภิกษุราชวงศ์ และประชาชนทั่วไปก็เลือกนั่งตามสมควร ท้าวสักกะเทวราชเสด็จมาถึงที่ประชุม พร้อมด้วยเหล่าเทวดาผู้ติดตามมา พระอานนท์ก็เข้าร่วมการชุมนุมนี้ด้วย พร้อมกับคณะพื่อนรำพื้นเมือง หลังจากปกป้องรักษาเมืองให้ปลอดภัยด้วยการสวดรัตนสูตรแล้ว พระพุทธองค์ทรงแสดงรัตนสูตรแก่ที่ประชุมทั้งหมด และพระองค์ทรงแสดงสูตรนี้เป็นเวลา ๗ วันต่อเนื่องกัน พระองค์ทรงอนุญาตให้ทำพิธีสวดมนต์ เพื่อป้องกันภัยพิบัติเช่นนี้ในอนาคตกาล โดยใช้เครื่องมือประกอบที่ใช้ในพิธีกรรมท้องถิ่น และด้วยเหตุนี้เอง นับได้ว่าเป็นพิธีกรรมสวดมนต์ครั้งแรก เพราะมีคุณลักษณะทางพิธีกรรมที่สำคัญที่สังเกตได้ในเรื่องนี้คือ น้ำมนต์ และห้องประชุมอันประดับประดาแล้ว อันมีผ้ามา่านผูกไว้และมีการสวดต่อเนื่องกันเป็นเวลา ๗ วัน^{๒๐๘}

^{๒๐๗} มณฑลพิเศษ หรือพลับพลาที่มีอาสนะสำหรับพระตั้งอยู่ภายในมณฑล เพื่อสวดมนต์เป็นเวลา ๗ วัน ๗ คืนติดต่อกัน ขณะที่เด็กที่ต้องการความคุ้มครองถูกวางไว้ข้างในมณฑลนั่งอยู่ตรงกลาง ลักษณะเช่นนี้เป็นพิธีกรรมที่มีความพิเศษ ซึ่งไม่ได้กล่าวไว้ในคัมภีร์ปรมัตถโชติกา ที่พระพุทธเจ้าทรงให้กระทำพิธีที่เมืองเวสาลี แม้จะเป็นคัมภีร์ที่พระพุทธโฆษาจารย์แต่งราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าลักษณะดังกล่าวมีขึ้นภายหลัง.

^{๒๐๘} ขุ.ขุททกปาฐะ.อ.(ไทย) ๑/๑/๒๒๐-๒๒๘.

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า พิธีกรรมในสมัยพุทธกาล เริ่มปรากฏให้เห็นว่า มีการเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมคู่อลังการสวยงาม และพบเครื่องใช้ในการประกอบพิธีเช่น น้ำมัน น้ำหอม แป้งเจิม เป็นต้นบ้างแล้ว แต่สาระความสำคัญก็ยังคงอยู่ที่บทบาทของพระพุทธเจ้าและคณะสงฆ์ในการแก้ไขสถานการณ์ ดังนั้นพิธีกรรมจึงยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก ต่อมาภายหลังพุทธปรินิพพาน ได้ประมาณ ๓๐๐-๑,๒๐๐ ปี พิธีกรรมต่าง ๆ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น การประกอบพิธีกรรมเริ่มมีองค์ประกอบอื่นซึ่งเป็นของท้องถิ่นนั้น ๆ เข้ามามีส่วนร่วม นับตั้งแต่การทำน้ำพระพุทธรูปมนต์ วงค้ายสายสิญจน์ ประรำพิธีสำหรับสวดมนต์ ผูกโยงค้ายประดับตกแต่ง จัดวางอาสนะสำหรับพระสงฆ์ มีกำหนดเวลาในการสวด ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต เช่น อาหาร พืชผักผลไม้ ได้เข้ามามีส่วนในพิธีกรรมมากขึ้น ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ได้สร้างความสลับซับซ้อนของพิธีกรรมให้ดูน่าศรัทธาเลื่อมใส และมีความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมในกาลต่อมา^{๒๐๕}

๒.๔.๓.๒ เครื่องประกอบพิธี สำหรับเครื่องประกอบพิธีในเรื่องอายุวัฒนกุมารจะเน้นดอกไม้ ประทีปของหอม เป็นต้น

๒.๔.๓.๓ การนิมนต์พระสงฆ์ ในเรื่องอายุวัฒนกุมารได้กล่าวไว้ว่าจัดที่นั่ง ๘ หรือ ๑๖ ที่ให้มีที่สำหรับพระภิกษุนั่งรอบ ๆ มณฑปพิธี^{๒๐๖} ก็ทำให้เข้าใจได้ว่าพระสงฆ์ที่มาสวดนั้นคงจะมี ๘ รูปหรือ ๑๖ รูป เท่าที่มีอาสนะจัดไว้ซึ่งเป็นจำนวนเลขคู่แต่คงจะมีอาสนะสำหรับพระพุทธเจ้าอีกหนึ่งที่เพราะวันสุดท้ายพระพุทธองค์ได้เสด็จมาก็ทำให้มีอาสนะและพระสงฆ์ ๙ หรือ ๑๗ ซึ่งเป็นจำนวนเลขคี่อันเป็นที่นิยมในปัจจุบัน

๒.๔.๓.๔ การสวดพระปริตร พระปริตรเป็นชื่อของพุทธรูปมนต์ หากสาธยายด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่มีอานุภาพป้องกันภัยได้ ในพิธีกรรมการสืบชะตาจะเป็นไปในลักษณะการกล่าวบริกรรม การสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและการสวดสาธยาย ในสมัยพุทธกาลหรือในปัจจุบันกาลก็เพราะมีความเชื่อว่าการสวดพระปริตรหรือการน้อมจิตรับฟังพระสวดพระปริตรก็ตามล้วนแล้วแต่เป็นการเจริญเมตตาภาวนาซึ่งมีผลานิสงส์อยู่มาก เป็นต้นว่า ประสบความสวัสดิความเจริญรุ่งเรือง มีความแคล้วคลาดจากอุปสรรคอันตราย ตลอดจนเป็นผู้มีอายุยืนหรือการพ้นจากมรณภัยเหมือนดังที่อายุวัฒนกุมาร บทสวดต่างๆ ที่นำมาใช้ในเรื่องอายุวัฒนกุมารนั้น นอกจากจะเน้นถึงบทสวดระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ หรือพระรัตนตรัยแล้ว

^{๒๐๕} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

^{๒๐๖} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

อาจจะมียุทธศาสตร์ที่สำคัญซึ่งมีสอดคล้องกันในสมัยพุทธกาลตามที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตคือ ตันตสูตร ขันธสูตร โมรสูตร ธชัคคสูตร อาฏานาถสูตร และอังคิมาลสูตร^{๒๐๐}รัตนสูตร เมตตานิสังสสูตร โพฆณังคสูตรเมตตสูตร ธชัคคสูตร และรัตนสูตร ตลอดเจ็ดวัน (ปฐมเมว หิ อาฏานาถสูตร ตันต ภาณิตพุพ เมตตสูตร ธชัคคสูตร รัตนสูตรตติ อิมานิ สดตทาห ภาณิตพุพ)^{๒๐๑}ซึ่งการสวดพระปริตร ดังกล่าวสามารถที่จะ(๑)ป้องกันความตายที่ยังไม่ถึงเวลาได้ เปรียบเหมือนข้าวต้มน้อร้อนต้องหมั่นรดน้ำจึงจะงอกงามมีสีเขียวชะอุ่มได้^{๒๐๒}

๒.๔.๔ จุดประสงค์ของพิธีกรรมการต่ออายุ

สำหรับจุดประสงค์ที่สำคัญของพิธีกรรมการต่ออายุก็คือการยืดอายุหรือระยะเวลาในการดำรงชีวิตของผู้ที่เข้าร่วมพิธีให้ยืนยาวออกไปภายใต้อำนาจของ (๑) ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม (๒) ความเป็นผู้มีบุญของผู้ประกอบพิธีกรรม (พระสงฆ์) และผู้เข้าร่วมพิธีกรรม (ผู้ประสบเหตุ) นอกจากนั้นการประกอบพิธีกรรมการต่ออายุในสมัยพุทธกาลยังเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการสนับสนุนและยืนยันในความเป็นจริงของพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่า ธรรมย่อมรักษาผู้ปฏิบัติธรรม หรือคำสอนที่ว่า ผู้ที่มีบุญที่ได้กระทำไว้แล้วผลบุญย่อมรักษาผู้นั้น หรือเป็นการให้การรับรองว่า พระพุทธศาสนาสามารถที่จะเป็นที่พึ่งของประชาชนได้ในทุกยุคสมัย

๒.๕ ความสัมพันธ์ระหว่างการสะเดาะเคราะห์และต่ออายุในทางพระพุทธศาสนา

สำหรับประเด็นที่จะต้องศึกษากันต่อไปก็คือเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์กับการต่ออายุในสมัยพุทธกาลว่า ทั้งสองประการมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดจะพบว่า พระพุทธศาสนาจะไม่นิยมที่จะกล่าวถึงการสะเดาะเคราะห์หรือการสร้างโชคชะตาหรือ โอกาสที่ดีให้กับชีวิตมนุษย์สักเท่าใดนัก เนื่องจากพระพุทธศาสนาเห็นว่า การสะเดาะเคราะห์เป็นเรื่องของเดรัจฉานวิชา ส่วนการต่ออายุถือว่าเป็นสิ่งที่พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญ เนื่องจากการต่ออายุเป็นวิธีการที่สามารถทำได้แม้ด้วยการที่ไม่ต้องประกอบพิธีกรรมใด ๆ เลย เช่น การมีสติไม่ประมาท หรือการทำความดี เพราะเมื่อทำเช่นนั้นได้ก็จะเป็นเหตุทำให้อายุยืนนานได้ แต่อย่างไรก็ตามจะพบว่า ถ้าหากพิจารณาในแง่ของประวัติศาสตร์และความ เป็นมาที่เกิดขึ้นก็จะเห็นว่า การสะเดาะเคราะห์ตามหลักความเชื่อโบราณของชาวอินเดียมีความสัมพันธ์กับ การต่ออายุเพราะการสะเดาะเคราะห์โดยนัยก็คือการต่ออายุนั่นเอง เช่น กรณีของ

^{๒๐๐} มลินทพจนานุกรม (บาลี) ๔/๑๖๓-๑๖๖.

^{๒๐๑} ที.อี. (ไทย) ๓/๒๘๒/๑๖๑.

^{๒๐๒} มลินทพจนานุกรม (บาลี) ๔/๑๖๓-๑๖๖.

การสะเดาะเคราะห์ด้วยการบูชาญูของชาวอินเดียก็ถือว่า เป็นการกระทำที่มุ่งหวังถึงความเป็นผู้มีอายุ ดังปรากฏในกรณีของการบูชาญูตามแบบของศาสนาพราหมณ์ที่มีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่า เมื่อนุญช้ถูกภัยคุกคามแล้วและมีลาภหรือนัยบอกเหตุบางอย่าง เช่น ความฝัน ก็เชื่อกันว่าลาภดังกล่าวจะก่อให้เกิดโทษกับตนเอง ดังนั้น จะต้องมีการสะเดาะเคราะห์โดยจะต้องเข้าหาพราหมณ์ผู้มีวิชา โดยพราหมณ์ก็จะแนะนำให้ทำการฆ่าสัตว์บูชาญู เพราะเชื่อว่าเมื่อฆ่าสัตว์และเผาร่างกายของสัตว์นั้นไปแล้วเคราะห์กรรมที่จะเกิดก็จะไม่มาถึงตัวของผู้ที่จะมีเคราะห์ สัตว์ที่ถูกฆ่าและถูกเผา ก็จะเป็นผู้ที่นำเคราะห์นั้นไป เมื่อทำได้เช่นนี้ก็จะถือว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์และผู้ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวก็จะประสบแต่ความสุขมีอายุยืน ความเชื่อดังกล่าวนั้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์กับความเชื่อเรื่องการต่ออายุของบริบทความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ในสังคมอินเดียแบบดั้งเดิม และหลักฐานของความเชื่อดังกล่าวก็จะปรากฏในกรณีของการกระทำการบูชาญูของผู้คนในสมัยก่อนพุทธกาลและสมัยพุทธกาลนั่นเอง

อนึ่ง หากจะหันมาพิจารณาถึงมิติของความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์กับการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนา จะพบว่า ความจริงแล้วการสะเดาะเคราะห์กับการต่ออายุในมุมมองของพระพุทธศาสนาก็มีความสัมพันธ์กัน แต่เป็นความสัมพันธ์ในเชิงของการตีความความหมาย และการกระทำการสะเดาะเคราะห์แบบใหม่ ไม่ได้เป็นการยอมรับความหมายและการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ตามคติดั้งเดิมของศาสนาพราหมณ์ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาได้ตีความคำว่า สะเดาะเคราะห์หรือการบูชาญูในความหมายใหม่ โดยเห็นว่า ความเชื่อโชคลางหรือดวงดาวเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง โดยที่พระพุทธองค์ทรงกล่าวว่า “ ประโยชน์ได้ล่วงเลยคนเขลาผู้มัวถือฤกษ์อยู่ ประโยชน์เป็นเรื่องของประโยชน์ดวงดาวจักทำอะไรได้ ซึ่งเป็นการปฏิเสธแนวคิดเรื่องหลักการความเชื่อเรื่องฤกษ์พาดานาที่เสียแล้วให้หันมานับถือหรือเชื่อในเรื่อง กรรมและการกระทำ และได้ทำการตีความความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่เดิมที่พราหมณ์เป็นผู้ให้ข้อมูลและประกอบพิธีกรรมเหล่านี้ให้กับประชาชนที่เรียกว่า พิธีการบูชาญู ด้วยการตีความหลักการบูชาญูเสียใหม่ให้เป็นกรอบแนวคิดเรื่องของการบูชาญูตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธองค์ทรงเสนอแนะวิธีการบูชาญูแบบใหม่ที่บรรดาผู้มีอำนาจทั้งหลายจะพึงทำเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนทั่วไปโดยไม่ต้องทำการตัดรอนชีวิตของคนอื่นด้วยการบูชาญูตามหลักการดังต่อไปนี้ คือ

บุชายัญด้วยหลักทศพิธราชธรรม^{๒๑๔} คือ มีคุณธรรมของผู้ปกครองหรือราชธรรม (ธรรมของพระราชา) ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. ทาน ให้ปันช่วยประชา คือ บำเพ็ญตนเป็นผู้ให้โดยมุ่งปกครอง หรือทำงานเพื่อให้เขาได้ มิใช่เพื่อจะเอาจากเขา เอาใจใส่อำนวยความสะดวกสรรความสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ให้ปวงประชาราษฎร์ได้รับประโยชน์สุข ความสะดวกปลอดภัย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เดือดร้อน ประสบทุกข์ และให้ความสนับสนุนแก่คนทำความดี

๒. ศีล รักษาความสุจริต คือ ประพฤติดีงาม สวรรคตและวิทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณประพฤติกว้างขวางเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ผู้ใดจะดูแคลน

๓. ปริจาคะ บำเพ็ญกิจด้วยเสียสละ คือ สามารถเสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนได้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

๔. อาชวระ ปฏิบัติภาระโดยซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน

๕. มัททวะ ทรงความอ่อนโยนเข้าถึงคน คือ มีอัธยาศัยไมตรีเยื่อใย หยวนคาย กระด้างถือองศ์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ควรได้รับความรักภักดี แต่มีชาดยำเกรง

๖. ตปะ พันมัวเมาด้วยเผากิเลส คือ แผลเผากิเลส ตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิต ระงับยับยั้งข่มใจได้ ไม่หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญ และการปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออยู่อย่างง่าย ๆ สามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียรทำกิจในหน้าที่ให้บริบูรณ์

๗. อักโกระ ถือเหตุผลไม่โกรธา คือ ไม่เกรี้ยวกราด ไม่วินิจฉัยความ และกระทำการด้วยอำนาจความโกรธ มีเมตตาประจําใจไว้ ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความ และกระทำการด้วยจิตอันสุขุมราบเรียบตามธรรม

๘. อวิหิงสา มือหิงสานำร่มเย็น คือ ไม่หลงระเริงอำนาจ ไม่บีบบังคับกดขี่ความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด ด้วยอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

๙. ขันติ ชำนาญด้วยขันติ คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ อดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยยาก ถึงจะลำบากกายนำเหน็ดเหนื่อยเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกขู่ ถูกหยัน ด้วยถ้อยคำเสียดสี ถากถางอย่างใด ก็ไม่หมกมัวกังวลใจ ไม่ยอมละทิ้งกิจการที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

^{๒๑๔} พ.ช. (ไทย) ๒๘/๒๕๐/๘๖.

๑๐. อวิโรธนะ มีปฏิบัติคลาดจากธรรม คือ ประพฤติมิให้ผิดจากประศาสนธรรม อันถือประโยชน์สุขความดีงามของรัฐ และราษฎรเป็นที่ตั้ง อันใดประหารราษฎรปรารภนา โดยชอบธรรมก็ไม่ขัดฉันท การใดจะเป็นไปโดยชอบธรรมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนก็ไม่ขัดขวาง วางองค์เป็นหลัก หนักแน่นในอิฏฐารมณานิฏฐารมณใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือ ความเที่ยงธรรม กิติ นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม กิติ ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป

บุชชาญด้วยหลักจักรพรรดิ ๑๒ คือ ปฏิบัติหน้าที่ของนักปกครองผู้ยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า จักรวรรดิวัตร (ธรรมนิยม หรือหน้าที่ประจำของจักรพรรดิ) ๕ ประการ คือ

๑. ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพธรรม เชิดชูธรรม นิยมธรรม ตั้งตนอยู่ในธรรม ประพฤติธรรมด้วยตนเอง

๒. ธรรมิการักษา ให้ความคุ้มครองโดยธรรม คือ จัดอำนาจการรักษาค้ำครองป้องกัน อันชอบธรรม แก่ชนทุกหมู่เหล่าในแผ่นดิน คือ คนภายใน^{๒๑๕} ข้าราชการฝ่ายทหาร ข้าราชการฝ่ายปกครอง ข้าราชการพลเรือน นักวิชาการ และคนต่างอาชีพ พ่อค้า เกษตรกร ชาวนิคมนชนบท และชนชายแดน พระสงฆ์และบรรพชิตผู้ทรงศีลทรงคุณธรรม ตลอดจนสัตว์เท้า สัตว์ปีกอันควรที่จะสงวนพันธุ์ทั้งหลาย

๓. มา อธรรมการ ห้าม และกั้นการอันอาชรรพ์ คือ จัดการป้องกันแก้ไข มิให้มีการกระทำที่ไม่เป็นธรรม การเบียดเบียนข่มเหง และความผิดความชั่วร้ายเดือดร้อนเกิดขึ้นในบ้านเมือง ชักนำประชาชนให้ตั้งมั่นในสุจริต และนิยมธรรม

๔. ธนานุประทาน ปันทรัพย์เฉลี่ยให้แก่ชนผู้ไร้อทรัพย์ มิให้มีความขัดสนยากไร้ในแผ่นดิน เช่น จัดให้ราษฎรทั้งปวงมีทางหาเลี้ยงชีพ ทำมาหากินได้โดยสุจริต

๕. ปริปุจฉา สอบถามปรึกษากับพระสงฆ์ และนักปราชญ์ มีที่ปรึกษาที่ทรงวิชาการ ทรงคุณธรรม ผู้ประพฤติดีประพฤติชอบ ผู้ไม่ประมาทมัวเมาที่จะช่วยให้เจริญปัญญา และกุศลธรรม หมั่นพบไถ่ถามหาความรู้หาความจริง และถกข้อปัญหาต่าง ๆ อยู่โดยสม่ำเสมอตามกาลอันควร เพื่อ

^{๒๑๕} คนภายใน หมายถึง พระมหากษัตริย์ โอรส ธิดา ข้าราชการในพระองค์ หรือคนในครอบครัว และในปกครองส่วนตัว ซึ่งถึงคุ้มครอง โดยให้การบำรุงเลี้ยงอบรมสั่งสอน เป็นต้น ให้อยู่สุขสงบ และเคารพนับถือกัน

^{๒๑๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕/๖๕.

^{๒๑๖} ต.ศ. (ไทย) ๑๕/๓๕๑/๑๐.

ซักซ้อมตรวจสอบคนให้เจริญก้าวหน้า และดำเนินกิจการในทางที่ถูกที่ชอบธรรม ดิงาม และเป็นไปเพื่อประโยชน์สุข^{๒๑๗}

บุชายัญด้วยหลักราชสังคหะ^{๒๑๘} คือ ทำนุบำรุงประชากรราษฎรด้วยหลักธรรมที่เรียกว่า ราชสังคหวัตถุ (หลักการสงเคราะห์ประชาชนของพระราช) ๔ ประการ คือ

๑. สัสตเมระ ฉลาดบำรุงธัญญาหาร คือ ปรีชาสามารถในนโยบายที่จะบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตรให้อุดมสมบูรณ์

๒. ปุริสเมระ ฉลาดบำรุงข้าราชการ คือ ปรีชาสามารถในนโยบายที่จะบำรุงข้าราชการ ด้วยการส่งเสริมคนดีมีความสามารถ และจัดสวัสดิการให้ดี เป็นต้น

๓. สัมมาปาสะ ผูกประสานปวงประชา คือ ผดุงผสานประชาชนไว้ด้วยนโยบายส่งเสริมอาชีพ เช่น จัดทุนให้คนยากจนยืมไปสร้างตนในพาณิชย์กรรม หรือดำเนินกิจการต่าง ๆ ไม่ให้ฐานะเหลื่อมล้ำห่างเหินจนแตกแยกกัน

๔. วาขไปยะ มีวาทีศุคคัมภี คือ รู้จักพูด รู้จักชี้แจงแนะนำ รู้จักทักทายถามไถ่ทุกข์สุขราษฎรทุกชั้น แม้ปราศรัยก็ไพเราะน่าฟัง ทั้งประกอบด้วยเหตุผล เป็นหลักฐาน มีประโยชน์เป็นทางแห่งการสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาเสริมความสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจดี ความเชื่อถือ และความนิยมนับถือ

บุชายัญด้วยหลักเวีนอคติ^{๒๑๙} นักปกครอง เมื่อปฏิบัติหน้าที่พึงเว้นความลำเอียง หรือความประพฤติที่คลาดเคลื่อนจากธรรม ๔ ประการ

๑. ฉันทาคติ	ลำเอียงเพราะชอบ
๒. โทศาคติ	ลำเอียงเพราะชัง
๓. โมหาคติ	ลำเอียงเพราะหลง หรือเขลา
๔. ภยาคติ	ลำเอียงเพราะขลาดกลัว

การเว้นจาก ความลำเอียง เพราะชอบ เพราะชัง เพราะหลง และเพราะกลัวเสียได้ทำให้การทำงานที่เป็นผู้ปกครอง มีประสิทธิภาพ เทียงตรง เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม

จากหลักธรรมทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้นเราจะพบว่า เป็นหลักธรรมพระพุทธศาสนาได้เสนอว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ได้ดีที่สุดเพราะไม่ต้องทำให้เกิดการเสียเลือดเนื้อของบรรดาสัตว์

^{๒๑๗}ที.ป. (ไทย) ๑๑/๑๗๖/๑๕๖.

และมนุษย์ที่จะต้องถูกฆ่าเพื่อการสะเดาะเคราะห์ให้กับคนเพียงคนเดียว โดยพระพุทธองค์ได้ทรงถือหลักการที่ว่า การที่มนุษย์ต้องการที่จะมีชีวิตก็จะต้องหลีกเลี่ยงการทำลายชีวิต แต่เมื่ออยากได้ชีวิตก็ต้องให้ชีวิตมากกว่าการทำลาย เพราะการทำลายชีวิตนั้นพระพุทธศาสนาเห็นว่าเป็นผลทำให้เกิดมาเป็นคนที่มียุสสัน และพระพุทธศาสนาก็นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการต่ออายุว่าการต่ออายุที่แท้ไม่ได้มาด้วยการสะเดาะเคราะห์ตามแนวทางของพราหมณ์ แต่มาจากกรอบแนวคิดของพุทธคือการไม่ทำลายชีวิตผู้อื่น การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา รวมถึงความไม่ประมาทและการแผ่เมตตาและการใช้ฤทธิ์ของผู้มีบุญเป็นต้น โดยพิธีกรรมเหล่านั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์แบบพราหมณ์เลย ดังนั้น การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระพุทธศาสนาจึงมีความสัมพันธ์กันแน่นแฟ้นของการปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นด้วยความไม่ประมาท

๒.๖ ท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อการสะเดาะเคราะห์และต่ออายุและพิธีกรรมการต่ออายุ

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษาก็คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาถึงท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์ว่าเมื่อมนุษย์ประสบเคราะห์กรรมหรือผลวิบากที่สืบทอดมาแต่อดีตนั้นก็จะต้องยอมรับว่าเหตุที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะกรรมไม่ใช่เพราะโชคหรือดวง และไม่ต้องไปพึ่งโชคดวงหรือฤกษ์ยามาที่ที่ไหน การจะโชคดีหรือมีฤกษ์ดีนั้นล้วนอยู่ที่การกระทำเป็นหลักไม่ได้อยู่ที่การกระทำของสิ่งอื่นหรืออำนาจของดวงดาว เหตุเพราะเมื่อมนุษย์ทำดีแล้วฤกษ์ยามหรือโชคกลางนั้นจะมีประโยชน์อะไรดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า

สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริต(ความประพฤติชอบด้วยกาย) วชิสุจริต(ความประพฤติชอบด้วยวาจา) และมโนสุจริต(ความประพฤติชอบด้วยใจ) ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริต ในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยงก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติกายสุจริต วชิสุจริต และมโนสุจริต ใน เวลายื่น เวลาเย็นก็เป็นเวลาที่ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์ทั้งหลายประพฤติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบุชาติในพรหมจารีบุคคล กายกรรมเป็นส่วนเบื้องขวา วชิกรรมเป็นส่วนเบื้องขวา มโนกรรมเป็นส่วนเบื้องขวา ความปรารถนาของท่านเป็นส่วนเบื้องขวา

สัตว์ทั้งหลายทำกรรมอันเป็นส่วนเบื้องขวาแล้วย่อมได้ประโยชน์อันเป็นส่วนเบื้องขวา ท่านเหล่านั้นได้ประโยชน์แล้ว จึงได้รับความสุข งอกงามในพุทธศาสนา จึงไม่มีโรค ถึงความสุขพร้อมด้วยญาติทั้งมวล^{๒๒๐}

ซึ่งอรรถกถาได้แสดงความหมายในข้อความนี้ไว้ชัดเจนว่า คนทั้งหลายบำเพ็ญสุจริตธรรม ทั้ง ๓ ให้บริบูรณ์ ชื่อว่าเป็นวันที่ได้การประกอบกุศล เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า วันนั้น มีกุศลดีทุกเมื่อ ๆ วันนั้นนั่นแล ชื่อว่าเป็นวันทำมงคลแล้ว เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า วันนั้นมีมงคลดี ทุกเมื่อ ๆ แม้วันที่มีความสว่างไสวทั้งวัน จึงชื่อว่าสุบุปผาตัง มีความสว่างไสวเป็นประจำ ๆ แม้การลุกขึ้นจากการนอนของวันนั้นก็ชื่อว่าสุหฤตตี ลุกขึ้นด้วยดี ๆ แม้ขณะของวันนั้นก็ชื่อว่าสุกฤษโณ ขณะดี ๆ แม้ยามของวันนั้นก็ชื่อว่าสมุหุตโต ยามดี ๆ ก็ในคำว่า (สมุหุตโต) นี้ บัณฑิตพึงทราบการแบ่งเวลาดังนี้ เวลาประมาณ ๑๐ นิ้ว ชื่อว่าขณะ เวลา ๑๐ นิ้ว โดยขณะนั้น ชื่อว่าลยะ ๆ เวลา ๑๐ ลยะ โดยลยะนั้น ชื่อว่าขณะลยะ ๆ เวลา ๑๐ เท่า โดยขณะลยะนั้น ชื่อว่ามหุตตะ ๆ เวลา ๑๐ เท่า โดยมหุตตะนั้น ชื่อว่าขณะมหุตตะ ๆ คำว่า (สุยัญญุ์ พุรุมจาริสุ) ความว่า ท่านที่เขาให้ในผู้ประพฤติกกรรมอันประเสริฐ ในวันที่บำเพ็ญสุจริต ๓ ให้บริบูรณ์แล้ว ชื่อว่าสุยัญญุ์ (มีการบูชาดีแล้ว) ๆ คำว่า (ปทกฺขินิ กายกมฺม) ความว่า กายกรรมที่เขาทำแล้วในวันนั้น ชื่อว่าเป็นกายกรรมประกอบด้วยความเจริญ ๆ แม้ในบทที่เหลือก็มีนัยนี้เหมือนกัน ๆ คำว่า (ปทกฺขินานิ กตฺวาน) ความว่า ครั้นการทำกายกรรมเป็นต้น ที่ประกอบด้วยความเจริญแล้ว ๆ คำว่า (ลภนฺตตฺถ ปทกฺขินเณ) ความว่า จะได้ประโยชน์ที่เป็นประภักษิณ คือประโยชน์ที่ประกอบ ด้วยความเจริญนั่นเอง^{๒๒๑}

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่าพระพุทธศาสนาได้มีท่าทีต่ออกุศลยามอันเป็นเหตุของความเชื่อเรื่องการะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวอินเดียในบริบทความเชื่อดั้งเดิมหรือความเชื่อตามหลักโหราศาสตร์นั้นว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีประโยชน์ แต่พระพุทธศาสนาได้เน้นย้ำถึงเรื่องของการกรรมหรือการกระทำว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความโชคดีให้กับตนเองมากกว่าการยึดถือเพียงอกุศลยามตามหลักของโหราศาสตร์ทั่วไป

อนึ่ง ในแง่ของการต่ออายุพบว่า พระพุทธศาสนาไม่สนับสนุนให้มีการต่ออายุตามกรอบแนวคิดของพราหมณ์ด้วยการ “ฆ่า” หรือตัดรอนชีวิตของผู้อื่น เนื่องจากการทำเช่นนั้นไม่ใช่วิธีการที่ถูกต้องและนำไปสู่การประสบกับเหตุที่ทำให้อายุสั้น ไม่ใช่เป็นเหตุที่จะทำให้อายุยืน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงเสนอว่า การต่ออายุที่ดีจะต้อง (๑) ด้วยการให้ทาน คือการให้ชีวิตและสิ่งที่มี

^{๒๒๐} อจ.ติก. (ไทย) ๒๐/๑๕๖/๓๕๕-๔๐๐.

^{๒๒๑} อจ.ติก.อ. (ไทย) ๒/๑๕๖/๒๓๕.

ประโยชน์กับผู้อื่น (๒) ด้วยฤทธิ์ (๓) ด้วยความรู้หลักในการดำเนินชีวิต (๔) ด้วยอำนาจของกรรม(ดี) (๕) ด้วยอำนาจการสาชยายพระปริตร (๖) ด้วยการปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท ๔ (๗) ด้วยความไม่ประมาท (๘) ด้วยสัจจะอธิษฐาน (๙) ด้วยการแผ่เมตตา (๑๐) ด้วยการรู้จักการประมาณในการบริโภค โดยสรุปแล้วก็คือการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนามากกว่าการไปเที่ยวประกอบพิธีกรรมเพื่อความสวัสดิ์เพราะเหตุของชีวิตของตนด้วยการทำลายชีวิตของผู้อื่น และหากจะมีการกระทำใด ๆ เพื่อเป็นการต่ออายุก็เป็นสิ่งที่จะพึงมีได้ด้วยการทำความดี ด้วยฤทธิ์หรืออำนาจของสิ่งที่เป็นธรรม คือฤทธิ์ และอำนาจของพระธรรมหรือพระปริตรตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเท่านั้นไม่ใช่ได้มาเพราะการไปทำลายชีวิตของผู้อื่น ซึ่งจากการกล่าวมาทั้งหมดนั้น เราจะพบว่าท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเป็นเรื่องที่พระพุทธศาสนามีความเห็นต่างจากความเชื่อดั้งเดิม คือศาสนาพราหมณ์ที่ต้องมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคลด้วยการทำการบูชาัญญ แต่หันมาทำความดี และการให้ทานรักษาศีล และเจริญภาวนาตามหลักการทางพระพุทธศาสนามากกว่าการประกอบพิธีกรรมเพื่อทำลายชีวิตผู้อื่นหรือการเชื่อในฤกษ์ยามที่ไร้เหตุผล

บทที่ ๓

ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์

๓.๑ บทนำ

หลังจากที่ได้ศึกษาในประเด็นเรื่องหลักการในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามาทั้งหมดแล้วพบว่าพระพุทธศาสนาได้อธิบายหลักการและแนวคิดเรื่องการต่ออายุและการสะเดาะเคราะห์ว่า หากมนุษย์มีความมุ่งหวังเพื่อที่จะได้อายุด้วยการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์เพราะถือว่าการสะเดาะเคราะห์เกิดจากอำนาจของเทพเจ้า หรือการประกอบพิธีกรรมบางอย่างแล้วสามารถต่ออายุให้ยืนยาวได้ด้วยอำนาจของเทพเจ้า การกระทำเช่นนั้นพระพุทธศาสนาถือว่า เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นไปตามหลักการหรือกฎของธรรมชาติ แต่การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามหลักการของพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นไปตามหลักของเหตุปัจจัยหรือเหตุผล ไม่ใช่สิ่งทีมาจากพระเจ้าหรืออำนาจอื่นใด แต่เป็นสิ่งที่มาจากกรรม คือ การกระทำของตนเองตามหลักคำสอนที่ว่า ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว หรือทำกรรมเช่นใดไว้ก็ย่อมจะได้รับผลของการกรรมนั้น การที่มนุษย์จะมีโชคหรือมีเคราะห์ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดมาจากกรรม ไม่ใช่เกิดมาจากอำนาจการคลั่งคลานของเทพเจ้าใด

อย่างไรก็ตามเมื่อหันมาพิจารณาสถานการณ์ความเชื่อของสังคมปัจจุบันก็จะพบว่าผู้คนในสมัยปัจจุบันยังคงติดอยู่กับความเชื่อและค่านิยมเรื่องเคราะห์หรือโชคชะดาราศรี โดยเห็นว่าเคราะห์โชคเป็นเรื่องของดวงดาว กาลเวลา และอำนาจของเทพเจ้า ตามหลักของวิชาโหราศาสตร์จนบางครั้งถึงกับลืมหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเสีย แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันนี้คณะสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมากขึ้น ด้วยเหตุผลที่ว่า ต้องการที่จะยึดโยงความเชื่อของผู้คนในสมัยปัจจุบันให้เข้ามาสู่ระบบความเชื่อของพระพุทธศาสนา โดยอาศัยกุศโลบายที่สำคัญก็คือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ผู้คนในสังคมเชื่อว่าเป็นแนวทางที่จะสร้างขวัญและกำลังใจทำให้ชีวิตมีแต่ความสุข

จังหวัดสุรินทร์ถือได้ว่า เป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีแนวโน้มของกระแสความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่เพิ่มสูงขึ้น จนในบางครั้งความเชื่อดังกล่าวได้กลายมาเป็นคตินิยมที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมาก และเพื่อเป็นการทำความเข้าใจบริบทความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้ากรอบแนวคิดเรื่องการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ โดยมีรายละเอียดที่จะต้องศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๒ แนวคิดเรื่องความเชื่อและพิธีกรรม

เนื่องจากการศึกษาการสวดเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีต่อการสวดเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ถือว่าเป็นการศึกษาเรื่องความเชื่อและพิธีกรรม ดังนั้น เพื่อความเข้าใจเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัย จึงได้วางกรอบในการศึกษาไว้โดยมีลำดับของการศึกษาดังต่อไปนี้

๓.๒.๑ แนวคิดเรื่องความเชื่อ

สำหรับคำว่า เชื่อ เป็นคำกริยา หมายถึงเห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้ใจ^๑ ส่วนคำว่า ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึงเห็นด้วย มั่นใจ ไว้ใจ และนับถือ^๒ ใจยอมรับว่าจริง แต่ต้องมีความรู้ตัวและความเข้าใจ เป็นผลอันเนื่องมาจากความคิดและความรู้สึกของตัวเองเท่านั้น โดยไม่มีการพิสูจน์^๓ เป็นทัศนคติของแต่ละบุคคลในการที่จะยอมรับสิ่งที่ได้รู้ ได้เห็น โดยไม่ต้องการเหตุผลมาอธิบาย^๔ และเป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง^๕ การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้หรือไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้^๖

กล่าวโดยสรุปความเชื่อเป็นสิ่งที่มนุษย์ค่อย ๆ เรียนรู้และทำความเข้าใจโลกที่เป็นมานานหลายพันปี และเชื่อว่ามีอำนาจลึกลับที่จะทำให้มนุษย์ได้รับผลดีผลร้าย เมื่อมนุษย์กลัวอำนาจลึกลับนั้น ก็จะกระทำการต่าง ๆ เพื่อมิให้ถูกลงโทษและเพื่อให้อำนาจนั้นพึงพอใจ ต่อมาจึงมีพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อบูชาเช่นสรวงเทพเจ้า เพราะเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้นต้องมีผู้บันดาล

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, ((กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗๒.

^๒ มานิต มานิตเจริญ, พจนานุกรมใหม่-ทันสมัยสุด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๔), หน้า ๔๕๓.

^๓ <http://home.att.net/~ag2kh/contena.htm>. สืบค้น ๒๖/๒/๒๕๕๕

^๔ The University of Chicago, **The New Encyclopaedia Britannica**, (Chicago : University Chicago Press, 1985), p. 63.

^๕ ชวัช ปุณ โนนทก, "วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ" ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐-๓๕๑.

^๖ ทศนีย์ ทานตวนิช, **คติชาวบ้าน**, (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๔.

ให้มนุษย์ตั้งเทพเจ้าประจำสิ่งนั้นๆ ขึ้น^๓ ความเชื่อเกิดจากสภาพที่บุคคลให้ความมั่นใจเห็นคล้อยตาม และพร้อมที่จะปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วนำไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้ทราบ เพื่อต้องการให้เกิดความมั่นใจเห็นคล้อยตาม และปฏิบัติตามด้วย โดยไม่คำนึงว่าความเชื่อนั้นๆ มีเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้หรือไม่ และชี้ให้เห็นว่าความเชื่อของคนมีมูลเหตุมาจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความกลัว ครั้นเมื่อมีความกลัวแล้วจึงคิดสร้างความเชื่อขึ้นมาเพื่อให้เป็นที่พึ่งทางใจ ความเชื่อบางอย่างอาจหมดความจำเป็น ไม่มีประโยชน์ และไม่มี ความหมายโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์เพื่อให้อนุชนได้ศึกษาเหตุผลและสาระที่เกิดจากความเชื่อในสิ่งต่างๆ^๔

จากการศึกษาทั้งหมดเราจะพบว่าความเชื่อมีวิวัฒนาการตามลำดับขั้นตอนดังนี้^๕

๑. ความเชื่อวิญญาณในธรรมชาติ (Animatism) เป็นความเชื่อที่ว่าธรรมชาติเหล่านั้นมีตัวตน มีอำนาจพิเศษและก่อให้เกิดคุณและโทษแก่มนุษย์ได้ จึงได้เกรงกลัวและกราบไหว้

๒. ความเชื่อในคติถือผีสางเทวดาหรือวิญญาณนิยม (Animism) เชื่อว่าในธรรมชาติทั้งหลายมี เจตภูตหรือวิญญาณ (spirit) ที่มีอำนาจทำให้เกิดความทุกข์อาจเป็นมารร้ายผีสาง ส่วนที่ทำให้เกิดสุขอาจเป็นทေး สร้างภาพเหล่านั้นขึ้นตามความนึกคิดของตนเอง เป็นเทพเจ้าหรือผีสางเทวดาแล้วนับถือในภาพนั้น

๓. ความเชื่อวิญญาณบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) เชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วไม่ได้ไปไหน ยังคงอยู่ปกป้องรักษาดูแลบุตรหลานของตนอยู่ ทำให้เกิดการบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ

๔. ความเชื่อในเทพเจ้าหลายองค์หรือ พหุเทวนิยม (Polytheism) มีการสร้างภาพเทพเจ้าตามมโนคติของตน โดยคิดเห็นว่าธรรมชาติอย่างใดควรมีรูปเป็นอย่างไร และธรรมชาติอย่างไหนมีอำนาจสูงกว่ากันอย่างไร เทพเจ้าแต่ละองค์มีอำนาจลดหลั่นกัน และมีหน้าที่แตกต่างกัน

^๓ คณัย ไชยโยธา, ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๘), หน้า ๔๕.

^๔ นันทนา ขุนภักดี, รายงานการวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปกร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, พ.ศ.๒๕๓๐), หน้า ๒๔๖.

^๕ คณัย ไชยโยธา, ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, หน้า ๔๕- ๖๓.

๕. ความเชื่อในพระเป็นเจ้าองค์หนึ่งของชนกลุ่มหนึ่งหรืออติเทวนิยม (Henotheism) เป็นการนับถือเทพเจ้าตามกลุ่มชนวรรณะของตนไม่ปะปนกัน

๖. ความเชื่อในพระเป็นเจ้า^{๑๑} องค์เดียวหรือเอกเทวนิยม (Monotheism) เป็นความเชื่อว่าเป็นโลกนี้มีพระเจ้าสูงสุดอยู่เพียงองค์เดียว เป็นมหาเทพผู้สร้างสรรพสิ่ง ทรงอำนาจยิ่งใหญ่ เป็นวีรบุรุษ

๗. ความเชื่อในปัญญาของมนุษย์ ใช้เหตุผล ไม่ยอมขึ้นอยู่กับอำนาจของสิ่งที่ไม่เห็นและไม่สามารถพิสูจน์ได้ ความรู้เหตุผลคือลำดับสูงสุดแห่งปัญญาของมนุษย์ เป็นมูลเหตุให้เกิดพระพุทธศาสนา

นอกจากนั้นยังมีผู้แบ่งความเชื่อไว้อีกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ คือ ความเชื่อทั่วไป หรือความเชื่อธรรมดาที่คนส่วนใหญ่มีอยู่สามารถแบ่งย่อยออกไปได้เป็น ๑๐ ประเภท ดังนี้

๑. ความเชื่อปรากฏการณ์ธรรมชาติ ได้จากการที่มนุษย์ในสมัยโบราณต้องอาศัยธรรมชาติเป็นอยู่ เมื่อฝนตก ฟ้าร้องก็กลัว หรือเกิดฟ้าผ่าจนได้รับอันตรายก็เข้าใจว่าธรรมชาติลงโทษ หรือเมื่อน้ำท่วมใหญ่หรือฝนแล้ง ก็ว่าพระเจ้าลงโทษ จึงหาวิธีการไปให้อ้อนวอนมิให้ท่านลงโทษ เป็นต้น

๒. ความเชื่อเกี่ยวกับขากกลางบ้าน ความเชื่อข้อนี้เกิดเมื่อมนุษย์เจ็บป่วยไม่สามารถประกอบอาชีพ จะหายาที่เป็นสมุนไพรรักษาหายบ้างไม่หายบ้างเพราะยาออกฤทธิ์ช้าเช่น คนเป็นปากนกกระจอก ก็เอาเปลือกเคมาเคี้ยว เป็นตาแดงให้เคี้ยวกระเทียมป่า เป็นต้น

๓. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิमित ผัน การประกอบพิธีต่าง ๆ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตัวเอง ต่อไปภายหน้า เช่น ขึ้นบ้านใหม่ที่ฤกษ์ยาม จะเดินทางไกลไปค้าขายก็หาฤกษ์ยาม ออกเดินทางไปทิศใดจึงจะดี ส่วนความฝันหรือนิมิตนั้น เชื่อว่าส่วนของความจริง ทำให้บางคนถือเอามาเป็นภาระในการกระทำต่าง ๆ ถ้าฝันดีก็หวังว่าจะโชคดีมีสุขหากฝันร้ายก็จะหาวิธีปิดเป่าโดยแก้ฝันตามแม่น้ำบ้าง ทางที่แพร่บ้าง ฯลฯ

๔. ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะของคนและสัตว์ มนุษย์ได้คลุกคลีอยู่ด้วยกันเป็นเวลานานย่อมจะนำเอาลักษณะที่ดีของคนและกันมาพิจารณา แล้วสรุปเอาว่าน่าจะเป็นอย่างนี้น่าจะเป็นอย่างนั้น แล้วบอกเล่าสืบต่อกันมา เช่น บอกว่าคนที่หน้ากร้อ คอสั้น ผมหยิกห้ามคบ หรือหญิงที่เดินทางแขนเหมือนชาย เป็นสตรีโทษ ห้ามแต่งงานด้วย กรณีเกี่ยวกับสัตว์เช่นควายที่จะนำมาใช้งานต้องดูขวัญว่าที่ตัวมีกี่ขวัญ ถ้ามีไม่ครบตามลักษณะที่กำหนดถือว่าไม่ดี เป็นต้น

^{๑๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พระเป็นเจ้า แปลมาจาก God, พจนานุกรม ศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๔๖.

๕. ความเชื่ออันเนื่องมาแต่ศาสนา แต่ละศาสนาสอนให้เชื่อด้วยวิธีต่าง ๆ กันแต่จุดหมายปลายทาง ความสุขในชีวิตเช่นเดียวกัน เช่น ศาสนาคริสต์ สอนให้รักเพื่อนมนุษย์ผู้กระทำผิด มีการสารภาพบาปต่อพระเจ้าจะหมดบาปได้ ศาสนาพุทธสอนให้เชื่อในการกระทำและผลของการกระทำ เป็นต้น

๖. ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากินและอาชีพ มนุษย์ต้องประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอด การเพาะปลูกต่าง ๆ จะได้ผลดีจึงมีทั้งข้อห้ามและข้อปฏิบัติ เช่น ห้ามยืมเวลาปลูกข้าง โศค จะทำให้ฝักข้าวโศคมีเมล็ดห่าง เวลาต้น ไม่มีดอกข้อห้ามนี้จะทำให้ผลเน่า ฯลฯ

๗. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี แต่ละภูมิภาคมีประเพณี และความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นและมีการประกอบพิธีตามความเชื่อในประเพณีอยู่ด้วย เช่น ประเพณีชิงเปรตในภาคใต้ ประเพณีทำบุญคูณลานในภาคอีสาน ประเพณีสงกรานต์ในภาคเหนือ เป็นต้น

๘. ความเชื่อเรื่องเคล็ดและแก้เคล็ด มนุษย์มีความเชื่อว่าสิ่งที่ไม่ดีจะกลายเป็นดีได้ แก้เคล็ดแล้ว เช่น เชื่อว่าอายุเท่านั้นเท่านั้นจะถึงฆาต ก็ทำพิธีสืบทอดอายุ เป็นต้น

๙. ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติ ภพ เป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มีมานานแล้วว่า ถ้าทำไม่ดีจะตกนรกถูกขมลาถรมาน ถ้าทำดีจะมีสุขขึ้นสวรรค์ เชื่อว่าตายแล้วเกิดในชาติหน้าต่อไป^{๑๑}

๑๐. ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย ตัวเลขนับว่าเป็นสิ่งที่เชื่อว่าจะให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ เช่น ชาวตะวันตกเชื่อว่าเลข ๑๓ เป็นตัวเลขอัปโชค ก็จะหลีกเลี่ยงการกระทำเกี่ยวกับเลขนี้ คนไทยเชื่อว่า เลข ๙ ดี ทำอะไรก็ก้าวหน้าก็จะประกอบพิธีในวันที่เป็นเลขเก้า

ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัว หรือความเชื่อทางไสยศาสตร์ เป็นความเชื่อที่ฟังทางดีที่ให้คุณและทางร้ายที่ให้โทษ ความเชื่อที่แฝงไว้ด้วยความกลัวแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ เป็นการใช้พลังหรืออำนาจเหนือธรรมชาติมาให้เกิดผลมีการใช้คาถาอาคมเสกเป่า เช่น การทำเสน่ห์ยาแฝดทำให้คนรัก คาถาปิดไล่ ทำให้คู่กรณีถึงแก่ความตายหรือคาถากำกับผีไม่ให้มารบกวนทำอันตรายแก่คน ฯลฯ

---

^{๑๑} นันทนา ชุนภักดี, รายงานการวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิรักษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปกร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, พ.ศ.๒๕๓๐), หน้า ๒๔๖. รัช ปุณ โณทก, "วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ" ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐-๓๕๑.

๒. ความเชื่อเรื่อง โชคลางจะมีอยู่เสมอแล้วที่กักเอาว่าเป็นความจริง เช่น ตาเขมน้ำข้างซ้าย จะ โชคดี ตาเขมน้ำข้างขวาจะ โชคร้าย ขณะออกเดินทางมีสัตว์ตกลมาตบหน้าจะเคราะห์ร้ายให้ ระวังการเดินทาง ฯลฯ

๓. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยจะมีอำนาจลึกลับมากจะทำให้เป็นไปต่าง ๆ นานา เช่น เชื่อกันว่า การเข้าทรง การแก้บน การเคารพกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้กำลังใจเข้มแข็งสามารถเผชิญและ ต่อสู้กับปัญหาหรืออันตรายที่จะมาถึงได้ หรือถ้าไม่สบายก็สามารถจะหายได้โดยไม่ต้องกินยา^{๑๒}

ความเชื่อมีประโยชน์ต่อบุคคลอย่างมากเพราะเมื่อความเชื่อถูกปลูกฝังให้ลึกลงไปในสำนึก ของแต่ละคนจนไม่สามารถถอดถอนได้ บุคคลนั้นจะทำสิ่งที่จะต้องมากกว่าเดิมและยากที่จะ ถอดถอนจากความรู้สึกนั้นได้ ซึ่งทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ คือ

๑. ความเชื่อทำให้เกิดความมั่นใจ เช่น กรณีเจ็บป่วย บางคนหาสาเหตุไม่ได้ เพราะจิตใจ สำนึกยังอยู่กับสิ่งหนึ่งตลอดเวลา เมื่อได้บนบานศาลกล่าวแล้ว ทำให้กำลังใจเข้มแข็งหายจากอาการ ไม่สบายต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องรักษา

๒. ความเชื่อทำให้เกิดพลัง เป็นพลังอำนาจที่เกิดขึ้นภายใน เช่นการที่เชื่อว่า รศน์น้ำมันต์จะ สามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปิดเป่าภัยพิบัติต่าง ๆ ได้ จึงทำให้ผู้ที่เชื่อเช่นนี้ไป หาหมอหรือพระรศน์น้ำมันต์ให้เพื่อให้แคล้วคลาดศัตรูหรือให้ปลอดภัย เช่น ทหารจะไปออกศึก สงคราม จะได้รับการประพรมน้ำพระพุทธรมนต์ เพื่อช่วยเสริมให้พลังใจอีกเข็มกล้าที่จะต่อสู้กับ ศัตรูได้

๓. ความเชื่อทำให้เกิดฤทธิ์ทางใจ เกิดความสุขสบายใจในสิ่งที่ได้ปฏิบัติตามที่ได้เชื่อถือ เช่นการบุญเลี้ยงพระขึ้นบ้านใหม่ จะก่อให้เกิดศิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย หากได้ปฏิบัติแล้วความสุขทาง ใจจะเกิดขึ้นแก่ครอบครัวด้วย

๔. ความเชื่อทำให้นับถือศาสนาได้อย่างมั่นคง หลักการของศาสนาแต่ละศาสนามีพิธีกรรม ไว้สำหรับให้ศาสนิกชนได้ประกอบ เช่น การกราบไหว้ การสวดอ้อนวอน เพื่อให้เกิดความมั่นใจไม่ คลอนแคลนในศาสนาที่ตนนับถือ

สรุปว่า ความเชื่อของมนุษย์เกิดจากความรู้สึกว่า ไม่ปลอดภัยจากอำนาจเหนือ ธรรมชาติ เมื่อเกิดเหตุการณ์ทางธรรมชาติที่ท้ออันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์ และเมื่อ มนุษย์หาเหตุผลมาอธิบายไม่ได้ จึงเกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งบันดาลให้เป็นไป และสิ่ง

^{๑๒} ทศนิยม ทานตวนิช, คติชาวบ้าน, (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๔.

นั่นจะต้องมีอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งไม่สามารถบอกได้ว่าอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นคืออะไร จึงมีจินตนาการขึ้นตามความรู้สึกว่าสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติคือ กูตผี ปีสาง วิญญาณ เทวดา นางไม้ เป็นต้น^{๑๑}

จากการกล่าวมาจะพบว่า สังคมมนุษย์ทุกแห่งล้วนแต่มีระบบความเชื่อด้วยตามธรรมชาติของมนุษย์ที่รู้จักคิด รู้จักตั้งคำถามต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ และความพยายามในการหาคำตอบเพื่ออธิบาย และจากความสงสัยเกี่ยวกับเรื่องการเกิดการตาย ทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องของวิญญาณ ได้ถูกต้องยิ่งมากขึ้น จากการที่มนุษย์มีการฝัน ความเชื่อในเรื่องจิตวิญญาณว่า มีอำนาจทำให้มนุษย์มีการเช่นสรวงบูชา และประพฤติปฏิบัติตามกฎครรลองของสังคม ทำให้เกิดการยอมรับนับถือในเรื่องผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์คือ เทพเจ้า พระต่าง ๆ และความเชื่อนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงผสมผสานตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปของสังคม เช่น การเริ่มวิวัฒนาการผสมผสานระหว่าง ผี พุทธ พราหมณ์ ความเชื่อทำหน้าที่ในการให้คำอธิบายคำถามเกี่ยวกับตนเอง สังคมและจักรวาลของมนุษย์ช่วยสนับสนุนสถาบันพื้นฐานของสังคม เช่น ครอบครัว เมือง เศรษฐกิจ ช่วยให้เกิดพลังใจในภพวิฤตฤคกาลต่าง ๆ ทั้งระดับปัจเจกชนและสังคมและหล่อหลอมชนิกส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้เป็นเอกภาพ

จากเหตุที่มนุษย์เป็นผู้สร้างระบบความเชื่อเพื่อประโยชน์ของตนนั้น ความเชื่อได้มีการสืบทอดต่อกันเรื่อยมา และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นตอนและสภาพเศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี ดังเช่น แผนการเกี่ยวกับระบบความเชื่อในลักษณะที่เป็นประสบการณ์สากลของสังคมนี้โดยสรุปองค์ประกอบเกี่ยวกับความเชื่อจะประกอบด้วย แนวคิด พิธีกรรม และผู้ประกอบพิธีกรรม เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับผีนั้น จะมีพิธีกรรมและการติดต่อกับผีโดยผ่านผู้ประกอบพิธีกรรมคือ คนทรง

๓.๒.๒ แนวคิดเรื่องพิธีกรรม

คำว่า พิธีกรรม โดยทั่วไปผู้คนมักจะเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องที่มีระเบียบการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดประการหนึ่ง หรือเข้าใจกันว่าเป็นเรื่องของการปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนา ซึ่งโดยมากมนุษย์เรานั้นมักจะคิดถึงความหมายประการหลังมากกว่า อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาจากกรอบด้านภาษานั้นจะพบว่าคำว่า พิธีกรรม นั้นมีความหมายที่แตกต่างกันไปตามนัยของภาษาและความเข้าใจของผู้ศึกษาในเรื่องดังกล่าวอยู่หลายประการซึ่งสามารถที่จะนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาได้ดังต่อไปนี้

^{๑๑} คณัฏ ไชยโยธา, ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, หน้า ๖๘-๖๙.

คำว่า พิธีกรรม เป็นคำภาษาไทยที่แปลงหรือดัดแปลงและผสมคำจากภาษาบาลีซึ่งคำที่ผสมกันมานั้นก็คือ วิถี แปลว่า ระเบียบชนิดกับคำว่า กัมมะ แปลว่า การกระทำ เมื่อรวมกันก็เป็นพิธีกรรม โดยคำว่าพิธีกรรม หมายถึง การกระทำที่เป็นพิธีคือเป็นวิธีที่จะทำให้สำเร็จผลที่ต้องการหรือการกระทำที่เป็นวิธีการเพื่อให้สำเร็จผลที่ต้องการหรือนำไปสู่ผลที่ต้องการ^{๑๔} หมายความว่า พิธีกรรมเป็นระเบียบการดำเนินการตามคำสอนของศาสนาใดศาสนาหนึ่งแล้วจะก่อให้เกิดความสำเร็จอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นภายหลังจากการดำเนินการตามวิธีการของคำสอนนั้นแล้ว ซึ่งในคำภีร์พระพุทธศาสนาปรากฏว่า มีพิธีกรรมอยู่หลายชนิดที่มีการปฏิบัติกันอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ถ้าหากจะกล่าวถึงพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้วจะพบว่า พิธีกรรมโดยมากจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องพระวินัยเป็นหลัก นอกจากนั้นก็เป็นที่พิธีกรรมที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป

ส่วนคำอธิบายความหมายที่ปรากฏในทัศนะของนักวิชาการที่เกี่ยวข้องดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายคำว่า พิธีกรรม คือ การบูชา^{๑๕}

แสง จันทร์งาม ได้อธิบายว่า คำว่าพิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติทางกาย วาจา ต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในทางศาสนาตามวันและเวลาที่กำหนดไว้และมีบรรยากาศแห่งความศักดิ์สิทธิ์อยู่ด้วยซึ่งการประกอบพิธีนั้นอาจจะทำให้เป็นส่วนตัวก็ได้^{๑๖}

ประมวล ดิคคินสัน ให้ความหมายว่า พิธีกรรม หมายถึง การถ่ายทอดความรู้สึกประสพการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นต่อมาโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์และการรวมกลุ่มรวมจิตใจอันเป็นความสำคัญยิ่งของมนุษย์^{๑๗}

ชัยยุทธ สมประดี ให้ความหมายว่า พิธีกรรมหมายถึงการปฏิบัติตามความเชื่ออย่างมีขั้นตอนและมีระเบียบพิธีโดยมุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์นำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการและผล

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมมิก, ๒๕๓๓), หน้า ๔.

^{๑๕} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕*, (กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๕๖๖.

^{๑๖} แสง จันทร์งาม, *ศาสนศาสตร์*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑), หน้า ๑๓๑.

^{๑๗} ประมวล ดิคคินสัน, *คติชาวบ้าน : การศึกษาด้านมานุษยวิทยา*, (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา ๒๕๒๑), หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

จากความเชื่อที่มนุษย์เรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นประกอบกับความคิดของตนเองทำให้เกิดการประกอบพิธีกรรมขึ้น^{๑๘}

สุเมธ เมธาวิทยานุกูล ได้ให้ความหมายของคำว่า พิธีกรรมคือการกระทำที่คนเรากำหนดขึ้นเป็นขั้นเป็นตอนมีระเบียบวิธีเพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังที่จะดำเนินชีวิตกันต่อไป^{๑๙} หรือ พิธีกรรม หมายถึงวิธีการอย่างหนึ่งที่เป็นสิ่งสมมติขึ้นเพื่อเป็นเสาหลักของจิตใจ ให้มีเครื่องยึดเหนี่ยว และจะนำไปสู่เป้าหมายเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ พิธีกรรมจึงเกี่ยวข้องกับเรื่องของผีสาร เทวดา และศาสนาอันมีความเชื่อเป็นมูลฐาน^{๒๐}

จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้ให้ความหมายว่า พิธีกรรม หมายถึงการกระทำที่เป็นพิธีที่จะให้สำเร็จผลที่ต้องการ หรือการกระทำที่เป็นวิธีการเพื่อให้สำเร็จผลที่ต้องการหรือนำไปสู่ผลที่ต้องการเป็นกิจกรรมร่วมกันของชุมชน เป็นเครื่องฝึกความมีวินัย หรือเป็นพื้นฐานในการที่จะพัฒนาคุณธรรมด้านอื่นๆ เช่น การฝึกกายวาจาให้อยู่ในระเบียบ ก่อให้เกิดปกติสุขขึ้นในสังคมนั้น^{๒๑}

ปราณี จิตวิวัฒนา ได้ให้ความหมายว่า พิธีกรรม หมายถึงลักษณะความเชื่อของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และแสดงออกในการประกอบพิธีกรรมในรูปแบบของการกระทำ ดังนั้นพิธีกรรม จึงเป็นทางเชื่อมระหว่าง ศรัทธา และการกระทำของมนุษย์ในสังคม^{๒๒}

เพ็ญศรี คู้กและคนอื่นๆ ได้ให้ความหมายว่า พิธีกรรม เป็นพฤติกรรมที่บ่งถึงความเชื่อของบุคคลและสังคม การศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมจะทำให้เข้าใจถึงจุดประสงค์ของศาสนาที่แท้จริง จุดประสงค์ของผู้ประกอบพิธีและผลของพิธีที่มีต่อบุคคลและสังคม^{๒๓}

^{๑๘} ชัยยุทธ สมประดิ, **ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องวิญญาณของชาวบ้านตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา**, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖, หน้า ๕-๑๐.

^{๑๙} สุเมธ เมธาวิทยานุกูล, **สังกัปปพิธีกรรม**, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๑-๓.

^{๒๐} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ:บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๔.

^{๒๑} จารุวรรณ ธรรมวัตร, **คติชาวบ้าน**, (มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๓๐), หน้า ๒๕.

^{๒๒} ปราณี จิตวิวัฒนา, **สังคมวิทยาเบื้องต้น**, (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๑๒.

^{๒๓} เพ็ญศรี คู้กและคนอื่นๆ, **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘.

ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์ ได้ให้ความหมายว่า พิธีกรรม หมายถึงการประกอบพิธีกรรมซึ่งเป็นการกระทำที่แสดงออกภายนอก โดยอาศัยเครื่องหมายและสัญลักษณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาษาท่าทาง สิ่งของที่คิดประดิษฐ์ขึ้นหรือที่เป็นอยู่ในธรรมชาติเป็นสิ่ง “จำเป็น” สำหรับมนุษย์เพื่อสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์และแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของตน^{๒๔}

หรือทศนะที่ว่า พิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์ที่ต่อยอดคุณค่าทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวข้องกับระบบความเชื่อทั้งความเชื่อในศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือเชื่อในภูตผีปีศาจ สิ่งที่มีมนุษย์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ โดยพิธีกรรมเป็นความเชื่อเชิงภาคปฏิบัติ ซึ่งจะกระทำในวันพิเศษ อันเป็นการต่อยอดถึงความเชื่อโดยพิธีกรรมและความเชื่อมีความสัมพันธ์ในลักษณะส่งเสริมซึ่งกันและกัน นอกจากนี้กิจกรรมประจำวันเกี่ยวกับวิถีชีวิต โดยทั่วไปก็ถือเป็นกิจกรรมและพิธีกรรมได้เหมือนกัน ถ้าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ตั้งใจทำให้ถูกต้องไม่ผิดกฎ^{๒๕}

นอกจากนั้น หากจะพิจารณาในเชิงสังคมวิทยา นักสังคมวิทยาได้อธิบายความหมายของคำว่า พิธีกรรมเอาไว้ว่า พิธีกรรมเป็นความเชื่อที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นสามารถนำไปสู่การเข้าใจชีวิตของมนุษย์และชุมชนมากขึ้น เพราะพิธีกรรมและความเชื่อทำให้เรามองเห็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม 3 ระดับ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เหตุผลในการสนับสนุนข้อความข้างต้นได้มาจากแนวคิดของ วิคเตอร์ จูเนอร์ (Victor Turner) และ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) โดยแนวคิดของ จูเนอร์ (Turner) ช่วยในการมองความหมายของพิธีกรรมและสัญลักษณ์อันสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมโดยอาศัยสัญลักษณ์ในพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะตอบโต้กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมภายนอกแสดงให้เห็นความต้องการภายในและอุดมคติของชีวิต^{๒๖} ส่วน เกียร์ซ (Geertz) นำเสนอว่า พิธีกรรมทำให้โลกจริงที่เรามีชีวิตอยู่และโลกในจินตนาการปนเปกันภายใต้สัญลักษณ์ชุดหนึ่งที่ทำให้ทั้งสองโลกหลอมรวมกลายเป็นหนึ่งเดียวกัน^{๒๗}

^{๒๔} เสรี พงศ์พิศ, **ศาสนาคริสต์**, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๓), หน้า ๔๓.

^{๒๕} ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์, **พัฒนาการการดำเนินธุรกิจและการธำรงเอกลักษณ์ธุรกิจแบบจีน กรณีศึกษาสองตระกูล**, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕, หน้า ๕.

^{๒๖} Tuner, Victor W. **The Forest of symbols : Aspects of Ndembu Ritual**. (United States of America : Cornell University 1967)p 52-54.

^{๒๗} Geertz, Clifford. “Religion as a Cultural System,” in **Anthropological Approaches to The Study of Religion**. (London : Tavistock Publication 1968) p 29.

จากการอธิบายความหมายของคำว่า พิธีกรรม ของบรรดานักวิชาการที่เกี่ยวข้องมาทั้งหมด เราสามารถที่จะสรุปความหมายได้ว่า พิธีกรรม หมายถึง การประกอบพิธีหรือระเบียบพิธีที่สำคัญทางศาสนาซึ่งมีลักษณะที่สำคัญคือความศักดิ์สิทธิ์ที่ศาสนาทุกศาสนาจะต้องมีพิธีกรรมนี้เป็นส่วนประกอบอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายคือการแสดงออกซึ่งความศรัทธาที่ศาสนิกมีต่อศาสนาหรือองค์ประกอบของศาสนาในด้านอื่นๆ

ในส่วนของความเป็นมาของพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนาจะพบว่า เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยม และมีแนวคิดปฏิเสธพระเวทหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้า ดังนั้น คำสอนของพระพุทธศาสนาจึงมิได้มีแนวทางที่จะมุ่งประกอบพิธีเพื่อการเสริมสร้างหรือบูชาเอาใจเทพเจ้าแต่อย่างใด เพราะพระพุทธศาสนามีความเชื่อที่เป็นอัตลักษณ์ของตนที่แตกต่างจากศาสนาพราหมณ์ก็คือ

(ก) พระพุทธศาสนามีความเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ กล่าวคือเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่เหนือเทพเจ้าและสามารถที่กำหนดชะตากรรมของตนเอง โดยมจําเป็นจะต้องพึ่งพิงอำนาจของพระเจ้าหรือเทพคาฟ้าดินได้ทั้งนี้ก็เพราะมนุษย์สามารถที่จะฝึกและพัฒนาเองให้ดีกว่าสัตว์และบรรดาเทพเจ้าทั้งหลายได้ ดังนั้น พิธีกรรมของพุทธศาสนาจึงมิได้มีเพื่อวัตถุประสงค์ของการเสริมสร้างหรืออ่อนนวย

(ข) พระพุทธศาสนามีความเชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรม หมายถึง ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทำกรรมใดไว้ก็ย่อมจะได้รับผลของการกระทำนั้น ไม่ใช่การรับผลจะมาจากสิ่งอื่น

(ค) พระพุทธศาสนามีความเชื่อต่อความจริงที่เกิดจากเหตุและผล คือ เชื่อในหลักการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ในเรื่องของอิทัปปัจจยตา และปฏิจจสมุปบาทที่เห็นว่า ความจริงมิได้มาจากการคลบันดาล แต่มาจากเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยกัน หรือความจริงมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเพียงลำพัง แต่จะต้องเป็นสิ่งที่มิมีที่มาจากเหตุและผล

ด้วยหลักความเชื่อพื้นฐานดังกล่าว พิธีกรรมของพระพุทธศาสนาจึงมิได้เกิดขึ้นมาเพื่อสนอง หรือเพื่อการอ่อนนวยนสิ่งศักดิ์สิทธิ์แต่ประการใด อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาถึงความ เป็นมาของพิธีกรรม แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะไม่สนับสนุนการประกอบพิธีกรรมตามนัยของศาสนาเทวนิยมโดยทั่วไป แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธว่า พิธีกรรมเป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย เพราะจริงแล้วพิธีกรรมยังมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาอยู่ไม่น้อย ในฐานะที่พิธีกรรมเป็นสิ่งที่สื่อถึงพระธรรมและพระวินัยได้^{๒๔}

^{๒๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) พิธีกรรมไครว่าไม่สำคัญ, หน้า ๓๔.

สำหรับความเป็นมาของพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนามีบ่อเกิดมาจากการที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดให้ศาสนิกปฏิบัติต่อพระองค์หรือบริบทของแนวคิดของพระองค์ให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่น พิธีกรรมการแสดงตนเป็นอุบาสกของตปุสสะ หรือพิธีการบวชแบบเอหิภิกขุอุปสมบทของปัญจวัคคีย์ หรือการประกาศตนเป็นอุบาสกอุบาสิกาของมารดาธิดาของพระยสกุลบุตร ซึ่งพิธีกรรมในช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นพิธีกรรมที่ไม่ได้มีความสลับซับซ้อนหรือมีเงื่อนไขมากนัก ทั้งยังเป็นไปอย่างเรียบง่าย และไม่มีนัยของการอ่อนน้อม แต่มีเนื้อหามุ่งถึงความหลุดพ้นหรือการเรียนรู้หลักธรรมวินัยของพระพุทธศาสนาโดยการอาศัยศรัทธาที่มีต่อพระพุทธองค์เป็นหลัก

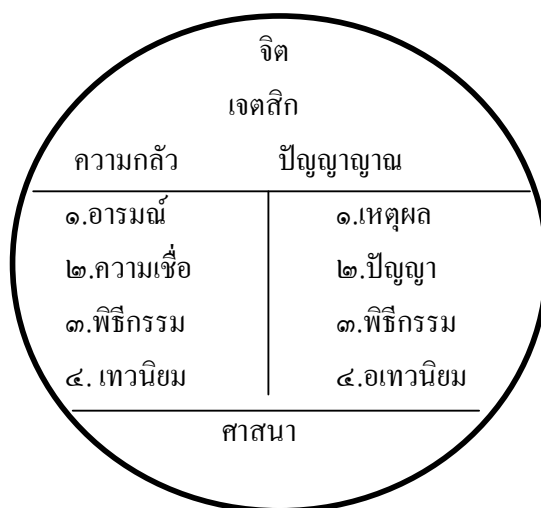
อย่างไรก็ตาม ในระยะต่อมาเมื่อสังคมของชาวพุทธมีขนาดใหญ่มากขึ้น สงฆ์เพิ่มจำนวนมากขึ้นและมีแนวโน้มของการละเมิดพระธรรมวินัยมากขึ้น พระพุทธองค์จึงได้กำหนดให้มีประกอบพิธีที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้พิธีกรรมเหล่านั้นได้มีส่วนในการคัดกรองบุคคลอันจะเป็นการธำรงรักษาพระธรรมวินัยและการฝึกฝนตนเองของสมาชิกในสังคมสงฆ์ เช่น พิธีกรรมการบรรพชาอุปสมบท พิธีกรรมการแสดงอาบัติ หรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบแลชำระอธิกรณ์สงฆ์ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นพิธีที่มีจุดประสงค์เพื่อการธำรงรักษาพระธรรมวินัย นอกจากนั้น ในส่วนของชาวบ้านพระพุทธศาสนาก็ได้กำหนดให้มีประกอบพิธีกรรมที่ไม่ขัดต่อหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น พิธีการรักษาศีล พิธีการถวายทาน มีสังฆทาน เป็นต้น หรือพิธีกรรมที่เนื่องด้วยการกระทำความดี โดยพิธีกรรมดังกล่าวจะต้องมีพื้นฐานอยู่ในหลักของศีล – สมาธิ และปัญญา จนอาจกล่าวได้ว่า ความเป็นมาของพิธีกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีบ่อเกิดมาจากพระธรรมวินัยอันถือได้ว่าเป็นหลักการของพระพุทธศาสนา ซึ่งถ้าหากจะพิจารณาความเป็นมาของพิธีกรรมในทัศนะของพระพุทธศาสนาที่จะพบว่า พระพุทธศาสนาเห็นว่าพิธีกรรมมีบ่อเกิดมาจากความเชื่อ แต่ความเชื่อดังกล่าวมิได้มีพื้นฐานมาจากความกลัว เพราะความเชื่อนั้นหากกล่าวกันตามหลักการแล้วย่อมมีอยู่ ๒ ประการ คือ (๑) กลัวแล้วจึงเชื่อ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความกลัวเป็นพื้นฐานของจิต คือรักตัวกลัวตาย หรือรักสุขเกลียดทุกข์ ดังนั้น เมื่อมนุษย์เผชิญกับภัยธรรมชาติหรือปรากฏการณ์ที่ตนเองหาคำตอบไม่ได้ก็จะกลัวเมื่อเกิดความกลัวก็จะหาที่พึ่งเช่น ป่าไม้ภูเขา อาราม รุกขเจดีย์^{๒๕} โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นจะป้องกันอันตรายให้กับตนเองได้ จัดเป็นความเชื่อที่เกิดมาจากความกลัว หรืออาการกลัวแล้วจึงเชื่ออันเป็นธรรมชาติของมนุษย์และสัตว์โดยทั่วไป (๒) กลัวแล้วก็เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เช่น การเข้าถึงพระรัตนตรัยคือพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์ การเริ่มต้นความกลัวแล้วเชื่อในกรณีเช่นนี้

^{๒๕} บ.ธ.(ไทย)๒๕/๑๘๘-๑๘๙/๘๒.

พระพุทธศาสนาเห็นว่า เป็นการเริ่มต้นของการสร้างความมั่นใจให้กับมนุษย์ในฐานะที่ความเชื่อแล้วยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งยอมจะก่อให้เกิดความมั่นใจและหลุดพ้นจากความกลัวเหล่านั้นได้ ซึ่งความเชื่อในข้อนี้เฉพาะในทัศนะของพระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นความเชื่อที่มีเหตุมีผล หรืออาจจะสรุปความเชื่อได้ ๒ ประการ อีก ก็คือ (๑) ความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยเหตุผลจัดเป็นความเชื่อแบบมมาย และความเชื่อที่ประกอบไปด้วยเหตุผลหรือปัญญาจัดได้ว่า เป็นความเชื่อที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง^{๓๐} และพระพุทธศาสนาก็ได้สนับสนุนความเชื่อในข้อที่สองก็คือการเชื่ออย่างมีเหตุผล

จากการกล่าวมา หากจะพิจารณาถึงบ่อเกิดของพิธีกรรมจะพบว่า พิธีกรรมมีบ่อเกิดมาจากความกลัวในจิตใจของมนุษย์ที่พัฒนามาเป็นความเชื่อใน ๒ ชนิดดังกล่าวมา และพิธีกรรมที่ปรากฏออกมาจากความเชื่อดังกล่าวก็จะมีลักษณะอยู่ ๒ ประการคือ (๑) พิธีกรรมที่มีเหตุผล และ (๒) พิธีกรรมที่ไม่มีเหตุผล ส่วนจะมากจะน้อยก็ขึ้นอยู่กับความเชื่อและแนวทางของแต่ละศาสนาที่จะอธิบายแก่ศาสนิกของตน ซึ่งกรอบแนวคิดในเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นที่มาของศาสนาต่าง ๆ นั้น เราสามารถที่จะพิจารณาได้จากแผนภาพนี้^{๓๑}

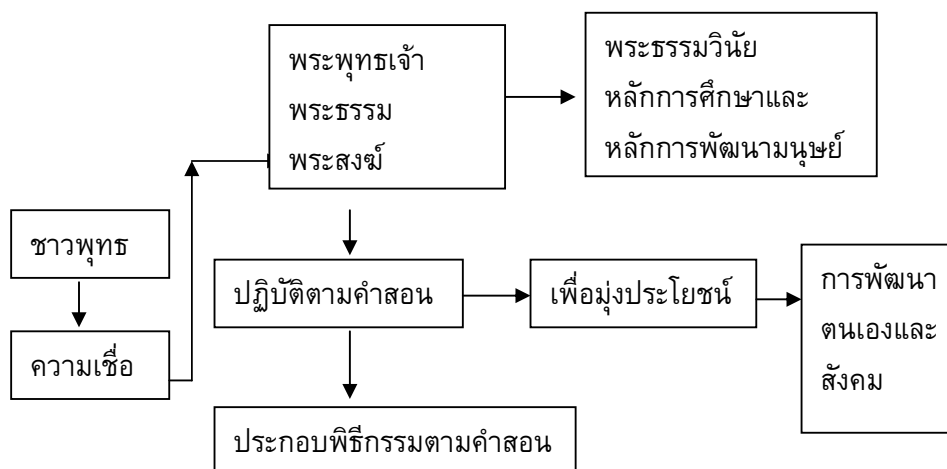

จากแผนภาพข้างต้นจะพบว่าพิธีกรรมไม่ว่า จะเป็นศาสนาทางนิยมหรืออเทวนิยมก็มีบ่อเกิดมาจาก จิต ที่มีความกลัวตามสัญชาตญาณเป็นพื้นฐาน แต่จะมีจุดแยกตรงที่ตัวคำสอนของแต่ละ

^{๓๐} ทวี ผลสมภพ **ปรัชญาศาสนา**, (กรุงเทพฯ ๑ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒), หน้า ๑๒๗.

^{๓๑} แผนภาพนี้ปรับปรุงจาก เดือน คำดี, **ศาสนศาสตร์**, (กรุงเทพฯ ๑ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๕.

ศาสนาว่า จะเข้าไปเน้นย้ำในเรื่องอะไรระหว่าง (๑) อารมณ์ และ (๒) เหตุผล ถ้าเน้นย้ำในเรื่องอารมณ์พิธีกรรมก็จะโน้มเอียงไปทางบูชา เช่น สรวง สังเวช อ้อนวอน บรรดาสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ หรือเหนือจิตใจของมนุษย์ แต่ถ้าคำสอนใดเน้นย้ำในเรื่องของเหตุผลหรือสติปัญญา พิธีกรรมนั้นก็ จะโน้มเอียงไปในหลักการและความถูกต้องมีเหตุผล โดยมุ่งที่จะเป็นกรอบในการฝึกฝนศักยภาพของมนุษย์มากกว่า การสยบยอมอำนาจของบรรดาเทพเจ้าทั้งหลาย และเมื่อก้าวถึงพิธีกรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ก็จะพบว่า มีบ่อเกิดมาจากความมีเหตุผลตามหลักคำสอน ซึ่งคำสอนดังกล่าวมุ่งที่จะจัดความกลัวของมนุษย์และพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้สามารถพึ่งตนเอง และเป็นอิสระจากการครอบงำของกิเลสได้ หรือสรุปง่าย ๆ คือเป็นหลักที่ว่าด้วยการศึกษาและการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ดังนั้น โดยวัตถุประสงค์สำคัญของพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนาก็คือมุ่งให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองเป็นหลักภายใต้กรอบของพระธรรมวินัย ดังนั้น จึงจะพบว่า พิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา มิได้เกิดขึ้นมาจากความกลัวต่ออำนาจของบรรดาเทพเจ้าทั้งหลาย แต่เกิดมาจากความมุ่งหวังที่จะใช้เป็นกรอบในการศึกษาและพัฒนางานตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งบ่อเกิดดังกล่าวเราสามารถพิจารณาได้จากแผนภูมิ ดังนี้

จากกรอบแนวคิดดังกล่าวจะพบว่า กรอบของการเกิดขึ้นของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณาได้เป็น ๔ ประการคือ (๑) ด้านหลักการ คือ หลักพระธรรมวินัยอันเป็นเนื้อหาของปรัชญาคำสอนของพระพุทธศาสนา (๒) ด้านสถาบันพระรัตนตรัยอันได้แก่ พระ

พุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งจัดเป็นสรณะที่ชาวพุทธจะพึงยึดเหนี่ยวหรือมีศรัทธา^{๓๒} คือเป็นสถาบันแห่งความเชื่อที่ชาวพุทธจะพึงมี (๓) ด้านพิธีกรรมตามคำสอนซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย และ (๔) ด้านตัวบุคคล คือชาวพุทธที่เป็นผู้มีความเชื่อในคำสอนและแนวทางปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

ในองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการนี้จะเริ่มจากการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้พระธรรมและก่อตั้งสังคมสงฆ์ขึ้น และทรงสรุปว่าเนื้อหาของพระพุทธศาสนาทั้งหมดก็คือพระธรรมวินัยอันเป็นหลักด้านการศึกษาและพัฒนามนุษย์ ซึ่งในพระธรรมวินัยนั้นก็จะมีทั้ง (๑) แนวปฏิบัติด้านคำสอนคือวิธีปฏิบัติล้วน ๆ เพื่อการบรรลุจุดหมายของพระพุทธศาสนาคือพระนิพพานได้แก่ สมถและวิปัสสนา (๒) แนวทางปฏิบัติด้านขั้นตอนและระเบียบการต่าง ๆ ที่เรียกว่าพิธีกรรมเพื่อมุ่งประโยชน์จากการประกอบพิธีกรรมคือ การให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาอันเป็นหลักสำคัญของพระธรรมวินัยนั้น เมื่อมนุษย์มีความเชื่อต่อสถาบันคือพระพุทธพระธรรมและพระสงฆ์แล้วก็จะปฏิบัติตามคำสอนด้วยการปฏิบัติธรรมหรือการประกอบพิธีอันเนื่องด้วยคำสอนก็จะทำให้เข้าถึงเป้าหมายอันเป็นผลของพุทธศาสนาคือการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าบ่อเกิดของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นล้วนเป็นสิ่งที่มาจากพระธรรมวินัยหรือมีความเกี่ยวข้องกับเหตุ ๒ ประการ คือ (๑) พระธรรมคำสอนที่สำคัญ และ (๒) พระวินัยคือระเบียบข้อบังคับอันเป็นกรอบในการฝึกฝนและพัฒนาตนมนุษย์และสังคม หรือจะสรุปตามนัยของความเชื่อทางศาสนาก็จะพบว่า พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามีบ่อเกิดมาจากการปฏิบัติตามความศรัทธาที่มีต่อพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนานั้นเอง

๓.๓ ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทย

ก่อนที่จะศึกษาในประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะต้องกล่าวถึงบริบทของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทยมากล่าวเสียก่อน เนื่องจากว่าความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมีปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมไทย และ โดยเฉพาะในปัจจุบันแล้วถือเป็นกระแสความเชื่อที่กำลังได้รับ

^{๓๒} ศรัทธา ๔ คือ (๑) กรรมสิทธิ์ เชื่อเรื่องกรรม (๒) วิปากสิทธิ์ เชื่อเรื่องผลของกรรม (๓) กัมมัตสกดสิทธิ์ เชื่อเรื่องความมีกรรมเป็นของตนเอง และ (๔) ตถาคตโพธิ์สิทธิ์ เชื่อเรื่องการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและคำสอนของพระองค์ รวมถึงเหล่าสาวกผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ดู จินดา จันท์แก้ว, **พุทธญาณวิทยา** กำเนิด ศรัทธา และตรรก, ในสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ ๑๕, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖๖.

ความนิยมกันอยู่ เหตุเพราะในปัจจุบันการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้มีปรากฏอยู่ในเนื้อหาของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยสังคมจะมีการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในโอกาสที่แตกต่างกัน เช่น ขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ หรือในวันสำคัญอื่น ๆ อีก ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในสังคมไทยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๓.๓.๑ ความหมายของคำว่าสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทย

สำหรับคำว่า “สะเดาะเคราะห์ต่ออายุ” มีองค์ประกอบของคำอยู่ ๓ คำ คือคำว่า สะเดาะ กับคำว่า เคราะห์ และคำว่าต่ออายุ โดยแต่ละคำก็จะมี ความหมายตามที่มีผู้ได้ให้คำนิยามไว้ดังต่อไปนี้

คำว่า สะเดาะ หมายถึง การทำให้หลุดออกมาด้วยอำนาจของคาถาอาคม เช่น สะเดาะโซ่ตรวน สะเดาะกุญแจ หรือการทำให้สิ้นหรือทำให้เบาบางไป เช่น การทำบุญสะเดาะเคราะห์ปล่อยนกปล่อยปลา หรือการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น^{๓๓}

ส่วนคำว่า เคราะห์ หมายถึง สิ่งที่เราวิตกอยู่ในจิตใจ โดยการเชื่อถือตามประเพณี เคราะห์มีความสัมพันธ์กับดวงดาวเช่น ดวงจันทร์ ดาวพฤหัสบดี และดาวศุกร์ เป็นเคราะห์ดี ถ้าเสวยอายุเรา เราก็จะพบแต่สิ่งที่ดี ส่วน ดาวอังคาร ดาวเสาร์ ดวงอาทิตย์เป็นดาวร้าย ถ้าเสวยอายุเราก็จะพบแต่สิ่งที่ไม่ดี ดังนั้น จึงมีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์^{๓๔} หรือหากพิจารณาจากความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานก็จะพบว่า คำว่า เคราะห์ หมายถึง คำที่ใช้เรียกชื่อดวงดาวในทางโหราศาสตร์เป็นดาวเฉพาะ ๘ ดวง เรียงตามลำดับมหาทักษาคือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ พฤหัสบดี ราหู ศุกร์ เกตุ ซึ่งถือกันว่ามีเทวดาประจำแต่ละดวงว่าดาวพระเคราะห์และเรียกดาวพระเคราะห์ทั้งหมดนี้ว่า ดาวนพเคราะห์ ถือว่าเป็นดาวที่ยึดโชคของคน หรือหมายถึงสิ่งที่น่าผลมาให้โดยไม่ได้คาดหมาย เช่น เคราะห์ร้าย เคราะห์ดี แต่คำนี้มักนิยมใช้ในทางไม่ดี เช่น เคราะห์ร้าย ฟาดเคราะห์ เป็นต้น^{๓๕} หรือ คำว่า เคราะห์ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นกับชีวิตมนุษย์ มีทั้งเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้าย สิ่งที่ดีเรียกว่า สุขเคราะห์ ไม่ดีเรียกว่า บาบเคราะห์ ก่อนที่บุคคลจะประสบเคราะห์ไม่ว่าทางดีหรือทางร้ายก็จะมีเครื่องหมายปรากฏให้เห็นก่อน เรียกว่า ลาง ลางที่จะบอกว่ามีเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้าย เช่น เห็นบั้ง เห็นงูทำทาน เห็นจิ้งจกร้องทัก เมื่อมีลางบอกเหตุในทางไม่ดี

^{๓๓} สำนักราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒ หน้า ๑๑๕๑

^{๓๔} สวิง บุญเจิม, มรดกอีสาน. (อุบลราชธานี : อีสานออฟเซ็ทการพิมพ์, ๒๕๓๖) หน้า ๑๐๕.

^{๓๕} สำนักราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒ (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊ค ๒๕๔๖) หน้า ๒๕๕.

ก็ต้องทำการเสียเคราะห์ หรือสะเดาะเคราะห์ ซึ่งถ้าทำให้ถูกพิธี เคราะห์ก็จะหาย ถ้าทำไม่ถูกพิธี เคราะห์จะไม่หาย^{๓๖}

ส่วนคำว่า ต่ออายุ หมายถึง การเพิ่มระยะเวลาในการดำรงชีวิตอยู่ โดยการประกอบ พิธีกรรมทางศาสนา หรือตามความเชื่อของคนเพื่อมุ่งหวังว่าการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจะสามารถยืดอายุต่อไปได้ หรือการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาอาการป่วยให้สามารถมีชีวิตยืนยาว

เมื่อนำเอาคำศัพท์ทั้ง ๓ คำมารวมกันแล้ว ก็จะมีความหมายตามที่ผู้คนในสังคมไทยเข้าใจ กันก็คือ คำว่า สะเดาะเคราะห์ต่ออายุ จึงหมายถึง การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อทางศาสนา เพื่อมุ่งหวังให้ (๑) เคราะห์ร้ายตามความเชื่อในหลักโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ ให้หลุดพ้นไปจาก ชีวิตของตนเอง และ (๒) ด้วยการกระทำเช่นนั้นย่อมจะส่งผลให้ผู้ร่วมพิธีกรรมสามารถที่จะมีอายุ ยืนยาวต่อไปได้ ซึ่งหากกล่าวเฉพาะคำว่าสะเดาะเคราะห์ กับคำว่าต่ออายุก็เป็นคำที่มีความหมาย เดียวกัน หรือความหมายที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เมื่อเราพูดถึงคำว่า สะเดาะเคราะห์ก็จะมุ่งถึง ความหมายของการประกอบพิธีกรรมเพื่อชำระหรือขจัดปัดเป่าเคราะห์ร้ายออกจากชีวิตของตน และหากพูดถึงคำว่าต่ออายุก็จะหมายถึง การกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วมีผลต่อการยืดอายุ หรือต่อลมหายใจของคนผู้นั้นให้ออกไปอีกได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมก็จะพบว่าทั้งสองคำนั้น มีความหมายเดียวกัน แต่นิยมที่จะนำมาใช้เป็นคำๆ เดียวกัน

๓.๓.๒ ความเป็นมาของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทย

ตามธรรมชาติโดยปกติของมนุษย์ทั่วไปจะมีธรรมชาติเหมือนกันอยู่ประการหนึ่งก็คือความ รักตัวกลัวตาย ซึ่งเมื่อมนุษย์ประสบกับเหตุที่จะเข้าไปบั่นทอนความมีอยู่ของชีวิตของตนไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอุบัติเหตุหรือสงคราม ภัยธรรมชาติ หรืออันตรายจากสัตว์ร้ายหรืออุบัติเหตุวิญญูตาม ความเชื่อต่างๆ ที่มนุษย์ว่า เหตุการณ์ดังกล่าวนั้นส่งผลกระทบต่อการเป็นอยู่หรือการมีชีวิตอยู่อย่าง สุขสบายตามปกติของตน หรือคนรอบข้างป่วยล้มหมอนนอนเสื่อ หรือสูญเสียชีวิต ก็จะพยายามหา สาเหตุให้ได้ว่าอันตรายเหล่านั้นมีสาเหตุมาจากอะไร เมื่อทราบก็จะพยายามหาวิธีการ ในการต่อสู้ ฟันฝ่ากับอุปสรรคข้อขัดข้องเหล่านั้นให้หายไป เช่น การแก้ไขปัญหากจากการถูกสัตว์ทำร้ายด้วยการ ออกล่าเพื่อให้สัตว์ตัวนั้นตายหรือกลัวจนต้องหนีไป หรือหากเป็นภัยธรรมชาติก็จะอพยพผู้คนจาก สถานที่ที่เป็นอันตราย แต่ถ้าหาสาเหตุไม่พบก็มักจะกล่าวโทษผีนางไม้ เทวดาอารักษ์ หรือสิ่ง คักคิลีทธิอันเร้นลับเหนือธรรมชาติเป็นผู้บันดาลให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามมนุษย์จำเป็นต้องหา

^{๓๖} สาลี รักสุทธี. สืบสานตำนานงานบุญ ประเพณีอีสาน. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๔) หน้า ๑๘๔.

แนวทางป้องกัน หรือขจัดปัดเป่าเหตุร้ายนั้น ให้ผ่านพ้นไปเพื่อความสงบสุขของชีวิตที่มีสาเหตุมาจากธรรมชาติดังกล่าว ซึ่งวิธีการที่จะนำมาใช้เพื่อการกำจัดทุกข์ภัยของมนุษย์ในยุคแรกก็คือ วิธีการทางไสยศาสตร์หรือวิธีการทางศาสนาดั้งเดิมโบราณตามความเชื่อของคนในแต่ละพื้นที่ โดยพิธีกรรมที่ถือว่าเป็นการขจัดปัดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิตของตนมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน แต่โดยมากผู้คนจะเรียกพิธีกรรมเหล่านั้นว่า “ การสะเดาะเคราะห์”^{๓๖} ซึ่งในสมัยก่อนถ้ามีเหตุการณ์ไม่ดีเกิดขึ้นหรือเรื่องอัปมงคลเขาจะทำพิธีบูชาขัยญ โดยจะใช้ข้าว ไม้ โค แกะ แพะ มาสุ่มไฟเผาให้เป็นถ้ำ ถ่าน พร้อมกับพิธีกรรมเวทมนตร์ประกอบพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งการทำพิธีกรรมเหล่านี้เชื่อว่าจะหายจากเรื่องอัปมงคลทั้งสิ้น โดยเชื่อว่าสัตว์ที่ตายลงไปจะเป็นตัวแทนรับเอาสิ่งที่ไม่ดีอัปมงคลออกไปจากตัวบุคคลนั้น และพิธีบูชาขัยญในสมัยต่อมาได้เปลี่ยนมาเป็นการสะเดาะเคราะห์โดย ปล่อยนก ปล่อยปลา จัดทำพิธีกรรมโดยใช้บทสวดมนต์แทน ในที่สุดพิธีกรรมบูชาขัยญก็เสื่อม มนุษย์ต้องเปลี่ยนวิธีการกระทำเพื่อเกิดความปลอดภัยในชีวิต มาเป็นการจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ โดยมีหมอธรรมเป็นตัวแทนในการติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่บนฟ้า จะเห็นได้ว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการความปลอดภัยในชีวิต จะหาสิ่งที่เป็นที่พึงพอใจเพื่อให้ผ่อนคลายลงบ้าง^{๓๗}

โดยทั่วไปมนุษย์เราจะมีเชื่อว่ามีพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์มีความเป็นมาตั้งแต่อดีตกาลซึ่งไม่มีหลักฐานกำหนดแน่ชัดว่าเกิดขึ้นในสมัยใด ไสยศาสตร์แขนงนี้เดิมทีแล้วเป็นพิธีของพราหมณ์ในประเทศอินเดียได้กระทำกันมาเป็นเวลานานหลายยุคหลายสมัยตั้งแต่โบราณ หรือก่อนพุทธกาลและพวกพราหมณ์ได้นำเอามาเผยแพร่ก่อนใคร และได้ดำเนินพิธีกรรมนี้สืบเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ในส่วนของพระพุทธศาสนาเมื่ออุบัติขึ้นมาจากการตรัสรู้ของพระสมเด็จเจ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ก็ได้พยายามปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของผู้คนในสมัยพุทธกาลหลายเรื่อง

ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปยังดินแดนต่าง ๆ ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ยังคงมีการปรับใช้วิธีการในการเผยแผ่ในลักษณะของการพยายามที่จะเข้าไปปรับเปลี่ยนความเชื่อบางอย่างของผู้คนในดินแดนนั้น ๆ ให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาโดยไม่ต้องไปยุติความเชื่อหรือล้มเลิกความเชื่อเดิมของชนพื้นเมืองทุกอย่าง เป็นแต่เพียงว่า พิธีกรรมอะไรก็ตามที่พอจะเป็นไปได้ไม่ขัดกับหลักการของพระพุทธศาสนามากนักก็จะปรับให้เข้ากับความเชื่อของพระพุทธศาสนา

^{๓๖} จำเนียร พันทวี. พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมูม้น. ปรินิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐, หน้า ๗๕.

^{๓๗} จารุวรรณ ธรรมวัตร คดีชาวบ้านอีสาน. (กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา, ๒๕๒๘) หน้า ๑๒๕.

ยกตัวอย่าง พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งในสมัยพุทธกาลดูเหมือนว่า พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า เจริญงานวิชา คือเป็นกิจที่พระภิกษุไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวเพราะเป็นวิชาที่ขวางทางพระนิพพาน^{๓๕} แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปสมัยหลังพุทธกาล พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปสู่ดินแดนต่างๆ พิธีกรรมความเชื่อที่ชาวพื้นเมืองในท้องถิ่นนั้น ๆ มีความเคารพเชื่อถือกันอยู่ พระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ห้ามเป็นแต่เข้าไปปรับหรือประยุกต์พิธีกรรมบางอย่างของพุทธเข้าไป เช่น เดิมที่การประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ หรือโหราศาสตร์บางอย่างจะต้องมีหมอผีหรือ พราหมณ์เป็นผู้ดำเนินการ แต่พอพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปถึงก็ได้ปรับเปลี่ยนพิธีกรรมนั้นมาเป็นพิธีกรรมแบบพุทธด้วยการให้พระสงฆ์เป็นผู้เข้าไปผู้ดำเนินการเอง หรือให้บุคคลที่ได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระพุทธศาสนาแล้วให้เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมดังกล่าว รวมถึงการพยายามปรับบทสวดมนต์ที่เดิมที่เป็นพระเวทให้เปลี่ยนมาใช้พระพุทธรูปหรือพระปริตรแทน ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการอย่างหนึ่งของการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่มีพัฒนาการมาจากลัทธิความเชื่อดั้งเดิมมาเป็นความเชื่อตามกรอบคำสอนพระพุทธศาสนา และนอกจากนั้นยังพบว่า ในบางพื้นที่ที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าไปถึง นักปราชญ์ชาวพุทธก็ได้พยายามเชื่อมโยงความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์และโหราศาสตร์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธศาสนา เช่น ในสังคมไทยที่มีการแต่งงานนิทานหรือตำนานว่าด้วยเรื่องนพเคราะห์ซึ่งพุทธว่า ในสมัยพระพุทธกาล ชาวเมืองชมพูทวีปได้พากันไปกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่าเทวดาทิ้ง ๕ พระองค์เข้ามาเสวยอายุคนทั้งปวงนั้น เหตุใดจึงทำให้คนเหล่านั้นได้รับความทุกข์ยาก ต้องเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ได้รับความทุกข์เวทนาด้วยประการต่างๆ จะให้แต่ในทางที่ดีอย่างเดียวไม่ได้หรือ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า อย่าว่าแต่ท่านทั้งหลายเลย แม้แต่พระองค์พระตถาคตเอง เทวดาทิ้ง ๘ ก็ไม่ละเว้น ก็ยังให้คุณบ้างให้โทษบ้างเหมือนกัน และเพื่อจะทรงอนุเคราะห์แก่มนุษย์ทั้งหลาย พระองค์จึงตรัสสั่งให้พระโมคคัลลานะ ไปถามเทวดาคูว่า จะทำประการใดจึงจะพ้นโทษที่เกิดขึ้นในระหว่างกำลังของเทวดาที่เสวยอายุนั้นได้ เทวดาจึงบอกวิธีแก่พระโมคคัลลานะ ดังนี้

(๑) เมื่อพระอาทิตย์เสวยอายุให้เอาใบฟักข้าว ๑ ทองกลาง ใบมน ๑ จันทร์ทั้งสอง ฝักส้มป่อย ๑ ต้ม ไปสละหัว จะหายทุกข์ภัยทั้งหลายแล

^{๓๕} พระมหาปริชา ปริญาโณ. ประเพณีโบราณไทยอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ ๕ (อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม ๒๕๒๕) หน้า ๒๕.

(๒) เมื่อพระจันทร์เสวยอายุ ให้เอาใบสนุ่น ๑ เปลือกทอง ดั้นบวบขม ๑ ฝัก ส้มป่อย ๑ ต้ม ประสระหัว หายทุกข์โทษทั้งหมดแล

(๓) เมื่อพระอังคารเสวยอายุ ให้เอาแก่นระกำ ๑ รากมะงั่ว แกแล ๑ นิลังกาสา ๑ เปลือกทองหลวง ใบมน ๑ ลูกจันทร์ ๑ ฝักส้มป่อย ๑ ต้มประสระหัว หายทุกข์ภัยทั้งหลายแล

(๔) เมื่อพระพุธเสวยอายุ ให้เอานิลังกาสา ๑ งาเม็ด ๑ ลูกอุโลก ๑ ไพล ๑ ฝัก ส้มป่อย ๑ ต้ม ประสระหัว หายทุกข์ทั้งปวงแล

(๕) เมื่อพฤหัสบดีเสวยอายุ ให้เอาเปลือกชาก ๑ แก่นสน ๑ แก่นระกำ ๑ ราก ขนุน ๑ ราก ท้ายยม่อม ๑ บวบขม ๑ ฝักส้มป่อย ๑ ต้มประสระหัว หายทุกข์โทษทั้งหลายแล

(๖) เมื่อพระศุกร์เสวยอายุ ให้เอารากมะขามป้อม ๑ ข้าวแก้ว ๑ แกแล ๑ ราก อ้อยช้าง ๑ แก่นสน ๑ รากสลิด ๑ ฝักส้มป่อย ๑ ต้มประสระหัว หายทุกข์ภัยแล

(๗) เมื่อพระเสาร์เสวยอายุ ให้เอารากแฝกหอม ๑ จันทร์หอม ๑ ชะมดหอม ๑ แก่นไม้ซาก ๑ รากไผ่ป่า ๑ ขอนดอก ๑ ฝัก ส้มป่อย ๑ ต้มประสระหัว หายทุกข์โทษภัยทั้งหลายแล

(๘) เมื่อพระราหูเสวยอายุ ให้เอาใบพลับพลึง ๑ รากฝักกลาด ๑ รากมะเขือขึ้น ๑ ว่านน้ำ ๑ ใบทองหลวงใบมน ๑ ดิปลี ๑ เปลือกมัน ๑ เพกา ๑ ฝักส้มป่อยมาต้มประสระหัว หายทุกข์ภัยทั้งปวงแล หากท่านใดสามารถกระทำตามที่กล่าวมานี้ได้ ภัยอันตรายต่าง ๆ และความทุกข์ทั้งหลายที่เคยเบียดเบียนท่านก็จะมลายสูญสิ้นแล^{๑๐}

ซึ่งตำนานเช่นนี้ถือว่าเป็นตำนานที่บรรดานักปราชญ์ทั้งหลายได้พยายามที่จะแต่งขึ้นมาเพื่อที่จะให้เกิดความเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างพระพุทธศาสนากับหลักความรู้ทางโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ ซึ่งก็คือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ได้มีความคิดหรือขัดแย้งกับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาแต่ประการใด เป็นแต่เพียงว่าให้เป็นอุบายเพื่อที่จะให้ผู้คน ได้มีความเชื่อที่ยึดโยงอยู่กับพระพุทธศาสนา ดังนั้น เราจึงจะพบว่ากรอบความคิดความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของสังคมไทยเป็นกรอบความเชื่อที่มีพื้นฐานมาจากการผสมผสานความเชื่อหลาย ๆ ส่วนเข้าด้วยกัน ได้แก่ (๑) ความเชื่อของศาสนาดั้งเดิม ได้แก่ ศาสนาผี โหราศาสตร์และไสยศาสตร์ เป็นต้น (๒) ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งอดีตเคยมีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคมไทยมาก่อน และ (๓) พระพุทธศาสนา ซึ่งส่วนผสมทั้งหมดถือว่าเป็นความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านหรือ

^{๑๐} พ.สุวรรณ, การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบไทย (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์พิภพ ๒๕๔๖) หน้า ๒๐-

Popular Buddhism^{๑๑} ซึ่งเป็นกระแสของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน และความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุดังกล่าวก็มีปรากฏอยู่ในสังคมไทยทุกพื้นที่ทุกจังหวัดและแต่ละพื้นที่ก็จะมี ความสลับซับซ้อนของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้แตกต่างกันไป

อนึ่ง หากจะพิจารณาถึงความเป็นมาของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทย นั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยไว้เกี่ยวกับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุว่ามีมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ด้วยปรากฏหลักฐานในหนังสือดำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ นางนพมาศว่า “...พระเจ้าแผ่นดิน พระราชวงศ์ สมณชีพรามณ์ และประชาชนทั่วไป ได้ประกอบ พิธีบำเพ็ญกุศล ในวันวิสาขบูชา (เดือน ๖) ด้วยการรักษาศีล ฟังธรรม ถวายสังฆทาน แจกทาน ได้ ชีวิตสัตว์ ปล่อยนกปล่อยปลา ปล่อยเต่า เป็นต้น”^{๑๒} และได้รับการสืบทอดมาจนถึงสมัยอยุธยา รัตนบุรี และรัตนโกสินทร์จนถึงสมัยปัจจุบัน

ซึ่งเราจะพบว่าในสังคมไทยนิยมที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเพื่อความ สงบสุขของชีวิตและเพื่อจะสร้างความปลอดภัยให้ตนเอง โดยไม่ได้รังเกียจหรือดั่งเลสงสัยว่า พิธีกรรมนั้นจะมีที่มาอย่างไร ทั้งนี้เพราะคนไทยโดยมากจะมีความเชื่อในเรื่องดาราศาสตร์และ โสยศาสตร์เป็นทุนอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อรู้สึกไม่สบายใจในเคราะห์กลางต่าง ๆ ก็จะไปหาผู้รู้เพื่อที่จะได้ กระทำพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ โดยความเชื่อถือศรัทธาด้านการสะเดาะเคราะห์ คุณจะ เป็นที่พึงพอใจสำคัญของคนไทยมานาน ทั้งนี้ก็เพราะการสะเดาะเคราะห์นั้นเป็นการขับไล่สิ่งอัปมงคล ต่างๆ หรือปัดรังครวญสิ่งชั่วร้ายให้พินาศไปทั้งยังเป็นการเรียกขวัญให้กลับคืนมา กรณีที่ประสบ เหตุภัยร้ายแรงต่างๆ เช่น ไฟผ่าบ้าน ต้นไม้ล้มทับบ้าน หรือมีเหตุไม่เป็นมงคลเกิดขึ้น เช่น ฝันร้าย มี กากะหลังกาบบ้าน ฐเข้าบ้าน หรือ ต่อ แตนทำรังในบ้าน เป็นต้น

๓.๓.๓ ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทย ๔ ภาค

เป็นที่ทราบกันว่าคนไทยนั้นมีความเชื่อในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมาตั้งแต่สมัย โบราณ โดยได้รับการปลูกฝังให้เชื่อในเรื่องสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์ เรื่องของวิญญูณ ภูตผีปีศาจ ตลอดจน อำนาจลี้ลับ ซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ ก่อนที่ความเชื่อในเรื่องของศาสนาจะเข้ามา มี อิทธิพลในสังคมไทย จนทำให้ความเชื่อดั้งเดิมผสมกลมกลืนเข้ากับความเชื่อในเรื่องของศาสนา ที่

^{๑๑} สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทยหน่วยที่ ๑-๗. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ, ๒๕๓๒) หน้า ๑๕๕.

^{๑๒} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชพิธีสิบสองเดือน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. (กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๕) หน้า ๖๘๕.

เน้นในเรื่องของกฎแห่งกรรม นรกสวรรค์ ซึ่งความกลัวต่ออำนาจเหนือมนุษย์ และอาจบันดาลให้เกิดผลดีหรือผลร้ายนี้เอง ส่งผลให้มนุษย์หันมาทำความดี เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองตนเองและครอบครัว บางกลุ่มหาวิธีการนำสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า "ไสยศาสตร์" มาจัดอำนาจที่เลวร้ายออกไป ซึ่งอำนาจเหล่านี้เรียกว่า "ไสยศาสตร์ขาว" แต่ถ้าอาศัยอำนาจเหล่านี้ ทำสิ่งชั่วร้ายเพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จ เรียกว่า "ไสยศาสตร์ดำ" เป็นต้น

จากการที่สังคมไทยมีความเชื่อในเรื่องดังกล่าวนี้ ที่มีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์เรื่อยมาจนถึงสมัยสุโขทัย ที่ได้มีการเรียนรู้เวทย์มนต์จากพวกพราหมณ์และขอม ซึ่งเป็นต้นตำรับในเรื่องของความขมังเวทย์ อันมีอิทธิพลมาจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่สั่งสอนศาสตร์ดังกล่าวนี้มา ซึ่งก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้คนไทยมีความเชื่อและนำมาใช้ในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดความปลอดภัย ความสงบสุข และความสำเร็จตามที่ตนต้องการ ซึ่งความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ความลึกลับและเวทย์มนต์นี้ไม่ว่าจะเป็นคนไทยหรือคนเผ่าพันธุ์ไหนในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เจริญแล้วหรือยังไม่เจริญ ต่างก็มีความเชื่อร่วมกันและยอมรับในความมีอยู่ของความจริงของศาสตร์นี้อยู่ จะแตกต่างกันตรงที่มีความเชื่อมากหรือมีความเชื่อน้อยกว่ากันเท่านั้น ความเชื่อมีอยู่ทั้งในหมู่ชนที่เรียกว่าชาวบ้าน และหมู่ชนที่เรียกว่าชนปัญญาชน

จากการศึกษาความเชื่อของคนในสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นความแตกต่างของค่านิยมในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุโดยคนไทยในอดีตจะมีความเชื่อในเรื่อง "ไสยศาสตร์" สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และยึดมั่นในพุทธศาสนา การมีความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ตนเองพ้นจากภัยพิบัติ หรือสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ที่จะทำให้ตนเองต้องประสบกับเคราะห์ร้ายหรือมีเหตุที่ทำให้ต้องเสียชีวิต จึงประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเพื่อเป็นการปิดเคราะห์และต่อชะตาด้วย ส่วนคนในสมัยปัจจุบันมีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ผสมอยู่ด้วย สำหรับค่านิยมในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของคนไทยในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งนอกจากจะทำเพื่อความสบายใจ หรือเพื่อให้ตนเองพ้นจากเคราะห์ร้ายต่างๆ แล้ว ยังต้องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุและเสริมดวง เพื่อให้ตนเองมีความร่ำรวย มีเกียรติยศชื่อเสียง มีความเจริญในหน้าที่การงานอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมในเรื่องของวัตถุนิยม ความมีฐานะและชื่อเสียงในสังคม

อย่างไรก็ตามถึงแม้การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของคนในอดีตและปัจจุบันจะมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน แต่พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็ยังคงมีการปฏิบัติสืบต่อเรื่อยมา จนปัจจุบันถือว่าเป็นค่านิยมของคนบางกลุ่มที่พยายามชวนขวายหาวิธีเพื่อให้ตนเองสมหวัง หรือหาวิธีขจัดความทุกข์โศก ด้วยการพึ่งพาสังค์คีลสิทธิ์เพียงอย่างเดียว ซึ่งคนกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า การสะเดาะเคราะห์

สามารถช่วยให้คนได้สมปรารถนาในทุก ๆ เรื่องซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อที่สุโด่งและเน้นเพียงวัตถุภายนอก ส่วนคนอีกกลุ่มหนึ่งกลับมีความเชื่อว่า พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเป็นอุบายสร้างกำลังใจและเป็นการสืบสานวัฒนธรรมทางด้านความเชื่อมากกว่าที่จะมุ่งหวังเฉพาะความสำเร็จจากอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างเดียว แต่ก็อาจจะมีอีกบางกลุ่มที่เห็นว่า พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเป็นอุบายในการสร้างกำลังใจ และการทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนาเนื่องจากว่าเป็นพิธีกรรมที่นิยมทำกันในวัดเนื่องในโอกาสงานบุญต่าง ๆ ซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดกำลังใจแล้วก็ยังมีผลในการทำบุญบำรุงพระพุทธศาสนาจากการบริจาคทานด้วย

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสังคมไทยให้ชัดเจนอันจะเป็นอุปการะต่อการศึกษาในประเด็นอื่น ๆ ผู้วิจัยจึงนำเสนอภาพรวมของความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของสังคมไทยในแต่ละภาคไว้ดังต่อไปนี้

๓.๓.๓.๑ ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในภาคกลาง

สำหรับภาคกลางถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการปกครองประเทศมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา และถือว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำรวมถึงความเจริญในทุกด้านของสังคมไทย ดังนั้น จึงปรากฏมีประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติปรากฏอยู่มากมาย และเมื่อกล่าวถึงความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของผู้คนในพื้นที่ภาคกลางจะพบว่าภาคกลางนั้นเป็นที่รวมของคติความเชื่อประเพณี และพิธีกรรมมากมายเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีคนอาศัยอยู่มากและมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศรวมถึงการอพยพคนเข้าไปอยู่ก็มีมานานตั้งแต่ครั้งอดีต ทำให้เกิดความมั่นคงในเรื่องของวัฒนธรรมความเชื่อรวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะมีทั้งพิธีกรรมความเชื่อของราชสำนัก และพิธีกรรมความเชื่อของชาวบ้าน ทั้งนี้ก็เพราะภาคกลางเป็นศูนย์กลางของการปกครองและเป็นที่ตั้งของพระราชวังอันเป็นที่ประทับของพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งก็จะมีพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุอยู่ นอกจากนั้นในระดับชาวบ้านก็ยังมีพิธีกรรมความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุอยู่เช่นกัน แต่เป็นพิธีกรรมที่ไม่ได้มีความสลับซับซ้อนเหมือนพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบราชสำนัก กล่าวโดยสรุปสำหรับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในภาคกลางเราสามารถที่จะแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ (๑) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของราชสำนัก (๒) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวบ้าน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของราชสำนัก

จากการศึกษามาเราจะพบว่าในราชสำนักนั้นพระมหากษัตริย์ก็ทรงมีความเชื่อในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเช่นเดียวกันกับชาวบ้าน โดยพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในราชสำนักมีอยู่ ๒ ประการดังนี้

ก. การสวดมนต์สะเดาะเคราะห์สำหรับการสวดมนต์สะเดาะเคราะห์หรือการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในประเพณี ได้มีปรากฏในพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว^๓ โดยทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชพิธีต่างๆที่ปฏิบัติในแต่ละเดือน และการสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ได้จัดอยู่ในพิธีกรรมเดือน ๑๐ โดยทรงเล่าถึงการสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ไว้ว่า

“... การสวดมนต์สะเดาะเคราะห์นี้ พึ่งมาเกิดเมื่อปีขาลสัมฤทธิ์ศก ๑๒๔๐ ซึ่งเป็นปีเปลี่ยนทักษา พระเสารักษาพระชนมายุ ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่จะต้องมิให้โรนุชารับส่งตามแบบแต่ก่อน การเฉลิมพระชนมพรรษา ตั้งแต่ปีมะแม ตรีศก ๑๒๓๓ มา ทรงบำเพ็ญแต่พระราชกุศลอย่างเดียว มิได้มีการบูชาเทวดาหรือบูชาพระเคราะห์อย่างหนึ่งอย่างใดซึ่งเกี่ยวข้องกับโหร เพราะทรงทำตามอย่างที่ เคยทรงมาแต่เมื่อยังทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่เป็นการในพระพุทธศาสนาแท้

ครั้นเมื่อถึงกำหนดที่จะเปลี่ยนทักษาไปเข้าแบบอย่างพระเจ้าแผ่นดินแต่ก่อนที่เมื่อถึงกำหนดเช่นนี้ ต้องทำการรับส่งอย่างไสยศาสตร์ซึ่งเป็นพระราชประเพณีมาได้ขาดสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ จึงได้ทรงจัดการตามแบบอย่างแต่ก่อน คือจะให้มิให้โรนุชาสะเดาะเคราะห์รับส่งด้วย แต่ท่านทรงไปคิดตำราบูชาขึ้นใหม่ให้ดีกว่าที่โหรทำเหลว ๆ มาแต่ก่อน คือให้มีการสวดมนต์แทรกด้วยในระหว่างบูชาเทวดา นับเป็นธรรมเนียมแต่ก่อน ๆ ก็จะเห็นจะมีตำราทำมา แต่ข้าพเจ้าไม่เคยทำและไม่ได้เคยเห็นเป็นแต่ได้ยืมเล่า เขาจัดคาถาต่างๆ ตามองค์เทวดาว่า เทวดาองค์นั้นเสวยอายุ ให้สวดคาถาอย่างนั้นก็จบ ตามกำลังวัน คือพระอาทิตย์สวดอุเทศยจกขมา ๖ จบ พระจันทร์สวด ขนทูนนิมิตต์ ๑๕ จบ พระอังคารให้สวด ยสสานุภาวโต ยกขา ๘ จบ พระพุธให้สวด สพพาสีวิสาขาตินิ ๑๗ จบ พระเสาร์ให้สวดยโตหิ ๑๐ จบ พระพฤหัสบดีให้สวด ปุเนตมโพธิสมภาเร นิพพตโมโรโยนิย์ ๑๕ จบ พระราหูให้สวด กิณนุสนตรมาโนวะ ๑๒ จบ พระศุกร์ให้สวด อสสสนเนนหิ นาลสส ๒๑ จบ พระเกตุให้สวดชยันโต ๕ จบ จะสวดสลับกับโหรหรือสวดคนละทีอย่างไรรู้ก็ไม่ทราบเลย

แต่ท่านทรงเห็นว่าความแท้จึงได้ไปปรึกษาเจ้าคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดราชประดิษฐ์ จัดพระสูตร ที่มีกำหนดนับได้ ตรงกันกับกำลังเทวดา เช่น อริยมรรค ๘ ตรง

^๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชพิธีสิบสองเดือน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ.

กับพระอังคาร เป็นต้น ถ้าที่ไม่ครบ ก็ใช้สองสูตรสามสูตร พอให้บรรจบครบจำนวนกำลัง วันจัดเป็นส่วนของแต่ละดวงนั้น ๆ ตามลำดับ คือพระอาทิตย์สวด อนุตตริย ๖ พระจันทร์ สวด จรม ๑๕ พระอังคารสวด อัญฐังคิกมรรค ๘ พระพุธสวด พลละ ๕ อินทริย์ ๕ โภฆณก ๗ รวม ๑๗ พระเสาร์สวดทศพลญาณ ๑๐ พระพฤหัสบดีสวดทศสัญญา ๑๐ อนุภูพวิหาร ๘ รวม ๑๘ พระราหูสวด สติปัญญา ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ รวม ๑๖ พระศุกร์สวด อริยทรัพย์ ๗ สัมปยุตธรรม ๗ สัมมาสมาธิปริกขาร ๗ รวม ๒๑ พระเกตุสวด อาฆาตวัตถุ ๘ มีกาลาแผ่ส่วนบุญและให้พระเจ้าของงานผู้บูชา แทรกสลับไปทุกหมวดถ้อยคำที่โหระจะ บูชานั้นก็แต่งใหม่ ให้เป็นภาษามคธดีขึ้นกว่าภาษาโหระเดิมที่เป็นคำไทยที่ใช้เรียงเป็นคำร้าย โหระเริ่มบูชาไหว้ครูและบูชาพเคราะห์ทั่วกันก่อน แล้วพระสงฆ์เริ่มสวดมนต์ตั้งแต่ นโม ไปจนจบคาถาสำหรับสวดก่อนสูตรต่างๆ แล้วหยุดไว้ โหระจึงบูชาเทวดารายองค์ตั้งแต่ อาทิตย์เป็นต้นไป ว่าภาษามคธ เป็นทำนองสรภัญญะแล้วว่าภาษาไทยแปล เชิญเทพยดา องค์นั้นกับทั้งบริวารให้รับอามิสพลีธรรมพลีและให้ป้องกันรักษาเจ้าของงานผู้ทำ พอจบ องค์หนึ่งหยุดไว้ พระสงฆ์สวดสูตรต่างๆ สลับกันไปทุกๆ องค์เทวดา เมื่อหมดแล้วโหระจึง ได้ว่าคำอธิษฐาน และทำให้พรรวบท้ายอีกครั้งหนึ่ง พระสงฆ์ก็สวดคาถาให้พรรวบท้าย แล้วสวดคาถาเมตตาสสูตร ขันธ ปรีตร และท้ายสวดมนต์จึงเป็นอันจบอยู่ใน ๔ ชั่วโมง ๕ ชั่วโมง

วิธีที่สวดเช่นนี้ กรมสมเด็จพระท่านทรงทำที่วังมาช้านานแล้ว ครั้นเมื่อถึง ปีขาล สัมฤทธิศก ๑๒๔๐ เป็นเวลาที่จะต้องทำการบูชาเทวดาสะเดาะเคราะห์ตามแบบอย่างเก่า ท่านจึงได้นำแบบใหม่นี้มาแก้ไขตกแต่งถ้อยคำให้ต้องกันกับการหลวง มาขอให้ทำเสีย อย่างใหญ่ด้วยอย่างเก่านั้นเรอว่าเหลกเหลวกัก ครั้นเมื่อได้ทำในปีขาลนั้นเป็นคราวแรก แล้วปีต่อๆมาท่านก็ขอให้ทำเหมือนๆ กันต่อไปตามเคยที่ได้ทำแล้ว จึงได้มีการสวดสะเดาะ พระเคราะห์ล่วงหน้าก่อนวันสวดมนต์ใหญ่ขึ้นอีกวันหนึ่ง ^{๔๔}

จากข้อความที่ปรากฏในพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.๕) ดังกล่าวเราจะพบว่า ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในพระราชสำนักเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับทั้งศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาและมีปรากฏมานับเป็นเวลานาน

^{๔๔} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. พระราชพิธีสิบสองเดือน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ.

ข. การทำบุญสวนพระเคราะห์

การทำบุญสวนพระเคราะห์ เป็นพิธีพิเศษประกอบพิธีโหรา มีระเบียบพิธีโดยเฉพาะ ทั้งฝ่ายเจ้าภาพและฝ่ายพระสงฆ์ สำหรับฝ่ายเจ้าภาพจะต้องจัดตามคำแนะนำของโหราจารย์ ที่เชิญมาประกอบพิธี ร่วมกับพระสงฆ์ ทุกประการ เครื่องพิธีสำคัญที่จำเป็นจะขาดไม่ได้ คือ

๑. เทียนชัย เล่มใหญ่ สูงเท่าตัวผู้ทำบุญอายุ

๒. เทียนบูชาพระเคราะห์เล่มเล็ก จำนวนเท่ากำลังพระเคราะห์ทั้งหมด รวมกัน คือ ๑๑๓ เล่ม

๓. ชั้นสาคร หรือกระถางใหญ่ สำหรับใส่น้ำทำน้ำมันดออบในที่สุกงาน กลางชั้นหรือกระถางที่ใส่น้ำทำน้ำมันนั้น ตั้งเทียนใหญ่อีกเล่มหนึ่ง จุดเวลาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เพื่อทำน้ำพระพุทธมนต์ ซึ่งเรียกว่า เทียนน้ำมันดออบฯ ชั้นหรือกระถางนั้น ใช้เป็นที่ติดเทียนซึ่งจุดบูชาพระเคราะห์ตามจำนวนกำลัง เมื่อพระสงฆ์สวดบทประจำพระเคราะห์ใด ก็จุดเทียนบูชาพระเคราะห์ ติดเท่าจำนวนกำลังของพระเคราะห์ ที่สวดนั้น ๆ

นอกจากนี้ อาจมีเครื่องบายศรีและบัตรพลี ตามลัทธิสำหรับสังเวทเวทคาบ่าง ทั้งนี้แล้วแต่โหราจารย์จะกำหนดเมื่อถึงเวลาประกอบพิธี ทั้งเจ้าภาพ โหราจารย์ และพระสงฆ์ที่รับนิมนต์ จะต้องดำเนิน กิจพิธีตามระเบียบนิยมร่วมกัน โดยลำดับ ดังนี้

๑. เจ้าภาพจุดธูปเทียนที่โต๊ะ บูชา พระรัตนตรัย เสร็จแล้วจุดเทียนชัย ซึ่งตั้งอยู่หน้าโต๊ะบูชา

๒. ขณะเจ้าภาพจุดเทียนชัย พระสงฆ์สวดคาถาจุดเทียนชัย ตามแบบในหนังสือสวดมนต์ฉบับหลวง ข้อควรระวัง คือเทียนชัยนี้ เมื่อจุดแล้ว ฝ่ายเจ้าภาพและโหราจารย์ จะต้องคอยระวังอย่างให้ดับได้ ต้องจุดอยู่ตลอดไปจนถึงวันรุ่งขึ้น เมื่อเสร็จพิธีเลี้ยงพระในวันรุ่งขึ้นแล้วจึงดับโดยโหราจารย์เป็นผู้ดับ เวลาดับเทียน พระสงฆ์ควรสวดคาถาดับเทียนชัยด้วย

๓. หลังจากจุดเทียนชัย เจ้าภาพพึงจุดเทียนบูชาพระเคราะห์ ตามที่โหราจารย์กำหนดให้

๔. โหราจารย์อาราธนาศีล

๕. หัวหน้าสงฆ์คลี่สายสิญจน์จ่ายแล้วตั้งพัดให้ศีล

๖. โหราจารย์ ทำพิธีอัญเชิญเทวดาตามลัทธิ แล้วอาราธนาพระปริตร

จากนั้นพระสงฆ์เริ่มดำเนินพิธี คือ รูปที่ ๑ ตั้งพัดขคนาบท สกุค ตามแบบก่อน แล้วหัวหน้าสงฆ์นำสวดบทตันต่านาน จบบทตันต่านานแล้ว ชัด เย สนุดา ฯ เปฯ สห สพุเพหิ ญาติภิ แล้วต่อขันนามงคลสูตร และสวดมงคลสูตรจนจบ พระสงฆ์หยุด แล้วเริ่มพิธีนพเคราะห์การสวดตามระเบียบนี้ ต้องใช้เวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งชั่วโมงครึ่ง หรือสองชั่วโมงในบางแห่งเจ้าภาพย่อพิธีโหราลงให้เหลือแต่ตอนต้น พิธีโหราสิ้นสุดลงในขั้นตอนที่โหราจารย์ทำพิธีอัญเชิญเทวดาแล้วอาราธนาพระ

ปริตรเท่านั้น ต่อจากนั้นพระสงฆ์ดำเนินพิธีไปโดยลำดับ ไม่ต้องหยุดพักให้โหราจารย์ประกาศคำบูชาพระเคราะห์เฉพาะองค์ๆ จนจบพิธีก็ได้ คตินิยมโบราณมักทำบุญอายุใหญ่สวดนพเคราะห์ที่ไม่มีโหราจารย์ประกาศ แต่ต้องทำความเข้าใจกับเรื่องนพเคราะห์ตามคติโหรที่เชื่อว่า จักรวาลที่มีโลกมนุษย์และสัตว์เวียนว่ายตายเกิดอยู่นี้ นอกจากเป็นไปตามคติกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังหมุนเวียนไปโดยอิทธิพลของดวงดาวเก้าดวง ซึ่งรวมกันเป็นกลุ่มจักรวาลนี้ เรียกว่า “นพเคราะห์” ด้วย “นพ” แปลว่า เก้า และ “เคราะห์” เป็นชื่อ เรียกรวมดวงดาวที่จับกลุ่มกัน รวมคำว่า “นพเคราะห์” แปลว่า กลุ่มดาวเก้าดวง โดยดาวเก้าดวงของกลุ่มจักรวาลนี้เรียงลำดับตามวิถีโคจรที่เดินอยู่รอบๆ โลกเราจากที่เห็นก่อนและหลังโดยหลักคัมภีร์ทักษาของโหร คือ ๑. อาทิตย์ ๒. จันทร์ ๓. อังคาร ๔. พุธ ๕. เสาร์ ๖. พฤหัสบดี ๗. ราหู ๘. ศุกร์ และ ๙. เกตุ พระเคราะห์ทั้งเก้า ซึ่งมีชื่อและลำดับปรากฏในวงโคจร ดังนี้ ฉะนั้นบทสวดมนต์ที่กำหนดไว้ว่า เป็นบทประจำพระเคราะห์นั้นๆ จึงนำมาสวดในพิธีตามลำดับที่ปรากฏของพระเคราะห์ทั้ง ๙ และตามคัมภีร์ทักษายังกำหนดกำลังของพระเคราะห์แต่ละดวงนั้นไว้อีก ตามกำลังรอบที่หมุนเวียนรอบจักรวาลว่า พระอาทิตย์มีกำลัง ๖ พระจันทร์มีกำลัง ๑๕ พระอังคารมีกำลัง ๘ พระพุธมีกำลัง ๑๑ พระเสาร์มีกำลัง ๑๐ พระพฤหัสบดีมีกำลัง ๑๕ พระราหูมีกำลัง ๑๒ พระศุกร์มีกำลัง ๒๑ และพระเกตุมีกำลัง ๙ จำนวนกำลังดังกล่าวนี้ จึงเกิดแบบนิยมนิยมพิธีสวดนพเคราะห์ที่ไม่มีโหรประกาศ ๒ แบบคือ

แบบที่ ๑. เมื่อฝ่ายเจ้าภาพดำเนินกิจเบื้องต้นแล้ว ตั้งแต่จุดเทียนบูชาพระรัตนตรัย จนถึงอาราธนาพระปริตรแล้ว พระสงฆ์เริ่มพิธีสวดมนต์ ตอนต้นตำนาน เหมือนกับข้างต้น พอถึงตอนตำนาน ให้สวดบทประจำพระเคราะห์แบบเฉพาะนี้โดยลำดับ โดยไม่ต้องขัด ดังนี้

๑. บทประจำพระอาทิตย์ สวด อุเทศยจกขุมา... ๖ จบ สำหรับบทนี้ ถ้าเจ้าภาพเกิดข้างขึ้นหรือเวลากลางวัน สวดเฉพาะ อุเทศยจกขุมา...ตอนเดียว ๖ จบ แต่ถ้าเจ้าภาพเกิดข้างแรม หรือเกิดเวลากลางคืนข้ามไปสวดเฉพาะตอน อเปตยาจกขุมา... ตอนเดียว ๖ จบ

๒. บทประจำพระจันทร์ สวด ขนฺทุณฺนิมิตฺตํ...๑๕ จบ

๓. บทประจำพระอังคาร สวด ยสุสานุภาวโต ยกฺขา... ๘ จบ

๔. บทประจำพระพุธ สวด สพฺพาสีวีสชาติเน...๑๑ จบ

๕. บทประจำพระเสาร์ สวด ยโตหํ ภคินี...๑๐ จบ

๖. บทประจำพระพฤหัสบดี สวด ปุเรนฺตมฺโพธิสมฺภาเร...๑๕ จบ

๗. บทประจำพระราหู สวด กิณฺนุสนฺตรมาโนว...๑๒ จบ

๘. บทประจำพระศุกร์สวด อปฺปสนฺเนหิ นาถสฺส... ๒๑ จบ

๙. บทประจำพระเกตุ สวด ชยฺนฺโต ๙ จบ

แบบที่ ๒. กล่าวกันว่า สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) ทรงกำหนดขึ้นเป็นแบบเฉพาะอีกแบบหนึ่ง เรียกชื่อว่า “นวัคคหายุสมุขรรม” โดยทรงกำหนดหัวข้อธรรมในสูตรต่างๆ ในหนังสือ สวคมนตรีฉบับหลวง เฉพาะที่มีจำนวนหัวข้อเท่ากำลังพระเคราะห์นั้นๆ ให้สวดเป็นบทประจำพระเคราะห์นั้นๆ พร้อมทั้งจัดตำนานทุกบทด้วย เริ่มต้นตำนานด้วยการสวด นมการอัญญกคาถา นโม อรหโต... นำก่อน ต่อเนื่องจึงสวดบทประจำพระเคราะห์ที่กำหนดใหม่ ดังนี้

๑. ประจำพระอาทิตย์ ชัด โลกเกตุตมกุตตส...สวด อนุตตริยะ ๖
๒. ประจำพระจันทร์ ชัด วิหุชาตคยาศิขมา...สวด จรณะ ๑๕
๓. ประจำพระอังคาร ชัด สเทวโก อัย โลก...สวด อัญญังคิกมคค์ ๘
๔. ประจำวันพุธ ชัด ปญจธา ปญจธา นาโต...สวด อินทริย์ ๕ พละ ๕ โพชนงค์ ๗
๕. ประจำพระเสาร์ ชัด ยานี พลานี อาคมม...สวด ทสพลญาณ ๑๐
๖. ประจำพระพฤหัสบดี ชัด เวเนยยทม โนปาย...สวด ทสสังญา ๑๐ อนุปุพพิหาร ๕
๗. ประจำพระราหู ชัด จตุโร จตุโร เย เต...สวด สติปฏิฐาน ๔ สัมมปธาน ๔
๘. ประจำพระศุกร์ ชัด รมมตถาตมตคกาล...สวด สัมปปริสธรรม ๗ อริชณะ ๗
๙. ประจำพระเกตุ ชัด อามาตรหิโต พุทโธ...สวด อาฆาตวัตถุ ๕

แล้วต่อท้ายตำนานจนจบ แบบนี้เป็นแบบนิยมอีกแบบหนึ่ง ปกติใช้สวดในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา เฉพาะคณะสงฆ์ที่กำหนดให้สวดในพระอุโบสถ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เท่านั้น^{๔๕}

(๒) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวบ้าน

จากการศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่าผู้คนในภาคกลางนั้นเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรมที่สูงส่งไม่เฉพาะแต่ในพระราชวังของเจ้าขุนมูลนายทั้งหลายแม้แต่ในระบบชาวบ้าน ผู้คนก็ต่างล้วนมีความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมที่งดงาม โดยเฉพาะความเชื่อทางศาสนา นอกจากจะนับถือพระพุทธศาสนาแล้วยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องของโชคหรือเคราะห์อีกด้วย โดยชาวบ้านในภาคกลางมีความเชื่อเรื่องเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุดังต่อไปนี้

(๑) พิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ สำหรับพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ว่าเริ่มมีการประกอบพิธีครั้งแรกที่เขตสัมพันธวงศ์โดยผู้มีฐานะในสำเพ็ง แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ ประกอบกับผู้ที่ทำเรือสะเดาะเคราะห์ได้ล้มหายตายจากไปตามกาลเวลา จึงเหลือเพียงแห่งเดียว คือทายาทของพระอภัยงา

^{๔๕} พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชพิธีสิบสองเดือน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ หน้า ๖๘๕.

นิช ที่ยังปฏิบัติสืบต่อจากบรรพบุรุษอย่างเคร่งครัดสมัยก่อน เมื่อใกล้จะถึงวันงานพิธีลอยเรือ สะเดาะเคราะห์ ราว ๑ เดือนบุตรหลานของ พระอภัยวานิช จะหาซื้อไม้ไผ่ กระจาดและอุปกรณ์ต่างๆ มาทำเรือไว้ เพื่อที่จะประกอบเป็นเรือจำลองกระจาด ประดับประดาอย่างประณีตสวยงาม ตัวเรือยาว ๓.๕๐ เมตร กว้าง ๑.๒๐ เมตร โดยทำเป็นเรือ ๒ ชั้น ในแต่ละปีจะตั้งชื่อเรือไม่ซ้ำกัน ขึ้นอยู่กับซินแสจะเป็นผู้กำหนด เช่น

- ปีชวด ตั้งชื่อว่า “หนูอี๊ด” และ “มุสิกขาว”
- ปีฉลู ตั้งชื่อว่า “โคนันทวิศาล” และ “พฤษภ โทณ”
- ปีขาล ตั้งชื่อว่า “เสื่อโคร่ง” และ “พยัคฆเหิน”
- ปีเถาะ ตั้งชื่อว่า “กระทายป่า”
- ปีมะโรง ตั้งชื่อว่า “มังกรทอง”
- ปีมะเส็ง ตั้งชื่อว่า “งูเล็ก” และ “จงอางศึก”
- ปีมะเมีย ตั้งชื่อว่า “ม้าทอง” และ “อาชาไนย”
- ปีมะแม ตั้งชื่อว่า “พะขาว”
- ปีวอก ตั้งชื่อว่า “ลิงลม” และ “วานรเผือก”
- ปีระกา ตั้งชื่อว่า “เอพกา” และ “ไก่ฟ้า”
- ปีจอ ตั้งชื่อว่า “ย่าเหล” และ “สุนัขป่า”
- ปีกุน ตั้งชื่อว่า “หมูทอง” และ “สุกรน้อย”

วันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ (เดือนพฤษภาคม) ของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงต้นฤดูฝน จะถือเป็นวันประกอบพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ ในวันทำพิธีเจ้าภาพจะจัดอาหารคาวหวาน คือ หมี่ต้ดขนมจีน น้ำยา ข้าวเหนียว ถั่วดำ มะม่วงอกร่องสุก ทำการเช่นไหว้บนฝั่งก่อนที่จะนำเรือลงน้ำ ส่วนในเรือจะใส่อาหารคาวหวานคังกล่าวด้วย นอกจากนั้นใส่พวกเครื่องครัว เช่น กะปิ หอม กระเทียมน้ำตาล น้ำปลา ข้าวสาร และถ่าน เพื่อให้เป็นเสบียงอาหาร เหมือนเรือจริงที่จะออกเดินทางไปในทะเลการทำพิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์นี้ ชาวบ้านต่างสกุล จะมาร่วมก็ได้ ดังนั้นในวันทำพิธีจึงมีผู้มาร่วมทำบุญด้วยจำนวนมาก โดยจะใช้ตุ๊กตาตัวเล็กๆ สมมุติให้เป็นตัวผู้ทำบุญเอง แล้วฝากไปกับเรือให้ลอยไป อันหมายถึงฝากความทุกข์โศกให้ไหลไป แต่ผู้มาทำบุญรายใดที่ไม่ชอบตุ๊กตาจะใช้เงินใส่ลงไปในเรือแทนก็ได้พอถึงเวลาเที่ยงตรงของวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ จะนำเรือสะเดาะเคราะห์ไปวาง

บนแพ ซึ่งประกอบจากหวกกกล้วยตานีประมาณ ๒๐ ต้น^{๔๖} ระหว่างที่จะทำการปล่อยเรือสะเดาะเคราะห์ จะมีเสียงล่อโก้ว ตีมุ่ยเอาฤกษ์เอาชัย เวลาเดียวกันจะช่วยกันจุดประทัดให้ผีชั่วร้ายแตกตื่น และมีการชดข้าวสารกับเกลือลงไปที่เรือ เพื่อขับไล่สิ่งเสียดจัญไรให้ลงเรือไปด้วย ต่อจากนั้นก็ให้เรือจ้าง ดิคเครื่องลำหนึ่ง ซึ่งเตรียมไว้ลากจูงเรือสะเดาะเคราะห์ โดยมีพวกชายฉกรรจ์ลอยคอในน้ำ พยุงเรือสะเดาะเคราะห์ไปส่งจนกว่าจะถึงปากคลองผดุงกรุงเกษม (คลองขุดใหม่) ที่ถูกสมมุติเป็นปากอ่าว ทั้งเรือและคนพากันกลับมาที่เดิม^{๔๗}

ส่วนเรือสะเดาะเคราะห์ยังคงลอยตามกระแสน้ำไปอีก แต่จะไกลเพียงใดขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ข้างหน้า บางครั้งไปได้สักระยะหนึ่ง ก็ถูกคนฝั่งตรงข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ว่ายน้ำเก็บสิ่งของบนเรือไปใช้ จากนั้นทำลายเรือให้จมลงในน้ำ บางปีมีคนเห็นว่า มีเรือกระดาศบรรทุกตุ๊กตามากมายลอยไปถึงปากอ่าวไทย เมื่อประมาณ ๑๐ ปีที่ผ่านมา เรือสะเดาะเคราะห์ที่ถูกปล่อยลอยน้ำไป รุ่งขึ้นได้ลอยตามน้ำกลับมาอีก โดยมาติดอยู่ที่บริษัทคานเรือเทียมหลี่ ฝั่งธนบุรี เจ้าภาพเห็นเช่นนั้นก็ไม่สบายใจ เพราะถือเป็นนิมิตไม่ดี และอีก ๒-๓ วันต่อมาได้เกิดไฟไหม้บริเวณที่เรือสะเดาะเคราะห์ลอยไปติดจริงๆ

พิธีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ แพร่หลายอยู่ในวงจำกัด และกำลังจะสูญหายไปทุกขณะ สาเหตุมาจากชาวบ้านที่มาอยู่ใหม่ไม่ทราบถึงความเป็นมา จึงให้ความร่วมมือไม่มากเท่าที่ควร แต่ทางเจ้าภาพก็ยังดำเนินตามบรรพบุรุษปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง อีกสาเหตุหนึ่งคือ ผู้ทำเรือสะเดาะเคราะห์เคยเป็นข้าราชการในวังหลวง และเคยรับใช้กันมา ๓ ชั่วโมงคนทนายทรุ่นที่ ๓ คือ นายประสิทธิ์ ชุ่มสำราญ อายุ ๕๓ ปี เปิดเผยว่าบุตรหลานทำงานได้ดีหมดแล้ว วิชาทำเรือกระดาศที่บรรพบุรุษถ่ายทอดมา ไม่มีผู้ใดสนใจจะรับวิชาไป คิดว่าประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์คงจะสิ้นสุดในรุ่นของนายประสิทธิ์ ชุ่มสำราญ

(๒) **พิธีบูชาพระราหู** การบูชาพระราหูจะนำความสำเร็จหรือมีโชคอย่างดีที่สุด และมีทางจะร่ำรวยด้วยอิทธิพลของเลข ๘ การบูชาจึงใช้ของดำ ๘ อย่าง คือ ไก่ดำ เหล้าดำ กาแฟดำ เฉาก๊วย

^{๔๖} การที่ใช้กล้วยตานี นั้นเชื่อกันว่า มีนางตานีสั่งสถิตอยู่ และจะช่วยปกป้องรักษาเรือให้ไปสู่จุดหมายปลายทางตามประสงค์ได้ สมัยก่อนนั้นหาได้ง่ายตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาแถวตลาดน้อย ต่อมาเมื่อมีคนมาสร้างบ้านเรือนมากขึ้น จึงต้องไปหาซื้อกล้วยตานีจากสวนบางยี่ขัน ทุกวันนี้กล้วยตานีหายาก จึงหันมาใช้กล้วยน้ำว้าแทน.

^{๔๗} เจริญ ตันมหาพราน. **ประเพณีท้องถิ่น** (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงแดด, ๒๕๓๘)

ข้าวเหนียวดำ ถั่วดำ ขนมเปียกปูนดำ และไข่ดำ จะทำให้มีความสำเร็จหรือมีโชคกลางอยู่เสมอ การเงินการลงทุนทุกอย่างจะมีทางรวย ปัญหาจะมีบ้างก็จะสามารถแก้ไขไปจนเรียบร้อยเมื่อได้ของดำทั้ง ๘ อย่างมาแล้ว เริ่มทำพิธีกลางแจ้งโดยใช้โต๊ะวางกลางแจ้ง เช่น ที่สนาม ที่ศาลฟ้า หรือที่ระเบียงที่มีลมพัดผ่านได้ อาหารต้องเป็นของดำที่สุดแล้ว สามารถนำมารับประทานหรือคัมต่อได้ ถ้าจะให้หลัง ต้องคัมหรือนำไปอบจะดีมาก ส่วนอาหารประเภททานได้ก็นำมารับประทานได้ เช่นเดียวกัน และสามารถนำไปแจกผู้อื่นได้ด้วย ซึ่งการบูชาพระราหูจะอธิษฐานอย่างไรตามปรารถนา และสามารถทำได้ทุกวันพุธในเวลากลางคืน ในวันพุธแรกที่บูชาจะเป็นของดำที่ครบชุดหรือชุดใหญ่ และสามารถบูชาทั้งบ้านหรือชวนคนอื่นๆ มาบูชาก็ได้ ส่วนของใช้ชุดเดียวกันเท่านั้น แต่ต้องใช้รูปดำคนละ ๘ ดอกการบูชาจะมีการบูชาได้กว้างขวางและตลอดไป ในครั้งแรกครบชุดแล้ว ครั้งต่อไปก็ใช้เฉพาะเหล่า ๑ จอก และรูป ๘ ดอก ในการพิจารณาหรือขอพรความสำเร็จต่อไป การบูชาพระราหู ด้วยอาหารดำ ๘ อย่าง (ที่ใช้ ๘ อย่าง เพราะเป็นกำลังวันพุธกลางคืน วันประจำวันราหู) มีความหมาย ดังนี้

๑. ไก่ดำ ความหมายคือ คู้ยเขี่ย ทำมาหากิน ค้าขายดี
๒. เหล้า ความหมายคือ ความกล้าหาญในการเสี่ยง กล้าตัดสินใจหรือการลงทุนที่ดี
๓. กาแฟดำ ความหมายคือ คิดสิ่งใดก็สมหวัง
๔. เหล้าก๊วย ความหมายคือ ความใจเย็น มีความคิดรอบคอบ
๕. ถั่วดำ ความหมายคือ ความเจริญรุ่งเรือง
๖. ข้าวเหนียวดำ ความหมายคือ ความเหนียวแน่นในเรื่องการเงิน และความรักในครอบครัว

๗. ขนมเปียกปูนความหมายคือ การปูนบำเหน็จรางวัล และความสำเร็จ โชคลาภ
  ๘. ไข่เขี้ยวม้า ความหมายคือ การวิ่งเต้น หรือการติดต่อให้ได้รับความสำเร็จ
- การบูชาจะเริ่มต้นด้วย นะ โม ๓ จบ และต่อด้วย คาถาสุริย์บทา เครื่องเช่นที่ไหว้เสร็จแล้ว จะนำกลับบ้านหรือจะปล่อยไว้ที่วัดก็ได้ ซึ่งชาวบ้านบางคน เชื่อว่า ถ้ารู้สึกปวดเมื่อย ให้นำอาหารดำที่เช่นพระราหู ไปขยี้แล้วทาบริเวณที่ปวดจะหาย และถ้ากินของเช่น จะเป็นสิริมงคล^{๔๔}

^{๔๔} นิภาพร โชติสุตเสนีย์. พระราหู : ภาพสะท้อนการผสมกลมกลืนทางความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง. (สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑) หน้า ๕๕.

(๓) พิธีสวดนพเคราะห์ สำหรับพิธีสวดนพเคราะห์นั้นโดยมากมีการจัดกันขึ้นที่วัดศิระชะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐมจะจัดขึ้นในวันสำคัญ เช่น วันเกิดคราส วันพุธที่ ๘ เดือน ๘ หรือตามคำเรียกร้องของชาวบ้านหรือในวันครุ โดยพิธีจะเริ่มต้นในตอนเช้า

เวลาประมาณ ๕.๐๐ น. มีการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในวัด และบอกกล่าวเจ้าที่ อ่านโองการบูชาชุมนุมเทวดา โดยจัดตั้งศาลเพียงตาไว้ที่ลานโล่งกลางแจ้ง หันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งถือว่าเป็นทิศที่สถิตของเทพต่างๆ จากนั้นอ่านคำไหว้ครุตั้งจิตอธิษฐานก่อนถึงเวลาพิธี ในตอนเย็นจะมีการตรวจดวงชะตา ตรวจเคราะห์ ผูกดวงความหาทักษาว่า พระเคราะห์ใดแทรกอายุ พระเคราะห์ใดเสวยอายุ เมื่อตรวจดวงชะตาแล้วก็รับแผ่นดวงมาบูชาหน้าองค์พระราหู ดอกไม้ใส่พานสีทอง แล้วเข้านั่งในศาลาหรือปริมพิธีที่มี ราชวัตรฉัตรธง สายสิญจน์ล้อมรอบ เป็นเครื่องหมายบอกเขตปริมณฑลในพิธี

เวลาประมาณ ๑๕.๓๐ น. ประชานในพิธีจุดธูปเทียน บูชาพระราหูบัณฑิตโหราหามนต์ หลวงกล่าวโองการสวรงค์บูชาเทพเทวดา พระครุฤาษี และอันเชิญพระราหูจบแล้ว ดิษฐ์องค์กล่าวสักการะบูชาเทพนพเคราะห์มีพระราหู เทพเจ้าแห่งโชคลาภอันศักดิ์สิทธิ์เป็นประธาน และกล่าวถวายเครื่องสังเวทพระราหู จากนั้นประชานในพิธีจุดเทียนชัย พระเจริญพระพุทธรูป เมื่อจุดเทียนชัยแล้ว โหรก็จะประกาศสวดนพเคราะห์ และประกาศประจำวันของผู้ที่เกิดวันนั้นๆ ประชานจุดธูปเทียน ดอกไม้สำหรับเครื่องเช่นประจันนพเคราะห์แต่ละวัน โดยประกาศวันพุธกลางคืนก่อน (เป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์) แล้วสวดนพเคราะห์ประจำวันถัดมา โดยเอาวันพระเกตุไว้ท้ายสุดเนื่องจากพระเกตุคุมดวงดาวทั้งหลาย เมื่อสวดครบทุกวันแล้ว พระสงฆ์ก็จะเจริญมงคลคาถา ด้วยมงคลจักรวาลทั้ง ๘ ทิศ กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล พรหมน้ำมนต์ ถือเป็นอันเสร็จพิธี และชาวบ้านก็จะดึงสายสิญจน์ที่โยงอยู่ตามปริมณฑลพิธี เก็บข้าวตอกดอกไม้กลับไปบูชาที่บ้าน^{๔๕}

๓.๓.๓.๒ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในภาคเหนือ

จากการศึกษามาทั้งหมดจะพบว่าไม่เฉพาะผู้คนในภาคกลางเท่านั้นที่มีความเชื่อเรื่องเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์แม้แต่ผู้คนในภาคเหนือก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความเชื่อดังกล่าว โดยความเชื่อเรื่องเคราะห์การสะเดาะเคราะห์ของชาวภาคเหนือนั้นมีอยู่ดังต่อไปนี้

(๑) การส่งเคราะห์ทั้งเก้า การส่งเคราะห์ทั้งเก้าเป็นพิธีกรรมทางไสยศาสตร์อย่างหนึ่งของชาวภาคเหนือ เป็นพิธีที่จัดทำขึ้นเพื่อเช่นสรวงสังเวทสะเดาะเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นให้ผ่อน

^{๔๕} นิภาพร โชติศุคนันท์. พระราหู : ภาพสะท้อนการผสมกลมกลืนทางความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง, หน้า ๕๗.

เขาลง และทำให้รอดพ้นจากภยันตรายต่างๆ พิธีการส่งเคราะห์ ทำกันในหลายกรณีตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ดังนี้

๑) ส่งเคราะห์ก่อนการเดินทางจากบ้านเรือนไปยังที่ห่างไกล และต้องไปอาศัยอยู่เป็นเวลานาน เช่น การเดินทางไปศึกษาต่อ การไปค้าขายยังต่างจังหวัด ดังนั้น การส่งเคราะห์ก่อนการเดินทาง ถือว่า เป็นการป้องกันปิดเป่าเคราะห์ร้าย ที่อาจเกิดขึ้นซึ่งเป็นการป้องกันล่วงหน้า

๒) ส่งเคราะห์เมื่อถูกทำนายทายทักว่าเคราะห์ร้าย และมีการแนะนำว่าให้ทำพิธีส่งเคราะห์ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนแล้ว จึงไปหาหมอดูให้ทำนายทายทักเช่น จับไขได้ป่วยเรื้อรัง หรือโชคไม่ดี จึงจะไปถามหมอดู งามผี เป็นต้น

๓) ส่งเคราะห์เมื่อฝันร้าย เช่น ฝันว่า ไฟไหม้บ้าน จังงานบวช หรือเกิดมีกลางร้ายที่เป็นความเชื่อของชาวบ้าน เช่น นิ่งข้าวแล้วข้าวเป็นสีแดงคล้ายสีเลือด เป็นต้น

๔) ส่งเคราะห์เมื่อได้รับเคราะห์ร้ายหรือโชคร้ายมาแล้ว ในอดีตจะไม่นิยมทำกัน เนื่องจากถือว่าได้ผ่านเคราะห์ร้ายไปแล้ว แต่ปัจจุบันมีทำกันบ้างในบางหมู่บ้าน ซึ่งช่วยให้เกิดความสบายใจ^{๕๐}

เมื่อจะทำพิธีการส่งเคราะห์ เจ้าของบ้านที่จะส่งเคราะห์ต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ สะโตง (บางตำราเรียกว่า สะตวง) ทำด้วยกาบกล้วย กว้างยาวประมาณ ๑ ศอก แบ่งออกเป็น ๕ ห้อง สำหรับใส่สิ่งของ ได้แก่ หมาก พลู ข้าวสาร ข้าวสุก กล้วย อ้อย เมียง บุหรี่ แกงส้ม แกงหวาน ปลาดิบ เนื้อดิบ ปลาร้า ผลไม้ ขนม สิ่งของต่างๆ เหล่านี้ต้องจัดเตรียมออกเป็นชั้นเล็กๆ จำนวนอย่างละ ๕ ชั้น ใส่ลงในห้องทั้ง ๕ ของสะโตง แล้วปักจ้อข้าวซึ่งจัดทำเป็นธงสามเหลี่ยมเล็กๆจำนวน ๕ อันลงในสะโตงโดยปักห้องละ ๑ อัน ตรงมุมห้อง ดังนี้^{๕๑}

ตารางที่ ๑ ผังสะโตงส่งเคราะห์ทั้ง ๕

อาทิตย์	จันทร์	อังคาร
สุกร	เกตุ	พุธ
ราหู	พฤหัสบดี	เสาร์

^{๕๐} นิตยา จันโทภาสกร, “สืบชะตา : การศึกษาเชิงวิจารณ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖, หน้า ๑๒๐.

^{๕๑} ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่. ประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้านเมืองแพร่. (แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์, ๒๕๓๕) หน้า ๓๘.

ก่อนทำพิธีการส่งเคราะห์ ต้องตั้งขันขจรแก่อาจารย์ผู้ประกอบพิธี โดยในขันนี้ประกอบ ด้วย หมากหัวหนึ่ง พลู ๑ กำ ดอกไม้ รูป เทียน ค้ายสายสิญจน์ ถ้วยใส่ข้าวสาร ผ้าขาว ผ้าแดงและ เงินค่าขจร ๑๖ บาท โดยผ้าขาวผ้าแดงและเงินวางไว้บนถ้วยข้าวสาร นอกจากนี้ยังต้องจัดเตรียม น้ำส้มป่อย มะกรูดเผาใส่ขันไว้ พร้อมกับมัดใบหนาด หนามพุทราหรือใบมะยม สำหรับประพรม น้ำมนต์หลังเสร็จพิธี

พิธีส่งเคราะห์ ทำกันบริเวณที่โล่งบนบ้านหรือที่ชาวแพร์เรียกว่า “เต็น” แต่ในปัจจุบันบ้าน สมัยใหม่ไม่มีเต็น ก็จัดทำบริเวณที่โล่งในบ้านที่มีความเหมาะสม พิธีนี้เริ่มโดยการนำเสื้อผ้าของคน ในบ้านทุกคนมาคนละ ๑ ผืน พับและวางซ้อนกันไว้บนเสื้อที่ปูไว้ นำสะโตงที่จัดเตรียมข้าวของ เรียบร้อยแล้ววางทับ สะโตงจะอยู่หน้าผู้ส่งเคราะห์ และผู้ประกอบพิธีนั่งอยู่ด้านหลังสุด โดยผู้ส่ง เคราะห์จะหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ถือว่าให้เคราะห์ตกไปหรืออาจหัน ไปทางด้านใต้ก็ได้ถือว่า ให้เคราะห์ล่องไป การนั่งส่งเคราะห์ถือเคล็ดว่าไม่ให้หนึ่งขวางแผ่นกระดานบ้าน โดยเชื่อว่าการนั่ง ขวางกระดานบ้านเป็นการขวางเคราะห์ ทำให้เคราะห์ออกไปไม่สะดวก หลังจากนั้นผู้ประกอบพิธี นั่งประนมมือท่องคำสวดส่งเคราะห์ ผู้ส่งเคราะห์ประนมมือฟังคำสวดจนเสร็จพิธี ซึ่งใช้เวลา ประมาณ ๓๐ นาที ในการนั่งส่งเคราะห์นี้ไม่มีข้อกำหนดว่าสมาชิกในบ้านต้องมานั่งทุกคน แต่ถือ ว่าเป็นเสื้อผ้าที่วางอยู่ใต้สะโตง เป็นตัวแทนของแต่ละคนอยู่แล้ว คนที่มานั่งจึงอาจเป็นคนที่ไม่เกี่ยวข้องจาก การงานอื่น^{๕๒}

หลังจากสวดส่งเคราะห์เสร็จแล้ว อาจารย์จะประพรมน้ำส้มป่อย มะกรูดเผา เพื่อไล่เคราะห์ เสนียดจัญไรต่างๆออกจากร่างกายและบ้านเรือน แล้วนำค้ายสายสิญจน์ในขันขจร มาผูกข้อมือ จากนั้นอาจารย์หรือเจ้าของบ้านนำสะโตงไปวางทิ้งไว้ยังทางสามแพร่งหรือนอกบ้านทางทิศ ตะวันตกของบ้าน เป็นเสร็จพิธี

การส่งเคราะห์ เป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติสืบต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นพิธีที่ช่วยให้ผู้คน ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อมีผู้ทายทัก หรือมีลางบอกเหตุว่าจะได้รับเคราะห์ร้าย การทำพิธีนี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยย้าเตือนให้เกิดความระมัดระวังตัวให้มากขึ้น ขณะเดียวกันเมื่อได้จัดทำ พิธีแล้ว จะก่อให้เกิดคลายความวิตกกังวลในสิ่งที่จะต้องเผชิญหรือเกิดขึ้นในอนาคต และถ้าเป็นกรณี ที่ได้รับเคราะห์ร้ายมาแล้ว การทำพิธีนี้จะช่วยเรียกขวัญกำลังใจ ให้เกิดความสบายใจ มีสุขภาพจิตดี ขึ้น

^{๕๒} นิตยา จันโทภาสกร, “สืบชะตา : การศึกษาเชิงวิจารณ์”, หน้า ๑๕.

(๒) การส่งเคราะห์พระราหู การส่งเคราะห์พระราหู เป็นพิธีการส่งเคราะห์ใหญ่ ในอดีตผู้ที่จะส่งเคราะห์พระราหูส่วนใหญ่เป็นคนในระดับเจ้าหลวงผู้ครองเมืองและเชื้อสาย ถือเป็น การส่งเคราะห์ใหญ่ของบ้านเมือง ในระดับชาวบ้านถ้าจะจัดทำจะทำร่วมกันทั้งหมู่บ้าน โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการสืบชะตาของ หมู่บ้าน ป้องกันปัดเป่าเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้น กับชาวบ้านและหมู่บ้านการส่งเคราะห์พระราหู เป็นการส่งเคราะห์ใหญ่ สิ่งที่ต้องจัดเตรียมในการส่งเคราะห์มีจำนวนมากถึง ๑๐๘ ชิ้นต่อสิ่งของแต่ละอย่าง ดังนั้นจึงต้องใช้เวลานานในการจัดเตรียมมาก ซึ่งถ้าจะให้เสร็จเร็วต้องมีคนช่วยกันหลายคน สะโตงที่ใช้ในพิธีนี้ทำมาจากกาบกล้วย โดยมีความกว้างยาวไม่น้อยกว่า ๒๐ นิ้ว แบ่งออกเป็น ๕ ห้องเท่ากับสะโตงส่งเคราะห์ทั้งเก้าแต่สิ่งของที่ใส่ในสะโตงมีจำนวนมากกว่า โดยมีรายละเอียด ดังนี้^{๕๗}

ตารางที่ ๒ ผังสะโตงส่งเคราะห์พระราหู

อาทิตย์ รูปปั้นครุฑแดง ๑ ตัว เครื่องแดง จื่อแดง อย่างละ ๖ อัน	จันทร์ รูปปั้นเสื่อขาว ๑ ตัว เครื่องขาว จื่อขาว อย่างละ ๑๕ อัน	อังคาร รูปปั้นราชสีห์ ๑ ตัว เครื่องแดง จื่อแดง อย่างละ ๘ อัน
ศุกร์ รูปปั้นแพะขาว ๑ ตัว เครื่องขาว จื่อขาว อย่างละ ๑๒ อัน	เกตุ รูปปั้น คน ๑ คน เครื่องขาว จื่อขาว อย่างละ ๕ อัน	พุธ รูปปั้นหมาขาวหม่น ๑ ตัว เครื่องขาวหม่น จื่อหม่น อย่างละ ๑๗ อัน
ราหู รูปปั้นช้าง ๑ เชือก เครื่องดำ จื่อดำ อย่างละ ๑๒ อัน	พฤหัสบดี รูปปั้นหมู ๑ ตัว เครื่องเหลือง จื่อเหลือง อย่างละ ๑๕ อัน	เสาร์ รูปปั้นนาค ๑ ตัว เครื่องเขียว จื่อเขียว อย่างละ ๑๐ อัน

(๓) การบูชาเตียน (เทียน) การบูชาเตียน เป็นพิธีกรรมที่ชาวแพร่นิยมปฏิบัติกันมา โดยมีความเชื่อว่าถ้าใช้เทียนที่ผ่านการทำพิธีของอาจารย์วัด หรือผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการบูชาเทียนแล้ว จะช่วยให้พ้นเคราะห์ มีโชคดีและมีอายุยืนยาว การบูชาเตียน เป็นการนำเทียนที่ผ่านการทำพิธีแล้ว

^{๕๗} ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่. ประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้านเมืองแพร่, หน้า ๔๐.

มาจวบจน เป็นพิธีที่จัดทำขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่า จะทำให้รอดพ้นจากเคราะห์ร้ายที่อาจจะเข้ามา และทำให้ได้รับโชคคืออยู่เย็นเป็นสุข ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย มีอายุยืนยาว โดยเทียนที่ใช้ในพิธีบูชาเทียนนี้ แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. เทียนสี่บชะตา

๒. เทียนสะเดาะเคราะห์

๓. เทียนฉิมพลีหรือเทียนโชค

การทำเทียนทั้งสามประเภทนี้ ค่ายที่ใช้ทำเป็นไส้เทียน จัดทำเท่าอายุของผู้ที่ประสงค์จะบูชาเทียนหรือบางหมู่บ้านอาจใช้ค้ายเกินอายุ ๑ ปี เช่น อายุ ๒๐ ปี ค่ายที่ใช้ทำไส้เทียนจะมี ๒๐ ถึง ๒๑ เส้น โดยเชื่อว่าเทียนเป็นตัวแทนของโชคชะตาของผู้ที่บูชาเทียน การใช้ไส้เทียนเกินอายุจะทำให้อายุยืนยาวขึ้น ส่วนผู้ทำไส้เทียนเท่าอายุ เชื่อว่าอายุเท่าใดต้องทำเท่านั้น ถ้าทำเกินก็เป็นอายุของคนอื่น จะทำให้การบูชาเทียนไม่เกิดประโยชน์ ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล

สำหรับขนาดของเทียนมีความแตกต่างกันเล็กน้อย โดยที่เทียนสี่บชะตาและเทียนสะเดาะเคราะห์มีขนาดเท่ากัน ส่วนเทียนฉิมพลีหรือเทียนโชคชะตาจะมีขนาดใหญ่กว่า ซึ่งส่งผลให้เมื่อจุดเทียน จะมีความสว่างโชติช่วง ซึ่งเปรียบเสมือนชีวิตที่จะเจริญก้าวหน้าต่อไปผู้ที่จัดทำการบูชาเทียนให้กับผู้อื่นจะเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับกาลาที่จะใช้ในการทำพิธี ซึ่งอาจเป็นพระสงฆ์หรืออาจารย์ ผู้ที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว โดยผู้ที่ประสงค์จะทำพิธีการบูชาเทียนต้องไปติดต่อขอให้ทำพิธีให้โดยต้องบอกให้ชัดเจนว่าจะบูชาเทียน ประเภทใด ซึ่งบางคนบูชาเทียนเพียง ๑ เล่ม บางคนทำครบทั้ง ๓ เล่ม แต่ส่วนใหญ่ชาวแพร่นิยมทำเพียง ๒ เล่ม คือเทียนสะเดาะเคราะห์และเทียนโชค

เมื่อทราบว่าจะบูชาเทียนชนิดใดแล้ว อาจารย์ผู้ทำพิธีจะสอบถามวันเดือน ปีเกิดของผู้ที่ต้องการบูชาเทียน เพื่อนำไปเขียนใส่ลงไปไส้เทียน ในอดีตนิยมเขียนวันเดือน ปีเกิดลงในกระดาษสา ด้วยตัวหนังสือพื้นเมือง คือ ภาษาไทยโยนก แล้วนำกระดาษนั้นไปพันรอบไส้เทียนที่จัดเตรียมไว้ นำไปใส่เทียน๓๖ จะได้เทียนที่ต้องการ ส่วนในปัจจุบันนิยมนำเทียนที่สีแล้วมาเขียนวันเดือน ปีเกิดลงบนลำเทียน และเทียนที่ใช้ในบางหมู่บ้านจะเป็นเทียนที่ซื้อมาเป็นกล่องจากตลาด ไม่ต้องสีเทียน ทั้งนี้เนื่องจากความสะดวกในการจัดทำและราคาของขี้ผึ้งแท้แพงขึ้นการทำแบบดั้งเดิมต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง การนำเทียนกล่องมาใช้จึงไม่ได้คำนึงถึงจำนวนค้ายที่เป็นไส้เทียนว่าจะเท่าอายุหรือไม่ หลังจากที่อาจารย์ผู้ทำพิธีเขียนวัน เดือน ปีเกิดของคนที่จะบูชาเทียนเรียบร้อยแล้ว จะนำเทียนไปจุดในดอนคำหลังพระอาทิตย์ตกดิน โดยนิยมนำไปจุดในวิหารหน้าพระประธาน

ขณะที่จุดเทียนอาจารย์สวดคาถาที่ใช้ในการบูชาเทียนแต่ละประเภทไปด้วย จนจบบทแล้วปล่อยให้เทียนดับไปเอง ในการจุดเทียนนี้บางคนเชื่อว่า ถ้าแสงเทียนของตนลุกโชติช่วงสว่างไสว

แสดงว่าชีวิตจะรุ่งเรือง แต่ถ้าแสงเทียนริบหรี่ หมายถึงชีวิตที่จะพบปัญหาอุปสรรค ซึ่งสิ่งนี้เป็นความเชื่อของแต่ละบุคคล แต่ส่วนใหญ่ผู้ชายแพรวไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องดังกล่าว

การบูชาเตียน เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านเชื่อว่า เมื่อทำพิธีนี้แล้วจะช่วยป้องกันปัดเป่าโชคร้ายหรือเคราะห์ร้าย ให้อรอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ โชคลาภและมีอายุยืนยาวซึ่งเมื่อทำแล้วจะช่วยให้ผู้บูชาเทียนเกิดความสบายใจ ขวัญกำลังใจดีส่งผลต่อสุขภาพจิตและมีความเชื่อมั่นมากขึ้น และการที่พิธีนี้ สามารถทำได้ตลอดปี ไม่จำกัดว่าจะทำพิธีปีละกี่ครั้ง และผู้ทำสามารถเลือกได้ว่าตนเองต้องการบูชาเตียนประเภทใดบ้าง พิธีนี้จึงเป็นพิธีที่ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน ได้อย่างทันใจ ความนิยมในการจัดทำพิธี จึงมีอยู่แทบทุกหมู่บ้าน มาจนถึงปัจจุบัน^{๕๔}

(๔) การส่งเคราะห์เฉพาะตัว การส่งเคราะห์เฉพาะตัวหรือเคราะห์ส่วนตัว เป็นพิธีส่งเคราะห์ที่จัดขึ้นเฉพาะบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น พิธีนี้จึงจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ไม่มากนัก โดยมีความเชื่อในการจัดทำพิธีเช่นเดียวกับการส่งเคราะห์ทั้งเก้า จัดทำเพื่อสะเดาะเคราะห์ผู้ส่งเคราะห์ต้องจัดเตรียมสะโตง ทำด้วยกาบกล้วยขนาดเล็กประมาณ ๖ ถึง ๗ นิ้ว โดยไม่ต้องจัดแบ่งเป็นห้องสิ่งของที่ใส่ในสะโตง ได้แก่ แกงส้ม แกงหวานหมาก พลุ กล้วย อ้อย ข้าวสุก ข้าวสาร เมียง บุหรี่ ขนมน ปลาย ปลาดิบ เนื้อดิบ ปลาร้า ผลไม้ โดยจัดจำนวนอย่างละ ๘ ชิ้นเล็ก ๆ สะโตงนี้ไม่ต้องมีจ้อ การจัดทำพิธีจะทำที่บ้าน โดยมีขั้นตอนการทำพิธี การจัดเตรียมขันครู เช่นเดียวกับการส่งเคราะห์ทั้งเก้า

การส่งเคราะห์ส่วนตัวนี้ เป็นพิธีที่จัดทำได้ง่ายกว่าการส่งเคราะห์ทั้งเก้า และการส่งเคราะห์การจัดเตรียมพิธีไม่ต้องเสียเวลามาก สิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีมีน้อย ทำให้ผู้ทำพิธีเกิดความสบายใจ แต่การที่ส่งเคราะห์ได้เฉพาะตัวเท่านั้น ทำให้การส่งเคราะห์แบบนี้ไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร

(๕) การส่งตัวเป็งตัวจน การส่งตัวเป็งตัวจน หรือที่ชาวภาคเหนือออกเสียงในภาษาคำเมืองเป็น “การส่งตัวเป็งตัวจน” เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อทางไสยศาสตร์อย่างหนึ่ง ที่เชื่อว่าจะช่วยในการปัดเป่าบรรเทาเคราะห์ร้าย ที่จะเกิดขึ้นกับคนแต่ละคน ตามช่วงอายุต่าง ๆ ที่ตำราคติทั้งห้า ซึ่งเป็นตำราโบราณพื้นเมืองของภาคเหนือ ได้ระบุไว้

“ตัวเป็ง” ตามความเชื่อของชาวบ้าน หมายถึง สิ่งที่เราสามารถพึงพิงได้เป็นสิ่งที่ช่วยเหลือ

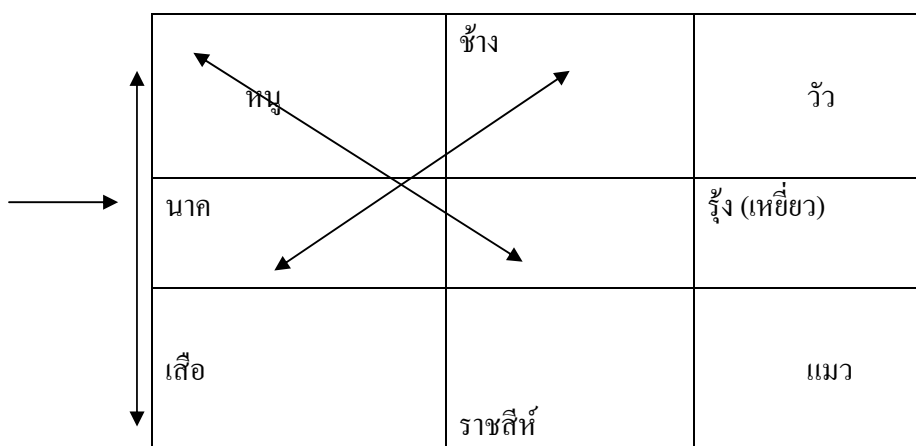
แก่กุลเรา ให้ได้รับแต่ความสุข ความเจริญ

“ตัวจน” หรือ “ตัวจน” หรือ หมายถึง สิ่งที่จะมาผลักดันหรือทำให้เราได้รับเคราะห์ร้าย ทำ

^{๕๔} มณี พยอมยงค์. ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖) หน้า ๒๑๑.

ให้เกิดปัญหา อุปสรรคในชีวิต

ตัวเป็งตัวจอน ตามความเชื่อของชาวบ้านเป็นสัตว์ต่างๆ จำนวน ๘ ชนิดได้แก่ ช้าง วัว รุ้ง หรือที่เรียกในภาษากลางว่า เขี้ยว แมว ราชสีห์ เสือ นาคและหนู โดยจัดตัวเป็งตัวจอนเป็นคู่กันได้สี่คู่ ดังนี้^{๕๕}

ตารางที่ ๓ สัตว์ตามตำราในพิธีการส่งตัวเป็งตัวจอน

สัตว์ที่จับคู่กันนี้ ถ้าตัวหนึ่งเป็นเป็ง อีกตัวหนึ่งที่คู่กัน จะเป็นตัวจอน เช่น ช้างเป็นตัวเป็ง ดังนั้นราชสีห์ ซึ่งคู่กับช้าง จึงเป็นตัวจอน โดยอาจารย์ผู้ทำพิธีจะเป็นผู้บอกว่าตัวเป็งตัวจอน ในปีนี้ของแต่ละคนคืออะไร^{๕๖}

^{๕๕} ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่. ประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้านเมืองแพร่. (แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์, ๒๕๓๕) หน้า ๔๓.

^{๕๖} ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่. ประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้านเมืองแพร่. หน้า ๔๔.

ตัวเป้ง	ตัวจน
ข้าง	ราชสีห์
ว้าว	เสื่อ
รู้ง	นาค
แมว	หนู

ตัวเป้ง	ตัวจน
ราชสีห์	ข้าง
เสื่อ	ว้าว
นาค	รู้ง
หนู	แมว

ตารางที่ ๔ จับคู่ตัวเป้ง และตัวจน

การส่งตัวเป้งตัวจน จะทำเมื่อคนในบ้านเจ็บป่วยเรื้อรัง หรือมีเหตุให้ไม่สบายใจ ตัวผู้ป่วย หรือญาติพี่น้องไปปรึกษาอาจารย์ ให้ช่วยดูตำราว่าช่วงอายุนี้ของผู้ป่วย จะมีเหตุร้ายอะไรหรือไม่ อาจารย์ถาม วัน เดือน ปีเกิด และนับอายุของผู้ป่วย เทียบกับตารางในตำรา อาจอยู่ในช่วงชะตาขาด ซึ่งจะแบ่งเป็นชะตาขาด ๑ ชั้น ขาด ๒ ชั้น และขาด ๓ ชั้น ถ้าขาด ๓ ชั้น ถือว่าเป็นชะตาชีวิตที่ตกต่ำมาก อาจก่อให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิต อาจารย์จะแนะนำให้ทำ พิธีส่งตัวเป้งตัวจน เป็นการต่อชะตาชีวิต โดยจะบอกให้ว่า ตัวเป้งตัวจน เป็นสัตว์อะไร ให้ผู้ที่ทำพิธีไปจัดเตรียมอุปกรณ์ตามที่กำหนด

ผู้ที่ทำพิธีนี้ ต้องจัดเตรียมสะโตง ประกอบพิธี ๒ อัน คือสะโตงตัวเป้ง และสะโตงตัวจน โดยเป็นสะโตงขนาดเล็ก กว้างยาวประมาณ ๖ ถึง ๗ นิ้ว ไม่แบ่งเป็นห้อง สิ่งที่ต้องจัดเตรียมใส่ กระถาง ได้แก่ แกงส้ม แกงหวาน หมาก พลุ กล้วย อ้อย เนื้อปลา ข้าวดอก ดอกไม้ รูปข้าวสุก จ้อสีต่างๆ และรูปปั้นสัตว์ที่เป็น ตัวเป้งตัวจน จำนวนตามที่ตำรากำหนด ดังนี้

๑. ข้าง จ้อขาวและจ้อเหลือง พร้อมอุปกรณ์อื่นๆ อย่างละ ๒๑ ชั้น รูปปั้นข้าง ๑ ตัว รูปปั้นคนๆ หนึ่ง เมื่อเสร็จพิธี นำสะโตงไปไว้ทางทิศเหนือ

๒. ราชสีห์ จัดอุปกรณ์ต่างๆ อย่างละ ๑๕ ชั้น รูปปั้นราชสีห์ ๑ ตัว รูปปั้นคนๆ หนึ่งเมื่อเสร็จพิธีนำสะโตงไปไว้ทางทิศใต้

๓. วัว จัดอุปกรณ์ต่างๆ อย่างละ ๒๖ ชิ้น รูปปั้นวัว ๑ ตัว รูปปั้นคนๆ หนึ่ง เมื่อเสร็จพิธีนำ สะโตงไปไว้ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

๔. เสือ จัดอุปกรณ์ต่างๆ อย่างละ ๑๐ ชิ้น รูปปั้นเสือ ๑ ตัว รูปปั้นคนๆ หนึ่ง เมื่อเสร็จพิธีนำ สะโตงไปไว้ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

๕. รุ้ง จัดอุปกรณ์ต่างๆ อย่างละ ๖ ชิ้น รูปปั้นนก ๑ ตัว รูปปั้นคนๆ หนึ่ง เมื่อเสร็จพิธีนำ สะโตงไปไว้ทางทิศตะวันออก

๖. นาก จัดอุปกรณ์ต่างๆ อย่างละ ๑๐ ชิ้น ตุ้งคำตัวหนึ่ง ยาวประมาณ ๑ คืบ รูปปั้นงู ๑ ตัว รูปปั้นคนๆ หนึ่งเมื่อเสร็จพิธีนำ สะโตงไปไว้ทางทิศตะวันตก

๗. แมว จัดอุปกรณ์ต่างๆ อย่างละ ๘ ชิ้น รูปปั้นแมว ๑ ตัว รูปปั้นคนๆ หนึ่ง เมื่อเสร็จพิธี นำ สะโตงไปไว้ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้

๘. หนู จัดอุปกรณ์ต่างๆ อย่างละ ๑๒ ชิ้น รูปปั้นหนู ๑ ตัว รูปปั้นคนๆ หนึ่ง เมื่อเสร็จพิธีนำ สะโตงไปไว้ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

การจัดทำพิธี ให้นำ สะโตงตัวเบิ่งตัวจน วางไว้บนเสื่อผ้าของผู้เข้าพิธี และวางคู่กันโดยอยู่ หน้าผู้ทำพิธีที่นั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก อาจารย์นั่งอยู่หลังสุด และกล่าวคำสวดส่งตัวเบิ่งตัวจน จนจบ แล้วประพรมน้ำส้มป่อย มะกรูดเผา น้ำค้ำยมงคล มาผูกแขน ให้กับผู้เข้าพิธี แล้วนำสะโตง ไปทิ้งตามทิศที่กำหนดความคิด ความเชื่อ ของผู้เข้าพิธี ส่งตัวเบิ่งตัวจน ก็เช่นเดียวกับผู้เข้าทำพิธีการ ส่งเคราะห์แบบอื่นๆ คือต้องการที่จะให้หมดเคราะห์ ได้ต่อชะตาชีวิต ที่เชื่อว่าขาดให้ยืนยาวต่อไป ตลอดจนหายจากโรคภัยไข้เจ็บ ที่มาเบียดเบียน การประกอบพิธีนี้ถ้ามองดูกันอย่างผิวเผิน ดู เหมือนว่าจะเป็นสิ่งเหลวไหล ไร้สาระ แต่เมื่อศึกษากันอย่างถ่องแท้แล้ว จะทำให้ทราบว่า พิธีกรรม พื้นบ้านทุกอย่าง ที่จัดทำขึ้นมานั้น เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการสร้างความหวัง สร้างกำลังใจ ให้ เกิดกับผู้เจ็บป่วย หรือทุกข์ใจ ไม่ให้ท้อแท้ สิ้นหวัง ตลอดจนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ญาติพี่น้อง ไม่ได้ทอดทิ้ง ทำให้เห็นชีวิตมีคุณค่า พร้อมที่จะสู้ปัญหา ต่อไป

การทำพิธีส่งตัวเบิ่งตัวจน นี้ มีข้อห้ามสำหรับผู้เข้าพิธีว่า ถ้าชะตาขาดตรง ตัวเบิ่งที่เป็น สัตว์ชนิดใด ห้ามรังแกหรือทำร้าย คำว่าสัตว์ ชนิดนั้น เพราะถือว่าสัตว์ชนิดนั้นเป็นที่พึ่งของชะตา ชีวิตของคนเข้าพิธี

ในปัจจุบันพิธีการส่งตัวเบิ่งตัวจน มักทำเมื่อมีหมอดูหรือ มีคนทายทักว่า ชะตาไม่ดี ให้ไป ทำพิธีนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ทำเพื่อให้เกิดความสบายใจ มากกว่าที่จะทำเพราะความศรัทธาหรือเชื่อในเรื่อง นี้ ดังนั้นจึงหาผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีต่างๆนี้ ได้น้อยลง

(๖) การส่งเคราะห์ การส่งเคราะห์สามารถทำได้ตลอดทั้งปี ไม่มีกำหนด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อปิดเป่าเสนียดจัญไร หรือสิ่งอุบาทว์เพื่อให้มีความสุข ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน การส่งเคราะห์ คือการปิดเป่าเสนียดจัญไรหรือสิ่งอุบาทว์ สิ่งชั่วร้ายทั้งหลาย ที่อาจจะตกแก่ผู้ ป่วย ซึ่งเป็นความเชื่อว่ามีเคราะห์ หรือลางสังหรณ์ว่าจะไม่ดี เช่น ฝันว่าไฟไหม้บ้าน หัวขาด หรือการกระทำบางอย่าง เช่นนั่งข้าวใหม่ หรือข้าวมีสีออกแดงๆ เชื่อเป็นลางร้าย จึงมีการสะเดาะเคราะห์ให้หมดเคราะห์หรือพ้นจากสิ่งชั่วร้าย^{๕๗}

วัสดุที่ใช้

๑. ขันตั้ง ประกอบด้วย

- ๑.๑ ข้าวสาร
- ๑.๒ ผ้าขาว ผ้าแดง
- ๑.๓ เงิน ๕ บาท ๑ สลึง
- ๑.๔ ใบพลู ๔ กู่ หรือ ๘ ใบ
- ๑.๕ ธูป ๔ กู่
- ๑.๖ ดอกไม้ ๔ กู่
- ๑.๗ หมาก ๔ ผล
- ๑.๘ เทียนไข ๑ กู่

๒. สะตวง มีวัสดุดังนี้

- ๒.๑ กาบกล้วย
- ๒.๒ ข้าวสุก ข้าวสาร
- ๒.๓ อ้อย กล้วย
- ๒.๔ ข้าวตอก ดอกไม้
- ๒.๕ ใบมันสำปะหลัง
- ๒.๖ ใบมะขามสด
- ๒.๗ พริก เกลือ
- ๒.๘ ธูป ๑ ดอก

^{๕๗} ศรีเลา เกษพรหม.ประเพณีชีวิตคนเมือง.(เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ,๒๕๓๘) หน้า ๗๕.

๒.๕ ขนมหวาน

ขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

๑. ผู้ป่วยหรือผู้มีตาสังหรณ์ว่าจะมีเคราะห์ให้หนึ่งไหว้
๒. หมอหรืออาจารย์จะสวดขับไล่สิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจนหมด
๓. ประพรมน้ำมันต์ให้ผู้ป่วยแล้วก็เสร็จพิธี
๔. นำสะตวงไปทิ้งตามทางที่ไม่ค่อยมีคนเดินผ่าน อาจารย์จะทำพิธีจะต้องเป็นผู้ที่เคยบวชเป็นพระมาก่อน หรือภาษาถิ่นเรียกว่า "หนาน" หรือที่เรียกว่า "ทิด"

(๓) พิธีสืบชะตา

สำหรับคำว่า “สืบ” คือ ต่อ, ต่อเนื่อง หรือต่อไปข้างหน้า ในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือกล่าวว่า “สืบ” หมายถึงสืบออก ขยับออก ขยายออก ต่อเนื่องกันออกไป ติดต่อกันไป เช่น ความหมายบางตอนใน โคลงมังตรา ฉบับจาร พ.ศ. ๒๓๑๘ ว่า “รามศวรผู้เฝ้า สืบท้าวแทนเมือง” และ “ลูกพระสืบสันดาน แทนแทนพระเอย”^{๕๘}

ส่วนคำว่า “ซาตา” หรือ “ชะตา” มีความหมายตามพจนานุกรม ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ว่า “เวลาเกิดของคน หรือเวลาสร้างสิ่งสำคัญ เช่นบ้านเมืองเป็นต้นที่โหรคำนวณไว้”^{๕๙}

พจนานุกรมล้านนา-ไทยฉบับแม่ฟ้าหลวง กล่าวถึงความหมายของคำว่า “ซาตา” หรือ “ชะตา” ไว้ว่าหมายถึง เวลาที่บุคคลเกิดมาหรือเวลาสร้างสิ่งสำคัญตามที่โหรคำนวณ, พรหมลิขิต อำนาจที่กำหนดความเป็นไปของชีวิต^{๖๐}

มณี พยอมยงค์ กล่าวว่า การสืบชะตา หมายถึง พิธีสำคัญอย่างหนึ่ง คือการสืบชะตาถือว่าการสืบอายุ ซึ่งโบราณถือว่าในรอบ ๗ วัน มีวันที่เป็นมรณะของคนและสัตว์อยู่วันหนึ่ง ถ้าได้ทำพิธีสืบชะตาไว้ก่อน จะเป็นการป้องกันมิให้ตายได้ ท่านจึงให้ทำพิธีสืบชะตา^{๖๑}

พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์ ได้อธิบายคำว่า “ชะตา” หรือ “ซาตา” หมายถึง ลักษณะที่บังเกิดลำแดงเหตุดีเหตุร้ายที่ติดตัวมาแต่เกิด อย่างที่เรียกว่า ชะตากำเนิด เป็นความเชื่อที่สัมพันธ์กับหลัก

^{๕๘} บุญผา คุณยศยิ่ง, “สืบ”, สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ, ๑๓. (๒๕๔๒) : ๖๕๔๔.

^{๕๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕๕.

^{๖๐} ศ. ดร. อุดม รุ่งเรืองศรี, พจนานุกรมล้านนา - ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง, หน้า ๒๑๖.

^{๖๑} ศ.(เกียรติคุณ) มณี พยอมยงค์, สารพจนานุกรมล้านนา, (เชียงใหม่ : ดาวคอมพิวเตอร์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๐.

โหราศาสตร์ที่กล่าวว่า ในเวลาที่คนเกิดมานั้น ดาวพระเคราะห์เจ้าชะตาเดินทางถึงราศีอะไร ราศีนั้นก็เป็นการกำหนดชะตาคน^{๖๒}

ดังนั้น การสืบชะตา ก็คือ การทำพิธีที่เกิดจากความเชื่อว่าจะเป็นการต่ออายุให้ยืนยาว เมื่อคราวที่จะเกิดเคราะห์ร้ายเข้ามาแล้วพาน หรือ ชะตาขาด เป็นการสืบชะตากำเนิดให้ยืนยาวออกไป มีชีวิตที่เป็นอยู่อย่างสุขสบายปราศจากเคราะห์ภัย เป็นสิริมงคล มีความเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป

ด้วยเหตุที่ว่าคนที่เกิดมาจะต้องมีชะตาของตัวเองเป็นหลัก คำว่า “ชะตา” ในความหมายนี้เป็นศัพท์เฉพาะ (Technical Term) ที่ใช้ในเรื่องของโหราศาสตร์ ที่เราเรียกกันว่า “ดวงชะตา”^{๖๓} เนื่องจากว่าคนเราถือดวงชะตาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนแต่ละคน เมื่อถึงวาระที่กิจการงานเจริญก้าวหน้า เป็นต้นว่าได้เลื่อนขั้นหรือได้รับยศถาบรรดาศักดิ์ หรือได้รับตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น ก็จะจัดให้มีพิธีสืบชะตาเพื่อแสดงความขอบคุณหรือแสดงความกตัญญูต่อชีวิตหรืออุปการะของชีวิตการสืบชานั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็คือ การสร้างขวัญและกำลังใจของชาวบ้าน เป็นการต่ออายุของตัวเอง ญาติ และบริวาร หรือชะตากรรมของบ้านเมืองให้มีอายุยืนยาว ก่อให้เกิดความสุขความเจริญ เป็นการจذبยันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้แคลงแคล้วจากบาปเคราะห์และสิ่งชั่วร้ายทั้งหมด ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ทำให้บ้านเมืองมีความสุข มีความมั่นคงดำรงอยู่ในศีลธรรมอันดี โดยนำเอาอนุภาพของพระรัตนตรัยมาผสมผสานด้วยเพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ใจ ความกังวลต่อบาปเคราะห์ต่าง ๆ ให้จางหายไป ให้ประสบแต่ความสุขความเจริญ^{๖๔}

สำหรับพิธีกรรมการสืบชะตาของชาวภาคเหนือนั้นมีหลักฐานปรากฏในปั๊บบสา (สมุดข่อย) จารึกด้วยตัวหนังสือล้านนาไทยหลายฉบับ กล่าวถึงพิธีสืบชะตาเมืองในสมัยพระเจ้าสามฝั่ง

^{๖๒} ดร.พิสิฎฐ์ โคตรสุโพธิ์, การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา, หน้า ๓.

^{๖๓} พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ดวง หมายถึง รูปแบบปราศิที่บอกดาวพระเคราะห์เดินถึงราศีนั้น ๆ ในเวลาเกิดของคนหรือเวลาสร้างสิ่งสำคัญ เช่น บ้านเมือง เป็นต้น ที่โหรคำนวณไว้ โดย แบ่งเป็น ๑๒ ราศีเรียกกันว่า “ดวง” ซึ่งเป็นคำตัด มาจาก “ดวงชะตา” ซึ่งเป็นกลุ่มดาวที่ถือกันในสมัยโบราณคือ ดาวพระเคราะห์ ๕ ดวง ได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระเสาร์ พระราหู พระเกตุ ปัจจุบันนี้ เพิ่มความฤตยูอีก ๑ ดวง รวมเป็น ๑๐ ดวง.

^{๖๔} สมเจตน์ วิมลเกษม, “สืบชะตา : การสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน”, ในชีวิตไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ชุดฮีตขอยเฮา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐), หน้า ๑๕๓-๑๖๒.

แกน กษัตริย์ล้านนาไทย รัชกาลที่ ๑๐ ในราชวงศ์มังราย ซึ่งมีข้อความกล่าวไว้ในตำนานพื้นเมือง ๑๕ ราชวงศ์ และในสมัยของพระเมืองแก้ว กษัตริย์ล้านนาไทย รัชกาลที่ ๑๓ ในราชวงศ์มังราย ซึ่งครองราชสมบัติตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๓๘-๒๐๖๘ ไว้อย่างละเอียด และพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นประธานในพิธีสืบชะตาเมือง เพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลโดยทั่วกัน^{๖๕}

ตามหลักฐานที่ปรากฏเกี่ยวกับพิธีกรรมการสืบชะตาในสมัยโบราณ โดยเฉพาะพิธีสืบชะตาเมืองในสมัยพระเมืองแก้วแห่งราชวงศ์มังราย (พ.ศ.๒๐๓๘-๒๐๖๘) ได้กล่าวถึงพิธีสืบชะตาเมืองไว้อย่างละเอียด โดยกล่าวว่าพระมหากษัตริย์แห่งนครเชียงใหม่จะทรงเป็นประธานในพิธีสืบชะตาเมือง เพื่อให้เกิดความสุขสวัสดิแก่บ้านเมืองและประชากรโดยทั่วหน้า^{๖๖}

พิธีกรรมการสืบชะตาจัดว่าเป็นพิธีที่สำคัญของบ้านเมืองมาตั้งแต่โบราณกาล แม้จะหยุดชะงักลงไปบ้างตามภาวะของศึกสงคราม แต่เมื่อบ้านเมืองกลับสู่ภาวะปกติ กษัตริย์ก็จะทำพิธีสืบชะตาเพื่อเรียกขวัญกำลังใจให้ประชาชนกลับคืนมา ปัจจุบันแม้ภัยสงครามจะไม่มี แต่สาระสำคัญของพิธีสืบชะตายังคงมีอยู่ ดังนั้นพิธีสืบชะตาจึงได้ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งสถานที่และเครื่องประกอบพิธียังคงรูปแบบพิธีสืบชะตาแบบโบราณเอาไว้

พิธีสืบชะตา จะกระทำเมื่อใดก็ได้ไม่กำหนดเพื่อเป็นการต่ออายุ ทำให้มีความสุขพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวง โดยมีวิธีการดังนี้การสืบชะตาคือการสะเดาะเคราะห์แต่พิธีสืบชะตามีขั้นตอนและวิธีการยากกว่า และมีวัสดุอุปกรณ์มากกว่า แบ่งเป็น ๒ พิธี คือ พิธีสืบชะตาหลวง คือทำกันทั้งครอบครัว และพิธีสืบชะตาน้อยคือทำคนเดียวผู้ที่สืบชะตา เป็นคนที่เจ็บป่วยหรือไม่ป่วยก็ได้^{๖๗} แต่เห็นว่าปีหนึ่งควรจะทำเสียครั้งหนึ่งเพื่อให้อยู่อย่างมีความสุข^{๖๘}

^{๖๕} ตำนานสืบห้าราชวงศ์ ภาคปริวรรต, เล่มที่ ๒, (เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๕), หน้า ๒๕.

^{๖๖} ศรีเลา เกษพรหม, “สืบชะตา”, สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ ๑๓, (๒๕๔๒) : ๖๕๕๑.

^{๖๗} ดร.พิสิษฐ์ โครตสุโพธิ์, การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสฉลองสถาปนา ๔๐ ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๑.

^{๖๘} คณะกรรมการงานพระราชทานเพลิง วัดสวนดอก, พระครูศรีปริยัตยานุรักษ์ (ไพ ญาณวฑฺฒติ). พิธีกรรมล้านนาไทย (เชียงใหม่ : ธาราทองการพิมพ์, ๒๕๓๒) หน้า ๑๕๗.

วัสดุที่ใช้

๑. ชั้นตั้งประกอบด้วย ของอย่างละ ๔

- ๑.๑ หมาก ๔
- ๑.๒ พลุ ๔
- ๑.๓ เทียน ๔ คู่
- ๑.๔ รูป ๔ คู่
- ๑.๕ ดอกไม้ ๔
- ๑.๖ เงิน ๕ บาท ๑ สติง
- ๑.๗ ข้าวสาร
- ๑.๘ ผ้าขาว ผ้าแดง

๒. วัสดุที่ใช้สืบชะตา

- ๒.๑ ต้นกล้วย ต้นอ้อย (ให้ความหมายว่าเกิดความงอกงาม สดชื่น)
- ๒.๒ ไม้ง่าม ความยาวเท่าศอกของผู้สืบชะตา
- ๒.๓ หมาก พลุ
- ๒.๔ ตุง (การตัดกระดาษแก้วให้เป็นรูปตุ๊กตา) เลือกสีประจำเทวดา นพเคราะห์
- ๒.๕ ข้าวเปลือก ข้าวสาร
- ๒.๖ ผลไม้ส่วนใหญ่จะใช้มะพร้าว กล้วย ทั้งดิบและสุก
- ๒.๗ บอคน้ำบอกทราย ใช้บอกไม้ไผ่ โดยมีข้อแม้ว่า "น้ำอยู่บนปลายทรายอยู่ล่าง"

๓. วัสดุที่ใช้ประกอบพิธี

- ๓.๑ ด้ายสายสิญจน์
- ๓.๒ บาตรน้ำมนต์ (น้ำมนต์ประกอบด้วยฝักส้มป่อยเผาแล้วห้ามเป่าน้ำ

สะอาด)

พิธีการ

๑. การสืบชะตาหลวงให้ทุกคนในครอบครัวไปนั่งรวมกันภายในบริเวณขาตั้งสามเหลี่ยมที่จัดไว้ ถ้าเป็นการสืบชะตาหน้าจะมีผู้สืบชะตาคนเดียวที่ไปนั่งในขาตั้งสามเหลี่ยม

๒. พระสงฆ์นำสายสิญจน์มาผูกคอผู้สืบชะตาทุกคน แล้วเริ่มสวด

๓. ไกล่จะจบสวดถึงคำว่า ชินฺ ปุราณํ นวํ อตฺถิ สมฺภวํ ฯลฯ ก็จะมีหญิงหม้ายสูงอายุอยู่ใต้ถุนบ้าน เริ่มเผาด้วยสายสิญจน์ ซึ่งมีคั้งไว้กับเส้นลวดโดยมีความยาวของด้ายเท่ากับ ๑ วา ของผู้สืบ

ชะตาทุกคน การเผาเรียกว่า เผาสายลัญจณ์ "คำคิง" ผู้ป่วยจะมีอายุยืนยาวต่อไปหรือมีความเชื่อว่าตายแล้วจะได้ไปเกิดใหม่

๔. พอเสร็จพิธีอาจารย์ผู้ที่อาราธนาศีลจะเป็นผู้เก็บขี้ดั่งสามเหลี่ยม

๕. วิธีการนำไปทิ้งส่วนใหญ่จะไปเก็บไว้ในวัดที่มีต้นโพธิ์หรือต้นไม้ใหญ่ๆ หรืออาจจะเก็บไว้ในป่าที่มีต้นไม้ใหญ่

๓.๓.๓.๓ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การสะเดาะเคราะห์เป็นพิธีกรรมความเชื่ออย่างหนึ่งชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักเรียกว่า แต่งเสียดเคราะห์ แต่งเคราะห์ แต่งแก้ หรือ แต่งบูชา การทำพิธีสะเดาะเคราะห์นี้แต่ละบ้านมักทำปีละ ๑ ครั้ง เป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านเรือนและผู้ที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ยังมีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ในกรณีเมื่อมีคนเจ็บป่วย หรือ ไม่มีโชคลาภ โดยมีพิธีกรรมที่สำคัญดังต่อไปนี้

(๑) พิธีแต่งเสียดเคราะห์ แต่งเคราะห์ แต่งแก้ หรือแต่งบูชา พิธีนิยมทำในวันอังคาร เพราะถือว่าเป็นวันแข็ง สามารถปราบผี ไส้ผีได้ส่วนช่วงเวลาที่นิยมทำพิธี คือช่วงเย็นประมาณตั้งแต่เวลา ๑๖.๐๐ - ๒๐.๐๐ นาฬิกา โดยจะมีผู้นำพิธี ๑ คน ชาวบ้านเรียกกันว่า หมอทำ (หมอธรรม) หรือหมอแต่ง (ถือเป็นผู้มีความรู้ที่ได้ศึกษามาทางด้านนี้ และต้องเคยผ่านการบวชเรียนแล้ว) ซึ่งจะได้ค่าตอบแทนเป็นเงินประมาณ ๑๒ - ๒๔ บาท

เรื่องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ จะทำด้วยกาบกล้วยทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม แบ่งกันเป็น ๕ ช่อง แต่ละช่องจะใส่ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลือง ข้าวขาว หมาก พลุ ยา เมียง โดยใส่ลงบนใบละหู่ หรือใบฝรั่งซึ่งห่อเป็นรูปกรวย ปีกหลักธง ๕ อัน เทียน ชันน้ำ กาบกล้วยทำเป็นรูปคน ๒ คน ซึ่งอาจจะตัดผม ตัดเล็บ เจ้าของใส่ไปด้วย เศษผ้าทำเป็นที่นอน หมอน เสื้อ หวดหนึ่งข้าวซึ่งไม่ใช่แล้ว ด้ายสำหรับให้หมอผูกแขน เมื่อทำพิธีเสร็จ ปลา ๑ คู่ กบ ๑ คู่ หอย ๑ คู่ ปู ๑ คู่ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมดในการทำพิธี ผู้ทำพิธีทั้งหมดจะนั่งพนมมือต่อหน้าเครื่องทำพิธี โดยนั่งหันหน้าไปทางทิศเหนือ จากนั้นหมอจะเริ่มพิธี โดยการจุดเทียนทำน้ำมันต์ในขันน้ำที่เตรียมไว้พร้อมกับว่าคาถาไปด้วย หลังจากทำน้ำมันต์เสร็จหมอจะว่าคาถาต่อไปตลอดประมาณครึ่งชั่วโมง

หลังจากหมอว่าคาถาเสร็จแล้ว จะพรมน้ำมันต์และเอาข้าวเหนียวสุกปั้นขนาดเท่าไข่ไก่ วนๆ จากตัวผู้ทำพิธีให้หายเคราะห์ โสภ ให้มีโชค หลังจากนั้นหมอจะผูกแขนให้ผู้ทำพิธีและญาติ เป็นเสร็จพิธี เมื่อเสร็จพิธีแล้วผู้ทำพิธีจะนำเครื่องแต่งสะเดาะเคราะห์หรือเครื่องแต่งบูชา โสภนั้น ไป

วางตรงสามหรือสี่แยก เมื่อวางแล้วให้เดินกลับมาเลย โดยห้ามหันกลับไปมองอีก ส่วนหอยปู ปลา กบ ก็จะปล่อยลงน้ำไป^{๖๕}

(๒) การสะเดาะเคราะห์ร้อน การสะเดาะเคราะห์ร้อนมีลักษณะคล้ายกับพิธีแต่งเสียดเคราะห์ แต่กบกล้วยที่ใช้ใส่เครื่องทำพิธีจะทำเป็นรูปสามเหลี่ยมและไม่มีการปล่อยปลาทั้งไม่มีการปักธง โดยจะทำพิธีนี้เมื่อเจอเหตุการณ์ซึ่งถือเป็นกลางบอกเหตุร้ายและอาจจะต้องเคราะห์ร้าย จึงต้องทำพิธี แต่งเสียดเคราะห์หรือสะเดาะเคราะห์โดยทันที ซึ่งส่วนมากจะทำภายในวันนั้น โดยจะเป็นวันใดก็ได้ และมักจะทำในเวลาเย็น

ความเชื่อในเหตุการณ์ซึ่งถือเป็นกลางบอกเหตุร้ายและจะต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ร้อนเพื่อ ขจัดปัดเป่าเหตุร้ายออกไป ได้แก่ กะปอม (กิ่งกำ) วังขึ้นตัว สุนัขถ่ายบนเรือน งูสิงหรือคู้ถุนบ้าน สุนัขปีศาจไล่คนหรือไล่กระเป๋าสั่งของเวลาเดินทาง ข้าวหนึ่งแดง (ข้าวเหนียวหุงสุกแล้วออกสี แดง ไม่ขาวเช่นยามปกติ) สุนัขตกลูกบนบ้าน แมลงวันถ่ายใส่ ไก่ป่า แร้งจับหลังคาเรือน นกแสก ร้อง ฟ้าผ่าลงบนบ้านเรือน งูขึ้นไปนอนขดอยู่บนบ้าน ผึ้งหลวงมาทำรังบนชื่อบ้าน สัตว์ป่าวิ่งมา นอนตายตรงหน้าเวลาเดินทาง สุนัขจิ้งจอกวิ่งมาเห่าหอนข้างหน้าเวลาเดินทาง เห็นมูลแมลงวันอยู่ในข้าว มูลจิ้งจอกตกลงมาต่อหน้า หอยไต่ขา การร้องวนเวียนไปมา โองน้ำแตกโดยที่ไม่มีใครทำ กล้วยต้นเดียวออกดอกสองดอก เชื่อว่าคนปลูกจะมีเคราะห์ร้าย นกป่าบินเข้ามาในหมู่บ้านหรือสุนัข จิ้งจอกวิ่งเข้าบ้าน เชื่อว่าหมู่บ้านนั้นจะมีเคราะห์ร้าย

นอกจากความเชื่อในกลางบอกเหตุที่จะต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ร้อนดังกล่าวมา ยังมีความ เชื่อที่เป็นกลางบอกเหตุซึ่งชาวบ้านมีความเชื่อ ได้แก่ นกเค้าแมวหรือนกแสกบินมาเกาะ ต้นไม้ ภายในบริเวณบ้านที่มีคนเจ็บจะเป็นกลางบอกว่าจะมีคนเสียชีวิต ขณะเข้าป่าห้ามเอ่ยถึงสัตว์ร้าย เพราะจะทำให้พบสัตว์ชนิดนั้น มดคาบไข่หนีจากรัง จะเกิดฝนตกหนักน้ำท่วม จิ้งจกร้องทักหรือคน จาม ถ้าเดินทางไปไหนจะเกิดเหตุ มีอุปสรรค ปีใดดาวหางขึ้น บ้านเมืองจะแห้งแล้งเกิดข้าวยาก หมากแพง ตึกแกว้อง ๗ หรือ ๘ ที่ถือเป็นมงคล ถั่วร้อง ๖ ที่หรือ๘ ที่ถือเป็นเสียด เขม่นตาข้างซ้าย จะดี แต่ถ้าเขม่นตาขวาไม่ดี จะเกิดเหตุร้าย

^{๖๕} พูนศิลป์ จันทรสูงเนิน. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโชคลางของชาวบ้านหนองไหล่ ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ปรินิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๔๐, หน้า ๒๗.

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ความเชื่อซึ่งถือเป็น โชคลาภหรือทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้า ได้แก่ เต่าเข้าบ้านเชื่อว่าจะมีโชค ต่อทำรังอยู่ในบ้านเชื่อว่าจะมีโชค เห็นงูเลื้อยผ่านหน้าเชื่อว่าจะได้โชคได้ลาภ ไก่ขันเสียงยาวหมาหอนเสียงดัง เชื่อว่าเป็นมงคลต่อเจ้าของ ก้นหม้อหนึ่งใหม่ทุกๆที่น้ำยังมีอยู่ในหม้อ หรือไก่ตีกัน เชื่อว่าจะมีพี่น้องมาหา ไก่นอนตากปีกกลางแดดเชื่อว่าฝนจะตก ผู้แต่งวงนอนไก่อ่เล่นฝุ่น เชื่อว่าฝนจะตก ท้องฟ้ามีสีแดง จะเกิดพายุ ปีโคหนาวมาก ฝนจะดี^{๑๐}

(๓) พิธีสวดขวัญ

สำหรับผู้ที่ป่วยหนัก จะประกอบพิธีการสวดขวัญ มีวิธีการคือให้จัดไข่ต้มสุกหนึ่งฟอง เทียน ๒ เล่ม รูป ๒ ดอก และดอกไม้บรรจุกไว้ในกรวย ค่ายผูกข้อมือ ๔ เส้นบรรจุกในกล่องข้าว (ภาชนะใส่ข้าวสุก) เสื้อผ้าคนเจ็บ เทียนขนาดยาววัดเท่าหัวคนเจ็บหนึ่งเล่ม เทียนขนาดยาวจากไหล่ถึงสะดือคนเจ็บหนึ่งเล่ม เทียนขนาดยาววัดแค่ศอกหนึ่งเล่ม เทียนเหล่านี้พร้อมด้วยดอกไม้ และกล่องข้าวบรรจุกของซึ่งกล่าวแล้ว ใสลงในพาน นำไปถวายพระ บอกชื่อคนเจ็บ และอาการไข้นักให้ท่านทราบ พระจะรับของไว้ เวลา ก่อนเข้าจำวัดพระก็จะสวดขวัญให้พร้อมกับจุดรูปเทียนที่วัด ขนาดคนเจ็บ ๓ เล่ม ทำอย่างนี้ ๓ วัน เจ้าภาพจึงไปวัด พระจะบอกอาการว่าหายหรือไม่หายให้ทราบ จะบอกอย่างไรก็ตามต้องนำกล่องข้าว เสื้อผ้าคนเจ็บกลับมา นำเสื้อผ้านั้นให้คนเจ็บถือไว้ เอาไข่ ข้าว ๑ ก้อน ดอกไม้รูปเทียนวางบนเสื้อผ้าคนเจ็บถือไว้สักพักหนึ่ง จึงเอาออกจากมือคนเจ็บ เอาไข่ไปทาบเปลือกออกให้หมด แล้วดูเนื้อในของไข่ว่าคืออยู่หรือบอบสลายอย่างไรหรือไม่ เป็นการเสี่ยงทาย ถ้าไข่ยังคืออยู่ไข่จะหาย ถ้าเป็นอย่างอื่นไข่จะหนัก ห้ามมิให้บอกคนไข้ แต่จะหายหรือไม่หาย ต้องเอาค้ายขวัญ ๔ เส้นผูกข้อมือขอทำ เป็นการผูกขวัญเมื่อเสี่ยงทายด้วยไข่เห็นว่าหนัก ต้องทำพิธีค้ำตันโพธิ์ และทำพิธีตวงข้าวเป็นการต่ออายุ^{๑๑}

๓.๓.๓.๔ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในภาคใต้

สำหรับชาวภาคใต้ถือว่าเป็นพื้นที่ซึ่งผู้คนก็มีความเชื่อในเรื่องของเคราะห์กรรม เช่นเดียวกัน แต่วิธีการปฏิบัติต่อความเชื่อดังกล่าวย่อมผิดแผกแตกต่างไปจากภาคอื่นๆ เนื่องจากภาคใต้เป็นพื้นที่ติดกับทะเลดังนั้นการสะเดาะเคราะห์หรือการปลดปล่อยเคราะห์จึงมักนิยมใช้วิธีการดังต่อไปนี้

^{๑๐} ไพรวลัย ชมพูนุท. พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองเหล็ก อำเภอโกสัมพินธุ์ จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐, หน้า ๑๒๐..

^{๑๑} ประสาท อิศรปริดา และคณะ. ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจของชาวอีสาน. (กาฬสินธุ์ : โรงพิมพ์จินตทัศน์, ๒๕๑๘) หน้า ๓๕..

พิธีลอยเคราะห์ ในภาคใต้จะมีวิธีการสะเดาะเคราะห์ที่เรียกว่า พิธีลอยเคราะห์ ซึ่งคนไทยภาคใต้มีความเชื่ออยู่ลึก ๆ ว่า คนเราทุกคนมีเคราะห์ ทั้งเคราะห์ดีและเคราะห์ร้าย เป็นความเชื่อที่รับมาจากศาสนาพราหมณ์ ชวน เพ็ชรแก้ว ได้ให้ความหมายที่ใช้ทั่วไปของ “เคราะห์” ว่า หมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนอาจเป็นในทางดีหรือทางร้ายก็ได้ ดังปรากฏเป็นสำนวนใช้กันอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน เช่น “เคราะห์ห้ามยามร้าย” “ถึงคราวเคราะห์” “ปะเหมาะเคราะห์ร้าย” “เคราะห์ดีเอาไว้เคราะห์ร้ายเอาไป” “เคราะห์ดีก็ดีไป” เป็นต้น อย่างไรก็ตาม “ถึงคราวเคราะห์” สำหรับความเข้าใจทั่วไปของชาวใต้หมายถึง ความไม่ดีที่เกิดขึ้นกับคน ดังนั้นการทำพิธี“ลอยเคราะห์” จึงมีความหมายตามนัยหลังนี้^{๑๒}

ชาวภาคใต้ มีโลกทัศน์ว่า คนทุกคนจะมีช่วงเวลาที่ดาวพระเคราะห์มาเสวยอายุ ดาวพระเคราะห์บางดวงเมื่อมาเสวยอายุใครก็จะให้โทษกับผู้นั้น ผู้อยู่ในเคราะห์มักเจ็บไข้ได้ป่วยหรือมีเหตุการณ์ร้ายเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตทำให้การดำเนินชีวิตมีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและญาติพี่น้อง ดังนั้นจึงนิยมทำพิธีลอยเคราะห์เพื่อให้ตนพ้นจากเคราะห์กรรมนั้นๆ ความเชื่อและพิธีกรรมเพื่อช่วยรักษาคุณภาพของชีวิตจะปรากฏเป็นครั้งคราวเมื่อมีบางสิ่งบางอย่างสื่อเค้าว่า บุคคลกำลังจะประสบปัญหายุ่งยาก หรือเจ็บป่วย หรือสูญเสียอะไรบางอย่างที่ตนเห็นว่า สำคัญ ชาวบ้านหรือตัวบุคคลและญาติมิตรจะไปปรึกษา หมอคูให้ตรวจดวงชะตาราசி เมื่อหมอตรวจพบว่ากำลังมีเคราะห์ เช่น ราหูเข้า พระเสาร์แทรก ก็จะแนะนำให้เจ้าตัวทำพิธีบูชาพระเคราะห์เสีย การบูชาพระเคราะห์ต้องทำตามกำลังวันคือ พระอาทิตย์ ๖ พระจันทร์ ๑๕ พระอังคาร ๘ พระพุธ ๗ พระพฤหัสบดี ๑๕ พระศุกร์ ๒๑ พระเสาร์ ๑๐ และพระราหู ๑๒ การบูชาพระเคราะห์ มีเครื่องบูชาคือ ดอกไม้ ธูปเทียนและสิ่งต่างๆ ตามที่หมอจะกำหนด เมื่อทำพิธีบูชาพระเคราะห์เสร็จแล้ว ผู้ตกอยู่ในเคราะห์ก็ทำพิธี “ลอยเคราะห์”

การทำพิธีลอยเคราะห์ ชาวบ้านจะใช้ต้นกล้วยหรือของที่ลายน้ำได้มาทำเป็นแพหรือเรือขนาดเล็ก แล้วนำम्म เล็บ ขี้โคล ของผู้ตกอยู่ในเคราะห์มาผสมดินต่างตัวคน ใส่ไว้ในแพหรือเรือนั้น ดอกไม้ ธูป เทียน ก็ปักไว้ในแพ เงินเหรียญและเสบียงอาหารก็ใส่ลงไปในแพด้วย เวลาจะลอยแพนั้นไปในน้ำ ให้ผู้ตกอยู่ในเคราะห์พูดว่า “เคราะห์ดีเอาไว้ เคราะห์ร้ายเอาไป” แล้วปล่อยแพหรือเรื่อนั้นไปตามสายน้ำ แพลอยไปที่ใดจะไม่มีใครกล้าเก็บหรือแตะต้อง เพราะถ้าทำเช่นนั้นเชื่อกันว่า ผู้

^{๑๒} ชวน เพ็ชรแก้ว. “ภูมิปัญญาในการปลูกฝังคุณธรรมกำหนดค้ำสถานและรักษาคุณภาพของสังคม.” ใน ภูมิปัญญาทักษิณ ชุต ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชาวบ้านไทย.(กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๔๔) หน้า ๑๖๖-๑๖๘.

เก็บจะเป็นผู้เคราะห์ร้ายแทน ชาวบ้านทั่วไปถ้าพบเห็นเรือแพลอยเคราะห์มาติดอยู่ริมตลิ่งหรือบริเวณเลือกสวนไร่นาของตน ก็จะใช้ไม้เขี่ยให้ลอยตามน้ำไป จะไม่ยอมให้แพลอยเคราะห์ติดอยู่ตามบริเวณพื้นที่ของตนโดยเด็ดขาด

๓.๓.๔ ความเชื่อเรื่องเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์ในสมัยปัจจุบัน

สำหรับความเชื่อเรื่องการสะเดาะของสังคมไทยโดยภาพรวม หมายความว่า นอกจากสังคมไทยแต่ละภาคจะมีความเชื่อประเภทประจําถิ่นอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีรูปแบบความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุอีกหลายประเภทที่เป็นความเชื่อร่วมของคนทุกภาค ซึ่งไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็จะยอมรับกันว่า การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเช่นกัน โดยความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของไทยโดยภาพรวมนั้นมีดังต่อไปนี้

๓.๓.๔.๑ พิธีสะเดาะเคราะห์ด้วยตนเอง

ในความเชื่อของคนไทยทั่ว ๆ ไป ซึ่งอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงและบีบคั้นค่อนข้างสูงนั้น การที่จะหาเวลาไปวัดหรือสำนักของอาจารย์ผู้ทำการสะเดาะเคราะห์เป็นการยาก ดังนั้น จึงมีวิธีการที่ค่อนข้างง่ายและสะดวกสำหรับผู้ที่ไม่มีเวลาให้กับการไปประกอบพิธีกรรมที่วัดสามารถที่จะทำได้ด้วยตนเอง เรียกว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ด้วยตัวเอง ซึ่งมีดังต่อไปนี้

(ก) **สวดคาถาบูชา** การทำพิธีสะเดาะเคราะห์ด้วยตนเอง เริ่มแรกจะต้องเทียบอายุของตนเองก่อนว่า เวลานี้และในขณะนี้จะมิตเวตดวงค์ใดที่เข้ามาเสวยอายุ หรือว่า เข้ามาเสวยแทรกอยู่ แล้วทำการสะเดาะเคราะห์ สวดบูชาให้เป็นที่มิตริมงคล ให้เอาเทียนขี้ผึ้งแท่งที่บริสุทธิ์มาพันให้มีน้ำหนักแท่งละ ๑ บาท ให้ครบถ้วนตามจำนวนอายุของเทวดา หรือว่าตามกำลังของพระประจำวันนั้นๆ และข้อสำคัญให้ใช้เส้นด้ายพรหมจารี (คือด้ายดิบ) ตามจำนวนเส้นให้เท่ากับกำลังของพระประจำวันดังกล่าว หรือกำลังอายุของเทวดาองค์ที่กำลังเข้ามาเสวยอายุอยู่นั้น หรือกำลังเข้ามาเสวยแทรกอยู่ในขณะนั้น ให้ใช้กาบของต้นกล้วยน้ำ หรือถ้าหาไม่ได้ก็ใช้กาบของต้นกล้วยน้ำว่าแทนก็ได้ นำมาทำเป็นกระบะในรูปสี่เหลี่ยม ตามความกว้างยาว ประมาณ ๑๒ นิ้วฟุต เหมือนกับการทำบัตผลิเย็บกระทงเล็กๆ ใส่ไว้ในกระบะกบกล้วย ตามจำนวนของกำลังเทวดาหรือตามกำลังของพระประจำวัน ใส่ข้าวตอก ดอกดาวเรือง ดอกมะลิสด ข้าวเปลือก ถั่วเขียว งาดิบ น้ำหอม แป้งหอม หมากพลู บุหรี่ ให้ครบทุกๆ กระทง พร้อมทั้งดอกไม้และรูปเทียนที่จะใช้บูชาที่จะต้องจัดหาเอามาให้ครบถ้วนตามจำนวนของกำลังวันนั้นๆ ทุกอย่าง ต่อจากนั้นให้เตรียมผลมะกรูด ใบส้มป่อย ใบมะยม ใบส้มเสี้ยว และแป้งหอม น้ำมันหอม เอาไว้อีกชุดหนึ่งต่างหาก นำมาตั้งวางไว้ที่หน้าพระพุทธรูปปางประจำวันดังกล่าว นั้น ของดวงชะตานั้น ต่อไปให้จัดรูปเทียนพร้อมทั้งสวดคาถาบูชาดังนี้

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (ว่า ๓ จบ)
 อายนฺคุโณโต อิระทานะสีละ เนกขัมมะปัญญา สะหะวิริยะ ชันติสัจจะ
 อะริยฐานา เมตตุเปกขา ยุทธายะโว คัณหะถะอาวุธานิ (ตามกำลังวัน)

แล้วให้สวดต่อไปตามบทสวดบูชาพระประจำวันนั้นๆ ตามจำนวนจบของกำลังพระตามกำลังวัน และตามกำลังของเทวดาที่เข้ามาเสวยอายุ หรือเข้ามาเสวยแทรกอยู่ในขณะนั้น เมื่อสวดคาถาบูชาเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็นำเอาผลมะกรูด ใบส้มป่อย ใบมะยม ใบส้มเลี้ยว ไปใส่ลงในถังน้ำ (ผลมะกรูดให้ผ่าซีก) แล้วอาบ ก็จะบังเกิดผลดีขึ้นมาได้ เพื่อจะช่วยกำจัดและขับไล่ในสิ่งที่ชั่วร้ายให้ห่างหายหมดสิ้นไปได้ แล้วก็กลับกลายมาเป็นสิ่งดีที่มีสิริมงคลอย่างสมบูรณ์ แล้วต่อจากนั้นให้ทาแป้งหอม น้ำมันหอมที่ได้จัดเตรียมไว้ เพื่อจะได้เป็นการต้อนรับสิริมงคลที่ดีงามที่กำลังจะเกิดความรุ่งเรืองเจริญขึ้นมากับตัวเราเอง เมื่อได้ทำพิธีตามขั้นตอนของกิจพิธีดังกล่าวเสร็จ ฐะเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ให้กลับมาสวดบูชาพระคาถาในบทใหม่ ตามกำลังวันและตามกำลังเทวดาที่เข้ามาเสวยอายุหรือเข้ามาเสวยแทรกให้ครบถ้วนตามจำนวนจบ^{๓๖}

(ข) การทำบุญปล่อยสัตว์ คนไทยเราเชื่อกันว่าการทำบุญปล่อยสัตว์ เป็นการสะเดาะเคราะห์อันส่งผลบุญที่ได้รับจะช่วยบันดาลให้เคราะห์หาย มีความเจริญรุ่งเรืองบังเกิดขึ้นแก่ชีวิต ซึ่งเป็นความเชื่อกันแต่โบราณสืบทอดจากอดีตถึงปัจจุบันนี้ ก็ยังคงปฏิบัติกันเสมอเมื่อมีโอกาสได้ไปทำบุญไหว้พระที่วัด

การทำบุญปล่อยสัตว์นั้น แล้วแต่ว่าอยากจะปล่อยนกปล่อยปลาหรือสัตว์ใดก็ได้เพื่อทำบุญและอธิษฐานขอพรให้รุ่งเรืองให้พ้นทุกข์พ้นเคราะห์ แต่ตามธรรมเนียมการปล่อยสัตว์นั้น คนไทยโบราณได้มีหลักการอยู่ว่า หากอยากได้ด้อย่างไรก็ให้ปล่อยสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์มงคลเท่านั้น หรืออยากจะพ้นทุกข์ใดก็ให้ปล่อยสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของเคราะห์นั้น โดยมีแนวคิดในการปล่อยสัตว์ให้ได้ตามที่มุ่งหวัง ดังนี้

ปล่อยปลาไหล แล้วอธิษฐานขอให้ทำกิจสิ่งใดได้ราบรื่น ไม่มีอุปสรรคใดๆมาขวางกั้นเป็นปัญหา จะเจรจาติดต่อเรื่องสำคัญใดๆ ก็ขอให้ทุกอย่างราบรื่น ลื่นไหลไม่มีติดขัด

ปล่อยเต่า แล้วอธิษฐานขอให้ตนมีอายุยืนยาวอายุยืน หากเจ็บป่วยอยู่ก็อธิษฐานขอให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บนั้นๆ ผู้ที่มีคนในครอบครัวเจ็บป่วยไม่สบาย ก็มักจะทำบุญปล่อยเต่า แล้วอธิษฐานขอให้ญาติพี่น้องของตนหายเจ็บป่วย และมีอายุยืนต่อไป

^{๓๖} ว.เงินประดิษฐ์. พิธีการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา และเสริมดวงด้วยตนเอง ฉบับสมบูรณ์.

ปล่อยหอยขม แล้วอธิษฐานขอให้ความทุกข์ที่เป็นเรื่องขื่นขมในชีวิตขณะนั้นจมนครสิ้นไป ขอให้ความขมขื่นออกไปจากชีวิต

ปล่อยนก แล้วอธิษฐานขอให้พ้นจากความทุกข์ที่ผูกพันอยู่ในชีวิต พ้นจากปัญหาหรือเคราะห์ร้ายใดๆ ที่เหนี่ยวรั้งขังจิตวิญญาณของคุณให้เป็นทุกข์ ไร้อิสระ ไร้ความสุขใจการปล่อยนก เป็นเสมือนกับการขอให้คุณสามารถเริ่มต้นมีชีวิตใหม่ที่ดีกว่าเดิม ปล่อยปลาทั่วไป แล้วอธิษฐานขอให้มีความสุขความรุ่มเย็นในชีวิต ทุกข์ใดๆ ที่ทำให้เดือดเนื้อร้อนใจขอให้หมดสิ้นไป^{๑๔}

(ค) ทำบุญเพื่อสะเดาะเคราะห์แบบเฉพาะกิจ คนโบราณมีความเชื่อในเรื่องของผลแห่งบาปที่คนผู้หนึ่งได้ประกอบขึ้นในอดีต แล้วบาปส่งผลเป็นเคราะห์มาสู่คนผู้นั้นในวันหน้า ความเชื่อที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ยังคงเป็นที่ยอมรับกันกว้างขวางว่ามีผลเป็นจริง หลายท่านที่เคยมีแต่เองทุกข์ร้อนมานาน

เมื่อได้ทราบแนวคิดของคนโบราณนี้ ก็ลองไปทำบุญสะเดาะเคราะห์ดูเพื่อให้รู้สึกสบายใจ ซึ่งปรากฏว่า นอกจากจะได้รับความสบายใจขึ้นบ้างแล้วยังประสบความสำเร็จรุ่งเรืองขึ้นด้วย อุปสรรคต่างๆ ที่เคยมีในชีวิตก็กลับหมดไป การสะเดาะเคราะห์แบบเฉพาะกิจ เป็นกิจของเรื่องบาป เรื่องผิดพลาดที่เคยกระทำ ดังนี้

คนแห่งบุตร สำหรับผู้ที่มีอุปสรรคในเรื่องการตั้งครรภ์ คือตั้งครรภ์แล้วมิสามารถจะเลี้ยงบุตรในครรภ์ได้จึงไปทำแท้งนั้น ถือว่าเป็นบาปอย่างมหันต์ เพราะเป็นการฆ่าคนเป็นการตัดชีวิตคนอื่น ผลแห่งบาปจึงค่อนข้างแรง เชื่อกันว่าผู้ที่ไปทำแท้ง จะตกต่ำ มีแต่เรื่องทุกข์ร้อน หรือ ไม่ก็จะมีพบกับช่วงชีวิตที่ยากลำบาก ไม่อาจเจริญรุ่งเรืองได้ เหมือนมีอะไรมาถ่วงอยู่ จะล้มลุกคลุกคลาน เช่นนั้นไปเนิ่นนานถึง ๗ ปี ดังนั้น ทั้งชายและหญิง ไม่ใช่แต่ฝ่ายหญิงเท่านั้น หากเคยได้ทำบาปกับชีวิตน้อยๆ ที่เป็นบุตรของตนเอง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ขอให้เร่งรีบทำบุญสะเดาะเคราะห์ อย่างเคร่งครัดจริงจัง แล้วทุกข์ที่มีจะหมดสิ้นไป เชื่อกันว่า ชีวิตจะรุ่งเรืองทันตาเห็น โดยทำบุญดังต่อไปนี้

๑. ซื้อปลาในตลาดสด แล้วนำไปปล่อยที่แม่น้ำ อย่าปล่อยในบึง – คลองเล็ก ๆ จะซื้อทีละกี่ตัวก็ได้ ตามแต่กำลังทรัพย์ที่มี

๒. ต้องปล่อยปลาให้ครบตามอายุของตน เช่น ถ้าอายุ ๒๕ ปี ก็ให้ปล่อยปลา ๒๕ ตัว

๓. ต้องนับจำนวนปลาแยกกับอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ถ้าภรรยาอายุ ๒๕ ปี สามีอายุ

^{๑๔} แก้ว สุพรรณโณ. คู่มือทำบุญสะเดาะเคราะห์ให้ชีวิตรุ่งเรือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ หอสมุดกลาง ๐๕, ๒๕๔๒) หน้า ๑๐ – ๑๕.

๓๐ ปี ก็แสดงว่าคนทั้งคู่จะต้องปล่อยปลาทั้งสิ้น ๕๕ ตัว คือฝ่ายหญิงปล่อยปลา ๒๕ ตัว และฝ่ายชายปล่อยให้ครบ ๓๐ ตัว

๔. การทำบุญเช่นนี้ไม่มีระยะเวลากำหนด จะทำให้สำเร็จใน ๑ เดือน ๖ เดือน หรือ ๑ ปีก็ได้ ถ้าทำให้ครบโดยเร็วก็จะหมดเคราะห์ได้เร็วคนสมัยโบราณได้แนะนำการทำบุญเช่นนี้ไว้ และได้เสริมว่า นอกจากการทำบุญปล่อยปลาให้ครบอายุแล้ว ยังจะต้องทำสังฆทานทุก ๑ เดือน หรือทุก ๓ เดือน ให้ครบเจ็ดครั้ง จึงจะหมดเคราะห์และรุ่งเรืองสืบไป

การทำร้ายผู้อื่นให้ตายหรือพิการ สำหรับผู้ที่ตกเป็นผู้กระทำผิด เพราะทำให้ผู้อื่น (หรือสัตว์) ต้องพิการ แม้โดยมิได้ตั้งใจเช่น ขับรถชนกัน แม้ไม่ได้เป็นฝ่ายผิด แต่อีกฝ่ายเกิดเสียชีวิตหรือแขน ขาหัก ต้องพิการ เช่นนี้ถือว่า อยู่ในข่ายที่ตกเป็นผู้ทำร้ายคนอื่นแล้ว การกระทำผิดเช่นนี้แม้ไม่เจตนา แต่จะมีผลทางบาปและกรรมเวรเช่นกัน คนสูงอายุแต่โบราณเชื่อว่า ต้องทำบุญสะเดาะเคราะห์จึงจะพ้นเคราะห์และเจริญรุ่งเรืองได้ การจะสลัดบาปเคราะห์นั้น ให้ปฏิบัติตามแนวทางดังนี้

๑. ให้อุทิศให้ครบ ๗ วัด นำน้ำมันคัมภีร์ของวัดนั้น ๆ รดศีรษะ ประพรมให้ทั่วตัว
๒. เติมน้ำมันตะเกียงตามวัดต่าง ๆ ให้ครบเจ็ดวัด ทำบุญปล่อยเต่า ให้ครบเท่าอายุของตน
๓. ถือศีลกินเจ การสะเดาะเคราะห์วิธีนี้ ไม่กำหนดระยะเวลา แล้วแต่จะจะไปทำบุญให้อุทิศให้ครบ ๗ วัดได้ในระยะเวลาอันเท่าใด อาจจะทำได้เดือนละ ๑ วัดก็ได้ หรือถ้าอยู่ในฐานะที่สะดวกพอจะทำให้ครบกำหนดได้ภายใน ๓ เดือนก็ถือเป็นกรณียิ่ง แต่สำหรับการถือน้ำศีลกินเจนั้น ควรปฏิบัติสัก ๒๕ วันให้ครบถ้วนจำนวนวัน หากต้องไปเรียนหรือทำงาน ก็ไม่จำเป็นต้องเข้มงวดในเรื่องสวมเครื่องแต่งกายสีขาวก็ได้ เพราะจุดประสงค์ของการถือน้ำศีลสะเดาะเคราะห์นั้นก็เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ ไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์^{๖๕}

(ง) การทำบุญโลงศพ เป็นที่เลื่องลือกันมานานแล้วว่า ผู้ที่ดวงไม่ดี มีเคราะห์หามยามร้ายมากถ้ากราบในชีวิต หากได้มีโอกาสไปทำบุญโลงศพ ก็จะได้รับความสำเร็จรุ่งเรืองทันตาเห็น และยังพ้นจากเคราะห์ร้ายทั้งหมดในไม่ช้าอีกด้วย ผู้ที่นิยมทำบุญโลงศพเชื่อกันว่า การนำชื่อของตัวเองไปติดไว้ที่โลงศพนั้น ถือเป็นการสะเดาะเคราะห์และต่ออายุ ดังนั้นผู้ที่รู้สึกลัวดวงไม่ดี หรือผู้ที่กังวลว่าชะตาของตนหรือคนในครอบครัวจะขาด มักจะสะเดาะเคราะห์เพื่อต่ออายุ โดยอาจจะเขียนชื่อญาติของตนที่ไม่สามารถไปทำบุญด้วยตนเองได้ ลงในกระดาษแล้วติดไว้ที่โลงศพ ก็ถือว่าต่ออายุให้กับญาติของตนได้เช่นกัน

^{๖๕} แก้ว สุพรรณ โณ. คู่มือทำบุญสะเดาะเคราะห์ให้ชีวิตรุ่งเรือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. หน้า ๑๖ - ๓๑.

(จ) การทำบุญถวายสังฆทาน ชาวพุทธจะมีการทำบุญตักบาตรเป็นประจำ โอกาสที่พิเศษก็จะถวายสังฆทานที่วัดด้วย คนไทยโบราณมักจะสอนบุตรหลานถึงความเชื่อที่ว่า หากช่วงใดในชีวิตมีเคราะห์ร้ายมากถ้ากราบ ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทุกข์ยากไม่ว่าจะเป็นด้วยเรื่องใด ควรอย่างยิ่งที่จะไปทำบุญถวายถวายสังฆทาน ดวงชะตาที่ตกต่ำแย่อ่อนแออยู่นั้น จะแข็งแรงสุขสว่างขึ้นมาได้ในเร็ววัน เคราะห์ร้ายต่าง ๆ นานา จะห่างหายคลายสิ้นไป บังเกิดความเจริญรุ่งเรืองทันตาเห็นบางคนเชื่อว่า ถ้ามีเคราะห์เล็กน้อย การถวายสังฆทานครั้งเดียวก็หมดทุกข์ หมดเคราะห์ หากเคราะห์หนัก ต้องถวาย ๒ - ๓ ครั้ง จึงจะปิดเป่าเคราะห์ได้ตั้งใจ แต่ก็เป็นที่ยอมรับว่า ถ้าผู้ใดหมั่นถวายเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ ๑ ครั้ง ต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ จะเห็นผลทันใจว่า ชีวิตประสบความสำเร็จรุ่งเรืองก้าวหน้า เคราะห์ภัยใด ๆ ก็ไม่มากถ้ากราบในชีวิต มีแต่ความสุขความเจริญ แต่ผู้สูงอายุบางคนมีความเชื่อว่า ถ้าทำบุญถวายสังฆทานติดต่อกันทุกเดือน เมื่อครบ ๗ ครั้ง ควรหยุดเว้นสัก ๒ - ๓ เดือน ค่อยทำใหม่เพราะผลบุญแรง หากทำต่อเนื่องเกิด ๗ ครั้ง อาจจะหมดเวรหมดกรรมต้องจากโลกนี้ไปเพราะมีแต่บุญ หมดบาปแล้วที่กล่าวมานี้เป็นเพียงความเชื่อของผู้สูงอายุเท่านั้น ยังมิได้พิสูจน์ว่า จริงหรือไม่อย่างไร อย่าได้เชื่อมงาย เพียงทราบไว้เป็นความรู้

การทำบุญถวายสังฆทาน ควรจะเตรียมดอกไม้ไปถวายพระด้วย ไม่ใช่ถวายแต่เครื่องสังฆทานอย่างเดียว โดยปกติทางร้านที่ขายเครื่องสังฆทานจะมีซองสีชมพูให้มาด้วย สำหรับใส่ใส่เงินในซองนั้น ถวายปัจจัยแก่พระสงฆ์ที่มารับเครื่องสังฆทาน เงินที่จะถวายนั่นก็ตามแต่กำลังศรัทธา ถ้ามีไม่มากก็ถวายเพียง ๑๐๐ บาท หรือจะถวาย ๒๐๐ - ๓๐๐ บาทก็ได้ แต่ถ้าหากไม่สะดวกก็ไม่จำเป็นต้องถวาย เพราะการถวายเครื่องสังฆทานก็เป็นการทำบุญตามวัตถุประสงค์อยู่แล้ว

เมื่อนำเครื่องสังฆทานไปที่โบสถ์หรือกุฏิแล้ว ให้บูชาพระพุทธรูปก่อน จากนั้นพระจะบอกให้ตั้งนะโม ๓ จบ และกล่าวคำอาราธนาศีล ถ้าท่องไม่เป็น พระก็จะให้ว่าตาม เมื่อกกล่าวถวายสังฆทานแล้ว พระสงฆ์จะบอกให้ประเคนถึงสังฆทานถวาย แล้วพระจะสวดอนุโมทนา และให้ผู้ที่มาถวายสังฆทานกรวดน้ำ ในระหว่างกรวดน้ำให้ตั้งจิตอธิษฐานขอพรต่าง ๆ ตามต้องการ เช่น ขอให้สิ้นเคราะห์ เป็นต้น เสร็จแล้วให้นำน้ำไปราดรดที่โคนต้นไม้ แล้วมากราบลาพระสงฆ์ ซึ่งโดยมากพระจะรดน้ำมนต์และให้ศีลให้พรด้วย

(ฉ) การไหว้พระสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ ในช่วงใดที่รู้สึกว่าจะอยากจะทำสวดมนต์ให้ เกิดสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว หรือรู้สึกว่า มีเรื่องไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นในชีวิตให้รู้สึกเป็นทุกข์ใจ และคาดคะเนไปว่าอาจจะมีเคราะห์ในช่วงนั้น สามารถไหว้พระสวดมนต์ปิดเป่าเคราะห์ได้ที่บ้าน ถ้าไม่สะดวกจะไปวัดหรือที่อื่นๆนอกบ้านได้ การไหว้พระสวดมนต์เพื่อสะเดาะเคราะห์ควรปฏิบัติ ดังนี้

๑. อาบน้ำให้ร่างกายสะอาดและทำจิตใจให้ผ่องใสสดชื่น
๒. ถ้าวรู้สึกทุกข์ใจมาก ควรสวมชุดขาวในการสวดมนต์
๓. เตรียมรูป ๓ ดอก เทียน ๑ เล่ม ดอกไม้ (ตามแต่จะใช้ก็ดอก)
๔. เมื่อจตุรูป เทียน เบื้องหน้าหิ้งพระในบ้านแล้ว ให้บูชาพระรัตนตรัย ตั้งนะโม ๓ จบ แล้วจึงสวดมนต์บทสะเดาะเคราะห์^{๖๖}

อย่างไรก็ตามเราจะพบว่า การสวดมนต์นั้นแม้จะเป็นการสะเดาะเคราะห์ได้แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเคราะห์จะหมดไปทันทีที่การสะเดาะเคราะห์ที่จะเป็นผลทันทีที่พระท่านว่าต้องไปปฏิบัติธรรมเพื่ออุทิศบุญให้กับเจ้ากรรมนายเวรด้วยจะได้เป็นการทำบุญที่ถึงบุญและได้บุญทั้งนี้ก็เพราะการสวดมนต์นั้นเป็นแค่ยาทา แต่การปฏิบัติวิปัสสนานั้นเป็นยากิน ซึ่งยาทั้ง ๒ ประเภทจะต้องใช้ร่วมกัน โรคเวร โรคกรรมจึงจะหายได้สนิท

(ข) **พิธีส่งเทวดา** เมื่อเรารู้ว่าเทวดาองค์ใดที่เข้ามาเสวยอายุเราอยู่หรือที่แทรกอยู่ก็ตาม พอครบอายุและกำหนดเวลาที่ออกไปพ้นจากตัวเราใหม่ ๆ ต้องทำพิธีส่งเทวดาองค์ดังกล่าว ก็ย่อมจะต้องให้คุณ จะบังเกิดในสิ่งที่เป็นสิริสวัสดิ์พิพัฒนะมงคล ให้ตัวเราสมบุญพูนผลยิ่งขึ้นในพิธีจัดส่ง ให้หากาบด้นกล้วยมาทำกระบะ ให้เป็นรูปสี่เหลี่ยม แล้วก็เอากากกล้วยตัดให้ได้ระยะกับจำนวน ของระยะกว้างยาววางเอาไว้ในกระบะนั้น กว้างประมาณ ๑ ฟุต ยาวประมาณ ๑ ฟุต แล้วเอาในตองปูทับเย็บกระถางใบเล็กๆ ตามจำนวนของกำลังเทวดา องค์นั้น ในกระถางจะใส่ข้าว ของคาวของหวาน กุ้งปลา ปลาขี้ ผลไม้ หมากพลู บุหรี่ ให้ครบทุก ๆ กระถางในจำนวน ใช้รูป เทียน ดอกไม้ สีประจำวัน หรือ ๘ สีจะเป็นการดียิ่ง ตามจำนวนกำลังเทวดาดังกล่าว แล้วปักธงสีประจำวันให้ครบ ตามกำลังของเทวดาองค์นั้น ๆ การทำสิ่งดังกล่าวในการ ส่งเทวดาที่ออกจากการเสวยอายุหรือแทรก ในฐานะที่ครบถ้วนกับระยะเวลาแล้ว เทวดาองค์นั้นๆ ก็หมดหน้าที่ในการรับผิดชอบในตัวของเราแล้ว ก็จะถอยออกไป ถ้าหากว่าเราไม่ยึดติดกับท่าน ก็มีได้ว่าจะอะไร ก็จะเดินทางไปอย่างเฉย ๆ เราก็จะไม่ได้อะไรจากท่านเลย ไม่ว่าจะเป็พระเคราะห์หรือพระนพเคราะห์ก็ตาม ถ้าทำการส่ง เท่ากับว่า เป็นการเคารพ บูชาและขอพร เมื่อเห็นในความคิดที่มีความจงรักภักดี ก็จะช่วยคลบ้นดาลประทานพรไว้กับตัวเรา ในสิ่งที่เป็นมงคลให้ได้รับผลดีโดยตลอดกาล

วิธีการทำส่งพระหรือเทวดาจะต้องนำเอากระถางกระบะที่จัดเรียบร้อยแล้วไปวางที่ทางสามแพร่ง (สามแยก) ในเวลาค่ำ (ผ่าน ๖ โมงเย็นไปแล้ว) แล้วจตุรูป เทียนบูชาว่าคาถาขอขมาต่อท่าน

^{๖๖} กัทรประกาศ เกล็ดแก้กรรม เสริมบารมี (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพทย ๒๕๕๑) , หน้า ๔๗.ม.กัทรกรรมย์ เกล็ดคนโบราณความเชื่อเสริมเคล็ดมงคล (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไพลิน ๒๕๔๕) หน้า ๘๗.

แล้วก็สวดคาถาพระประจำวัน ให้ครบตามจำนวนจบ ของเทวดาคงกันนั้น ๆ เช่น พิธีส่งเทวดาเสวยอายุ พระอาทิตย์ ๖ คือ ต้องวางกระบะกระทงลงบนพื้นดินข้าง ๆ ทางในระหว่างทางสามแพร่ง หันหน้าเวลาจะบูชาไปทางทิศอีสาน ซึ่งเป็นทิศประจำของพระอาทิตย์ จุดธูปเทียนบูชา แล้วสวดคาถาวางกระทงและกระบะทิ้งไว้ตรงนั้น แล้วหันกลับบ้านไม่พูดไม่คุยกับใคร ถึงใครจะทักจะเรียกอย่างไร จงทำใจให้มั่นคงเอาไว้ ไม่ต้องเหลียวไม่ต้องหันทั้งนั้น จงรีบเดินกลับมาเข้าบ้านก่อนแล้วเข้าห้องพระ จุดธูปบูชาพระให้เป็นทีเรียบริ้อย แล้วสวดคาถา

๓.๓.๔.๒ การสะเดาะเคราะห์โดยหมอไสยศาสตร์

การสะเดาะเคราะห์โดยหมอไสยศาสตร์ โดยทั่วไปผู้ที่รักษากับหมอประเภทนี้โดยมากจะเนื่องมาจากการป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ ซึ่งผู้ป่วยได้ให้หมอทางไสยศาสตร์เข้าทรงดูอาการแล้ว จึงวินิจฉัยขึ้นของความร้ายแรงว่ามากน้อยเพียงใด จึงจะเริ่มการสะเดาะเคราะห์ โดยให้ผู้ป่วยหรือญาติของผู้ป่วยนำหมาก พลู ไปหาหมอสะเดาะเคราะห์เพื่อหาฤกษ์ยามว่า จะทำพิธีสะเดาะเคราะห์วันไหน เมื่อผู้ป่วยหรือญาติของผู้ป่วยนำหมากพลูไปตั้งให้หมอ แล้วเล่าความเป็นมาของอาการป่วยให้ทราบ และต้องบอกให้ทราบด้วยว่าไปรักษากับหมอคนใดมาบ้างแล้ว หมอก็จะนำหมากพลูนั้นไปวางไว้ที่หิ้งบูชาพระ แล้วหาฤกษ์ยามวันประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ และบอกให้ผู้ป่วยทราบโดยบอกให้ผู้ป่วยนำผ้าขาวม้า ๑ ผืน เพื่อนุ่งในวันประกอบพิธีอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีมีผ้าขาวม้า ๑ ผืน กล้วยาคา มีดหมอ เสือ และเงินบูชาจำนวน ๒๐ บาท พิธีสะเดาะเคราะห์จะเริ่มในช่วงที่พระอาทิตย์ตกดิน โดยขั้นแรกหมอต้องทำพิธีบูชาครูก่อน โดยนำเงินบูชา ๒๐ บาทนั้น ไปใส่พาน ต่อจากนั้นหมอก็เริ่มบูชาพระรัตนตรัยและบูชาครูผู้สอนวิชา เป็นการระลึกบุญคุณครู เมื่อเสร็จแล้ว หมอจะบอกให้ผู้ป่วยเดินตามหมอออกจากบ้าน ไปยังสถานที่ที่ได้กำหนดในการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ และเริ่มทำพิธีเมื่อพระอาทิตย์ตกดินแล้ว

ในการประกอบพิธีกรรม ผู้ป่วยต้องนุ่งผ้าขาวม้าและถอดรองเท้า โดยนุ่งเสื้อให้นั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เป็นการบอกกล่าวว่าจะให้หมดเคราะห์กรรมไปพร้อมกับที่พระอาทิตย์กำลังหมดแสงสว่าง ต่อจากนั้นหมอก็นำกล้วยาคาที่ถักเปียยาวขนาดความสูงของผู้ป่วยโดยวัดตัวผู้ป่วยก่อนการประกอบพิธี แล้วให้ผู้ป่วยนั่งเหยียดขาขวาชี้ไปทางทิศตะวันตกเมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว หมอจะถือกล้วยาคาไว้ในมือซ้าย ขณะเดียวกันก็ร้ายเวทมนต์คาถา ซึ่งมีบทสวดมนต์ทั้งหมด ๔ ช่วง ดังต่อไปนี้

ช่วงที่ ๑ วัดความยาวจากศีรษะถึงหน้าอก

ช่วงที่ ๒ วัดความยาวจากหน้าอกถึงสะดือ

ช่วงที่ ๓ วัดความยาวจากสะดือถึงหัวเข่า

ช่วงที่ ๔ วัดความยาวจากหัวเข่าถึงปลายเท้า

เมื่อหมวดวัดความยาวจากศีรษะไปถึงหน้าอกแล้ว ก็ตัดหน้าอกช่วงที่หน้าอกทิ้งทำแบบนี้ไปจนจบช่วงที่ ๔ เมื่อตัดหน้าอกตรงที่ปลายเท้าซึ่งเหลือเพียงชนิดเดียว ผู้ป่วยก็ต้องพูดว่า“ปล่อย” เพื่อเป็นการบอกกล่าวว่ามีครบคราะห์หมดกรรมกัน

เมื่อพิธีสะเดาะเคราะห์สิ้นสุดถึงตรงนี้แล้ว หมอจะนำหน้าอกนั้นมัดรวบกันทั้ง ๔ ชั้น ไปทิ้งต่อจากนั้นหมอให้ผู้ป่วยไปล้างหน้า บ้วนปาก ล้างมือล้างเท้า ผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้า ผู้ป่วยบางคนเชื่อว่าผ้าขาวม้าที่ใช้นุ่งประกอบพิธีนั้น ถ้านำกลับบ้านจะนำเคราะห์กรรมกลับไปอีก ผู้ป่วยบางคนมอบให้หมอ บางคนนำกลับไปให้ญาติใช้ เพราะเชื่อว่า กรรมของใครก็เป็นของคนนั้น ความเชื่อเช่นนี้ของแต่ละคนแตกต่างกันไป นอกจากนั้นผู้ป่วยต้องล้างมือ ล้างเท้าให้หมอด้วยจึงถือว่าพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์สิ้นสุดลง^{๓๖}

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่าการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ของทุกภาค อาจมีความแตกต่างกันบ้าง แต่จากพิธีกรรม จะเห็นได้ว่ามีหลักการที่คล้ายกัน คือ ต้องมีสิ่งของที่บูชา การอาบน้ำหรือรดน้ำมนต์ มีการทำบุญ มีบางสิ่งที่ใช้เป็นสัญลักษณ์แทนตน มีการใช้บทสวดหรือมนต์คาถา และมีการปฏิบัติที่สื่อถึงความหมายว่า เป็นการทำให้เคราะห์หมดไป พิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีวัตถุประสงค์เดียวกัน แต่มีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน และมีการปรับเปลี่ยนประยุกต์ให้เข้ากับวัฒนธรรมและความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น

๓.๔ ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์

ในการศึกษาเรื่องของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงระบบความเชื่อและวัฒนธรรมพื้นฐานของชาวสุรินทร์ ซึ่งถือว่าเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความเชื่อ ดังนั้น การที่จะพิจารณาถึงความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ได้อย่างลึกซึ้งนั้นก็ต้องทราบถึงข้อมูลพื้นฐานของประเพณีและวัฒนธรรมของชาวจังหวัดสุรินทร์เสียก่อน ว่าจังหวัดสุรินทร์มีประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไร และความเชื่อดังกล่าวมีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุอย่างไร ซึ่งมีรายละเอียดที่จะต้องศึกษาดังต่อไปนี้

^{๓๖} คณย์ ไชยโยธา. ลัทธิต ศาสนา และระบบความเชื่อ. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๘) หน้า ๑๔๓-๑๔๔.

๓.๔.๑ ประเพณีและวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์

เนื่องจากประชากรจังหวัดสุรินทร์ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มไทย-เขมรมีกลุ่มไทย-กวย และกลุ่มไทย-ลาวบ้างก็ประมาณร้อยละ ๓๐ เท่านั้น ดังนั้น ภาษาที่ใช้จึงเป็นภาษาไทย-เขมรเป็นส่วนใหญ่ จะมีภาษาไทย-กลางและไทย-ลาวบ้างก็เฉพาะที่ใช้ติดต่อกันในระหว่างกลุ่มหรือใช้ติดต่อกับชุมชนภายนอกเท่านั้น ส่วนการติดต่อกันภายในกลุ่มหรือในชีวิตประจำวันก็จะใช้ภาษาล้านกันเป็นพื้น ในด้านการนับถือศาสนา ส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดนับถือพุทธศาสนา ซึ่งขณะนี้วัดทั้งหมดประมาณ ๖๐๐ แห่ง (รวมสำนักสงฆ์ด้วย) เฉลี่ยประมาณ ๑ วัดต่อ ๓ หมู่บ้าน ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะนับถือพุทธศาสนาก็ตาม แต่ความเชื่อถือดั้งเดิมในรูปของไสยศาสตร์ก็ยังมีอิทธิพลต่อชาวบ้านอยู่มาก โดยเฉพาะในเรื่องของผีตางเตวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และคาถาอาคม

การเล่นของชาวสุรินทร์ จะมีเอกลักษณ์ของตนต่างหาก แตกต่างไปจากส่วนอื่น ๆ ของภาคอีสาน ที่สำคัญ ได้แก่ กันตริ้ม เรือมอันเร เรือมอาโย เรือมตรุษ กโน้ปดิงตอง เจริงและเลิกพื้นบ้าน การละเล่นเหล่านี้ยังเหลืออยู่ในปัจจุบันหาชมได้ตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงของเทศกาลสำคัญ เช่น เข้าพรรษา ออกพรรษา สงกรานต์ และงานช้าง เป็นต้น

ถึงแม้สุรินทร์จะมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตัวเองก็ตามแต่ก็เป็นเพียงส่วนที่เป็นวัฒนธรรมย่อยเท่านั้น ส่วนที่เป็นวัฒนธรรมรวมหรือวัฒนธรรมของชาติ เช่น การทักทายปราศรัย การนับถือผู้ใหญ่ การกราบไหว้ การขอมรับ และยกย่องผู้มีอำนาจและประเพณีอื่น ๆ เช่น การทอดผ้าป่า กลืน การเข้าพรรษา เป็นต้น จะคล้ายกับจังหวัดอื่น ๆ ดังนั้น จึงพูดได้ว่า สุรินทร์นั้นมีวัฒนธรรมทั้งสองส่วน คือ วัฒนธรรมย่อย หรือวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมรวมหรือวัฒนธรรมของชาติเช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ในประเทศไทย เพียงแต่ว่า ในส่วนของวัฒนธรรมย่อยจะมีลักษณะเด่นชัดกว่าที่อื่นเท่านั้น และการสะเดาะเคราะห์ก็ถือว่าเป็นวัฒนธรรมย่อยอย่างหนึ่งของชาวจังหวัดสุรินทร์ที่มีพื้นฐานจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพื้นถิ่นที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล

๓.๔.๒ ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

เนื่องจาก จ.สุรินทร์ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เหตุเพราะในพื้นที่ จ.สุรินทร์ประกอบไปด้วยประชากรหลากหลายเผ่าพันธุ์มีทั้งลาว เขมร ส่วยหรือกวย ดังนั้นระบบความเชื่อของคนที่มีชาติพันธุ์ที่แตกต่างจึงแตกต่างกันตามไปด้วยโดยจะมีระบบวัฒนธรรมย่อยแทรกอยู่ในระบบวัฒนธรรมหลักหรือมีความเชื่อและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ของตนเองเป็นการเฉพาะอยู่ในระบบความเชื่อของคนส่วนใหญ่ กล่าวคือผู้คนในสังคมเมื่ออยู่ร่วมกันก็จำเป็นต้องมีระบบความเชื่อที่สามารถมีส่วนร่วมกันได้ อย่างไรก็ตามเราจะพบว่า ในบรรดากลุ่มชาติพันธุ์

ทั้ง ๓ ที่กล่าวมานั้นใน จ.สุรินทร์จะมีกลุ่มชาติพันธุ์เขมรซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายแดนติดกับเขมร และมีกลุ่มชาติพันธุ์กวยหรือส่วยเป็นกลุ่มที่มีจำนวนรองลงมา และกลุ่มชาติพันธุ์ลาวถือว่ามีจำนวนน้อยที่สุด และเมื่อพิจารณาถึงความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของประชาชนใน จ.สุรินทร์ ก็จะพบว่า ผู้คนในทั้ง ๓ กลุ่มชาติพันธุ์จะมีความเชื่อและปฏิบัติต่อความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเหมือน ๆ กันแต่ก็อาจจะมีระบบความเชื่อและการปฏิบัติต่อความเชื่อในเรื่องดังกล่าวแตกต่างกัน เช่น ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร และกวยหรือส่วยอาจมีความแตกต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอยู่บ้าง หรือในบางมิติทั้ง ๓ กลุ่มชาติพันธุ์ก็อาจมีความเชื่อและการปฏิบัติต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่เหมือนหรือคล้ายกันก็ได้ ซึ่งความเชื่อของชาว จ.สุรินทร์ในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะต้องนำมากล่าวไว้เพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จ.สุรินทร์ได้ โดยกรอบการศึกษาในรายละเอียดนั้นมียุ่ดังต่อไปนี้

๓.๔.๒.๑ การสะเดาะเคราะห์ของชาวสุรินทร์ (กลุ่มชาติพันธุ์เขมร)

จากการศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่า ประชาชนในจังหวัดสุรินทร์โดยมากจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ซึ่งถือว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นหลักของสังคมชาวสุรินทร์ ถัดจากนั้นมาก็เป็นส่วยหรือกวย มีจำนวนประชากรเป็นอันดับที่สอง และต่อมาก็เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ซึ่งจากการศึกษามาเราจะพบว่า ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดสุรินทร์มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) ความหมายความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จ.สุรินทร์

สำหรับคำว่า สะเดาะเคราะห์ต่ออายุในความเข้าใจของชาวสุรินทร์ ซึ่งโดยมากเป็นชาวไทยเชื้อสายเขมรนั้น เฉพาะ คำว่า สะเดาะเคราะห์ ตรงกับภาษาเขมรว่า “แก-กร๊วะ” เป็นโดยคำว่า “แก” แปลว่า แก้วหรือทำให้หาย ส่วนคำว่า “กร๊วะ” แปลว่า เเคราะห์ เหตุที่เกิดกับบุคคล ดังนั้น คำว่า “แก-กร๊วะ” จึงหมายถึง การสะเดาะเคราะห์^{๓๘} คือ แก้วให้เคราะห์ร้ายให้หายหรือเบาบางลงการปัดเป่าสิ่งไม่ดีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต หรืออีกความหมายหนึ่ง “แก-กร๊วะ” หมายถึง ความไม่ดีต่าง ๆ ที่มีโอกาสเกิดขึ้นในชีวิตอาจมาในรูปแบบของความเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ อุบัติเหตุ การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในชีวิต หรืออยู่ในภาวะที่เสี่ยงต่อการเกิดภาวะการณ์เหล่านี้ ซึ่ง

^{๓๘} มงกุฏ แก่นเคียว “แก-กร๊วะ บองก็อด พิธีกรรมว่าด้วยการสะเดาะเคราะห์ของชาวเขมร และส่วย” เมืองโบราณ. (มกราคม – มีนาคม ๒๕๔๘) : ๔๕-๕๑.

ล้วนทำให้เกิดความไม่สบายใจกับผู้ที่ได้ประสบ ดังนั้น เเคราะห์จึงหมายถึงอุบัติเหตุ ความเจ็บไข้ได้ป่วยที่เกิดขึ้นแล้ว กำลังเกิดขึ้นหรือมีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตตามการคลันดาลของพระเคราะห์ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความกังวลใจไม่สบายใจ เป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตประจำวัน^{๗๕} ซึ่งชาวเขมร – ส่วยต่างมีความเชื่อในเรื่องดวงชะตาราศี เมื่อหอดูว่า ดวงชะตาราศีปีใดตกที่นั่นร้ายจะมีเคราะห์ ก็จะต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์ คือทำนพลิวชาพระเคราะห์นั้น เชื่อว่า จะปัดเป่าเคราะห์ร้ายได้ หรือบรรเทาเคราะห์ร้ายให้กลายเป็นดีได้ โดยคำว่า เเคราะห์หรือการบูชาพระเคราะห์นั้นหมายถึง การบูชาเทพเจ้าผู้กำกับดวง เรียกว่า พระเคราะห์ หมายถึง ดวงดาวต่าง ซึ่งเทพเจ้าที่สามารถบันดาลให้ชีวิตมนุษย์ได้สุขได้ทุกข์ เจริญหรือเสื่อม ป่วยไข้หรือมีสุขภาพดี ตลอดจนร้าย เป็น หรือตายได้ ดังนั้นจึงต้องทำพิธีการบวงสรวงบัตพลิวชา เพื่อให้เทพเจ้าบันดาลให้มีโชคลาภสิริสวัสดิ์ แทนที่จะบันดาลให้เกิดทุกข์โทษต่าง ๆ

(๒) สาเหตุของการมีเคราะห์ หรืออุปัทวันตรายในมุมมองของชาวเขมร-ส่วยในจังหวัดสุรินทร์

สำหรับสาเหตุของการมีเคราะห์ (แก-กร๊วะ) เเคราะห์หรือเคราะห์ร้ายที่หอดูดวงชะตาราศีระบุนั้น หมายถึง

(๑) ความเจ็บป่วยเรื้อรังหรือป่วยหนัก ตำราเขมรเรียกว่าถักัด คือความเจ็บป่วยอันเกิดจากผีทำ เช่น ผีบ้า ผีป่า กระจีอ กะหัง เป็นต้น ขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัว ผิดครู (เข้ะ – ครู) ถูกคุณไสย เครื่องรางของขลัง เช่น งา เขี้ยวสัตว์ แหวน หิน สำริดหักแตกร้าว มีบ่อน้ำให้โทษจอมปลวกให้โทษ เป็นต้น จักมีอาการกระสับกระส่าย วิตกกังวล นอนไม่ใคร่หลับ หลับก็ละเมอเพื่อพก ปวดศีรษะ และเครียดเป็นประจำ

(๒) ปัญหาในครอบครัว เช่น ญาติพี่น้องทะเลาะวิวาทากัน ผัวเมียมีปากเสียงกันบ่อยๆ ข้องหมองใจกัน พ่อแม่พูดอะไรลูกหลายไม่เชื่อฟัง ไม่มีความปรองดองกัน ทำให้ความวิตกกังวลกินไม่ได้นอนไม่หลับ

(๓) เกิดคดีความ ไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย

(๔) ตกที่นั่งร้าย อาจจะพ้นจากหน้าที่การงานต้องเสื่อมยศเสื่อมศักดิ์ ต้องพ้นจากตำแหน่งเจ้าของชะตาก็วิตกกังวล

(๕) การกระเสี้ยงภัย การเดินทางไกล เช่น ไปเป็นทหาร ไปหางานทำ

^{๗๕} มงกุฎ แก่นเตียว “แก-กร๊วะ บองก็อด พิธีกรรมว่าด้วยการสะเดาะเคราะห์ของชาวเขมร และส่วย”, หน้า ๕๐.

(๖) ความกลัวและความวิตกกังวลต่าง ๆ เช่น กลัวของรักจักสูญหาย กลัวถูกหลอกหลวงต้มตุ๋น กลัวสูญเสียนิติที่เนื่อง กลัวจะเกิดคดีความ กลัวจะเกิดเลือดตกยางออก กลัวจะถูกคนพาลหาเรื่องดวงชะตาไม่ดีและเคราะห์ร้ายดังกล่าวนี้นี้ จะต้องสะเดาะเคราะห์ (แก – กริ้ว) เพื่อให้เคราะห์ร้ายกลายเป็นดี และสำหรับผู้ที่หมอดูว่าดวงชะตาราศีดี หรือดวงดี หรือตกที่นั่งดี จะมีโชคลาภ สุขสบาย ก็มีการสะเดาะเคราะห์ (แก – กริ้ว) เหมือนกัน เป็นการบูชาขอบคุณเทพเจ้า เรียกว่าลอกเรียขี้ (เสริมราศีหรือเสริมดวงชะตา)^{๔๐}

(๓) องค์ประกอบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จ.สุรินทร์

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อและประเพณีการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ก็คือ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญของการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดจะพบว่า ในกระบวนการสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อของชาวสุรินทร์นั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ประกอบพิธีกรรม หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าพิธีการในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหรือปัดรังควาญต่าง ๆ โดยผู้ประกอบพิธีกรรมจะเรียกชื่อว่า เป็นหมอสะเดาะเคราะห์หรือหมอแก-กริ้ว แต่ถ้าทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมปัดรังควาญหรือบ้องก๊อก ก็จะมีชื่อว่าเป็นหมอบ้องก๊อก หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่หลักด้านการประกอบพิธีกรรม โดยผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมจะมีอยู่ ๒ ประเภทคือ (๑) คฤหัสถ์ และ (๒) พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งผู้ประกอบพิธีกรรมทั้งสองประเภทจะมีบทบาทและทำหน้าที่เหมือนกันคือการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุและปัดรังควาญให้กับผู้ที่ต้องการ แต่จะประกอบพิธีกรรมในสถานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ถ้าเป็นคฤหัสถ์จะประกอบพิธีกรรมเฉพาะในบ้านหรือชุมชน แต่ถ้าเป็นพระภิกษุสงฆ์จะทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้ทั้งในหมู่บ้าน ชุมชน โดยเฉพาะในตัวบ้านได้ ซึ่งปัจจุบันนี้เราจะพบว่า ประชาชนชาวสุรินทร์โดยมากจะนิยมเข้ารับการสะเดาะเคราะห์จากพระภิกษุมากกว่า เนื่องจากเห็นว่า พระภิกษุนั้นเป็นผู้ทรงศีล และนำเคารพมากกว่าผู้ที่เป็นคฤหัสถ์

^{๔๐} วรชาติ มอแปล พิธีสะเดาะเคราะห์กับความสัมพันธ์ในครอบครัวที่บ้านกันตวง หมู่ ๕ ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ สารนิพนธ์หลักสูตรประกาศนียบัตร(บัณฑิตอาสาสมัคร) สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๘, หน้า ๑๑๒.

(๒) **ผู้ร่วมพิธีกรรม** สำหรับชาวสุรินทร์ส่วนใหญ่ เชื่อว่าพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์สามารถทำให้เกิดสิ่งดี ๆ ในชีวิตได้จริง ส่วนใหญ่จะเชื่อในเรื่องของผลดีของกำลังใจที่เกิดขึ้นในระหว่างพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์จึงได้พากันเข้าร่วมพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในวาระที่แตกต่างกันตามแต่ละสะดวก โดยประชาชนชาวสุรินทร์ที่เข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์สามารถที่จะแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

(๑) กลุ่มผู้สูงอายุ คนส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้เติบโตและถูกปลูกฝังด้วยความเชื่อพื้นบ้าน จากวิถีชีวิตในชุมชน แทบทุกคนเคยผ่านพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์จึงเป็นผลทำให้มีความเชื่อในเรื่องของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์อย่างเหนียวแน่น เมื่อมีการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ณ สถานที่ใดที่อยู่ใกล้โดยมากผู้สูงอายุจะเข้าร่วมทุกครั้ง เนื่องจากมีความเชื่ออย่างแน่นนอนว่าการสะเดาะเคราะห์สามารถสร้างกำลังใจและให้ผลที่ดีกับชีวิตได้

(๒) กลุ่มวัยทำงาน ช่วงอายุระหว่าง ๒๐-๕๐ ปี เป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยทำงาน สำหรับชาวสุรินทร์กลุ่มนี้โดยมากจะมีความเชื่อที่เป็นวิทยาศาสตร์ ถ้าเป็นวัย ๒๐-๓๕ ปี จะไม่ได้ตั้งใจมาร่วมพิธีกรรมหรือมาประกอบพิธีกรรมมากนักเนื่องจากว่า เป็นวัยทำงานและไม่มีเวลารวมถึงบางคนอาจจะยังไม่มีความเชื่อในเรื่องดังกล่าวเพราะถือว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเป็นเรื่องเหลวไหลหรือไร้สาระ การมาของคณกลุ่มนี้ถือว่าเป็นการมาตามพรรคพวกเพื่อนฝูงหรือคนรักมากกว่าที่จะมาเพราะความศรัทธา แต่ก็มีบ้างบางกลุ่มที่มาเพราะตนเองเคยประสบกับเหตุการณ์ที่ไม่ดีแล้วมาสะเดาะเคราะห์และก่อให้เกิดความสุขหรือเกิดความสุขที่ดีขึ้นในชีวิตเขาก็จะมาด้วยความศรัทธา แต่ถ้าเป็นคนอยู่ในวัย ๓๕-๕๐ ปี กลุ่มนี้มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมาก่อนและมีการได้ยินได้ฟังกิตติศัพท์ของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมาบ้างแล้ว โดยมากจะมีความเชื่อเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ดังนั้น จึงพากันมาร่วมงานตามความเชื่อของตน

(๓) กลุ่มวัยรุ่นและเด็กเล็ก อายุต่ำกว่า ๒๐ ปี กลุ่มคนในช่วงอายุนี้โดยมากจะไม่นิยมเข้าร่วมพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมากนักนอกจากจะถูกบังคับหรือตามผู้ใหญ่มาดูพิธีกรรม เหตุเพราะคนกลุ่มนี้ไม่มีความรู้ในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมากนัก อีกทั้งยังอยู่ในวัยเรียนและชอบเล่นสนุกสนานมากกว่าการที่จะให้เขาหันมาสนใจเนื้อหาความเชื่อในทางศาสนาหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ถ้ามาร่วมงานก็จะเป็นเหตุจำเป็นหรือต้องการมาดูงานเท่านั้น

(๓) **กำหนดวันที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม** สำหรับการกำหนดพิธีกรรมในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้น เมื่อจำแนกตามความเชื่อ หมายถึงว่า (๑) หากการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุกระทำโดยพราหมณ์หรือหมอธรรม หรืออดีตนักบวชที่เป็นฤๅษีแล้ว จะต้องมีการพิจารณากำหนดวันตามหลักความเชื่อในเรื่องของโหราศาสตร์ที่

ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์จำเป็นที่จะต้องหาฤกษ์ในการทำพิธีเพื่อให้การทำพิธีบรรลุวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวผู้กระทำพิธี วันที่เป็นวันต้องห้ามในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์มีดังนี้คือ (๑) วันคัมภ์ คือวันแรม ๑๕ ค่ำ ตามความเชื่อของคนในชุมชนแล้วถือว่าเป็นวันที่ไม่สมควรจะทำพิธีกรรมใด ๆ เพราะการทำอะไรไม่เกิดผลและสูญเปล่า (๒) วันพระ โดยเฉพาะวันพระที่เป็นวัน ๑๕ ค่ำ ข้างขึ้นซึ่งเป็นวันพระที่มีความสำคัญที่สุดในรอบเดือนสำหรับคนในชุมชน เรียกว่า “วันพระใหญ่” ผู้ประกอบพิธีจะไม่แนะนำให้ผู้สะเดาะเคราะห์ทำพิธีในวันเหล่านี้

จากข้อห้ามตรงนี้เป็นการสอนทางอ้อมว่า ควรละเว้นที่จากการฆ่าสัตว์ในวันที่เป็นวันพระ เพราะในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์แต่ละครั้งจำเป็นที่จะต้องฆ่าสัตว์เพื่อที่เป็นเครื่องเซ่น และเลี้ยงดูแขกที่จะมาในงาน เพื่อให้การสะเดาะเคราะห์เกิดบุญกุศลมากที่สุดการทำพิธีจงดเว้นที่จะทำในวันพระเพื่อที่จะต้องไม่เบียดเบียนชีวิตอื่นในวันพระด้วยความเชื่อที่ว่า “เมื่อคิดจะทำบุญแล้วก็อย่าสร้างบาปเพิ่ม”^{๔๑}

(๒) กรณีการสะเดาะเคราะห์นั้น ผู้ประกอบพิธีกรรมที่เป็นพระภิกษุ โดยมากหากพิจารณาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาทุกวันถือเป็นวันดีทั้งหมด แต่ในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ โดยทั่วไปชาวบ้านยังติดอยู่กับฤกษ์ยามตามคติของความเชื่อดั้งเดิม หากไม่มีการกำหนดวันจะทำให้เกิดความไม่สบายใจกับผู้ที่มาประกอบพิธี ดังนั้น พระภิกษุ โดยมากจึงต้องดูฤกษ์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาให้ แต่เป็นฤกษ์ที่ไม่ได้เคร่งครัดมากนัก เนื่องจากผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นพระภิกษุ หากเคร่งครัดกับเรื่องวันก็อาจจะมองดูว่าเป็นพระผสมพราหมณ์ ดังนั้น การสะเดาะเคราะห์ภายในวัดจึงถือฤกษ์สะดวกของผู้ที่มีร่วมประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เป็นหลัก

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้แนวโน้มที่ประชาชนชาวจังหวัดสุรินทร์จะจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามกาลเวลาที่เหมาะสมของตนมากขึ้น กล่าวคือ (๑) กรณีของชาวบ้าน จะมีการจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับบิดามารดาหรือปู่ย่าตายายที่ตนเองเคารพเนื่องในวันเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลออกพรรษา เข้าพรรษา มาฆบูชา งานกฐิน ผ้าป่า หรืองานส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ ซึ่งการจัดพิธีกรรมประเภทนี้บุตรหลานจะเป็นผู้ดำเนินการให้โดยมากจะนิมนต์พระมาทำพิธีที่บ้าน (๒) กรณีของพระสงฆ์ คณะสงฆ์ชาวจังหวัดสุรินทร์ในเกือบทุกอำเภอในปัจจุบันเริ่มที่จะมีการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่วัดเพื่อชักชวนญาติโยมมาทำบุญสะเดาะเคราะห์ในโอกาสต่าง ๆ กัน เช่น งานปีใหม่ งานเข้าพรรษา ออกพรรษา หรืองานกฐินผ้าป่า เพื่อการทำบุญบำรุงวัดหรือเพื่อการชักชวนให้คนเข้าวัด โดยไม่ได้กำหนดวันเวลาเหมือนกับที่พราหมณ์หรือ

^{๔๑} สัมภาษณ์ประสงค์ชัย เรียบร้อย วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๕.

หมอธรรมเป็นผู้กำหนดไว้ เพราะชาวพุทธหรือพระสงฆ์โดยมากท่านคิดว่า วันสำคัญทางพระพุทธศาสนานั้นแหละเป็นวันที่เป็นมงคลที่สุด หรือวันที่โลกสมมติกัน เช่น วันขึ้นปีใหม่ นั่นเอง เป็นวันที่เป็นมงคล เพราะตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเห็นว่า การทำดีในวันนั้น ถือว่าเป็นวันมงคลทั้งหมด

จากการกล่าวมานั้นเราจะพบว่า การกำหนดวันเวลาและการเคร่งครัดต่อวันเวลา ฤกษ์ยามยามคืนนั้น สำหรับการประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านที่มีคฤหัสถ์เป็นผู้ประกอบพิธีนั้น ฤกษ์ยามถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ แต่สำหรับพระสงฆ์และพระพุทธศาสนานั้นถือว่าทุกวันนี้เป็นวันมงคลทั้งหมด และถ้าดีที่สุดก็คือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญตามโลกสมมตินั้นแหละเป็นวันที่เป็นมงคล

(๔) สถานที่ประกอบพิธีกรรม สำหรับสถานที่ในการประกอบพิธีกรรม สะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแต่ละประเภทและแต่ละแห่งตามความเหมาะสม อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้เราสามารถที่จะจัดแบ่งสถานที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ได้ดังต่อไปนี้

(๑) วัด สำหรับวัดถือว่าเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ในยุคปัจจุบัน เพราะวัดเป็นสถานที่ที่กว้างขวางมีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอเหมาะสมกับการรองรับคนที่มาร่วมงานจำนวนมาก การจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในวัดปัจจุบันจะจัดทำโดยพระสงฆ์ภายในวัดนั้น ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้บรรดาญาติโยมหรือประชาชนโดยทั่วไปได้เข้าร่วมงานสะเดาะเคราะห์ต่ออายุกันอย่างทั่วถึง และใช้งบประมาณในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ไม่แพงเฉลี่ยคนละไม่กี่ร้อยบาทก็สามารถทำได้

(๒) สถานที่ราชการ สำหรับบางพื้นที่ในจังหวัดสุรินทร์ได้มีการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุขึ้นในสถานที่ราชการเนื่องในวันสำคัญของหน่วยงานและสถานที่ราชการนั้น ๆ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นกับบรรดาข้าราชการที่ทำงาน ณ สถานที่นั้น เช่น ศาลากลางจังหวัด สำนักงานเทศบาล หรือสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

(๓) ภายในตัวบ้าน สำหรับปัจจุบันนี้ชาวสุรินทร์นิยมมากที่จะจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุขึ้นที่บ้านของตนเอง เนื่องในวันสำคัญทางศาสนาหรือเทศกาลสำคัญ ซึ่งการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ในบ้านของตนเองนั้นโดยมากจะจัดเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ให้กับกับบุพการี คือบิดามารดา หรือปู่ย่าตายายที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อให้ท่านมีกำลังใจ และมีอายุยืนยาวเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของบุตรหลาน และการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่บุตรหลานจัดให้ก็เป็น การแสดงออกซึ่งความกตัญญูต่เวลาที่บุตรหลานได้มีต่อผู้เป็นบิดามารดา โดยรูปแบบการ

จัดพิธีกรรมก็จะจัดสถานที่ภายในตัวบ้านให้เป็นโรงพิธีกรรม แต่ถ้ามีพื้นที่ก็จะยกมาจัดโรงพิธีกรรมทางด้านนอกตัวบ้าน และจะมีการนิมนต์พระเถระผู้มีชื่อเสียงไปเจริญพระพุทธมนต์หรือไปประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์โดยมากจะใช้สถานที่สำคัญในการประกอบพิธีกรรมเริ่มจากที่วัดหรือที่บ้านเป็นสำคัญ แต่ถ้าหากมีความจำเป็นที่จะจัดในสถานที่ราชการหรือสถานที่อื่น ๆ เช่น โรงงานหรือชุมชนทั้งหมดก็ได้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคลหรือชุมชนนั้น ๆ เป็นหลัก^{๔๒}

(๕) วัสดุอุปกรณ์และเครื่องเซ่นในการประกอบพิธีกรรม

สำหรับองค์ประกอบของการจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ประการต่อมานั้นก็คือ องค์ประกอบในด้านเครื่องเซ่นที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม โดยที่ข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นต้องใช้ในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าจะทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์แบบไหน และทำกับเจ้าพิธิท่านใด และที่สำคัญการจัดเครื่องเซ่นหรืออุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์นั้นก็มีความแตกต่างกันตามไปด้วย ซึ่งจากการศึกษามาเราจะพบว่าในการจัดเครื่องเซ่นหรือเครื่องพิธีกรรมจะมีอยู่ ๒ แบบคือ (๑) แบบที่ใช้ในสังคมของชาวสุรินทร์ทั่วไป และ (๒) แบบที่ใช้เป็นการเฉพาะแต่ละพื้นที่

(๑) แบบที่ใช้ในสังคมของชาวสุรินทร์ทั่วไป (แบบชาวบ้านประเภทที่ ๑)

สำหรับการจัดเครื่องพิธีโดยทั่ว ๆ ไปของชาวสุรินทร์เมื่อคราวที่ต้องประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ผู้ที่มีเคราะห์หรือประสบกับความโชคร้ายเมื่อเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหรือพิธีเก - กร๊วะ (สะเดาะเคราะห์) ต้องจัดเครื่องพิธีดังนี้

(๑) จวมบุญ ๑ อัน

(๒) อังกอ มุยซิง (คือข้าวสาร ๑ ถ้วย พลุ ๑ ใบ เทียน ๑ เล่ม หมาก ๑ ลูก เงิน ๑ บาท)

(๓) ผ้าขาว ๑ ฟัน กรวย ๕ กรวย เทียน ๑ คู่ เงิน ๕๐ บาท หรือ ๑๐๐ บาท

(๓) ข้าวตอก ๑ ชัน

(๔) กระทงใบมะขม ๑๐๘ กระทง

(๕) แปะแจง หรือเปป ปรำบุญกะต๊วง (กระทงเก้าห้อง) ๑ อัน (กว้างยาวเท่ากับ ๑ สอกของผู้สะเดาะเคราะห์)

^{๔๒} สัมภาษณ์พระครูอภัสสรธรรมคุณ (หลวงปู่รอด) วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๕.

- (๖) เปเมื่อคจู้ก หรือเปจระเม้าะจู้ก (กระทงสามเหลี่ยมกบกล้วย ๑ อัน)
- (๗) ข้าวสาร ๑ ถ้วย
- (๘) น้ำดื่ม ๔ แก้ว หรือ ๔ ขวด ก็ได้
- (๙) เศษผ้าจี๊ว ๒ ชิ้น
- (๑๐) ด้ายสำหรับผูกข้อมือ ๑๕ เส้น และมีด้ายสายสิญจน์สำหรับโยง ๑ เส้น
- (๑๑) แบ่งข้าวเจ้าสำหรับปั้นรูปต่าง ๆ
- (๑๒) เทียนชัย

นอกจากนั้น ก็จะมีการจัดแปะแจง (กระทงเก้าห้อง) และการจัดเป ซึ่งเป็เครื่องประกอบพิธีกรรมที่สำคัญ ทั้งนี้ก็เพราะการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจะต้องมีการจัดเป หรือว่ากระทง ซึ่งอาจารย์แก-กร๊วะหรือเจ้าพิธีจะเป็นผู้จัดทำกระทงตามตำราที่ระบุไว้ว่าผู้จะแก - กร๊วะ ตกที่นั่งอะไร คือ

(๑) กระทงสามเหลี่ยม ให้ปั้นรูปภูตผีปีศาจต่าง ๆ ตามลักษณะและจำนวนตามที่ระบุไว้ในตำราว่า ผู้แก - กร๊วะ ตกที่นั่งอะไร ถูกผีแบบไหนกระทงทำ ต้องปั้นรูปอะไรบ้าง

(๒) ในกระทงเก้าห้องนั้น ห้องกลางปั้นรูปคนผู้สะเดาะเคราะห์ และได้ด้ายผูกแขน ส่วน ๘ ห้องที่รายขอบนั้น ปั้นเป็นรูปเทวดาต่าง ๆ เช่น พระอาทิตย์ชีราชสีห์ มีกำลัง ๖ กระทง พระจันทร์จี๊มาขาว มีกำลัง ๑๕ ก็ได้ ๑๕ กระทง การเรียงที่นั่งพระเคราะห์เรียงตามระบบทศกัณฐ์ เมื่อบวกกำลังวันทั้ง ๘ พระเคราะห์รวมเป็น ๑๐๘ กระทง จึงมีกระทง ๑๐๘ อัน

(๓) เครื่องพิธีอื่น ๆ เช่น จวมบูน อังกอ มุยซิ่ง ผ้าขาว ดอกไม้ เงิน มอบให้อาจารย์เจ้าพิธี ข้าวตอกใช้สำหรับชดเวลาสวดสารยาศาถาหรือมนต์

และที่สำคัญในการประกอบพิธีแก - กร๊วะ(สะเดาะเคราะห์ต่ออายุ) ของชาวเขมรไม่มีการรดน้ำมนต์และไม่มีสุราด้วยเลย^{๕๓}

(๒) แบบที่ใช้ในสังคมของชาวสุรินทร์ในบางพื้นที่ (แบบชาวบ้านประเภทที่ ๒) ซึ่งในที่นี้จะยกตัวอย่างการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบชาวบ้านที่ทำกันที่บ้านกันตวง อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ มาเป็นกรอบในการพิจารณา โดยในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวหมู่บ้านกันตวง อ.กาบเชิงนั้น ในรายละเอียดของเครื่องเช่นจะมีความใกล้เคียงกันอยู่ เครื่องเช่น

^{๕๓} มงกุฎ แก่นเดียว “แก-กร๊วะ บองก็อด พิธีกรรมว่าด้วยการสะเดาะเคราะห์ของชาวเขมร และส่วย”, หน้า ๕๐.

สามารถแยกตามขั้นตอนของพิธีซึ่งมีอยู่ ๒ ช่วง คือขั้นตอนของการทำพิธีเช่นตายเป็น และขั้นตอนของการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ ซึ่งมีรายละเอียดเครื่องเช่นในขั้นตอนทั้ง ๒ ดังนี้

(๑) เครื่องเช่นการเช่นตาย ก่อนการสะเดาะเคราะห์จะมีการเช่นตายเพื่อเป็นการบอกล่วงหน้าว่า วันนี้จะมีพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เพื่อให้ตายได้มาช่วยดูแลปกป้องรักษาการทำพิธีให้เป็นอย่างราบรื่น เครื่องเช่นที่ใช้ในการเช่นตาย ได้แก่ อาหารคาว หวาน เครื่องดื่มต่าง ๆ อาหารคาวที่นิยมใช้พิธีคือ ไก่ต้มทั้งตัวพร้อมกับเครื่องใน อาหารหวานที่นิยมใช้ คือข้าวต้มกล้วยผลไม้ ตามที่จะหาได้ เครื่องดื่มจำพวก น้ำอัดลม เหล้าและบุหรี

(๒) เครื่องเช่นในการสะเดาะเคราะห์ เครื่องเช่นที่จะต้องใช้ส่วนใหญ่คล้าย ๆ กัน แต่จะมีความต่างกันไปในรายละเอียดตามประเภทของการสะเดาะเคราะห์แต่ละแบบจะใช้เครื่องเช่นที่มีในการสะเดาะเคราะห์เคราะห์เล็กเป็นหลัก และจะเพิ่มเติมเครื่องเช่นหรืออุปกรณ์อื่นตามประเภทของการสะเดาะเคราะห์แต่ละแบบตามรายละเอียดของทั้ง ๓ ประเภท

ก.) เครื่องเช่นในการสะเดาะเคราะห์เล็ก สำหรับการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เล็กนั้นสิ่งของที่ต้องเตรียมหรือเครื่องเช่นที่จะต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรมก็คือ

(๑) กรวยดอกไม้และรูปเป็นคู่ จำนวน ๕ กรวย

(๒) ใบขนุนจำนวน ๑๖ ใบ

(๓) สายสิญจน์จันสำหรับผูกข้อมือและใช้โยงตัวของผู้รับการทำพิธี

(๔) ข้าวสาร ๑ ถ้วย เหยียดเงิน ๑ บาท ๑๒ เหยียด

(๕) หมากพลูบุหรีหรือยาเส้น

(๖) กระจกสี่เหลี่ยมทำจากกากกล้วยวัดความยาวเท่ากับข้อศอกของผู้รับการทำพิธี

(๗) แป้งข้าวเจ้าผสมน้ำที่พอบี้นเป็นรูปได้

(๘) เล็บมือ เท้า และผมของผู้ที่จะรับการทำพิธี

(๙) ดอกไม้สำหรับตกแต่ง

(๑๐) กล้วย ข้าวต้มกล้วย

(๑๑) ถ่านไม้ ๒ ก้อน

(๑๒) อาหารคาวเช่นไก่ต้ม ของหวานส่วนใหญ่ก็ได้แก่ ข้าวต้มกล้วย หรือข้าวตั้งขนมพื้นบ้านต่างๆ

ข. เครื่องเช่นในการสะเดาะเคราะห์กลาง เครื่องเช่นส่วนใหญ่ใช้เกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์เล็ก แต่จะมีความแตกต่างกันอยู่ในรายละเอียดบ้าง ดังต่อไปนี้

(๑) กระจกกาบกล้วยที่ใช้ในพิธีจะทำเป็นกระจกสีเหลี่ยมแล้วแบ่งเป็นห้อง จำนวน ๘ ห้อง

(๒) ขวดน้ำ ๔ ขวด วางอยู่รอบตัวของผู้ทำพิธีทั้ง ๔ ทิศ พร้อมกับโพงสายสิญจน์

(๓) ต้นกล้วยตัดเป็นท่อนเล็ก ๆ เลียบใบมะพร้าว ๓ ก้าน และไม้เลียบ เปลือก สีเสียดที่ใช้กินกับหมาก

(๔) ใบมะยมหรือใบลำควนกลัดเป็นกรวยหลวม ๆ จำนวนมากกว่าอายุของผู้รับ การทำพิธี (จำนวนยิ่งมากยิ่งดี)

ค.เครื่องเซ่นในการสะเดาะเคราะห์ใหญ่ การสะเดาะเคราะห์แบบนี้ จะมีพิธีการที่ค่อนข้างจะมากกว่าการสะเดาะเคราะห์แบบอื่น ๆ นอกจากเครื่องเซ่นและอุปกรณ์ที่เหมือนกับการสะเดาะเคราะห์เล็กแล้ว ยังมีการจัดเตรียมสิ่งอื่น ๆ เพิ่มเติมดังนี้

(๑) กระจกกาบกล้วย ทำเป็นกระจกสีเหลี่ยมแล้วแบ่งเป็นห้อง จำนวน ๘ ห้อง เหมือนกับการสะเดาะเคราะห์กลาง

(๒) นั่งร้านบนหัวนอน ในห้องนอนของผู้สะเดาะเคราะห์ในนั่งร้านจะประกอบด้วยกรวยดอกไม้และรูปเป็นคู่จำนวน ๕ กรวย

(๓) ทราย ข้าวสาร น้ำ นำทั้ง ๓ อย่างมา ตวงใส่ภาชนะเล็ก ๆ โดยจำนวนที่ตวงจะต้องมากกว่าอายุของผู้สะเดาะเคราะห์

(๔) หลักรอบบ้านทั้ง ๘ ทิศ หลักรับนี้ จะมีความสูงประมาณระดับเอวจะต้องมี กองดิน ๑ กอง หญ้าคา ๑ ใบ และกรวยดอกไม้รูปเทียน ๕ กรวย ความเชื่อที่มีต่อเครื่องเซ่นแต่ละอย่าง

(๕) ถ่าน ไม้ คือถ่านที่ใช้ในการทำเชื้อเพลิงสำหรับหุงต้ม เป็นเครื่องหมายบอกถึงการเสร็จสิ้นของการทำพิธีกรรม หลังจากเสร็จพิธีจะให้ผู้สะเดาะเคราะห์และญาติสังเกตก่อนถ่าน ถ้าหากว่าถ่านที่ทำสะเดาะเคราะห์สามารถงอกขึ้นมาเป็นต้นได้ แสดงว่าการสะเดาะเคราะห์ครั้งนี้ไม่สำเร็จต้องทำการสะเดาะเคราะห์ หรือทำพิธีอย่างอื่นใหม่อีกครั้ง

(๖) กรวยดอกไม้รูปเทียน จะเป็นสัญลักษณ์แทนขันธุ์ ๕ ซึ่งได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

(๗) ข้าวสารในถ้วยและเหรียญบาท ๒ เหรียญ ข้าวสารเป็นตัวแทนของพระแม่ธรณีและเหรียญบาท ๒ เหรียญแทน ดวงตาทั้ง ๒ ข้างของเจ้าพิธี

(๘) ใบมะยมหรือใบลำควน ใบมะยมเป็นต้นไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล และต้นลำควนในชุมชนถือว่าเป็นต้นไม้ที่มีนางไม้คอยคุ้มครอบอยู่ การที่นำใบมะยมหรือใบลำควนมาใส่ใน

กระทรงนอกจากจะใช้แทนจำนวนอายุของผู้สะเดาะเคราะห์ที่จะอยู่ยืนยาวแล้ว ยังมีความหมายในเรื่องของมหานิยม และการได้รับการคุ้มครองจากนางไม้อีกด้วย

(๕) ชิ้นส่วนจากร่างกายผู้สะเดาะเคราะห์ ได้แก่ เล็บมือ เล็บเท้าและเส้นผมของผู้สะเดาะเคราะห์ วางในกระทรงคู่กับรูปปั้นคนจากแป้งข้าวเจ้าใช้แทนตัวของผู้สะเดาะเคราะห์ เพื่อที่จะรับเคราะห์ร้ายแทนตัวจริง

(๑๐) ขวดน้ำเปล่า ๔ ขวด ขนาดประมาณ ๑.๒๕ ลิตรในพิธีการสะเดาะเคราะห์ กลางแทนธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่อยู่ในร่างกายของผู้สะเดาะเคราะห์

(๑๑) ทราญ น้ำ และข้าวสาร ที่ตวงไว้ในพิธีการสะเดาะเคราะห์ใหญ่เป็นมงคลในการบอกกับภูตผีปีศาจที่จะมาเอาชีวิตของผู้สะเดาะเคราะห์ว่านับจำนวนเม็ดทราญ เม็ดข้าวสาร และหยดน้ำ ให้ครบหมดก่อนแล้วจึงค่อยมาเอาชีวิตของผู้สะเดาะเคราะห์^{๕๔}

จากการกล่าวมาในเรื่องของการจัดเครื่องบูชาประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้นมีความละเอียดในเรื่องของการจัดเครื่องประกอบพิธีกรรมที่แตกต่างกันทั้งนี้ก็สืบเนื่องมาจากการที่เจ้าพิธีหรือผู้ประกอบพิธีกรรมนั้นมีความเชื่อและสูตรของการจัดพิธีกรรมที่เล่าเรียนกันมาแตกต่างกัน เมื่อเรียนมาแตกต่างกันก็ต้องมีการปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วย แต่อย่างไรก็ตามความต่างนั้นก็ไม่ได้เป็นข้อจำกัดว่าการประกอบพิธีกรรมจะหมดคุณค่าหรือไม่หลัง ทั้งนี้เพราะคุณค่ามันอยู่ที่จิตใจของผู้ประสพกับเหตุร้ายมากกว่า

(๓) เครื่องเซ่นหรืออุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์แบบพระสงฆ์

สำหรับวัสดุอุปกรณ์หรือเครื่องเซ่นที่ผู้ประกอบพิธีหรือเจ้าพิธีได้แก่พระสงฆ์ที่มีความรู้รูปร่างนั้นจะต้องจัดเตรียมเพื่อก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ โดยเครื่องเซ่นหรือวัสดุอุปกรณ์ที่จะต้องเตรียมเมื่อมีการจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นก็คือ

(๑) กรณีของการจัดสะเดาะเคราะห์แบบธรรมดา ให้เตรียมวัสดุอุปกรณ์ดังต่อไปนี้

(๑) บายศรีดิน ๑ คู่

(๒) บายศรีปากชาม ๑ คู่

(๓) ดอกไม้ และเทียน ๕ คู่

^{๕๔} วรชาติ มอแปด พิธีสะเดาะเคราะห์กับความสัมพันธ์ในครอบครัวที่บ้านกันตวง หมู่ ๕ ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ สารนิพนธ์หลักสูตรประกาศนียบัตร(บัณฑิตอาสาสมัคร) สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๘, หน้า ๑๑๒.

(๔) กรวยบุษราคัม ๑ อัน

(๕) ผ้าขาวสำหรับปูและทำบังสุกุลเป็นบังสุกุลตาย ๑ ผืน

(๒) กรณีของการจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวง คือการจัดพิธีกรรมที่ใหญ่ผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีที่สำคัญๆดังต่อไปนี้

(๑) บายศรีต้น ๑ คู่

(๒) บายศรีปากชาม ๑ คู่

(๓) ขันรับบุษราคัม ๑ คู่

(๔) ผ้าขาวเท่าจำนวนคน

(๕) ดอกไม้ธูปเทียนเท่าจำนวนคน

(๖) ตุ่มใส่น้ำมนต์จำนวน ๕ ใบ

(๔) ประเภทความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จ.สุรินทร์

สำหรับการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้นหากจะจัดแบ่งประเภทนั้นก็มิได้อยู่หลายประเภท ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกลุ่มหรือแบ่งประเภทของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ไว้ได้ดังนี้

ก.แบ่งตามลักษณะของความเชื่อ สำหรับการแบ่งประเภทนี้สามารถแบ่งลักษณะของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ

(๑) การสะเดาะเคราะห์ที่เรียกว่า แก-กร๊วะ หมายถึงพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ที่มีพื้นฐานความเชื่อว่ามีชีวิตความเป็นไปตามโคจรของดวงดาว เมื่อดาวเคราะห์ร้ายโคจรมาสู่ราศีเกิดของผู้ใด ผู้นั้นต้องทำพิธีสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ จึงจะบรรเทาหรือพ้นเคราะห์ร้ายนั้น ๆ โดยสังเกตจากการนับวันเดือนปีเกิดของคน แล้วบอกว่าเมื่ออายุได้เท่านั้นเท่านี้ก็ต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์และไม่มีการรดน้ำมนต์ (ในพิธีของชาวเขมร – ส่วย)

(๒) การปัดรังควาญหรือการกำจัดเสนียดจัญไรอันเนื่องมาจากเคราะห์เข็ญหรือกลางร้ายที่พบเห็น โดยคำว่า บ็องก๊อก มาจากคำเต็มว่า บ็องก๊อกประเซ็ด บ็องก๊อก แปลว่า ฟอกให้สะอาด หรือชำระให้สะอาด เป็นความเชื่อของชาวเขมร – ส่วย ว่าเมื่อมีสิ่งอุบาทว์จัญไรเกิดขึ้นแล้ว หากไม่ทำพิธีชำระล้างออกเสีย ก็จะทำให้เกิดความวิบัติต่าง ๆ มาสู่ตนและวงศ์ญาติ โดยจะเสียทรัพย์ พลัดพราก เจ็บป่วย หรือตาย แต่ถ้าได้ทำพิธีนี้แล้วก็จะกลับตรงกันข้าม คือจะนำความมีโชคมีลาภ พบความสุขความเจริญ พิธีกรรมนี้เนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ เพราะมีกล่าวถึงเทพเจ้า ๘ องค์ คือ อุบาทว์พระอินทร์ อุบาทว์พระเพลิง อุบาทว์พระยม อุบาทว์พระนารายณ์ อุบาทว์พระพิรุณ อุบาทว์พระพาย อุบาทว์พระโสม และอุบาทว์พระไพศพนว่าเทพเจ้าเหล่านี้ทรงสื่อสารถึงมนุษย์โลก

บันดาลให้มีปรากฏการณ์ต่าง ๆ เดือนใหม่มนุษย์รู้ การเดือนนี้มีกติกากว่า เมื่อมนุษย์รู้แล้วต้องทำพิธี พิธีบูชาเทพเจ้า และทำพิธีชำระอุบาทว์ของคนออก จึงจะได้รับโชคดีมีสุขถ้ามนุษย์ไม่รู้ ไม่เข้าใจที่ สื่อสารนั้น และไม่ปฏิบัติพิธีบูชา ก็จะเกิดโทษร้ายต่าง ๆ

โดยพิธีกรรมที่เรียกว่า “บ็องก็อก” นี้มีการรดน้ำมนตร์ และมีได้กำหนดตามอายุ แต่สังเกต เอาจากปรากฏการณ์ที่ผิดแปลกจากธรรมชาติธรรมดา เช่น ข้าวสารงอก เป็นฟักไข่ คนคลอคลุกเป็น สัตว์ หรือสัตว์คลอคลุกเป็นคน อีแรงเกาะหลังคาเรือน อย่างนี้เป็นต้นแต่ก็มีปรากฏการณ์บางอย่างที่ เป็นธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า เรือนหรือบริเวณที่อยู่อาศัยรุ่งกินน้ำที่รั่วบ้าน ปรากฏการณ์เช่นนี้ดูเป็น ธรรมชาติปกติ แต่ก็ไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก ซึ่งบ็องก็อกนี้แตกต่างจากแก-กร๊วะ ในลักษณะที่แก-กร๊วะ เป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ แต่บ็องก็อก นั้นเป็นพิธีกรรมที่ไม่ได้ เกี่ยวข้องกับเรื่องของความเคราะห์หรือโชคร้ายตามการคำนวณของโหร แต่เป็นพิธีกรรมปัดรัง ความวุ่น ซึ่งก็เป็นการต่ออายุประเภทหนึ่ง เช่นกัน กล่าวคือเมื่อมนุษย์พบเห็นลงไม่ดีแล้วก็มีจัดพิธี กรรมการปัดรังความวุ่นนั้นเสียโชคร้ายก็จะไม่เกิดขึ้นกับตัวเองทำให้มีชีวิตยืนยาวต่อไปได้^{๕๕}

ข.แบ่งตามลักษณะของผู้ประกอบพิธีกรรม สำหรับการแบ่งประเภทนี้เป็นการแบ่ง ตามลักษณะของผู้ประกอบพิธีกรรมซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น ๑ ประเภท คือ

(๑) การสะเดาะเคราะห์โดยพราหมณ์ (ฤๅษี) สำหรับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ประเภทนี้ถือได้ว่าเป็นรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่ครั้งโบราณจาก ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์แล้วพัฒนามาเป็นความเชื่อของพระพุทธศาสนา ซึ่งผลการ เปลี่ยนแปลงความเชื่อดังกล่าวก็ทำให้สถานะของผู้เป็นเจ้าพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย กล่าวคือ หากพิจารณาตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์เจ้าพิธีกรรมจะต้องเป็นพราหมณ์เท่านั้น แต่หากพิจารณาจากความเชื่อของพระพุทธศาสนา ฤๅษีที่จะมาทำหน้าที่ในการประกอบ พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นจะต้องเป็นอดีตพระ หรือเล่าเรียนศึกษาศาสตร์ว่าด้วยการ สะเดาะเคราะห์จากวัดหรือจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และสำหรับในยุคปัจจุบันนี้ เจ้า พิธีกรรมที่เป็นพราหมณ์ของชาวพุทธก็ยังคงทำหน้าที่ในการเป็นผู้รับประกอบพิธีกรรมการสะเดาะ เคราะห์อยู่เช่นเดิมดังที่มีปรากฏอยู่ในหลายพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์

(๒) การสะเดาะเคราะห์โดยพระสงฆ์ สำหรับการสะเดาะเคราะห์ประเภทนี้เป็น การสะเดาะเคราะห์ที่มีพระภิกษุสงฆ์เป็นเจ้าพิธีอันเนื่องมาจากความจำเป็นในเรื่องของจำนวน

^{๕๕} สัมภาษณ์คุณประสงค์ชัย เรียบร้อย ผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุฝ่ายฤๅษี อ.พนมดง รักษ์ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

คฤหัสถ์ที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าพิธีนั้นมิจนวนน้อยลงทำให้พระภิกษุสงฆ์จำต้องออกมาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม

(๓) การสะเดาะเคราะห์แบบผสม สำหรับในบางพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์นั้นจะมีการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่เป็นการทำหน้าที่ร่วมกันระหว่างพระภิกษุและคฤหัสถ์หรืออุบาสกผู้รู้ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระภิกษุนั้น โดยหน้าที่ที่ฝ่ายคฤหัสถ์จะต้องทำก็คือการจัดเตรียมสถานที่ และเป็นผู้นำประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้าน เช่น การเช่นสรวงดวงวิญญาณของตายายหรือผีบรรพบุรุษ การประกอบพิธีกรรมการอาบน้ำขอศีลขอพรจากบิดามารดาหรือการนำกล่าวคำถวายทานและอาราธนาเทศน์ เป็นต้น และเมื่อถึงเวลาที่ว่ากันตามหลักของโหราศาสตร์ พระภิกษุผู้ทรงวิทยาคณะก็จะเข้ามาประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ หรือนั่งอธิษฐานจิตเพื่อก่อให้เกิดความสุขความร่มเย็นเป็นการต่ออายุให้กับผู้ที่มีความประสงค์ด้วย การที่ทั้งพระภิกษุและฆราวาสได้ทำหน้าที่ร่วมกันนี้เราจึงเรียกประเภทการประกอบพิธีกรรมแบบนี้ว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์แบบผสม

ค.แบ่งตามขนาดและความจำเป็นของพิธีกรรม สำหรับการจัดประเภทของการสะเดาะเคราะห์ประเภทนี้เป็นการจัดตามลักษณะและขนาดของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ว่าพิธีกรรมในแต่ละอย่างมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อที่จะให้เกิดผลกับผู้ที่ประสบเคราะห์กรรมมากน้อยเพียงใดโดยการสะเดาะเคราะห์แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภทดังนี้

(๑) การสะเดาะเคราะห์เล็ก เป็นการสะเดาะเคราะห์ที่มีความรุนแรงของเคราะห์เบาทำให้กับบุคคลที่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๓๐ ปี เป็นการสะเดาะเคราะห์ที่มีขั้นตอน อุปกรณ์ เครื่องเช่นน้อยที่สุดในบรรดากการสะเดาะเคราะห์ทั้ง ๓ อย่าง ลักษณะของการสะเดาะเคราะห์แบบนี้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อ ผลัดเปลี่ยน เลื่อน โชคร้ายที่จะเกิดขึ้นให้กับในรอบปี หรือทำให้กับคนที่ประสบอุบัติเหตุ

(๒) การสะเดาะเคราะห์กลาง ทำให้กับบุคคลที่มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๕๐ ปี โดยมีความเชื่อว่า บุคคลในช่วงวัยนี้อยู่ในช่วงของวัยทำงานและเพื่อให้ทำงานได้เป็นปกติ จำเป็นต้องมีการบำรุงธาตุทั้ง ๔ ที่มีอยู่ในร่างกาย ซึ่งได้แก่ ดิน น้ำ ลม และไฟ ให้อยู่ในภาวะที่สมดุลพร้อมทำงานไม่เจ็บป่วยหรือไข้ สภาพอารมณ์อยู่ในภาวะที่สงบสุข

(๓) การสะเดาะเคราะห์ใหญ่ ทำให้กับคนที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ขึ้นไป หรือผู้ที่กำลังมีเคราะห์หนักที่อาจจะถึงแก่ชีวิตได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่ออายุของผู้สะเดาะเคราะห์ การสะเดาะเคราะห์ใหญ่เป็นการสะเดาะเคราะห์ที่ยาก ต้องใช้เจ้าพิธีที่มีวิชาแก่กล้า มีอายุมากพอสมควรเพื่อพิธีกรรม

บรรลุตฤตฤประสงคฺ์และเพื่อความปลอดภยของตัวเจ้าพิธิ ตามความเชื่อแล้วหลังจากทำการสะเดาะเคราะห์แล้วเคราะห์ร้ายต่าง ๆ มีโอกาสกลับมาทำร้ายเจ้าพิธิที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมได้^{๕๖}

(๕) ขั้นตอนดำเนินการเกี่ยวกับพิธีกรรม

ก.พิธิสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทั่วไป พิธิจะจัดทำบนเรือน ไม่นิยมทำนอกเรือน มณฑลก็มีเพียงปูเสื่อวางกระดิ่ง ๑ ใบ วางกระตง ๕ ห้อง และกระตงสามเหลี่ยมในกระดิ่ง มีผู้ร่วมพิธินั่งห้อมล้อม ผู้สะเดาะเคราะห์นั่งเหยียดเท้าทั้งสองข้าง หันมาที่ตัวผู้สะเดาะเคราะห์ เจ้าพิธินั่งข้างหลังผู้สะเดาะเคราะห์ สวดสาธยายมนตร์พลาถ ชัดข้าวตอกพลาถ คือสวดจบหนึ่งบท ก็ชัดข้าวตอกหนึ่งครั้ง พร้อมกับพูดว่า ขอให้สรรพทุกข์ สรรพเคราะห์จงออกไปให้หมดสิ้น ถ้าข้าวตอกนี้งอกได้ ก็ขอให้เคราะห์ร้ายกลับมาคืน ถ้าข้าวตอกไม่งอกเลย ขอให้เคราะห์ร้ายจงปลาสนาการไปสิ้น ขอให้พระเคราะห์จงออกไปพร้อมกับเอาโรคภัยออกไปด้วย เมื่อสวดจบบทหนึ่ง คนนั่งร่วมพิธิก็จะรินน้ำจากขวดลงในกระตงเก้าห้องครั้งหนึ่ง และเมื่อสวดไปถึงบทที่ใกล้จะจบ เจ้าพิธิจะเอาผ้าจี้รวจากกระตงเก้าห้องมาเสียบที่ง่ามนิ้วหัวแม่เท้าของผู้สะเดาะเคราะห์ แล้วคำเชิญให้พระเคราะห์ร้ายกลับไป ให้เอาโรคภัยไข้เจ็บไปด้วย แล้วชัดข้าวตอกตามไป จากนั้นก็เอารูปที่ปักอยู่ตามกระตงไปจ่อจุดให้ด้ายสายสิญจน์ไหม้ขาด แล้วร้องนับวัน (ภาษาเขมร) ว่า อาติต จัน ดังเกียร ฎีต ปรอเฮื้อะเซาะ เสา เรีย ฮ กร๊วะ ัง (อาติตย์) (จันทร์) (อังการ) (พุท) (พฤหัส) (สุกร์) (เสาร์) (ราหู) (เคราะห์) (วัน) ฎีจ รือมันฎีจ (ขาดหรือไม่ขาด)

คนก็ร้องรับว่า ฎีจ (ขาด) แล้วจุดไฟเผาสายสิญจน์ให้ขาดแล้วเจ้าพิธิก็ร้องนับเดือน (ภาษาเขมร)ว่า ปีซ้าก เจ็ส อาซ้าด สร๊าบ พรีดระบ๊อด อาโช่ว กระตัก เม็ยก เบ้าะ (เดือน ๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (เดือนอ้าย) (ยี่) เม็ยก ผ็อดกุน แจ็ด กร๊ว แก (๑) (๒) (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) (๑๑) (๑๒) (เดือน) ฎีจ รือมันฎีจ (ขาดหรือไม่ขาด) คนร้องรับว่า ฎีจ (ขาด) แล้วจุดไฟเผาสายสิญจน์ให้ขาด เจ้าพิธิก็ร้องนับปี (ภาษาเขมร)ว่า ฎีต (ชวด) ฉโล้ว (ฉลุ) กาล (ขาด) เถ้าะ (เถาะ) โรง (มะโรง) มะชัญ (มะเส็ง) มะมี (มะเมีย) มะเม (มะแม) วัวะ (วอก) ระกา (ระกา) จอ (จอ) กุน (กุน) กร๊ว (เคราะห์) ฉนำ (ปี) ฎีจหรือมันฎีจ (ขาดหรือไม่ขาด)

คนร้องก็ร้องรับว่า ฎีจ (ขาด) แล้วจุดไฟเผาสายสิญจน์ให้ขาด หยิบผ้าจี้รวที่นิ้วเท้าของผู้สะเดาะเคราะห์ใส่กระตงเก้าห้อง

^{๕๖} มงกุฎ แก่นเด็ชว “แก-กร๊วะ บองก็อด พิธิกรรมว่าด้วยการสะเดาะเคราะห์ของชาวเขมร และส่วย”, หน้า ๕๐.

เจ้าพิธีจึงสวดคาถาว่า เคาระห์สัมปันนา ละกันตันเต แล้วหมุนกระดิ่งให้กระทงเก้าห้องหัน ออกนอกประตู แล้วสวดคาถาต่ออีกไม่ยว่นัก ก็จบพิธีเพียงเท่านี้

จากนั้นก็เอาค้ายผูกข้อมือให้ผู้สะเดาะเคราะห์ รวมทั้งผู้ร่วมพิธีก็ช่วยผูกแขนให้ด้วยส่วน กระทงทั้งหมดก็เอาไปทิ้งตามทิศที่ตำราบอกไว้ หรืออีกขั้นตอนหนึ่งที่ได้ระบุถึงระเบียบพิธี กรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน ๓ ประเภท คือสะเดาะเคราะห์เล็ก-กลาง-ใหญ่นั้นว่าจะต้องมี ขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) ขั้นตอนในการเซ่นตายาย การสะเดาะเคราะห์ทุกครั้งจะมีการเริ่มด้วยการทำพิธีบอกกล่าวบรรพบุรุษผีบ้านผีเรือนเทวดาอารักษ์ต่าง ๆ ที่อยู่ ณ บริเวณนั้นให้มา ปกป้องรักษา ดูแล รับทราบ ในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ครั้งนี้ เพื่อให้การสะเดาะเคราะห์สำเร็จลุล่วงเป็นไปด้วยความราบรื่นไม่มีอุปสรรคใดมาทำให้การสะเดาะเคราะห์ล้มเหลวไม่ประสบผล

การเซ่นตายายเริ่มขึ้นเมื่อญาติผู้ใหญ่อาวุโสมากันครบ เจ้าพิธีผู้นำในพิธีก็จะเริ่มพิธี โดยการเรียกรวมคนเข้ามาอยู่ในบริเวณพิธีพร้อมกับอาหารที่เตรียมไว้สำหรับพิธีกรรมนี้ อย่างที่ได้กล่าวไว้ในเรื่องของเครื่องเช่นมawangบนถาด ผู้อาวุโสที่อยู่ด้านหน้าสุดประมาณ ๓-๔ คนจะถือขวด เครื่องดื่มได้แก่ น้ำ น้ำหวาน และเหล้าไว้ในมือ แล้วเรียกบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือน เทวดาอารักษ์ เจ้าที่เจ้าทาง พร้อมกันด้วยภาษาท้องถิ่นต่างคนต่างเรียกด้วยน้ำเสียง ลำเนียงที่แตกต่างกันเสียงที่ได้ยินในขณะนั้นจึงมาฟังคล้ายกับเสียงสวดในพิธีกรรม พร้อมกับรินเครื่องดื่มหลากชนิดที่อยู่ในมือลงบนอาหารที่วางอยู่ในถาด การเรียกรวมคนแบบนี้ จะทำกันซ้ำอยู่แบบนี้ ๓ ครั้ง ประมาณว่าให้เจ้าที่เจ้าทางและบรรพบุรุษพอลืม แล้วจึงจุดบู่หรือวางไว้บนถาด นำอาหารที่ยังไม่ได้ทำพิธีวางไว้ด้วย ตามความเชื่อที่ให้บรรพบุรุษห่อกลับไปกินระหว่างทาง^{๔๖}

(๒) ขั้นตอนของการสะเดาะเคราะห์

๑. เจ้าพิธีจะเรียกญาติของผู้ทำพิธีมา ๑ คน เพื่อนั่งบริเวณข้างกระทง ผู้สะเดาะเคราะห์เข้ามาในบริเวณพิธียกขันไหว้ครู แล้วนั่งหรือนอน (ขึ้นอยู่กับอาจารย์เป็นผู้กำหนด) โดยที่หน้านั่ง ต้องนั่งพนมมือเหยียดเท้าไปทางกระทงสี่เหลี่ยมที่จัดเตรียมไว้

๒. เจ้าพิธีจะนำถ่านไม้ที่เตรียมไว้ ๒ ก้อน มาเหน็บไว้ระหว่างนิ้วโป้งและนิ้วชี้ของนิ้วเท้าทั้งสองข้าง โยงสายสิญจน์ผ่านจากกระทงผ่านทางนิ้วโป้งขาซ้ายพาดไหล่ซ้ายมาข้างหลังแล้วโยงมาที่ตัวของผู้เจ้าพิธีที่อยู่ด้านหลังของผู้สะเดาะเคราะห์

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูอภัสสรธรรมคุณ(หลวงปู่รอด) วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

๓. จากนั้นเจ้าพิธีจะเริ่มสวดบทสวดในบทที่ ๑ หลังจากบทสวด เจ้าพิธีจะพูดด้วยภาษาถิ่นว่า “โมย ปี ไบ จี ตู...” พอจะแปลความได้ว่า “๑ ๒ ๓ เอาไปทิ้งสรรพทุกข์สรรพโศก สรรพโรค สรรพภัย เสนียดจัญไรต่าง ๆ ขอให้หายไปอย่าได้มากล้ากลายเป็นเคราะห์ดี” เสร็จแล้วก็ซัดข้าวสารจากข้างหลังของผู้สะเดาะเคราะห์มาลงในกระตังที่เหลียมด้านหน้า พร้อมกับให้ญาติผู้ที่นั่งอยู่ข้างกระตังคอยรินน้ำลงในกระตังด้วยความเชื่อที่ว่าให้วิญญาณร้ายที่จะนำเคราะห์และความไม่ดีต่าง ๆ มาได้มากินข้าวสารและน้ำที่กระตัง หลังจากกินอิ่มแล้วจะได้ไม่นำเคราะห์ร้ายมาให้ผู้สะเดาะเคราะห์ การท่องบทสวดจะทำซ้ำแบบนี้ อยู่ ๗ ครั้ง

๔. เมื่อท่องบทสวดครบ ๗ ครั้ง เจ้าพิธีก็จะเคลื่อนตัวมาด้านหน้าของผู้ทำพิธีแล้วทำการตัดด้วยสายสิญจน์ด้วยเปลวไฟ ๓ ครั้ง นำถ่านที่เหน็บอยู่ที่ง่ามเท้าทั้ง ๒ ข้าง ของผู้ทำพิธีออกมาวางใส่ในกระตังพร้อมกับรูปเทียนและอุปกรณ์ต่าง ๆ แล้วท่องบทสวดอีก ๑ รอบ ซัดข้าวสารอีก ๑ ครั้ง นำกระตังกาบกล้วยออกไป “ปะเจียร” คือการนำกระตังออกไปทิ้งเสียในทางที่เคราะห์จะเข้ามา ซึ่งทิศที่ต้องเอากระตังไปทิ้งเสียนี้เจ้าพิธีจะเป็นผู้กำหนด^{๔๔}

เมื่อถึงสถานที่ ที่ต้องกระตังกาบกล้วยที่ใช้ในพิธี ผู้ที่นำไปทิ้งจะต้องคึงไม้ที่เสียบระหว่างแกนกลางของกระตังออกแล้วหักทิ้ง ด้วยความเชื่อที่ว่าหากไม้ไม่ได้คึงไม้แล้วเกิดมีผู้ที่เดินมาเหยียบหรือสะดุด สัมผัส กับกระตัง เคราะห์ร้ายจากการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ที่เพิ่งทำออกจากตัวของผู้ที่สะเดาะเคราะห์จะเข้าไปสู่ตัวของผู้ที่สัมผัสกับกระตังนั้น สำหรับขั้นตอนของการทำพิธีสะเดาะเคราะห์จะมีเพียงเท่านี้ แต่เมื่อเสร็จสิ้นการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ มีการผูกข้อไม้ข้อมือ ทักทายพูดคุยร่วมรับประทานอาหาร แล้วมักนิยมทำพิธีการสู่ขวัญต่อท้าย

(๒) พิธีบั้งควาย “บ้องก๊อก”

อนึ่งเราจะพบว่า ในกรอบความเชื่อของชาวเขมร-ส่วย ในจ.สุรินทร์นั้น คำว่าสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนอกจากจะใช้คำว่า “แก-กร๊วะ” แล้วก็ยังมีอีกคำหนึ่งซึ่งมีความหมายเป็นไวพจน์หรือเป็นคำที่มีความหมายคล้าย ๆ กัน คือคำว่า “บ้องก๊อก” มาจากคำเต็มว่า บ้องก๊อกประเซ็ด บ้องก๊อก แปลว่า ฟอกให้สะอาด หรือชำระให้สะอาด หรือเรียกตามสำเนียงเขมรว่า “บั้งก๊ก” ถ้าว่าตามหลักภาษาเขมรคำนี้เป็นกริยา มีความหมายว่า ทำให้มีโชคชัย ให้มีสิริสวัสดิ ให้สำเร็จประโยชน์ตามต้องการ ให้มีพลังมีความหวัง อีกนัยหนึ่ง มีความหมายเชิงปราบปราม เชิงระงับ เช่น บั้ง

^{๔๔} มงกุฎ แก่นเดียว “แก-กร๊วะ บองก๊อด พิธีกรรมว่าด้วยการสะเดาะเคราะห์ของชาวเขมร และส่วย”, หน้า ๕๐.

ก๊อกรั้งไร = พิธีกรรมระงับหรือปราบปรามกั้งไร (โดยมีเหตุหรือลางบ่งบอกว่าอาจจะมีเภทภัยเกิดขึ้น, บั้งก๊อกรวม (พิธีมงคลตั้งชื่อลูกแรกเกิด) พร้อมทั้งเช่นสังเวทให้ /รวม/= ด้วยบั้งก๊อกรั้งไร) : จัดพิธีบูชาประสิทธิ์ให้มีความสุขสิริสวัสดิ์มงคล เฉชะ โชคชัย ให้สัมฤทธิ์ผลงานตั้งความปรารถนา^{๔๕}

พิธีสวดบ้องก๊อกหรือบั้งก๊อกรั้งไร ถือว่าเป็นความเชื่อของชาวเขมร – ส่วย ว่า เมื่อมีสิ่งอุบาทว์จัญไรเกิดขึ้นแล้ว หากไม่ทำพิธีชำระล้างออกเสีย ก็จะเกิดความวิบัติต่าง ๆ มาสู่ตนและวงศ์ญาติ โดยจะเสียชีวิต พลัดพราก เจ็บป่วย หรือตาย แต่ถ้าได้ทำพิธีนี้แล้วก็จะกลับตรงกันข้าม ก็จะนำความมีโชคมีลาภ พบความสุขความเจริญ พิธีกรรมนี้เนื่องด้วยศาสนพราหมณ์ เพราะมีกล่าวถึงเทพเจ้า ๘ องค์ คือ อุบาทว์พระอินทร์ อุบาทว์พระเพลิง อุบาทว์พระยม อุบาทว์พระนารายณ์ อุบาทว์พระพิรุณ อุบาทว์พระพาย อุบาทว์พระโสม และอุบาทว์พระไพศรพน ว่าเทพเจ้าเหล่านี้ทรงสื่อสารถึงมนุษย์โลกบันดาลให้มีปรากฏการณ์ต่าง ๆ เตือนให้มนุษย์รู้ การเตือนนี้มีกติกากว่า เมื่อมนุษย์รู้แล้วต้องทำพิธีปลีบูชาเทพเจ้า และทำพิธีชำระอุบาทว์ของตนออก จึงจะได้รับโชคดีมีสุขถ้ามนุษย์ไม่รู้ ไม่เข้าใจที่สื่อสารนั้น และไม่ปฏิบัติปลีบูชา ก็จะเกิดโทษร้ายต่าง ๆ

การ “บ้องก๊อก” นี้ต่างกับการสะเดาะเคราะห์ตรงพื้นฐานที่ว่า การสะเดาะเคราะห์เชื่อว่ามนุษย์มีชีวิตความเป็นไปตามโคจรของดวงดาว เมื่อดาวเคราะห์ร้ายโคจรมาสู่ราศีเกิดของผู้ใด ผู้นั้นต้องทำพิธีสวดมนต์สะเดาะเคราะห์ จึงจะบรรเทาหรือพ้นเคราะห์ร้ายนั้น ๆ โดยสังเกตจากการนับวันเดือนปีเกิดของคน แล้วบอกว่าเมื่ออายุได้เท่านั้นเท่านี้ก็ต้องทำพิธีสะเดาะเคราะห์และไม่มีกรรมรบกวน (ในพิธีของชาวเขมร – ส่วย)

แต่การ “บ้องก๊อก” นี้มีการรบกวนมนตร์ และมีได้คำนวณตามอายุ แต่สังเกตเอาจากปรากฏการณ์ที่ผิดแปลกจากธรรมชาติธรรมดา เช่น ข้าวสารงอก เป็นฟักไข่ คนคลอคลุกเป็นสัตว์หรือสัตว์คลอคลุกเป็นคน อีแรงเกาะหลังคาเรือน อย่างนี้เป็นต้นแต่ก็มีปรากฏการณ์บางอย่างที่เป็นธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า เรือนหรือบริเวณที่อยู่อาศัยรุ่งกินน้ำที่รั่วบ้าน ปรากฏการณ์เช่นนี้ดูเป็นธรรมชาติปกติ แต่ก็ไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก

ข.สาเหตุของอุปัทวันตรายที่เรียกว่าเสนียดจัญไรที่ต้องทำการปัดรังควาญหรือบ้องก๊อก

(๑) ในเดือนเดียวกัน เกิดมีสุริยคราสและจันทรคราส

(๒) รุ่งกินน้ำลงในบ้านเรือนที่อยู่อาศัย หรือในบริเวณบ้าน

^{๔๕} สัมภาษณ์ อาจารย์บุญเรือง คุมขมาย์ อดีตอาจารย์ประจำ สถาบันราชภัฏสุรินทร์ วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

- (๓) คาวหางปรากฏที่ท้องฟ้า
- (๔) แร้งเกาะหลังคา เกาะรั้ว หรือบินเข้ามาในเรือน หรือพญาแร้งจิกตีกันข้ามที่ได้ดูนเรือน
- (๕) เกี่ยวเกี่ยวกับอีกาผสมพันธุ์กัน หรือเหยี่ยวและ หรืออีกาจำนวนมากลงกลางหมู่บ้านหรือ
เหยี่ยวคาบซากศพสัตว์มาตกที่อ่างน้ำ หรือเหยี่ยวมาเกาะหลังคาเรือน
- (๖) นกแสกเกาะหลังคาเรือน
- (๗) อีกาส่งเสียงร้องเวลากลางคืน
- (๘) อีกาจำนวนมากร้องอื้ออึง และจิกตีกัน ในเวลากลางคืน
- (๙) อีกาเปียกมาสลัดน้ำเปื้อนตัวเรา
- (๑๐) อีกาบินเข้าในเรือน
- (๑๑) อีกากับไก่ผสมพันธุ์กัน
- (๑๒) นกขางกับนกกวักตีกันบนหลังคาเรือน
- (๑๓) นกกระทง นกกาหน้าจำนวนมากมาขุดปลอกคิลงที่แม่น้ำ
- (๑๔) ไก่ป่าวิ่งเข้าหมู่บ้าน
- (๑๕) แม่ไก่ฟักไข่นานเกิดปกติ ไข่ไม่ฟัก ตีดูไข่นั่นสุดดังลวงน้ำร้อน หรือแม่ไก่ไข่วันเดียว

สองฟอง

- (๑๖) ไก่ตัวเมียขัน หรือแม่ไก่จิกลูกตัวเอง
- (๑๗) ท้าพิหัทคามือขณะที่ดักข้าวหรือดักแกง หรือขณะไข้อยู่
- (๑๘) นกเขาป่ามาเกาะบนเรือน
- (๑๙) ผึ้งและหรือผึ้งโพรง มาเกาะทำรังอยู่ในเรือน
- (๒๐) ผลไม้ที่เคยมีรสหวานกลับเปรี้ยว
- (๒๑) งูขึ้นมาอยู่บนบ้าน โดยเฉพาะงูสิงร้ายนัก
- (๒๒) มนุษย์สตรีคลอดลูกเป็นงู เป็นสุนัข
- (๒๓) บุรุษตั้งครรภ์ มีลูกก็จัญไร
- (๒๔) ลิงลมดำเข้าบ้านเรือน หรือลิงป่าเข้าบ้านเรือน หรือชะนีป่าเข้าบ้านเรือน
- (๒๕) สุนัขขึ้นบนหลังคาเรือน
- (๒๖) สุนัขกับแพะผสมพันธุ์กัน
- (๒๗) สุนัขผสมพันธุ์กันเองผิดฤดูกาล หรือนอกฤดูหนาว
- (๒๘) กระบือป่าเข้ามาคลอเคลียในหมู่บ้าน
- (๒๙) สุนัขจิ้งจอกเข้าหมู่บ้าน

- (๓๐) ชะนีและสุนัขไล่ทำร้ายกันวิ่งเข้าหมู่บ้าน
- (๓๑) อีเก้งวิ่งเข้าหมู่บ้าน
- (๓๒) วัวคลอตุ๊กออกมาเป็นคน
- (๓๓) ตะกวดเข้าเรือนคน
- (๓๔) คนไม่มีเงา คืออยู่กลางแสงแดดกลับไม่มีเงา
- (๓๕) เห็ดงอกในเตาหุงข้าว หรือเห็ดงอกในหม้อข้าว
- (๓๖) ข้าวสารที่เตรียมแจะจะทำขนมกล้วยกวดังข้าวเปลือก
- (๓๗) หนอนโผล่ขึ้นตามผิวหนังคนธรรมดา
- (๓๘) ดินงอกใต้ถุนเรือน (ดินงอกนี้ต่างกับจอมปลวก)
- (๓๙) ครกตำข้าวกลิ้งไปได้เองครั้งแล้วครั้งเล่า ทั้งกลางคืนและกลางวัน
- (๔๐) หม้อดินหนักก้อนเต้า หรือเต้าที่ตั้งไว้ คือมันขยับเขยื้อนออกไปเอง
- (๔๑) เกวียนเคลื่อนไหวเดินไปได้เองโดยไม่วัวเทียม
- (๔๒) มดแดง มดดำขึ้นเรือนยั่วเย้า คือไม่ขึ้นเป็นแถว แต่มาเกาะเหมือนคนชุมนุมกัน
- (๔๓) เรือที่อยู่บนคาน กลับมีเสียงโห่แล้วเลื่อนลงน้ำเอง
- (๔๔) มะพร้าวแตกกิ่ง คือมียอดสองยอด
- (๔๕) มะพร้าว และ หรือหมาก หล่นหักลงมาทั้งทะลาย
- (๔๖) อ้อยแดง (อ้อยขมที่ใช้ผสมยาสมุนไพร) ออกดอก
- (๔๗) จอมปลวกงอกที่ใต้ถุนเรือน บนเรือน หรือในบริเวณรั้วบ้าน
- (๔๘) แผ่นดินแตกแยกออกเป็นช่องกลางหมู่บ้าน กลางเมือง
- (๔๙) สุราในขวดหรือน้ำผึ้ง น้ำอ้อยในขวด เกิดเค็ดเองดังมีคนดื่ม
- (๕๐) กระทิงเข้าหมู่บ้านเต้าเข้าหมู่บ้าน
- (๕๑) เต้าเข้าหมู่บ้าน
- (๕๒) ปลวกอยู่กับเสาเรือน คือมาอยู่นอกเสาเรือนแบบคนชุมนุมกัน
- (๕๓) หิงห้อยบินเข้าออกในเรือนทุก ๆ วัน
- (๕๔) สตรีมียศศักดิ์สูงส่ง เดินท่วงท่าดูจาง
- (๕๕) กระบือตัวเมียมีนมสามเต้า
- (๕๖) กระบือเอาแอกเทียมแล้วเดินทำแอกหักคาคอ และ หรือกระบือตายคาแอก
- (๕๗) ไม้ใหญ่ที่ถือว่ามีอาร์กษย์อาศัยอยู่ล้มทับเรือน
- (๕๘) เรือนเก่าพังลง ไม้ทุกชิ้นหักป่น ไม่มีเหลือรูปร่างเดิมสักชิ้น

- (๕๙) โบสถ์วิหารทรุดเอียง สลักประตูหลุดตก
- (๖๐) พระสงฆ์สะสมอาวุธยุทโธปกรณ์
- (๖๑) กุฎิ โต๊ะ ตู้ เตียง ที่พระสงฆ์เป็นครูอาจารย์เคยใช้ แล้วท่านมรณภาพไป บรรดาภิกษุ
สามเณรเอามาใช้สอยโดยไม่ “บ้องก๊อก” ก่อนถือว่าจัญไร
- (๖๒) คนต่อโลงผี ก็ถือว่าจัญไร
- (๖๓) คนฝันเชือกปะกำ ก็ถือว่าจัญไร
- (๖๔) คนทำไม้คานหักคาบ่า ก็ถือว่าจัญไร
- (๖๕) เรือห้องแตกหลาย ก็ถือว่าจัญไร
- (๖๖) กษัตริย์ตกจากพระแท่น ตกจากช้าง ม้า
- (๖๗) โคมเมียบั๊กโคมผู้
- (๖๘) หอก เช่น พระขรรค์ หักหรือบินร้าว โดยไม่ควรแก่เหตุ เช่น กระทบกันเอง ล้มเอง
- (๖๙) หมูไก่อักลัวคน วิ่งปล่านเต็มบ้าน
- (๗๐) กล้วยออกปลีกลางลำต้น
- (๗๑) แสงจันทร์ร้อนอบอ้าวผิดปกติ
- (๗๒) ไ何在เตาดับแล้ว อยู่ ๆ เกิดมองเห็นเป็นไฟลุกโพลง พอไปดู ไม่มีไฟจริง
- (๗๓) ผีขว้างหลังคาบ้านตึง แล้วมีเสียงโห่ร้อง หัวเราะอยู่ในความมืด
- (๗๔) ฆ้อง กลอง ระฆัง ดังเอง
- (๗๕) น้ำหลากมามีสีแดงคุดผสมโลหิต
- (๗๖) คากคกโคดเข้าตาไฟที่มีไฟลุกอยู่
- (๗๗) ลมพายุแรงผิดปกติ ลัดวป่าแตกตื่นตกใจวิ่งมาสู่มองอยู่กำยกอง
- (๗๘) ก้อนเมฆบนฟ้ามีรูปร่างคนช้าง ราชสีห์ เสือ ม้า ครุฑ อีกา
- (๗๙) ต้นไม้ชนิดหนึ่ง ไปออกลูกเป็นอีกชนิดหนึ่ง
- (๘๐) สุนัขไปออกลูกบนเรือน หรือบนเรือ บนแพ ที่คนอาศัยอยู่
- (๘๑) ปลวกขึ้นก้อนเส้าเตาไฟ
- (๘๒) ผ้าที่หนู ไม่น่าจะกัดได้ก็มีรอยกัด ไม่น่าจะถูกไฟไหม้ก็มีรอยไฟไหม้
- (๘๓) พืชที่ใช้น้ำมันเช่น มะพร้าว งาม กลับไม่มีมัน
- (๘๔) ข้าวเปลือกไม่มีเมล็ดข้าวสารภายใน (เกิดเป็นจำนวนไร ๆ ผิดที่น่าจะเป็น)
- (๘๕) เงินทองเก็บไว้ในที่อันเรียบร้อย เกิดกระจัดกระจายเรียราดโดยไม่น่าจะเป็น
- (๘๖) แมวคลอดลูกบนที่นอนเจ้าของ

- (๘๗) เห็นจระเข้โผล่ในบ่อน้ำ
 (๘๘) เสาวเรือนคกมัน
 (๘๙) ดอกบัวงอกใต้ถุนเรือน
 (๙๐) ปลากระเบนมาตายใต้ถุนเรือน
 (๙๑) ที่เก็บทรัพย์สินมีค่า เกิดอุตุร้อนร้อนผิดปกติ หรือพังกิ้งก่า
 (๙๒) หัวแหวนหลุดหาย หรือร้าว
 (๙๓) ไก่ผสมพันธุ์กันบนเรือนคน ก็ถือว่าจัญไร
 (๙๔) หินลับมีดหัก
 (๙๕) พระพุทธรูป พระเครื่องแตกร้าวหรือหัก^{๕๐}

อนึ่งเราจะพบว่า หมวดที่จะเกิดเหตุร้ายแก่สังคมนั้น มีทั้งสังคมระดับชาติและสังคมระดับระดับหมู่บ้าน ระดับวัด ต้องทำพิธีรวมกันเป็นทางการ ระเบียบการทำพิธีมีแต่ในตำรา ยังไม่เคยเห็น แต่ถ้าดูจากระเบียบการทำพิธีให้ใหญ่โตขึ้นเท่านั้น พิธีในส่วนรวมนั้น ตำราเพียงบอกว่าให้มีอะไรบ้าง ขนม นม เนย ถั่ว งา มิได้บอกชัดเจนนัก ส่วนพิธีส่วนบุคคลนั้น สมัยก่อนมีอาจารย์ผู้รอบรู้ทำในหมู่บ้านเสมอ มาถึงปัจจุบันนี้ อาจารย์ที่รอบรู้หาไม่ คนจึงนิยมนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระปริตรแทน

ค. อุปกรณ์และเครื่องประกอบพิธีกรรม

ทำร้านคล้ายแคร่สองร้านคู่กัน ร้านหนึ่งสูงเท่าตาคคน อีกร้านหนึ่งสูงแค่อกคน ร้านอันที่สูงกว่า สำหรับอาจารย์ผู้สวดมนตร์นั่ง ร้านที่ต่ำกว่าสำหรับผู้เข้าร่วมพิธีนั่ง มีกะออม ๔ ใบใส่น้ำเต็ม ใส่ฝักส้มป่อยและแป้งหอม น้ำหอมลงไปด้วย ใช้แหวนทองคำ ๔ วง ผูกคอกะออมใบละวง บายศรีปากชาม ๑ คู่วางซ้ายขวา โดยมีพานที่ใส่ผ้าขาว ๕ สอก ๑ ผืน กรวย ๕ เทียน ๕ เงิน ๒๐ บาท วางตรงกลาง และมีข้าวสาร ๑ ชั้นวางคู่เคียงพานนั้น กะออมน้ำวางบนร้านสูง แต่แยกใบละมุมมีสถาธรรม ๘ อัน วางที่เชิงกะออมใบละคู่ มีขนมและผลไม้ ๔ จานวางที่เชิงกะออมใบละจาน

มี “เป” คือกระทงกาบกล้วยชนิด ๘ ห้อง ๔ ใบ ปั้นแป้งทำรูปคนวางที่ห้องกลาง มีอาหารคาวหวาน ใส่ร่วมด้วย ด้านห้องกระทงทั้ง ๘ นั้น ปั้นรูปเทพเจ้าทั้ง ๘ ดังกล่าวข้างต้น

กระทงเก้าห้องนี้มี ๔ ใบ วางที่เชิงกะออมอันละใบ มีไม้ไผ่เหลาทำรูปฉัตร ๘ ชั้น ๔ อัน ปักที่พื้นดินตรงมุมแคร่สูงทั้ง ๔ มุม และมี “เป เรียบ” คือกาบกล้วยตัดสั้น ๆ ขนาด ๑ คืบ เอาไม้ไผ่

^{๕๐} มงกุฎ แก่นเดียว “แก-กร๊วะ บองก็อด พิธีกรรมว่าด้วยการสะเดาะเคราะห์ของชาวเขมร และส่วย”
 เมืองโบราณ. (มกราคม – มีนาคม ๒๕๔๘) : ๔๕-๕๑.

เสียบให้ปักตั้งกับดินได้ กาบกล้วยเป็นร้านหงายใส่ข้าวเปลือก ข้าวสาร ถั่ว งา ดอกไม้ จูดยูปัก ๔ มุม มุมละอัน บางที่ก็ทำกระทงแบบสี่เหลี่ยมแทนก็มี

มีสูตร ๑ ขวด วางที่ใกล้พาน และมีด้ายสายสิญจน์ ๕ เส้น โยงจากคนไข้ม้าที่คอกะออมพัน โยงไปหากันทุกใบ และปลายสุดมาอยู่ที่มืออาจารย์

จุดเทียนตั้งบนปากกะออมทุกใบ แล้วจึงโอมอ่านทิพย์มนตร์ “บ๊องก๊อก”

ระเบียบพิธีกรรมนี้เป็นแบบทั่วไป ทั้งนี้เพราะยังมีแบบที่ต้องทำเฉพาะกรณีออกไปอีก เมื่อสวดจบแล้วก็รดน้ำมนตร์ให้แก่คนที่จัญไรนั้น ๆ แล้วนำน้ำมนต์ไปประพรมสวดระงับอีกที่ที่จุดเกิดเหตุ เช่นที่จุดฟ้าผ่า ที่จุดรู้งลง เป็นต้น และมีการละทิ้ง เช่น หม้อที่เห็งงอกต้องเอาไปทิ้ง หรือเกวียนที่วิ่งเองต้องเอาไปถวายเป็นต้น

ในการทำพิธีนี้มีการถือทิศด้วยว่า

ถ้าทำวันอาทิตย์	นั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก
ถ้าทำวันจันทร์	นั่งหันหน้าไปทางทิศตะวันตก
ถ้าทำวันอังคาร	นั่งหันหน้าไปทางทิศใต้
ถ้าทำวันพุธ	นั่งหันหน้าไปทางทิศเหนือ
ถ้าทำวันพฤหัสบดี	นั่งหันหน้าไปทางทิศเหนือ
ถ้าทำวันศุกร์	นั่งหันหน้าไปทางทิศอาคเนย์
ถ้าทำวันเสาร์	นั่งหันหน้าไปทางทิศพายัพ

จากการยึดถือทิศดังนี้จึงต้องทำร้านหรือแคร่ เพราะถ้าทำบนพื้นเรือนที่ยกพื้นต่างระดับจะไม่สามารถนั่งเปลี่ยนทิศได้ตามวัน

เรื่องการถือทิศนี้ ในการสวดมนต์กรรมฐานหรือขันธ์ขึ้นเรือน เขาถือว่ามีทิศเข้ามาแล้วคือออกแล้วดี และที่เข้ามาร้าย ออกไปร้าย ดังนี้

บูรพา อาคเนย์ อีสาน	ดี
พายัพ	ปานกลาง
ประจิม อูคร ทักษิณ หริดี	ไม่ดี

คือสมมติว่า สุนัขคาบลูกขึ้นเรือนตรงประตูด้านบูรพาดี จะมีโชคลาภ และถ้าสวดแล้วมันเดินออกไปที่ประตูทางทิศอูคร ถือว่าโชคที่ได้นั้นได้ง่ายแต่ไม่น้อย ถ้าออกไปทางทิศอีสาน ถือว่าได้ง่ายได้มาด้วย ถ้าออกไปทางทิศพายัพได้ง่ายแต่ไม่พอประมาณ ส่วนที่เข้ามาทางทิศร้ายจะได้ลาภโดยยากลำบาก ออกร้ายก็ได้ยากแล้วยังได้น้อย ทำนองนี้ ยังมีข้อยึดถือปลีกย่อยอีกมาก เรื่องที่ควรทราบคือ ถ้าสัตว์มีพิษ เช่น งู ต่อ แตน ผึ้ง เข้ามาใกล้คน ใกล้ต่ออย่าคุ้ยดิน ให้ถือว่าแม้เมื่อทำพิธีบูชาแล้วก็

จำเป็นต้องสละเรือน คือย้ายไปอยู่ที่อื่น โดยต้องออกไปพ้นหมู่บ้านนั้นด้วย อาจจะมีหน้าจึงมาอยู่
คืน ดังนี้

อันผิვნั้นถ้ามาเกาะอยู่ที่เรือน เกาะแยกกัน ตรงนั้นนิด ตรงนี้หน่อย แบบนี้ก็ไม่ได้ ให้ทำพิธี
บูชาแล้วจึงสละทิ้งเรือนไป ทิ้งหมู่บ้านไป หรือถ้าจะอยู่เรือนเท่านั้นต้องรื้อเอาไปปลูกในที่แห่งใหม่
แต่ถ้าผิვნเข้ามาแล้วกลมเกลียวกัน เกาะอยู่รั้งเดียวกัน บูชาแล้วจะเกิดลาภและชัยชนะ ถ้าสุนัขมา
ออกลูกบนเรือน อย่างต้องทำร้านเลข ให้หาไม้ค้ำเกวียน ๑๐๐ อันมาค้ำที่ได้ดูเรือนตรงจุดสุนัข
ออกลูกนั้น แล้วสวดบูชาจะมีลาภแล การหาไม้ค้ำเกวียนจำนวนมากเป็นการยาก เคยเห็นเขาทำเทียม
ขึ้น โดยเอาไม้เล็ก ๆ มาสมมุติก็มี แต่ว่าถ้าเห็นอยู่ว่ามั่นคงลูกขึ้นบ้านหรือวังหาที่จะคลอดลูกบน
บ้าน แต่แล้วก็ผลอให้มันขึ้นมาอยู่บนเรือนจนได้ ให้ทำการบูชาแล้วสละลงจากเรือนจากหมู่บ้าน
ไปเสีย จึงจะพ้นความชั่วร้าย

ถ้าสุนัขผสมพันธุ์กันบนเรือนอยู่อาศัย บนเรือ บนแพ ให้ทำพิธีบูชา จะได้ทรัพย์ แต่ถ้า
เจ้าของไม่เห็นก็ร้ายเพียงปานกลาง ถ้ามันเข้าทางทิศร้ายแต่ออกไปทางทิศดีก็ปานกลางเช่นกัน แต่
ถ้ามาทางทิศร้ายออกไปก็ทางทิศร้าย ก็ให้ทำพิธีตามที่กล่าวมานั้น

ถ้ากลัวออกเครื่องกลางลำต้น หรือมีขอดออกกลางลำต้น เจ้าของจะป่วย ถ้าออกหลาย ๆ
ต้น คือนับสิบต้นร้อยต้น ไม่ดีเลย แสดงว่าผีพรายมาเกิดแล้วจะเกิดโรคระบาดในหมู่บ้าน ผู้คนจะ
ล้มตายเป็นอันมาก ให้มาทำร้านที่ได้ต้นกล้วยนั้น ๆ ทำกระทง ๕ ห้อง ปั้นรูปพราย ๗ คนใส่ในนั้น
พร้อมอาหารคาวหวาน กระทงใบตอง ๒๐ ใบใส่อาหารหวานคาวทุกใบ ยังมีอาหารคาวอีก ๑ สำหรับ
อาหารหวานอีก ๑ สำหรับ สำหรับ (๒ ถาด) และทำ “เป็ เรียบ” คือกบกล้วย ๑ คีบหงายเสียบไม้ปัก
ใส่อาหารหวานคาว จุกรูป ปักขนไก่ “เป็ เรียบ” นี้ใช้ ๘ อัน ปักในทิศทั้ง ๘ ล้อมรอบพิธีนั้น

การปักนี้ปักพร้อมกับสิ่งที่ตำราเรียกว่า “จรวม” คือไม้ไผ่ที่ผ่าด้านปลายแล้วสานเป็นรูป
กรวย เพื่อใส่สิ่งสักการบูชา เช่น ดอกไม้ รูปเทียน เป็นต้น ตอนปลายสานเป็นกรวย ตอนต้นเป็น
ด้าม ใช้ปักลงกับพื้น

มีสิ่งบูชาคือ จวมขุน หมากพลูจิบ ๕๒๗ คำ กรวย ๔ อัน เทียน ๔ เล่ม ฟ้าขาว ๑ พับ สิ่ง
เหล่านี้ถวายอาจารย์ผู้ประกอบพิธี นอกจากนี้ยังมีธง ฉัตรระย้า และมีผ้าสีเบญจพรรณดั่งคาดัน โป
แป็งครีม น้ำหอม น้ำมันตร์ ข้าวสาร ๑ ขัน และให้มีดนตรี เช่นพิณพาทย์หรือมโหรีประ โคมบรรเลง
อย่างครึกครื้น จึงจะกลายเป็นมิโชคลาภ

ถ้าเกิดจอมปลวกในพื้นที่บริเวณที่อยู่อาศัย ต้องการขุดออก ให้ทำกระทงเก้าห้อง ๑ ใบ ปั้น
รูปคน ๑ คน และรูปเทพเจ้าทั้ง ๘ แต่ละกระทงใบตองต้อง ๑๕ ใบ ใส่ของหวาน เช่น กล้วย อ้อย
ข้าวตอก ทำพิธีเช่นบูชา สวดระงับแล้ว ส่งกระทงทั้งหมดไปทิ้งทางทิศตะวันออกจึงจะขุดได้ และไม่

ให้แต่ถ้าปลวกมาทำจอมปลวกที่ได้ถูกรื้อถอน หรือได้ถูกรื้อขี้ข้าว หรือบนแคร่ หรือบนกระดานพื้นก็ ตาม ถ้าไม่บุชหา ให้อยู่ได้นานที่สุดแค่ ๑ ปี ๗ เดือน เป็นอย่างมาก นานกว่านี้ก็จะเกิดโทษ คือบ้านหรือ เจ็บป่วยอื่น ๆ ในตอนที่เริ่มเห็นจอมปลวก ให้เอาแป้ง น้ำหอมไปประพรมต้อนรับเขา ยินยอมให้เขา มาอยู่ด้วย แล้วสร้างร้านสองร้านดังกล่าวแล้ว มีอาหารหวาน ๑ สำหรับ คาว ๑ สำหรับ ธง ๔ ฉัตร ๔ ของหอมต่าง ๆ เช่นแป้ง น้ำอบ หมอน เสื้อผ้าใหม่ ๆ ทุกสี ข้าวขาว ข้าวแดง ข้าวเปลือก ข้าวสาร ร้านระดับล่างไหวางไม้ไผ่ทำฉัตร ๕ ชั้น กระทบกาทกล้วยชนิดปากหมู ๒ ใบ ธงฉัตรต่าง ๆ วางบน นี้ ในกระทงปากหมูนี้ใส่กระทงใบตอง ๔ ใบบรรจุอาหารหวาน และอีกกระทงหนึ่งใส่อาหารคาว ในกระทงใบตอง ๑๐ กระทง กระทงปากหมูนี้อันหนึ่งฝังที่ได้บันไดบ้าน ๑ ใบ ฝังที่กลางหมูบ้าน ๑ ใบ และให้มีกระทงกาลกล้วย ๔ เหลี่ยม ๘ ใบ บั้นแป้งทำรูปคนใส่อาหารหวานคาว หมากพลูบุหรี ไปฝังไว้ใน ๘ ทิศ ยังมีจรม คือไม้ไผ่ที่สานเป็นทรงกรวย มีด้ามปักหงายกรวยขึ้นใส่กรวยดอกไม้ รูปเทียนบุช ปักไว้ ๘ ทิศ ให้มีกรวย ๕ คู่ ๑ คู่ เทียน ๑ คู่ ผ้าขาว ๑ ผืน ใส่พานตั้งบุชไว้ และมี ข้าวเปลือก ๑ ถังอีกด้วย ให้มีดนตรีประโคมบรรเลงต้อนรับจึงจะดีหากินมังมีศรีสุข จะเห็นได้ว่า ในทางปฏิบัติแล้ว ต้องรอบรู้ในแต่ละเรื่องอย่างพิสดาร และด้วยเหตุนี้เป็นหนึ่งในหลาย ๆ เหตุที่ทำให้ อาจารย์ที่สามารถ “บ้องก๊อก” ได้กำลังหมดไปจากสังคมเขมร – ส่วย

ง. บทสวดในพิธีกรรมและการสวดปัดรังควาญ

สำหรับบทสวดมนตร์ในการปัดรังควาญนั้นมีชื่อว่า “บ้องก๊อกประสิทธิ” มีทั้งชนิดย่อสั้น ๆ และชนิดพิสดารเป็นภาษาเขมรแบบเก่าที่ไม่สามารถแปลได้ทุกคำก็ยังมี ซึ่งเมื่อจัดเตรียมสถานที่ และเครื่องบัตพลีบูชาบวงสรวงเป็นที่เรียบร้อยแล้วประการต่อมา หมอสวด “บ้องก๊อก” จะสวดคำ ปัดรังควาญตามที่ปรากฏในคัมภีร์บ้องก๊อก ซึ่งเป็นคัมภีร์โบราณเป็นบทสวดที่มุ่งถึงการปัดเสนียด จัญไรหรือปัดรังควาญให้ออกไปจากชีวิตของผู้ที่ประสบเคราะห์กรรมนั้น^{๕๐} เมื่อหมอบ้องก๊อกสวด คาถापัดรังควาญเสร็จแล้วก็จะทำการพรมน้ำมนต์จากนั้นจะให้นำเอาห้างร้านที่ทำขึ้นไปวางไว้ทาง สามแพร่ง แลเมื่อเสร็จพิธีกรรมแล้วหมอบ้องก๊อกก็จะให้ศีลให้พรแก่ผู้ร่วมพิธีกรรมก็เป็นอันเสร็จ พิธี

๓.๔.๒.๒ พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวกูยในจังหวัดสุรินทร์

สำหรับพิธีสะเดาะเคราะห์ ชาวกูยเรียกว่า ฉะเยกเวีย หรือ ซีเขระหะก็เรียกเป็นพิธีกรรมที่ จัดขึ้นเพื่อสร้างกำลังใจและเรียกขวัญให้กลับเข้ามาอยู่ในร่างกายเหมือนเดิม ชาวกูยเชื่อว่า เมื่อมี

^{๕๐} คูภาคผนวก ข.บทสวดปัดรังควาญโบราณ (คัมภีร์บ้องก๊อกประสิทธิ) หน้า ๓๘๘.

อาการเจ็บป่วย ขวัญ (ในที่นี้หมายถึง จิตหรือวิญญาณ) ของผู้ป่วยจะออกจากร่างทำให้สุขภาพร่างกายอ่อนแอลง หากมีการเดินทางไปขายแรงงาน (รับจ้าง) ต่างถิ่นเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นเชื่อว่า ขวัญได้ออกจากร่าง พลัดหลงในในที่ต่าง ๆ จนหาทางกลับมาไม่ถูกก็จะทำพิธีเรียกขวัญ ให้กลับบ้านเข้ามาสู่ร่าง ขณะเดียวกันก็เชื่อว่า ที่คนป่วยเป็นเช่นนี้ก็เพราะมีเคราะห์ คือ สิ่งที่ทำให้อาหารต่อผู้ป่วยแล้ว ยังเชื่อว่าหากทำพิธีดังกล่าวแล้วคนป่วยจะมีอาการดีขึ้น เป็นการบำบัดทางจิตอีกวิธีหนึ่งด้วย โดยชาวกูยจะจัดพิธีสะเดาะเคราะห์ก็ต่อเมื่อเกิดเจ็บป่วย หรือจะไปทำงานยังท้องถิ่นอื่นเป็นเวลานาน ๆ เช่น ไปรับราชการทหารหรือรับราชการในอาชีพอื่นที่ต้องไปประจำยังท้องถิ่นนั้นเป็นเวลานาน การสะเดาะเคราะห์ดังกล่าวถือเป็นการปัดรังควาญไล่สิ่งชั่วร้ายให้ออกห่างจากตัว ทั้งยังเป็นการทำให้เกิดสิริมงคลแก่ตัวผู้เข้าพิธีสะเดาะเคราะห์ให้มีโชคลาภอีกด้วย

ชาวกูยจะจัดพิธีสะเดาะเคราะห์ขึ้นในวันเสาร์ เพราะถือว่าเป็นวันที่แข็งผีหรือวิญญาณชั่วร้ายจะอ่อนกำลังลง ทำให้ปราบผีหรือวิญญาณร้ายได้ดีกว่าวันอื่น หากมีความจำเป็นที่จะต้องจัดพิธีอย่างเร่งด่วนก็จะทำได้เลยทันที ยกเว้นวันอังคารและวันพุธ เพราะชาวกูยเชื่อว่าวัดอังคารดังกล่าวเป็นวันที่ผีมีอำนาจมาก (อังคาร) ส่วนวันพุธ อันเป็นวันที่ชาวกูยต้องประกอบพิธีกรรมสำหรับผีโดยเฉพาะ เช่น เลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน (ปู่ตา) เลี้ยงยะจู้ส (ผีบ้าน) และผีอื่น ๆ ที่สามารถ เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพของกลุ่มชนได้

สำหรับเวลาในการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์นั้น ช่วงที่ดีที่สุด คือ ช่วงเช้าถึงเพล (ก่อนพระฉันเพลเสร็จ) หลังจากนั้นไปถือว่าเป็นช่วงที่ไม่ค่อยดีนัก แต่หากจำเป็นก็จะจัดให้มีขึ้นได้ (กรณีที่หมอสู่วิญ หรือครูปาดิศาทำพิธีสะเดาะเคราะห์ผู้อื่นอยู่) ชาวกูยจะไม่ทำพิธีตอนเวลากลางคืนเลย เพราะเชื่อว่าผี หรือวิญญาณร้ายจะฟื้นและมีพลังอำนาจที่กล้าแข็งขึ้น ทำให้ขจัดปัดเป่าภัยพิบัติที่เกิดจากอำนาจลึกลับไม่ได้ผล

เครื่องประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์จัดเป็น ๒ ชุด คือ ชุดแรก สำหรับพิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นเรื่องของการปัดเป่ารังควาญออกจากร่างกายไป ชุดที่ ๒ จะเป็นเครื่องประเพณีเยี่ยเกวีย (เรียกขวัญ) ให้เข้ามาอยู่ในร่างเหมือนเดิม

เครื่องทำพิธีชุดแรกจะทำด้วยกากกล้วย ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยม โดยเส้นรอบวงทั้งหมดจะวัดจากลำตัวของผู้ที่ทำการสะเดาะเคราะห์ คือ จากศีรษะจรดเท้า แล้วตัดกากกล้วยให้ยาวเท่ากับความสูงของเจ้าของร่างนำหักมุมทำเป็นกระทงรูปสี่เหลี่ยม แบ่งเป็น ๕ ห้อง แต่ละห้องจะใช้ข้าวดำ แดง ขาว เหลือง การทำแป้งจะนำข้าวสารเหนียวแช่น้ำจนอิมตัวได้ที่ แล้วนำไปโขลกกับครกมองเมื่อเหลกดีแล้ว นำไปผสมกับถ่าน ผลไม้สีแดง (ปัจจุบันใช้สีแทน) และขมิ้น นำมาปั้นเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น วัว ควาย ม้า ไก่ หรือไม้ปั้นเป็นก้อนกลม ๆ ใสลงในกระทงทั้ง ๕ ห้อง ส่วนแป้งสี

ชาวก็จะป็นเป็นรูปคน นอกจากนี่ยังนำกากกล้วยมาทำเป็นรูปชาย-หญิง อีก ๑ คู่ใส่ลงไปในกระทงด้วย พร้อมทั้งตัดเล็บมือ เล็บเท้า และเส้นผมใส่ลงไป ในกระทงด้วย มีการปักธงไม้ไผ่ลงบนแพ ๑๖ ต้น เทียนอายุ (ทำจากฝ้ายนำมาหลอมด้วยขี้ผึ้งแท่งแล้วนำมาวัดรอบตัว ๑ เส้น และวัดจากหัว - เท้า อีก ๑ เส้น อีกเส้นหนึ่งวัดให้มีความยาวเท่ากับนิ้วกลางแล้วพับให้ได้จำนวนอายุของผู้ที่จะเข้าพิธี

สำหรับเครื่องประกอบพิธีเรียกขวัญ ญาติจะจัดเตรียมไว้อีกต่างหาก ประกอบด้วย กระดังสำหรับใส่เครื่องพิธีอันมีไข่ไก่ต้มสุก ๑ ฟอง ข้าวต้ม กล้วย กระจง หวี แป้ง อิมผัน (กำไลมือเงิน) ๑ คู่ ข้าวสาร ๑ ถ้วย สร้อยคอทองคำ (เมื่อก่อนไม่ใช่) เลี้ยว ๑ ด้าน กรวยใบตองขนาดใหญ่ครอบไข่ไก่ไว้บนถ้วยข้าวสาร เทียน ๑ เล่ม เงินเหรียญชนิด ๕ สตางค์ ๑ เหรียญ ด้ายผูกข้อมือนผสมขมิ้นจัดใส่ถ้วยไว้ ๑ ที่ ชันน้ำมันต์ ปัจจุบันเพิ่มบายศรี ๓ ชั้นเข้าไปด้วย (ใช้สำหรับคนที่มิฐานะทางสังคมและผู้ที่ได้รับราชการเป็นส่วนใหญ่)

ลำดับขั้นตอนของพิธีจะเริ่มด้วยให้คนป่วยหรือคนที่เข้าพิธี นั่งหันหน้าเข้าหาแพ (ทิศตะวันตก) ด้วยการเหยียดขา และนำเอาเศษผ้ามาสอดระหว่างง่ามนิ้วหัวแม่เท้าทั้ง ๒ ข้าง ครอบว่าคาถาสักเก อัญเชิญเทวดาให้มาร่วมในพิธี แล้วพรมน้ำมันต์ให้ผู้ป่วยแล้วร่ายคาถาไปจนจบบท (ขณะที่ทำพิธีก็จะจุดเทียนอายุไปด้วย) ก็จะนำเศษผ้าจากนิ้วเท้าใส่ลงไปในแพ แล้วให้ผู้ชายนำแพไปตั้งยังทาง ๓ แพร่ง ทิศทางที่จะนำแพไปตั้งครุบาจะเป็นผู้กำหนดเองแล้วห้ามเหยียดหลังมองดูแพเป็นอันขาด พอมาถึงบ้านก็จะถามว่าผู้ป่วยเป็นยังไง สบายดีแล้วใช่ไหม ชาวบ้านที่นั่งก็จะตอบพร้อม ๆ กันว่า สบายดี หายแล้ว เป็นอันเสร็จพิธีสะเดาะเคราะห์

เมื่อพิธีสะเดาะเคราะห์เสร็จสิ้นแล้วก็เป็นที่เชิญกะเวีย (เรียกขวัญ) ครอบจะให้ผู้ป่วยหันหน้ากลับไปด้วยทิศตะวันออก วางเครื่องพิธีลงบนกระบุงไว้เบื้องหน้า อ่านคำเรียกขวัญ (ภาษาลาว) อัญเชิญขวัญให้เข้ามาอยู่กับตัว ไม่ว่าจะไปอยู่ ณ แห่งใดหนใดก็ให้กลับมาบ้านมาอยู่กับเนื้อตัว การอ่านคำเรียกขวัญจะทอดเสียงคำว่า มาเยอขวัญเฮ้ย ๑ ครั้ง ขณะที่ครูกำลังอ่านคำเรียกขวัญอยู่นี้แม่จะนำเหรียญสตางค์มาแปะไว้ที่ปลายเทียนที่กำลังจุดทำพิธี ซึ่งบักไว้บนถ้วย-ข้าวสารให้หล่นลงมาโดยสตางค์นั้นต้องหงายด้ายหัวขึ้นเท่านั้น จึงจะใช้ได้แล้ว เกลี่ยข้าวสารกลับหลังจากนั้นครูกาจะนำไข่ไก่ที่ต้มสุกแล้วนำมาคลึงไปตามจากหัวจรดเท้า ๑ ครั้ง แล้วขัดข้าวสาร ๓ ครั้ง ปอกเปลือกไข่เพื่อมาจะได้ทำนายว่า ผู้ป่วยจะหายเป็นปกติหรือยังมีอะไรอยู่ในร่างกายอีก หลังจากนั้นบรรดาญาติและเพื่อนบ้านก็จะเข้ามาผูกข้อต่อแขนเป็นอันเสร็จพิธีทั้ง ๒ ขั้นตอน

อนึ่ง สาเหตุหนึ่งที่ชาวภูยเสี่ยงไม่ได้ที่จะจัดพิธีสะเดาะเคราะห์ให้แก่คนป่วย คือ หลังจากจัดพิธีแก้ลมอให้แก่มือแล้วก็จัดพิธีสะเดาะเคราะห์ให้แก่คนป่วยภายหลังด้วยทุกครั้ง แต่ไม่จัดร่วมกับพิธีแก้ลมอ จะเลือกวันจัดอีกต่างหาก อาจจะเป็นวันเสาร์ถัดไปหรือเมื่อเห็นว่าผู้ป่วยนั้นมี

อาการดีขึ้นแล้วก็จะประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์พร้อมทั้งเรียกขวัญให้ทันที เป็นความเชื่อที่ชาวภูยกฎปฏิบัติทุกสายตระกูลในชุมชน^{๕๒}

๓.๔.๒.๓ การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบลาวในจังหวัดสุรินทร์

เนื่องจากว่าในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ตั้งแต่ยุคของอาณาจักรล้านช้างเรื่อยมาจนถึงสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ในคราวการทำสงครามของพระเจ้ากรุงธนบุรีกับอาณาจักรล้านช้าง และเมื่อครั้งการทำสงครามระหว่างกองทัพไทยกับพระเจ้าอนุวงศ์ของอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ซึ่งผลของสงครามครั้งนั้นเป็นเหตุให้มีการกวาดต้อนผู้คนจากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาอยู่ในภาคอีสานจำนวนมากและสุรินทร์ก็ถือว่าเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่กลุ่มชาติพันธุ์ลาวอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ ดังนั้น ในการกล่าวถึงรายละเอียดของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในเขตจังหวัดสุรินทร์จึงจำเป็นต้องอธิบายถึงความเชื่อของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวด้วย

สำหรับชาวลาวในสุรินทร์แม้ว่าจะมีจำนวนน้อยกว่าชาวเขมร-ส่วย แต่ก็มีสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาวอยู่ก็คือระบบทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์หรือที่เรียกกันว่า เป็นการเสียเคราะห์นั้น เป็นสิ่งที่ชาวลาวไม่ว่าจะไปอยู่ ณ ที่ใดก็จะยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญก็คือ การรักษาประเพณีหรือพิธีกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่คนลาวยึดถือกันมานาน และเมื่อกล่าวถึงระบบความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของคนลาวในจังหวัดสุรินทร์ก็มีรายละเอียดอยู่หลายประการ ซึ่งมีรายละเอียดของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุดังต่อไปนี้

(๑) การสะเดาะเคราะห์ (เสียเคราะห์)

ความเชื่อถือศรัทธาด้านการสะเดาะเคราะห์จะเป็นที่พึงพอใจสำคัญของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ลาวมาอย่างยาวนาน อันที่จริงกระบวนการดังกล่าว มักจะผสมผสานไปกับความเชื่อทั้งผีสงเทวดา ศาสนาทั้งพราหมณ์และพุทธ ได้อย่างกลมกลืน การสะเดาะเคราะห์ อาจเป็นการขับไล่สิ่งอัปมงคลต่าง ๆ หรือปัดรังควานสิ่งชั่วร้ายให้พินาศไป ทั้งยังเป็นการเรียกขวัญให้กลับคืนมา กรณีที่ประสบเหตุภัยร้ายแรงต่าง ๆ เช่นฟ้าผ่าบ้าน ต้นไม้ล้มทับบ้านหรือมีเหตุไม่เป็นมงคลเกิดขึ้นในทำนองฝันร้าย มีกาเกาะหลังคาบ้านตัวแลนขึ้นบ้าน นกแสกร้องบินผ่านบ้าน ภูเข้าบ้านหรือต่อแดนทำรังในบ้าน จึงจกหล่นไต่ตามตัวมีหนอนในกระต๊อบข้าว มีเลือดหกกลางบ้าน เป็นต้น

^{๕๒} การสะเดาะเคราะห์ของชาวกฎ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ ใน

ปรากฏการณ์ดังกล่าว กลุ่มชาติพันธุ์ลาวถือเป็นสิ่งอัปมงคล เป็นเคราะห์ ต้องมีการเสียเคราะห์ (สะเดาะเคราะห์) นอกจากนี้ยังรวมไปถึงอาการเจ็บป่วย ด้วยลักษณะต่าง ๆ เช่น เป็นไข้ตัวร้อน ปวดศีรษะ แม้แต่นอนไม่หลับ ก็ผนวกเอาว่าเป็นเคราะห์ด้วย กรณีเกิดข่าวของสูญหายหรือจะเดินทางไปไกลบ้าน ตลอดจนใจคอหงุดหงิด ก็อาจต้องทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์เรียกขวัญ เช่นกันด้วยเชื่อว่าเป็นการแก้เคล็ด หรือป้องกันไม่ให้เกิดปรากฏเช่นนั้นขึ้นซ้ำมาอีกทั้งนี้เพื่อความสบายใจนั่นเอง และเป็นที่น่าสังเกตว่าการสะเดาะเคราะห์ ยังอาจถือเป็นแนวปฏิบัติในการรักษาโรคร้ายไข้เจ็บของคนลาวโดยทั่วไปอีกด้วย นับเป็นความเชื่อมนต์ขลังทางไสยศาสตร์, ผีสาง ผนวกเข้ากับอิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้า ในศาสนาพราหมณ์และความศักดิ์สิทธิ์ในศาสนาพุทธ เนื่องจากมนุษย์แต่เดิมมานั้น เมื่อประสบภัยธรรมชาติที่ไม่สามารถจะต่อสู้ต้านทานได้ก็มักจะเป็นเพราะผี หรือเทวดา ซึ่งมีอำนาจเหนือตนเป็นผู้บันดาลให้เป็นไป ดังนั้น จึงจะต้องหาทางป้องกัน และขจัดปัดเป่าเหตุร้ายนั้นให้พ้นไปเสียวิธีการทางไสยศาสตร์จึงเป็นเรื่องแนวทางการหาความปลอดภัยให้ตนเอง ซึ่งต่างก็พยายามแสวงหาเพื่อให้ตนปลอดภัยหรือเกิดความมั่นใจในการดำรงชีพ เป็นต้นว่า ใช้เสกด้วยคาถาอาคม หรือลงเลขยันต์ เพื่อป้องกันไม่ให้ผีร้ายซึ่งถือว่าเป็นตัวเสนียด จัญไร เข้ามาแผ้วพานหรืออาจใช้วิธีถือฤกษ์ยามถือเคล็ดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจรวมทั้งพิธีตัดไม้ข่มนาม เอาฤกษ์เอาชัย หรือการสะเดาะเคราะห์กรรมตามธรรมเนียมวิธีที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา

ขั้นตอนพิธีกรรม

เมื่อมีผู้ต้องการรักษาด้วยพิธีสะเดาะเคราะห์ผู้นั้นก็จะต้องไปหมอบผู้กระทำพิธีพร้อมด้วยสิ่งของเครื่องอุปกรณ์ทั้งปวง หมอบสะเดาะเคราะห์จะตรวจสอบดูตามตำราราศี และตำรานับอายุอณูเคราะห์ประจำปีของชาย, หญิงซึ่งถ้าตกราศีและอณูเคราะห์อะไร ก็ต้องดูคำทำนายตามนั้น เช่น ตกราศีคนต้องชื้อคา และอณูเคราะห์คนปล้ำกันก็ถือว่า ชะตาชีวิตไม่ดีต้องสะเดาะเคราะห์แต่งรับโชค จะต้องทำกระทงกาบกล้วย กว้างและยาวเท่ากับศอกของผู้จะสะเดาะเคราะห์นั้น เป็นต้น คำทำนายในตำรานับอายุอณูเคราะห์ ประจำปีของชาย หญิง มีแปลลักษณะกล่าวคือ

คนปีนต้นไม้	พาให้พันทุกข์ลำบากลำบาก มีอันตราย
คนพายเรือ	ทุกข์เหลือเข้าระคน ต้องจากบ้านตน
คนปล้ำกัน	พัวพันแต่ทุกข์ ไม่มีความสุข
นางแย่งเทวรูป	ตำราญ ใค้ยมมาก ได้เงินได้ทอง
นาก่ียว	ไม่มีความสุข เส่ร้าหมองรักร้าง
คนนั่งแท่น	สุขสำราญ เงินทองลาภยสมมาก
คนยิงหน้าไม้	ร้อนใจ ตกอับ อากัพ เลือดตกยางออก

คนตกต้นไม้   สำราญใจ ลากยศมาก

สิ่งของอุปกรณ์ในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์มีหลายอย่าง เช่น เทียนรอบหัว, เทียนคำศอก, เทียนคำคิง, เทียนคำใจมือ อย่างละ ๑ เล่ม เทียนคำคืบ ๕ คู่ เมียงและหมาก เท่าอายุผู้ที่สะเดาะเคราะห์ นอกจากนี้ยังมี ข้าวดำ, ข้าวแดง, ข้าวขาว, ข้าวเหลือง, ข้าวตอก, ดอกไม้, ส้มป่อย เป็นน้ำหอม, ด้ายสายสิญจน์ กระทบใบตองกล้วยเขียนเป็นรูปสี่เหลี่ยม และข้าวสารอีก ๑ ถ้วย เป็นต้น

สิ่งของเครื่องประกอบพิธี กระทงคำศอก ๔ หลัก คำศอก ๕ หลัก ห้อยฝ้ายแดง ๒ หลัก ฝ้ายดำ ๒ หลัก ฝ้ายเหลือง ๒ หลัก ฝ้ายขาว ๒ หลัก และผ้าห่ม ๑ หลัก เมียงเท่าอายุ หมากเท่าอายุ ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลือง ข้าวตอกดอกไม้ น้ำส้มป่อยเทียนคำหัว(รอบหัว) ๑ เล่ม เทียนคำศอก ๑ เล่ม เทียนคำคิง ๕ คู่ คำใจมือ ๑ เล่ม และรูปคนทำจากกาบกล้วย เป็นสัญลักษณ์แทนผู้ที่สะเดาะเคราะห์ จอกทำด้วยใบฝรั่งห้องละ ๕ จอก หาบพิน ๑ หาบ ๑ หาม หาบมะพร้าว ๑ หาบ ๑ หาม กระจก หวี แป้ง และตัดเล็บ เส้นผม ใส่งไปในกระทงพร้อมด้วยด้ายสายสิญจน์อ้อมกระทง เสวตฉัตรทุกช่วง ทุกวัย

สิ่งของเครื่องบูชาในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์

๑. เสื้อผ้าผู้ป่วย

๒. คัมภีร์คำสวดคาถาต่างๆ ทำด้วยใบลาน เขียนเป็น “อักษรตัวธรรม”

๓. ชันน้ำส้มป่อย ซึ่งใช้แทนการปลดปล่อยเคราะห์ไปกับน้ำนี้ แต่สมัยปัจจุบัน หาน้ำส้มป่อย จึงใช้น้ำจากถ่านไฟสีแดง ๆ ที่กำลังร้อนจัดจุ่มน้ำทันทีแทนได้เชื่อว่าเป็นการดับความทุกข์ ร้อนใจ ให้เย็นลง

๔. ข้าวสาร ใช้สำหรับหว่าน โรย ลงในกระทงเมื่อสวดทำพิธี

๕. ด้ายสายสิญจน์

พ่อหมอจะเริ่มด้วยสวดคำบูชาพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และขออนุญาตผีเจ้าที่เจ้าทางวิญญาณบรรพชน แม่ธรณี ที่ปกปักรักษาคุ้มครองอยู่ เพื่อเสียดเคราะห์ให้ผู้ป่วยถ้าเป็นเคราะห์จะเสียดเคราะห์ ถ้าเป็นเงินจะเสียดเงิน

ถ้าเป็นเงินจะเสียดเงิน ถ้าเป็นกลางจะเสียดกลาง ถ้าเป็นชวยจะแก้ชวย แล้วสวดอัญเชิญนางเทวดา เจ้าที่มารับเอาเครื่องเช่น ไห้ว สังเวชอันวอนให้ผู้ป่วยหายเป็นปกติ ให้เคราะห์ที่มีอยู่หมดไป แล้วสวดแต่งแก้บูชา และเริ่มสวดสะเดาะเคราะห์เสร็จพิธีแล้วนำกระทงไปไว้ทางสามแพร่ง (ทางสายเล็ก ๆ มาทะลุออกถนนใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นทางผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใช้ และท่องคาถาต่อไปนี้สองจบก่อนวางกระทง

ตั้งหมักกันเด	ปะวาเรมิ
ติดเถรวา	สุเตนะวา
ปริสังกายวา	วะทันตุ้มัง (๑จบ)
พุทชัง พุทชัต	กำจัดออกไป
เสนามณฑล	อย่าเข้ามาใกล้
สัพธา สัพพา	นินังสัพพะโสปี
ปริตันตำ	พระนามหาย ^{๕๑}

หลังจากเสร็จพิธี พ่อหมอจะผูกแขนผู้ป่วยด้วยค้ายสายสิญจน์ เป็นการสู่วิญรับขวัญผู้ป่วย ให้มีกำลังใจดี เมื่อกำลังใจดีและสุขภาพดี สภาวะทางร่างกายจะพลอยดีไปด้วย กล่าวได้ว่าพิธีกรรม สะเดาะเคราะห์ ของชนพื้นถิ่นอีสานนั้นยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไป ความเชื่อถือศรัทธาของผู้ป่วย ก็มั่นคงแน่นแฟ้นพ่อหมอผู้กระทำพิธีก็ปฏิบัติภารกิจด้วยความมุ่งมั่น อันแสดงให้เห็นถึงการได้รับถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมความเชื่อจากบรรพชนมาอย่างต่อเนื่อง และสืบสานพิธีกรรมนี้ ท่ามกลางกระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์โดยไม่สั่นคลอน

(๒) การเสียดเคราะห์ เสียดเข็ญและเสียดลา

สำหรับคำว่า เคราะห์ ความหมาย ก็คือสิ่งที่เรายึดติดอยู่ในจิต โดยการเชื่อถือมาตาม ประเพณีเคราะห์นี้เป็นคำกลาง ส่วนดีที่เรียกว่า สุขเคราะห์ หรือสมเคราะห์ ส่วนไม่ดีเรียกว่าบาปเคราะห์ นักโหราศาสตร์เล่าว่า มันมีความสัมพันธ์กับดวงดาว เช่น ดวงจันทร์ ดาวพุธ ดาวพฤหัสบดี และดาวศุกร์ อยู่ในสุกเคราะห์ คือ เคราะห์ดี ถ้าเสวยอายุเรา ก็พบแต่สิ่งที่ดีส่วนดาวอังคาร ดาวเสาร์ ดาวอาทิตย์ เป็นดาวร้อน ท่านว่าอยู่ในส่วนบาปเคราะห์ ถ้าเสวยอายุเราก็จะพบสิ่งที่ไม่ดี แต่ถ้า แทรกกัน เช่น ดาว พฤหัส เสวยอายุ แต่ดาวอังคารแทรก ก็จะทำให้เรารับทั้งดีทั้งร้ายผสมกัน ดังนั้น จึงมีการสะเดาะเคราะห์ หรือเสียดเคราะห์ ถ้าหนักก็มีการส่งราหู คือ ทำเครื่องสังเวทส่งดาวร้าย ออกนั่นเอง ผู้จะเป็นเคราะห์หรือรับเคราะห์จะเห็นลงในกลางวัน ดังคำพวงนักปราชญ์ ดังคำพวงนักปราชญ์โบราณอีสานกล่าว “เคราะห์เมื่อเว้น”

เข็ญ คือ ความทุกข์ยาก ความลำบาก ความไม่สบายกายไม่สบายใจถึงกับต้องเสียชีวิต แต่มันเป็นความทุกข์ทรมานจากการไม่สมหวัง การป่วยไม่หาย การเป็นแผลไม่หาย อะไรทำนองนั้น

^{๕๑} สัมภาษณ์คุณตาทอง เทพสิริ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ผู้จะได้รับเจ็ญนั้นจะเห็นลงในกลางคืน ดังคำของนักปราชญ์โบราณอิสานที่ว่า “เจ็ญเมื่อค่ำ” หรือเรียกรวมกันว่า “เคราะห์เมื่อเว็น เจ็ญเมื่อค่ำ นั่นเอง”

เคราะห์กับเจ็ญ ความแตกต่างระหว่างเคราะห์กับเจ็ญก็คือเคราะห์ มีทั้งหนักทั้งเบาหนักถึงตาย เช่น รถชนตาย ตกเหว ถูกลูกปืนหลงหรือถูกยิงจริงๆ เป็นต้น ท่านว่าที่หนักนี้ในกรณีราหูยกอาจถูกล็อตเตอรี่ หรือได้อะไรโดยไม่คาดคิด แต่ผ่านอุปสรรคมาอย่างแรงก่อน น่าจะเชื่อได้ว่าเป็นผลบุญและบาป แต่เจ็ญนั้นมีลักษณะน่ารำคาญ เหมือนเศษอาหารติดฟันที่จิ้มออกมาไม่ได้เป็นความไม่รู้จบ เป็นโรคไม่รู้จักหาย แต่ไม่ถึงตาย เจ็ญนี้น่าจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากเวร หรือเศษบาปมีติดมาแต่อดีตชาติ

लग คือ สิ่งบอกเหตุที่จะให้เจ้าตัวรู้ว่าเคราะห์หรือเจ็ญจะเกิดแก่ตน लगนี้จะบอกให้เห็นทั้งเวลาต้นคือเห็นด้วยตาตนเอง และเวลาหลัง คือบอกเหตุทางความฝัน लगนี้มีทั้งดีและไม่ดีและให้ฟังเข้าใจว่า คนที่พบलगนั้นเชื่อว่า เทวดาฟ้าดินท่านรักท่านบอกเหตุให้เราทราบ และหาทางแก้ไข ดังนั้น ผู้มีสติไม่ประมาทจึงไม่ตาย लगนี้ภาษาพระท่านว่า “นิमित” จะเกิดเพื่อบอกเหตุหนักเบา เช่น (๑) เกิดภายในตัว เช่น เงาหัวไม่มี, ตาเขม่น, เนื้อตัวเขม่น, ฝันเห็นเครื่องบินลงบ้าน เป็นต้น (๒) เกิดจากสิ่งนอกร่าง เช่น สุนัขจิ้งจอกเห่า อีเก้ง (ฟาน) เห่า ภูเข้าบ้าน, รุ่งลงกินน้ำในโอ่ง ข้าวที่หุงหรือนึ่งกลายเป็นสีแดง สุนัขคนอื่นมาขึ้นบ้าน นกเค้าบินเข้าบ้าน ไก่ป่าเข้าหมู่บ้าน อีกาโฉบหัว หรือความผิดสังเกตุอื่น ๆ เป็นต้น

लगนี้ถ้าเห็นให้รีบแก้อย่าให้ข้ามคืนจะไม่มื่ออะไร แต่ถ้าปล่อยให้ข้ามคืนจะเป็นเคราะห์เป็นเจ็ญ และจะต้องแก้ด้วยการเสียเคราะห์เสียเจ็ญ จึงจะพ้นเคราะห์นั้น ดังจะกล่าวต่อไป

สำหรับเวลาเห็นलगว่าดีหรือไม่ดี การเห็นलगนั้นมีเวลาที่จะบอกได้ว่า ดีหรือไม่ดีโดยท่านประพันธ์เป็นคำกลอนไว้ ดังนี้

เห็นยามเช้าโชคเจ้าเหลือหลาย	เห็นยามกายเคราะห์หลายเหลือล้น
เห็นยามแถมตึกแห่คู่ม่วน	โชคก็คว่นมาฮอดมาถึง
เห็นยามเที่ยงใจเบี่ยงพาลา	มักจักเป็นโรคากรรมอันฮ้าย
เห็นยามตุคซ่ายความฮ้ายบ่มี	
เห็นยามแลงใจแข็งท้อฟ้า	ได้แก่ ลงและป่าอวอาฮาแน่
เห็นยามแถไกลค้าโชคฟ้าพอใจ	

เห็นยามคำกรรมาใส่คนเห็น เป็นกรรมเวรเก่าหลังมาฮอด^{๕๔}

ยาม ความหมายของยาม เพื่อให้เข้าใจว่า ยามดังกล่าวข้างบนนี้ โบราณจารย์อีสานท่านได้แบ่งไว้อย่างไรจึงได้อธิบายไว้เพื่อให้รู้ ว่าเวลาที่เกิดขึ้น เป็นเวลาใด ดีหรือไม่ดี ดังนี้

๑. ยามตูดตั้ง	หรือเวลาเช้า	ได้แก่	เวลา ๐๖.๐๐-๐๗.๓๐ น.
๒. ยามกองงาย	หรือยามงาย	ได้แก่	เวลา ๐๗.๓๐-๐๘.๐๐ น.
๓. ยามเถลไถ่เที่ยง		ได้แก่	เวลา ๐๘.๐๐-๑๐.๓๐ น.
๔. ยามเที่ยง		ได้แก่	เวลา ๑๐.๓๐-๑๒.๐๐ น.
๕. ยามตูดซ่าย (เวลาบ่าย)		ได้แก่	เวลา ๑๒.๐๐-๑๓.๓๐ น.
๖. ยามกองแลง		ได้แก่	เวลา ๑๕.๐๐-๑๖.๓๐ น.
๗. ยามเถลไถ่ค่ำ		ได้แก่	เวลา ๑๕.๐๐-๑๖.๓๐ น.
๘. ยามค่ำ		ได้แก่	เวลา ๑๖.๓๐-๑๘.๐๐ น.

เวลาที่เกิดจะได้แก่ใคร เมื่อเรารู้เวลาไหนเวลาที่เกิดจะดีหรือเลวร้ายแล้ว เราต้องรู้ด้วยว่ามันเกิดแก่ใครการที่จะรู้ว่ามันจะเกิดแก่ใคร ตัวเองหรือคนอื่นนั้น โบราณท่านว่า ให้ดูเวลาที่เกิดตามวัน ดังนี้

๑. ถ้าเห็นวันอาทิตย์ จะเกิดแก่เพื่อนบ้านหรือคนอื่น
๒. ถ้าเห็นวันจันทร์ จะเกิดแก่มิตรสหาย
๓. ถ้าเห็นวันอังคาร จะเกิดแก่พ่อแม่และตายาย
๔. ถ้าเห็นวันพุธ จะเกิดแก่ลูกเมียในครอบครัว
๕. ถ้าเห็นวันพฤหัสบดี จะเกิดแก่ญาติพี่น้อง
๖. ถ้าเห็นวันศุกร์ จะเกิดแก่วัวควายและสัตว์เลี้ยง
๗. ถ้าเห็นวันเสาร์ จะเกิดแก่ตัวผู้เห็นเอง^{๕๕}

พิธีเสียดเคราะห์เสียดกลาง การเสียดเคราะห์นั้น ท่านให้จัดเครื่องสักการะเพื่อบูชาพระเคราะห์ให้หายเคราะห์ ดังนี้

^{๕๔} พุนศิลป์ จันทรสูงเนิน. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโชคกลางของชาวบ้านหนองไหล ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, หน้า ๓๔.

^{๕๕} ไพรวัดย์ ชมพูปาน. พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองเหล็ก อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม, หน้า ๖๕.

- (๑) เทียนขอบหัว (เทียนวัดรอบศีรษะ) ๑ เล่ม
 (๒) เทียนยาว ๑ สอก ๑ เล่ม
 (๓) เทียนคำคิ่ง (เทียนยาวจากเอวถึงคอ) ๑ เล่ม
 (๔) เทียนยาว ๑ กีบ ๕ กู่
 (๕) เทียนยาวคำใจมือ (จากปลายนิ้วกลางถึงกลางฝ่ามือ) ๑ เล่ม
 (๖) จีบหมาก (เมียง) เท่าอายุ

(๗) ข้าวดำ, ข้าวแดง, ข้าวเหลือง, ข้าวดอกแตก, ดอกไม้, น้ำส้มป่อย, เสวตฉัตร, ทุ่งช่อ, ทุ่งชัย โทง ๔ แจ ๕ ห้อง ยาวแจละ ๑ สอก ๑ โทง ฐูปแข็ง ๑ ฐูป ฐูปคน ๑ ฐูปหลัก ในโทงยาว ๑ สอก ๕ หลัก บัก ๕ บัก ห้อยฝ้ายแดง ๒ หลัก ฝ้ายดำ ๒ หลัก ฝ้ายขาว ๒ หลัก ฝ้ายเหลือง ๒ หลัก ดอกฝ้าย ๑ หลัก ด้ายสายสิญจน์อ้อมโทงยาว ๑ วา ๑ เส้น ตัดเล็บตีน เล็บมือใส่ด้วยนิ้วละ ๑ ชิ้น เสื้อผ้าคนป่วยที่เคยใช้ด้วยอาชนผ้า หรือเส้นด้ายบางเส้นก็ได้ ทุกอย่างเอาของคนป่วย เอาเข้าไปใส่ในโทง นิยมทำที่บ้านคนป่วย ทำให้ได้ครั้งละหลายคนแต่ต้องเอาเครื่องบูชาดังกล่าวจากทุกคนให้ทำตอนเช้าอย่าให้เลยเที่ยง ทำได้ทุกวันเว้นวันจรม วันเดือนดับและวันเก้ากอง แต่ที่นิยมเลือกทำ คือ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ และวันเสาร์

(๘) การเสี่ยเชิญ การเสี่ยเชิญให้เตรียมของดังนี้ (๑) เทียนเวียนขอบหัว ๑ เล่ม (๒) เทียนชัน ๕ ยาวจากกลางฝ่ามือถึงปลายนิ้วกลาง ๕ กู่ กระทงหน้าจ้ว (๑ เหลี่ยม) ยาวด้านละเท่าคืบคนเป็นเชิญนั้น ๔ กระทง จอกใบขนุนหรือฝรั่ง ๘ อัน จีบหมากพลูพัน (เมียงหมาก) เท่าอายุ ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลือง แกงส้มแกลงหวานใส่ในโทงหลักยาว ๑ สอก ๘ หลัก ปักไว้โทงละ ๒ หลัก ทุ่งติดหลักละ ๑ ทุ่ง (๗) ด้ายสายสิญจน์อ้อมแล้ววักำเสี่ยเชิญ

กำเสี่ยเชิญให้ว่า สรรพเชิญ สรรพเคราะห์ เล่นมาพานปู่แก่ ปู่ปัด สรรพกลางเล่นมาข้องปู่แก่ ปู่ปัด เชิญเล่นต้องถึงคนเชิญคนต้องถึงเนื้อ ปู่แก่ ปู่ปัด เชิญเข้าเฮือในคิง ปู่แก่ปู่ปัด ปัดอันฮ้ายให้หนี ปัดอันดีให้อยู่ โอมจินจักมึงมาฮ้องให้เป็นภัย หมายังไฮมึงมาหอนให้เป็นโทษ มังมาฮ้องประโยชน์สิ่งอันใดโอมสวหาเยะ ตั้งแต่เมื่อหน้าอย่าได้มีศัตรูมาตัด เทวทศอย่าได้มาพาน ผุ่งมารอย่าได้มาใกล้ สรรพเชิญฮ้ายขอให้พ่ายหนี สัพพะสิทธิ ะวันตุ เตฯ^{๕๖}

(๙) การสวดอุบาทว์ ลางที่เห็นนั่นแหละคือตัวอุบาทว์ เช่น รุ่งลงกินน้ำในโอ่งภายในบ้าน ใก่อปาบินเข้าบ้านงูเลื้อยเข้าบ้าน นกตกลงมาตาดอหน้า งูตกลงมาห้อยบ่า หมายังจอกเห่า นิ่งข้าว

^{๕๖} จำเนียร พันทวี พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมุ่มัน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๔๐, หน้า ๑๐๔.

ชายกลายเป็นสีแดง หม้อนึ่งร้อง ควายนอนจีลึก (ปลัก) ใต้ถุนบ้าน หมูจะขึ้นบ้าน กาโฉบหัว ฯลฯ เหล่านี้ก็คืออุบาทว์ คือสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นกลางไม่ดี โบราณมักจะพูดกับบุคคลที่พบกับสิ่งเหล่านี้ว่า นั่นแหละอุบาทว์กินหัวมัน ดังนั้น คำว่า “อุบาทว์” ก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นกลางไม่ดีนั่นเอง

สวดอุบาทว์ นิยมกันตามพิธีพุทธ คือนิมนต์พระมาสวดปริตรมงคลธรรมคา แต่เมื่อจบแล้ว ให้พระท่านอ่านหนังสือ “อุบาทว์” ไล่เสนียดจัญไรด้วย ถ้าไม่มีหนังสืออุบาทว์ให้สวด ไชยน้อย ไชยใหญ่ แต่ถ้าสวดไม่ได้ให้สวด ยันทุนนิมิตตั้ง ฯลฯ ๓ รอบ ๗ รอบ หรือ ๑๐๘ รอบ แล้วแต่ อุบาทว์นั้นน้อยใหญ่ ขนาดไหน ให้ทำน้ำมันต์ และประพรมน้ำมันต์ล้างอุบาทว์ ด้วยยันทุน ฯลฯ นี้ แล้วประพรมน้ำมันต์ด้วยขันโต ฯลฯ เพื่อเป็นสิริมงคลซ้ำอีกทีนึก เวลาทำให้แต่งกายด้วยขัน ๕ ขัน ๘ (ดอกไม้ขาว ๕ คู่ เทียน ๕ เล่ม ดอกไม้ขาว ๘ คู่ เทียน ๘ เล่ม) ใส่ภาชนะ ไม่ให้ใช้โตะหมู่อย่างที่ทำกันในสมัยปัจจุบัน^{๕๗}

(๕) การตัดเวรตัดกรรม กรรมเป็นสิ่งที่ตดตัวคนมาจากอดีตชาติ มาชาตินี้ลุ่ม ๆ ดอน ๆ หรือเจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรังทั้ง ๆ ที่รักษาสุขภาพอนามัยดีแล้ว โบราณท่านว่า ความทุกข์ประเภทนี้ เกิดเพราะกรรมเวรตัดได้ยากแม้กระนั้น โบราณท่านก็ว่าตัดได้ โดยแนะนำพิธีตัดกรรมตัดเวรให้ปฏิบัติ ดังนี้

จัดเครื่องขัน ๕ โทงหน้าจั่ว (กระทงรูปสามเหลี่ยม) ๔ โทง ข้าวคำ ข้าวแดง ๔ ก้อน อย่ง ละ ๒ ก้อน ใส่ในโทง (โทงเล็ก ๆ กะใส่ลงในหม้อได้) หม้อดินใหม่ ๆ ๑ ใบ มีด ๔ เล่ม ด้าย สายสิญจน์ ๔ เส้น นิมนต์พระมา ๔ รูป ให้เขียนในกระดาษว่า “เจ้ากรรมนายเวรของนายหรือนาง... (ผู้ที่จะตัดกรรมตัดเวรนั้น) ใส่ลงในหม้อแล้วเอาสายสิญจน์ผูกที่หม้อ แล้วโยงด้ายทั้ง ๔ เส้น มาไว้ ตรงหน้าพระทั้ง ๔ รูป อาราธนาพระสงฆ์สวดมนต์ประกาศว่า ต่อไปนี้จะตัดกรรมตัดเวรให้ขอให้ เจ้ากรรมนายเวรให้อโหสิกรรมแก่.....ต่อไปนี้ให้เลิกร่ายยาวิเวรมีกรรมแก่กันและกันเลย แล้วจึง สวดคาถาตัดกรรมว่า

กัมมัสสะโกมทิ กัมมะทายาทอ กัมมะโยนิ กัมมะพันธู กัมมะปะภูิสสระโณ ยัง กัมมัง กะริส
 สามิ กัลป์ยานัง วาปาปะกังวา ตัดตอนนี้ให้ตัดด้ายไป ๑ ครั้ง (ยาวเท่ากำมือตอนกำคัตนั้น)
 ส่วนที่อยู่ในมือคือกรรม ตัดแล้วก็ใส่ลงในหม้อไป แล้วสวดตัดเวรว่า นะ หิ เวระนะ เวรานิ
 สัมมันตะ กุทาจะนัง อะเวระนะ จะ กุทาจะนัง สัมมันติ เอสะ รัมโม สะนันตะ โน ตัด แล้ว

^{๕๗} จำเนียร พันทวี พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหม้อมัน หน้า ๑๐๗.

เอาไม้คัตตัดอีกเป็นการตัดเวร เสร็จแล้วเอาค้ายลัญจน์ และเอาโทงลงในหม้อแล้วเอาไป
ลอยน้ำ เป็นการปล่อยกรรมปล่อยเวร ท่านว่าคีนึก^{๕๔}

(๖) การส่งราหู ราหูเป็นเทพฝ่ายมารหรือที่เรียกว่า “เทวบุตรมาร” มีพินิจมีฤทธิ์มาก
สามารถบังคับพระจันทร์และพระอาทิตย์ได้ตามตำนานแล้วว่า เมื่อคนอายุครบรอบ ๑๒ ปี จะมีราหู
มาเสวยอายุหรือแทรกครั้งหนึ่งคนที่ราหูเสวยอายุนั้นจะมีความทุกข์ร้อนกลุ่มอกกลุ่มใจ ไข่วัย เกิด
อุบัติเหตุเจ็บหรือตายก็มี ดังนั้น โบราณท่านจึงมีธรรมเนียมส่งราหู เพื่อให้อยู่เย็นเป็นสุข นิยมทำกัน
ในวันเสาร์

พิธีกรรมในการส่งราหู ให้จัดหาเครื่องเหล่านี้ คือ ชัน ๕ เทียนรอบหัว (รอบศีรษะ) ๑ เล่ม
คำดิ่ง (วัดจากเอวถึงคอ) ๑ เล่ม คำสอก (ยาว ๑ สอก) ๑ เล่ม คำคืบ (ยาว ๑ คืบ) ๑ เล่ม คำใจมือ (ยาว
จากปลายนิ้วถึงกลางฝ่ามือ) ๑ เล่ม เอาฝ้ายสีด้าเป็นไส้เทียน กระทงหน้าจั่ว (กระทง ๑ เหลี่ยมยาว
ข้างละ ๑ ชัน สอกของคนป่วย) ๑ อัน ทำแกงส้ม ๑๒ ห่อ แกงหวาน ๑๒ ห่อ ใส่ลงในกระทง ข้าว
สำหรับใส่บาต ๑ ชัน ขนส่งราหู (ข้าวปาดสีดำ) ๑๒ ห่อ ใส่รวมไว้ในขันข้าวตักบาตร

จากนั้นให้ไปนิมนต์พระมา ๑ รูป และบอกระไรท่านไว้ล่วงหน้า เมื่อเช้าวันเสาร์ พระก็จะ
มาตามนิมนต์ ครั้นมาถึงพระจะถามผู้ที่ราหูแทรก ซึ่งกำลังรอใส่บาตรอยู่นั้น ก่อนใส่บาตร ดังนี้

พระ “โยมเห็นหนูไหม” ?

โยม “ถามทำไมขอรับ” ?

พระ “อาตมารับราหู”

โยม “ราหูอยู่ที่นี้”

พระ “ส่งตัวมาให้อาตมาจะนำกลับวัด”

โยม “ครับ” แล้วจึงใส่บาตร

กระทงนั้นเอาไว้ข้าง ๆ ตอนใส่บาตร พอใส่บาตรเสร็จก็ให้คนถือกระทงหรือถือเองก็ได้
ตามพระไป เอาไปทิ้งในที่อันควร แต่เวลากลับให้กลับทางอื่น ก่อนหันกลับให้ว่าคาถา ดังนี้“สะ
กะมะรัง คะมิสสามิ อุมมังคัง คัจจะตุ ราหู” แล้วหันหลังเดินกลับบ้าน^{๕๕}

^{๕๔} พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๑. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโชคลางของชาวบ้านหนองไหล ตำบลโคกสี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น, หน้า ๑๖.

^{๕๕} นิภาพร โชติสุดแสนย์. พระราหู : ภาพสะท้อนการผสมกลมกลืนทางความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว
เวียง. (สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑, หน้า ๕๔.

(๑) การแต่งแก้ โบราณท่านว่า ปีใดขาดขาด พรหมชาติจะสูญ กทมึงแขน กกแนนซ้าย ถิศธณิศาร ตกปองทวารไฟหลวง เมื่อเป็นเช่นนี้หมอเฒ่าเล่าว่าร้ายนัก ถ้าทำการเสียเคราะห์เสียเชิญ และส่งราหูแล้วยังไม่หาย หมอเฒ่าว่าให้แต่งแก้การจัดเครื่องกียาบูชาหมอเฒ่าว่า ให้ทำเหมือนกับ เสียเคราะห์ทุกอย่างให้ยกเอาชุดสักการะนั้นไปให้พระ หรือหมอเฒ่าผู้จะแต่งแก้สวดแต่แก้ให้ หรือ จะเอาหมอมาสวดแก้ที่บ้านเหมือนสูตรขวัญก็ได้ แต่นิยมให้หมอเฒ่าเอาไปสวดกลางคืนหลังกว่า^{๐๐๐}

(๒) การปิดรังควาญ เมื่อเราถูกหมาจิ้งจอกเห่า ฟานเห่า สัตว์ตกลงมาดิน ตายต่อหน้า กระปอม (กิ้งก่า) วิ่งขึ้นเรา เกาหัวไม่มี ให้ไปหาพระหรือคนผู้เรานับถือให้สะเดาะเคราะห์ให้ ถ้า เขาจะจัดการให้ทันที วิธีทำ ให้แต่งโทงมาอันหนึ่ง เตรียมข้าวดำ ข้าวแดงมาด้วย แต่อย่าง ฟิงเอาใส่ลงในกระทงถ้าไม่ได้เตรียมไป ก็ให้คนในบ้านนั้นแหละทำให้ทั้งโทง และข้าวแดง ข้าวดำ ไปถึงแล้ว ให้ใช้ผ้าพาดบา ด้วยความเคารพในพระคาถา เรียกคนพบลางเป็นเคราะห์นั้นมาหา เอาโทงมาวางใกล้ๆ แล้วเริ่มพิธี ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ว่า นะโม ตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ๓ จบ

ขั้นที่ ๒ สวดพระไตรสรณคม ว่า

พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ฐัมมัง สาระณัง คัจฉามิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ
 พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ ฐัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ สังฆัง สาระณัง
 คัจฉามิ ตะตะยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ ตะตะยัมปิ ฐัมมัง สาระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ
 สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

ขั้นที่ ๓ ให้หยิบข้าวแดง ข้าวดำ ขึ้นจากจานเอามาตะที่ตัวคนเป็นเคราะห์ แล้วว่าคาถา ปิด หรือสะเดาะเคราะห์พร้อมเลื่อนข้าวปิดไปทั่วกายพร้อมว่าคาถาว่า

ปาปิง ปัจจักษามิ ปาปิคะหัง ปัจจักษามิ ทุนนิมิตตัง ปัจจักษามิ พุทธะพุทฺธัสสั กัจฉ
 เคราะห์ออกไปอย่าให้มาใกล้ ฐัมโมฐัมมัสสั กัจฉเคราะห์ออกไป อย่าให้มาใกล้ สังโฆ
 สังฆัสสั กัจฉเคราะห์ออกไป อย่าให้เข้ามาใกล้ แล้วเอาข้าวแดง ข้าวดำ ปิดเคราะห์นั้นไป
 ใส่ในกระทง แล้วสวดคาถากันเคราะห์ไปว่า สัพพัตถะ สัพพะทา สัพพะปาณินัง สัพพ
 โสปี นิวาเรติ สัพพะโสปี นิวาเรติ สัพพโส ปี นิวาเรติ สัพพะโสปี นิวาเรติ กัน แล้ว

^{๐๐๐} จำเนียร พันทวี พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมูนัน, หน้า ๑๑๐. ดูคำสวดแต่งแก้ในภาคผนวก ฉ.

สวด ยันทุนนิมิตตัง ฯลฯ ทั้ง ๓ วรรคดังในวิธีการเสียดเคราะห์แบบชาวพุทธ แล้วให้คนเอาระทังไปทิ้งหรือฝังตามทางสามแพร่ง หรือทำน้ำเป็นอันจบพิธีเคราะห์หายแล

(๕) การต่ออายุคนป่วย เมื่อมีคนป่วยหนักรักษาไม่หาย แต่จะตายก็ไม่ตาย หรือบางรายก็ป่วยๆ หายๆ ๓ วันดี ๔ วันไข้ ทางภาคอีสานคนเฒ่าคนแก่ เรียกคนป่วยชนิดนี้ว่า “ป่วยยืน” ภาษาหมอสูฮว่า กกมิ่งแขวน กกแนนซ่าย ซาตาซาด พรหมชาติจะสูญ ท่านให้หาวิธีช่วยคนป่วยชนิดนี้ด้วยการต่ออายุ (เด็กว่าสี่ซาดผู้ใหญ่เรียกว่าต่ออายุ) และการต่ออายุนี้เท่าที่มีการปฏิบัติกันอยู่มี ๔ อย่าง คือ

(๑) สวดต่ออายุวิธีทำให้ทำทุกอย่างเหมือนทำให้เด็กว่าด้วย คาถาสี่ซาดเด็กน้อยต่างกันแต่ของผู้ใหญ่ให้หากระบอกไม้ไผ่ยาวแค่ ๒ ซ้อมือคนป่วย ดวงข้าวสาร นับจำนวนกระบอกให้ได้เท่าอายุของผู้ป่วย ใส่ถาดพร้อมทั้งกระบอกดวงนั้น นำไปถวายพระพร้อมคายนุงคูลเพื่อประกอบพิธีงานนี้นิมนต์พระดำเนินการ ๕ รูป (จำนวนกี่) ก่อนเริ่มพิธี พระเถระผู้เป็นประธานสงฆ์จะสั่งให้พระภิกษุในพิธีพระเถระผู้เป็นประธานสงฆ์ จะสั่งให้พระภิกษุในพิธีเอาระบอกนั้น ดวงข้าวอีกครั้ง เพื่อให้แน่ใจว่ามีจำนวนเท่าอายุผู้ป่วยจริง

การสวดดำเนินไปในทำนองเดียวกันกับการสี่ซาดเด็ก สวดจบแล้วพระท่านจะดวงดูก็จะมิขาด มิพอดิและมีเกิน

(๑) ถ้าขาด ทำนายว่า คนป่วยจะไม่รอด พระเถระท่านจะนำคณะสงฆ์สวดอีกเป็นรอบที่ ๒ และรอบที่ ๓ ไปแล้วดวงข้าวสารดูถูกรอบ จนกว่าข้าวสารจะได้เพิ่มคือเหลือจอกสุดท้ายนั้นอย่างน้อยพอนกระจอกตัวเดียวกินอิ่มแล้วท่านจึงจะหยุดสวด

(๒) ถ้าพอดิ ทำนายว่า คนป่วยจะไม่หาย จะทรงตัวไปเรื่อย ๆ พระและประธานสงฆ์จะนำคณะสงฆ์สวดจนกว่าข้าวสารจะเพิ่ม ถ้าไม่เพิ่มกลับลดลงแสดงว่า ตายแน่นอน ส่วนมากมีแต่เพิ่มไม่ค่อยมีลดลง และหายป่วยเพราะท่านจะสวดเอาจนเพิ่ม แสดงว่า พระพุทธมนต์คงพออนปรนเรื่องนี้จากพระยามัจจุราชได้ชั่วระยะหนึ่งตามควรแก่เหตุผล

(๓) ถ้าเพิ่ม สวดไปรอบเดียวดวงดูแล้วเพิ่ม ท่านจะหยุดสวด เพราะผู้ป่วยในระยะนั้นไม่ตายแน่นอน

เมื่อสวดจบแล้ว พระสงฆ์ท่านจะให้เอาน้ำมนต์ไปให้คนป่วยลูบหัวเอาด้วยมวงคลไปผูกแขนคนป่วย เอาข้าวสารที่สวดนั้น ถ้าเป็นข้าวเหนียวก็ให้หนึ่ง ถ้าเป็นข้าวเจ้าก็ให้หุงเพื่อตักบาตรพระ

(๒) คำโพธิ์คำไฮ เมื่อคนป่วยถูกหมอตักว่า ปีนี้ดวงชะตาไม่ดี ตัวฟุ้งไม่ดี ฯลฯ ถ้าลักษณะอย่างนี้โบราณท่านว่า ชะตาจะขาด พรหมชาติจะสูญ ต้องมีการค้าชวดชะตาด้วย การค้าโพธิ์คำไฮ

วิธีทำ ให้เอาไม้ยอปากง่ามยาวเท่าลำตัวส่วนสูงของผู้ป่วย ทำเป็นหลักปากง่ามให้ทำในวันเดือนข้างขึ้น ห้ามทำ วันจรม ควรจะเป็นวันเกิดของผู้ป่วยนั้นแหละ เครื่องสักการะมีหมากเท่าอายุคนป่วย เหมียงเท่าอายุคนป่วย ข้างตอก ๑ จอก ดอกไม้ (เอาตามสีวันเกิด) ๑ จอก เทียนเวียนหัว ๑ เล่ม ค่าตอก ๑ เล่ม ค่าคิง ๑ เล่ม น้ำส้มป่อย ๑ ขัน ฝ้ายผูกแขน ๔ เส้น ให้ทำตอนเช้าไปหาเที่ยงโบราณจารย์ท่านอธิบายว่า มันเป็นเวลาทีพระอาทิตย์ขึ้น การค้าชชะตาเราจึงจะขึ้น ให้เอาหลักไม้ยอนั้นไปวางค้ำกิ่ง หรือลำต้นก็ได้ของต้นไม้โพธิ์หรือไสนั้น เอาธง (ธงผ้า ๓ เหลี่ยมบ้านเรา) ๔ อัน มาปักกรอบหลักไม้ยอนั้น ๔ ด้าน เอาเครื่องบูชามาวางไว้ตรงกลางข้างหน้าอาสนะสงฆ์ ที่ปูไว้ที่ร่มโพธิ์นั้นให้หันหน้าอาสนสงฆ์ไปทิศตะวันออก ทิศอื่นพออนุโลม แต่ทิศตะวันตกห้ามเด็ดขาด พระสงฆ์นิยม ๕ รูป เพราะโบราณท่านว่า “คืออยู่คู่นี้” นิยมทำในวัด หรือนอกวัดก็ได้ ถ้าไม่มีต้นโพธิ์ต้นไทร จะเอาต้นไม้ใหญ่อื่น แทนก็ได้

กาลาที่สวด ให้สวดเหมือนสวดต่ออายุธรรมดา ลงท้ายด้วยการสวดมงคลจักรวาลใหญ่ทุกครั้ง เพราะบทสวดนี้รวมอนุภาพทุกอย่างในพระพุทธศาสนาไว้แล้ว

(๓) **ค้ำเขื่อน** เป็นอีกวิธีหนึ่งในการทำต่ออายุให้คนที่ชะตาไม่ดี วิธีทำก็ให้ทำอย่างเหมือนต่ออายุธรรมดา การตั้งค่ายก็ให้ทำเช่นนั้น

วิธีทำ ให้เอาเสาไม้ยอยาวเท่าความสูงของผู้ป่วย ๔ หลัก ปักเป็น ๔ มุม ในบริเวณวัด ใช้ที่กว้างยาวเท่ากับความสูงของคนป่วย แล้วเอาทรายมาเท เอาครุถึงมาตวงนับจำนวนเท่าอายุคนป่วย เอาซีไม้มาพาดเหมือนจะทำบ้านเครื่องบูชาทำเหมือนกับค้ำโพธิ์ ค้ำไสน์ เอาธงชายแหลมๆ (ธงชัย) จำนวน ๕ ธง ปิงไว้รอบเครื่องบูชา ในท่ามกลางเขื่อน (เรือนไม้ยอ) นั้น นิมนต์พระมา ๕ รูป มาสวดเช่นเดียวกับค้ำโพธิ์ค้ำไสน์ และสวดมงคลจักรวาลใหญ่สุดท้ายแทนสวดหนุนธาตุ (อย่าลืมเขียนชื่อผู้ป่วยไว้ในเครื่องบูชาที่พันไว้ด้วยฝ้ายผูกแขน ๔ เส้น เมื่อเสร็จพิธีแล้ว เครื่องบูชาอื่นเอาไว้เอาแต่ชื่อและฝ้าย ๔ เส้น กลับไปผูกแขน ผูกขาให้คนป่วย) หายแล

(๔) **ตอกหลักปี** ถ้าปีนั้นเมื่อมีความเจ็บป่วยไม่สบาย หมอทายว่า ชะตาตกจะมีอันตรายอาจถึงชีวิตโบราณอีสานท่านนิยมตอกหลักปีเพื่อเสริมชะตา

วิธีทำ ท่านให้เอาไม้ยอ หรือ ไม้ค้อนทำเป็นเหมือนเสาตรงทางต้นหลักให้แหลมมีความยาวเท่าสอกคนป่วย เขียนชื่อคนป่วยใส่ใน เครื่องบูชาทำเหมือนค้ำโพธิ์ค้ำไสน์ ทำธงชัย (ธงหางแหลมทำด้วยกระดาษเอาไม้ไผ่เหลาเป็นเสา) นับจำนวนเท่าอายุคนป่วย เอาขันตวงทรายจำนวนเท่าอายุคนป่วยรวมไว้ที่บ้านนิมนต์พระ ๕ รูป มาสวด เหมือนสวดต่ออายุแล้ว แถมท้ายด้วยมงคลจักรวาลใหญ่ (ดูในเรื่องเสียดเคราะห์แบบพุทธ) เสร็จแล้วให้เอาฝ้ายผูกแขนผูกขาคนป่วยเอาหลักปี ธง และทรายนั้นไปฝังที่นอกบ้าน

การฝังให้ทำดังนี้คือ ให้ไปหาดันพันชาติใหญ่ หรือตอไม้แก่นแข็งแรง ข้างทางนอกบ้านนั้น เอาทราบไปแทงต้นไม้หรือตอไม้นั้น แล้วเอาหลักปีและธงปักลงไว้ เอาค้ายสานสัญญาณซึ่งรอบ ตามธงที่ล้อมปีนั้น แล้วจึงเอาขึ้นพันไว้กับต้นพันชาติหรือตอไม้แก่นนั้น

การตอกหลักปีนี้ ระยะเวลาหลังไม้นิยมทำกันเพราะมันมีข้อผูกพัน และอันตรายหลายอย่างเช่น

๑. ข้อผูกพัน เวลาคนที่ตอกหลักปีนั้นตาย มีจะมีความผูกพันกับหลักปี ก่อนตายมักจะมี พวกคามาร้องกันเป็นฝูงๆ ตามนอกบ้าน หรือแถว ๆ หลักปีนั้น เวลาคนตายควรอนทึงเสีย

๒. อันตราย พวกนักเวทมนต์ที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรม มักจะใช้ภูติในหลักปีนี้ เป็นเครื่องมือเช่น ใช้มนต์บังคับให้ไปบังคับสาวมาให้ หรือใช้ให้ทำร้ายคนที่ตนไม่ชอบให้เป็นอันตรายได้^{๑๑๑}

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่า พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ของชาวลาวในจังหวัด สุรินทร์มีองค์ประกอบของการสะเดาะเคราะห์ ลำดับพิธีการ สะเดาะเคราะห์ ประเภทของการ สะเดาะเคราะห์ การเสียเคราะห์ เสียเจ็ญ เสียลง รายละเอียดในพิธี การอธิบายยาม พิธีกรรมที่เป็น ส่วนประกอบ ตลอดจนคำสวดของแต่ละพิธีกรรมย่อยของการสะเดาะเคราะห์ เช่น การส่งราหู การ แต่งแก้ การบูชาโชค ฯลฯ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการแสดงให้เห็นว่าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ได้มีการพัฒนาตัวเองมาเป็นประเพณี และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชาวบ้านที่ได้ผ่านการผสมผสานทาง สังคม และวัฒนธรรม บ่งบอกถึงลักษณะของสังคมอีสาน โดยภาพรวม และยังแสดงให้เห็น ประเพณีของชาติในอีกแง่มุมหนึ่งด้วย

๑.๕ กรณีศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์

เนื่องจากปัจจุบันนี้ในตัวจังหวัดสุรินทร์เกือบทุกอำเภอ ได้มีความเชื่อในเรื่องของการ สะเดาะเคราะห์ต่ออายุกันเป็นจำนวนมาก โดยมากเมื่อถึงเทศกาลหรือเมื่อมีเหตุเภทภัยต่าง ๆ เกิดขึ้นก็จะทำการสะเดาะเคราะห์ โดยการสะเดาะเคราะห์ของชาวจังหวัดสุรินทร์ แม้ จะแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท หลักก็คือ

(๑) การสะเดาะเคราะห์โดยคฤหัสถ์ผู้มีศีลและทรงความรู้ความสามารถทางพิธีกรรมและ ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งโดยทั่วไปเรียกคฤหัสถ์ผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ว่า “พราหมณ์” คือผู้ประกอบ พิธีกรรม หรือในภาษาท้องถิ่นจะเรียกว่า “หมอ” ตามแต่ว่าผู้นั้นจะทำหน้าที่อะไร เช่น ถ้าทำหน้าที่ เป็นผู้สะเดาะเคราะห์ก็จะเรียกว่า “หมอแคะ-กริ้วะ” แต่ถ้าทำหน้าที่เป็นผู้ปัดรังควานหรือปัดเสนียดคี้

^{๑๑๑} จำเนียร พันทวี พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมูนัน, หน้า ๑๑๐.

จะเรียกว่า “หมอบ็องก๊อก” เป็นต้น ซึ่งผู้ที่จะมาทำหน้าที่นี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นที่เชื่อถือของคนทั้งหลาย ซึ่งโดยมากจะต้องเป็นผู้ที่เคยบวชมาก่อน

(๒) การสะเดาะเคราะห์โดยพระสงฆ์ ผู้รู้เกี่ยวกับพิธีกรรม ซึ่งในจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์นั้น บทบาทของพระที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นมีอยู่หลายรูปที่ได้รับความเชื่อถือและเคารพศรัทธา เช่น หลวงปู่ฤทธิ์ หลวงปู่หงส์ จะได้รับความนิยมนับเป็นต้น กล่าวเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์ก็จะมีหลายรูป เช่น หลวงปู่สอ หลวงปู่รอดและหลวงปู่พวน เป็นต้น ซึ่งสาเหตุที่พระสงฆ์จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในการมาทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็สืบเนื่องมาจากการที่ประชาชนให้ความเคารพศรัทธาพระสงฆ์ และประกอบกับจำนวนของคฤหัสถ์ที่มีความรู้จะมาทำพิธีกรรมเช่นนี้ก็มีจำนวนลดลง หรือเกือบไม่มีเลย ทั้งนี้ก็อาจจะมาจากหลายสาเหตุ เช่น การมีคนบวชน้อยลง และมีการสืบทอดความรู้ในเรื่องนี้ลดลง และที่สำคัญก็คือพฤติกรรมที่จะเป็นที่เคารพเชื่อถือของคนนั้นไม่ค่อยจะมีเป็นเหตุให้ประชาชนหันกลับมาหาพระ เพราะเห็นว่าพระเป็นผู้ทรงศีลการประกอบพิธีกรรมของพระย่อมมีความบริสุทธิ์ และจะสามารถปิดเป่าความชั่วร้ายหรือเคราะห์โทษต่างๆ ออกไปได้ ดังนั้น ในปัจจุบันนี้จึงปรากฏว่า ผู้คนในจังหวัดสุรินทร์จึงมีความเคารพและนิยมนำทำบุญสะเดาะเคราะห์กับพระภิกษุมากกว่า การที่จะไปทำกับคฤหัสถ์

อนึ่ง เราจะพบว่า การประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเสริมชะตาชีวิตของชาว จังหวัดสุรินทร์ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเป็นพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเสริมชะตาชีวิตแบบ พระพุทธศาสนา มากกว่าพราหมณ์ เนื่องจากว่า ในปัจจุบันนี้ความเชื่อของชาวสุรินทร์ที่เคยมีต่อเรื่องไสยศาสตร์ หรือศาสนาพราหมณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากความเชื่อดังกล่าวถือว่าเป็นความเชื่อที่ไม่ประกอบด้วยหลักเหตุผล และที่สำคัญความเชื่อดังกล่าวไม่ค่อยมีผู้สืบต่อกันแล้ว เพราะว่าคุณศึกษารู้จะต้องมีเงื่อนไขในการเรียนมากทำให้ผู้คนโดยมากหันมานับถือพระพุทธศาสนาและปรับเปลี่ยนความเชื่อของตนจากการเชื่อในลัทธิดั้งเดิมมาเป็นความเชื่อตามหลักเหตุผลของพระพุทธศาสนา ดังนั้น กระแสความนิยมในเรื่องของการสะเดาะเคราะห์ในปัจจุบันจึงเป็นกระแสความนิยมการสะเดาะเคราะห์ที่ทำโดยพระมากกว่าคฤหัสถ์ และเพื่อจะได้เห็นภาพผู้วิจัยจึงได้ยกกรณีศึกษาของพระภิกษุที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ และมีผู้นิยมที่จะเข้าไปร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์อยู่เป็นจำนวนมาก โดยพระภิกษุที่ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ที่จะยกมาเป็นกรณีศึกษานั้นมีอยู่ ๓ รูป ได้แก่

๓.๕.๑ กรณีพระพิมลพัฒนาทร (หลวงพ่อพวน วรมงคลโล)

สำหรับหลวงพ่อพวน หรือพระพิมลพัฒนาทร (พวน วรมงคลโล) เจ้าอาวาสวัดมงคลรัตน์ ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันอายุ ๘๓ พรรษา ๕๘ นามเดิม พวน นามสกุล แก้วหล่อ เกิดวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๕ ปีมะเส็ง ตรงกับวันที่ ๑๕ เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ณ บ้านตราด หมู่ที่ ๒ ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ โยมบิดาชื่อ นายเมาว์ แก้วหล่อ โยมมารดาชื่อ นางแหวน แก้วหล่อ

ท่านได้บรรพชาอุปสมบท เมื่อวันพฤหัสบดีขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ปีชวด วันที่ ๒๕ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ ณ พัทธสีมาวัดสง่างาม ตำบลคอโค อำเภอ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีพระครูโสภณคณานุรักษ์ วัดประทุมศรัทธา ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการจิตร กิตติญาโณ วัดโพธิ์ตลาด ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระภา ขนุดิพโล. วัดประทุมศรัทธา ตำบลคอโค อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

โดยเมื่ออายุ ๑๔ ปี (พ.ศ. ๒๔๘๖) บิดามารดาได้นำไปฝากกับหลวงปู่อวง ปิจฉิมปัญญา โสภณเจ้าอาวาสวัดสง่างาม และได้ตัดสตินใจบรรพชาเป็นสามเณรกับหลวงปู่อวง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ สอบได้นักธรรมชั้นตรีในสำนักเรียนวัดสง่างาม ต่อมาพระอุปัชฌาย์อาพาธ ตกจากกุฏิสูงจนขาดเคล็ดเดินไม่ได้ และได้อยู่รับใช้ท่านจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๐ พระอุปัชฌาย์ได้มรณภาพลง ขณะนั้นพระคุณท่านยังเป็นสามเณร จึงล้มเลิกไม่มีที่พึ่ง เพราะการพึ่งผู้อื่นก็ไม่เป็นสุข เมื่ออายุ ๒๐ ปี พ.ศ. ๒๔๙๒ จึงได้เข้ารับการอุปสมบทกับพระครู โสภณคณานุรักษ์ (หลวงปู่มา) วัดประทุมศรัทธา ซึ่งขณะนั้นหลวงปู่มา มีอายุ ๘๓ ปี หลวงพ่อพวน วรมงคลโล ต้องทำงานคณะสงฆ์ตำบลแทนหลวงปู่มา โดยการสอนพระภิกษุสามเณรตำบลคอโค และตำบลใกล้เคียงตลอดพรรษาทุกปี เมื่อพระภิกษุสามเณรสอบนักธรรมเสร็จแล้วก็ขอลาพระอุปัชฌาย์ไปพักตามป่าตามภูเขา เพื่อความสงบและสบายใจ บางครั้งก็มีพระเณรติดตามไปเป็นเพื่อนด้วย ๑-๒ องค์ บางครั้งก็ไปเพียงองค์เดียว เพื่อการพักผ่อนในป่าดงที่ห่างไกลจากหมู่บ้าน ท่านได้อธิษฐานใจตั้งแหม่วป่าไปไม่ยอมพบผู้คน เกรงจะเสียหายเพราะความรู้ความสามารถตัวเองในตอนนั้นไม่มีอะไร ได้แต่ทำใจเป็นผู้รักษาศีลให้บริสุทธิ์ เมื่อรักษาศีลดีเสมอการอยู่ป่าก็เหมือนเอาเข็มไปเสียบในภูเขาที่กว้างใหญ่ จะเป็นเสือ เป็นช้าง สัตว์ทั้งหลายต่างก็หาเลี้ยงชีวิต และท่านไม่คิดจะเอาอะไร ท่านขอให้อยู่อย่างสบายเท่านั้น แม้แต่สัตว์ป่าก็ไม่เข้ามารบกวนท่านรวมถึงอาหารที่ท่านฉันเหลือได้แบ่งให้สัตว์ป่ากิน แต่ไม่มีสัตว์ป่าตัวไหนกล้ามากินแม้แต่แมด และหนองน้ำที่ท่านได้อาศัยใช้น้ำ สัตว์ป่าก็ไม่เข้ามากิน หรือทำให้น้ำขุ่น ยิ่งป่าลึกมากเท่าไรก็ยิ่งสบายเพราะไม่มีอะไรที่ต้องคิด เพียงนึกอยู่ว่าเราอยู่ผู้เดียวเลี้ยงชีวิตเป็นเวลา

เท่านั้น แม่น้ำค้างคองไปไม่ไปหญาเปือกสบงจิ๋ว เราก็คิดว่าน้ำค้างคองเปือกเพียงชั่วคราว เมื่อแดดขึ้นสูงก็คองแห้งหมดไปเอง อาหารที่ได้มาก็เพียงช่วยชีวิตอยู่ได้ บางครั้งบางปีอยู่ป่าก็กำหนดใจว่าจากที่อยู่ไปถึงบ้านคนก็คองข้าวสุกพอดี บางครั้งรับบิณฑบาต โยมชาวบ้านที่ตักบาตรก็ไม่ถามเลยว่าพระอยู่ที่ไหน พระก็ไม่บอกโยม การบิณฑบาตและละครั้งก็ลำบากมาก เราฉันข้าวไม่มีเกลือเป็นเดือน บางครั้งไม่ได้ฉันข้าวเป็นเดือน ๆ เราก็อยู่ได้สบายกายและสบายใจไม่ป่วยไข้เลยแต่ก็มีในช่วงเข้าป่าลึกใหม่ ๆ ได้เกิดเหตุการณ์

ตะบะแตก ในช่วงพรรษาที่ ๓ ครั้งนั้นเราหนีเข้าป่าโดยไม่ได้บอกกล่าวให้ใครทราบทั้งพระอุปัชฌาย์ โยมพ่อ โยมแม่และครูอาจารย์ เราได้นึกย้อนหลังว่า การไม่บอกผู้อุปการคุณทำให้จิตสับสนร้อนรน ใจนึกว่าพ่อ แม่ ครู อาจารย์ต้องเป็นห่วง เรานั่งสมาธิไม่ได้ต้องลุกเดิน จะนั่งอีกก็นั่งไม่ได้ ความไม่เป็นสุขมันร้อน ต้องเดินทางกลับวัดตอนนั้นเข้าไปอยู่ในป่าลึก ที่อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ใช้เวลาเดินเท้ากลับ ๒ วัน เข้าวัดไม่ให้พระเณรเห็นในสมัยนั้นถนนหนทางไม่มี มีแต่รถไฟขบวนเดียวลำบากมาก เราไปอยู่ตามป่าตั้งแต่เดือนธันวาคมจนถึงเดือนพฤษภาคม ก็ต้องกลับเพราะพระอุปัชฌาย์อายุมากแล้วต้องกลับมารับใช้ท่านในการบวชพระเณร สอนธรรมะปฏิบัติอย่างนี้ ทุก ๆ ปี เมื่อเราสอนพระปฏิบัติอย่างนี้ทุก ๆ ปี พระอุปัชฌาย์ก็รู้และไม่เคยว่ากล่าวลงโทษเลย เมื่อเราสอนพระเณร ท่านก็เมตตาให้จิ๋ว ให้ร่วมและรองเท้าเพื่อไว้ใช้ทุก ๆ ปี ครั้งเมื่อตอนอยู่รับใช้พระอุปัชฌาย์ เราอยู่วัดสง่างาม พระอุปัชฌาย์อยู่วัดประทุมศรัทธา แต่งงานทุกอย่างก็ปฏิบัติเหมือนวัดเดียวกัน เพราะระยะทางห่างประมาณ ๘๐๐ เมตร เราเองก็ยังไปอยู่ป่าบ่อยครั้งทุกปี ก็เห็นว่าความสุขของเรานั้นจะเป็นความผิดมาก ถ้าเกิดเรามีอายุแก่แล้วก็คงหาที่พึ่งไม่ได้ เพราะเราต้องพึ่งคนอื่น จึงเข้าไปกราบพระอุปัชฌาย์ เล่าให้ท่านฟังว่าวัดสง่างาม วัดประทุมศรัทธา ผมต้องลาไปอยู่ที่อื่นคงไม่ใช่วัดผม แต่พระอุปัชฌาย์ (หลวงปู่มา) ไม่ได้ตอบ เพียงนั่งอยู่นานแล้วหันหน้าออกแล้วบอกด้วยอาการห่วงใยว่าไปไหนอย่าไหนไกลอยู่ใกล้ ๆ เรานึกว่าพระอุปัชฌาย์คงอภัยให้เราไม่ได้ เมื่ออยู่มาประมาณครึ่งปี พระอุปัชฌาย์ก็อาพาธด้วยอายุท่า ๕๐ ปี เมื่อท่านมรณภาพลงแล้วเราก็ออยู่ทำบุญรับใช้ทุกอย่าง ชาวบ้านเห็นว่าเราสนิทสนมกับพระสงฆ์ทุกวัด เราออกจากวัดไปอยู่สร้างโรงเรียนให้เด็ก ญาติโยมก็ไม่คิดว่าอะไร และก็ได้รับสร้างวัดมงคลรัตน์ ตำบลคอโ อ อำเภอ จังหวัดสุรินทร์ ห่างจากวัดเดิมประมาณ ๑๐ กม. และได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลให้ปกครองตำบลคอโ อ ตำบลตระแสง และหลังจากนั้นเราก็ออยู่วัดมงคลรัตน์ แต่ก็ยังเข้าป่าถึงธุดงค์ทุกปี จึงได้พักในป่าที่ห่างวัด ในหมู่บ้านที่กัณดาร และได้ชวนญาติโยมผู้มีศรัทธาสร้างวัดถึง ๑๐ วัด และได้ทำนุบำรุงให้วัดเหล่านั้นเจริญ

สำหรับบทบาทในการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นท่านได้เล่าว่าเดิมทีไม่ได้ทำหน้าที่นี้ แต่ให้เป็นหน้าที่ของชาวบ้าน คือทิดจารย์ที่สึกออกไปแล้วเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ และเดิมทีท่านก็คิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องของชาวบ้านไม่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุ ดังนั้นท่านจึงไม่ได้ทำ แต่ก็มีควมสนใจในเรื่องนั้นอยู่ ดังนั้น จึงได้ศึกษากรอบความคิดและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจากพระอาจารย์หลายรูป โดยคิดว่าถ้าเมื่อได้สึกไปแล้วอาจจะได้นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้ที่เดือดร้อนได้บ้าง โดยหลักสูตรที่เรียนนั้นเป็นหลักสูตรการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบพุทธ โดยครูอาจารย์ได้ให้ท่านศึกษาโดยไม่มีปิดบัง

ต่อมา เมื่อท่านได้มาเป็นเจ้าอาวาสแล้วชาวบ้านเกิดความเดือดร้อนอันเนื่องมาจากการถูกกระทำในด้านคุณไสยบ้าง เจ็บป่วยบ้าง อันเป็นเหตุของความไม่สบายใจหลาย ๆ อย่างก็ได้เข้ามาขอให้ท่านช่วยเหลือแก้ไข บำบัดความทุกข์ยากนั้นให้ ท่านจึงได้นำความรู้ดังกล่าวมาใช้ในการช่วยเหลือชาวบ้าน ซึ่งผลที่เกิดก็คือชาวบ้านเกิดความสบายใจและเชื่อว่าเมื่อมาสะเดาะเคราะห์กับท่านแล้วก็จะประสบกับความสุขและมีโชค ทำให้เกิดกระแสความเชื่อดังกล่าว ดังนั้น ในระยะต่อมาจึงมีผู้ให้ความเคารพนับถือท่านเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงเทศกาลสำคัญชาวบ้านจึงพากันมาสะเดาะเคราะห์ต่ออายุและเสริมชะตาราศีกับท่านเป็นจำนวนมาก^{๑๒}

ในการประกอบพิธีกรรมนั้นท่านจะกำหนดให้ผู้ที่มาประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจะต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่สำคัญก็คือ

(๑) พานบายศรี ๓ ชั้น	๑ คู่
(๒) สลักรวมหรืออีหมากเป็ง	๑ คู่
(๓) ผ้าขาวขนาด ๒.๕๐ เมตร	๒ ผืน
(๔) ข้าวสารตวงเท่าอายุ	๑ ชั้น
(๕) น้ำตวงเท่าอายุ	๑ ชั้น
(๖) ทรายตวงเท่าอายุ	๑ ชั้น
(๗) ไบโพธิ์	๓ ไบขึ้นไป
(๘) เงินจำนวน	๓๒ บาท(นับตามอการ ๓๒)

^{๑๒} คณะศึกษาศาสตร์ ที่ระลึกเนื่องในพิธีถวายพระพุทธรูปปางนาคปรก และงานทำบุญวันคล้ายวันเกิดพระพิมลพัฒนาการ (หลวงพ่อพวน วรมงคล) เจ้าอาวาสวัดมงคลรัตน์ ตำบลคลองโค อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ วันพฤหัสบดีที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ.๒๕๕๐ (สุรินทร์ : มปท. ๒๕๕๐) หน้า ๒-๕.

(๘) เทียนอายุ

(๑๐) ธงสีต่าง ๆ เกินอายุใส่ในกระทงหรือ เป่ จำนวนเกินอายุ

(๑๑) บายศรีปากชาม ๒ อัน

(๑๒) เป่หรือกระทง ๘ ห้อง ๑ อัน

(๑๓) ชั้น ๕ หรือกรวย ๕ อัน

(๑๔) หล้าคา ไว้ปักบนดินทราย

เมื่อ ได้เตรียมเครื่องบูชาครบทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ให้จัดวางสิ่งของที่จะใช้ในพิธีกรรมให้ครบตามที่พิธีการกำหนดไว้ จากนั้นก็จะเริ่มพิธีกรรมในการเสาะเคราะห์ต่ออายุให้กับผู้ที่มีความประสงค์ โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังต่อไปนี้

(๑) ให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย คือ

อิมีนา สักการณะ ตัง พุทฺธัง อภิปุชชยามิ

อิมีนา สักการณะ ตัง ชัมมัง อภิปุชชยามิ

อิมีนา สักการณะ ตัง สังฆัง อภิปุชชยามิ

(๒) ไหว้พระรัตนตรัย ดังนี้

อรหังสัมมา สัมพุทฺโธ ภาวะวา พุทฺธัง ภาวะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)

สวากขาโต ภาวะวะตา ชัมมา ชัมมัง นมัสสามิ (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภาวะวะโต สภาวะสังโฆ สังฆัง นะมามิ (กราบ)

(๓) กล่าวคำมอบตัวแด่พระรัตนตรัย ดังนี้

พุทฺธัสสาหัง นียาเทมิ สรรีรัญชีวิตฺตัญจิทัง

ชัมมัสสาหัง นียาเทมิ สรรีรัญชีวิตฺตัญจิทัง

สังฆัสสาหัง นียาเทมิ สรรีรัญชีวิตฺตัญจิทัง

(๔) ต่อจากนั้นอาราธนาศีลและรับศีล

(๕) ต่อจากนั้นก็อาราธนาพระปริตร

(๖) เมื่ออาราธนาพระปริตรแล้ว หลวงพ่อก็จะเริ่มการสวดพระปริตรเพื่อขจัดปัดเป่าเคราะห์ โศก โรคภัย อุบัติเหตุอันตรายที่เกิดขึ้นกับผู้มาทำการเสาะเคราะห์ด้วยบทสวดมนต์ดังต่อไปนี้

- สัมพุทฺธเช

- นะโม การะอัญฐะกะ

- มงคลสูตร อเสวะนา จะ พาลานัง

- รัตนะสูตร ยานิธะ ภูตานิ ฯลฯ

- ยังกัญจิ รัตนัง โลก ๑๗๑
  - กาลาโพธิบาท บุระพารัสมีง พระพุทธรุคณัง ๑๗๑
  - มงคลจักรวาลใหญ่ สิริธิตี ๑๗๑
  - กรณียะเมตตาสูตร ๑๗๑
  - ขันนุณนิมิตัง ๑๗๑
  - บารมี ๓๐ ทศ
  - อุณหิตวิชัย
  - ธรรมจักรตั้งแต ภูมานัง เทวานัง ไปจนจบสวรรค์ ๖ ชั้น
  - อติปิโส
  - สัพพาสีวิชาตินัง
  - บทพาหุง มหาการุณโก "ไปจนจบชะยันโต"^{๑๑๓}
- ๑๗๑

เมื่อดำเนินการสวดมาถึงบทนี้หลวงพ่อก็จะให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมเอาผ้าขาวอีก ๑ ผืนขนาด ๒.๕๐ เมตรคลุมร่างกาย จากนั้นท่านก็จะทำการชักผ้าบังสุกุลเป็น-ชักบังสุกุลตายด้วยการสวดคาถาว่า

นามะรูปร่าง อนิจจัง นามะรูปร่าง ทุกขัง นามะรูปร่าง อนัตตา ปัญจักขันธา รูปร่างขันโธ เวทนา
 ขันโธ สัญญาขันโธ สังขารขันโธ วิญญานขันโธ อัสสะโส ปัสสะโส นิสสะโส พุทโธ
 พรหมะจิตตั้ง ตะวัง ธัมโม พรหมะจิตตั้ง ตะวัง สังโฆ พรหมะจิตตั้ง ตะวัง

อะจิริง วะตะยัง กาโย   ประฐะวัง อะธิเสตตะติ

นุทโท อะเปตะวิญญาโณ   นิรัตถังวะ กะลิงกะรัง^{๑๑๔}

จากนั้นท่านจะดึงผ้าคลุมศรีษะออก เมื่อเอาผ้าออกจากศรีษะแล้วท่านก็จะให้เจ้าตัวคือผู้ที่มา
 สะเดาะเคราะห์นำเอาข้าวสารที่ตวงไว้นั้นมานับหรือมาตวงว่าผลที่ได้จะเป็นอย่างไร (๑)ถ้าตวงแล้ว
 ได้จำนวนด้วยข้าวสารที่มากกว่าหรือเกินออกไปแสดงว่าผู้นั้นจะมีอายุยืน แต่ถ้า (๒)ผลการตวง
 ข้าวสารที่เตรียมไว้ลดจนวนด้วยลงก็แสดงว่าผู้นั้นจะอายุไม่ยืน แต่ถึงอย่างไรท่านก็จะรดน้ำมนต์

^{๑๑๓} รายละเอียดดูภาคผนวก ภาคผนวก ฉ.บทสวดมนต์ที่ใช้ในการสะเดาะเคราะห์, หน้า ๔๐๓-๔๑๔.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์พระพิมลพัฒนาร(พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

และให้ศิลาให้พระแกะนั้นพร้อมกับสอนว่าไม่ประมาทหมั่นทำบุญเพราะห้โศกโรคภัยก็จะหมดไปเอง

๓.๕.๒ กรณีพระครูอภัสร์ธรรมคุณ อภสุสโร (หลวงปู่รอด)

พระครูอภัสร์ธรรมคุณ ฉายา อภสุสโร อายุ ๘๓ พรรษา ๓๓ วิชยฐานะนักธรรมชั้นเอก และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ วัดโคกกรม ตำบลจิกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดโคกกรม ตำบลจิกแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ เจ้าคณะตำบลโคกกลาง อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ สถานะเดิม ชื่อ บุญรอด นามสกุล ทะลัษร์รัมย์ เกิดวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๒ ปีฉลู วันที่ ๑ เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๒ บิดา นายซิม มารดา นางเมียด นามสกุล ทะลัษร์รัมย์ บ้านเลขที่ ๕๖ หมู่ที่ ๔ ตำบลเพ็ชราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

บรรพชา วันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีกุน วันที่ ๑๗ เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ ณ พัทธสีมาวัดศรีนทราราม ตำบลนาดี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีพระครูอรุณสาธุกิจ วัดศรีนทราราม ตำบลนาดี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์เป็นพระอุปัชฌาย์

อุปสมบท วันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีกุน วันที่ ๑๗ เดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๑๔ ณ พัทธสีมาวัดศรีนทราราม ตำบลนาดี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีพระครูอรุณสาธุกิจ วัดศรีนทราราม ตำบลนาดี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์พระอุปัชฌาย์ พระแก่นสาร ฆมฺมสาโร (เจ้าอธิการแก่นสาร) วัดศรีนทราราม ตำบลนาดี อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระสมภาน อริยวิโส (พระครูธรรมทัตวิมล) วัดระกาไกรสร ตำบลเพ็ชราม อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นพระอนุสาวนาจารย์

สำหรับพระครูอภัสร์ธรรมคุณ หรือหลวงปู่รอดนั้นถือได้ว่าเป็นพระเถระที่มีศิลาจารีย์ วัตรที่งดงาม อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของ (๑) การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานทั้งในส่วนของสมถะและวิปัสสนา (๒) มีความรู้ในเรื่องของหลักวิชาการว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามหลักวิชาในสมัยโบราณเป็นอย่างดีจนสามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นให้กับผู้ที่สนใจอยู่เป็นจำนวนมาก โดยท่านได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้ว่า

“ การสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์ปัจจุบันนี้มีบ้างที่ปฏิบัติถูก แต่ก็โดยมากจะปฏิบัติกันอย่างผิด ๆ เพี้ยน ๆ ไม่ถูกต้องตามหลักของการประกอบพิธีกรรมตามอย่างโบราณกาลมาทั้งที่เป็นของเขมร และของลาวปัจจุบันนี้เพี้ยนไปมาก ดังนั้น เราจึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าโดยเฉพาะรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์แบบเขมรโบราณนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มี

ความละเอียดพอสมควร ซึ่งเราได้ศึกษาและค้นคว้ามาเกินรักษาไว้เพื่อให้ลูกหลานได้สืบทอด โดยการศึกษาที่นั่นเราได้มอบให้ลูกศิษย์ฆราวาสบางคนบางท่านที่มีความสนใจได้นำเอาความรู้นี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์กับชาวบ้าน เช่น ให้จารย์ดาว จารย์หนึ่ง เป็นต้นเป็นผู้นำความรู้นี้ไปช่วยชาวบ้าน โดยการประกอบพิธีกรรมตามรูปแบบของโบราณนั้นจะต้องทำให้ถูกต้อง ทำให้เป็นระเบียบความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมนั้นจึงจะมีอยู่อย่างแท้จริง และให้ประโยชน์กับผู้ที่ประสบเหตุได้^{๑๑๕}

ดังนั้น เพื่อเป็นการทำให้ถูกต้องตามระเบียบพิธีกรรมของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของเขมรโบราณ ท่านจึงได้สอนวิธีการดำเนินการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ให้กับลูกศิษย์คือ คุณ ประสงค์ชัย เรียบร้อย จากนั้นท่านจะมอบให้ลูกศิษย์เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องของการจัดพิธีกรรม โดยท่านจะเป็นผู้ทำหน้าที่หลักในเรื่องของการอธิษฐานจิตภาวนาเพื่อให้การสะเดาะเคราะห์ก่อให้เกิดผล ซึ่งถือว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของท่านเป็นการกระทำที่มีรูปแบบแตกต่างไปจากพระอาจารย์รูปอื่นหรือการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของที่อื่น กล่าวคือเป็นพิธีกรรมที่จะต้องมีการทำงานร่วมกันของทั้ง ๒ ฝ่าย คือ (๑) พระภิกษุ ก็คือตัวท่านซึ่งจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสวดหรือเจริญพระพุทธรูป และอธิษฐานจิต กับ (๒) คฤหัสถ์คือฝ่ายลูกศิษย์ของท่านที่จะทำหน้าที่ในการจัดเตรียมสถานที่และเครื่องบูชา และรวมถึงการดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนกระบวนการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้ตรงตามพิธีกรรมโบราณที่ได้มีการปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมา

สำหรับรูปแบบการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระครูอภัสร์ธรรมคุณ(บุญรอด)สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ (๑) แบบธรรมดาทั่วไป เป็นการประกอบพิธีกรรมตามปกติซึ่งโดยมากมักจะมีผู้เดินทางมาขอให้ท่านสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้ที่วัด ซึ่งท่านจะเป็นคนดำเนินการสะเดาะเคราะห์ให้ด้วยตัวเอง และ (๒) แบบสะเดาะเคราะห์หลวง หรือการทำบุญสืบชะตาอายุ เป็นพิธีกรรมที่ค่อนข้างใหญ่ โดยรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมประเภทนี้จะทำที่บ้านหรือที่วัด ซึ่งเป็นสถานที่เจ้าภาพเป็นผู้กำหนด โดยมากจะเป็นพิธีกรรมที่มีขั้นตอนค่อนข้างซับซ้อนและมักจะเป็นการกระทำที่มุ่งถึงการสะเดาะเคราะห์และการสืบชะตาชีวิต โดยพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ทั้ง ๒ รูปแบบนั้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๑๑๕} สัมภาษณ์พระครูอภัสร์ธรรมคุณ อากศุสโร (หลวงปู่รอด) วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

(๑) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบธรรมดาทั่วไป

สำหรับการสะเดาะเคราะห์รูปแบบนี้เป็นการสะเดาะเคราะห์ตามธรรมดาทั่วไป เมื่อคนเกิดความรู้สึกไม่สบายใจอันเนื่องมาจากความเชื่อว่าคุณเองมีเคราะห์ไม่ว่าจะเป็นเคราะห์วัน คราะห์เดือน หรือเคราะห์ปี หรือว่ามีเหตุกลางร้ายต่าง ๆ ก็จะเดินทางมาที่วัดเพื่อให้ท่านทำการสะเดาะเคราะห์ให้ ในกรณีนี้ท่านพระครูอภิสิทธิ์ธรรมคุณ (หลวงพ่อรอด) ท่านจะกำหนดให้ผู้มาสะเดาะเคราะห์บูชา ชันครูก่อน พร้อมทั้งหากว่าผู้นั้นสามารถที่จะจัดแต่งเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการสะเดาะเคราะห์ ให้ถูกต้องตามหลักพิธีกรรมก็จะจัดหาบายศรีปากชามมาด้วยก็ได้ โดยเมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้วในการสะเดาะเคราะห์แบบนี้ท่านกำหนดว่าจะต้องมีชันครู หรืออุปกรณ์ในการสะเดาะเคราะห์ ดังต่อไปนี้

(๑) เทียนขี้ผึ้งน้ำหนัก ๑ บาท	๕ เล่ม
(๒) กรวยดอกไม้	๕ อัน
(๓) รูป	๕ ดอก
(๔) ผ้าขาวขนาด ๒.๕๐ เมตร	๑ ผืน
(๕) เงินบูชาครู	๒ บาท
(๖) บายศรีปากชาม	๑ คู่ (ถ้ามีก็ดี แต่ถ้าไม่มีก็ไม่เป็นไร)

เมื่อได้อุปกรณ์ครบตามที่ได้บูชาหรือจัดหาแล้ว ท่านก็จะให้ผู้ที่มาสะเดาะเคราะห์กล่าว คำบูชาพระรัตนตรัยเสียก่อนจากนั้นก็อาราธนาศีล รับศีล เมื่อรับศีลเสร็จท่านก็จะเริ่มเจริญพระพุทธมนต์ โดยพระปริตรหรือพระพุทธมนต์ที่ท่านจะนำมาสวดนั้นก็จะเป็นบทต่างๆไปที่ปรากฏใน ๘ ตำนาน ๑๒ ตำนาน ได้แก่บทดังต่อไปนี้

- สัมพุทธะ
- นะโม การะอัฏฐะกะ
- มงคลสูตร อเสวะนา จะ พาลานัง
- รัตนสูตร ยานีระ ภูตานี ฯลฯ
- ยังกิญจิ รัตนัง โลเก ฯลฯ
- คาถาโพธิบาท บุระพารีสัมมิง พระพุทธะคุณัง ฯลฯ
- มงคลจักรวาลใหญ่ สิริขิตี ฯลฯ
- ธรรมเนียมเมตตาสสูตร ฯลฯ
- ยันทุนนิมิตัง ฯลฯ
- บารมี ๑๐ ทศ

- อุณฺหิสววิชัย
- ธรรมจักรตั้งแต่ ภูมานัง เทวานัง ไปจนจบสวรรค์ ๖ ชั้น
- อิติปิโส
- สัพพาสีวิชชาตินัง
- บทพาหุง มหาการุณิกโก ไปจนจบชะยันโต^{๑๑๖}

ฯลฯ

ในบทสวดมนต์หรือพระปริตรที่ท่านนำมาใช้นี้โดยมากท่านจะเลือกเอาบทที่เห็นว่าง่าย และมีความหมาย และรวมถึงระยะเวลาและความหนักเบาของผู้ที่กำลังประสบเคราะห์กรรมที่ต้องการมาสะเดาะเคราะห์เคราะห์กับท่าน เมื่อท่านสวดพระปริตรเสร็จแล้วขั้นต่อไปที่จะต้องทำก็คือขั้นตอนของการให้ผู้สะเดาะเคราะห์เอาผ้าขาวคลุมศีรษะ แล้วท่านจะชักบังสุกุลเป็นสุกุลตายให้ด้วยการสวดคาถาว่า

นามะรูปร่าง อนิจจัง นามะรูปร่าง ทุกขัง นามะรูปร่าง อนัตตา ปัญจักขันธา รูปร่างขันโท เวทนา
 ขันโท สัญญาขันโท สังขารขันโท วิญญานขันโท อัสสะโส ปัสสะโส นิสสะโส พุทโท
 พรหมะจิตตัง ตะวัง ธัมโม พรหมะจิตตัง ตะวัง สังโฆ พรหมะจิตตัง ตะวัง

อะจิริง วะตะยัง กาโย ปะฐะวัง อะธิเสสสะติ

นุทโท อะเปตะวิญญาโน นิริตถังวะ กะลิงคะรัง

จากนั้นท่านก็จะดึงเอาผ้าคลุมศีรษะนั้นออกไป ซึ่งก็หมายความว่าท่านได้สะเดาะเคราะห์ที่ผู้ร่วมสะเดาะเคราะห์กำลังประสบอยู่นั้นออกไปเสียจากร่างกายและจะทำให้เขาประสบแต่ความสุข ความเจริญและมีกำลังใจ สบายใจที่ได้ทำการสะเดาะเคราะห์แล้ว เมื่อท่านบังสุกุลเป็นบังสุกุลตาย ให้เรียบร้อยจากนั้นท่านก็จะรดน้ำพระพุทธรูปมนต์ที่ได้จากการสวดพระปริตรให้ผู้ร่วมพิธี เมื่อดำเนินการดังกล่าวเสร็จแล้วก็ถือว่าเสร็จสิ้นพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์แบบทั่วไป ซึ่งเมื่อคิด คำนวณเวลาในการสะเดาะเคราะห์แบบนี้ นับตั้งแต่การเริ่มพิธีกรรมจนเสร็จสิ้นกระบวนการทั้งหมด ก็ใช้ระยะเวลาประมาณ ๔๕ นาที หรือหนึ่งชั่วโมง เสียค่าใช้จ่ายในการประกอบพิธีกรรมประเภทนี้ ไม่เกิน ๒๐๐ บาท

(๒) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหลวง หรือการทำบุญสืบชะตาชีวิต

ดังที่ได้กล่าวไว้เป็นเบื้องต้นแล้วว่า ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ประเภทที่ ๒ ก็คือการสะเดาะเคราะห์หลวงหรือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหรือการสะเดาะเคราะห์แบบสืบ

^{๑๑๖} รายละเอียดดูภาคผนวก ฉ. บทสวดมนต์ที่ใช้ในการสะเดาะเคราะห์, หน้า ๔๐๓-๔๑๔.

ชะตาชีวิตนี้ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่ค่อนข้างพิศดารและมีความซับซ้อนของพิธีกรรมค่อนข้างสูง โดยในการศึกษาการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหรือสืบชะตาอายุประเภทที่ ๒ นี้ผู้วิจัยได้ศึกษากรณีการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของคุณยายสมร เรียบร้อย อายุ ๖๕ ปี โดยจัดขึ้นที่บ้าน โศกกรม ตำบลจินแดก อำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีรายละเอียดของการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุประเภทที่ ๒ ดังต่อไปนี้

(๑) **ความเป็นมา** สำหรับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุประเภทที่ ๒ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ พระครูอาภัสร์ธรรมคุณ(หลวงปู่รอด) ได้จัดให้มีการสืบทอดขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น นี้ได้มีพัฒนาการมาจากเดิมที่มีฤกษ์สัดเป็นผู้ทำหน้าที่เป็นหมอสะเดาะเคราะห์ โดยเดิมที่มีคุณตาพร เรียบร้อย ซึ่งเป็นผู้ที่สึกมาจากพระแล้ว ได้ใช้ความรู้จากการศึกษาเล่าเรียนในสมัยเป็นพระนั้นมาประกอบพิธีกรรม ซึ่งก็เป็นที่ยอมรับของคนในหมู่บ้านในสมัยนั้นอยู่พอสมควร ซึ่งการสะเดาะเคราะห์ก็จะเป็นแบบที่มีความเชื่อผสมกันระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาพราหมณ์หรือความเชื่อท้องถิ่น^{๑๑๑} ตามคำบอกเล่าของพระครูอาภัสร์ธรรมคุณว่าเดิมทีการสะเดาะเคราะห์จะเป็นแบบต่างคนต่างทำใครรู้อย่างไรก็ทำกันอย่างนั้นถูกบ้างผิดบ้างก็ไม่มีใครแนะนำใครใครอยากทำแบบไหนก็ทำกันไปไม่มีระบบระเบียบที่ชัดเจนมากนัก ดังนั้น ในระยะหลังท่านจึงได้เป็นผู้รวบรวมความรู้เรื่องนี้และนำมาดำเนินการให้ถูกต้อง^{๑๑๒} ต่อมาเมื่อท่านพระครูอาภัสร์ธรรมคุณ ได้ศึกษาความรู้เรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ อย่างละเอียดแล้วท่านจึงได้เริ่มสอนความรู้นี้ให้กับพระภิกษุในวัดที่บวชอยู่ในยุคสมัยนั้น และเป็นผู้ที่สนใจก็คือ พระประสงค์ชัย กับพระดาว ภายหลังเมื่อพระภิกษุทั้งสองรูปลาสิกขาแล้วก็ได้นำความรู้นี้มาใช้ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับชาวบ้าน โดยการประกอบพิธีกรรมนั้นถ้าเป็นแบบทั่วไป หากชาวบ้านไม่เข้าไปหาหลวงปู่พระครูอาภัสร์ธรรมคุณที่วัดก็จะทำกับคุณประสงค์ชัย เรียบร้อย และคุณดาวลูกศิษย์ของท่าน แต่ถ้าใครต้องการที่จะให้ท่านประกอบพิธีกรรมให้ก็จะเข้าไปหาท่านที่วัด ซึ่งท่านก็จะเป็นผู้ดำเนินการทำให้ แต่ถ้าเป็นพิธีกรรมขนาดใหญ่หรือการสะเดาะเคราะห์หลวงทั้งหลวงปู่พระครูอาภัสร์ธรรมคุณและลูกศิษย์ ก็คือคุณประสงค์ชัย เรียบร้อย และคุณดาวก็จะทำร่วมกันโดยเป็นการแบ่งหน้าที่ในการดำเนินการไว้อย่างชัดเจน โดยด้านพิธีการ การจัดสถานที่และพิธีกรรมทางฆราวาส ฝ่ายลูกศิษย์จะเป็นผู้ดำเนินการ แต่ถ้าเป็นการจัดการในเรื่องของการสวดพระปริตรและการอธิษฐานจิตนั้นหลวงปู่พระครูอาภัสร์ธรรมคุณจะ

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ประสงค์ชัย เรียบร้อย วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์พระครูอาภัสร์ธรรมคุณ อาภัสสโร (หลวงปู่รอด) วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

เป็นผู้ดำเนินการ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเรียกรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์แบบนี้ว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์แบบผสม กล่าวคือเป็นการประกอบพิธีกรรมที่มีทั้งพระและฆราวาสทำงานร่วมกัน

จากการที่หลวงพ่พระครูอภัสร์ธรรมคุณได้ดำเนินการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ตามที่ท่านได้ศึกษาค้นคว้ามาทั้งหมดนั้น ท่านได้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์หลวงแบบนี้ให้แก่ชาวบ้านแล้วปรากฏว่ามีชาวบ้านหลายคนที่มีประการณ์ตรงที่เป็นผลจากการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์หลวงหรือการสืบทอดอายุนี้จนสามารถยืดอายุต่อไปได้ เพราะก่อนที่จะจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้ญาติ ๆ ได้เตรียมโรงศพไว้รอแล้ว ซึ่งกรณีดังกล่าวสามารถที่จะศึกษาได้จากกรณีของคุณตาเย็น เรียบร้อย อายุ ๘๐ ปี โดยท่านได้เล่าประสบการณ์ชีวิตจากการได้สะเดาะเคราะห์ต่ออายุหลวงที่ท่านดำเนินการ โดยหลวงพ่พระครูอภัสร์ธรรมคุณและลูกศิษย์ว่า

“ผมเคยเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ครั้งนี้มาแล้วถึง ๓ ครั้ง ครั้งล่าสุดทำเมื่อตอนอายุได้ ๗๗ ปี เนื่องจากตอนนั้นผมป่วยเป็นโรคกระเพาะอาหารแม้เข้ารักษาอาการที่โรงพยาบาลรวมแพทย์ จังหวัดสุรินทร์ แต่อาการก็ไม่ดีขึ้นเพราะอาการช่วงนั้นทรุดหนักมาก หายใจก็ไม่สะดวกญาติพี่น้องผมเขาคงพากันคิดว่าผมคงจะไม่รอดแน่นอน เลยปรึกษามหาว่าถ้าพ่อจะตายก็ขอให้ไปตายที่บ้าน หมอก็เข้าใจและอนุญาตให้พาผมกลับมารักษาหรือมารอดความตายที่บ้านได้ ผมรู้สึกในตัวผมเองคงทำบุญมาแค่นี้คงตายแน่ ๆ ผมคิดแบบนั้นจริง ๆ สำหรับญาติ ๆ ผมเมื่อพาผมกลับมาบ้านแล้วก็คิดว่าไม่รอดจึงพากันไปซื้อโลงมารอเผื่อว่าผมจะตายแล้วจะได้ไม่ต้องชื้อลำบาก แต่ก็มีญาติผมบางคนแนะนำว่าทำไมถึงไม่ไปปรึกษาหลวงพ่ทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้ผม ซึ่งตอนนั้นหลายคนก็ได้สติเพราะคงคิดว่านั้นคงเป็นทางรอดสุดท้ายของผมคือการไปพึ่งพระ เมื่อตกลงกันแล้วทุกคนก็ไปปรึกษาหลวงพ่รอด (พระครูอภัสร์ธรรมคุณ) ที่วัดโคกกรมท่านก็แนะนำว่าให้จัดพิธีสะเดาะเคราะห์หลวงให้ โดยที่ท่านจะมาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมให้เอง จากนั้นบรรดาญาติ ๆ ที่คาดหวังกันว่าผมจะตายแน่ ๆ จึงได้พากันจัดงานขึ้น โดยเจ้าพิธีกรรมที่เป็นผู้จัดแต่งสถานที่และงานรวมถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ นั่นก็คือ คุณประสงค์ชัย เรียบร้อยซึ่งเป็นหลานผมเอง โดยเมื่อทำพิธีกรรมครั้งนั้นเสร็จอาการป่วยผมก็เริ่มทุเลาอย่างน่าอัศจรรย์ ผมสามารถลุกยืนทานข้าวได้สบาย ความกังวลที่ว่าผมจะตายก็เลยหมดไป ที่สุดผมก็สามารถมีชีวิตอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้ ผมเชื่ออย่างล้านเปอร์เซ็นต์เลยว่าการสะเดาะเคราะห์หลวงโดยท่าน

พระครูอภัสร์ธรรมคุณกับลูกศิษย์นี้สามารถช่วยเหลือหรือต่ออายุให้กับผมได้ เพราะ โลงที่เขาซื้อมาให้ผมถึงตอนนี้ผมก็ยังไม่มีโอกาสได้ใช้เลย”^{๑๐๘}

นอกจากนั้น ก็ยังมี คุณตาทอง เทพสิริ อายุ ๖๗ ปี เป็นคนลาวลูกเขยเขมร ท่านได้เล่าว่า “มาอยู่ที่หมู่บ้านโคกกรมหลายสิบปีแล้ว และได้เห็นประสบการณ์จากการสะเดาะเคราะห์ หลวงโดยท่านพระครูพระครูอภัสร์ธรรมคุณ กับลูกศิษย์นั้นให้ผลจริง ผมเคยเห็นกับตาในกรณีของแม่ยายผม (ปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว) ครั้งหนึ่งท่านป่วยหนักมากจนผมและญาติ ๆ พิจารณาเห็นว่ายังไม่รอดจึงพากัน ไปหาเตรียมโลงมาไว้ให้ เพราะไม่ต้องลำบากที่จะไปจัดหาสถานที่ที่ท่านตายไปแล้ว แต่ก็เป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ที่ตอนนั้นคุณประสงค์ชัย เรียบร้อยก็ได้เข้ามาบอกว่าไม่ลองจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ให้ท่านก่อนหรือ ผมเองก็เชื่อว่าบารมีหลวงปู่จะสามารถช่วยได้ จึงได้จัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้ ก็เป็นไปตามคาดแม่ยายผมฟื้นตัวจากไข้ได้ไม่เกินหนึ่งอาทิตย์ และหายจากอาการป่วยอย่างน่าอัศจรรย์ ผมจึงมีความเชื่อมั่นว่าพิธีกรรมนี้ ทำโดยคนกลุ่มนี้สามารถที่จะต่ออายุให้กับชาวบ้านได้ร้อยเปอร์เซ็นต์”^{๑๐๙}

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่า ความเชื่อและรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณถือว่ามีที่มาจากการศึกษาเรื่องราวของประเพณีและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของบรรพบุรุษของชาวบ้าน โคกกรมมาแล้วนำมาปรับประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และปัจจุบันนั้นพิธีกรรมตามความเชื่อนี้ก็ยังเป็นที่พึ่งของผู้คนในหมู่บ้านและชุมชนนั้นอยู่ และไม่เฉพาะชุมชนบ้านโคกกรม อำเภอพนมดงรักเท่านั้นที่มีความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ตามพิธีกรรมของท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณ แต่ยังมีผู้คน ชุมชน อีกเป็นจำนวนมากที่ได้อาราธนาท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณไปประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ณ วัดหรือบ้านของผู้ที่มีความประสงค์ทั้งภายในจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียงอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระครูอภัสร์ธรรมคุณในประเภทที่ ๒ นี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อของผู้คนเป็นจำนวนมาก

(๒) สถานที่ประกอบพิธีกรรม สำหรับสถานที่ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ หลวงของพระครูอภัสร์ธรรมคุณนี้โดยมากจะจัดขึ้นในสถานที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

^{๑๐๘} สัมภาษณ์คุณตาเย็น เรียบร้อย วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์คุณตาทอง เทพสิริ วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

(๑) ภายในบริเวณบ้านของเจ้าภาพ ซึ่งในบ้านจะต้องเป็นบ้านที่มีพื้นที่พอสมควรที่จะสามารถตั้งปะรำพิธีในการประกอบพิธีกรรมได้ หรือหากบ้านไหนที่ไม่มีพื้นที่นอกบ้าน แต่มีพื้นที่ใช้สอยบ้านเพียงพอก็สามารถที่จะใช้พื้นที่ภายในบ้านในการประกอบพิธีกรรมนี้ได้ ซึ่งก็สุดแท้แต่ความพึงพอใจของเจ้าภาพ แต่ที่เป็นที่นิยมกันก็จะทำปะรำพิธีนอกตัวบ้านเพราะจะได้มีความสะดวกในการต้อนรับแขกและปึกธงทิวต่าง ๆ ได้ ซึ่งการจัดในสถานที่ดังกล่าวนี้จะเป็นการจัดเป็นการเฉพาะของคนในครอบครัวที่จะทำพิธีนี้ให้กับบิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่^{๑๑๑}

(๒) วัดหรือสถานที่ราชการ หรือเอกชนที่มีพื้นที่เพียงพอ สำหรับอีกสถานที่หนึ่งของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็คือ วัดหรือสถานที่ราชการหรือเอกชนที่มีพื้นที่สามารถที่จะจัดพิธีกรรมนี้ได้ตามความต้องการของหน่วยงานรัฐหรือเอกชน หรือแม้แต่วัดได้ ทางท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณพร้อมลูกศิษย์ก็สามารถที่จะเดินทางไปจัดงานดังกล่าวให้ได้

(๓) รูปแบบของสถานที่ สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องพิจารณาก็คือรูปแบบหรือผังของสถานที่ที่จะจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหลวงตามวิธีการของท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณและลูกศิษย์ ซึ่งถือว่าเป็นแผนงานหรือรูปแบบของผังที่สามารถนำมาพิจารณาถึงกรอบแนวคิด-ความเชื่อและการประกอบพิธีกรรมได้ โดยแผนผังของปะรำพิธีหรือมณฑลพิธีก็มีดังต่อไปนี้

(๔) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ สำหรับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหลวงนี้ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่ดังนั้นจึงต้องมีอุปกรณ์ที่จะต้องนำมาใช้ประกอบพิธีจำนวนมาก โดยวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมมีดังต่อไปนี้

ก.หมวดภายในปะรำพิธีส่วนใน จะให้อุปกรณ์ที่จะต้องมียู่ภายในดังนี้

- (๑) บายสีปากชาม ๔ อัน ๒ คู่ เป็นบายสี ๕ ชั้น
- (๒) หมากคู่ ๔ อัน
- (๓) ข้าวสารตวงเท่าอายุ
- (๔) น้ำตวงเท่าอายุ
- (๕) ทรายตวงเท่าอายุ
- (๖) เทียนอายุมีไส้เท่าอายุ
- (๗) น้ำมันมะพร้าว
- (๘) บายศรี ๒ ถาด

^{๑๑๑} ดูภาคผนวก ก. หน้า ๑๗๖.

- (๕) ข้าวขวัญพร้อมด้วยด้ายมงคล
- (๑๐) ธงธานี ๑๐๐ อัน
- (๑๑) หญ้าคา ๑๐๐ ต้น
- (๑๒) ใบพลู ๑๐๐ ใบ
- (๑๓) ดอกไม้รูปเทียน ๑๐๐ ชุด
- (๑๔) ผ้าไตร บาตร ดาลปัตร (สำหรับใช้ชักผ้ามหาบังสุกุล)
- (๑๕) ผ้าไหม ๑ ผืน ผ้าขาว ๕ ผืน
- (๑๖) เทียนกรรมฐาน ๑ ชุด

ข. หมวครอบปะรำพิธี

สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้รอบปะรำพิธีก็จะมีอุปกรณ์ที่สำคัญจะต้องนำมาใช้ดังนี้

- (๑) ธงอัฐฐทิศ หรือธง ๘ ทิศ
- (๒) บัดพลีพระภูมิ (๓ เหลี่ยม) จำนวน ๘ อัน ปักไว้ข้าง ๆ เสาธงอัฐฐทิศ
- (๓) หมากพลู จำนวน ๕ กู่ ๑๐ อัน
- (๔) ดอกไม้รูปเทียน ๑๖ กู่
- (๕) โคมไฟ ๘ ตัว

(๖) ธงเขี่ยมาร เป็นธงพระอุปคุต ที่เชื่อกันว่าพระอุปคุตนั้นเป็นลูกชายของพระพุทธเจ้า เป็นผู้มีฤทธิ์สามารถปราบพญามารได้ ดังนั้น ในการทำกุศลใดๆ เพื่อป้องกันไม่ให้มารเข้ามาทำลายมณฑลพิธีจะต้องมีธงพระอุปคุตปักกันกางไว้ทั้ง ๘ ทิศ เมื่อพญามารมาพบก็จะไม่กล้าเข้ามาทำอันตรายได้ โดยธงนี้จะปักเอาไว้รอบ ๆ มณฑลพิธี^{๑๒}

ก. หมวดศาลเจ้ากรุงพาลี สำหรับศาลเจ้ากรุงพาลีนี้ถือว่าเป็นความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ โดยชาวสุรินทรโบราณเชื่อว่าเจ้ากรุงพาลีเป็นผู้ปกปักรักษาพื้นที่ หรือพื้นดินถิ่นฐานต่าง ๆ การที่มนุษย์จะใช้พื้นที่ใดทำการกุศลหรือสร้างบ้านแปงเมืองก็ต้องขอพื้นที่จากเจ้ากรุงพาลีนี้เสียก่อนทุกครั้งเพราะถือว่าเจ้ากรุงพาลีนี้เป็นพระภูมิเจ้า ที่ดังนั้น การทำบุญสะเดาะเคราะห์ใหญ่ก่อนที่จะทำอะไรก็ต้องบูชาเจ้ากรุงพาลีก่อนเสมอ ซึ่งตามตำราบังก๊อกของเขมรโบราณได้อธิบายเอาไว้ว่า

“สิทธิการิยะ กาลครั้งนั้น พระพุทธกระชาเราทั้งปวง มีพระบ้นฑูรแก่เทพยดาทั้งหลายเป็นสักขีพยาน พระพุทธองค์จึงได้ทรงขับไล่กรุงพาลี ให้ออกไปยังป่าหิมพาน เจ้ากรุงพาลีใช้พระภูมิ มาขอพื้นที่ออกไปด้วย พระพุทธมีบ้นฑูลเปิดให้กรุงพาลี ว่า ถ้าผู้ใด

^{๑๒} คูภาคผนวก ข. แสดงภาพอุปกรณ์ในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหน้า ๓๔๔.

ก่อนพระเจดีย์ ปลุกพระศรีรัตนมหาโพธิ์ ปลุกพัทธสีมาสร้างพระวิหาร บวชพระภิกษุ สามเณร ขุดบ่อขุดสระน้ำ ทุกอย่างทั้งปวงนี้ก็ดี ถ้ามิได้เปิดข้าวрудข้าวแดง ก็ยังมีได้ ประโยชน์เลย ถ้าผู้ใด ได้บูชา เจ้ากรุงพาลีขึ้นโดยบุญกุศลผลจากคนทั้งปวง นั้นจักเกิด สวัสดิมงคลอันประเสริฐยิ่งนักแล

สำหรับการบูชา นั้น แม่ผู้เป็นสงฆ์กราบไหว้องค์พระพุทธรูปหากจะกระทำการงาน ทุกสิ่งก็ตาม ให้บูชากรุงพาลีด้วยแลฯ ถ้าข้างแรมให้หงาย (เพ) ถ้าข้างขึ้นคว่ำเป่เกิด แล้วให้ขุดหลุมลึกประมาณ ๑ คืบ ลีเหลียมจัตุรัส แล้วให้สวดบูชากระยาเสวย โดยพระ คาถาดังต่อไปนี้ “ โอม มันทมุดะ จ นูรพาเย อะตะนะเย จ เรวโต ทักขิณ พุทโร ” แล้วจึงอัญเชิญกรุงพาลี จึงอัญเชิญกรุงพาลีมาจะกระทำการงานใด ๆ ก็ตาม ให้บูชา กรุงพาลี ข้างขึ้นให้หงายเป่ ข้างแรมให้คว่ำเป่ ให้สวดบูชากระยาเสวย โดยสวดพระคาถา ว่า “ ปัททะ มุดะ โรจะปุรพาเย อะตะนะเยจะ เทวตาทักขิณกัสสะโป พุทโร ” แล้วจึง อัญเชิญกรุงพาลี หลานพระธรณี แล้วแลอนักมาเอากระยาเสวย อันข้าบูชาเทียนรูป ชาวลา จึงอัญเชิญกรุงพาลี จึงอนักมานำเอาข้าวข้าวสาร งาถั่ว กระแจะจวงจันทน์น้ำมัน หอม สุคันธพิโครด้วย อันข้าภูได้บูชากระยาเสวยอนักแล้วแล^{๑๑๑}

สำหรับการจัดวางศาลเจ้ากรุงพาลีนั้นตามหลักฐานในคัมภีร์โบราณได้ระบุเอาไว้ว่าในเดือนเมษายน กรุงพาลีหันหน้าไปทิศอีสาน ถ้าจะบูชาให้หันหลังไปทิศทักษิณ แล้วนำกระยาบูชา ในเดือนพฤษภาคม กรุงพาลีประทับนั่ง หันหน้าไปยังทิศนิรดิย์ จักบูชาให้หันทางไปยังทิศอุดร แล้วจึงทำการบูชา ในเดือนเจ็ดกรุงพาลีหันหน้าไปทิศปัจจิม จักบูชาหันหลังไปยังทิศบูรพา แล้ว ทำกาบูชา ในเดือน ๘ กรุงพาลีหันหน้าไปยังทิศพายัพ ถ้าบูชาหันหน้าไปทิศทักษิณ ในเดือน ๘ กรุงพาลีหันหน้าไปทั้ง ๘ ทิศ บูชาให้หันหน้าไปยังทิศหรดีย์ ในเดือน ๙ กรุงพาลี กรุงพาลีหัน ศิริษะไปทิศบูรพา บูชาให้หันหน้าไปทิศบูรพา ในเดือน ๑๐ กรุงพาลีหันศิริษะไปทิศอาคเนย์ ถ้า บูชาให้หันหน้าไปยังทิศอุดร จึงยกกระยาบูชาแล ในเดือน ๑๑ กรุงพาลีหันศิริษะไปทิศอีสาน หัน หน้าไปยังทิศทักษิณ ถ้าบูชาให้หันหน้าไปยังทิศนิรดิย์ และในเดือน ๑๒ กรุงพาลีหันศิริษะไป ทิศอีสาน ถ้าบูชาหันหน้าไปทิศนิรดิย์ แล้วจึงทำการบูชา^{๑๑๒} เมื่อทำได้เช่นนี้ความเป็นสุขสวัสดิ์จะมี แก่ผู้ทำการงานหรือประกอบพิธีกรรมและสามารถประกอบกิจอันเป็นมงคลได้โดยตลอด

^{๑๑๑} บุญเรื่อง คัมภีร์ พระคัมภีร์บังกัปกรณ์, หน้า ๓๕.

^{๑๑๒} ตัมภาน์ประสงค์ชัย เรียบร้อย วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

จ.หมวดศาลเพียงตา ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหลวงนั้นทางทิศตะวันออกจะมีการตั้งศาลเพียงตาไว้ โดยในจุดที่เป็นศาลเพียงตานี้จะต้องมีอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมดังนี้

(๑) เจดีย์ทราย มีไว้เพื่อเป็นเครื่องถวายเจ้ากรรมนายเวรกุศลที่เกิดขึ้นจะได้ปีดเป่าไม่ให้เจ้ากรรมนายเวรมาเอาชีวิตผู้ที่มีเคราะห์หรือต้องการสืบชะตาอายุ เพราะถ้าเจ้ากรรมนายเวรจะมาเอาชีวิตเจ้าชะตาจะต้องนับทรายให้ครบจำนวนครบทุกเม็ดเสียก่อน

(๒) พานกรู

(๓) ใบพลู ๑๖ ใบ

(๔) หมาก ๔ ลูก

(๕) ดอกไม้ ๕ ดอก รูป ๕ เทียน ๕

(๖) ผ้าขาว ๑ ผืน

(๗) หมากคู่ หรือสลารธรรม ๑ คู่

(๘) เงินบูชาครูจำนวน ๖ สิ่ง

(๙) บายศรีปากชาม ๑ คู่

(๑๐) กรทง ๘ ห้องหรือที่เรียกกันว่า บัดพลีเทวดา ๑ อัน

(๑๑) ร่ม,หมอน ผ้าขาว อย่างละผืน โดยที่ร่มจะกางเหนือศาลเพียงตา

การจัดทิศทางของศาลเพียงตานี้จะจัดวางของทุกสิ่งให้หันหน้าไปทางปะรำพิธี และมีคาถาถวายศาลเพียงตาว่า “ อิมัง ปะการัง เจดียง อธิษฐามิ อิมัง ปะการัง ราชา อธิษฐามิ...ทุติยัมปี... ตะติยัมปี...”

อนึ่ง ในการจัดปะรำพิธีบริเวณที่จะใช้เป็นมณฑลพิธีสำหรับการชักผ้าบังสุกุลนั้นจะต้องทำเป็นรูป ๔ เหลี่ยม มีประตูทางเข้า ๔ ทิศ เอรราชวัตรมาถันเป็นห้องใช้กล้วย(ทั้งหวี) อ้อยมาประดับตามเสา โดยมีบายสี ๕ ชั้น ๔ ต้นวางอยู่ทั้ง ๔ มุม พร้อมกับวางสระอโนดาตในมุมทั้ง ๔ ด้วย และในการจัดสถานที่หลังจากที่ได้ทำการจัดเตรียมพื้นที่แล้ว จะต้องดำเนินการจัดวางสิ่งของตามจุดต่างๆที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจุดที่จะวางอุปกรณ์แต่ละจุดนั้นเราสามารถที่จะพิจารณาได้จากแผนผังดังต่อไปนี้

(๕) ขั้นตอนในการดำเนินการ

ในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหลวงของพระครูอภัสร์ธรรมคุณ และลูกศิษย์จะให้ระยะเวลาทั้งหมด ๒ วัน เช่น ในการลงพื้นที่ศึกษากรณีการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของคุณยายสมร เรียบร้อยขอพบว่ามีผู้วิจัยนั้นกำหนดการจะเริ่มตั้งแต่วันที่ ๒๘ มกราคม ไปจนถึงขั้นตอนทุกอย่าง ในวันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๔ โดยมีกำหนดการที่สำคัญดังต่อไปนี้

วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๔

-ในช่วงเช้ามีการจัดสถานที่ปะรำพิธี และเตรียมอุปกรณ์ต่างๆในการประกอบพิธีกรรม

-ช่วงบ่ายเวลาประมาณ ๑๔.๐๐น. มีพิธีกรรมการอาบน้ำให้คุณยายสมร เรียบร้อย เพื่อเป็นการชำระร่างกายให้สะอาดโดยบรรดาลูกหลานที่เป็นเจ้าภาพจะเป็นผู้อาบน้ำให้เป็นการอวดออกถึงความกตัญญูกตเวทีของบุตรหลาน

-เวลา ๑๖.๐๐ น. โดยประมาณคุณประสพชัย เรียบร้อยในฐานะเป็นเจ้าพิธีกรรมได้นำชาวบ้าน และเจ้าภาพประกอบพิธีบูชาศาลเจ้ากรุงพาลีเพื่อเป็นการขอใช้พื้นที่ในการจัดงานบริเวณด้านข้างของปะรำพิธี

วันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๔

-เวลา ๗.๐๐น. ประกอบพิธีแห่อัญชลีบริวารที่จะถวายพระสงฆ์หรือ โดยเฉพาะพระครูอภัสร์ธรรมคุณผู้จะมาประกอบพิธีกรรมในช่วงดึกเข้าสู่ปะรำพิธี

-เวลา ๑๑.๐๐น. ประกอบพิธีถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสามเณรที่มาร่วมงาน

-เวลา ๑๓.๐๐น. พระสงฆ์นักเทศน์ที่นิมนต์มาเทศน์จำนวน ๒ รูปขึ้นสู่ธรรมมาสน์เทศนาสองธรรมมาสน์ฉลองศรีราชาของเจ้าภาพและคุณยายสมร เรียบร้อย ซึ่งโดยมากจะเทศเป็นภาษาเขมรท้องถิ่น

-เวลา ๑๕.๐๐น. พระสงฆ์จำนวน ๕ รูป เจริญพระพุทธมนต์

-เวลา ๒๐-๒๑.๐๐น. พระครูอภัสร์ธรรมคุณ(หลวงพ่อรอด) ได้เดินทางมาเพื่อประกอบพิธีอธิฐานจิตและชักผ้าบังสุกุล โดยพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ของพระครูอภัสร์ธรรมคุณในตอนนี้จะเริ่มด้วยการให้คุณยายสมร เรียบร้อยขึ้นไปนอนคว่ำหน้าบนแคร่พิธีกรรมซึ่งเป็นแคร่ประธานที่ปูด้วยผ้าขาวและมีอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมครบ จากนั้นพระสงฆ์ ๓ รูปจะไปยืนตรงประตู ๓ ทิศ พร้อมกับจับชายผ้าขาวที่คลุมร่างของคุณยายสมร เรียบร้อยไว้รอท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณมาถึง เมื่อท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณมาถึงแล้วท่านก็จะเดินตรงมาที่ประตูด้านทิศเหนือจากนั้นท่านจะขึ้นอธิษฐานจิตกลับตามทำสมาธิเพ่งไปยังร่างคุณยายสมร เรียบร้อยที่กำลัง

นอนอยู่ โดยท่านจะยืนอธิษฐานอยู่ประมาณ ๑๕-๒๐ นาที จากนั้นเมื่อท่านลืมตาขึ้นก็จะเดินเข้าประตูพร้อมกับจับชายผ้าขาวและสวดมาติกาบังสุกุลเป็นบังสุกุลตายให้กับคุณยายพร้อมกับพระภิกษุอีก ๔ รูปที่ประจำอยู่ในแต่ละประตูนั้น เสร็จจากนั้น ท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณก็จะเดินมารับกองอัฐบริวารที่เจ้าภาพเตรียมไว้และให้พร จากนั้นก็จะประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้กับคุณยายและแขกที่มาร่วมงานก็เป็นอันเสร็จพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ จากนั้นท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณก็จะเดินทางกลับวัด จากนั้นคุณประสงค์ชัย เรียบร้อยก็จะนำคณะเจ้าภาพประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญให้กับคุณยายสมร เรียบร้อย และเสร็จจากนั้นก็ประกอบพิธีกรรมการกวนข้าวมธุปายาส ซึ่งในตอนดึกคุณประสงค์ชัย เรียบร้อยเจ้าพิธีก็จะทำการนับข้าวสาร นับทราย และดวงน้ำที่เตรียมหรือนับไว้นั้นว่าจะได้จำนวนที่เกินหรือว่าขาด หากได้เกินถือว่าอายุยืน แต่หากได้ขาดก็แสดงว่าอายุไม่ยืน เป็นต้น แต่โดยมากผลการนับจะได้เกินเกือบทุกครั้ง

-เวลา ๒๓.๐๐ น.เป็นต้นไปมีหมอลำเขมร หรือเจียงมาลำลองศรัทธาเจ้าภาพจนสว่าง

วันที่ ๓๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๔

-เวลา ๐๗.๐๐ น. เจ้าภาพและชาวบ้านที่มาร่วมงานจะร่วมกันทำบุญตักบาตรแด่พระสงฆ์และถวายภัตตาหารเช้า พร้อมกับการประกอบพิธีกรรมถวายข้าวมธุปายาสแก่พระสงฆ์พระสงฆ์อนุโมทนา เป็นเสร็จพิธี

(๖) จุดมุ่งหมายของการจัดพิธีกรรมนี้ สำหรับจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์หลวงตามแนวคิดความเชื่อของท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณนี้ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีจุดมุ่งหมายอยู่หลายประการ ซึ่งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสังเกตการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวพบว่าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์หลวงตามแนวคิดความเชื่อของท่านพระครูอภัสร์ธรรมคุณมีจุดมุ่งหมายสำคัญดังต่อไปนี้

(๑) เพื่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ตามความเชื่อของชาวบ้านที่เชื่อว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ทำโดยพระสงฆ์ถือว่าเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลกับตนเอง และเชื่อว่าการจัดพิธีกรรมเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความสบายใจและความสุข ดังนั้น จุดมุ่งหมายอันแรกของพิธีกรรมนี้คือเพื่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของตนเองหรือของคนที่คุณเองรักและเคารพ

(๒) เพื่อการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการ คือ การให้ทาน ด้วยการนิมนต์พระสงฆ์มารับทานที่บ้าน การรักษาศีลคือการสำรวมจิตใจตั้งใจมั่นสมาทานศีลที่ได้รับในวันงาน และการเจริญภาวนา ในขณะที่มีการฟังเทศน์ก็ดี หรือการตั้งใจเพื่อรับฟังการสวดสะเดาะเคราะห์ก็ดี

ล้วนนำมาซึ่งการเจริญสติภาวนาได้ ซึ่งการทำบุญด้วยการรักษาศีลและเจริญภาวนานี้ถือได้ว่าเป็นจุดหมายสำคัญของการประกอบพิธีกรรมนี้

(๓) เพื่อการสร้างความสามัคคี จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยพบว่ากรณีที่มิใคร่สักคนในหมู่บ้านจัดพิธีกรรมนี้ขึ้นบรรดาชาวบ้านในหมู่บ้านก็จะมาช่วยงานกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างสามัคคีได้อีกประการหนึ่ง

(๔) เพื่อการสร้างความสมานฉันท์ในครอบครัว การประกอบพิธีกรรมดังกล่าวทำให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งเนื่องจากเป็นการร่วมมือกันจัดงานนี้เพื่อผู้ที่ตนรักและเคารพ เป็นต้น

๓.๕.๓ กรณีพระครูพัฒนสารคุณ(หลวงปู่สอ)

พระครูพัฒนสารคุณ ฉายา คมภีรปญโญ หรือที่ชาวบ้านรู้จักกันในชื่อของ หลวงปู่สอ ปัจจุบันท่านทำอายุ ๗๖ พรรษา ๕๖ วิชยฐานะนักธรรมชั้นตรี วัด สัทธาธรรม์ ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง เป็นเจ้าอาวาสวัดสัทธาธรรม์ และเป็นทีปรีक्षाเจ้าคณะอำเภोजอมพระ เดิมชื่อสอ นามสกุล งามสะอาด เกิดวันจันทร์ ที่ ๓ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ แรม ๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะเส็ง บิดาชื่อนายทำ งามสะอาด มารดาชื่อนางสา งามสะอาด บ้านเลขที่ ๒๕ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์

ท่านได้บรรพชา เมื่อวันอังคาร ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๓ ปีกุน วันที่ ๑๐ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๑ วัดสัทธาธรรม์ ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีพระครูศรีสัทธาธรรม์ วัดสัทธาธรรม์ (บ้านขาม) ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์เป็นพระอุปัชฌาย์ ต่อมาเมื่อมีอายุครบท่านก็ได้อุปสมบท เมื่อวันอังคาร วันที่ ๒ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ แรม ๖ ค่ำ เดือน ๕ ปีชวด วัดสัทธาธรรม์ ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีพระครูศรีสัทธาธรรม์ วัดสัทธาธรรม์ ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์เป็นพระอุปัชฌาย์ และมีพระวัง อินทวุโส วัดสัทธาธรรม์ ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์เป็นพระกรรมวาจารย์ ในด้านการศึกษาก่อนการบรรพชาท่านสอบได้ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ จากโรงเรียนประชาบาล ๑ ขามศึกษาคาร ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ต่อมาเมื่อบรรพชาเป็นสามเณรแล้วก็สอบได้นักธรรมชั้นตรี สำนักศาสนศึกษา วัดสัทธาธรรม์ ตำบลบุแกรง อำเภोजอมพระ สำนักเรียนคณะ จังหวัดสุรินทร์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑

ในเรื่องของการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ของพระครูพัฒนสารคุณ(หลวงปู่สอ)นั้นท่านได้เล่าว่า

เป็นการสืบทอดมาจากครูอาจารย์ในอดีต เดิมที่ไม่ได้ตั้งใจที่จะทำการสะเดาะเคราะห์แต่เมื่อเป็นความประสงค์ของอาจารย์ในอดีตที่ได้มอบหมายให้เป็นผู้สืบทอดความรู้เรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับประชาชนที่มีความเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือ ในฐานะที่ท่านเป็นพระท่านแล้วว่าอาจารย์สอนว่าต้องช่วยเหลือชาวบ้าน การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นถือว่าการช่วยเหลือสังคมอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะการให้กำลังใจและสร้างขวัญและกำลังใจให้กับประชาชนที่กำลังประสบกับปัญหาเคราะห์กรรมที่ไม่อาจจะละเลยหรือปล่อยให้ผ่านไปได้ เขาเดือดร้อนมาหาเราจะไม่ช่วยเหลือไม่ได้^{๑๑๕}

ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของท่านพระครูพัฒนสารคุณ (หลวงปู่สอ) ท่านบอกว่า ท่านไม่ได้กำหนดพิธีการพิธีกรรมมากนักเพราะถือว่า เขาเดือดร้อนมาบางทีไม่ได้เตรียมการมา พระสงฆ์เองเมื่อเขามาแล้วก็ต้องจัดเตรียมให้ โดยสิ่งที่จัดเตรียมให้จะต้องมีสิ่งที่ต้องเตรียมได้แก่ ขันช ๕ คือรูป เทียน และดอกไม้บูชาพระ ส่วนผ้าขาวไม่ได้เตรียมมาก็ไม่เป็นไร เพราะถือว่าหากไม่เตรียมมาท่านก็จะเตรียมให้ แลเมื่อเตรียมการสิ่งของที่ต้องการแล้วท่านก็จะมีขั้นตอนการดำเนินการสะเดาะเคราะห์ดังต่อไปนี้

(๑) ให้ผู้ที่มาสะเดาะเคราะห์อาราธนาศีล ๕ และรับศีล ๕ จากท่านก่อน

(๒) จากนั้น ท่านก็จะเริ่มพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์โดยการสวดพระปริตร โดยบทสวดจะนำมาจากตำราของพระพุทธศาสนา คือจากเจ็ดตำนานและสิบสองตำนาน เพราะถือว่าพระพุทธมนต์หรือพระปริตรเป็นมนต์หรือเป็นมงคลสูงสุดไม่มีคาถาใดที่จะมาเทียบเคียงเทียมเท่ากับคาถาหรือมนต์ของพระพุทธเจ้าของเราได้เลย ดังนั้น การสวดพระปริตรที่จะก่อให้เกิดผลท่านจึงสวดพระปริตรของพระพุทธเจ้าโดยบทที่นำมาสวดในขณะที่ทำการสะเดาะเคราะห์นั้นก็คือ

-สัมพุทธะ

-นะโม การะอัญจะกะ

-มงคลสูตร อเสวะนา จะ พาลานัง

-รัตนสูตร ยานีระ ภูตานิ ฯลฯ

-ยังกัญจิ รัตนัง โลเก ฯลฯ

-คาถาโพธิบาท บุระพารัสมีง พระพุทธะคุณัง ฯลฯ

-มงคลจักรวาลใหญ่ สิริธิตี ฯลฯ

^{๑๑๕} สัมภาษณ์พระครูพัฒนสารคุณ (สอ) วัดสังฆารามณ์บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ วันที่ ๒๕

- กรณียะเมตตาสูตร ฯลฯ
- ยันทุนนิมิต্ত ฯลฯ
- บารมี ๑๐ ทศ
- โพชฌงค์ปริตร
- อุณหิสวิชัย
- อติปิโส
- สัพพาสีวิชชาตินัง
- บทพาหุง มหาการุณิกโก ไปจนจบชะยันโต^{๑๑๖}

ฯลฯ

ซึ่งบทสวดพระปริตรเหล่านี้ท่านจะเลือกสวดให้กับผู้มาสะเดาะเคราะห์แต่ละครั้ง โดยท่านเห็นว่า จะสวดยาวหรือสั้น ไม่สำคัญ แต่ที่สำคัญก็คือสมาธิจะต้องแน่วแน่นในการสวดไม่สักว่าแต่สวดโดยไม่มีสมาธิเพราะฤทธิ์หรือความสำเร็จ จะมีได้ก็ด้วยสมาธิเท่านั้น หากผู้สวดมีสมาธิดีก็จะมีพลังบทสวดก็จะเข้มขลังสะเดาะเคราะห์ได้ผล แต่หากว่า ผู้สวดไม่มีสมาธิแล้วสวดนานเท่าไรก็ไม่ มีประโยชน์

เมื่อสวดพระปริตรจบแล้ว ท่านก็จะทำพิธีบังสุกุลเป็นบังสุกุลตายให้กับผู้มาสะเดาะเคราะห์ จากนั้นก็จะรดน้ำมนต์ให้ ในขณะที่ทำน้ำพระพุทธรมนต์ท่านแล้วว่า จะต้องทำจิตให้เป็นสมาธิแล้ว สวดพระพุทธรมนต์บทโพชฌงค์ปริตร สวดเบาๆแต่จิตต้องเป็นสมาธิแล้วเพ่งจิตไปที่น้ำในขัน น้ำมนต์แล้วตั้งใจสวดไปน้ำมนต์ก็จะมีพลังมีความศักดิ์สิทธิ์ จากนั้นเมื่อสวดมนต์และอธิษฐานจิต แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็จะรดน้ำมนต์โดยสวดพระพุทธรมนต์บทพาหุง มหาการุณิกโก ไปจนจบบทชะยันโต และกวันตุสัพพะมังคะลัง เสร็จจากนั้นก็รับเครื่องไทยธรรมและให้พรแก่ผู้มาสะเดาะเคราะห์ ก็เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับการสวดสะเดาะเคราะห์ท่านพระครูพัฒนสารคุณ(หลวงปู่สอ)ได้ให้คำแนะนำว่า ไม่ต้องสวดเยอะเพราะสวดเยอะมากไปจิตจะไม่สงบให้เลือกสวดเฉพาะบทที่จำเป็นและสลับบทอื่น ๆ สวดท่านกล่าวว่า หลวงพ่อพวน หลวงพ่อรอดก็ใช้มนต์บทสวดนี้เหมือนกัน เพราะการสวดพระปริตรจะศักดิ์สิทธิ์หรือไม่ก็อยู่ที่ผู้สวดว่า จะมีสมาธิหรือไม่เท่านั้น เพราะถ้าผู้สวดมีสมาธิผู้รับ การสะเดาะเคราะห์ก็จะมีผลคือเคราะห์กรรมหายไปจากชีวิตได้

^{๑๑๖} ราชละเอียดคุณภาคนวก ภาคผนวก ฉ.บทสวดมนต์ที่ใช้ในการสะเดาะเคราะห์, หน้า ๔๐๓-๔๑๔.

จากการกล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับกรณีการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะจากการศึกษากรณีศึกษาของจังหวัดสุรินทร์ ทั้ง ๓ กรณีคือ (๑) กรณีของพระพิมลพัฒนาทร(พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน อ.เมือง จ.สุรินทร์ (๒) กรณีของพระครูอภัสร์ธรรมคุณ (บุญรอด วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ และ (๓) กรณีของพระครูพัฒนสารคุณ (สอ) วัดสังฆารมณีย์บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ จะพบว่า เป็นกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่เป็นบทบาทของพระสงฆ์ เนื่องจากปัจจุบันพระสงฆ์ในเขตจังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์ โดยเฉพาะพระภิกษุที่เป็นที่เคารพศรัทธาของผู้คนและเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องของภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุถือว่าเป็นผู้ที่ได้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งเดิมทีพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ถือได้ว่าเป็นบทบาทของคฤหัสถ์ผู้มีความรู้ในทางพระพุทธศาสนาและคติความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์จะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม แต่ปัจจุบันนี้เนื่องจากบทบาทของคฤหัสถ์ในสายตาของชาวบ้านนั้นเปลี่ยนไป กล่าวคือประชาชนโดยทั่วไปจะศรัทธาพระสงฆ์และรู้สึกรู้สีกว่าการที่ได้ทำพิธีกรรมกับพระสงฆ์จะเป็นการดีกว่าการประกอบพิธีกรรมกับคฤหัสถ์ โดยเฉพาะในแง่ของความคิดที่พระสงฆ์จะต้องมีศีลมากกว่าคฤหัสถ์ และการสวดคาถาหรือพระปริตรย่อมมีพลังมากกว่าชาวบ้านด้วยตนเอง ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีบทบาทในการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมนี้มากกว่า

นอกจากนั้นแล้ว ความเชื่อของชาวสุรินทร์ยังมีว่าพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชนมากกว่า การจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์แม้จะมีคนมีข้อครหาว่าพระมาทำพิธีกรรมดูจะไม่เหมาะสมแต่แท้จริงแล้วก็ไม่มีความเหมาะสมมากกว่าพระเพราะพระท่านมีศีลมากกว่า ดังนั้น การสะเดาะเคราะห์แต่ละครั้งของชาวจังหวัดสุรินทร์จึงนิยมที่จะสะเดาะเคราะห์กับพระสงฆ์มากกว่าคฤหัสถ์เพราะเห็นว่า เป็นการดีที่ได้เข้าวัดและทำบุญกับพระนั่นเอง

บทที่ ๔

วิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์

๔.๑ วิเคราะห์กำเนิดและพัฒนาการของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

ก่อนที่จะก้าวไปสู่การทำความเข้าใจในเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์ในประเด็นอื่นๆ ผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะต้องพิจารณาถึงประเด็นเรื่องความเป็นมาของความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จังหวัดสุรินทร์เสียก่อนว่า แท้จริงแล้วความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จ.สุรินทร์มีพัฒนาการมาอย่างไร ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดพบว่าความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จ.สุรินทร์มีพัฒนาการมาตามลำดับ ดังนี้

๔.๑.๑ มีพัฒนาการมาจากความเชื่อพื้นบ้านโบราณ เนื่องจากชาวสุรินทร์โดยมากเป็นชาวเขมรที่เดิมทีจะอาศัยอยู่ในเขตป่าดง ซึ่งเรามักได้ยินคำเรียกชื่อของชาวเขมรไม่ว่าจะเป็นเขมรดำหรือเขมรสูงก็ตามว่า เป็นเขมรป่าดง เหตุเพราะชาวเขมร-ส่วยในอดีตจะอาศัยอยู่ตามป่าเขา เพราะเขตประเทศกัมพูชาและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ของประเทศไทยถือว่าเป็นเขตพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรป่าไม้เป็นจำนวนมาก ดังนั้น เมื่อคนต่างถิ่นผ่านมาเห็นการเป็นอยู่ของผู้คนในบริเวณนี้จึงมักเรียกชื่อตามสถานที่อยู่ว่า “เขมรป่าดง” และเพราะการอาศัยป่าดงนี้เองเป็นเหตุให้ชาวเขมร-ส่วยต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการเอาตัวรอดด้วยวิชาบางประการ ได้แก่ วิชาเวทย์มนต์ คาถาอาคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิชาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และเป็นความเชื่อประเภทวิญญูณานิยมคือเห็นว่า สรรพสิ่งนั้นมีวิญญูณครองและหากมนุษย์มีวิชาที่คิดก็สามารถที่จะบังคับหรือควบคุมดวงวิญญูณที่มีอยู่นั้นให้เป็นไปในอำนาจได้ โดยเฉพาะหากเป็นความเชื่อท้องถิ่นโบราณของชาวเขมร-ส่วยก็คือความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพบูชาผีบรรพบุรุษที่ต้องมีการประกอบพิธีกรรมบดพลีบวงสรวงเป็นประจำทุก ๆ ปีทั้งนี้ก็เพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้ที่เป็นลูกหลานนอกจากนั้นแล้ว ยังมีความเชื่อที่ถือว่าเป็นความเชื่อหลักของชาวเขมร-ส่วยในยุคโบราณก็คือความเชื่อเรื่องคาถาอาคม เวทย์มนต์ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะคาถาอาคมประเภทป้องกันตัวและทำร้ายผู้อื่น เช่น การเสกตะปูเข้าท้อง การเสกหนังควายเข้าท้องผู้อื่น เป็นต้น หรือคาถาเกี่ยวกับเมตตามหานิยม เส่นห้ำยาแผล ซึ่งเป็นวิชาที่มีการใช้กันมากในสมัยโบราณ รวมไปถึงยาสั่งและเครื่องรางของขลังอื่น ๆ อีกมากมาย

ในอดีตนักรบชาวขอม-เขมร-ส่วยมักจะได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอในเรื่องของความเป็นผู้มีวิชาอาคมแก่กล้าเมื่อเวลาออกศึกมักจะได้รับความเกรงขามจากศัตรูอยู่เสมอโดยเฉพาะการออกรบกับทัพหลวงในกรุงเทพฯ แม่ทัพนายกองจะให้ความไว้วางใจกับนักรบสุรินทร์เป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นผู้ที่มีวิชาอาคมแก่กล้าสามารถรู้หลักของการเล่นและป้องกันคุณไสยให้กับแม่ทัพนายกองได้ ดังนั้น นักรบสุรินทร์จึงเป็นผู้ที่ได้รับเกียรติในการรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับแม่ทัพนายกองอยู่เสมอ แม้ว่าในปัจจุบันนี้ความเชื่อและการสืบทอดคาถาอาคมเหล่านี้จะเลือนหายไปแล้วก็ตาม ความเด่นดังหรือความมีชื่อเสียงในด้านนี้ก็มักจะมีผู้กล่าวถึงกันอยู่เสมอ^๑

นอกจากความเชื่อในเรื่องคาถาอาคมแล้วสิ่งที่ถือว่าเป็นความเชื่อโบราณอีกอย่างหนึ่งที่ชาวเขมรยึดถือกันก็คือความเชื่อเรื่องเคล็ด เรื่อง โโชค หรือลางสังหรณ์บางอย่างที่อาจจะนำไปสู่การเกิดเหตุเภทภัยต่าง ๆ ได้ หรือความเชื่อเรื่องภูตผีปิศาจต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้คนในดินแดนเขมรต่ำหรือเขมรป่าดงจะมีความเชื่ออยู่มาก และแม้ปัจจุบันก็จะยังคงสืบทอดความเชื่อเหล่านี้มาโดยตลอด ดังจะปรากฏในรูปของการบูชาผีบรรพบุรุษในครัวเรือน การบูชาศาลพระภูมิ หรือการทรงเจ้าเข้าผีหรือการฟ้อนรำบูชาผีเจ้าที่หรือผีประจำเมืองหรือผีที่จัดว่าเป็นของรักษาหรือผีบรรพบุรุษอยู่เป็นประจำ โดยความเชื่อประเภทนี้ชาวเขมร-ส่วยถือว่าเป็นความเชื่อหลัก และเมื่อมีเหตุเภทภัยต่าง ๆ บรรดาหมอผีก็จะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการแก้ไขหรือปัดรังควาญให้เหตุการณ์เหล่านั้นสงบลง

นอกจากนั้นในพื้นที่ จังหวัดสุรินทร์ยังมีความเชื่อที่ถือว่าการสืบทอดมาจากสมัยโบราณก็คือความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์พื้นบ้าน วิชาการดูดวงดาว หรือการทำนายทายทักเกี่ยวกับเหตุการณ์ในชีวิตรอบปีและความเชื่อดังกล่าวนี้นำไปสู่การประกอบพิธีกรรมเพื่อหาทางแก้ไข ซึ่งเราเรียกพิธีกรรมดังกล่าวว่าการสะเดาะเคราะห์นั่นเอง

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จังหวัดสุรินทร์ในอดีตมีพัฒนาการมาจากความเชื่อในศาสนาโบราณของคนท้องถิ่น ทั้งในส่วนที่เป็นความเชื่อเรื่องคาถาอาคม และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์อื่น ๆ รวมถึงความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเป็นอย่างมาก

๔.๑.๒ มีพัฒนาการมาจากอิทธิพลศาสนาพราหมณ์ หากพิจารณาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และพื้นที่ของจังหวัดสุรินทร์ ก็จะพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จังหวัดสุรินทร์มีพัฒนาการมาจากอิทธิพลความเชื่อในศาสนาพราหมณ์

^๑ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ วัฒนธรรม พัฒนาการ,ประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาจังหวัดสุรินทร์ (กรุงเทพฯ:คุรุสภาลาดพร้าว ๒๕๔๒) หน้า๑๕๘-๑๖๐.

เนื่องจากในอดีตพื้นที่ จังหวัดสุรินทร์และ จังหวัดใกล้เคียงได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของกัมพูชา หรือเขมรที่มีศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ โดยศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีความเชื่ออยู่ที่ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกล้วนถูกสร้างมาจากพระเจ้าคือพระพรหม เป็นผู้สร้างกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร จากร่างกายของพระองค์ และถือว่าพระพรหมเป็นผู้ที่จะสามารถให้โทษกับ ผู้คนในโลกที่พระองค์สร้างขึ้นได้ และประการสำคัญชาวศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเชื่อว่าเหตุการณ์ หรือสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนเป็นสิ่งที่เป็นไปตามอำนาจการลิขิตของพระพรหม ซึ่งเมื่อนุษย์ประสบ เหตุไม่ดีไม่งามก็จึงพากันเชื่อว่าเหตุการณ์เหล่านั้นมาจากการอำนาจของพระพรหมและวิธีการที่จะ ออกจากเหตุเภทภัยที่ไม่ดีไม่งามนั้น ได้ก็ด้วยการประกอบพิธีกรรมบูชาบวงสรวง บัดพลีด้วย การ บูชาขัญ ซึ่งการกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการปิดเป่า หรือการสะเดาะเคราะห์ให้กับตนเองและสังคม โดยที่การบูชาขัญ เป็นพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ซึ่งปรากฏเด่นชัดกว่าลัทธิศาสนาอื่น ๆ การบูชา ขัญนั้นมิมีมาตั้งแต่สมัยเริ่มมีมนุษยชาติ ถือเป็นสัญชาตญาณดั้งเดิมที่ฝังรากลึกลงในธรรมชาติของ มนุษย์^๒ เป็นพิธีกรรมการเช่นสรวงด้วยวิธีฆ่าคนหรือสัตว์เป็นเครื่องบูชา^๓ การบูชาขัญในสมัย โบราณ ได้ถูกถ่ายทอดกันมาเรื่อย ๆ เป็นประเพณีนิยมสืบเนื่องกันมาช้านาน มนุษย์บูชาขัญ เพราะมี ความเชื่อว่า เทพเจ้าคือผู้คลันดาลภัยพิบัติ รวมทั้งความสุขให้แก่มนุษย์ได้ และความเชื่อที่ว่าเมื่อ ตายไปแล้วก็จะได้ไปอยู่ร่วมกับเทพเจ้า จึงเชื่อและเลือกทำพิธีบูชาขัญเพื่อให้เทพเจ้าเกิดความพึง พอใจ คลันดาลทุกสิ่งให้ตามที่ตนปรารถนา อันเนื่องมาจากธรรมชาติของมนุษย์คือความกลัวภัย ซึ่งเกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ตนไม่รู้ เช่น ฝนตก ฟ้าร้อง แผ่นดินไหว น้ำท่วม เป็นต้น ซึ่ง เมื่อพิจารณาโดยรูปศัพท์ คำว่า การบูชาขัญ (บูชา+ขัญ) มีความหมายต่างกัน ดังนี้

คำว่า บูชา หมายถึง แสดงความเคารพบุคคลหรือสิ่งทีนับถือด้วยเครื่องสักการะ มี ดอกไม้ รูป เทียน เช่น บูชาพระ บูชาเทวดา บูชาไฟ ยกย่องเทิดทูนด้วยความนับถือหรือเลื่อมใสใน ความรู้ความสามารถ เช่น บูชาวีรบุรุษ บูชาความรู้ บูชาฝีมือ ส่วนคำว่า ขัญ หมายถึง การเช่น การ บูชา การเช่นสรวงชนิดหนึ่งของพราหมณ์^๔ เมื่อใช้ในภาษาไทยนิยมเรียกรวมกันว่า การบูชาขัญ ได้แก่ การบูชาของพราหมณ์อย่างหนึ่ง การเช่นสรวงด้วยวิธีฆ่าคนหรือสัตว์เป็นเครื่องบูชา^๕ ดังนั้น

^๒ SGF. Brandon, *A Dictionary of Comparative Religion*, (Great Britain London & Prescott, n.d.), p. ๕๔๕.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒*, หน้า ๔๘๔.

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๖๕.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๔.

การบูชาขัญ หมายถึง การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่คนเคารพนับถือ เช่นเทพเจ้าหรือผีต่าง ๆ โดยการเช่นสรวง บวงสรวง อ้อนวอน เพื่อหวังพึ่งพาอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่คนเคารพนับถือนั้น ให้มาบันดาลผลที่ตนต้องการ

การบูชาขัญส่วนใหญ่มักใช้ไฟประกอบในพิธีการบูชา จึงเรียกว่า การบูชาไฟ ซึ่งถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ หากทำให้ถูกต้องตามหลักการจริงๆย่อมสามารถที่จะทำให้เทพเจ้าอำนวยผลในสิ่งที่ปรารถนาได้ การบูชาขัญจึงมีสำคัญอย่างยิ่งที่ได้รับการสืบทอดมาแต่โบราณ มนุษย์ได้ยึดถือปฏิบัติรักษาสืบทอดกันมาโดยมีคติว่า พระประชาบดีเป็นเทพเจ้าผู้สร้างสัตว์โลกทั้งหลาย จึงได้ทรงบำเพ็ญตบะและได้ประทานให้กำเนิดเทพอัคนีออกจากพระโอษฐ์ของพระองค์ เพราะเหตุที่เทพอัคนีเกิดจากพระโอษฐ์นั้น เทพอัคนีจึงเป็นเทพเสวยอาหารและเป็นเทพองค์แรกที่ประชาบดีสร้างขึ้นจึงได้นามว่า อัคนี^๖

หากมองย้อนกลับไปในช่วงก่อนที่ชาวอารยันเข้ามาครองอินเดีย ลัทธิการนับถือธรรมชาติเป็นลัทธิแรกที่มีมนุษย์ได้นับถือกันมา เมื่อมาถึงยุคชาวอารยันปกครองอินเดีย นอกจากจะเคารพนับถือธรรมชาติและเทพเจ้าต่าง ๆ แล้วชาวอารยันยังเคารพนับถือและบูชาวิญญาณของบรรพบุรุษเช่นเดียวกับเทพด้วย เพราะเห็นว่ามนุษย์และสัตว์ที่ตายไปนั้นก็เพียงแต่ร่างกาย (Body) ส่วนวิญญาณ (Soul) นั้นยังคงสภาพอยู่ และยังมี การบริโภคอาหารเช่นเดียวกับมนุษย์ ฉะนั้น จึงมีการบวงสรวงและเช่นวิญญาณ และชาวอารยันยังมีความเชื่อถือต่อไปอีกว่า วิญญาณเหล่านั้น มีภพอยู่เบื้องบน การที่จะส่งเครื่องบูชาให้ไปถึงวิญญาณเหล่านั้นได้ ก็ด้วยการเผาไฟบูชาขัญให้ควันไฟลอยขึ้นไป จึงทำให้มีลัทธิการบูชาขัญเกิดขึ้น^๗ แท้จริงแล้ว คนพื้นเมืองเดิมของอินเดียเชื่อว่าจะใช้ไฟบูชาขัญเท่านั้น การบูชาโลกธาตุ ๔ คือ ดิน น้ำ ลม และ ไฟ รวมทั้งต้นไม้ใหญ่และภูเขา^๘ เป็นต้น ก็มีมาเป็นเวลานานแล้ว เพราะสิ่งเหล่านี้ คนในสมัยโบราณมีความเชื่อว่ามีวิญญาณหรือมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ ซึ่งสามารถให้ทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ได้

^๖ สุทธร ฌ รังษี, **ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ**, (กรุงเทพฯมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๒๐-๒๑.

^๗ พระอุตรกณนการ (ชวินทร์ สระคำ), **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๘-๑๑.

^๘ สุทธร ฌ รังษี, **ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ**. หน้า ๑๒.

ในช่วงแรก การบูชาัญตู่เทพเจ้าของชาวอินเดียไม่มีอะไรที่พิสดารมากนักกล่าวคือ ทำกันง่าย ๆ คือเอาอาหารวางลงให้เทวดาลงมาเสวยกับพื้นดินเปล่า ๆ เท่านั้น^๙ และเป็นที่สังเกตว่า การบูชาัญตู่ “เริ่มต้นจากการบูชาธรรมชาติรูปแบบง่าย ภายในครอบครัว จากนั้นมาเป็นพิธีกรรมที่ต้องทำในชุมชน และเป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่เพิ่มความประณีตสลับซับซ้อน เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และดูขลังยิ่งขึ้น”^{๑๐}

สังคมอินเดียในสมัยโบราณยังมีความนิยมในเรื่องของการฆ่าสัตว์บูชาัญตู่กันอยู่มาก เพราะมีความเชื่อกันว่า การใช้สัตว์บูชาัญตู่เป็นพิธีกรรมที่ดีจะทำให้พระเจ้าหรือเทพเจ้าพอใจ จะได้ไม่ทำให้เกิดภัยพิบัติหรือบันดาลให้เกิดความสุข ได้สิ่งของที่ขอสมปรารถนาแก่ผู้ที่ทำการบูชาและผู้บูชายังจะได้พ้นจากบาปกรรมทั้งหมดที่เคยทำมา ดังนั้น จึงนิยมนำสัตว์ต่าง ๆ มาถวายต่อหน้าพระพักต์เทวรูป แล้วฆ่าสัตว์เพื่อใช้เลือดมาเป็นเครื่องสังเวยเทพเจ้าดังกล่าว สัตว์ที่นิยมในการบูชาัญตู่ได้แก่แพะ แกะ ม้า เป็นต้น^{๑๑}

นอกจากนั้น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูยังถือว่าเป็นเจ้าตำรับของศาสตร์ที่เรียกว่า “โหรา” เพราะศาสตร์นี้มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์หลักของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือพระเวท โดยผู้ที่ศึกษาพระเวทนั้นย่อมจะต้องศึกษาวิชาโหราศาสตร์หรือวิชาการดูดวงดูดาว ทักษะ ลัทธิ ชะตาชีวิต และหาวิธีการในการแก้ไขปัญหอันเกิดมาจากอิทธิพลของดวงดาวนั้นด้วย โดยคัมภีร์ที่ชาวอินเดียผู้นับถือศาสนาพราหมณ์จะต้องเรียนทั้งหมดมีถึง ๑๘ ศาสตร์ ซึ่งในสมัยพุทธกาลมีพราหมณ์ได้กราบทูลพระพุทธองค์ถึงความรู้เรื่องศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีการเล่าเรียนกันในสมัยพุทธกาล ซึ่งถือว่าเป็นหลักสูตรที่จะต้องมีการศึกษากันอย่างเข้มไว้ในทีมนิกายว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม พราหมณ์ในโลกนี้เป็นผู้มีชาติกำเนิดดีทั้งฝ่ายบิดาและฝ่ายมารดา ถือปฏิบัติธนวิบุลย์ดีตลอดเจ็ดชั่ว บรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านตำหนิได้เพราะอ้างถึงชาติตระกูล เป็นผู้คงแก่เรียน ทรงจำนตร์ รู้จบไตรเพท พร้อมทั้งนิฆมนทุกศาสตร์ เกฏุกศาสตร์

^๙ ส. พลายน้อย, (นามแฝง) เทวนิยาย, (กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๑๕), หน้า ๗.

^{๑๐} พระมหามานพ เจือจันทร์. “การบูชาัญตู่ในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐, หน้า ๑๐.

^{๑๑} มาณพ นักการเรียน, พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๖), หน้า ๖๒-๖๔.

อักษรศาสตร์ และประวัติศาสตร์ เข้าใจตัวบทและไวยากรณ์ ชำนาญโลกยาศาสตร์ และ
ลักษณะมหาบุรุษ^{๑๒}

ซึ่งแสดงให้เห็นว่าศาสนาพราหมณ์นั้นถือว่าเป็นเจ้าตำรับของวิชาโหราศาสตร์ และเมื่อ
ศาสนาพราหมณ์ได้เผยแพร่ไป ณ ดินแดนใดก็ตามดินแดนนั้นจะต้องได้รับอิทธิพลของศาสตร์และ
ความรู้เรื่องโหราศาสตร์รวมถึงคาถาอาคมที่จำเป็นเอาไว้ด้วย และเมื่อศาสนาพราหมณ์ได้เผยแพร่มา
ที่ดินแดนเขมรก็ได้นำมาเอาวิทยาการเหล่านี้มาเผยแพร่ด้วย ซึ่งความรู้เรื่องดวงชะตา โโชคเคราะห์
เหล่านี้ถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ขัดแย้งกับความเชื่อท้องถิ่นของคนโบราณอยู่แล้ว ซ้ำยังเป็นความรู้ที่ผู้คน
ทั่วไปต้องการเพราะความรู้เรื่องโหราศาสตร์และไสยศาสตร์ถือว่าเป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดอำนาจ
และการยอมรับรวมถึงเป็นความรู้ที่เป็นเสน่ห์ของคนที่เกี่ยวข้องชาญเนื่องจากสามารถนำเอาความรู้

---

^{๑๒} ที.ที.(ไทย)๕/๒๕๖/๘๘. และสำหรับข้อมูลเรื่องศาสตร์ทั้ง ๑๘ สาขานั้นมีปรากฏในคัมภีร์มิลินท
ปัญหา ดังนี้

- (๑) สุตศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องการรู้จักภาษาสัตว์ว่าดีหรือร้าย
- (๒) สมมติศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องกำเนิดภูเขาดินไม้
- (๓) สังขศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องตัวเลขและการคำนวณ
- (๔) โยคศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องการช่าง
- (๕) นิติศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องกฎระเบียบของสังคม
- (๖) วิเสสิกศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องการค้าขาย
- (๗) คณิตศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องพลศึกษา
- (๘) คัมภีร์ศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องดนตรี
- (๙) ตินิกศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องการแพทย์
- (๑๐) จตุเพทศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องการยิงธนู
- (๑๑) ปุราณศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องโบราณคดี
- (๑๒) อติศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องประวัติศาสตร์
- (๑๓) โยคศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องดูดาว
- (๑๔) มายาศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องการแสดงมายา(กล)
- (๑๕) เหตุศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องหลักการและเหตุผล
- (๑๖) มนต์ศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องภูมิประเทศ
- (๑๗) ยุทธศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องการทำสงคราม(๑๘) นันทศาสตร์ ว่าด้วยเรื่องภาษาและการแต่งบทกวี

มิลินทปัญหา. (บาลี) ๔/๔.

เหล่านี้ไปช่วยแก้ไขปัญหาคือคนโดยทั่วไปทั้งในเชิงจิตวิทยาและเชิงสังคมได้ และเมื่ออาณาจักรเขมรได้ขยายตัวมาสู่ภาคอีสานของไทยคือจากสุรินทร์เรื่อยไปจนถึงสกลนคร หรือสุโขทัย ก็ทำให้ความเชื่อเรื่องโชคเคราะห์ตามหลักโหราศาสตร์นี้ได้เผยแผ่ไปสู่ดินแดนนั้นด้วย และที่สุดก็พัฒนาการมาเป็นรูปแบบของความเชื่อเรื่องโชคเคราะห์ การแก้โชคแก้เคราะห์ผ่านทางพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งศาสนาพราหมณ์ถือว่ามโหฬารต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่ได้รับเอาความเชื่อดังกล่าวมาปฏิบัติเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอิทธิพลต่อความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่เดิมที่จะมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม และที่สำคัญเหตุผลหนึ่งที่แสดงถึงความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุว่ามาจากศาสนาพราหมณ์ก็คือเรื่องของกาลาอาคมที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยศาสนาพราหมณ์เชื่อว่ากาลาอาคมสามารถที่จะ “ ถอน ” สิ่งไม่ดีต่าง ๆ ออกจากร่างกายและจิตใจของมนุษย์ได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นคุณไสยหรือว่าจะเป็นเคราะห์ร้าย กาลาอาคมที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถที่จะถอนออกหรือขจัดปัดเป่าให้หายไปจากร่างกายและจิตใจของเราได้ ซึ่งความเชื่อเช่นนี้เป็นเหตุให้มีการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเมื่อคราวที่เกิดกลางร้ายหรือเคราะห์ไม่ดีกับตนเอง โดยพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเป็นผู้ร้ายมนต์หรือสวดมนต์เพื่อขับไล่เคราะห์หรือเสนียดจัญไรต่าง ๆ ให้ออกไปจากตนเองหรือผู้ที่ประสบเคราะห์นั้นได้ และนั่นก็คือว่าเป็นสาเหตุสำคัญของความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่หนึ่งของอิทธิพลของอาณาจักรเขมรโบราณ

๔.๑.๓ มีพัฒนาการมาจากอิทธิพลของพระพุทธศาสนา

จากการที่ได้กล่าวมาเราจะพบว่าชาวจังหวัดสุรินทร์ได้ตกอยู่ในอำนาจและอิทธิพลของขอมหรือเขมรมาจนถึงสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ซึ่งถือว่าเป็นช่วงที่อาณาจักรเขมรเริ่มเสื่อมอำนาจลงและหมดสิ้นอำนาจอย่างเด็ดขาดในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เมื่ออาณาจักรสุโขทัยเรืองอำนาจขึ้นมาแทน และเมื่อสุโขทัยเสื่อมอำนาจอาณาจักรอยุธยาที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาแทนที่สุโขทัยแต่ในสมัยอยุธยาได้มีการยกทัพไปตีอาณาจักรกัมพูชาจนแตกและได้ขนย้ายผู้คนและความรู้ต่างๆ มาที่อยุธยาเป็นเหตุให้อยุธาได้รับอิทธิพลของเขมรทั้งในด้านความเชื่อศาสนา และการเมืองการปกครองมาปรับใช้เกือบทุกอย่าง รวมถึงความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ตามคติของศาสนาพราหมณ์ก็ได้เข้ามาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์แบบพุทธในระบือนี้อันหนึ่ง หากจะกล่าวถึงพื้นที่ในเขต จังหวัดสุรินทร์ ภายหลังจากที่หลุดพ้นจากอำนาจของขอมแล้วได้อยู่ภายใต้การปกครองของราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นอาณาจักรที่นับถือพระพุทธศาสนาที่ได้รับเอาอิทธิพลความเชื่อของพระพุทธศาสนาเข้ามาปฏิบัติแทนที่ศาสนาพราหมณ์ตามแบบอย่างของขอม โดยได้มีการปรับเปลี่ยนความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจากเดิมที่ปฏิบัติตามความเชื่อของ

ศาสนาพราหมณ์มาเป็นความเชื่อแบบพุทธ โดยหลักฐานการที่ชาวจังหวัดสุรินทร์มีความเชื่อแบบพุทธก็คือ ความเชื่อเรื่องกรรม ซึ่งเห็นว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนใครทำกรรมใดไว้ก็จะต้องได้รับผลกรรมนั้น และชีวิตมนุษย์ล้วนเป็นสิ่งที่จะต้องเป็นไปตามกรรม แม้โชคเคราะห์ทั้งหลายก็เป็นเรื่องที่เกิดจากกรรม ดังปรากฏในพระพุทธรูปว่า

บุคคลในโลกนี้....เป็นผู้เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ด้วยฝ่ามือข้าง ด้วยก้อนหินข้าง ด้วยท่อนไม้ข้าง ด้วยศาสตราข้าง เพราะกรรมนั้นที่เขาให้บริบูรณ์ ยึดมั่นไว้อย่างนั้น.... หลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใด ๆ เขาก็จะเป็นผู้มีโรคมามาก ... มาณพ การที่บุคคลเป็นผู้เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ด้วยฝ่ามือข้าง....นี่เป็นปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความมีโรคมามาก^{๑๓}

เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น^{๑๔}

บุคคลทำกรรมใด ทางกาย ทางวาจา ทางใจ กรรมนั้นแลเป็นสมบัติของเขา ทั้งเขาจะนำกรรมนั้นไปได้ อนึ่ง กรรมนั้นย่อมติดตามเขาไป จุจเงาติดตามตัวไป ลั้นนั้น^{๑๕}

จะเห็นได้ว่าคำว่า กรรม ก็คือ การกระทำ (ที่ประกอบด้วยเจตนา) ทั้งทางกาย วาจา และใจ หรือที่เรียกว่ากายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม หากทำ ดี พุทธิ คิทธิ เรียกว่า “กุศลกรรม” หากทำไม่ดี พุทธิไม่ดี คิทธิไม่ดี เรียกว่า “อกุศลกรรม” (สำหรับการกระทำ ที่เป็นกลาง ๆ บอกไม่ได้ว่าดีหรือชั่ว เช่น การเดินชนกันโดยไม่เจตนา การง่วงนอน เป็นต้น เรียกว่า “อภัยกตกรรม”) ซึ่งกรรมหรือการทำดีและไม่ดีนี้เองที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ โดยกรรมที่ทำให้ไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ ได้โดยจะมีทั้งกรรมที่ก่อให้เกิดในทุกคติภูมิ เช่น

^{๑๓} ม. อุ. (ไทย) ๑๔/๒๕๑/๓๕๑.

^{๑๔} ม. อุ. (ไทย) ๑๔/๒๕๕/๓๕๐, อจ. ทสก. (ไทย) ๒๔/๔๘/๑๐๔.

^{๑๕} ส. ศ. (ไทย) ๑๕/๑๓๑/๑๖๐.

๑. ฆ่าสัตว์	๒. ลักทรัพย์
๓. ประพฤติผิดในกาม	๔. กล่าวคำเท็จ
๕. พุดต่อเสียด	๖. พุดคำ หยาบ
๗. พุดเพื่อเจ้อ	๘. มีความโลภมาก คือ เฟ่งเล็งทรัพย์สมบัติ ของผู้อื่น เพื่อจะได้มาเป็นของตน
๙. มีจิตผูกพยาบาท	๑๐. มีความเห็นผิด (มิจฉาทิฎฐิ)

และ กรรมที่ทำ ให้ไปเกิดในสุคติ โดยที่สัตว์ทั้งหลายจะไปเกิดในสุคติ (กำเนิดใน
มนุษย์และเทวดา) เพราะประพฤติกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ^{๑๖}คือ

๑. เว้นจากการฆ่าสัตว์	๒. เว้นจากการ ลักทรัพย์
๓. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม	๔. เว้นจากการกล่าวคำเท็จ
๕. เว้นจากการพุดต่อเสียด	๖. เว้นจากการพุดคำ หยาบ
๗. เว้นจากการพุดเพื่อเจ้อ	๘. เว้นจากการมีความโลภมาก คือ เฟ่งเล็ง ทรัพย์สมบัติของผู้อื่น เพื่อจะได้มาเป็น ของตน
๙. เว้นจากการมีจิตผูกพยาบาท	๑๐. มีความเห็นถูก (สัมมาทิฎฐิ)

อนึ่ง เราจะพบว่า พระพุทธศาสนาไม่เห็นด้วยการบูชาัญตามคติของพราหมณ์เพราะ
เห็นว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุด้วยการทำร้ายผู้อื่นถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ และเป็นการ
เบียดเบียนผู้อื่น โดยพราหมณ์กำหนดว่า การบูชาัญที่ทำให้เทพเจ้าพึงใจมากที่สุดก็มีอยู่ ๕
ประการเรียกว่า มหาัญ ๕ ประการ ได้แก่ อัศวเมธ คือการฆ่าม้าบูชาัญ ปุริสมธ คือการฆ่าคนบูชา
ัญ สัมมาปาสะ คือการทำบ่วงแล้วขว้างไม้ลอดบ่วง ไม้ตกที่ไหน ทำการบูชาัญที่นั่น วาชเปยยะ
คือการดื่มเพื่อเพิ่มพลังหรือเพื่อชัยชนะ นิรัคคพะ คือัญไม่มีลิ้มหรือกลอน คือทั่วไปไม่มีจิตค้น
จำกัด การฆ่าทุกอย่างบูชาัญ อนึ่ง มหาัญ ๕ ประการนี้ เดิมทีเดียวเป็นหลักสงเคราะห์ที่สิ่งงาม แต่
พราหมณ์สมัยต่อมาได้ดัดแปลงเป็นการบูชาัญเพื่อผลประโยชน์คือลาภสักการะของตน^{๑๗} ดัง

^{๑๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๐-๔๔๖; อง. ติก. (ไทย) ๒๐/๕๕๘.

^{๑๗} คูรายละเอียดยใน ต.ศ.อ. (บาลี) ๑/๑๒๐/๑๓๘-๑๓๙.

ปรากฏในกรณีการทำหายของพระเจ้าปเสนทิโกศลโดยการรับสั่งให้จับโคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวผู้ ๕๐๐ ตัว ลูกโคตัวเมีย ๕๐๐ ตัว แพะ ๕๐๐ ตัว และแกะ ๕๐๐ ตัว ไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชายัญ พวกข้าราชการบริพาร ผู้เป็นทาส คนใช้หรือกรรมกร เหล่านั้นเมื่อถูกอาชญาคุกคาม ถูกภัยคุกคาม ร้องไห้ อ้อนวอนอยู่^{๑๔} ซึ่งการกระทำดังกล่าวพระพุทธรองค์ทรงปฏิเสธเพราะถือว่าเป็นการทำลายชีวิตของสัตว์ผู้ที่มีความต้องการที่จะมีชีวิตอยู่เหมือนกับคนทั่วไป แต่อย่างไรก็ตามแนวทางในการปฏิเสธพิธีกรรมความเชื่อของพราหมณ์นั้นพระองค์ก็ทรงยอมรับว่าไม่ได้ทำการปฏิเสธทั้งหมด เป็นแต่การปฏิเสธเฉพาะพิธีกรรมที่ขัดแย้งต่อความดีเท่านั้น ดังปรากฏในพระพุทธรพจน์ที่ว่า

พราหมณ์ เราไม่ได้สรรเสริญยัญไม่ได้ดิเคียนยัญไปเสียทั้งหมด เราไม่ได้สรรเสริญยัญที่มีการฆ่าโค ฆ่าแพะ ฆ่าแกะ ฆ่าไก่ ฆ่าสุกร และยัญที่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ได้รับความเดือดร้อน เพราะพระอรหันต์ย่อมไม่เกี่ยวข้องกับยัญอย่างนั้น แต่เราสรรเสริญยัญที่ไม่มีการฆ่า คือ นิจทานและอนุกุลยัญ คือไม่มีการฆ่าโค ไม่มีการฆ่าแพะ ฆ่าแกะ ฆ่าไก่ ฆ่าสุกร และยัญที่ไม่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ได้รับความเดือดร้อน เพราะพระอรหันต์ย่อมเกี่ยวข้องกับยัญที่ไม่มีการฆ่าอย่างนี้” ท่านผู้ประพาดิพรหมจรรย์ สำรวมระวัง ย่อมเกี่ยวข้องกับยัญไม่มีการฆ่าท่านผู้รู้ ผู้ฉลาดในบุญ ไม่มีกิเลสย่อมสรรเสริญยัญชนิดนี้ ถ้าบุคคลมีจิตเลื่อมใสทำการบูชาในปกติ ทานในมตกทานตามสมควรบูชาในนาที่ดีคือท่านพรหมจารีทั้งหลายยัญที่บุคคลบูชาดีแล้ว เช่นสรวงดีแล้ว สมบูรณ์ดียัญย่อมแพร่หลาย และเทวดาก็เลื่อมใส บัณฑิตผู้เป็นนักปราชญ์ มีศรัทธา มีใจพินแล้ว บูชายัญอย่างนี้แล้วย่อมเข้าถึงโลกที่ไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุข^{๑๕}

เมื่อพระพุทธรองค์ไม่ทรงยอมรับการบูชายัญเพื่อการสะเดาะเคราะห์ดังกล่าวพระองค์ก็ทรงตีความการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในรูปแบบใหม่ แต่ยังคงยึดกรอบการบูชายัญแบบเดิมของพราหมณ์ เช่น กรณีมหายัญ ๕ พระพุทธรองค์ทรงตีความใหม่ว่า การบูชายัญด้วยมหายัญ ๕ อย่างตามแนวพุทธเรียกว่า ราชสังคหะวัตถุ ๔ ได้แก่ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชน หรือหลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง ดังนี้

๑. สัสสมธ ได้แก่ ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร
๒. ปุริสเมธ ได้แก่ ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ รู้จักส่งเสริมคนดีมี

ความสามารถ

^{๑๔} คุรยลละเอียดยใน. ส.ศ. (บาลี) ๑๕/๑๒๐/๕๑-๕๒, ส.ศ. (ไทย) ๑๕/๑๒๐/๑๓๗-๑๓๘.

^{๑๕} อญ. จตุกก.(บาลี) ๒๑/๔๐/ ๔๗-๔๘, อญ.จตุกก.(ไทย). ๒๑/๔๐/๖๖-๖๗, อญ.จตุกก.อ.(บาลี)๒/๔๐/ ๓๔๑.และดูใน อญ.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๓๕/๔๖-๔๗, อญ.จตุกก.(ไทย). ๒๑/๓๕/๖๔-๖๖.

๓. สัมมาปาสะ ได้แก่ ความรู้จักผูกผสานรวมใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนจนกู้ยืมทุนไปสร้างตัวในพาณิชย์กรรม เป็นต้น

๔. วาขเปยยะ หรือ วาจาเปยยะ ได้แก่ ความมีวาจาอันดูดีมีน้ำใจ น้ำคำควรดีมี รู้จักพูด รู้จักปราศรัย ไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์ เป็นทางแห่งความสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจอันดี และความนิยมเชื่อถือ^{๒๐}

หรือในกรณีอื่น ๆ เมื่อทรงตรัสถึงการบูชาซึ่งก็ทรงปรับเปลี่ยนความเชื่อของพราหมณ์ให้กลายมาเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบชาวพุทธ ดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า

พราหมณ์ เราไม่ได้สรรเสริญหรือติเตียนชัณไปเสียทั้งหมด เราไม่สรรเสริญชัณที่มีการฆ่าโค ฆ่าแพะ ฆ่าแกะ ฆ่าไก่ ฆ่าสุกร และชัณที่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ได้รับความเดือดร้อน เพราะพระอรหันต์ย่อมไม่เกี่ยวข้องกับชัณอย่างนั้น แต่เราสรรเสริญชัณ คือ นิจทาน^{๒๑} และอนุกุลชัณ^{๒๒} คือ ชัณที่ไม่มีการฆ่าโค ฆ่าแพะ ฆ่าแกะ ฆ่าไก่ ฆ่าสุกรและชัณที่ไม่ทำให้สัตว์ต่าง ๆ ได้รับความเดือดร้อน เพราะพระอรหันต์ย่อมเกี่ยวข้องกับชัณอย่างนี้” นักปราชญ์พึงบูชาชัณนี้ที่มีผลมาก เพราะเมื่อบูชาชัณมีแต่ความดี ไม่มี ความชั่ว ชัณยอมแพร์หลาย และเทวดาก็เลื่อมใส^{๒๓}

หรือเมื่อทรงตอบคำถามของกุกกัณฑพราหมณ์ว่า นอกจากชัณของพราหมณ์แล้วยังมีชัณอื่นที่มีผลมากกว่าหรือไม่ พระพุทธองค์ทรงตรัสตอบว่า มี คือนิตยทาน (การให้ทานเป็นประจำแก่ผู้มีศีล) พราหมณ์ทูลถามอีกว่า มีชัณอย่างอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่านิตยทานหรือไม่ พระองค์ตรัสตอบว่า มี คือ การสร้างวิหารอุทิศถวายแก่สงฆ์จากทิศทั้ง ๔ พราหมณ์ทูลถามอีกว่า มีชัณอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่าการสร้างวิหารหรือไม่พระองค์ตรัสตอบว่า มี คือ การถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง พราหมณ์ทูลถามต่อไปว่า มีชัณอื่นที่เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่าการถึงพระรัตนตรัยหรือไม่? พระองค์ตรัสตอบว่า มี คือ การสมาทานศีล ๕ พราหมณ์ ทูลถามอีกว่า มีชัณอื่นที่

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๑๖๘.

^{๒๑} นิจทาน หมายถึง สลากภัต (อง. จตุกก.อ.(บาลี) ๒/๓๕/๓๔๐) (สลากภัต คือ อาหารที่ถวายตามสลากหมายเอาสังฆภัตอันทายกเข้ากันถวาย ต่างคนต่างจัดมา เป็นของต่างกัน มักทำกันในเทศกาลที่ผลไม้แก่แล้วถวายพระด้วยวิธีจับสลาก)

^{๒๒} อนุกุลชัณ หมายถึงทานที่พึงบูชา พึ่งให้ตามลำดับตระกูลโดยลำดับ เพราะเป็นทานที่พ่อ ปู่ของพวกเราถวายมาแล้ว อง. จตุกก.อ.๒/๓๕/๓๔๐)

^{๒๓} .อง.จตุกก. (บาลี) ๒๑/๓๕/๔๖-๔๗, อง.จตุกก.(ไทย). ๒๑/๓๕/๖๔-๖๖.

เตรียมการน้อย แต่มีผลมากกว่าการสมาทานศีล ๕ หรือไม่ พระผู้มีพระภาคตรัสตอบพราหมณ์นั้น
อีกว่า มี คือการออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ ตั้งอยู่ในศีล ๓ ชั้น บำเพ็ญสมาธิจนได้ฌาน ๔ แล้ว
เจริญภาวนาจนได้วิชา ๘ เมื่อฟังพระธรรมเทศนาจบลง กุฏทันตพราหมณ์เกิดความเลื่อมใส จึงได้
ประกาศตนเป็นอุบาสก ขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึกตลอดชีวิต แล้วสั่งให้ปล่อยสัตว์ทั้งหมด
ที่เตรียมไว้สำหรับบูชาชัญญ์ และได้ฟังเทศนาอนุบุพพิกขาต่อไปอีกก็ได้บรรลุเป็นพระอริยบุคคลคือ
เป็นพระโสดาบัน^{๒๔}

จะเห็นว่าเนื้อความในกฎทันตสูตรที่ยกมาเป็นตัวอย่าง ก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงการบูชา
ชัญญ์ในพระพุทธศาสนาว่าไม่เหมือนกับการบูชาชัญญ์ของพราหมณ์ ถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติศาสน
แบบหน้ามือเป็นหลังมือเพราะ พระพุทธองค์ทรงเปลี่ยนเป็นคำว่า ชัญญ์ มาเป็นคำว่า ทาน แปลว่าการ
ให้ ซึ่งการให้มีความสำคัญและมีผลานิสงส์มากกว่าการบูชาชัญญ์เพราะทานย่อมมีผลขึ้นไปเรื่อย ๆ
จากการกระทำดังต่อไปนี้

๑. การให้ทานเป็นนิคฺยแก่ผู้มีศีล

๒. การสร้างวิหาร ที่อยู่อาศัย ถวายพระสงฆ์ที่มาจากทิศทั้ง ๔

๓. การนับถือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐ

๔. การสมาทานรักศีล ๕ คือ เว้นการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดโกหก
และดื่มน้ำเมา

๕. การออกบวชประพฤติพรหมจรรย์ ตั้งอยู่ในศีล ๓ ประเภท บำเพ็ญสมาธิจนได้ฌาน
๔ บำเพ็ญปัญญาจนได้วิชา ๘

สาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงยกเรื่องนี้แสดงก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า ทรงมุ่งหวังเอาเฉพาะสิ่งที่เป็น
ประโยชน์สุขตนเองและสังคมส่วนรวมเป็นหลักโดยการรู้จักให้ รู้จักสงเคราะห์ช่วยเหลือกันและ
กัน สิ่งที่เป็นการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การอยู่ร่วมกันใน
สังคมต้องรู้จักแบ่งบันกัน การเสียสละให้แก่กันเป็นหลัก อย่างนี้จึงถือว่ามีอนิสงส์มาก

จากการกล่าวมาเราจะพบว่า ตามกรอบแนวคิดของพระพุทธศาสนาการสะเดาะเคราะห์
ตนเองด้วยการพลีชีวิตของผู้อื่นเพื่อความผาสุกของตนเอง เป็นเรื่องที่เหลวไหลไม่ประกอบด้วย
เหตุผล และเป็นเรื่องที่จะต้องปฏิเสธและแปลความหมายหรือตีความหลักการนั้นใหม่ และเน้นย้ำ
ว่า เมื่อสัตว์อื่นรักตัวกลัวตายเช่นใด ตัวเราเองก็เป็นเช่นนั้น เมื่อรู้เช่นนั้นแล้วก็ไม่ควรเบียดเบียนกัน

^{๒๔} ดูรายละเอียดใน ที.ที. (บาลี) ๕/๓๒๓-๓๕๘/๑๒๓-๑๕๐, ที.ที. (ไทย) ๕/๓๒๓-๓๕๘/๑๒๕-๑๕๐,
ที.ที.อ.(บาลี) ๑/๒๓๒/๒๖๔.

และหันมาให้ชีวิตกับผู้อื่น เพราะการกระทำเช่นนั้นย่อมก่อให้เกิดความสุขมากกว่า ทั้งนี้เพราะการกระทำ ความชั่วย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับใคร และสรรพสัตว์ล้วนตกอยู่ในอำนาจของกรรมมากกว่าสิ่งอื่นใด ดังนั้น ในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุพระพุทธรูปศาสนาจึงไม่เสนอให้มีการทำลายชีวิต แต่เสนอให้เป็นผู้ให้ชีวิตมากกว่า

ต่อมา เมื่อความเชื่อทางพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียงแล้วก็ทำให้เกิดความเชื่อใหม่เกี่ยวกับพื้นฐานความเชื่อเรื่องดวง เรื่องโชค เรื่องเคราะห์ จากเดิมที่เชื่อว่า มีสาเหตุมาจากสิ่งที่อยู่ภายนอก มาเป็นความเชื่อที่ว่า โชคเคราะห์นั้นเป็นผลมาจากการกระทำของตนเอง จากกรรมเก่าหรือกรรมใหม่ที่เรารู้ได้สร้างขึ้นมา จะมีบ้างที่เชื่อว่าเคราะห์เกิดจากการกระทำของคนอื่น เนื่องมาจากการไปกระทบกระทั่งกับผู้อื่นที่เป็นศัตรูแล้วถูกปองร้าย หรือถูกคุณไสย แต่ถึงอย่างนั้นผู้คนโดยมากก็ยังเชื่อว่าเป็นผลมาจากกรรมคือการกระทำของตนทั้งในอดีตและในปัจจุบัน เมื่อพื้นฐานความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ได้เปลี่ยนไปเช่นนี้แล้วก็เป็ผลทำให้รูปแบบของการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ชาวสุรินทร์เชื่อว่า เมื่อมีเคราะห์ก็ต้องไปคูหมอหรือเมื่อถูกทายทักแล้วก็จะต้องไปประกอบพิธีกรรมกับพราหมณ์หรือผู้ที่เป็ผู้รู้ในทางการสะเดาะเคราะห์ เช่น หมอผี หรือ หมอธรรม ก็เปลี่ยนมาเป็นการไปทำบุญสะเดาะเคราะห์กับบุคลากรทางพระพุทธศาสนา โดยมีลำดับการเปลี่ยนแปลงของการทำหน้าที่เป็นผู้สะเดาะเคราะห์ของบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ๒ ระยะ ดังนี้

ในระยะที่ ๑ เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่จังหวัดสุรินทร์และจังหวัดใกล้เคียงแล้ว วัดถือว่าเป็นแหล่งหรือเป็นบ่อเกิดของความรู้ และพระสงฆ์ถือว่าเป็นผู้ที่ทรงศีลทรงวินัย หากจะกล่าวโดยตรงแล้วตามพระวินัยการที่พระสงฆ์จะมาทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับชาวบ้านเหมือนที่อดีตที่พราหมณ์-หมอผี เป็นผู้ทำนั้นย่อมเป็นการไม่เหมาะสม ดังนั้น พระเถระผู้ทรงความรู้ในยุคแรกจึงมีอุปบายในการช่วยเหลือประชาชนที่ต้องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ด้วยการอบรมสั่งสอนพระภิกษุที่บวชอยู่ในวัดให้รู้เรื่องเกี่ยวกับศาสตร์ของการสะเดาะเคราะห์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่หลักปรัชญา พิธีกรรม ความเชื่อและขั้นตอนต่างๆแล้ว เมื่อพระภิกษุรูปนั้นสึกไปพระเถระก็มอบหน้าที่ให้กับทิดสึกใหม่ให้เป็นผู้ทำหน้าที่สะเดาะเคราะห์ให้กับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยผู้ที่ทำหน้าที่สะเดาะเคราะห์จะเรียกว่า ทิดหรือจานก็สุดแท้แต่ระยะเวลาในการบวช ซึ่งในระยะแรกนี้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจึงเป็นหน้าที่ของอดีตพระ หรือ

ลูกศิษย์วัดที่สึกไปแต่งงานมีครอบครัว และเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือ เป็นผู้ที่มีศีลธรรม ไม่ประพฤติเหลวไหล หรือมีคุณสมบัติทางด้านคุณธรรมดังนี้

๑. มีสัจจะรักษาคำพูดที่พูดอย่างเคร่งครัด
๒. มีสติ ตลอดเวลาไม่ปล่อยให้อารมณ์ต่าง ๆ ไม่ว่า โกรธ มีขันติอยู่ตลอดเวลา
๓. สืบเชื้อสายความเจ้าพิธีและได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ทำพิธีจากพระ
๔. บวชเรียนไม่น้อยกว่า ๓ พรรษา และได้รับการศึกษาในเรื่องของการทำพิธีสะเดาะเคราะห์และเรียนรู้ในเรื่องของคาถาอาคมพอสมควร

โดยหลักปฏิบัติและคุณธรรมของผู้ที่ทำหน้าที่สะเดาะเคราะห์ต่ออายุจะต้องยึดถือเป็นพิเศษ นอกเหนือจากศีล ๕ ที่คนทั่วไปปฏิบัติแล้วยังต้องยึดถือในเรื่องของขันติ ห้ามมีอารมณ์ร้อน ร้าย โกรธหรือไม่พอใจแสดงออกมาแม้จะอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตามอีกข้อหนึ่งที่จะยึดถือเป็นพิเศษคือ ในเรื่องของสัจจะต้องรักษาคำพูดที่พูดไว้ไม่พูดปดผิดคำพูดแม้ว่าจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม^{๒๕}

ในระยะที่ ๒ เป็นระยะที่ชุมชนหรือสังคมขาดแคลนผู้รู้ที่เป็นบุคลากรทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นคฤหัสถ์ เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงในด้านคติเกี่ยวกับการบวชเรียนเขียนอ่านในทางพระพุทธศาสนาเพราะในยุคต่อมาผู้ชายไม่นิยมบวชพระนาน ๆ เนื่องจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย หรือหากแม้มีผู้ที่บวชนาน ๆ แล้วร่ำเรียนสูตรของการสะเดาะเคราะห์มาแล้วไม่ปฏิบัติตัวอยู่ในศีลธรรมอันดี ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนในชุมชนไม่เคารพศรัทธาและไม่มีผู้มาขอให้ทำพิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นเหตุให้เกิดความขาดแคลนคฤหัสถ์ผู้รู้ดังกล่าวขึ้น เมื่อการณ์เป็นเช่นนั้น สืบเนื่องมาจากความจำเป็นดังกล่าว ฝ่ายพระภิกษุซึ่งปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านหรือนักวิชาการท้องถิ่น หลายรูปได้เข้ามาเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสะเดาะเคราะห์แทนคฤหัสถ์^{๒๖} เพื่ออนุเคราะห์ให้กับชาวบ้าน และเพราะชาวบ้านเองก็เห็นว่าพระเป็นผู้มีศีล ดังนั้น การที่พระมาทำหน้าที่เป็นผู้สะเดาะเคราะห์ก็น่าจะเป็นเรื่องที่ดี^{๒๗} และเพราะเหตุผลดังกล่าว ปัจจุบันหน้าที่การสะเดาะเคราะห์จึงตกอยู่กับพระภิกษุเสียเป็นส่วนใหญ่ แต่

^{๒๕} วรชาติ มอแปล พิธีสะเดาะเคราะห์กับความสัมพันธ์ในครอบครัวที่บ้านกันตวง หมู่ ๕ ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ สารนิพนธ์หลักสูตรประกาศนียบัตร(บัณฑิตอาสาสมัคร) สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๘, หน้า ๑๑๒.

^{๒๖} มงกุฎ แก่นเดียว “แก-กร๊วะ ของกอด พิธีกรรมว่าด้วยการสะเดาะเคราะห์ของชาวเขมรและสวย” เมืองโบราณ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๘), หน้า ๔๕-๕๐.

^{๒๗} นายสระวิ สุทรงดี นักวิชาการทั่วไป ชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ถึงอย่างนั้น ในบางพื้นที่ก็ยังคงมีคฤหัสถ์ผู้รู้เป็นผู้ทำหน้าที่อยู่เช่นเดิม แต่วิธีการสะเดาะเคราะห์ทั้งพระภิกษุและคฤหัสถ์ก็จะมี ความแตกต่างกันกล่าวคือ (๑) คฤหัสถ์เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เวลาที่กำลังประกอบพิธีกรรมก็จะให้ผู้ประสบเคราะห์หรือมีเคราะห์กรรมหันหลังให้กับผู้ประกอบพิธีกรรม แต่ (๒) ถ้าพระภิกษุเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เวลาที่จะประกอบพิธีกรรมก็จะให้ผู้ประสบเคราะห์กรรมนั้นหันหน้าเข้าหาพระ ซึ่งถือว่าเป็นรูปแบบที่ค่อนข้างจะแตกต่างกันทั้งนี้ ก็มีผู้รู้ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า เหตุที่ให้โยมหันหน้าหาพระเพราะพระภิกษุมีศีลมากกว่าไม่ต้องถือเคล็ด แต่ถ้าเป็นโยมที่ให้หันหลังนั้นถือว่าเป็นการถือเคล็ด

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า พัฒนาการเรื่องความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ที่ได้รับอิทธิพลมาจากกระแสความเชื่อของพระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดวิธีการปฏิบัติในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใหม่ ๆ ขึ้นจากเดิมที่นับถือพราหมณ์ และประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ก็เปลี่ยนมาเป็นความเชื่อแบบพระพุทธศาสนาคือเน้นในเรื่องกรรม และมีพัฒนาการในด้านบุคคลผู้ประกอบพิธีกรรมที่เริ่มจากการเปลี่ยนจากพราหมณ์มาเป็นผู้รู้ทางพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ตามความเชื่อและความต้องการของชุมชนด้วย

๔.๒ วิเคราะห์อำนาจพระปริตรกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประเภทอเทวนิยมที่ไม่ได้ยอมรับในอำนาจของเทพเจ้าหรือความมีอยู่ของพระเจ้าตามนัยของศาสนาเทวนิยม และพระพุทธศาสนาได้ปฏิเสธความศักดิ์สิทธิ์ของพระเวทอันเป็นพระวณะของพระเจ้าตามนัยของศาสนาพราหมณ์^{๒๘} แต่หากจะมีคำถามว่า เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นอเทวนิยมแล้วเหตุใดจึงต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับคำว่า มนต์ หรือ การสวดมนต์ด้วย ซึ่งโดยทั่วไปการสวดมนต์ จะหมายถึงเฉพาะศาสนาเทวนิยมเท่านั้น ที่จะต้องมีการสวดอ้อนวอน แต่จากการศึกษาพบว่าแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นอเทวนิยม แต่ในแง่ของการประกอบพิธีกรรมสำคัญ ๆ หรือการท่องบ่นสาธยายธรรมตามนัยของมุขปาฐะ ก็ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการสวดมนต์อยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นในประเด็นนี้ เราจึงจะต้องมาทำความเข้าใจถึงลักษณะของมนต์และบทสวดมนต์ในทัศนะของพระพุทธศาสนาให้ละเอียดก่อน โดยมีรายละเอียดที่จะต้องศึกษาดังต่อไปนี้

^{๒๘} อคิศักดิ์ ทองบุญ, **ปรัชญาอินเดีย**, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓-๑๔.

มนต์ ทองรัช, **๔ ศาสนาสำคัญของโลก**, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๗๐.

๔.๒.๑ **บริบทแนวความคิดคิดเรื่องมนต์** ในการศึกษาแนวความคิดเรื่องการสวดมนต์หรือมนต์ในทัศนะของพระพุทธศาสนาให้เข้าใจได้โดยละเอียด สามารถที่จะพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑.๑ **ความหมายของคำว่ามนต์** สำหรับคำว่า มนต์ มาจากภาษาบาลีว่า มันตะ และภาษาสันสกฤตว่า มันตระ หมายถึง คำพูดที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ต้องอาศัยการสวดหรือพิธีกรรมพรำบ่นจึงจะทำให้เกิดอานุภาพในการป้องกันเหตุต่าง ๆ ซึ่งมนต์นี้พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ มิได้ ถ้ายันพรำบ่น แต่ถ้าไม่ยันพรำบ่นแล้วก็จะไม่ศักดิ์สิทธิ์ (เป็นมลทิน) หรือเสื่อมไปได้^{๒๙} หากพิจารณาโดยพิศดารเราจะพบว่า คำว่า มนต์ มีความหมาย ๓ นัยคือ (๑) แปลว่า ปัญญาเป็นที่รู้หรือเป็นเครื่องรู้^{๓๐} (๒) แปลว่า พระเวท เพราะว่าเป็นเครื่องรู้ข้อปฏิบัติในพระเวททั้ง ๓ เรียกว่า มนต์^{๓๑} (๓) แปลว่า อำนาจ เพราะมนต์นั้นมีอำนาจช่วยทำให้อะไร ๆ ที่ตนเองหวังสำเร็จลงได้^{๓๒} หรือหากจะพิจารณาโดยอรรถก็จะพบว่า มนต์ หมายถึง คำพูดอันศักดิ์สิทธิ์ การสวดหรือบทเพลงแห่งการสวดพระเวท หรือรูปแบบการบูชาญูที่เป็นส่วนหนึ่งของพระเวทประเภทบทสวดมนต์^{๓๓} หมายถึง คำศักดิ์สิทธิ์คำสำหรับสวด คำสำหรับเสกเป่า^{๓๔} นอกจากนั้น หากมุ่งอธิบายความหมายของศัพท์เฉพาะพระพุทธศาสนา คำว่า มนต์ก็หมายถึงมนต์ของพระพุทธศาสนาเรียกว่า พุทธมนต์ อันเป็นข้อความหรือวิธีการที่นำไปใช้ในทางดีงามเกิดความเมตตาไม่ประทุษร้ายเบียดเบียน ผู้อื่น ให้เป็นไปเพื่อสันติสุข^{๓๕} หรือ หมายถึงระบบความเชื่อที่ว่าด้วยการให้อำนาจลึกลับคลั่งคลานให้เกิดความเป็นไปต่าง ๆ แก่บุคคล โดยองค์ประกอบของมนต์นั้นมีอยู่ ๓ ประการคือ (๑) คาถาอาคม (Spell) คือข้อความอันศักดิ์สิทธิ์ที่ประพันธ์ขึ้น สำหรับบริกรรมให้เกิดอำนาจ

^{๒๙} ธนิต อยู่โพธิ์, **อานุภาพพระปริตต์**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘ – ๑๙.

^{๓๐} พระมหาสมปอง ปมุทิโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, (กรุงเทพฯ : ทิพย์วิสุทธิ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐๕.

^{๓๑} พระมหาสมปอง ปมุทิโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, หน้า ๔๔๕.

^{๓๒} พระมหาสมปอง ปมุทิโต, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**, หน้า ๑๐๖.

^{๓๓} Williams M.Monier, **A Dictionary English and Sanskrit**, (New Delhi : Motital Banarasidass, ๑๙๕๕), p ๗๘๖.

^{๓๔} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๘), หน้า ๒๑๓.

^{๓๕} พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, **มหัศจรรย์ทางจิต**, (กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาการ, ๒๕๐๗), หน้า ๖๕.

(๒) พิธี (ritual) เช่นการเป่าเสกพรมน้ำมนต์ (๓) เงื่อนไขของผู้ปฏิบัติ (Condition of the Performer) การนำไปใช้ผู้ใช้จะต้องปฏิบัติตามข้อห้ามข้ออนุญาตอย่างเคร่งครัดเพื่อจะก่อให้เกิดผล^{๖๖}

จากการกล่าวมาทั้งหมดของการอธิบายความหมายของคำว่า มนต์ เราจะพบว่ามีความหมายโดยสรุป ดังนี้

(๑) ถ้ามุ่งถึงความหมายโดยทั่ว ๆ ไป มักจะหมายถึงคำว่ามนต์ในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งก็จะมี ความหมายที่ชัดเจนว่า หมายถึงเวทมนต์คือการสวดอ้อนวอนในศาสนาพราหมณ์ซึ่งหมายถึงคำศักดิ์สิทธิ์ (The holy words) ที่ใช้สวดเพื่อให้เทพเจ้าพอใจและจะได้บันดาลให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ขึ้นตามที่ผู้สวดต้องการ

(๒) ถ้ามุ่งถึงความหมายในศาสนาพราหมณ์นั้น คำว่า มนต์จะมีความหมายที่แคบลงและมักใช้คำที่เน้นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธมนต์ ซึ่งจะหมายถึงถ้อยคำที่เอ่ยถึงพระรัตนตรัยคือพระพุทธพระธรรมและพระสงฆ์เพื่อมุ่งให้เกิดความผาสุก เมตตา และปรารถนาดีต่อกัน ไม่ใช่ใช้ไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๔.๒.๑.๒ ประเภทของคำว่ามนต์ คำว่า มนต์แม้เราจะทราบกันแล้วว่าโดยทั่วไปจะนำไปใช้ในลักษณะของการท่องบ่นสาธยายเพื่อก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ทั้งศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตาม จากการกล่าวมาทั้งหมดก็จะพบว่า คำว่า มนต์ มีลักษณะ บ่อเกิด รวมถึงการนำไปใช้ลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

ก. เวทมนต์ สำหรับคำว่า เวทมนต์ ถือได้ว่าเป็นศัพท์ที่นำมาใช้เพื่อมุ่งหมายถึงการสวดมนต์ หรือมนต์ที่มีมาก่อนสมัยพุทธกาลซึ่งคำว่า เวทมนต์ เป็นคำที่ใช้ในศาสนาพราหมณ์เป็นคำที่พราหมณ์ใช้สำหรับเสกเป่า หรือสวด โดยมีฤทธิเป็นผู้แต่งตั้งขึ้น^{๖๗} โดยอ้างว่า คำที่นำมาแต่นั้น ได้มาจากการสั่งสอนหรือการอนุญาตของพระพรหมซึ่งเป็นพระเจ้าสูงสุดอยู่บนสรวงสวรรค์ โดยคัมภีร์ที่ฤทธิแต่งตั้งขึ้นจะประกอบไปด้วยคัมภีร์ ๖ คัมภีร์มีคัมภีร์ว่าด้วยวิธีการร้ายเวทมนต์เป็นต้น^{๖๘} โดยได้แบ่งคัมภีร์หรือพระเวทย์ออกเป็น ๓ หมวด คือ

(๑) ฤคเวท หมายถึง พระเวทย์ที่รวบรวมบทสรรเสริญเทพเจ้าในจักรวาล

(๒) ยชุรเวท เป็นพระเวทย์ที่ใช้สำหรับสวดในพิธีบูชาอัญเชิญ แบ่งเป็น ๒ สาย คือ

^{๖๖} อุทัย หิรัญโต, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๓๓.

^{๖๗} ที.ที. (บาลี) ๕/๕๒๖ - ๕๒๗/๒๓๕ - ๒๓๖.ที.ที. (ไทย) ๕/๕๒๖ - ๕๒๗/๒๓๓ - ๒๓๔.

^{๖๘} พระมหาสมปอง ปมุทิโต, คัมภีร์อภิธานวรรณนา, หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓.

ยชฺรเวทคำ ยชฺรเวทขาว ซึ่งส่วนที่เป็นยชฺรเวทคำใช้ในการบูชาอัญและประกอบพิธี ส่วน ยชฺรเวทขาวใช้เฉพาะการบูชาอัญเท่านั้น

(๓) สามเวท หมายถึง คัมภีร์ที่ว่าด้วยการขับร้องในพิธีกรรม^{๓๕}

ซึ่งพระเวททั้ง ๓ นี้รวมเรียกว่าไตรเวทหรือไตรเพทถือว่าเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของพราหมณ์ ต่อมาไตรเพทได้แบ่งย่อยออกไปอีก ๑ คัมภีร์ ชื่อว่า อาถรรพเวท จัดได้ว่า เป็นพระเวทที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางไสยศาสตร์โดยส่วนเดียว^{๓๖} ซึ่งเราจะพบว่า บรรดาพราหมณ์ในยุคหลังได้มีการสวดบูชาในคัมภีร์อาถรรพเวท กันอย่างกว้างขวาง และในราวปี พ.ศ. ๑๕๐๐ ศาสนาฮินดูก็ได้ แยกแยกออกเป็น อีก ๒ นิกาย คือ (๑) นิกาย สักติ และนิกายตันตระ ซึ่งถือว่านิกายทั้ง ๒ นี้ได้พัฒนาออกมาจาก กรอบความคิดดั้งเดิมโดยมีวัตถุประสงค์ก็คือการใช้การสวดมนต์ในเชิงไสยศาสตร์เป็นหลัก แต่ก็เป็นเรื่องเน้นไปในทางลามกอนาจาร โดยเฉพาะนิกายสักติที่เน้นการเสพเมถุนกับสตรี ซึ่งเป็นการบูชาเจ้าแม่โดยเห็นว่าผู้หญิงคือ เครื่องประดับหรือสิ่งที่จะมาเพิ่มพลังให้กับชายหรือชายหญิงต้องเป็นสิ่งที่คุณกัน สตรีคือสิ่งที่จะมาเสริมอำนาจให้กับสามี เป็นต้น^{๓๗} หรือนิกายตันตระที่เน้นการเสพเมถุน น้ำเมา การชู้ยวน และการบริโภคเนื้อ เพื่อให้เข้าสู่จุดหมายสูงสุด พร้อม ๆ กับการสาธยายมนต์ ซึ่งลักษณะของการบูชาของทั้ง ๒ นิกายนี้ได้มีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนาเถรวาทโดยทำให้พระพุทธศาสนาเถรวาทต้องปรับปรุงตัวและพัฒนาความรู้ให้เท่ากับฝ่ายฮินดูตันตระ โดยได้พัฒนามาเป็น พุทธตันตระ ซึ่งก็จะเน้นรูปแบบและพิธีกรรมต่าง ๆ คล้ายกับศาสนาฮินดูทั้ง ๒ นิกายเป็นอย่างมาก^{๓๘}

จะเห็นได้ว่า คำว่า เวทมนต์ มีลักษณะของการใช้สวดอ้อนวอนและสวดเพื่อบังคับให้พระเจ้าหรือเทวดาเห็นใจและจะได้บันดาลให้ตนพบกับความสุข โดยการสาธยายพระเวท โดยมากจะกระทำในหมู่พราหมณ์และพระเวทก็จะใช้เพื่อการประกอบพิธีสำคัญ ๆ โดยมีบ่อเกิดมาจากการแต่งของฤาษีผู้ปฏิบัติตามแนวทางของพระพรหม เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณาในแต่ละประเภทแล้วก็จะพบว่า แท้จริงแล้วพระเวทนั้นเป็นสิ่งที่ถือได้ว่าเป็นความจริงตามคำกล่าวของพราหมณ์แต่

^{๓๕} มนต์ ทองรัช, ๔ ศาสนาสัญญาของโลก, หน้า ๒๗.

^{๓๖} เสฐียร พันธงชัย, ศาสนาเปรียบเทียบ พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๕๗.

^{๓๗} Dowson John, *Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion, Geography, History and Literature*, (Cambridge : Loutledge and Kegan Pual, ๑๙๕๕), pp. ๘๖ - ๘๘.

^{๓๘} อภิชาติ โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์, พระพุทธศาสนาเถรวาท, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๕ - ๑๗๘.

พระพุทธศาสนาเห็นว่า วิชาหรือคาถาอาคมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่การปฏิบัติธรรมเลย^{๔๓}

ข. พระพุทธมนต์ สำหรับคำว่า พระพุทธมนต์หากจะพิจารณาตามความหมายก็จะพบว่า หมายถึง มนต์ (คำศักดิ์สิทธิ์ – สรรเสริญพระรัตนตรัย) ของพระพุทธเจ้า หรือของพระพุทธศาสนา เป็นมนต์แห่งเมตตาและความผาสุก ไม่เบียดเบียน ผิดกับเวทมนต์ของพราหมณ์ซึ่งมุ่งที่จะเบียดเบียนผู้อื่นมีการเสกหนังสือเข้าห้อง หรือบีบบังคับผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งจัดว่าเป็นเครื่องวิชาที่พระพุทธองค์ทรงตรัสห้ามมิให้ภิกษุ – ภิกษุณี สอนศิรัจฉานวิชา^{๔๔} เพราะเหตุที่วิชาหรือมนต์ดังกล่าวไม่เอื้อต่อหลักธรรมของพระพุทธศาสนาพระพุทธองค์จึงได้ทรงห้าม

ในด้านความหมายพระพุทธมนต์เมื่อว่ากันตามตัวอักษรก็หมายถึงพระพุทธพจน์คือคำสอนของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เมื่อนำมาใช้สวดก็เพื่อที่จะให้ตนมีสติปัญญา แล้วสามารถนำเอาคำสอนที่ปรากฏในบทสวดดังกล่าวมาปฏิบัติเพื่อมุ่งหวังผลอันสูงสุดคือการดับทุกข์ของตนเองและสังคม ซึ่งการสาธยายดังกล่าว เรียกว่า พุทธมนต์ ซึ่งแม้พระพุทธองค์ผู้ซึ่งปฏิบัติตามความเชื่อของมนุษย์ไม่ให้เชื่อเรื่องผีสิงเทวดาให้เชื่อเรื่องกรรมและผลของกรรมก็ยังทรงนำเอามนต์ (พุทธมนต์) มาใช้เพื่อการแก้ไขทุกข์ให้กับบรรดาเหล่าสาวกอยู่^{๔๕} ซึ่งพุทธมนต์นี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรืออนุภาพแก่ผู้นำไปใช้ ซึ่งพุทธมนต์นี้ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์หรืออนุภาพแก่ผู้นำไปใช้ หนึ่ง พุทธมนต์ยังหมายถึงลักษณะของหลักการคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สาวกได้นำไปกล่าวเพื่อยืนยันหรือโต้ตอบกับลัทธิอื่น ๆ ดังปรากฏในสนันตปสาทิกา ว่า มีมาณพคนหนึ่งได้อวดอ้างตนเองว่าเป็นผู้เรียนจบไตรเพท เมื่อเจอใครก็จะถามถึงมนต์เพื่อจะข่ม ต่อมาได้มาถามพระสิททวเถระ พระเถระจึงนำเอาพุทธมนต์บทหนึ่งมากล่าวว่า จิตของผู้ใดกำลังเกิดไม่ใช่กำลังดับ จิตของผู้นั้นก็จักดับ ไม่ใช่จักเกิดใช่ไหมก็หรือว่าจิตของผู้ใดจักดับไม่ใช่จักเกิด จิตของผู้นั้นก็กำลังเกิดไม่ใช่จักดับใช่ไหม^{๔๖} ทำให้มาณพคนประหลาดใจและถามว่า

^{๔๓} วิ.อ. (บาลี) ๒/๑๐๑๕/๕๑๑.

^{๔๔} วิ.ภิกขุณี. (บาลี) ๓/๑๐๑๕/๑๒๖. วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๐๑๕/๒๖๓. วิ.จู. (บาลี) ๗/๒๘๗ - ๒๘๘/๔๗. วิ.จู. (ไทย) ๗/๒๘๗ - ๒๘๘/๗๒ - ๗๓.

^{๔๕} พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ, มนต์คาถาและการทำจิตให้สงบ, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางทองใบ นิยมผล ๕ มีนาคม ๒๕๑๒, (กรุงเทพฯ : อารทการพิมพ์, ๒๕๑๒), หน้า ๒๗.

^{๔๖} วิ.อ. (บาลี) ๑/๓๖ อภิ.ย. (บาลี) ๓๕/๑/๑.

เป็นมนต์อะไรพระเถระ จึงตอบว่ามนต์นี้ชื่อว่าพุทธมนต์ทำให้มาณพเกิดความเลื่อมใสจึงขอเรียนมนต์ในสำนักพระเถระและที่สุคติได้บวชในพระพุทธศาสนา

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า คำว่า พุทธมนต์ หมายถึง พระพุทธพจน์ซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถือว่าเป็นรูปแบบหรือวิธีการที่จะทำให้ผู้ศึกษาเกิดปัญญาเรียกว่าสุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดจากการฟัง) พระพุทธมนต์จึงมีลักษณะดังกล่าวที่ผู้นำไปท่องบ่นหรือสาธยายแล้วย่อมจะเข้าใจถึงเนื้อหาคำสอนที่ซ่อนอยู่ในพุทธมนต์เหล่านั้น และยังสามารถนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์คือการน้อมนำไปสู่เป้าหมายคือที่สุดแห่งทุกข์ได้ ซึ่งจากการพิจารณาเนื้อหาของความหมายดังกล่าว คำว่า พุทธมนต์ จึงหมายถึงพระธรรมคำสอนหลักธรรม สาระหรือแก่น หรือหลักของพระพุทธศาสนาไม่ใช่แนวทางในการนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันก็มักจะมีการนำคำว่า พุทธมนต์ มาใช้ในความหมายของคำว่า มนต์คาถา เพราะมีความเชื่อว่า พุทธมนต์เป็นสิ่งที่ต่อต้านกับอุปัทวันตรายได้ ดังนั้น ปัจจุบันประชาชนโดยมากจึงมุ่งที่จะใช้พุทธมนต์ในความหมายและวัตถุประสงค์ดังกล่าว

ก. พระปริตร สำหรับคำว่าพระปริตร อ.ธนิต อยู่โพธิ์ ได้ให้คำอธิบายว่า มีลักษณะที่คล้าย ๆ กับเวทมนต์ แต่ในภาษาของชาวพุทธมักไม่ใช่คำดังกล่าวเพราะเป็นคำที่ไม่เหมาะสม^{๔๗} แต่จะใช้คำว่าปริตรแทนโดยคำว่าพระปริตรแปลว่า ความต้านทาน เครื่องป้องกัน^{๔๘} ซึ่งความต้านทานหรือป้องกันนี้ หมายถึง ป้องกันอุปัทวันตรายทั้งหลายมีเหตุอันเกิดจากกรรม (เล็กน้อย) หรือเหตุอันเกิดจากอมนุษย์หรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งความหมายของคำว่าปริตรได้มีผู้ให้ทรรศนะวิเคราะห์ไว้ว่า ที่เรียกว่าปริตตะ เพราะมีวิเคราะห์ว่าสิ่งที่ป้องกันรักษาความกลัวอันตรายและอุปสรรคของสัตว์ทั้งหลายโดยรอบ เพราะความมีเดชาญาณมาก^{๔๙} จากความหมายทั้งหมดที่กล่าวมาเราจะพบว่า คำว่า ปริตร หมายถึง บทสวดมนต์ที่ (๑) มีอำนาจหรืออานุภาพในการต้านทานอุปัทวันตรายต่าง ๆ ได้ (๒) สามารถก่อให้เกิดความสำเร็จอันเป็นมงคลหรือความผาสุกได้ (๓) มีลักษณะของความเป็นเวทมนต์คล้าย ๆ บทสวดมนต์ของพราหมณ์แต่จะไม่มีเหตุอันมุ่งหมายให้ร้าย

^{๔๗} คำว่า ไม่เหมาะสม คือ เดิมทีเวทมนต์ หมายถึง การอ้อนวอนพระเจ้าแต่ในระยะหลังกลายมาเป็นเรื่องไสยศาสตร์เป็นการนำไปใช้เพื่อเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อนไม่นิยมเรียกบทสวด คำสวดของพระพุทธศาสนาว่า เวทมนต์ – ผู้วิจัย.

^{๔๘} ธนิต อยู่โพธิ์, อานุภาพพระปริตต์, หน้า ๓๑.

^{๔๙} พระอัครวงศาจารย์, สัททนีติปริกษณ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภูมิพล, ๒๕๓๓), หน้า ๓๐๑.

ผู้อื่นเพราะพระปริตรธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นพุทธวจนะอันอุดมไปด้วยสัจจะและความเมตตา^{๕๐} ที่จะทำให้อุบัติวันตรายต่าง ๆ พายแพ้ไปได้

จะเห็นได้ว่าพระปริตรมีบ่อเกิดมาตั้งแต่ก่อนครั้งพุทธกาล แต่พระปริตรดังกล่าวไม่ใช่พระปริตรของพระพุทธศาสนา แต่เป็นปริตรโบราณซึ่งอาจจะเป็นของศาสนาพราหมณ์ก็ได้ โดยปรากฏในชาดกต่าง ๆ ว่า มีการทำน้ำพระปริตร ทราษพระปริตร (ปริตตวาลูกา) และค้ำพระปริตร (ปริตตสูตร) ในเตลปิตตชาดก^{๕๑} และมีผู้สันนิษฐานว่าพระพุทธศาสนานำเอาวิธีสวดบูชาญูของพราหมณ์ในคัมภีร์ยชุรเวทมาดัดแปลงและเปลี่ยนมาเป็นคำว่า ปริตตะแทน ดังปรากฏในการที่ทรงอนุญาตให้ผู้ที่เรียนปริตรเพื่อคุ้มครองตนเองนั้น ไม่อาบัติ^{๕๒} ดังนั้น คำว่าปริตรจึงน่าจะมีอยู่ก่อนและคงเป็นธรรมเนียมของชาวอินเดียสมัยก่อน แต่ถึงอย่างนั้นผู้วิจัยก็ไม่เห็นด้วย กับทัศนะดังกล่าว ความจริงแล้วน่าจะเป็นสิ่งที่ชาวอินเดียสวดหรือใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองตนมาก่อน โดยมีจำต้องเป็นเวทมนต์ตามคัมภีร์ของพราหมณ์ก็ได้ ซึ่งพระปริตรนี้แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะล่วงมาถึงประมาณ พ.ศ. ๕๐๐ แล้วก็ยังปรากฏมีผู้กล่าวถึงอยู่ เช่น ในมิลินทปัญหา ได้กล่าวถึงพระปริตรไว้ถึง ๕ ปริตร มี จันทรปริตร โมรปริตร รัชคคปริตร อาภูนาฎยปริตร อังคุลิมาลปริตร^{๕๓} ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าคำว่าปริตตะเป็นสิ่งที่ยังคงมีอยู่ในความเชื่อดั้งเดิมพื้นฐานของชาวอินเดียอยู่ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่มาจากอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ก็ได้

อย่างไรก็ตามเราจะพบว่าอิทธิพลของพระปริตรธรรม หรือการสวดมนต์เพื่อคุ้มครองชีวิตของมนุษย์ มิได้เจริญแพร่หลายเฉพาะในอินเดียเท่านั้น เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่ไปยังดินแดนต่าง ๆ ความนิยมในเรื่องปริตรก็แพร่ไปตามด้วย ดังเช่น ในประเทศศรีลังกา สมัยที่พระพุทธโฆสจารย์ได้ เข้าไปแปลอรรถกถาที่ศรีลังกาในสมัยพระเจ้ามหารามานะ ระหว่างปี พ.ศ. ๕๕๓ – ๕๖๕ โดยได้แต่งอรรถกถาอธิบายเรื่องพระปริตรธรรมเอาไว้ จึงเห็นได้ว่า ก่อนหน้าที่พระพุทธโฆสจารย์จะเข้ามาถึงที่นั่นความเชื่อในเรื่องปริตรธรรมก็ยังมีปรากฏอยู่แล้ว เพียงแต่ท่านได้อธิบายเพิ่มเติมไว้เท่านั้น^{๕๔} นอกจากนั้น ยังมีอีกหลายตำนานที่แสดงให้เห็นว่า ชาวลังกาได้นำเอา

^{๕๐} ธนิต อยู่โพธิ์, *อนุภาพพระปริตต์*, หน้า ๒๒.

^{๕๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

^{๕๒} วิ.ภิกขุณี. (บาลี) ๓/๑๐๑๕/๑๒๖. วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๐๑๕/๑๒๖๓.

^{๕๓} มิลินท.(บาลี) ๑๖๓. ปราณี สำเร็จราชย์(ผู้รวบรวม), *มิลินทปัญหา เล่ม ๒*, (กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕๘ – ๒๐๑.

^{๕๔} ธนิต อยู่โพธิ์, *อนุภาพพระปริตต์*, หน้า ๖ - ๘.

พระปริตรมาแก้ไขปัญหายุ่งยากต่าง ๆ ตามนัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเรื่อยมา ซึ่งมีผู้ให้ข้อสันนิษฐานว่า ความนิยมในการคัดลอกเอาพระสูตรสำคัญ ๆ จากพระไตรปิฎกมาพัฒนาหรือนำมาเพื่อใช้เป็นพระปริตรด้วยเข้าใจว่า พระสูตรที่พระพุทธร่องค์ทรงแสดงไว้ สามารถจะนำมาเป็นมนต์หรือเครื่องต้านทานตามนัยของคำว่าปริตรได้^{๕๕}

นอกจากนั้น ยังมีทศนะที่เพิ่มเติมจากข้อเสนอแนะดังกล่าวว่า การที่พระปริตรได้รับความนิยมและมีการสวดอย่างแพร่หลายในลังกา หรือลังกาได้นำเอาความคิดเกี่ยวกับพระปริตรมาใช้ก็เพราะมีสาเหตุมาจากการที่ชาวลังกา (คนเมือง) ได้อาศัยอยู่ร่วมเกาะเดียวกันกับกลุ่มชาวทมิฬ ซึ่งคนทั้ง ๒ เชื้อชาตินี้ไม่ถูกกันและจะทำการก่อสงครามกันอยู่เป็นประจำ ดังนั้น ชาวลังกาจึงได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์เข้ามาสวดพระปริตรเพื่อที่จะได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวให้คลี่คลายไป หรือเพื่อจะช่วยให้จิตใจมีความมั่นคงได้^{๕๖} ซึ่งทศนะเช่นนี้พยายามชี้ให้เห็นว่าเนื่องจากสภาพสังคมการเมืองของศรีลังกานั้นมีความไม่มั่นคง ดังนั้น ประชาชนจึงต้องพึ่งพระสงฆ์และอ้างอิงเอาพระสูตรต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก นั้นมาเป็นเครื่องต้านทานเพื่อให้ตนเองได้รับความมั่นใจหรืออันจะสามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้

ส่วนในประเทศไทยได้รับอิทธิพลของการสวดพระปริตร จากลังกาในครั้งกรุงสุโขทัยเมื่อตอนรับเอาพระพุทธศาสนานิกายหินยานแบบลังกาวงศ์เข้ามา เพราะพิธีกรรมหรือความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาข่อมเป็นของกลุ่มกัน ดังนั้น ชาวสุโขทัยน่าจะได้รับอิทธิพลหรือความเชื่อเกี่ยวกับการสวดพระปริตรแบบลังกาก่อนที่จะแพร่หลายในยุคต้น ๆ มา

สำหรับอาณาภาพของพระปริตรก็เป็นดังที่เราเชื่อกันว่ามีอาณาภาพสำหรับป้องกันคุ้มครองชีวิตของตนเองและผู้อื่น โดยทั่วไปดังปรากฏในชาดกต่าง ๆ เช่น ภัยอันตรายให้กับตนเอง และในบางคราวพระพุทธร่องค์เองก็ทรงให้ภิกษุบางรูปใช้พระปริตรเพื่อการเยียวยาบรเทาความทุกข์ของผู้อื่นด้วย เช่นกรณีของพระองค์อุลิมมาที่ได้ช่วยสตรีในการคลอดบุตร เป็นต้น^{๕๗} หรือแม้แต่กรณีการใช้พระปริตรเพื่อให้โรคร้ายต่าง ๆ ได้สงบลงไป เช่นกรณีของโพชฌนคปริตร^{๕๘} ซึ่งถือว่าเป็นการใช้

^{๕๕} วิ.อ. (บาลี) ๑/๓๖. อภิ.ยมก. (บาลี) ๓๕/๑/๑.

^{๕๖} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ตำนานพระปริตร, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนาวาศรีหลวงกำจรชรร (เกิด ชาตะนาวิน) ๓๐ ต.ค.๒๕๑๑., (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑), หน้า ๑๐ - ๑๑.

^{๕๗} ม.ม. (บาลี) ๑๓/๓๔๗ - ๓๔๘/๓๓๐ - ๓๓๘. ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๗ - ๓๔๘/๔๑๑ - ๔๓๐.

^{๕๘} ธนิต อยู่โพธิ์, อนุภาพพระปริตร, หน้า ๔.

ธรรมโอสถประเภทหนึ่งในการเสียวยาแก้ไขปัญหาคความทุกข์อันจัดได้ว่าเป็นอานุภาพของพระปริตรอย่างหนึ่งได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงอานุภาพของพระปริตรหรือบทสวดมนต์อันเป็นหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือพระพุทธรูปที่มีการนำมาเปลี่ยนเป็นปริตรธรรมในภายหลังแล้วก็จะพบว่าอานุภาพ ดังปรากฏในมิลินทปัญหาว่า

คนที่สวดบริกรรมพระปริตรนั้น ฐที่มุ้งจะกัดก็ไม่กัด ปากที่อ้าไว้ก็หุบ แม้โจรที่ยกก้อนดิน จะทุ้มใส่ก็ไม่ทุ้ม กลับ โยนทิ้งก้อนหินก้อนดินแล้วเปลี่ยนใจมารัก ช้างที่ดุร้ายครั้งวิ่งมาถึงก็หมอบสงบอยู่ใกล้ ๆ แม้กองไฟม้หีมาที่ลุกโชติช่วง ครั้นใหม่้ลามเข้ามาใกล้ก็ดับ ยาพิษแม้แรงที่กินเข้าไปก็กลายเป็นยาถอนพิษ หรือซาบซ่านเป็นอาหารที่บำรุงร่างกาย ฆาตรกรที่มุ้งมาจะฆ่า ครั้นเข้ามาใกล้ก็ภักคิยอมตัวเป็นทาส แม้แต่บ่วงดักสัตว์ที่เขาตกไว้ พอเหยียบลงไปก็ไม่รู้ครัดเท้า^{๕๕}

จะเห็นได้ว่าอานุภาพที่ปรากฏในคำอธิบายข้างต้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันหรือมีส่วนทำให้สิ่งที่เลวร้ายเกิดขึ้นแล้วหรือกำลังจะเกิดให้คลี่คลายไปในทางที่ดีเพราะอานุภาพของการเจริญหรือสวดปริตรนั้นอย่างไรก็ตามเมื่อว่ากันโดยสรุปก็จะพบว่า พระปริตรนี้จะมีอานุภาพตามที่ปรากฏในบทอาธนาให้พระสงฆ์แสดงสวดพระปริตรอยู่ ๓ ประการ คือ

(๑) สามารถป้องกันหรือต้านทานภัยวิบัติทั้งปวงให้หายไป เช่น ภัยจากธรรมชาติ ภัยจากโจร ภัยจากพระราชา ภัยจากมนุษย์

(๒) สามารถยังความสำเร็จของสมบัติทั้งหลายให้เกิดขึ้นได้ เช่น ความมียศ มีลาภ หรือความสวัสดิต่าง ๆ

(๓) สามารถกำจัดทุกข์ภัยและโปรดภัยทั้งปวงได้^{๖๐} ซึ่งอานุภาพทั้ง ๓ ประการนี้ ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่พึงหวังหรือจะพึงเกิดขึ้นเมื่อมีการกล่าวหรือสวดพระปริตรอันเป็นมงคลของพระพุทธศาสนา ซึ่งหากผู้สวดสามารถที่จะบริกรรมหรือพรำบ่นให้ขึ้นใจเป็นปัจจุบันหรือกระทำบ่อย ๆ ผลที่พึงหวังดังกล่าวก็จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

^{๕๕} ปู่ แสงฉาย(แปล), มิลินทปัญหาพร้อมด้วยอรรถกถาฎีกา, (กรุงเทพฯ : ศ.ธรรมกถึก, ๒๕๓๐), หน้า ๒๑๖ - ๒๑๗.

^{๖๐} พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ฐมฺมจิตฺโต), อานุภาพพระปริตร, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๔.

จากการกล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับเวทมนต์ พุทธมนต์ และพระปริตร จะพบว่า ทั้ง ๓ มนต์มีความเกี่ยวเนื่องกันหรือมีพัฒนาการที่เกิดขึ้นภายใต้วัฒนธรรมเดียวกันคือวัฒนธรรมอินเดีย โดยที่เวทมนต์ จัดได้ว่าเป็นวิธีเริ่มต้นของการสวดหรืออ้อนวอนเพื่อที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จทั้งในแง่ของผลสำเร็จที่มาจากพระเจ้าหรือผลสำเร็จที่มาจากอำนาจของมนต์เหล่านั้น^{๖๐} ซึ่งเวทมนต์ถือเป็นวิธีการที่เป็นต้นแบบของมนต์อื่น ๆ ในอันที่จะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การที่จะทำให้เวทมนต์มีความศักดิ์สิทธิ์ จะต้องมียุทธวิธีดังนี้

(๑) ผู้สวดจะต้องตั้งจิตให้เป็นสมาธิ โดยเชื่อว่าจิตที่เป็นสมาธิจะมีพลัง ในการแผ่ไปให้ถึงหรือจะเป็นเดชอำนาจที่จะแผ่ไปยังผู้อื่น ๆ หรือกำกับให้การสวดมนต์นั้นศักดิ์สิทธิ์

(๒) ต้องมีความเชื่อต่อครูอาจารย์ เทพเจ้าผู้สั่งสอนอย่างเคร่งครัด

(๓) การสวดจะต้องมีการบริกรรมเพื่อให้เกิดลมหายใจในหรือปราณวายุให้เป็นเสียงสั้นสะท้อนให้สะท้อนออกมาจาก ภายในแล้วแผ่ไปกระทบกับอากาศข้างนอกเป็นการใช้กฎของความกระเทือนทางคลื่นเสียง โดยเฉพาะถ้าเป็นเสียงที่มีอนุภาพก็ย่อมจะแผ่ไปได้ไกล

(๔) ผู้สวดจะต้องมีความบริสุทธิ์ทั้งทางกาย จิต (ยกเว้นเวทมนต์คำที่ผู้สวดนั้นจะต้องฝึกฝนแต่เรื่องที่เลวร้าย) การสวดมนต์หรือการร่ายพระเวทย์จึงจะสัมฤทธิ์ผล^{๖๑}

ซึ่งหลักการดังกล่าวถือว่าเป็นหลักการโดยทั่วไปของเวทมนต์ และโดยมากเวทมนต์นี้จะใช้วิธีร่ายคือการสวดทำนองเพื่อเป็นการเอาใจเทพเจ้า หรือครูของตนให้มาชุมนุมและจะได้ให้พลังกับตนเองในการกระทำการต่าง ๆ ที่มุ่งหวังไว้ให้สำเร็จ และแนวทางของการร่ายเวทมนต์เช่นนี้เองที่ถือได้ว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่พัฒนามาเป็นพระปริตรอันเป็นการบริกรรมคาถาของคนอินเดียโบราณซึ่งมีปรากฏอยู่ในชาดกต่าง ๆ ดังได้กล่าวมา โดยพระพุทธรองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุสวดสาธยายพระปริตรได้ แต่กลับไม่อนุญาตให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับเวทมนต์ เพราะถือว่า เวทมนต์ เป็นสิ่งที่ไม่ดีสาระและไม่อาจจะนำไปสู่ทางหลุดพ้นได้^{๖๒} การที่ทรงห้ามและอนุญาตดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระปริตรน่าจะไม่มีนัยที่โน้มเอียงไปทางพราหมณ์เท่าใดนัก แต่อาจเป็นบทบริกรรมเพื่อความบริสุทธิ์ของธรรมดา แต่ก็อิงอาศัยหลักการทำจิตให้เป็นสมาธิและตัวสังฆวาจาพร้อมกับแผ่เมตตาเป็นหลัก ซึ่งการบริกรรมอาจอิงอาศัยวิธีการของเวทมนต์แต่สาระอาจไม่ใช่คือสาระเน้น

^{๖๐} พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพฯ : มหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๔๗๒ - ๔๗๕.

^{๖๑} ธนิต อยู่โพธิ์, **อานุภาพพระปริตร**, หน้า ๑๕ - ๒๐.

^{๖๒} ที.ที. (บาลี) ๕/๕๒๖/๒๓๕ - ๒๓๖. ที.ที. (บาลี) ๕/๕๒๖/๒๓๗.

เมตตากับสังขจะเป็นหลักโดยไม่เน้นการสาปแช่งเหมือนเวทมนต์บางบท ดังนั้น พระปริตรจึงอาจเป็นพัฒนาการหนึ่งของรูปแบบการสวดมนต์ของกลุ่มแนวคิดที่ไม่ขึ้นกับพระเวทย์ของศาสนาพราหมณ์ และในภายหลังพระพุทธองค์ก็ได้ปรับปรุงหรืออนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์ในการเรียนหรือพรำบ่นสาธยายพระปริตรได้ โดยเห็นว่า เป็นสิ่งที่ไม่ขัดแย้งต่อหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา และในที่สุดจากพระปริตรก็พัฒนามาเป็นพระพุทธรมนต์หรือในบางครั้งพระปริตรกับพระพุทธรมนต์ก็มีความหมายเป็นสิ่งเดียวกัน เนื่องจากพระปริตรในยุคหลังได้มีการนำเอาพระพุทธรมนต์คือคำสั่งสอนเทศนาของพระพุทธองค์มาเป็นพระปริตร เช่น โขชนงคสูตร ก็เปลี่ยนมาเป็น โขชนงคปริตร อาถรรพวิสูตร ก็เปลี่ยนมาเป็น อาถรรพวิปริตร ดังนั้น พัฒนาการของคำว่า มนต์ในความหมายของคำในรูปแบบต่าง ๆ จึงมีความเชื่อมโยงกันแม้จะไม่ตรงกันเสียทีเดียวแต่ก็อาจที่จะเป็นบาทฐานในการพัฒนารูปแบบในภายหลังได้เช่น การที่พุทธศาสนาได้นำหลักการของพระเวทย์คือการตั้งจิต การบริกรรมการเปล่งเสียงเป็นต้นมาประยุกต์ใช้เมื่อมีการสวดพระปริตรทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของการสาธยายตามอนุภาพหรือวัตถุประสงค์ของการสวดมนต์นั่นเอง

๔.๒.๒ พระพุทธศาสนาเถรวาทกับการสวดมนต์ พระพุทธศาสนาเห็นว่า การสวดมนต์หรือการสาธยายมนต์คือคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่งตามแนวทางของการศึกษาในเชิงมุขปาฐะ กล่าวคือในสมัยเริ่มแรกของพระพุทธศาสนา พระธรรมเทศนาของพระองค์มิได้ถูกบันทึกไว้โดยวิธีการอื่น ๆ แต่เป็นวิธีการของการท่องจำหรือสาธยาย เช่น การสาธยายพระปาฏิโมกข์ หรือข้อบัญญัติของพระพุทธองค์เกี่ยวกับพระวินัย^{๖๔} หรือหลักธรรมที่ทรงแสดงโดยพระปาฏิโมกข์นั้นภิกษุจะต้องสวดสาธยายกันในทุก ๆ ๑ เดือน ดังนั้น การสวดมนต์ในลักษณะนี้จึงถือว่าการสวดมนต์หรือสวดพระธรรมเพื่อรักษาพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง

นอกจากนั้นแล้ว เราจะพบว่า การสวดมนต์อีกประเภทหนึ่งที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาก็คือการสวดพระปริตรเพื่อคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้เหล่าภิกษุสามเณรที่จะสวดสาธยายพระปริตรเพื่อป้องกันอันตรายได้^{๖๕} ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาถือว่าการแสดงมนต์หาก (๑) ไม่ได้เป็นไปเพื่อการอ้อนวอนเทพเจ้าหรือ (๒) ไม่ได้เป็นไปเพื่อการสร้างความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่นในลักษณะของการใช้เวทมนต์เพื่อทำร้ายผู้อื่น การสวดมนต์นั้นถือว่า เป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมเพราะการสวดมนต์นอกจากจะเป็นการ

^{๖๔} วิ.ม. (บาลี) ๔/๑๓๒/๑๔๖. วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓๒/๒๐๕.

^{๖๕} วิ.ภิกขุณี. (บาลี) ๓/๑๐๑๕/๑๒๖. วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๐๑๕/๒๖๓.

รักษาพระศาสนาแล้วก็ยังก่อให้เกิดประโยชน์กับชีวิตของผู้สาธยายด้วย^{๖๖} ซึ่งตามทำทีนี้การสวดมนต์จึงเป็นสิ่งที่มีความถูกต้องชอบธรรมและมีคุณค่าสำหรับพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเมื่อกกล่าวโดยสรุปแล้วเราจะพบว่าการสวดมนต์จำแนกได้เป็น ๓ ประการ คือ

(๑) การสวดมนต์ เป็นไปเพื่อการสรรเสริญแสดงคุณความดีของพระพุทธองค์ดังปรากฏในรัตนสูตร

(๒) การสวดมนต์ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลเช่น กรณีเมตตสูตร ที่มุ่งอธิบายถึงการแผ่เมตตาให้กับผู้อื่น

(๓) การสวดมนต์ แสดงถึงความดีของเหล่าเทวดาทั้งหลายที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจะพึงรักษาพระพุทธานุภาพเช่นในเทวดาอุชโยชนกาลา

(๔) การสวดมนต์ เป็นการแสดงถึงอำนาจของพระปริตรที่สามารถห้าม, ป้องกันหรือต้านทานความชั่วร้ายต่างๆ ได้ เช่น โมรปริตร จันทรปริตร

ซึ่งลักษณะของการสวดมนต์โดยนัย นี้เป็นสิ่งที่มิประโยชน์ไม่มีโทษสามารถสร้างความผาสุกให้เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้ รวมทั้งเป็นการรักษาพระพุทธานุภาพและรักษาจารีตที่พึงปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดการสืบต่อทางพระพุทธศาสนาด้วย

๔.๒.๓ อานุภาพของพระปริตรกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

จากการกล่าวมาถึงการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของจังหวัดสุรินทร์มาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นกรณีทั่ว ๆ ไปและกรณีศึกษาทั้ง ๓ กรณี^{๖๗} จะพบว่า ในบริบทความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ปัจจุบันถือได้ว่าเป็นระเบียบพิธีกรรมหรือความเชื่อที่มีพื้นฐานอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นหลัก แม้จะมีความเชื่อท้องถิ่นหรือความเชื่อในเชิงไสยศาสตร์ปะปนอยู่บ้างก็เป็นเรื่องที่ยังถือว่าน้อยกว่ากระแสความเชื่อของพระพุทธศาสนา โดยความเชื่อที่เป็นข้อปฏิบัติตามประเพณีท้องถิ่นนั้นจะปรากฏอยู่ในคติความเชื่อเรื่อง เครื่องเซ่นไหว้หรืออุปกรณ์ประกอบการทำพิธีสะเดาะเคราะห์มีพานบายศรี บายศรีปากชาม สลารธรรมหรืออิหม่ามเป็ง และผ้าขาว เป็นต้น แต่ในส่วนของการสวดหรือพระปริตรที่นำมาเป็นเครื่องมือในการสะเดาะ

^{๖๖} สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระปริตร*, หน้า ๒๐๗.

^{๖๗} กรณีศึกษาที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ๓ กรณี ได้แก่ (๑) พระพิมพ์พัฒนาร (พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน อ.เมือง จ.สุรินทร์ (๒) พระครูอภัสร์ธรรมคุณ(บุญรอด) วัดโคกกรรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ (๓) พระครูพัฒนสารคุณ (สอ) วัดสัตถารมณ บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์

เคราะห์นั้นล้วนมาจากบทสวดมนต์หรือพระปริตรของพระพุทธศาสนามากกว่าจะมาจากอิทธิพลของศาสนาอื่น ๆ โดยทั้งผู้ประกอบพิธีกรรม และผู้ร่วมพิธีกรรมก็ล้วนมีความเชื่อว่าพระพุทธรูปหรือพระปริตรสามารถที่จะปิดเป่าโชคเคราะห์ที่ไม่ดีต่าง ๆ ออกจากร่างกายของตนเองได้ ดังปรากฏในความเชื่อของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมท่านหนึ่งว่า

ผมมีความเชื่อมั่นว่าสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และที่ทรงนำไปเผยแพร่แก่ชาวโลกนั้นล้วนเป็นสิ่งที่เป็นมงคล เป็นความจริงและสามารถที่จะพิสูจน์ได้ แม้จะเป็นเพียงแค่บทสวดมนต์ก็ตามเถอะ นะ โม ตัวเดียวก็ยังขลังถ้าเราสวดหรือท่องบ่นด้วยความศรัทธา ขอเพียงแค่ว่าเรามีศรัทธาต่อสิ่งนั้นความขลังก็จะเกิดขึ้นมีขึ้นได้ อย่างผมเป็นทหารชีวิตที่ผ่านมาอยู่กับความเลี้ยกก่อนข้างสูง แต่ผมเชื่ออยู่อย่างหนึ่งที่รอดมาได้ก็เพราะอานุภาพของพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าที่ผมสวดอยู่เสมอ ๆ เพราะผมคิดว่าอาชีพผมแขวนอยู่กับความไม่แน่นอน ดังนั้น ผมจึงไม่ประมาทเป็นดีที่สุด และการที่ผมไม่ประมาทก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ผมคิดหรือรู้สึกเองแต่พระพุทธเจ้าท่านสอนผม ผมเชื่อว่าพุทธรูปนั้นสามารถป้องกันอันตรายได้ตราบเท่าที่เรายังมีสติและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต^{๖๕}

หรือปรากฏในความเชื่อของผู้เข้าร่วมพิธีกรรมอีกท่านหนึ่งว่า

สำหรับผมไม่มีคำถามว่าพระปริตรที่พระท่านสวดเวลาสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นจะมีพลังสามารถแก้เคราะห์แก้ความทุกข์โศกต่าง ๆ ได้หรือไม่ได้ เพราะผมเชื่อว่าพระปริตรเหล่านั้นเป็นคำพูดของพระพุทธเจ้า ในฐานะที่ผมเป็นชาวพุทธผมก็ต้องเชื่อพระพุทธเจ้า เมื่อพระสงฆ์นำคำพูดของพระพุทธเจ้ามาสวดต่อก็ถือว่านั่นเป็นคำสวดของพระพุทธเจ้า เช่นเดียวกัน และคำสวดเหล่านั้นก็มีอานุภาพสามารถแก้เคราะห์ร้ายหรือป้องกันเคราะห์ร้ายที่จะเข้ามาในชีวิตของมนุษย์เราได้ ดังนั้น ผมจึงยืนยันว่าผมเชื่อว่าสิ่งที่พูดมานั้นเป็นจริงเพราะถ้าไม่เชื่อผมก็คงจะไม่มาสะเดาะเคราะห์กับพระคุณเจ้าท่านแน่นอน^{๖๖}

หรือปรากฏในคำรับรองของพระเถระที่ทรงคุณวุฒิในจังหวัดสุรินทร์รูปหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุว่า

^{๖๕} สัมภาษณ์ พล.ท.รัชชัย สมุทรสาคร แม่ทัพภาค ๒ ค่ายสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา วันที่ ๓๐

พฤศจิกายน ๒๕๕๔.

^{๖๖} สัมภาษณ์ พ.อ.ธรากร ธรรมวินทร, รองผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี, วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.

๒๕๕๕.

อาจมาคิดว่าไม่มีบทสวดหรือคาถาใดที่จะมีอานุภาพเท่ากับคาถาของพระพุทธเจ้า เพราะ
 ง่ายๆ ง่ายๆ แค่ไม่ต้องอะไรเอาแค่คาถาสัพพัตติโย ที่พระสวดกันตอนเข้านั้นก็มีอานุภาพ
 สามารถที่จะยังศรัทธาโยมให้เกิด ทำให้พวกเขาเชื่อว่าทำบุญแล้วมีผลบุญเกิดขึ้นจริง เขาจึง
 เอาอาหารมาถวายพระ พระจึงมีอาหารนั้นกินทุกวัน พระไม่อดไม่อยากกินทุกวันนี้ก็มาจาก
 อานุภาพของบทสวดของพระพุทธเจ้านั้นแหละ ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงบทสวดที่บรรดาพระ
 เณรทั้งหลายในจังหวัดสุรินทร์หรือจังหวัดไหน ให้นำมาสวดว่าจะมีอานุภาพแค่ไหน
 เพราะบทสวดเหล่านั้นล้วนเป็นบทสวดที่มีอานุภาพ โดยเฉพาะการนำมาสวดให้กับผู้ที่
 ประสบเคราะห์ก็จะสามารถป้องกันหรือขจัดปัดเป่าให้สรรพทุกข์ สรรพโสภโรคภัยต่าง ๆ
 ให้หายไปได้ เหมือนกับที่พระพุทธองค์ทรงดำเนินการสวดมาให้ดูและเห็นผลเป็นตัวอย่าง
 มาแล้ว^{๑๐}

หรือเราสามารถที่จะพิจารณาข้อคิดเห็นจากพระเถระที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะ
 เคราะห์ต่ออายุทั้ง ๓ กรณี ซึ่งเราก็จะพบว่าในฐานะที่ท่านเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมท่านมีความคิด
 เห็นเกี่ยวกับการอำนาจของพระพุทธรูปที่เกี่ยวเนื่องกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุดังต่อไปนี้

ก. พระพิมพ์พัฒนาร (พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ ได้ให้ความเห็นว่า
 การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็ไม่ได้แตกต่างไปจากการเจริญพระพุทธรูปเนื่องในงานบุญ
 สำคัญของชาวพุทธที่ได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาภายใต้ความเชื่อที่ว่า การทำบุญจะต้องมี
 การสวดหรือเจริญพระพุทธรูปเพื่อ (๑) ความเป็นสิริมงคลที่ได้ยื่น ได้ฟังพระพุทธรูป
 หรือพระปริตรอันเป็นบทสวดตามคติความเชื่อของชาวพุทธ (๒) เพื่อความปลอดภัยจาก
 อำนาจที่เรามองไม่เห็น ซึ่งบางคนเรียกว่าผี บางคนเรียกว่าวิญญาณหรือบางคนอาจจะ
 เรียกว่า “คุณไสย” ก็สุดแท้แต่ หรือบางคนก็เรียกว่า “กรรม” หรือทั้งหมดทั้งมวลนั้นบางคน
 อาจจะเรียกว่าเคราะห์กรรมก็ได้ เราย่อมมีความเชื่อพื้นฐานว่าพระพุทธรูปหรือพระปริตร
 ที่สวดนั้นเป็นของดีที่สามารถนำมาแก้ของไม่ดีต่าง ๆ ได้ และความเชื่อนั้นย่อมเป็นไปตาม
 หลักศรัทธาของพระพุทธศาสนาที่ว่า ตถาคตโพธิศรัทธา คือคือในการตรัสรู้ของ
 พระพุทธเจ้า และบทสวดมนต์ต่างๆ ไม่ว่าจะสุตเรเล็กหรือใหญ่นี้ก็ถือว่าเป็นผลผลิตที่มาจาก
 การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ดังนั้น จึงไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่เราจะไม่เชื่อว่าสิ่งที่พระพุทธเจ้าส่ง
 ต่อมาให้เรานั้นจะไม่มีพลังหรืออำนาจ ดังนั้น ผู้ที่สวดมนต์ พระปริตรต่าง ๆ จึงจะต้องมี

^{๑๐} สัมภาษณ์พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ (ประจักษ์ จุกกมฺโม) เจ้าอาวาสวัดโพธิ์พุกขาราม ต.ท่าคูม อ.ท่า
 คูม จ.สุรินทร์ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ความเชื่อในเรื่องนี้เป็นอันดับแรกก่อน เมื่อเชื่อแล้วความมั่นคงทางจิต ความโหม่งนำทางจิต ที่มุ่งตรงต่อพระพุทธเจ้าก็จะเกิดขึ้น พลังอำนาจจากความเชื่อนั้นก็จะเกิด เมื่อเป็นเช่นนั้น การนำบทสวดมนต์ไปใช้จึงเกิดผล สำหรับอาตมาเชื่อเต็มหัวใจว่า พระพุทธมณฑลของ พระพุทธเจ้านั้นดีจริง มีผลจริง และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เชื่อได้ แม้แต่การสะเดาะเคราะห์ก็เกิดผลมาจากการใช้พระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าแทบทั้งสิ้น^{๓๐}

(๒) พระครูอภัสร์ธรรมคุณ(บุญรอด) วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับประเด็นเรื่องอำนาจของพระปริตรที่สวดเนื่องในงานการสะเดาะเคราะห์ว่าเป็นพระปริตรที่มีผลต่อการชำระ ชะล้างความเศร้าหมองคือเคราะห์หรืออุปัทวันตรายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง หรือกับจิตใจของตัวเอง ซึ่งท่านได้ให้ความเห็นว่า

บทสวดมนต์ของพระพุทธเจ้านั้นเป็นของดี เป็นสิ่งมงคลที่สามารถช่วยให้เคราะห์กรรมต่าง ๆ ที่เป็นเคราะห์กรรมที่ไม่หนักให้หายไปจากจิตใจหรือร่างกายของเราได้ แต่ผู้สวดจะต้องสวดอย่างมีสติมีสมาธิไม่ใช่สวดเล่น ๆ สวดเอามัน สวดตามหน้าที่ หรือสวดเพราะขี้เกียจ หรือสวดเพราะเจ้าอาวาสสั่ง เป็นต้น การสวดพระปริตรไม่ว่าจะเป็นการทำบุญที่ไหน ๆ ก็มีผลหมดยกขึ้นอยู่กับการสวดของเรา ๆ ท่าน ๆ นี้จะตั้งใจสวดกันหรือไม่ ถ้าไม่ตั้งใจสวดมันก็ไม่เป็นผลอะไร แต่ถ้าตั้งใจสวดรับรองว่าผลที่ได้จะต้องมีขึ้นเกิดขึ้นอย่างแน่นอน อย่างอาตมาเมื่อจะสวดจะต้องดูว่าสวดให้ใครอาการเป็นอย่างไร หนักหรือเบาแค่ไหน ถ้าไม่หนักก็สวดน้อยหน่อย เพราะกำลังกรรมดีเขายังมีพอพวงได้เราก็จะนั่งสมาธิเพ่งกรรมฐานให้ แต่ถ้าเป็นผู้ที่อาการหนักก็จะสวดสะเดาะเคราะห์ให้ยาวและนานเพื่อขออำนาจของพระปริตรนั้นเป็นกำแพงแก้วปกป้องรักษาเขาเพื่ออันสงฆ์ที่เราสวดจะทำให้เจ้ากรรมนายเวรเขาสงสาร หรือกลัวเราผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้าบ้าง เพราะถ้าเขากลัวเขาก็จะไม่มาทำร้าย ผลดีก็จะเกิดกับเขา ดังนั้น เมื่อว่ากันตามความเป็นจริงเท่าที่มีประสบการณ์ในเรื่องการทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์มานั้นก็เห็นว่าพระปริตรหรือพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้านี้มีคุณมีอำนาจมีพลังมากจริง ๆ ถ้าอยากรู้และเห็นจริงได้ตามที่อาตมาพูดก็ขอให้มาปฏิบัติเอาเองเพราะพระพุทธเจ้าสอนเราว่า ปิยจิตตังวิญญูหิตี คือทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นของเฉพาะตนไม่มีใครแสดงแทนใครหรือนำสิ่งที่ไม่มีไม่เห็นมาแสดงแก่คนอื่นได้โดย

^{๓๐} สัมภาษณ์พระพิมลพัฒนาทร(พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ละเอียด อาตมาเชื่ออย่างมั่นคงว่าพระพุทธรูปของพระพุทธรูปเจ้าที่ช่วยให้การสะเดาะเคราะห์นั้นประสบผลสำเร็จ ได้จริง^{๗๒}

(๓) พระครูพัฒนสารคุณ (หลวงปู่สอ) วัดสัตหทารมณบ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ สำหรับพระครูพัฒนสารคุณ (หลวงปู่สอ) ถือว่าเป็นพระเถระที่มีอายุกาลพรรษาอุปหนึ่งของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งท่านก็เป็นหนึ่งในฐานะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุท่านได้ให้ความคิดเห็นว่า

ผมว่าเรื่องบทสวดมนต์นี้ไม่ต้องไปพูดถึงว่าจะใช้อะไร สำหรับผมไม่มีคาถาอาคมอื่นผมมีแต่คาถาพระพุทธรูปเจ้าก็คือบทสวดมนต์ ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนานนี้แหละประเสริฐแล้ว เป็นคาถาพระพุทธรูปเจ้าจะไม่ประเสริฐได้ ยิ่งถ้าเราตั้งจิตให้เป็นสมาธิแล้วแม้แต่นะโมตัวหนึ่งก็ศักดิ์สิทธิ์ ผมเชื่อว่าหากเรามีความเคารพในพระพุทธรูปเจ้าแล้วก็ต้องเชื่อว่ามนต์หรือคาถาของพระพุทธรูปเจ้านั้นศักดิ์สิทธิ์จริงเข้มขลังจริงเพราะคาถาเหล่านี้ออกมาจากพระโอษฐ์ของพระองค์จะไม่ศักดิ์สิทธิ์ได้อย่างไร^{๗๓}

อย่างไรก็ตามหากเราจะพิจารณาถึงประเด็นเกี่ยวกับอำนาจของการสวดพระปริตรในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามความเชื่อของชาวจังหวัดสุรินทร์ก็จะพบว่า ชาวจังหวัดสุรินทร์ทั้งที่เป็นผู้ร่วมพิธีกรรมและผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุต่างเชื่อว่าพระปริตรที่พระเถระผู้ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์นำมาใช้ สวดเพื่อขจัดปัดเป่าอันตรายหรือป้องกันเหตุอันไม่ดีไม่งามหรือที่เรียกกันว่าเคราะห์ว่าเป็นบทสวดมนต์หรือพระปริตรที่มีอำนาจหรือพลังที่สามารถขจัดปัดเป่าเคราะห์ให้ออกไปจากกายและจิตของตนได้

อย่างไรก็ตามต่อปัญหานี้ผู้วิจัยเห็นว่า แม้จะมีคำรับรองจากผู้ที่มีความเชื่ออยู่บ้างแล้วแต่เพื่อให้เห็นถึงความจริงในเรื่องนี้ ซึ่งมีการกล่าวถึงกันในเชิงคัมภีร์ผู้วิจัยจะได้นำคำอธิบายจากหลักฐานทางคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่สำคัญมายืนยันว่า การสวดมนต์หรือพระปริตรในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุสามารถที่จะป้องกันอันตรายได้จริงหรือไม่ ซึ่งกรณีดังกล่าวสามารถที่จะพิจารณาได้จากคัมภีร์มิลินทปัญหา ที่พระเจ้ามิลินท์ได้ตรัสถามถึงอำนาจของบทสวด

^{๗๒} สัมภาษณ์พระครูอภัสร์ธรรมคุณ(บุญรอด)วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๗๓} สัมภาษณ์พระครูพัฒนสารคุณ (หลวงปู่สอ) วัดสัตหทารมณบ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

มนต์ต่าง ๆ ในพิธีกรรมว่ามีประสิทธิภาพในการส่งเสริมและคุ้มครองทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่นอย่างไร ซึ่งมีคำถามอยู่ ๓ ข้อคือ

(๑) พิธีสวดมนต์สามารถป้องกันความตายได้หรือไม่

(๒) พิธีสวดมนต์มีประสิทธิภาพได้อย่างไร

(๓) พิธีสวดมนต์ใช้ได้ผลเมื่อใด และเมื่อใดที่ใช้ไม่ได้ผล^{๓๔}

และในปัญหาทั้ง ๓ ประเด็น พระนาถเสนจึงตอบไว้ ดังนี้

(๑) พิธีสวดมนต์สามารถป้องกันความตายที่ยังไม่ถึงเวลาได้ เปรียบเหมือนข้าวต้นอ่อนต้องหมั่นรดน้ำจึงจะงอกงามมีสีเขียวชะอุ่มได้

(๒) พิธีสวดมนต์มีประสิทธิภาพได้ด้วยการสวดภาวนา และผู้สวดต้องไม่มีกรรมมาขัดขวาง ไม่มีกิเลสเกิดขึ้นในชั้นธสันดาน และต้องมีจิตเชื่อมั่นในประสิทธิภาพ

(๓) พิธีสวดมนต์ก็เปรียบเหมือนยามีประโยชน์ทั้งการป้องกันและรักษา ดังนั้น ในขณะที่อันตรายจะเกิดหรือไม่ก็ใช้ได้ผล แต่จะใช้ไม่ได้ผลเมื่อบุคคลที่ใช้เป็นคนทุศีล

การสวดพระปริตร สำหรับผู้สวดและผู้ฟัง การสวดต้องมีคุณสมบัติตามหลักการของพระพุทธศาสนา จึงจะมีอานุภาพได้เต็มที่ ดังหลักฐานว่า คุณสมบัติของผู้สวดมนต์ในพิธีกรรมต่างๆ จะต้องประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ คือ

(๑) ผู้สวดจะต้องตั้งจิตใจให้มั่นคง สวดมนต์ไม่เห็นแก่ลาภสักการะ

(๒) ผู้สวดจำเป็นต้องสวดให้ถูกอักขระ บท พากย์ อย่างชัดเจนไม่ผิดเพี้ยน

(๓) ผู้สวดจะต้องรู้และเข้าใจความหมายของบทที่นำมาสวดอย่างแจ่มแจ้ง^{๓๕}

ส่วนคุณสมบัติของผู้ฟังสวดมนต์ จะต้องประกอบด้วยองค์ ๓ ประการ คือ

(๑) โรคภัยและอันตรายที่เกิดขึ้นแก่ผู้ฟังสวดมนต์ จะต้องไม่ใช่โรคภัยและอันตรายที่เกิดจากกรรม คือ ไม่ใช่เกิดมาจากวิบากของกรรมที่ตนทำไว้ใน อดีต เพราะกรรมที่ทำไว้ ไม่มีใครสามารถห้ามได้

(๒) ผู้ฟังจะต้องเป็นสัมมาทิฐิบุคคล

(๓) ผู้ฟังจะต้องเป็นผู้ที่มีศรัทธาอย่างแน่วแน่ว่า อานุภาพของพุทธมนต์ที่ฟัง จะสามารถกำจัดโรคภัยและอันตรายให้หายได้จริง^{๓๖}

^{๓๔} มลีนุทปण्या.(บาลี)๔/๑๖๓/๑๖๖.

^{๓๕} ที.สี.อ. (ไทย) ๓/๒๘๒/๑๖๐.

^{๓๖} มลีนุทปण्या. ๔/๒/๑๖๖.

ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ว่า มีลักษณะที่ทั้งผู้สวดและผู้ฟังสวดต้องมีจิตเป็นสมาธิและตั้งมั่นในธรรม โดยผู้สวดจะต้องมีความมั่นคงเปล่งเสียงสวดด้วยจิตที่มุ่งมั่นอย่างจริงใจ แสดงถึงความเมตตาและสัจยาศิษฐาน เพราะการสวดและปริกรรมตามหลักของพิธีสวดมนต์เท่ากับเป็นการนำเอาอนุภาพและพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้า นำเอาสัจจะของพระธรรมและนำเอาเมตตากรุณาของพระอริยสงฆ์ทั้งปวง ซึ่งเปรียบเสมือนมหาสมุทรผู้ยิ่งใหญ่ ให้มาปรากฏแก่ใจและให้กำลังใจแก่เราด้วย เมื่อดวงใจประกอบด้วยพระพุทธรูปและสัจธรรมทั้งมีความเมตตา กรุณาแผ่ออกไปกว้างขวางโดยไม่มีขอบเขตเช่นนั้น ก็ย่อมทรงอนุภาพ สามารถเปลี่ยนใจศัตรูให้กลับกลายเป็นมิตร หรือทำศัตรูให้หมดฤทธิ์หมดอำนาจ ไม่อาจทำอันตรายได้ ก่อให้เกิดความปลอดภัยไปชั่วกาลนาน

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า ในการสวดพระปริตรขณะที่มีการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ นั้น หากต้องการที่จะให้เกิดผลจริง ๆ ผู้สวด และผู้ฟังสวด (หมายถึงผู้มาสะเดาะเคราะห์) จะต้องมียุติที่ตั้งมั่นเป็นสมาธิ และที่สำคัญจะต้องเป็นผู้มีศีล ไม่ด่างพร้อยในเรื่องศีล และไม่กระทำความหนักหรือนั่นตรัยธรรม ๕ ประการมีฆ่าบิดามารดา เป็นต้น ซึ่งกรรมเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคต่อการให้ผลของอำนาจพระปริตร และในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของจังหวัดสุรินทร์นั้นจะพบว่าหากผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้ร่วมพิธีกรรมนั้นเป็นผู้ที่ตั้งมั่น (๑) ในการสวด และ (๒) ในการฟัง และ (๓) ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้มีศีล การสวดพระปริตรนั้นย่อมมีอำนาจและพลังสามารถที่จะแก้เคราะห์โศกโรค ร้ายต่าง ๆ ได้ หากไม่มีการปฏิบัติเช่นนั้นย่อมจะก่อให้เกิดปัญหา คือการสะเดาะเคราะห์นั้นจะไร้ผลและไม่เกิดผลกับทั้งจุดหมายที่ต้องการคือ การสะเดาะเคราะห์ และการต่ออายุได้เลย

๔.๓ วิเคราะห์องค์ประกอบของความเชื่อในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวสุรินทร์

ประเด็นต่อไปที่เราจะต้องศึกษาก็คือประเด็นเรื่ององค์ประกอบของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ว่าในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จ.สุรินทร์ประกอบไปด้วยความเชื่อเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ประกอบไปด้วยความเชื่อดังนี้

๔.๓.๑ ความเชื่อเรื่องผี ในบรรดาความเชื่อของมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ ณ สถานที่ใดหรือเผ่าพันธุ์ไหนหรืออยู่ในยุคใดก็ตาม ความเชื่อเรื่องผี หรือวิญญาณ ถือว่าเป็นความเชื่อในอันดับต้น ๆ ของมนุษย์ที่เชื่อว่า สรรพสิ่งมีชีวิตมีวิญญาณครอง แม้แต่มนุษย์ก็ยังมีวิญญาณ เมื่อตายหรือเสียชีวิตแล้วก็จะต้องมีวิญญาณออกจากร่างไป โดยวิญญาณ จะมีฤทธิ์หลอกหลอนหรือทำร้ายมนุษย์ได้ ซึ่งความเชื่อเรื่องผีในทางศาสนา ทั้งที่เป็นศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาก็มีเหมือนกัน แต่ใน

ศาสนาพราหมณ์เห็นว่า ผีคือวิญญาณมนุษย์หรือสัตว์ที่เกิดจากการสร้างของพระเจ้า เมื่อตายไป วิญญาณก็จะแสวงหาร่างใหม่อยู่ ส่วนพระพุทธศาสนาเห็นว่า ผีคือวิญญาณที่ออกจากร่างมนุษย์ผูก เกิดเป็นโอปปาติกะในภพภูมิเปรตหรือสุรกาย โดยที่พระพุทธศาสนาเห็นว่า กุศผีปีศาจที่มีพลัง อำนาจ จนสามารถเข้าถึงมนุษย์ได้ (ทรงเจ้าเข้าผี) หรือสามารถติดต่อกับมนุษย์ได้ ซึ่งอำนาจของผี ดังกล่าว มีปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งมีหลักฐานดังนี้

...สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งถูกผีเข้า ภิกษุอีกรูปหนึ่งทูปตีท่านจนถึงแก่มรณภาพ...^{๓๗} ...
 อันตราย ๑๐ ประการ...สมัยนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ เมื่อ ไม่มี
 มีอันตราย...พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เมื่อไม่มีอันตราย ไม่พึงยกปาติโมกข์
 ขึ้นแสดงโดยย่อ ภิกษุสงฆ์หมู่ใดยกขึ้นแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ ภิกษุทั้งหลายเมื่อมีอันตราย
 เรานุญาตให้ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงโดยย่อ” อันตรายทั้งหลาย มีดังต่อไปนี้ ๑) พระราชา
 เสด็จมา ๒) โจรมาปล้น ๓) ไฟไหม้ ๔) น้ำหลากมา ๕) คนมามาก ๖) ผีเข้าภิกษุ^{๓๘} ...
 อันตราย ๑๐ ประการ ภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในกรณีนี้ ในอาวาสแห่งหนึ่งในวันปวารณานั้น
 ๑) พระราชาเสด็จมา ...๒) โจรมาปล้น ....๓) ไฟไหม้ ....๔) น้ำหลากมา .... ๕) คนมามาก
 ....๖) ผีเข้าถึงภิกษุ ....๗) สัตว์ร้ายเข้ามา ....๘) งูร้ายเลื้อยเข้ามา ....๙) ภิกษุจะถึงเสียชีวิต ....
 ๑๐) มีอันตรายแก่พรหมจรรย์...^{๓๙}

...สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งเป็นไข้เพราะถูกอมมนุษย์เข้าถึง อาจารย์ และอุปัชฌาย์ ช่วยกันรักษา
 ภิกษุนั้น แต่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ภิกษุนั้นเดินไปที่ร้านขายหมูแล้วกิน เนื้อดิบ คัม
 เลือดสดๆ โรคมมนุษย์เข้าถึงของภิกษุนั้นจึงสงบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูล
 พระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ. พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตเนื้อดิบ
 เลือดสด ในเมื่อมีโรคมมนุษย์เข้าถึง..^{๔๐} ...เวทมนตร์ไล่ผี...^{๔๑} ...ร้ายมนต์ขับผี...^{๔๒}

จากหลักฐานที่ยกมาอ้าง แสดงว่า พระพุทธศาสนายอมรับว่า ผีมีจริง และผี มีอำนาจ และมี
 อิทธิพลต่อมนุษย์ได้ ส่วน ผีตามความเข้าใจของคนปัจจุบัน จะพบว่า มีความเชื่อเรื่องผีโดยเฉพาะ
 ชาวลาวลุ่มมีความเชื่อเรื่องผี ซึ่งผีที่ชาวลาวลุ่มเชื่อว่ามียุณแบ่งเป็นประเภทได้ดังนี้

^{๓๗} วิ.ม. (ไทย) ๑/๑๘๘/๑๗๒.

^{๓๘} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๕๐/ ๒๓๐.

^{๓๙} วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๓๔/ ๓๗๗.

^{๔๐} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๔/๔๕.

^{๔๑} ที.ที. (ไทย) ๕/๒๑/๘, ๕/๒๐๕/๗๐.

^{๔๒} ที.ที. (ไทย) ๕/๒๑๑/๗๒.

- ผีที่เป็นผู้พิทักษ์รักษาหรือเทวดาอารักษ์ เช่น ผีแถน ซึ่งชาวสุรินทร์เชื่อกันว่า เป็นผู้ให้กำเนิดโลก เป็นผู้ที่สามารถคลบนันดาลให้ฝนฟ้าตกและข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ นอกจากนั้นก็ผีที่เชื่อว่าสิงสถิตตามธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ผีเตา ผีนางด้ง ผีนางสาว เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับศาลหลักเมืองก็เชื่อว่าผี เทพยดาที่ทำหน้าที่ปกป้องรักษาบ้านเมือง ในชุมชนเล็ก ๆ ตามชนบทมักมีหลักบ้านหรือใจบ้าน (หัวใจหรือศูนย์กลางของบ้าน) มีสัญลักษณ์ (ต่างรูปแบบกันไป) ที่เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ อยู่กึ่งกลางชุมชน และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในหมู่บ้านด้วย ชุมชนบางแห่งเมื่อเจริญขึ้นเป็นตำบลเป็นจังหวัด ก็จะมีศาลหลักเมืองเช่นกัน ดังเราได้เห็นอยู่เกือบทุกจังหวัด

- ผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ มนุษย์เชื่อว่า เมื่อญาติพี่น้องตายไปแล้ว วิญญาณจะออกจากร่างไปสู่ที่ต่าง ๆ บ้างก็ไปเกิดใหม่ บ้างก็ขังวนเวียนอยู่ในโลภมมนุษย์ ผีเหล่านี้คือผีบรรพบุรุษหรือผีปู่ตายาย หรือบางทีก็เรียก ผีเรือน ส่วนผีวีรบุรุษนั้น คือ บุคคล เมื่อยังมีชีวิต เป็นคนดีที่มีความเก่งกล้าสามารถเป็นพิเศษ เป็นผู้กล้า เป็นเจ้าเมืองหรือเป็นผู้ก่อตั้งบ้านเมืองหรือนักบวชซึ่งเมื่อตายไปก็ยังมีผู้เคารพนับถืออย่างเช่น ผีเจ้าเมืองของชาวไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอน ย่าโมของชาวโคราช พระยาพิชัยดาบหักของชาวอุตรดิตถ์ เจ้าพ่อพญาแลของชาวชัยภูมิ หรือเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวของชาวปัตตานี ตลอดจนพระเจ้าตากสิน และรัชกาลที่ ๕ ที่มีผู้นับถือกันอย่างแพร่หลายอยู่ในขณะนี้ ทั้งผีบรรพบุรุษ และผีวีรบุรุษจัดว่า เป็นผีดีเพราะเป็นผู้คุ้มครองรักษาลูกหลานหรือชาวบ้านชาวเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข นอกจากนี้แล้วยังคอยควบคุมให้ลูกหลานหรือคนในหมู่บ้านมิให้ทำผิดชนบจารีตประเพณี หากลูกหลานทำผิดประเพณีที่เรียกว่า ซิด (ทางเหนือ) หรือชะล่า (ทางภาคอีสาน) อย่างเช่น พี่น้องทะเลาะวิวาทกัน หรือลูกสาวหลานสาวถูกผู้ชายแตะเนื้อต้องตัว อย่างที่เรียกว่า ทำผิดผี คนในครอบครัวก็จะต้องทำพิธีขอมาต่อวิญญาณผีปู่ย่า หรือปู่ตา เป็นต้น

สำหรับในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นจากการศึกษาพบว่า ในกรณีของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระครูอาภัสร์ธรรมคุณ (หลวงพ่อรอด) ในแบบการสะเดาะเคราะห์ลวงนั้น ได้มีองค์ประกอบในเรื่องความเชื่อเรื่องผีก็คือ การที่เจ้าภาพก่อนจะทำพิธีกรรม จะต้องมีการทำพิธี “แซนขมอด” หรือพิธีเช่นวิญญาณบรรพบุรุษปู่ตายายที่ชาวสุรินทร์นับถือเพื่อเป็นการบอกเล่าให้บรรดาผีบรรพบุรุษที่อยู่ในตัวบ้าน ให้ทราบก่อน เมื่อท่านทราบแล้วก็จะได้ปกป้องรักษาและคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยการกระทำพิธีกรรมแซนขมอดนี้จะต้องจัดเตรียมเครื่องเช่น ไข่พร้อม จากนั้นก็จะมารวมกันที่ในตัวบ้านพร้อมกับประกอบพิธีกรรม

ในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ลวง จำเป็นที่จะต้องมีการไหว้บรรพบุรุษหรือผีปู่ตายายที่อยู่ในบ้านหลังนั้นก่อนเสมอ และนี่ก็คือว่าเป็นความเชื่อที่เป็นองค์ประกอบ

ประการหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ของชาว จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจะต้องจัดใน
ตัวบ้านนั้น

อนึ่ง หากจะพิจารณาจากกรอบความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ จะพบว่า ความเชื่อ
เรื่องผี เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการสะเดาะเคราะห์ เนื่องจากการที่มีผู้คนมาขอให้กระทำพิธี
สะเดาะเคราะห์ต่ออายุ มีความเชื่อว่าคนถูก ผีกระทำ หรือถูกทำร้ายโดยผู้อื่น โดยส่งผีมาสิงร่างคน
นั้นให้เกิดความเจ็บป่วย หรือประสบกับอุบัติเหตุมากมาย เป็นเหตุให้เขาต้องมาสะเดาะเคราะห์ต่อ
อายุเพื่อให้พระสวดคาถาขับหรือปัดเป่าผีตัวนั้นให้ออกจากร่างกายไป ดังนั้น จึงถือว่าความเชื่อเรื่อง
ผี จัดเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จ.สุรินทร์

๔.๓.๒ ความเชื่อเรื่องขวัญ สำหรับชาวอีสาน หรือแม้กระทั่งชาวเหนือ ซึ่งมี
บริบทความเชื่อที่คล้ายกันย่อมจะมีความเชื่ออย่างหนึ่งที่เหมือนกันคือความเชื่อเรื่องขวัญ โดยเห็น
ว่า ขวัญ คือ สิ่งหนึ่งที่สิงอยู่ในร่างกายมาแต่กำเนิด เชื่อว่า ถ้าขวัญอยู่กับเนื้อกับตัวของผู้นั้น
ก็จะมีความสุขสบายไม่ป่วยไข้ได้ทุกข์ ถ้าขวัญหนีหายไปจากตัวก็จะทำให้ผู้นั้นเป็นไข้ได้ทุกข์
และอาจถึงแก่ความตายได้หากขวัญไม่กลับคืนมาอยู่ในร่างกายตามเดิม ซึ่งขวัญนี้ไม่ใช่มีแต่ใน
เฉพาะคนเท่านั้น แม้แต่ในสัตว์ สิ่งของบางอย่าง เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย บ้านเรือน เรือ เกวียน
ข้าวเปลือก นาข้าว แม้กระทั่งบ้านเมืองก็มีขวัญประจำอยู่เช่นเดียวกัน ความเชื่อเรื่องขวัญเป็น
ความเชื่อที่มีมาแต่ดึกดำบรรพ์ มิใช่เฉพาะชาวไทยในประเทศไทยเท่านั้น ชาวไทยในถิ่นอื่น เช่น
ไทยใหญ่ ลื้อ ลาว เป็นต้น มีคติความเชื่อเรื่องขวัญเป็นทำนองเดียวกัน เพราะมีคำเรียกว่า “ขวัญ”
เหมือนกัน และมีพิธีรีตองเกี่ยวกับเรื่องขวัญ สืบเป็นประเพณีต่อมา^{๔๗} หรือ ขวัญ หมายถึง สภาวะ
ที่มีอำนาจลึกลับอย่างหนึ่งแฝงอยู่กับตัว เป็นนามธรรม แสดงออกในลักษณะแกล้วกล้าอาจหาญ
เข้มแข็ง สิ่งอยู่ที่ร่างกายของมนุษย์และสัตว์ มนุษย์มีขวัญประจำตัว ๓๒ ขวัญ เรียกว่ามีจำนวน
ครบตามอาการ ๓๒ ของมนุษย์อยู่สุขสบายปกติ เราเรียกว่า “ขวัญอยู่กับเนื้อกับตัว” แต่ถ้าขณะ
ใดดีใจมาก หรือตกใจมาก หรือประสบอุบัติเหตุ หรือป่วยไข้ นาน ๆ ขวัญก็จะอ่อนหรือหนีจาก
เนื่องจากตัว จึงมีคำกล่าวกันว่า ขวัญหาย ขวัญหนีดีฝ่อ เป็นต้น ขวัญไม่ใช่วิญญาณ หรือจิตใจแต่
ขวัญเป็นสภาวะอันหนึ่งแฝงอยู่ในส่วนของร่างกายและจิตใจ ขวัญมารวมกันตรงจุด ๆ หนึ่งบน
กระหม่อมที่เราเรียกว่า “จอมขวัญ” ขวัญมีลักษณะ ๒ อย่าง อย่างแรกเป็นเรื่องที่อยู่เหนือการ
ควบคุมของมนุษย์ และอีกอย่างเป็นเรื่องที่มีมนุษย์อาจสัมผัสได้ ในแง่ของการประนีประนอมต่อ

^{๔๗} พระยาอนุমানราชชน (เสถียร โกศศ) **ขวัญและประเพณีการทำขวัญ** (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า
๒๕๐๖) หน้า: ๓ - ๕.

ขวัญ ฉะนั้นเมื่อเกิดเหตุต้องเสียขวัญขึ้น จึงต้องมีพิธีเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว เรียกพิธี
สู่ขวัญหรือพิธีบายศรีสู่ขวัญ^{๔๔}

นอกจากนั้นขวัญยังหมายถึง สิ่งที่ไม่มีตัวตน จับต้องไม่ได้ มีความเชื่อว่า คล้ายจิต
หรือวิญญาณ ซึ่งแฝงอยู่ในตัวของ คน และสัตว์ ตั้งแต่เกิดมา และจะต้องอยู่ประจำตัวตลอด ถ้า
ขวัญอยู่กับตัวก็มีความสุข ความเจริญ ถ้าขวัญไม่อยู่กับตัว หนีหายไป ก็จะทำให้เจ็บไข้ได้ป่วย
ซึ่งจะต้องประกอบพิธีสู่ขวัญเพื่อเรียกขวัญให้กลับมาอยู่กับตัวเหมือนเดิม อีกความหมายหนึ่ง
ขวัญ หมายถึง จิตใจ หรือกำลังใจ เช่น กล่าวว่า “ขวัญและกำลังใจ” และขวัญ ยังหมายถึง ผม
หรือ ขนที่เวียนเป็นก้อนหอย เช่น ขวัญผม นอกจากนั้น ขวัญ ยังหมายถึง สิ่งที่เป็นที่รักที่บูชา
เช่น เรียกลูกที่รักว่า “ลูกขวัญ” เรียกเมียที่รักว่า “เมียขวัญ” เป็นต้น^{๔๕} หรือหมายถึง สิ่งที่ไม่มี
ตัวตนที่แฝงอยู่ในร่างกายของมนุษย์ เชื่อว่าขวัญทำให้เกิดความมีชีวิตชีวาและความอยู่ดีเป็นปกติ
สุข เมื่อใดก็ตามที่ขวัญออกไปจากร่างคน เจ้าของร่างจะเกิดความไม่ปกติ ไม่สมบูรณ์ และอาจถึง
แก่ความตายได้ในที่สุด ความเชื่อเรื่องขวัญเป็นความเชื่อที่เก่าแก่ที่สุด เก่ากว่าความเชื่อทางพุทธ
ศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำกลุ่มของคนไทยส่วนใหญ่ ความเชื่อเรื่องขวัญเป็นมรดกตกทอดมาจาก
สังคมไทยโบราณ เป็นมรดกที่สังคมไทยถิ่นต่าง ๆ ในปัจจุบันได้รับไว้ก่อนจะแยกย้ายกันไป
และยังคงรักษาไว้ตลอดมา^{๔๖} หรือหมายถึง สิ่งที่เป็นมิ่งมงคลสถิตอยู่กับชีวิตมนุษย์ สัตว์เลี้ยง
วัตถุสิ่งของ รวมทั้งเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ ความเชื่อ เรื่องขวัญน่าจะเป็นความเชื่อดั้งเดิม
ของชาวไทยทุกสังคม รวมทั้งชาวไทยนอกประเทศด้วย เช่น ไทย-ลาว ในประเทศลาว ชาวไทย
ใหญ่ในประเทศพม่า ชาวไทยลื้อในสิบสองปันนา และชาวไทย คำในญวน การที่ชาวไทยเชื่อมั่น
ในเรื่องขวัญนี้ แสดงว่าเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยก่อนรับวัฒนธรรมพุทธศาสนาจากอินเดีย
คำภาษาบาลีมีความหมายใกล้เคียงกับ “ขวัญ” มีหลายคำ เช่น วิญญาณ เจตมุต จิต แต่ไม่สามารถ
ใช้แทนที่ “ขวัญ” ได้ เมื่อเกิดเหตุทำให้ขวัญหนีไป จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญให้ขวัญกลับมาอยู่ที่เดิม
เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของขวัญ^{๔๗}

^{๔๔} สิทธิ บุตรอินทร์ โลกทัศน์ชาวไทยลานนา(เชียงใหม่ : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่๒๕๒๕)หน้า ๕๖.

^{๔๕} ปรีชา พิณทอง ประเพณีโบราณไทยอีสาน (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม ๒๕๓๐) หน้า ๒๓๘.

^{๔๖} วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ คำเรียกขวัญ บันทึกประวัติศาสตร์โบราณและสัญลักษณ์ และความหมาย
รวมบทความประวัติศาสตร์ ๑๐ : ๑๑๔-๑๒๐.(กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑) : ๑๑๕.

^{๔๗} รัช ปุณ โนนทก เที้ยวอีสาน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิณเทศ ๒๕๓๒) หน้า ๒๕.

ดังนั้น เราจึงจะพบว่า ขวัญ เป็นความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในหมู่คนไทย (หรือไต) มาตั้งแต่สมัยโบราณ ทั้งที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย อินเดีย (คือ พวกไทยอาหม) พม่า (พวกไทใหญ่) เวียดนาม (ไทแดงและ ไทดำ) ตลอดจนคนไทยกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน^{๔๔} เป็นต้น ตามความเชื่อของชาวไทโบราณนั้น มนุษย์มีส่วนประกอบสำคัญ ๒ ส่วน คือ ส่วนร่างกายที่มีตัวตน และขวัญซึ่งเป็นส่วนที่ไม่มีตัวตน ถ้าขวัญอยู่กับเนื้อกับตัว เจ้าของขวัญก็มีความสุขสบาย แต่ถ้าเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ขวัญหนีออกจากร่างกายไป เช่น กรณีที่ประสบอุบัติเหตุ หรือประสบเหตุร้ายต่าง ๆ เจ้าของขวัญก็จะไม่เป็นปกติ อาจเจ็บไข้ได้ป่วย ละเมอเพ้อพกหรืออาจถึงแก่ความตายได้ เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้น ผู้ใหญ่ในครอบครัวจำเป็นต้องจัดให้มีพิธีเรียกขวัญให้กลับเข้าสู่ตัวเพื่อความอยู่ดีมีสุข และเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของขวัญ

ความเชื่อเรื่องขวัญนี้ได้ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมของคนไทยมาแต่โบราณ ดังจะเห็นได้ว่า ทุกช่วงสำคัญของชีวิตทุกครั้งที่มีเรื่องสำคัญเกิดขึ้นกับคนในครอบครัว หรือในสังคมนรอบตัว คนไทยมักจัดให้มีพิธีกรรมเกี่ยวกับขวัญ เช่น พิธีรับขวัญเด็กเกิดใหม่ พิธีทำขวัญนาถ พิธีทำขวัญในงานแต่งงาน พิธีเรียกขวัญคนเจ็บไข้ กระทั่งพิธีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับแขกผู้มาเยือน เป็นต้น นอกจากคนแล้ว สิ่งใดก็ตามที่มีความสำคัญต่อชีวิตของคนก็นับว่ามีขวัญด้วย เราจึงมีพิธีทำขวัญข้าว ขวัญเรือน ขวัญเรือ และพิธีทำขวัญสำหรับสัตว์ เช่น ช้าง ควาย และในชุมชนชาวนาภาคกลาง บางท้องถิ่น แม้จะไม่ใช้ความไถนาแล้ว แต่ก็ยังมีการทำพิธีสู่ขวัญให้ควายเหล็กอีกด้วย

จากการกล่าวมานั้นเราจะพบว่า คำว่าขวัญ หมายถึง สิ่งที่เรียกกันว่าเจตภูต หรือสิ่งที่ไม่มีความตัวตนแต่เป็นสิ่งที่อาศัยอยู่ในร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ถ้าตามปกติขวัญจะอยู่กับร่างกายมนุษย์ตลอดเวลา แต่คราวใดก็ตามที่ขวัญหนีก็จะไปประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ หมายความว่าเมื่อมนุษย์เป็นอยู่ได้ตามปกติ ขวัญไม่หนีไปไหนก็จะเกิดความผาสุก แต่เมื่อขวัญหนีก็จะกลายเป็นความทุกข์ และเมื่อเป็นเช่นนั้นจึงจำเป็นต้องมีการมาประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ และชาวสุรินทร์จำนวนมากที่มาร่วมสะเดาะเคราะห์กับพระภิกษุทั้ง สามรูป คือ โดยมากก็จะเป็นผู้ที่รู้สึกขวัญของตนนั้นไม่อยู่จึงเกิดความไม่มั่นใจในชีวิตและรู้สึกว่าคุณเองมีเคราะห์จึงได้มาทำพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ดังนั้น ความเชื่อเรื่องขวัญจึงถือว่าเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์

^{๔๔} สุมิตร ปิติพัฒน์. “ศาสนาและความเชื่อของไทยดำ” จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. ๒(๔) : ๒๗-๔๐ ; กรกฎาคม, ๒๕๐๘.

๔.๓.๓ ความเชื่อเรื่องลาง คำว่า ลาง หมายถึง สิ่งบอกเหตุที่จะให้เจ้าตัวรู้ว่าเคราะห์หรือโชคละเอียดจะเกิดแก่ตน ลางนี้จะบอกให้เห็นตั้งแต่เห็นด้วยตาตนเอง และเวลาหลังคือบอกเหตุทางความฝัน ลางนี้มีทั้งดีและไม่ดีและให้ฟังเข้าใจว่า คนที่พบลางนั้นเชื่อว่า เทวดาฟ้าดินท่านรักท่านบอกเหตุให้เราทราบ และหาทางแก้ไข ดังนั้น ผู้มีสติไม่ประมาทจึงไม่ตาย ลางนี้ภาษาพระท่านว่า “นิमित” จะเกิดเพื่อบอกเหตุหนักเบา ได้แก่

(๑) เกิดภายในตัว เช่น เงามหัวไม่มี, ตาเขม่น, เนื้อตัวเขม่น, ฝันเห็นเครื่องบินลงบ้าน เป็นต้น

(๒) เกิดจากสิ่งนอกกาย เช่น สุนัขจิ้งจอกเห่า, อีเก้ง (ฟาน) เห่า, งูเข้าบ้าน, รุ่งลงกินน้ำในโอ่ง, ข้าวที่หุงหรือหนึ่งกลายเป็นสีแดง, สุนัขคนอื่นมาขึ้นบ้าน, นกเค้าบินเข้าบ้าน, ไก่ป่าเข้าหมู่บ้าน, อีกาโฉบหัว หรือความผิดปกติอื่น ๆ เป็นต้น

(๓) เกิดอาการร้อนอย่างไม่มีเหตุผล จะมีช่วงเวลาระยะหนึ่ง ที่ท่านจะมีอาการเกิดความร้อน อย่างไม่มีไข้ไม่มีขลุ่ย และไม่มีเหตุผลอะไร รุ่งๆ ก็กลายเป็นคนโมโหง่าย โกรธง่าย และฉุนเฉียว ใครพูดอะไรก็ไม่ถูกหู มองเห็นอะไรก็ไม่พอใจ ขวางหูขวางตาไปหมด เกะกะน่าเบื่อ นำระอา บางครั้งก็อาละวาดอย่างไม่มีเหตุผล เวลาอยากทำอะไรก็มักมีปัญหาอยู่เสมอ บังเกิดความรู้สึกไม่อยากอยู่บ้าน อยากไปโน่นไปนี่ เรียกง่ายว่า อยู่บ้านไม่คิด หรือนั่งไม่คิด

(๔) เกิดภาวะถดถอย ช่วงเวลาดังกล่าว ท่านจะรู้สึกว่าจะไรต่างๆ รอบตัวท่านบังเกิดภาวะถดถอยขึ้นมาอย่างไม่มีปีมีขลุ่ย กิจการหรือการทำงานที่ทำอยู่ไม่เดินหน้าเท่าที่ควร กรณีการค้าขาย ซึ่งแต่ก่อนเคยขายดี รุ่งๆ ขายไม่ดีขายตก ชนิดที่อธิบายไม่ถูก ทรัพย์สินเงินทองตลอดจนข้าวของต่างๆ ที่เคยได้ก็กลับไม่ได้ ลูกหลานเคยเชื่อฟัง กลับไม่อยู่ในโอวาท ช่วงเวลานั้นท่านจะรู้สึกจิตใจหดหู่ ไม่อยากจะทำอะไร หมดแรงหมดกำลัง

(๕) เกิดความมัวเมาอย่างฉับพลัน ช่วงเวลานั้นท่านจะรู้สึกเซ็งๆ เกิดความเบื่อหน่ายอย่างไม่มีเหตุผล และอธิบายไม่ถูก ชอบเที่ยวเตร่มากขึ้น ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ ท่านไม่ใช่คนชอบเที่ยว ปกติเป็นคนรักบ้านรักครอบครัว รุ่งๆ กลับนอกใจภรรยาไปมีหญิงอื่นอย่างไม่น่าเป็น ขำร้ายบางรายกลายเป็นคนชอบเล่นการพนัน ปกติไม่ใช่คนแบบนั้น สภาพดังกล่าวเรียกว่า “เกิดกาลิ” ขึ้นแก่ท่านแล้ว

(๖) มีเรื่องจนเป็นคติความ ช่วงเวลาดังกล่าว ท่านลองสังเกตดูว่า ชีวิตช่วงนี้ของท่านเป็นอย่างไรมีอุปสรรคมีปัญหาก่อขึ้นอยู่บ่อยๆ บางทีเรื่องไม่น่าเป็นเรื่องก็เกิดขึ้น กลายเป็นเรื่องราวใหญ่โตไปก็มี ทั้งๆ ที่ไม่น่าจะมีอะไรมากนัก น่าจะตกลงกันได้ หากต่างฝ่ายต่างลดทูลงบ้าง ดังนั้นช่วงเวลาดังกล่าวอาจจะมีเรื่องจนถึงกับต้องไปโรงพักหรือขึ้นโรงขึ้นศาลเป็นคติความ อย่าง

ไม่น่าเชื่อที่ปรากฏให้เห็นอยู่หลายราย หรือบางทีซบรยนต์ไปดีๆ ก็เกิดเรื่องจนได้ ก็ไปเที่ยวชนหรือเกิดอุบัติเหตุต่างๆ ที่ระมัดระวังอยู่แล้ว ทำให้ต้องสูญเสียเงินทอง หรือบาดเจ็บอย่างไม่ควรเป็น

(๗) เกิดความเบื่อหน่ายการทำความคิด ช่วงเวลาดังกล่าว ท่านลองหยุดคิดสักนิด และพิจารณาว่า ช่วงเวลาที่ว่านี้ท่านรู้สึกอย่างไร หรือมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการทำบุญหรือไปไหว้พระ หากรู้สึกเบื่อหน่ายในการทำบุญ หรือการทำความคิดทั้งหลาย นั้นแสดงว่า ช่วงเวลาที่ว่านี้ท่านกำลังมีเคราะห์มาเยือนอย่างแน่นอน

เมื่อมนุษย์เรามีอาการ หรือลักษณะตามที่กล่าวมานี้ (ทั้ง ๕ ประการ) รับรองได้ว่า เมื่อท่านไปให้โหรหรือหมอดูตรวจดวงชะตาของท่านดู แน่แน่นอนว่าคำทำนายจะออกมาในลักษณะที่ว่า ท่านกำลังมีเคราะห์ และจะได้รับคำแนะนำให้ไปทำ พิธีสะเดาะเคราะห์ ซึ่งลงนี้ถ้าเห็นให้รีบแก้อย่าให้ข้ามคืนจะไม่มีอะไร แต่ถ้าปล่อยให้ข้ามคืนจะเป็นเคราะห์เป็นเจ็บ และจะต้องแก้ด้วยการเสียเคราะห์เสียเจ็บ จึงจะพ้นเคราะห์

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า ความเชื่อเรื่องดวง หรือดวงบอกเหตุถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เนื่องจากเมื่อมนุษย์เห็นหรือพบเจอกับดวง หรือนิมิตบอกเหตุดังกล่าวมาแล้วย่อมเป็นสาเหตุหรือผลทำให้เขาจะต้องไปประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ชาวสุรินทร์โดยมากเมื่อพบเหตุหรือดวงบอกเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะไปปรึกษาพระเพื่อทำการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทันทีเพื่อเป็นการป้องกันเหตุที่จะเกิดขึ้น

๔.๓.๔ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ คำว่า เคราะห์ เป็นคำที่ใช้กันในแวดวงวิชาโหราศาสตร์ ในหมู่โหรหรือหมอดู ซึ่งใช้เรียกดาวเฉพาะ ๕ ดวง คือ อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ เสาร์ พฤหัสบดี ราหู สุกร์ และเกตุ (ไม่ใช่ในความหมายของดาวในทางดาราศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์ ซึ่งหมายถึงดาวที่ไม่มีแสงสว่างในตัวเอง ดาวเคราะห์ ซึ่งได้แก่ ดาวพุธ ดาวศุกร์ โลก ดาวอังคาร ดาวพฤหัสบดี ดาวเสาร์ ดาวพฤหัสบดี ดาวสมุทร และดาวยม) ดาวเคราะห์ ทั้ง ๕ ดวงในโหราศาสตร์ (อาทิตย์ จันทร์ อังคาร พุธ เสาร์ พฤหัสบดี ราหู สุกร์ และเกตุ) แต่ละดวงจะมีเทพเจ้าหรือเทวดาประจำอยู่ ซึ่งสามารถให้คุณให้โทษแก่มนุษย์โดยไม่ได้คาดหมาย เช่น เคราะห์ดี , เคราะห์ร้าย ฯลฯ อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปว่า เมื่อเวลาพูดถึงเคราะห์ มักนิยมใช้ในทางไม่ดี เช่น มีเคราะห์ ฟาดเคราะห์ เคราะห์ร้าย หรือ เคราะห์หามยามร้าย จนกระทั่ง หมดเคราะห์

การที่ดาวเคราะห์ หรือ พระเคราะห์ เข้าสวดยอายุนี้ บางครั้งเป็นเรื่องดี แต่บางครั้งกลับไม่ดี มีโทษหรืออุปสรรคต่างๆ ดังนั้น เมื่อพระเคราะห์เข้าสวดยอายุ ปรากฏว่ามีแต่เรื่องไม่ดีหรือเป็นโทษโบราณท่านว่า มีเคราะห์ จำเป็นต้องทำพิธี สะเดาะเคราะห์ เพื่อความเป็นสิริมงคล เรื่องร้ายๆ จะได้รับรเทาเบาบางลง เรื่องแบบนี้ไม่ใช่จะเกิดขึ้นแก่พวกเรา ๆ ท่าน ๆ ได้ แม้กระทั่งพระพุทธเจ้า ก็

ทรงประสบปัญหาเรื่องเคราะห์ เช่นกัน และเมื่อมนุษย์ประสบกับปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วก็อาจจะต้องแก้ไขดวงที่เกิดจากดวงดาวทั้ง ๙ ด้วยการใส่บาตรเพื่ออุทิศให้กับเทวดาประจำดวงนพเคราะห์แต่ละดวง เช่น อาทิตย์ มีกำลัง ๖, พระจันทร์ มีกำลัง ๑๕, อังคาร ๘, พุธ ๑๗, พฤหัส ๑๕, ศุกร์ ๒๑, เสาร์ ๑๐, ราหู ๑๒ ซึ่งในทางโหราศาสตร์เมื่อถึงคราวที่ดวงดาวได้โคจรมาถึงขวบปีก็จะก่อให้เกิดผลกับตัวเอง เมื่อเป็นเช่นนั้นจะต้องทำการสะเดาะเคราะห์เพื่อดวงในปีนั้นดีไม่มีอุปสรรค ดังนั้นเราจึงจะพบว่า ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ทำให้ผู้คนต้องมาสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับตนเอง และถือว่า ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ เป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบหนึ่งของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์

นอกจากนั้น จะพบว่าในสมัยโบราณได้มีตำราพรหมชาติ ฉบับหนึ่งได้อธิบายสูตรของการดูโชคเคราะห์ของมนุษย์ในรอบหนึ่งปีด้วยการนับเกณฑ์อายุจากรูปภาพที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นผู้มีโชคหรือเคราะห์ดังปรากฏในภาพ

โดยที่ตำรานี้ได้อธิบายไว้ว่า ชายหญิงใด ต้องการอยากทราบว่า ในระยะปีใดดวงชะตาปีที่ตกจะดีหรือร้าย ท่านให้ถือหลักทำนายตามห้วงระยะปีที่ตกนั่นเอง

ถ้าเจ้าชะตาประจำเกิดเป็นชาย ให้นับเริ่มต้นอายุจากเจดีย์เวียนไปทางขวามือให้ครบอายุปัจจุบันนี้

ถ้าเจ้าชะตาเป็นหญิง ให้นับเริ่มต้นอายุจากเจดีย์เวียนไปทางซ้ายมือ จนครบอายุปัจจุบันนี้

๑. ถ้าตก เจดีย์ ท่านว่า ปีนั้นจะอยู่ร่มเย็นเป็นสุข จะมีสุขกายสบายใจ จะได้ทำบุญกุศลในศาสนา ประารถนาสิ่งใด ย่อมได้สมใจนึกแล

๒. ถ้าตก ฉัตรเงิน ท่านว่า ปีนั้นจะมีลาภผลเงินทอง ใช้พอสบายไม่เดือดร้อนภายในครอบครัว ไปทางทิศใด จะมีคนอุปถัมภ์ค้ำชูพอประมาณแล

๓. ถ้าตก คอขาด ท่านว่า ปีนั้น จะประสบความร้อนออกร้อนใจ จะมีคดีความถึงโรงถึงศาล ทำให้ต้องเสียเงินทองของรัก ไม่มีเวลาประกอบอาชีพ ทำมาหากินอย่างปกติสุข ไม่มีดีเลย

๔. ถ้าตก เรือนหลวง ท่านว่า ปีนั้นจะมีดีมีดีมีความสุขกายสบายใจ จะมีที่พึ่งพิงในความอนุเคราะห์ในเรื่องความเป็นอยู่ เป็นข้าราชการจะได้เลื่อนยศถาบรรดาศักดิ์ดีแล

๕. ถ้าตก ปราสาท ท่านว่าปีนั้นว่าจะมีความสุขอย่างยิ่ง จะประสบโชคลาภมากมายในชีวิต คิดสิ่งใดจะได้สมปรารถนา คินักแล

๖. ถ้าตก ราหู ท่านว่าปีนั้นจะเดือดร้อนใจอาจจะมีเรื่องทะเลาะวิวาทเป็นคดีความ จะมีคนมากอวยุแหย่ให้วุ่นวาย หรือ หาเรื่องราวให้เราต้องเดือนร้อน จะมีปวดหัวตัวร้อนเป็นประจำ ไม่มีดีแล

๗. ถ้าตก ฉัตรทอง ท่านว่า ปีนั้นจะมีเกียรติยศปรากฏในฝูงชนทั่วไป ไปสารทิศใดๆจะมีคนคอยอุปถัมภ์ค้ำชู ไม่เดือนร้อนเลย คินักแล

๘. ถ้าตก เทวดาจีเต่า ท่านว่า ปีนั้นค่อนข้างดี จะมีคนคอยช่วยเหลือในหน้าที่การงาน แต่ระวังบริวารจะนำความเดือดร้อนมาให้ ดีปานกลางแล

๙. ถ้าตก คนต้องซื้อคา ท่านว่า ปีนั้นถึงคราวเคราะห์หามยามร้ายจะมีเรื่องวุ่นวายในบ้าน และครอบครัวและตนเอง จะถูกจองจำหรือไม่มีความสุขกายสบายใจเลย

๑๐. ถ้าตก พ่อหมอบ ท่านว่า ปีนั้นจะมีคนมาขอความช่วยเหลือรับอาสาเจ้านายจะได้ดี แต่จะมีความสุขไม่มากนัก จะทุกข์กายทุกข์ใจพอประมาณ ดีปานกลางแล

๑๑. ถ้าตก แม่มด ท่านว่า ปีนั้นจะมีคนนำลาภมาให้ แต่ต้องแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือจากเจ้าชตา มีความสบายใจพอประมาณแต่จะเหนื่อยใจ ดีปานกลางแล

๑๒. ถ้ำตกล นาคราช ท่านว่า ปีนั้นจะมีอำนาจวาสนา ชะตาคำลึงดี มีคนมาอ่อนน้อมยอมเป็นคนรับใช้ จะได้ลาภจากบิรवारและผู้ใหญ่ แต่ให้ระวังคำพูดและอารมณ์ให้มาก ดีปานกลางแล^{๘๕}

เมื่อนับได้เช่นนี้หากปีใดตกรูปภาพที่จะต้องไปสะเดาะเคราะห์ก็คือ ตกรูปคนคอกขาด หรือถูกจองจำก็จะถือว่าเป็นปีที่ผู้นั้นจะต้องกังวลมาก และทางออกที่ดีที่สุดก็คือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งจากการกล่าวมาจะพบว่า ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ถือว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ทั้ง ๓ รูปก็จะพบว่า มีหลายคนที่เกิดขึ้นมาแล้วมีอุปสรรค ก็จะต้องดำเนินการแก้ไข ซึ่งโดยมากก็จะมาหาพระเพื่อสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ

๔.๓.๕ ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ สำหรับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ โดยมากจะเป็นความเชื่อในเทพเจ้า มีเทพเจ้าหลายองค์ในศาสนาพราหมณ์ที่กลายมาเป็นที่เคารพนับถือของชาวไทย เช่น พระพรหมที่คนไทยนิยมไปกราบไหว้บนบาน พระอิศวร พระพิฆเนศวร เทพแห่งศิลปะ หรือ พระอินทร์ ซึ่งปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากคุณลักษณะเฉพาะของเทพแต่ละองค์ ตามตำนานทิวาทะกำเนิดแล้ว ก็จะพบว่าอุปนิสัยของเทพเหล่านี้สะท้อนถึงภาวะหมุนเวียนของโลก โดยเริ่มจาก พระอิศวร ซึ่งมักให้พรคนที่บำเพ็ญตะบะแก่กล้า ผู้ได้รับพรก็มักลืมตัวใช้อิทธิฤทธิ์ ก่อความวุ่นวาย ความทุกข์ร้อนแก่สังคม จนพระนารายณ์ ต้องลงมาปราบด้วยวิธีล้างโลกด้วยไฟประลัยกัลป์ ต่อจากนั้น พระพรหมก็จะสร้างโลกขึ้นใหม่หมุนเวียนไปเช่นนี้ ซึ่งความเชื่อของศาสนาพราหมณ์เช่นนี้ก็ก่อให้เกิดความเชื่อเรื่องเวทมนต์คาถา คติ ความเชื่อในโชคกลาง และการดูฤกษ์ยาม เป็นต้น และมีการประกอบพิธีกรรม ๆ เช่น พิธีโล้ชิงช้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมต้อนรับเทพเจ้าของพราหมณ์ (พิธีนี้เลิกไปช่วงปลายรัชกาลที่ ๗) พิธีแรกนาขวัญ พิธีค้ำน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (เลิกไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕) พิธีขอฝน (พระพิรุณศาสตร์) ซึ่งเลิกไปแล้วเช่นเดียวกัน พิธีสะเดาะเคราะห์ การตั้งศาลพระภูมิ ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ใช้น้ำเป็นส่วนประกอบสำคัญ ซึ่งหากจะกล่าวถึงเฉพาะการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นเราจะพบว่ามีพื้นฐานมาจากความเชื่อของศาสนาพราหมณ์เป็นสำคัญ หรือมีจุดเริ่มมาจากความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ที่เกี่ยวข้องกับเทพเจ้า ซึ่งในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ถือว่าเป็นองค์ประกอบของความเชื่ออย่างหนึ่งที่มาจากศาสนาพราหมณ์คือ ในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์

^{๘๕} ห้องโหรศริมหาโพธิ์ ตำราพราหมชาติ ฉบับครอบครวั (กรุงเทพฯ: อำนวยการพิมพ์ ๒๕๕๑)

หลวงหรือ พิธีทำบุญต่อชะตาอายุ ในปะรำพิธีจะต้องมีศาลเจ้ากรุงพาลี ซึ่งเป็นเทพเจ้าหรือเทพดา คนหนึ่งของศาสนาพราหมณ์อยู่ด้วย เพื่อเป็นการป้องกันเหตุร้ายและยินยอมให้พื้นที่ในการ ทำบุญ^{๕๐} ดังนั้น ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์จึงถือว่าเป็นอีกองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของ พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

๔.๓.๖ ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา สำหรับพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนา ประเภทเทวนิยม กล่าวคือเป็นศาสนาที่ไม่นับถือหรือยอมรับในอำนาจของเทพเจ้าองค์ใด แต่มี พื้นฐานความเชื่ออยู่บนหลักของเหตุผลที่ว่า สรรพสัตว์ทั้งหลายล้วนมีกรรมเป็นของตนเอง หรือ เกิดมาจากกรรม คือการกระทำทั้งในอดีต และปัจจุบัน ซึ่งหากมนุษย์ได้กระทำความกรรมต่าง ๆ ไว้ กรรมก็จะผลิตผลทำให้ผู้นั้นเกิดความเจ็บป่วยหรือไม่สบายได้ ซึ่งหากพิจารณาถึงความเชื่อ พระพุทธศาสนาได้วางหลักของความเชื่อไว้ถึง ๔ ประการได้แก่

(๑) กัมมสัทธา หมายถึง เชื่อกรรม,เชื่อกฎแห่งกรรม,เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือเชื่อว่าเมื่อทำ อะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม

(๒) วิปากสัทธา หมายถึงเชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม คือเชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ

(๓) กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึงเชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน , เชื่อว่าแต่ละคน เป็นเจ้าของกรรม จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน

(๔) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึงมั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ^{๕๑}

ในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ ผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้ร่วม พิธีกรรม โดยมากถือว่าเป็นชาวพุทธซึ่งย่อมจะมีความเชื่อเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่มี พื้นฐานมากความเชื่อของพระพุทธศาสนา คือเห็นว่า เคราะห์ก็คือกรรมนั่นเอง โดยลักษณะที่ เรียกว่าเคราะห์ตามความเข้าใจของชาวพุทธก็ได้แก่

(๑) โรคภัยไข้เจ็บ

(๒) อุบัติเหตุ (หมายถึง เรื่องที่ทำให้เกิดอันตราย หรือไม่- อุบัติเหตุ แปลว่า อันตราย , อัปรีช หรือ จัญไร) ซึ่งเป็นอันตรายแก่ร่างกาย ทรัพย์สิน และอาจทำให้เสียชีวิตได้

^{๕๐} ดูภาคผนวก ข.แสดงภาพอุปกรณ์ในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ หน้า ๓๔๓-๓๔๕.

^{๕๑} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖๔.

(๓) ทะเลาะวิวาท ผิดใจกับคนอื่น เป็นปากเป็นเสียงหรือด่าว่ากัน จนถึงขั้นทำร้ายร่างกาย หรือขั้นเอาชีวิตของกันและกัน

(๔) ถูกฟ้อง ถูกเข้าใจผิด ถูกใส่ความ หรือถูกประจานให้อับอายด้วยข้อกล่าวหาที่เป็นเท็จ ล้วนๆ หรือเท็จปนจริงบ้าง หรือเป็นเรื่องจริง จนถูกเพ่งเล็ง บางครั้งผู้จับผิดเองก็เคยกระทำผิด เช่นนั้นมาก่อน หรือยังกระทำผิดอยู่

(๕) พลัดพรากจากของรัก อาทิ คนรักจากไป หรือของรักของหวงถูกขโมยไปหรือตกแตก ตลอดจนมีเหตุให้ต้องเปลี่ยนมือได้

(๖) ความผิดหวัง อาทิ สอบตก สอบได้แต่คะแนนไม่ดี เสียสิทธิ์ที่พึงได้พึงมี ตั้งใจทำดีแต่ไม่มีใครเห็นคุณค่า ฯลฯ

(๗) ประสบภัยต่างๆ อาทิ แผ่นดินไหว ดึกถล่ม อัคคีภัย วัตภัย อุทกภัย ตลอดจนโจรภัย

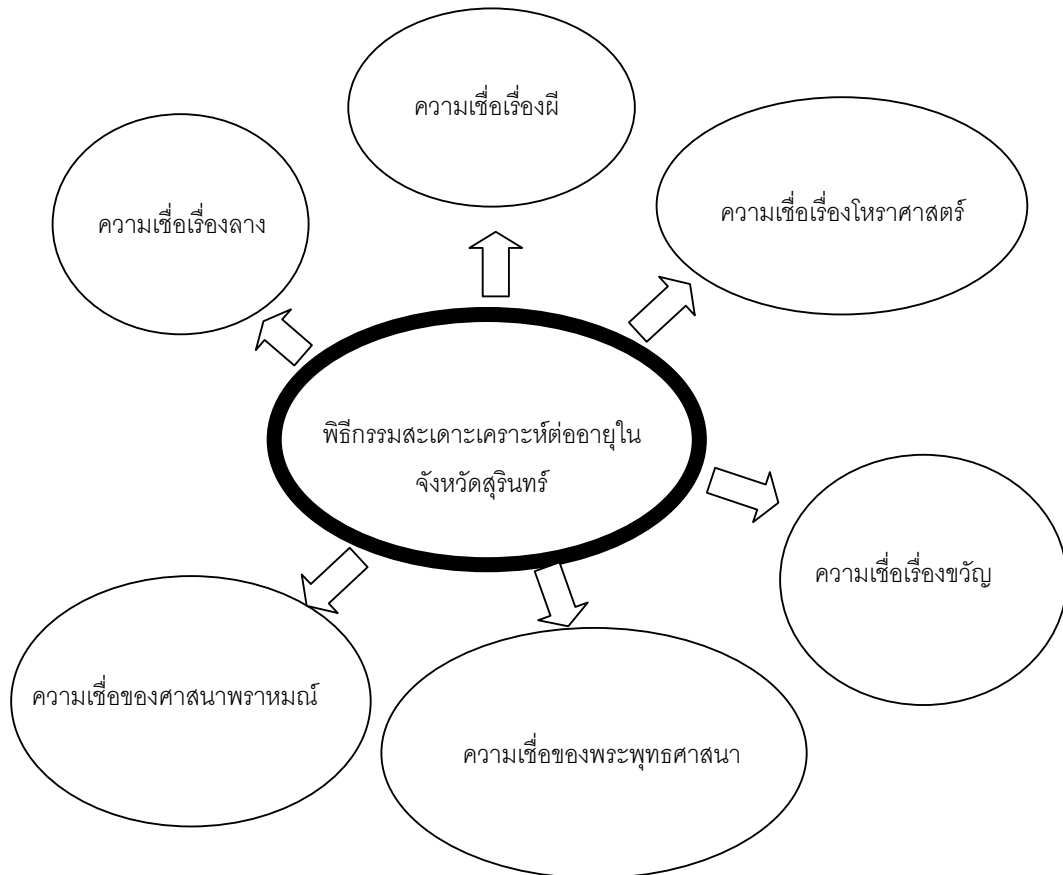
(๘) ความเสียหายทางการเงิน อาทิ เล่นหุ้น ขาดทุนหมดตัว ทำธุรกิจล้มเหลว การค้ามีปัญหา ฯลฯ

(๙) การงานมีอุปสรรค ทำให้ถูกลงโทษ ลดขั้น เงินเดือนไม่ขึ้น ถูกถอดยศ ถูกตำหนิ ถูกโยกย้าย ตำแหน่งหน้าที่การงานถูกสับเปลี่ยน ถูกปรับ ถูกกล่าวโทษ เป็นต้น^{๕๒}

โดยเคราะห์ หรือ สิ่งไม่พึงประสงค์ ทั้ง ๙ ลักษณะนั้น ทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า อนิฏฐารมณฺ์ หมายถึง อารมณฺ์ที่ไม่น่าปรารถนา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นภาวะกรรมที่เกิดขึ้นมาเพื่อบั่นทอนผู้กระทำความชั่วเป็นผู้ที่มีโรคร้าย อุบัติเหตุหรืออื่น ๆ ซึ่งเหตุที่ทำให้เกิดกรณีดังกล่าว ชาวพุทธเชื่อว่า เป็นผลมาจากกรรมเก่าของตนเมื่อชาติปางก่อน หรือเกิดจากเจ้ากรรมนายเวรที่ย้อนกลับมาทำร้ายตนเอง ซึ่งเมื่อรู้สึกและเชื่อเช่นนั้นก็จะเข้าหาพระเพื่อให้ท่านทำการสะเดาะเคราะห์ตัดกรรมตัดเวรให้ หรืออาจจะทำการสะเดาะเคราะห์ด้วยการทำบุญ รักษาศีลและปฏิบัติธรรม เป็นต้น ซึ่งก็จะสามารถแก้เคราะห์กรรมนั้นไปได้ และเหตุที่ความเชื่อเรื่องกรรมของพระพุทธศาสนาได้เป็นปัจจัยหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ ดังนั้น ความเชื่อของพระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ

^{๕๒} พูนศิลป์ จันทร์สูงเนิน. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโชคกลางของชาวบ้านหนองไหล ตำบลโลกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ปรินิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๔๐, หน้า ๘๒.

อย่างไรก็ตามจากการกล่าวมาทั้งหมด จะพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์สามารถที่จะพิจารณาได้จากแผนภูมิภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๑ แสดงองค์ประกอบด้านความเชื่อของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

๔.๔ วิเคราะห์แนวคิดการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหลักการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่เกิดมาจากการเข้าไปอธิบายความหมายหรือตีความความเชื่อในยุคเก่าของศาสนาพราหมณ์ว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของศาสนาพราหมณ์เป็นการกระทำที่ผิดหลัก

ธรรมชาติ เนื่องจากการกระทำที่มุ่งถึงการบูชาวงสรวงเทพเจ้าโดยไม่คำนึงถึงสิ่งที่เกิด หมายความว่า ศาสนาพราหมณ์เห็นว่า (๑) การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ทำการฆ่าสัตว์ หรือ แม้แต่ฆาตกรรมบูชาญัตถิ์ว่าเป็นที่ช่วยให้เทพเจ้าโปรดปรานมากที่สุด (๒) การสะเดาะเคราะห์ต่อ อายุที่ทำการเบียดเบียนสัตว์อื่นผู้อ่อนแอขึ้นถือว่าการเพิ่มอายุและความสวัสดิ์ให้เกิดกับตนเอง ซึ่งความเชื่อเช่นนั้น ถือว่า เป็นความเชื่อที่ผิดจากหลักการหรือกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติเพราะการที่ จะได้ชีวิตด้วยการทำลายชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะการสอนว่าการบดปลีวงสรวงเทวดา ด้วยไฟจากการที่ได้เผาทั้งพืชและสัตว์ไปนั้นสามารถลอยไปถึงเทพเจ้าได้ ถ้าการบูชาไฟเช่นนั้น สามารถสู่สวรรค์ได้จริงปานนี้คนที่ทำอาหารทุกวันในครัวจะไม่ต้องไปสวรรค์ก่อนเพื่อนหรือ เพราะเขาทำหน้าที่หลักในการปิ้ง ย่างเผาพืชและสัตว์อยู่ทุก ๆ วัน^{๕๓} แต่ความจริงหาได้เป็นเช่นนั้น ไม่ เพราะคนที่ย่าง ปิ้ง เผาสัตว์อยู่ในครัวก็ยิ่งถือว่าเป็นผู้มีกรรมดีชั่วอยู่ และก็ยังไม่ได้ไปสวรรค์สัก ที ในคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์โบราณคือพระเวทระบุนุชิตทีเดียวว่า การเผาสัตว์หรือพืชเป็นการ บูชาไฟอย่างหนึ่ง โดยที่เปลวไฟนั้นเองจะเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความพึงพอใจของเทพเจ้า แต่ สำหรับพระพุทธศาสนาหาได้เป็นเช่นนั้น เพราะไฟที่เผาโดยคิดว่าเป็นการบูชาเทพเจ้าแท้จริงเป็น ไฟแห่งกิเลสที่เกิดจากราคะ คือความรักใคร่ โทสะ คือความโกรธ และ โมหะ คือความหลง ดังนั้น การบูชาไฟตามคติของพราหมณ์จึงหมายถึงการบูชากิเลส ซึ่งพระพุทธศาสนาไม่ได้มีคติเช่นนั้น หากแต่พยายามที่จะสอนให้มนุษย์รู้จักการกำจัดรากเหง้าแห่งกิเลสคือ ราคะ โทสะ และ โมหะ ให้ ลื่นไป และพยายามที่จะตีความเรื่องการสะเดาะเคราะห์ของพราหมณ์เสียใหม่โดยเน้นการให้ชีวิต มากกว่าการทำลายชีวิต เพราะการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุด้วยการทำลายชีวิตถือว่าไม่สามารถที่จะยัง ประโยชน์สำเร็จได้

และจากการที่ได้มาทั้งหมดจะพบว่าปัจจุบันจะมีเฉพาะแนวคิดความเชื่อทาง พระพุทธศาสนาเท่านั้นที่ถือว่ายังคงเป็นแนวคิดหลักที่มีอิทธิพลต่อการประกอบพิธีกรรมการ สะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ ดังที่เราจะพบว่าคติความเชื่อหลักของชาวพุทธ สุรินทร์ กำลั้ง ไน้มเอียง หรือมีความไน้มเอียงที่จะเชื่อว่าเคราะห์ ก็คือกรรม หรือการกระทำของตน ทั้งในส่วนของอดีตและปัจจุบัน ซึ่งความเชื่อเช่นนี้ถือว่า เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ชาวจังหวัด สุรินทร์ มีความเชื่อที่หนักแน่นในหลักการทางพระพุทธศาสนา คือ การเชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคลต้น ขาว^{๕๔} และดูเหมือนว่า ชาวจังหวัดสุรินทร์เมื่อมีความเชื่อเรื่องเคราะห์และการสะเดาะเคราะห์ว่ามี

^{๕๓} พ.ช.อ.(ไทย) ๓/๗/๖๗๑, พ.ช.อ.(ไทย) ๓/๗/๑๕๕.

^{๕๔} พ.ช.อ.(ไทย) ๓/๗/๒๐๗.

สาเหตุมาจากกรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้ว ก็เป็นผลทำให้ชาวจังหวัดสุรินทร์ได้เริ่มเข้าวัดในทุกกิจกรรมของพระพุทธศาสนารวมทั้งกิจกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุด้วย และจากการศึกษากรณีการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ในกรณีศึกษาทั้ง ๓ กรณี คือ (๑)พระพิมลพัฒนาทร(พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ (๒)พระครูอภัสร์ธรรมคุณ(บุญรอด) วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ (๓)พระครูพัฒนสารคุณ(สอ) วัดสัตหาวรมณ บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ ก็จะพบว่ากรอบแนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์ได้มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ดังต่อไปนี้

๔.๔.๑ อิทธิพลด้านความเชื่อ

สำหรับคำว่า เชื่อ เป็นคำกริยาหมายถึงเห็นตามด้วย มั่นใจ ไว้ใจ^{๕๕} อีกความหมายหนึ่งความเชื่อ (Beliefs) หมายถึงเห็นด้วย มั่นใจ ไว้ใจ และนับถือ^{๕๖} ใจยอมรับว่าจริง แต่ต้องมีความรู้ตัวและความเข้าใจ เป็นผลอันเนื่องมาจากความคิดและความรู้สึกของตัวเองเท่านั้น โดยไม่มีการพิสูจน์^{๕๗} เป็นทัศนคติของแต่ละบุคคลในการที่จะยอมรับสิ่งที่ได้รู้ ได้เห็น โดยไม่ต้องการเหตุผลมาอธิบาย^{๕๘} และเป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์หรือสังคม แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้ไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความยำเกรง^{๕๙} การยอมรับหรือการยึดมั่นนี้อาจมีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้หรือไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์สิ่งนั้นให้เห็นจริงก็ได้^{๖๐}

^{๕๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๓๗๒.

^{๕๖} มานิต มานิตเจริญ, พจนานุกรมใหม่-ทันสมัยสุด, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร, ๒๕๑๔), หน้า ๔๕๓.

^{๕๗} <http://home.att.net/~aglokh/contena.htm> - ๒๖/๓/๒๕๔๖

^{๕๘} The University of Chicago, **The New Encyclopaedia Britannica**, (Chicago : University Chicago Press, ๑๙๘๕), p. ๖๓.

^{๕๙} ธวัช ปุณ โนนทก, "วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ" ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐-๓๕๑.

^{๖๐} ทศนีย์ ทานตวนิช, **คติชาวบ้าน**, (ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓), หน้า ๒๒๔.

สำหรับพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงความเชื่อหรือศรัทธาว่ามีอยู่ ๒ ประการคือ (๑) ศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา (สัทธานุภาพสัมปยุต) และ(๒) ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา(สัทธานุภาพวิปยุต) แต่เมื่อกล่าวถึงศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา พระพุทธศาสนาได้แบ่งไว้เป็น ๔ ประการคือ (๑) กัมมสัทธา หมายถึง เชื่อกรรม,เชื่อกฎแห่งกรรม,เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือเชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม(๒) วิปากสัทธา หมายถึง เชื่อวิปาก, เชื่อผลของกรรม คือเชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ (๓) กัมมัสสกตาสัทธา หมายถึง เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน , เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของกรรม จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน (๔) ตถาคตโพธิสัทธา หมายถึง มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ^{๑๑๑} ซึ่งเราจะพบว่าพระพุทธศาสนาได้สอนให้ชาวพุทธมีเจตคติต่อความเชื่อที่ถูกต้องตามกรอบของความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนาทั้ง ๔ ประการนั้น

เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทยตั้งแต่ครั้งอดีตมาจนถึงปัจจุบัน จะพบว่าพระพุทธศาสนาสอนให้ผู้คนในดินแดนนี้มีความเชื่ออย่างมีเหตุมีผลไม่มั่งงาย และได้เข้ามาช่วยขยายระบบความเชื่อทางศีลธรรมและเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ ให้กว้างขวางขึ้นไปอีก ทั้งความเชื่อในการนับถือผีและเทวดา ได้ถูกผนวกเข้ากับคติความเชื่อและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผสมผสานกลมกลืนจนกลายเป็นพิธีกรรมต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ ที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาหลายประการ โดยเฉพาะในด้านความเชื่อที่เข้ามาปรากฏในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นมีอยู่ดังต่อไปนี้

๔.๔.๑.๑ ความเชื่อในอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย

สำหรับความเชื่อในเรื่องนี้ถือว่าเป็นเรื่องแรกที่ปรากฏชัดมากสำหรับการตัดสินใจเข้ามาประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ เนื่องจากว่าชาวสุรินทร์ เป็นผู้ที่มีความเคารพศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ดังนั้น จึงเป็นผู้ที่มีความเชื่ออย่างแน่นมั่นว่าพระพุทธศาสนา สอนให้ตนเองและสังคมให้เป็นผู้ที่มีความเชื่ออย่างมีเหตุผลและไม่มั่งงาย และอีกประการที่สำคัญก็คือการที่ชาวจังหวัดสุรินทร์ เชื่อมั่นในอำนาจของพระรัตนตรัย คือ เชื่อในพระพุทธองค์ เชื่อในการตรัสรู้ของพระองค์ เชื่อว่าพระพุทธองค์ เป็นผู้มีอานุภาพ ที่จะสามารถขจัดปัดเป่าภัยอันตรายใด ๆ ก็ตามที่จะเกิดที่จะมีขึ้นมาได้ และที่สำคัญยังเป็นความเชื่อในระดับชาวบ้านว่า

^{๑๑๑}พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่๕, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๓), หน้า๑๖๔.

พระพุทธเจ้า สามารถที่จะแผ่บารมีมาถึงตนและครอบครัวได้ หากว่าตนเองและครอบครัวมีความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธเจ้าอย่างมั่นคง ประการต่อมาคือเชื่อมั่นในอำนาจของพระธรรม คือเชื่อว่า (๑) พระธรรมคำสั่งของของพระพุทธศาสนา สามารถที่จะช่วยแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับตนได้ (๒) เชื่อว่า พระธรรมคำสอนที่ปรากฏในรูปของพระสูตร พระพุทธมนต์หรือพระปริตรธรรม สามารถที่จะปกป้องคุ้มครองชีวิตตนเองให้รอดปลอดภัยได้ เช่น การสวดมนต์ หรือ การนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์ หรือแม้แต่การเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ต่ออายุ เมื่อพระสวดมนต์หรือพระปริตร ย่อมจะสามารถขจัดปัดเป่าเคราะห์ โศกโรกภัยที่เกิดขึ้นกับตนเองได้^{๑๑๒} หรือแม้แต่ความเชื่อที่ว่าพระปริตร สามารถต่ออายุของผู้ป่วยหรือผู้ที่กำลังประสบกับเคราะห์กรรมในชีวิตได้ ดังที่มีเรื่องราวยืนยันถึงกรณีการต่ออายุด้วยพระปริตรที่ปรากฏในพระไตรปิฎก^{๑๑๓} ประการต่อมาก็คือ ชาวจังหวัดสุรินทร์ มีความเชื่อว่าพระสงฆ์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะทำหน้าที่ในการเป็นผู้สะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับผู้ประสบเคราะห์กรรมได้ เนื่องจากพระภิกษุสงฆ์ เป็นผู้มั่งคั่ง และเป็นผู้ที่มีความบริสุทธิ์มากกว่าชาวบ้าน เมื่อเป็นเช่นนั้นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ทำกับพระภิกษุย่อมจะมีผลมากกว่าการทำกับคฤหัสถ์ด้วยตนเอง

อนึ่ง เราจะพบว่าชาวจังหวัดสุรินทร์ เป็นพุทธมามกะ ดังนั้น การเข้าถึงพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึงที่ระลึกตลอดชีวิตด้วยการกล่าวว่ พุทธัง ธรรมัง คัจฉามิ ธัมมัง ธรรมัง คัจฉามิ สังฆัง ธรรมัง คัจฉามิ ย่อมเป็นประจักษ์พยานถึงความเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในอำนาจของพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ว่า เป็นสิ่งที่สามารถจะปกป้องคุ้มครองและเป็นที่ยึดให้กับตนเองและสังคมได้^{๑๑๔} ซึ่งความเชื่อในประเด็นนี้ถือว่าเป็นความเชื่อหลักของชาวจังหวัดสุรินทร์ ดังที่เราจะพบว่า การสะเดาะเคราะห์ในแต่ละครั้งหรือแต่ละแห่งของพื้นที่กรณีศึกษา พระภิกษุผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าพิธีกรรม จะต้องให้ผู้มาสะเดาะเคราะห์กล่าวคำแสดงตนเป็นพุทธมามกะก่อนจากนั้นค่อยรับศีลก่อนจะเข้าสู่การสวดพระปริตรเพื่อสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งก็เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของชาวสุรินทร์ที่มีต่อพระรัตนตรัยได้

๔.๔.๑.๒ ความเชื่อในเรื่องกรรม

สำหรับความเชื่ออีกประการหนึ่งของพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ก็คือ ความเชื่อเรื่องกรรม โดยชาวสุรินทร์เชื่อว่า (๑) คำว่า

^{๑๑๒} ศ.ม.(ไทย) ๑๕/๑๕๕/๑๒๘.

^{๑๑๓} ที.สี.อ. (ไทย) ๓/๒๘๒/๑๖๐.วิสุทธิ.(บาลี)๒/๔๔.มิลินท. (บาลี) ๔/๒/๑๖๖.

^{๑๑๔} ชู.เถรี. (ไทย) ๒๖/๔๓๔/๓๕๑.ม.ม. (ไทย) ๑๓/๕๒๓/๕๒๘.

เคราะห์ ก็คือ กรรม ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว มักจะถูกเรียกว่า เคราะห์ดี และและเคราะห์ร้าย โดยมากคนทั่วไปจะชอบเมื่อเจอเจอกับเคราะห์ดี แต่จะหลีกเลี่ยงไม่ยอมพบเจอกับเคราะห์ร้าย โดยความเชื่อเรื่องเคราะห์กรรมมีคู่กับสังคมมาทุกยุคทุกสมัย เมื่อเกิดความเดือดร้อนทุกข์ใจหรือปรารถนามีความสุข จึงมักเช่นสรวงบูชาเพื่อปิดเป่าบ้านดาลให้ความทุกข์นั้นบรรเทาเบาบางหรือหมดไป และวิธีที่จะทำให้เกิดความเบาสบายใจ จำเป็นจะต้องมีพิธีกรรมบางอย่างที่ดึงดูดให้ผู้มีส่วนร่วมในพิธี สามารถสัมผัสได้ถึงพลังแห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่แฝงในพิธีกรรม พิธีกรรมแม้จะมีหลายหลาก แต่ที่เกี่ยวกับบุคคลโดยตรงคือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เพื่อแก้เคราะห์ร้ายให้มีความเจริญรุ่งเรืองในอนาคต^{๑๑๕}

อนึ่ง เราจะพบว่าคนที่ชาวสุรินทร์ประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ไม่ได้กระทำบนฐานความเชื่อที่มงายไร้เหตุผล หรือคาดหวังอำนาจศักดิ์สิทธิ์ภายนอกอื่นใดมาช่วยกำจัดภัยนานาประการ แต่กระทำขึ้นโดยมีฐานความเชื่อเรื่องกรรมว่า มนุษย์มีกรรมเป็นของตนเอง มีกรรมเป็นแดนเกิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย^{๑๑๖} และการที่ตนเองประสบกับภัยพิบัติ ประสบกับความทุกข์ ความเดือดร้อนต่าง ๆ อาจเป็นเพราะกรรมที่เคยทำไว้ตามให้ผลในปัจจุบันชีวิต จึงนำไปสู่การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาชีวิตที่เกิดขึ้น โดยใช้พิธีกรรมเป็นสื่อตามความเชื่อเรื่องกรรม ดังปรากฏในกรณีของอายุวัฒนกุมาร^{๑๑๗} หรือกรณีของพระนางสามาวัติกรณีของพระเจ้าปเสนทิโกศลกรณีขององค์คูลิมา^{๑๑๘} กรณีของสุวรรณสามชาค^{๑๑๙} เป็นต้น ซึ่งล้วนเป็นกรณีที่เกิดมาจากกรรม และการรอดพ้นมาจากความตายของกรณีดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ก็เกิดขึ้นด้วยอำนาจของ พระปริตรบ้าง การแผ่เมตตาบ้าง การตั้งสัจจะอธิษฐานบ้าง ซึ่งเป็นกรณีที่ชาวจังหวัดสุรินทร์แม้จะมีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่าทุกสิ่งต้องเป็นไปตามกรรม แต่ก็เชื่อว่ากรรมบางอย่างที่ไม่ใช่อนันตริยกรรม สามารถที่จะผ่อนผันหรือแก้ไขไปได้ด้วยการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้ เพราะถือว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้ป่วยที่ดี ผู้ประสบเคราะห์กรรมก็ดีสามารถต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ จนสามารถที่

^{๑๑๕} มณี พยอมยงค์, ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๕.

^{๑๑๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๗๐๗/๕๕๐.

^{๑๑๗} มหามกุฏราชวิทยาลัย, รัชมงคลฎีกาแปล ภาค ๔, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๗ -๑๗๘.

^{๑๑๘} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๗/๔๒๑.

^{๑๑๙} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๒๓/๑๐๒.พ.ช. (ไทย) ๒๘/๒๕๖/๒๒๕.

จะเอาชนะปัญหาเหล่านั้นได้ โดยไม่ยอมแพ้หรือจำนนต่อปัญหา เพียงเพราะเชื่อว่าเป็นไปตามกรรมเท่านั้น แต่การสะเดาะเคราะห์ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการต่อต้านกระบวนการของกรรม และการให้ผลของกรรม แต่เป็นกระบวนการสร้างกรรมดีด้วยการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา ผ่านกระบวนการของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหรือสร้างกรรมดีด้วยการอธิษฐานเพื่อให้เคราะห์กรรมผ่านไปแล้วจะได้ใช้เวลาที่เหลืออยู่ในการสร้างกรรมดีต่อไป ดังนั้น เราจึงจะพบว่าความเชื่อเรื่องกรรมได้มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ เป็นอย่างมาก

๔.๔.๑.๓ ความเชื่อในเรื่องมงคล

สำหรับคำว่า มงคล หมายถึง สิ่งหรือเรื่องที่เป็นความดี แต่ถ้าความหมายในทางลบหมายถึงมงคลตื่นข่าวหรือกระแสความเชื่อว่ามีสิ่งมหัศจรรย์หรือแปลกประหลาดบางอย่างเกิดขึ้น ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงบทบาทของอุบาสกของชาวพุทธที่ดี จะต้องเป็นผู้มี (๑) มีศรัทธา (๒) มีศีล (๓) ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล คือ มุ่งหวังจากการกระทำและการงาน มิใช่จากโชคลางและสิ่งที่ตื่นกันว่าลี้ลับศักดิ์สิทธิ์ (๔) ไม่แสวงหาทักษิณญาณนอกหลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา (๕) กระทำความสนับสนุนในพระศาสนาเป็นเบื้องต้น คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา^{๑๑๑} โดยเฉพาะข้อที่ ๑ การไม่ถือมงคลตื่นข่าว หมายถึง การไม่หลงใหลได้ปลื้มกับข่าวเรื่องอิทธิปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ที่มีผู้นำเสนอในสังคม แต่สำหรับความเชื่อเรื่องมงคลในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง เหตุถึงความเจริญด้วยสมบัติทุกประเภท ซึ่งพระอรหันตศาสดาได้กล่าวว่า สัตว์ทั้งหลาย ย่อมถึง ย่อมบรรลุซึ่งความสำเร็จ และความเจริญด้วยเหตุ เหล่านี้ เหตุนี้ เหตุเหล่านี้ จึงชื่อว่า มงคล” หมายความว่าเรื่องใดก็ตามที่ก่อให้เกิดความสำเร็จเรื่องนั้นก็เป็นเรื่องที่เป็นมงคล เช่น การได้พบพระพุทธเจ้าแล้วได้ฟังธรรม และที่สุดก็เกิดการบรรลุธรรม เรื่อง เช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นมงคลเพราะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ

สำหรับชาวจังหวัดสุรินทร์ก็มีความเชื่อในเรื่องมงคลดังกล่าว โดยถือกันว่าเมื่อ (๑) ชีวิตตนเองประสบกับเคราะห์กรรม (๒) ชีวิตคนใกล้เคียงมีอุปสรรคปัญหา และ (๓) เมื่อชุมชนหรือสังคมมีเหตุเภทภัยไม่ดีไม่งามเกิดขึ้น ก็จะต้องเข้าหาพระสงฆ์เพื่อให้พระสงฆ์นั้นได้ช่วยปัดเป่าภัยหรืออันตรายใด ๆ หรือการที่มีโอกาสได้ฟังพระท่านสวดพระปริตร และการได้มีโอกาสร่วมงานสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ หรือเป็นผู้จัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเพราะเหตุดังกล่าวมานั้นทำให้เกิดผลสำเร็จ คือ (๑) เกิดความสบายใจว่าเมื่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์แล้วแม้เคราะห์กรรมจะไม่หายทั้งหมดแต่อย่างน้อยก็พอจะเบาบางลงไปได้บ้าง (๒) เกิดความสบายใจว่าเราได้พบพระและฟังพระ

^{๑๑๑} อ.จ.ปญจก.๒๒/๑๓๘/๒๓๐

สวดพระปริตรในพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์แล้วก็ย่อมที่จะมีผลต่อการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นได้ (๑) เมื่อทำการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแล้วบุคคลที่เรารักจักจะอยู่กับเราได้อีกไปได้อีก ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานี้ถือได้ว่าเป็น “มงคล” เพราะก่อให้เกิดความสำเร็จทั้งแก่ตนเองและสังคม

๔.๔.๑.๔ ความเชื่อในเรื่องเจ้ากรรมนายเวร

เมื่อพูดถึงกระแสความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาของคนไทยหรือสังคมไทยปัจจุบันนี้ จะพบว่า ไม่มีกระแสความเชื่อใดเลยที่จะสามารถเข้ามาลบความเชื่อเรื่องเจ้ากรรมนายเวรได้เลย เนื่องจากกระแสความเชื่อเรื่องกรรมนายเวรนี้ นอกจากจะมีปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ได้กล่าวถึงทั้งอดีตกรรมของพระพุทธรองค์และอดีตกรรมของพระสาวก โดยอดีตกรรมของพระพุทธรองค์นั้นมีดังต่อไปนี้

ครั้งหนึ่งเคยเป็นนายโคบาล ต้อนแม่โคไปสู่ที่หากิน เห็นแม่โคดื่มน้ำจืดจึงห้ามไว้ ด้วยผลแห่งกรรมนั้น ในภพสุดท้ายนี้ พระองค์กระหายน้ำ จึงไม่ได้ดื่มตามต้องการ เพราะเคยให้พระอานนท์ไปตักน้ำมาถวาย พระอานนท์ไปแล้วไม่ตักมากล่าวว่าน้ำจืด ต้องตรัสย้าให้ไปตักใหม่เป็นครั้งที่สอง จึงได้น้ำใสกลับมาเพราะน้ำจืดนั้นกลับใส

ชาติหนึ่งเคยเป็นนักแสดงชื่อปุนาลี ได้กล่าวใส่ความพระปัจเจกพุทธเจ้า พระนามว่า สุรภิมุมิได้ประทุษร้าย ด้วยผลแห่งกรรมนั้นต้องไปท่องนรกสิ้นกาลนาน เสวยทุกขเวทนา สิ้นพันปี ด้วยกรรมที่เหลือในภพสุดท้ายก็ถูกใส่ความ เพราะเหตุแห่งนางสุนทริกา ซึ่งเป็นนักบวชหญิงถูกพวกเดียรถีย์ใช้ให้ทำเป็นไปค้ำกั้นกับพระสมณโคดม ให้ใครต่อใครหลงผิดทั้งที่นางค้ำที่อื่น แต่รุ่งเช้าก็ทำทำโศกมาจากเขตวนาราม อีกสองสามวันที่มีคนโง่ขี้ขลาด พวกเดียรถีย์ก็จ้างนักแสดงไปฆ่านาง ป้ายความผิดว่านางถูกฆ่าปิดปาก คนสงสัยว่าอาจจะจริง ร้อนถึงพระราชาส่งราชบุรุษไปสืบดูตามร้านสุรา ก็จับนักแสดงที่ฆ่ากับเดียรถีย์ที่จ้างฆ่ามาลงโทษทั้งหมด

ชาติหนึ่งไปกล่าวใส่ความพระสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีนามว่า นันทะ จึงต้องท่องไปในนรกหลายหมื่นปี เมื่อเกิดเป็นมนุษย์อีกก็ถูกใส่ความมาก และด้วยกรรมที่เหลือ ชาติสุดท้ายนี้จึงถูกนางจินจมาณฉิกา ใส่ความว่าพระองค์ทำให้นางตั้งครภร์ ชาติหนึ่งเคยฆ่าน้องชายต่างมารดาเพราะเหตุแห่งทรัพย์ ผลักลงในชอกเขา เอาหินทุ่ม ด้วยผลแห่งกรรมนั้นจึงถูกพระเทวทัตเอาหินทุ่มที่เขาศิขณภูฏ จนสะเก็ดหินกระเด็นถูกหัวแม่เท้า หื้อพระโลหิตในชาติสุดท้าย

อีกชาติหนึ่งเป็นเด็กเล่นอยู่ในทางใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้า จึงเผาสิ่งต่างๆ ขวางทางไว้ผลกรรมนั้นในภพสุดท้ายจึงถูกพระเทวทัตส่งคนตามล่า ชาติหนึ่งเป็นนาย

ควาญช้าง ไสช้างไล่กวาดพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้เที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต ผลแห่งกรรมนั้น ชาตีสุดท้ายถูกช้างนาพาครีครุร้ายเมามัน วิ่งเข้ามาเพื่อทำร้ายในนครอันประเสริฐมีภูเขาเป็นคอกคือกรุงราชคฤห์ ซึ่งมีภูเขาห้าลูกแวดล้อม

ชาติหนึ่งเป็นพระราช เป็นหัวหน้าทหารเดินเท้า นำบุรุษหลายคนด้วยหอก ผลแห่งกรรมนั้นต้องหมกไหม้อย่างหนักในนรก ด้วยผลที่เหลือแห่งกรรมนั้น ในชาติสุดท้าย สะเก็ดแผลที่เท้ากลับกำเริบ กรรมยังไม่หมด ชาติหนึ่งเคยเป็นเด็กชาวประมง ในหมู่บ้านชาวประมง เห็นชาวประมงฆ่าปลาก็มีความชื่นชม ด้วยผลของกรรมนั้นจึงเกิดเจ็บที่ศีรษะ ในขณะที่วิทูรทะฆ่าพวกศากยะในกรุงกบิลพัสดุ์

ชาติหนึ่งเคยบริภาษพระสาวกในพระธรรมวินัยของพระมุสสพุทธเจ้า ว่าท่านจงเถียว จงกินข้าวเหนียวเถิด อย่ากินข้าวสาละเลย ผลแห่งกรรมนั้น ในชาติสุดท้ายนี้ ต้องบริโภคข้าวเหนียวอยู่สามเดือน เมื่อพราหมณ์นิมนต์ไปอยู่เมืองเนรัญชา แล้วลืมหวยอาหาร ได้อาศัยพ่อค้ามาถวายเป็นข้าวเหนียวแดงที่มีไว้ให้ม้ากินชาติหนึ่งสมัยที่ไม่มีพระพุทธเจ้า เคยทำร้ายบุตรนักมวยปล้ำ ด้วยผลแห่งกรรมนั้นจึงเจ็บที่หลังเรื้อย ชาติหนึ่งเคยเป็นหมอ แก่สั่งให้ยาถ่ายแก่บุตรเศรษฐี เป็นยาถ่ายอย่างแรง ถึงแก่ชีวิต ผลแห่งกรรมนั้น ในชาติสุดท้ายนี้ จึงเป็นโรคปัสสาวะทึบลงพระโลหิต

ชาติหนึ่งได้ชื่อว่าโชติปาละ เคยกล่าวกับพระสุคตพระนามกัสสปะว่า การตรัสรู้เป็นของได้โดยยาก ท่านจะได้จากดวงไม้โพธิ์ที่ไหนกัน ด้วยผลแห่งกรรมนั้น ในชาติสุดท้ายนี้ต้องบำเพ็ญทุกกรกิริยาเป็นอันมาก สิ้นเวลาถึงหกปี ต่อจากนั้นจึงได้บรรลुการตรัสรู้“เรามีได้บรรลुการตรัสรู้โดยทางนั้น ได้แสวงหาโดยทางที่ผิด เพราะถูกกรรมเก่าทวงเอา”พระองค์ทรงหมายถึง มิได้ปฏิบัติธรรมบรรลुพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณในทันทีเลย ต้องไปหลงผิดปฏิบัติทางอื่นอยู่หกปี อดอาหารจนแทบสิ้นชีวิตเมื่อบำเพ็ญทุกกรกิริยาเปลี่ยนมาฉันอาหารอีก ทำให้ปัญญาวิคัลป์โกรธเล็กน้อยถึงหาว่าไม่มั่นคง แต่ภายหลังเมื่อพระองค์ทรงปฏิบัติถูกทางจนบรรลุธรรม ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วจึงไปโปรดปัญญาวิคัลป์ ให้หายโกรธ หายเข้าใจผิด พระพุทธองค์ทรงสรุปการแสดงกรรมอันเกิดจากอดีตชาติทั้งหลายดังกล่าว “เราสิ้นบุญและบาปแล้ว เว้นแล้วจากความเดือดร้อนทั้งปวง ไม่มีความโศก ไม่มีความคับแค้นปราศจากอาสวะ จักปรินิพพาน”^{๑๑๑}

^{๑๑๑} พุ.อป. (ไทย) ๓๒/๖๔-๕๖/๕๗๔-๕๗๘.

หรือในกรณีของพระสาวกบางรูปที่แม้จะมีฤทธิ์มากมาขนาดไหน แต่ก็ต้องพ่ายแพ้แก่อำนาจของกรรมเก่าหรือเจ้ากรรมนายเวรที่ยังคงตามมาเพื่อจะเอาชีวิตให้ต้องสละร่างกายในชาตินี้ เช่น กรณีของพระมหาโมคคัลลานะเถระที่ถูกเหล่านักเลงอันธพาลทุบตีจนร่างกายแตกแหลกเหลวแม้จะประสานกายด้วยฤทธิ์แต่ก็ต้องประสบกับเหตุนั้นอยู่ หรือกรณีของพระจกขุบาลเถระที่เมื่อทำสมณธรรมแล้วเป็นผลให้ตาบอดเนื่องจากในอดีตเคยเป็นหมอแล้วปรุงยาหนองตาเป็นผลทำให้คนที่หยอดตาตาบอดเกิดมาชาตินี้ก็เลยตาบอด^{๑๑๒} เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเรื่องที่ยกมานั้นเป็นเพียงเล็กน้อยจากที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเป็นจำนวนมาก แต่ก็เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า กรรมและการเกิดใหม่นั้นมีความเกี่ยวเนื่องกัน มนุษย์หรือสัตว์ที่เกิดมาเมื่อทำกรรมแล้วย่อมจะต้องรับผลกรรมนั้น โดยการรับผลกรรมข้ามภพชาตินี้เรียกว่าเป็นกระบวนการของเจ้ากรรมนายเวร

เราจะพบว่าการที่บุคคลได้รับผลอย่างไรอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ยังหาสาเหตุไม่ได้ ก็มักจะเชื่อกันว่าเป็นเรื่องของเจ้ากรรมนายเวรในอดีตชาติที่ทำต่อกันมา แต่ก็ยังเป็นหลักทางพระพุทธศาสนาที่บุคคลกระทำความผิดแล้ว ย่อมจะได้รับผลกรรมที่กระทำนั้น สำหรับชาวพุทธในเขตจังหวัดสุรินทร์ก็มีความเชื่อในเรื่องเจ้ากรรมนายเวรนี้เป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าเคราะห์กรรมที่เกิดกับตนเองนั้นเป็นผลมาจากกรรมในอดีต บางคนเห็นว่าเพราะอดีตเคยทำกรรมไว้กับคนอื่น ปัจจุบันนี้จึงส่งผลทำให้เกิดเคราะห์กรรมกับตน หรือ แม้จะไม่ต้องรอให้ถึงชาติหน้า ชาตินี้ผลกรรมดังกล่าวก็ส่งผลแก่ตนบ้างแล้ว เหมือนกับที่มีเรื่องราวที่พระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ก็ได้ประสบมา ดังนั้น เมื่อเชื่อว่า ถึงคราวที่ตนเองประสบเคราะห์กรรมก็เชื่อว่า นั่นเป็นผลมาจากกรรมเก่า ดังนั้น จึงอาศัยเหตุจากร่องรอยที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มาประกอบกับความเชื่อของตนและการแนะนำจากผู้รู้จึงได้ตัดสินใจเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ทั้งในรูปแบบที่พระภิกษุสงฆ์เป็นเจ้าพิธีกรรม และที่คฤหัสถ์ผู้รู้บางท่านเป็นเจ้าพิธี เพื่อเป็นการ (๑) สะเดาะเคราะห์ต่ออายุ และ (๒) เพื่อเป็นการทำบุญให้กับเจ้ากรรมนายเวรเพื่อให้เจ้ากรรมนายเวรอโหสิกรรมให้ภายหลังจากรับบุญแล้ว ถึงแม้ว่าจะแก้กรรมเก่าไม่ได้ ก็เป็นการสร้างกรรมใหม่ที่ดี ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร^{๑๑๓}

๔.๔.๑.๕ ความเชื่อเรื่องผีและเทวดา

ในทางพระพุทธศาสนา มีความเชื่อในเรื่องวิญญาณที่เรียกว่า ผี ซึ่งมีชื่ออีกอย่างว่า อมนุษย์ หรือวิญญาณที่ไม่ใช่มนุษย์ที่มีอำนาจในการสร้างความเสียหายหรือสร้างความเจ็บป่วยให้

^{๑๑๒} พ.ร.บ.(ไทย)๑/๒๑/๘.

^{๑๑๓} พ.ร. (ไทย) ๒๗/๑๑๐/๒๒๐.

เกิดกับมนุษย์ได้ ดังปรากฏในความเชื่อเรื่องการเกิดภัยพิบัติที่เมืองไพศาลี ซึ่งมีสาเหตุจากการที่
 อมนุษย์ทั้งหลายได้เข้าไปอาศัยอยู่ในเมืองนั้นและสร้างความทุกข์ให้เกิดกับชาวเมืองจนพระพุทธ
 องค์ต้องเข้าไปเจริญรัตนสูตรเพื่อขจัดปัดเป่าเหตุร้ายนั้น^{๑๑๔} หรือกรณีที่พระภิกษุเข้าไปปฏิบัติธรรม
 ในป่าโดยไม่ได้บอกกล่าวกับบรรดาเจ้าที่ในป่าทำให้ผีในป่านั้นแปลงร่างเป็นผีรูปร่างต่างๆมา
 หลอกให้พระภิกษุก้าวจะได้ออกไปเสียจากป่า ต่อมาพระพุทธองค์สอนให้สาวกกรณีเมตตาสูตร
 เพื่อแผ่เมตตาให้กับเจ้าที่ทั้งหลายจนสามารถอยู่ร่วมกันได้^{๑๑๕} หรือการมีเหตุการณ์ผีเข้าสิงภิกษุ^{๑๑๖}
 อาจารย์ และอุปัชฌาย์ ช่วยกันรักษาภิกษุนั้น แต่ไม่สามารถรักษาให้หายได้ ภิกษุเดินไปที่ร้านขาย
 หมูแล้วกิน เนื้อดิบ ต้มเลือดสด ๆ โรคอมนุษย์เข้าสิงของภิกษุนั้นจึงสงบ ภิกษุทั้งหลายจึงนำเรื่อง
 นี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ. พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
 เนื้อดิบ เลือดสด ในเมื่อมีโรคอมนุษย์เข้าสิง..^{๑๑๗} ...เวทมนตร์ไล่ผี..^{๑๑๘} ...ร้ายมนต์ขับผี..^{๑๑๙} เป็นต้น
 โดยเหตุการณ์เช่นนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่เกิดมาจากอำนาจของผี

นอกจากนั้น พระพุทธศาสนายังได้กล่าวถึงการมีอยู่ของเทวดาว่าในโลกนี้มีเทวดาอยู่
 และเทวดาก็มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ ดังเช่น กรณีที่พระพุทธองค์ได้สัมผัสพบเห็น พุคคฺย สนทนา
 ปัญหารรรมะ สอนธรรมะ ต่อสู้กับวิญญูณของมารที่มาผจญ หรือเรื่องท้าวสหัมบดีพรหมได้กราบ
 ทูลพระพุทธเจ้า เพื่อขอให้พระพุทธเจ้าแสดงธรรมอนุเคราะห์แก่หมู่สัตว์โลกทั้งหลาย คำกราบทูลก็
 ได้ถูกคัดแปลงมาเป็นคำอาราธนาธรรมว่า พรหมา จะ โลกาธิปติ สหัมปะติกัตถัญชละสิ ฯ๑๒๐
 เทวดา เทพ พรหม เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าก่อนปรินิพพาน ในระหว่างนั้นมีพระเถระเจ้าชื่อ อุปวาณะ อยู่
 ถวายงานพัดเฉพาพระพักตร์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าได้สั่งให้พระอุปวาณะหลีกออกไปอย่า
 ยืนขวางทาง เพราะเทวดา เทพ พรหมขอร้องจะเข้ามาเฝ้ากับพระพุทธเจ้าบ้าง พระอานนทเถระเจ้าอยู่
 ด้วย ณ ที่นั้น เมื่อได้ยินพระพุทธเจ้าตรัสเช่นนั้น จึงสงสัยและทูลถามพระพุทธเจ้าว่า เทพคามีจิต
 เป็นอย่างไร มีสภาวะเป็นอย่างไร พระพุทธเจ้าตอบว่า เทพคามาจากหมื่นจักรวาล (๑๐ โลกธาตุ)
 มาขอเข้าเฝ้า ต่างก็กล่าวว่าพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานเร็วนี้หนา เสียหาย สำหรับเทพคาคาที่ปราศจาก

^{๑๑๔} พุ.ธ.อ.(ไทย) ๒/๑๖๘/๗๓.

^{๑๑๕} พุ.ธ.อ.(ไทย)๓/๒๕/๓๗.

^{๑๑๖} อมนุษย์เข้าสิง ในที่นี้หมายถึง ผีเข้า.

^{๑๑๗} วิ.ม. (ไทย) ๕/๒๖๔/๔๕.

^{๑๑๘} ที.สี. (ไทย) ๕/๒๑/๘, ๕/๒๐๕/๗๐.

^{๑๑๙} ที.สี. (ไทย) ๕/๒๑๑/๗๒.

^{๑๒๐} ศ.ศ. (ไทย) ๑๕/๑๓๒/๒๒๕-๒๓๒.

กิเลสตัณหาแล้ว ผู้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน สกทาคามี หรือ พระอนาคามี ย่อมมีสติสัมปชัญญะอดกลั้น และกล่าวว่าสังขารธรรมทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ พระพุทธเจ้าทรงแสดงประวัติแห่งเทพดาที่มาประชุมในครั้งนั้นแก่พระอานนท์^{๑๒๐}

จากการกล่าวมาทั้งหมด เราจะพบว่า พระพุทธศาสนาต่างให้การยอมรับว่าเรื่องผีหรือเรื่องเทวดามีอยู่จริง และผีหรือเทวดาก็มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เนื่องจากว่าเป็นผู้ที่อยู่ในภพภูมิเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และในแง่ของการประกอบพิธีกรรมหรือการอาศัยอยู่ในโลกร่วมกันของมนุษย์ เทวดา หรือผีจะต้องมีการบอกกล่าวให้รับรู้ถึงการเป็นอยู่และการมีความสัมพันธ์ต่อกันนั้นด้วย

สำหรับความเชื่อเรื่องผีและเทวดา ได้มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ดังนี้ (๑) กรณีของเทวดา การประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทุกครั้งจะต้องมีการจัดทำพานบายศรี หรือเครื่องบูชาเทวดาก่อนทุกครั้งเพื่อเป็นการอัญเชิญเทวดามาเป็นสักขีพยานในการประกอบพิธี และการประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์การจะเริ่มพิธีกรรมโดยเฉพาะพิธีกรรมใหญ่ ๆ หรือพิธีการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวงนั้นจะต้องมีการป่าวร้องอัญเชิญเทวดามาร่วมพิธีกรรมทุกครั้ง หรือกรณีของการแต่งเครื่องสังเวดสะเดาะเคราะห์จะต้องแต่งกระทง ๘ ห่อง หรือเรียกว่า แพน หรือเป เพื่อเป็นการบูชาเทพเคราะห์ตามความเชื่อทางโหราศาสตร์ด้วยก็เป็นเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเทวดาอีกประการหนึ่ง (๒) กรณีของผี สำหรับความเชื่อเรื่องผีที่เข้าเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นก็คือ (๑) กรณีการคำนึงถึงผีบรรพบุรุษที่ก่อนจะประกอบพิธีกรรมในบ้าน กรณีการนิมนต์พระไปทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในบ้าน เจ้าภาพจะต้องมีการเลี้ยงหรือบูชาผีบรรพบุรุษก่อนเรียกว่าเป็นพิธี แซนขมอด ก็ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผีในทางพระพุทธศาสนาเช่นกันที่พระพุทธศาสนายอมรับในเรื่องของการทำบุญอุทิศให้กับบิดามารดาที่เสียชีวิตไปแล้วบุตรหลานจะต้องให้ความเคารพตามประเพณี (๒) ในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทุกครั้งเมื่อทำพิธีเสร็จแล้ว พระภิกษุผู้เป็นเจ้าพิธีกรรมจะให้ผู้ประสบเคราะห์กรรมได้ถวายทานและทำบุญอุทิศไปให้ผีที่มารบกวนหรือมาทำให้ผู้นั้นประสบกับเคราะห์กรรมนั้นด้วย ถือว่าเป็นการอุทิศบุญให้กับผีที่มาทำร้ายคนนั้นให้ได้รับบุญจะได้ไม่มารบกวนอีกต่อไป

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่าความเชื่อเรื่องเทวดาและผีในทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์เป็นอย่างมาก เนื่องจากชาวสุรินทร์เชื่อว่าเคราะห์บางอย่างมีมาจากการปฏิบัติผิดต่อผีหรือต่อเทวดา หรือเชื่อว่า

^{๑๒๐} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๒๐๐/๑๔๕.

การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจะต้องอัญเชิญเทวดามาเป็นสักขีพยาน หรือมาเพื่อช่วยเหลือให้หายเคราะห์ และเชื่อว่าผีมีอิทธิพลต่อการมีเคราะห์ และการสะเดาะเคราะห์ในครัวบ้านจะต้องประกอบพิธีกรรมพลีแก่ผีบรรพบุรุษด้วยทุกครั้ง

๔.๔.๒ อิทธิพลด้านพิธีกรรม

จากการศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่า กระบวนการสะเดาะเคราะห์จากความเชื่อของพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเรื่องที่มีความเรียบง่าย กระชับและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธองค์พยายามที่จะตัดกระแสความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมของพราหมณ์ออก เนื่องจากกระแสความเชื่อพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์มีความสลับซับซ้อนมากเกินไปจนแทบจะมองหาสาระที่แท้จริงของพิธีกรรมดังกล่าวไม่ได้เลย ดังนั้น พระพุทธองค์จึงได้ทรงลดขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรมเสียใหม่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทรงยกเลิกไม่เอาเสียทั้งหมดจะเอาเฉพาะส่วนที่จำเป็นเท่านั้น และเมื่อพระพุทธศาสนาได้แผ่มาถึงสังคมไทย ตั้งแต่ครั้งอดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ ความเชื่อเรื่องการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็ยังคงมีอยู่ในกระแสพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน แต่เนื่องจากพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ไม่เหมือนกับกระแสพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ทั้งนี้เพราะพระพุทธศาสนาในปัจจุบันเป็นพระพุทธศาสนาที่ถูกผสมผสานเข้ากับศาสนา ความเชื่อดั้งเดิมของท้องถิ่นทำให้เนื้อหาในเรื่องของพิธีกรรม มีความสลับซับซ้อนแตกต่างไปจากสมัยพุทธกาลมาก แต่ถึงอย่างนั้น เราก็ยังสามารถที่จะเห็นถึงอิทธิพลและร่องรอยของความเชื่อของพระพุทธศาสนาที่มีต่อพิธีกรรมดังกล่าวอยู่ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๔.๒.๑ อิทธิพลต่อการเตรียมสถานที่ ในสมัยพุทธกาล โดยเฉพาะหลักฐานในยุคต้นการเตรียมสถานที่ในพิธีกรรม พระพุทธองค์จะไม่ให้ความสำคัญมากนัก จะมีปรากฏเรื่องราวการจัดเตรียมพิธีกรรมอย่างพิสดารในทีศนยุคหลัง เช่น ในเรื่องอายุวัฒนกุมาร เรื่องเมืองไพศาลี ซึ่งจะพบว่า มีปรากฏรูปแบบของการจัดสถานที่เตรียมเพื่อการเสด็จมาของพระพุทธองค์เหมาะสม โดยมีการจัดทำมณฑป และอาสนะรอบมณฑปสำหรับพระภิกษุเพื่อสวดพระปริตรตลอด ๗ วัน ๗ คืน^{๑๒๒}

แต่สำหรับการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าความเชื่อในพระพุทธศาสนาปัจจุบันเป็นความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างความเชื่อในทางศาสนาดั้งเดิมท้องถิ่นกับความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านและความเชื่อของพระพุทธศาสนาแบบวิชาการ ผสม

^{๑๒๒} พ.ร. (ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

กัน เป็นผลทำให้มีรูปแบบการจัดเตรียมสถานที่ที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยเราสามารถที่จะพิจารณารูปแบบการจัดเตรียมสถานที่ได้จากรูปแบบของจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ที่แตกต่างกันดังนี้

(๑) การจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทั่วไป จะมีการจัดโต๊ะหมู่บูชา มีพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีการจัดเตรียมเครื่องเช่นสังเวทคาและเจ้าที่ และมีขันครุฑบูชาครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาการศึกษาการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ สำหรับสถานที่ในการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทุกๆ ไปนี้โดยมากจะนิยมจัดในวัดหรือในตำบลที่มีเฉพาะผู้ประสบเคราะห์กับญาติมิตรเท่านั้น การจัดเตรียมสถานที่จึงจะไม่ค่อยยุ่งยากมากนัก

(๒) การจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวง หรือขนาดใหญ่ เป็นการจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ด้วย ต่ออายุสืบชะตาด้วย การจัดสถานที่ที่จะต้องคำนึงถึงสถานที่ขนาดกว้างขวาง โดยอาจจะเป็นบริเวณลานบ้าน หรือใจกลางหมู่บ้านแล้วแต่ว่า งานนั้นจะจัดใหญ่ขนาดไหน หรือว่า อาจจะใช้บริเวณวัดทั้งหมดเป็นสถานที่ที่จะจัดงานก็ได้ ในพิธีจะมีทั้ง โต๊ะหมู่ขนาดใหญ่ มีธรรมาสน์ อาสนะพระเถระและพระสงฆ์สามเณรที่มาร่วมงาน มีสถานที่ประกอบพิธีกรรมของผู้สะเดาะเคราะห์เป็นการเฉพาะ ซึ่งถือว่าเป็นการจัดงานใหญ่ที่จะต้องมีการมีขั้นตอนและพิธีกรรมมาก

โดยการจัดเตรียมสถานที่ตามขนาดของงานนี้ก็จะเป็นไปตามหลักการของพระพุทธศาสนา คือให้มีความพอประมาณและเพียงพอต่อการรองรับผู้ที่มาร่วมงาน ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป และมุ่งถึงความสำเร็จของการดำเนินการสะเดาะเคราะห์และผลของการสะเดาะเคราะห์ซึ่งจะเกิดจากกระบวนการของการประกอบพิธีกรรมและความเชื่อที่ไม่ขัดแย้งกับพระพุทธศาสนาและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

๔.๔.๒.๒ อิทธิพลต่อการจัดเครื่องประกอบพิธี สำหรับอิทธิพลของความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ประการต่อมาคือการจัดเตรียมเครื่องจัดประกอบพิธีกรรม เราจะพบว่าในคัมภีร์นั้นเน้นความเรียบง่าย จะเน้นดอกไม้ ประทีปของหอม เป็นต้น แต่ในสมัยปัจจุบันนั้น นอกจากจะมีการจัดประรำพิธีซึ่งเจ้าภาพในสมัยพุทธกาลจะต้องดำเนินการให้เรียบร้อยทั้งนี้ก็เพื่อแสดงออกถึงความเคารพในพระพุทธองค์ผู้จะได้เสด็จมาเพื่อประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์หรือการต่ออายุ เช่น

กรณีของอายุวัฒนะกุมาร^{๑๒๓} หรือในกรณีของทีฆายุกุมารที่ถูกยักษ์คุกคามการเสด็จมาของพระพุทธรองค์นั้นถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ที่ผู้ปกครองหรือเจ้าภาพจะต้องให้การต้อนรับอย่างสมเกียรติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดเตรียมเครื่องต้อนรับถือว่าเป็นไปอย่างยิ่งใหญ่ หนึ่ง ในส่วนของเครื่องบูชาที่เป็นที่ทราบว่าเป็นสมัยพุทธกาลไม่มีการแต่งเครื่องบูชาเทวดาเพราะเป็นการเสด็จมาของพระพุทธรองค์ เทวดาจะเป็นผู้จัดเครื่องบูชาเองด้วยความเคารพที่มีต่อพระพุทธรองค์ และที่สำคัญในสมัยพุทธกาลไม่มีขันน้มน้ำบูชาครูเพราะถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่ควร เนื่องจากพระพุทธรองค์เป็นครูของเทวดาและสรรพสัตว์ทั้งหลาย

สำหรับการจัดเตรียมเครื่องบูชาในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสมัยปัจจุบัน โดยเฉพาะในจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพิธีกรรมความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน ๓ กรณีที่ศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่า การจัดเตรียมเครื่องบูชาโดยภาพรวมทั้งในส่วนของ การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบทั่วไป ก็พบว่ามี การจัดเตรียมเครื่องบูชาเป็นจำนวนมาก ทั้งในส่วนของเครื่องบูชาพระพุทธรเจ้า เครื่องบูชาพระธรรม เครื่องบูชาพระสงฆ์ เครื่องบูชาเทวดา เครื่องบูชาครู เครื่องบูชาเทพเจ้าทั้ง ๕ หรือเทพนพเคราะห์ตามกำลังวัน ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องบูชาที่มีจำนวนมาก หรืออย่างน้อย ๆ เฉพาะการสะเดาะเคราะห์แบบธรรมดาก็จะต้องมีพายบายศรี มีกระถาง มีผ้าบังสุกุล มีเครื่องบูชาพระธรรม เป็นต้น ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงการจัดเตรียมเครื่องบูชาในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวง ที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วการจัดเตรียมเครื่องบูชาดังที่กล่าวมานั้น ชาวสุรินทร์ก็มีความเชื่อว่าเป็นการจัดเตรียมเพื่อให้ครบต่อองค์ประกอบของ (๑) ธรรมเนียมจารีตโบราณ (๒) เพื่อการบูชาพระพุทธรองค์และพระพุทธรศาสนา (๓) เพื่อความสำเร็จต่อการประกอบพิธีกรรม เหมือนกันกับที่ชาวอินเดียโบราณในสมัยพุทธกาลได้พยายามที่จะเตรียมสถานที่เพื่อเป็นการต้อนรับพระพุทธรองค์ เพราะโดยวัตถุประสงค์ที่สุดแล้วชาวสุรินทร์ก็เชื่อว่าการจัดเตรียม เช่นนั้นก็เพื่อเป็นการให้ความเคารพกับพระพุทธรศาสนา ซึ่งถือว่าเป็นศาสนาที่ตนเองนับถืออย่างสูงสุด และเพราะในสมัยนี้ไม่มีพระพุทธรองค์อยู่สิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นการแสดงออกถึงความเคารพในพระพุทธรองค์ในเชิงสัญลักษณ์ก็เป็นสิ่งที่เห็นว่าสมควรจัดให้มีและให้เหมาะสมกับกรอบความเชื่อของกระแสพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน

จากการกล่าวมาทั้งหมด เราจะพบว่าในการจัดเตรียมเครื่องบูชา หรือเครื่องประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์ก็ล้วนเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อที่

^{๑๒๓} .ร.อ. (บาลี) ๘/๑๑๖. พ.ธ.(ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นแต่เพียงว่าปัจจุบัน ได้เพิ่มเติมเนื้อหาของเครื่องบูชาตามความเชื่อท้องถิ่นเข้าไปเท่านั้นเอง

๔.๔.๒.๓ อธิธิพลในเรื่องการนิมนต์พระสงฆ์

สำหรับการนิมนต์พระสงฆ์มาร่วมพิธีกรรมถ้าไม่พิจารณาจากเรื่องอายุวัฒนกุมารที่ได้กล่าวไว้ว่าจัดที่นั่ง ๘ หรือ ๑๖ ที่ให้มีที่สำหรับพระภิกษุนั่งรอบ ๆ มณฑปพิธี^{๑๒๔} แล้วการนิมนต์พระสงฆ์โดยมากหากมีพระพุทธเจ้าเสด็จไปนั้นพระภิกษุสงฆ์จะมีจำนวนที่แตกต่างกัน ๕๐๐ รูปบ้าง ๗๐๐ รูปบ้าง หรือ ๑๐๐๐ รูปบ้าง แต่หากกล่าวเฉพาะการนิมนต์เพื่อไปประกอบพิธีกรรมสำคัญ เช่นที่ปรากฏในเรื่องอายุวัฒนกุมารก็จะเจาะจงจำนวนพระภิกษุที่จะเดินทางมาประกอบพิธีกรรมจำนวน ๘ หรือ ๑๖ รูป ซึ่งทั้งหมดจะทำหน้าที่ในการนั่งปรก-สวดพระปริตรในทิศทั้ง ๘ หรือเป็นสัญลักษณ์หมายถึงสวรรค์ทั้ง ๑๖ ชั้น ซึ่งถือว่าเป็นเคล็ดในการทำพิธีกรรมเพื่อสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับอายุวัฒนกุมาร ส่วนพระพุทธรูปองค์จะไม่นับอยู่ในจำนวนพระภิกษุที่ประกอบพิธีกรรมนั้น แต่พระองค์จะเป็นประธานนั่งอธิษฐานจิตอยู่ภายนอกจากวงของพระภิกษุผู้ประกอบพิธีกรรมทำให้เราเห็นถึงรูปแบบในการประกอบพิธีกรรมของพระพุทธองค์ในสมัยพุทธกาลว่าต้องมีรูปแบบที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะมาจากกรอบความเชื่อของพราหมณ์ที่ถูกปรับปรุงมาใช้ก็ได้

ส่วนในสมัยปัจจุบัน การนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรม ถ้าเป็นกรณีทั่ว ๆ ไปจะมีพระเถระเป็นประธาน ๑ รูป จากนั้นก็จะมีพระที่มามีหน้าที่ในการสวดมาติกาบังสุกุล หรือชักผ้าบังสุกุลอีก ๔ รูป หรือถ้าไม่สะดวกพระเถระผู้เป็นประธานก็จะเป็นผู้ดำเนินการเองทั้งหมด แต่ถ้าเป็นสวดสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวง เช่น กรณีของการสะเดาะเคราะห์ของท่านพระครูอาภรณ์ธรรมคุณ (หลวงปู่บุญรอด อากศุสโร) ท่านจะระบุว่าต้องใช้พระภิกษุที่มาร่วมงานอย่างน้อย ๔ รูป ซึ่งจะใช้ในตอนที่กระทำการพิจารณาและชักผ้าบังสุกุล ส่วนพระที่นิมนต์มาฉันในงานสุดแต่เจ้าภาพ แสดงให้เห็นว่า การนิมนต์พระมาร่วมงานหรือมาร่วมพิธีกรรม แม้อุณหภูมิว่าจำนวนของพระจะแตกต่างกันระหว่างความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนากับในสมัยปัจจุบัน แต่ก็แสดงให้เห็นว่าความเชื่อเรื่องนิมนต์พระมาสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์ได้มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องการนิมนต์พระมาร่วมพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์อยู่พอสมควร

๔.๔.๒.๔ อธิธิพลในเรื่องการสวดพระปริตร สำหรับอธิธิพลในเรื่องการสวดพระปริตรในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีต่อการสวดพระ

^{๑๒๔} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๘/๑๘๐.

ปริตรในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ นับได้ว่าเป็นเรื่องที่มีความชัดเจนมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาทั้งหมด เพราะว่าการสวดสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของจังหวัดสุรินทร์ หากจะพิจารณาเฉพาะกรณีศึกษาทั้ง ๓ กรณีจะพบว่า พระเถระทุกรูปที่เป็นผู้ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทั้ง ๓ รูปได้รับรองเป็นเสียงเดียวกันว่า คาถาหรือพระพุทธรูปหรือพระปริตรที่นำมาใช้ในการสวดสะเดาะเคราะห์ไม่ได้มาจากที่อื่น แต่ล้วนมาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาหรือยกมาจากตัวอย่างเรื่องราวของผู้คนที่ได้รับผลจากการสวดพระปริตรและจากคำรับรองของพระพุทธรูปที่ว่าพระปริตรเหล่านั้นสามารถที่จะปกป้องคุ้มครองให้ผู้สวดและผู้ฟังประสบแต่ความสุขได้ โดยพระปริตรที่นำมาสวดได้แก่ พระปริตรที่ปรากฏใน ๘ ตำนาน ได้แก่ (๑) มงคลปริตร (๒) รัตนปริตร (๓) เมตตปริตร (๔) ขันธปริตร (๕) โมรปริตร (๖) ธชัคคปริตร (๗) อาภูวนาฎยปริตร และ ๑๒ ตำนาน ได้แก่ (๑) มังคลปริตร (๒) รัตนปริตร (๓) เมตตปริตร (๔) ขันธปริตร (๕) โมรปริตร (๖) วัฏฏกปริตร (๗) ธชัคคปริตร (๘) อาภูวนาฎยปริตร (๙) อังคลิมาลปริตร (๑๐) โภฆมังคปริตร (๑๑) อภยปริตร (๑๒) ชยปริตร^{๑๒๕} และรวมถึงบทสวดอื่น ๆ ที่เป็นพระพุทธรูปของพระพุทธรูป เช่น บทพิจารณาบังสุกุลเป็น หรือบทพิจารณาอาการ ๓๒ หรือบทบารมี ๓๐ ทิศ เพื่อการสะเดาะเคราะห์เสริมบารมี ก็ล้วนมาจากอิทธิพลความเชื่อของพระพุทธศาสนาทั้งหมด ไม่ปรากฏว่า มีการนำคาถาจากอื่นใดมาประกอบ จะมีอยู่บ้างที่เป็นคาถาของอาจารย์บางท่าน เช่น คาถาชินบัญชร เป็นต้น แต่ก็ไม่ได้ถือว่าเป็นคาถาที่อยู่นอกความเชื่อของพระพุทธศาสนา ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยภาพรวมเราจะพบว่าความเชื่อเรื่องการสวดพระปริตรที่ปรากฏในความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการสวดพระปริตรหรือการนำพระปริตรมาใช้สวดในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างมาก อนึ่ง ชาวพุทธจังหวัดสุรินทร์ก็มีความเชื่อว่า พระปริตรมีอานุภาพในการป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับผู้สวดหรือผู้ฟังได้เหมือนกับความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์

๔.๔.๓ อิทธิพลด้านการทำบุญกุศล

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษา ก็คือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญ เนื่องจากในสมัยพุทธกาล การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุถือว่าเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับบุญกิริยาวัตถุ คือ การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา อย่างเด่นชัด โดยในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ จะเกิดผล

^{๑๒๕} คณะกรรมการจัดสวดพระปริตรมหาภูคผลเฉลิมพระเกียรติฯ หนังสือที่ระลึกงานสวดพระปริตรมหาภูคผลเฉลิมพระเกียรติถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสาสมัครรักษาดินแดน ๒๕๕๔) หน้า ๑๓.

หรือไม่จะต้องมีองค์ประกอบประการสำคัญก็คือการบริจาคทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ซึ่งอิทธิพลของบุญกิริยาวัตถุทั้ง ๓ ที่มีต่อการสะสมเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ก็มีดังต่อไปนี้

๔.๔.๓.๑ อิทธิพลในด้านการให้ทาน สำหรับการสะสมเคราะห์ต่ออายุในสมัย

พุทธกาล มีสิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้เมื่อทำการสะสมเคราะห์หรือต่ออายุแล้วผู้ที่ประสบเคราะห์จะต้องให้ทานด้วยการถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์จำนวนมาก ทั้งนี้ก็เพราะเห็นว่าพระสงฆ์ เป็นบุญเขตหรือเนืองบุญของโลก การทำบุญแก่พระภิกษุสงฆ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบย่อมจะได้รับอานิสงส์มาก เมื่อมีอานิสงส์มากย่อมจะส่งผลต่อการ (๑) หายจากการมีเคราะห์กรรม คือบรรเทาลงได้ (๒) มีอายุยืน เพราะพระพุทธองค์ตรัสย้ำว่าการบริจาคข้าว น้ำ อาหาร ผ้าและยาน ย่อมได้อายุ วรรณะ สุขะ และพละอย่างแน่นอน และ (๓) เจ้ากรรมนายเวร จะได้รับอานิสงส์ของการทำบุญสะสมเคราะห์ ในครั้งนั้นด้วย ดังนั้น ในการสะสมเคราะห์ต่ออายุจึงเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าการทำบุญที่มุ่งอุทิศให้กับเจ้ากรรมนายเวรเป็นหลัก และยังเป็นการเสริมชะตาหรือการต่ออายุด้วย อนึ่ง การให้ทานที่จะเกิดผลนั้นพระพุทธศาสนาเสนอว่าจะต้องให้ทานแก่บุคคลผู้มีศีล คือพระอรหันต์หรือพระผู้ปฏิบัติดี และผู้ให้ทานก็จะต้องเป็นผู้มีศีลด้วย การให้ทานนั้นจึงจะเกิดผล

สำหรับความเชื่อเรื่องการทำบุญโดยเฉพาะการให้ทานเนื่องในการทำบุญสะสมเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์จากการลงพื้นที่ศึกษาพบว่า ในทุกกรณีของการสะสมเคราะห์ จะมีการเน้นย้ำโดยเฉพาะจากผู้เป็นเจ้าพิธีกรรมว่าจะต้องให้ทานหลังจากการสะสมเคราะห์ทุกครั้ง จะด้วยการทำบุญถวายสังฆทานหรือการปล่อยนกปล่อยปลา ไล่ชีวิตโคกระบือ หรือเป็นการร่วมทำบุญสร้างวัด บูรณะพระอุโบสถหรือหารหล่อพระประธานที่สุดแต่ถือว่าเป็นการให้ทานหมด และการให้ทานนี้ก็ถือว่าเป็นอุบายในการสร้างกุศลเพื่อให้เจ้ากรรมนายเวรได้รับบุญครั้งนี้ อันจะก่อให้เกิดผลต่อการสะสมเคราะห์ต่ออายุนั้นด้วย

นอกจากนี้ เราจะพบว่าในกรณีการสะสมเคราะห์หลวงโดยท่านพระครูอภิสิทธิ์ธรรมคุณ หรือหลวงปู่รอด เจ้าภาพจะต้องทำทานเพื่อเป็นการสร้างกุศลให้กับผู้ที่ต้องการจะสะสมเคราะห์ต่ออายุ ตั้งแต่การเลี้ยงดูปู่เสื่อชาวบ้าน และการเลี้ยงพระตลอดระยะเวลา ๒-๓ วันซึ่งถือว่าเป็นช่วงสำคัญของการทำบุญด้วยการให้ทานด้วย นอกจากนี้จะมีการให้ทานทางวัตถุคือข้าวน้ำแล้ว ในวันงานเจ้าภาพจะต้องให้ธรรมเป็นทานด้วยการนิมนต์พระมาเทศน์หรือแสดงธรรมปุจฉาวิสัชนา ๒ ธรรมมาสน์อันเป็นการให้ธรรมเป็นทาน ซึ่งถือว่าเป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่และได้อานิสงส์มากกว่าการให้อามิสหรือวัตถุทาน ดังนั้น เราจึงจะพบว่า การทำบุญสะสมเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้นได้รับอิทธิพลในเรื่องการทำบุญให้ทานจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นอย่างมาก

๔.๔.๓.๒ อิทธิพลในด้านการรักษาศีล สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษาก็คือการพิจารณาถึงอิทธิพลเรื่องการรักษาศีลที่ปรากฏในความเชื่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อการรักษาศีลในความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในการดำเนินการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา สิ่งแรกที่พระพุทธรองค์จะต้องทำก็คือการให้ผู้ที่อยู่ในงานและเจ้าภาพสมาทานศีล ๕ หรือศีล ๘ หรืออุโบสถศีลตามแต่โอกาสที่มี เพราะการมีศีล ถือว่าเป็นหัวใจของความสำเร็จทุกอย่างทุกประการ และถือว่าการมีศีลตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาด้วยจิตใจที่แน่วแน่และเข้มแข็ง และศีลถือว่าเป็นบาทฐานของการเคารพสิทธิในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นและเป็นบาทฐานของการได้รับอานิสงส์จากการประกอบพิธีกรรมด้วย คดีความเชื่อเรื่องการรักษาศีลก่อนการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ ได้มีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวสุรินทร์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่มีพระภิกษุเป็นเจ้าพิธีการ หรือการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่วัดจะต้องมีการรับศีลเสียก่อนเพื่อทำให้ตัวเองบริสุทธิ์ก่อนที่จะทำการสะเดาะเคราะห์ต่อไป ซึ่งเปรียบการรักษาศีลนี้ว่าเป็นประตูไปสู่ความสำเร็จของสรรพสิ่งที่มุ่งหวัง ซึ่งก็รวมถึงความสำเร็จอันมาจากการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุด้วย

๔.๔.๓.๓ อิทธิพลในด้านการเจริญภาวนา ในสมัยพุทธกาลการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุหรือกล่าวเฉพาะการต่ออายุ โดยมากจะมีด้วยการปฏิบัติธรรมมากกว่าการขออำนาจจากพระปริตร เช่น นางสาวมาดีแม่เมตตาให้นางมาคันทิยาที่เอาน้ำร้อนมาสดหน้าทำให้ น้ำร้อนเย็นลงได้ หรือกรณีของนกกลุ่ม โทษิสต์ว์ที่ตั้งจิตอธิษฐานต่อบารมีที่ตนได้บำเพ็ญเพียรมา ให้รักษาจากไฟที่กำลังไหม้มาอยู่ หรือกรณีของอายุวัฒนกุมารที่พระพุทธรองค์เสด็จไปโปรดด้วยการให้พระภิกษุสวดพระปริตร ขณะที่พระองค์ทรงอธิษฐานจิตช่วย และบรรดาผู้ที่เป็นพราหมณ์ พราหมณี บิคารมารดา และญาติของอายุวัฒนกุมารต่างก็ร่วมตั้งจิตอธิษฐานเจริญสติภาวนาช่วย เป็นผลทำให้เกิดความสำเร็จกับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับอายุวัฒนกุมารได้ จากกรณีดังกล่าวมานี้จะเห็นว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะต้องมีเนื้อหาของ การตั้งจิตอธิษฐานเจริญสติภาวนาด้วยจึงจะก่อให้เกิดผลสำเร็จได้^{๑๒๖} และความเชื่อดังกล่าวก็มีอิทธิพลต่อการภาวนาในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์มาก โดยพระพิมลพัฒนาทร(หลวงพ่อพน

^{๑๒๖} มหามกุฏราชวิทยาลัย, ธรรมปทัฏฐกถาแปล ภาค ๔, (กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๗๗-๑๗๘.

วรมงคล) กล่าวว่า การสะเดาะเคราะห์ที่จะมีผลได้ผู้ทำพิธีกรรมก็ต้องภาวนาในขณะที่สวดก็ดีหรือขณะชักบังสุกุลก็จะต้องภาวนา^{๑๒๗} พระครูอภัสร์ธรรมคุณ(หลวงปู่บุญรอด)วัดโคกกรมกล่าวว่า ถ้าฟังสวดพระปริตรอย่างเดียวก็ช่วยได้ แต่ถ้าเพิ่มการภาวนาเข้าไปด้วยอำนาจสมาธิจะสามารถช่วยให้เคราะห์กรรมเหล่านั้นหายไป^{๑๒๘} ส่วนพระครูพัฒนสารคุณ(สอ)ได้กล่าวว่า สวดไปเฉยๆถ้าผู้สวดไม่มีสติบุญหรือพลังก็จะไม่เกิด แต่ถ้าผู้สวดทำสมาธิสวดพระปริตรจะเกิดผล^{๑๒๙} นายแพทย์ สดทรงศิลป์ กล่าวว่า ผมไม่รู้ว่าเวลาท่านสวดจะศักดิ์สิทธิ์ไม่ แต่ในฐานะที่ผมเป็นชาวพุทธการที่ผู้เข้าร่วมงานพิธีกรรมดังกล่าวเอาใจตรงไปตามเสียงสวดและบริกรรมภาวนาพุทธโธ ๆ ตามไปผมว่าการภาวนาที่ก่อให้เกิดสมาธิดังกล่าว ย่อมจะทำให้การสวดสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ มีผลมากขึ้น^{๑๓๐} นายประภพ ขอชัย ปลัดอำเภอเมืองสุรินทร์ให้ข้อคิดเห็นว่า ผมเชื่อว่าผู้เข้าร่วมพิธีกรรมก็ดี ผู้ประกอบพิธีกรรมก็ดีตั้งใจไว้ดีแล้วในความเชื่อเกี่ยวกับอานุภาพของพระปริตร การสวดสะเดาะเคราะห์ ก็จะมีผลมากเลยทีเดียว ทั้งนี้เพราะการภาวนา ย่อมทำให้จิตมีสมาธิ เมื่อจิตเรามีสมาธิก็จะมีพลังเมื่อมีพลังก็จะทำให้เกิดเป็นบุญกุศลที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จทำให้เคราะห์กรรมที่ร้ายๆหายไป^{๑๓๑}

จากข้อมูลที่ขกมากล่าวทั้งหมดนั้นเราจะพบว่าการสะเดาะเคราะห์ที่มีการภาวนาอธิษฐานจิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลต่อการสวดสะเดาะเคราะห์ชาวสุรินทร์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจะต้องรู้จักการภาวนาคือเจริญสติสมาธิไปด้วยการสะเดาะเคราะห์จึงจะเกิดผล

^{๑๒๗} พระพิมลพัฒนาร(พวน วรมงคล)วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๒๘} พระครูอภัสร์ธรรมคุณ(บุญรอด)วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระครูพัฒนสารคุณ(สอ)วัดสังฆารามณ์บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ วันที่ ๒๕ มกราคมพ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์นายแพทย์ สดทรงศิลป์ วันที่ ๒๗ มกราคมพ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์นายประภพ ขอชัย ปลัดอำเภอเมืองสุรินทร์วันที่ ๒๗ มกราคมพ.ศ.๒๕๕๕.

๔.๕ วิเคราะห์ เปรียบเทียบรูปแบบการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนากับการ สะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

จากการที่เราได้ศึกษามาทั้งหมดจะพบว่า ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ในสองยุคสมัย ย่อมจะมีความเหมือนและแตกต่างกันอยู่พอสมควร เนื่องจากระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงและกระบวนการพัฒนาการในการสืบทอด ได้ผ่านช่วงระยะเวลาและยุคสมัยมาแตกต่างกัน เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้นำเอา แนวคิดการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ทั้งสองยุคสมัย มาวิเคราะห์ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นว่าในทั้งสองแนวคิด มีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งมีรายละเอียดที่จะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้

๔.๕.๑ พัฒนาการของระบบความเชื่อต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ

สำหรับพัฒนาการในเรื่องของความเชื่อเรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จะพบว่ามีการพัฒนาการมาจากความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ของอินเดียสมัยโบราณหรือสมัยที่ศาสนาพราหมณ์ แต่ไม่ได้หมายความว่า ความเชื่อของพระพุทธศาสนาจะมีความเชื่อมต่อกับศาสนาพราหมณ์ในเรื่องของการอ้อนวอนเทพเจ้า หรือการใช้คาถาศาตราเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จในเรื่องของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ แต่เป็นการปรับเปลี่ยนวิธีคิดและรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพราหมณ์จากการบูชาัญญหรือการทำนายทายทักต่างๆ มาเป็นการปฏิบัติธรรมด้วย (๑) การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา (๒) การอธิษฐานบารมีเพื่อก่อให้เกิดผลและมุ่งตรงต่อการปฏิบัติตามการตั้งจิตอธิษฐาน ด้วยความตั้งใจทำให้เกิดผลคือสามารถต่ออายุได้ (๓) การใช้อำนาจพระปริตรหรือพระพุทธมนต์ในการต่ออายุหรืออีกนัยก็คือการสะเดาะเคราะห์นั่นเอง

ส่วนความเชื่อเรื่องการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ มีพัฒนาการมาจากความเชื่อท้องถิ่นและความเชื่อดั้งเดิมในศาสนาพราหมณ์ก่อนที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความเชื่อนั้นมาเป็นความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา ด้วยการเน้นในเรื่องของการให้ทานรักษาศีลและเจริญภาวนาเพื่อการชำระกรรม ไม่ใช่ด้วยการอ้อนวอน หากแต่เป็นการตั้งจิตอธิษฐานบารมีเพื่อให้เคราะห์กรรมนั้นหายไป

จากการกล่าวมา จะพบว่า กรอบความคิดและพัฒนาการของการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นมีความเหมือนและแตกต่างกับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเราสามารถที่จะพิจารณาได้จากตารางเปรียบเทียบดังต่อไปนี้

พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์ฯ	พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จ.สุรินทร์
๑. มีพัฒนาการมาจากการปรับเปลี่ยนความคิดของศาสนาพราหมณ์จากรูปแบบการสะเดาะเคราะห์ด้วยการบูชาขี้ผึ้งและการใช้คาถาอาคมหรือการอ้อนวอนเทพเจ้ามาเป็นการปฏิบัติธรรม คือการให้ทานรักษาศีลและเจริญภาวนา	๑. มีพัฒนาการมาจากการปรับเปลี่ยนความคิดของศาสนาท้องถิ่น โหราศาสตร์ และศาสนาพราหมณ์ซึ่งมีอิทธิพลมาก่อนพระพุทธศาสนา ให้มาเป็นกรอบความคิดของพระพุทธศาสนา เพียงแต่นำกรอบพิธีกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้
๒. หัวใจสำคัญของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุอยู่ที่การตั้งจิตต่อนุญบาร์มีและการสร้างบุญกุศลไม่ได้ที่การอ้อนวอนเทพเจ้า	๒. มีสาระอยู่ที่การสร้างบุญกุศลไม่ได้ที่อ้อนวอนเทพเจ้า

จากตารางเราจะพบว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนากับในจังหวัดสุรินทร์ มีพัฒนาการมาคล้ายๆกัน คือพัฒนามาจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความเชื่อและการจัดพิธีกรรมมาจากศาสนาตั้งเดิม คือศาสนาพราหมณ์และศาสนาท้องถิ่น เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและสอดคล้องกับความเชื่อดั้งเดิม โดยมีการนำเอาหลักธรรมและระบบความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเข้าไปปรับใช้ในเนื้อหาสาระนั้น แต่ส่วนที่แตกต่างกันก็คือการจัดพิธีกรรมจะมีความซับซ้อนต่างกัน

๔.๕.๒ องค์ประกอบด้านความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ

ในส่วนขององค์ประกอบด้านความเชื่อที่สำคัญของการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์และในจังหวัดสุรินทร์พบว่า

(๑) การประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์ฯ มีองค์ประกอบของความเชื่อที่สำคัญก็คือ (ก) ความเชื่อในเรื่องอำนาจของพระรัตนตรัย คือพระพุทธพระธรรมและพระสงฆ์ว่า สามารถที่จะปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเคราะห์กรรมได้ (ข) ความเชื่อเรื่องเทวดาหรืออำนาจเทวดาที่เชื่อว่า เทวดาสามารถที่จะต่ออายุให้กับพระโพธิสัตว์ได้ เช่น กรณีของพระสุวรรณสามที่นางเทพธิดาที่เคยเป็นมารดาของท่านอธิฐานจิตเพื่อให้ท่านมีอายุคือพ้นจากความตายได้ (ค) ความเชื่อเรื่องบาร์มีหรือบุญที่สั่งสมมาตั้งแต่วันเกิด สามารถที่จะต่ออายุหรือสะเดาะเคราะห์กรรมที่มีอยู่ได้ (ง) ความเมตตาหรือการแผ่เมตตาจิตที่สามารถต่ออายุได้ (จ) ความเชื่อว่าพระปริตรสามารถที่จะสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้

(๒) การประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์มีองค์ประกอบด้านความเชื่อที่สำคัญคือ (ก) ความเชื่อเรื่องเรื่องผี (ข) ความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ (ค) ความเชื่อของศาสนาพุทธ (ง) ความเชื่อเรื่องขวัญ (จ) ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ (ฉ) ความเชื่อ

เรื่องโศกลาง ซึ่งถือว่าความเชื่อทั้งหมด มีปรากฏอยู่ในเนื้อหาของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ แต่ในความหลักที่สำคัญก็คือความเชื่อตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ส่วนความเชื่ออื่นไม่ถือว่าเป็นสำคัญ

เมื่อนำความคิดทั้งสองส่วนมาเปรียบเทียบกันเราก็จะพบว่าองค์ประกอบด้านความเชื่อของการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและในจังหวัดสุรินทร์ มีความเหมือนและแตกต่างกันดังนี้

(๑) ในประเด็นที่เหมือนกันก็คือ การมีหลักความเชื่อเรื่องกรรมคือการกระทำเป็นหลัก โดยเชื่อว่าเคราะห์ก็คือกรรมที่เกิดจากการกระทำของตนเองไม่ได้มาจากอำนาจของเทพเจ้า ดังนั้น การแก้เคราะห์กรรมจึงต้องแก้ด้วยบุญกุศล อันนี้เป็นประเด็นที่เหมือนกัน และการมีความเชื่อว่าอำนาจของพระรัตนตรัยคือพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์รวมถึงอำนาจของพระปริตรสามารถที่จะปกป้องคุ้มครองและแก้เคราะห์กรรมบางส่วนได้

(๒) ในประเด็นที่แตกต่างกันก็คือองค์ประกอบด้านความเชื่อในการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ทั้งสองยุคแตกต่างกันกล่าวคือ คติความเชื่อในคัมภีร์ไม่มีองค์ประกอบความเชื่อเรื่องของศาสนาพราหมณ์และความเชื่อเรื่องขวัญ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องผี จะมีเฉพาะพระพุทธศาสนา แต่การสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์มีความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ ความเชื่อเรื่องขวัญ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และความเชื่อเรื่องผีด้วย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ แม้จะเป็นความเชื่อทางพระพุทธศาสนาแต่เป็นพระพุทธศาสนาแบบชาวบ้านจึงต้องมีความเชื่ออื่นบางอย่างแทรกอยู่บ้าง

๔.๕.๓ รูปแบบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ จากการศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่าความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสมัยพุทธกาลและในจังหวัดสุรินทร์มีรูปแบบที่เหมือน และแตกต่างกันกล่าวคือ

ในสมัยพุทธกาล การประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ โดยเฉพาะที่มีปรากฏรูปแบบ ก็คือกรณีของอายุวัฒนกุมาร ที่จะมีรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมที่ชัดเจน แต่ในกรณีอื่น ๆ ที่จัดเป็นการต่ออายุ เช่น ในเรื่องสุวรรณสามชาดก หรือในเรื่องพระนางสามาวดี หรือชาดกเรื่องอื่น ๆ การต่ออายุบางครั้งไม่จำเป็นต้องมีพิธีกรรม เป็นแต่การมีการอธิษฐานจิตต่ออนุญารมี และการดำเนินชีวิตที่ไม่ประมาทก็ถือว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์คือปัดเป่าทุกข์ภัยต่าง ๆ ไปได้ เช่น การไม่บริโภคอาหารเกินประมาณ ก็สามารถต่ออายุไปได้ หรือการไม่เบียดเบียนคนอื่นก็จะส่งผลทำให้อายุยืน เป็นต้น ซึ่งกรณีที่กำลังกล่าวมา ไม่ได้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมแต่อย่างใดเลย

แต่เราก็ถือว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเหมือนกัน เพราะเป็นเหตุทำให้อายุยืน แต่กรณีที่เป็น การประกอบพิธีกรรมก็จะมีเฉพาะกรณีของอายุวัฒนมุขเท่านั้น

ส่วนคติความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ จะมีรูปแบบที่ค่อนข้าง หลากหลาย กล่าวคือมีทั้งที่เป็นการสะเดาะเคราะห์ทั่วไป เป็นแบบปกติเป็นการส่วนตัวไม่เน้น ความสลับซับซ้อนของพิธีกรรมมากนัก โดยมากจะประกอบพิธีกรรมเช่นนี้ที่วัด หรือที่บ้านก็ได้โดย จะนิมนต์พระภิกษุไปสวดพระปริตรและประกอบพิธีกรรมที่บ้าน หรือบางคนสะดวกก็เดินทางมาที่ วัด เพียงเท่านี้ก็สามารถที่จะสะเดาะเคราะห์สมตั้งใจได้ นอกจากนั้น ก็มีรูปแบบของการสะเดาะ เคราะห์ต่ออายุแบบหลวงก็เป็นการจัดพิธีกรรมที่ยิ่งใหญ่จะต้องใช้จำนวนคน พื้นที่ และวัสดุ อุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมเป็นจำนวนมากและมีการมารวมตัวกันของผู้คนจำนวนมาก เช่นกัน อย่างไรก็ตามในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ จะพบว่ารูปแบบ พิธีกรรมจะต้องมาก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งผิดกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในสมัยพุทธกาล หรือในคัมภีร์ที่บางคราวแม้ไม่มีการประกอบพิธีกรรมก็ถือว่า เป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้ เช่นกัน ส่วนที่จะมีการประกอบพิธีกรรม ก็จะเป็นการเฉพาะในบางกรณีเท่านั้น โดยภาพรวมใน สมัยพุทธกาล การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจะมีรูปแบบที่เรียบง่ายและไม่ยุ่งยาก

๔.๕.๔ เป้าหมายของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ

สำหรับเป้าหมายของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในสมัยพุทธกาล มีเพื่อการปฏิบัติ ธรรม หรือเพื่อการมีชีวิตอยู่เพื่อการสร้างความดี ไม่ได้มีเพื่อการผัดผ่อนที่จะไม่ต้องประสบกับ ความทุกข์ยากหรือเคราะห์กรรมดังกล่าวมาแล้ว หรือมีเป้าหมายหลักก็คือการทำบุญด้วยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นหลัก นอกจากนี้การประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน สมัยพุทธกาล ยังมีความมุ่งหมายเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วย โดยอาศัยคติเรื่องการสะเดาะ เคราะห์ต่ออายุนี้เป็นสื่อในการสอนธรรม แต่สำหรับเป้าหมายของการสะเดาะเคราะห์ของจังหวัด สุรินทร์ จะมุ่งหมายถึงความสบายใจ เพิ่มเติมกำลังใจในการดำเนินชีวิต หรือเพื่อความหวังว่า เคราะห์กรรมที่จะเกิดขึ้นจะหายไป ซึ่งประเด็นนี้ถือว่าแตกต่างไปจากเป้าหมายของ พระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ ส่วนประเด็นที่เหมือนกัน ก็ได้แก่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ เป้าหมายเรื่องบุญกุศลและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งในจังหวัดสุรินทร์ก็มีเป้าหมายดังกล่าว เช่นเดียวกัน

๔.๕.๕ ปัจจัยที่ทำให้การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุประสบความสำเร็จ

ก่อนที่เราจะกล่าวถึงการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ว่า มีปัจจัยอะไร ที่ทำให้การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ประสบความสำเร็จคือสามารถที่จะยืดอายุของผู้ที่ประสบ

เคราะห์ให้ยืนยาวได้ เราจำเป็นที่จะต้องหันกลับไปพิจารณาเหตุปัจจัยของการสิ้นอายุและเหตุปัจจัยที่สามารถทำให้อายุยืนยาวต่อไปได้ในสมัยพุทธกาลว่ามีได้เหตุอะไร ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่า พระพุทธศาสนาได้อธิบายสาเหตุของการสิ้นอายุและการต่ออายุไว้ ๒ ประการดังนี้

(ก) สาเหตุของการสิ้นอายุ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้ระบุสาเหตุของการสิ้นอายุของสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้ว่ามาสาเหตุอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

(๑) อายุขยมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ หมายถึง สัตว์ทั้งหลายต้องตายโดยสิ้นอายุ สัตว์ทั้งหลายมีอายุมากบ้างน้อยบ้าง เมื่อผ่านพ้นวัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยกลางคนไปแล้วก็สู่วัยชรา จากแรกเริ่มชราเรื่อยไปหาชรามากที่สุด ท้ายที่สุดก็มีความเจ็บ และมีการสิ้นไปของอายุ เรียกว่าตายเพราะสิ้นอายุ

(๒) กัมมัชยมรณะ ตายเพราะสิ้นกรรม หมายถึง การที่สัตว์ทั้งหลายเกิดขึ้นมา และเป็นไปต่างๆ นานา นั้นอาศัยกำลังของกรรมหล่อเลี้ยงหรือสนับสนุนไว้ หากหมดกำลังของกรรมเมื่อใดผู้นั้นก็จะถึงแก่การตาย

(๓) อุภยขยมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ และสิ้นกรรมทั้งสอง หมายความว่า บุคคลถึงแก่การตายด้วยเหตุทั้งสอง คือ สิ้นอายุ แก่เฒ่า อายุมาก ร่างกายก็หมดกำลังที่จะอยู่ต่อไปได้ทั้งกรรมที่สนับสนุนให้คงชีวิตอยู่ก็หมดลงด้วย

(๔) อุปัจเจกมรณะ ตายเพราะอุบัติเหตุ หมายถึง การตายของผู้มีอายุยังไม่ครบกำหนด หรือ ยังไม่ถึงอายุขัย และยังไม่สิ้นกรรม แต่ผู้นั้นมาเสียชีวิตลงก่อน ตายแบบปัจจุบันทันด่วน ด้วยความประมาท ด้วยอุบัติเหตุต่างๆ แต่กระนั้นการตายในลักษณะนี้ ก็อาศัยกรรมในอดีตเป็นแรงส่งให้เกิดขึ้นได้เช่นกัน เพราะกรรมเข้าไปตัดรอน ขณะที่อายุและกรรมยังไม่ถึงกำหนด^{๑๑๒}

ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเห็นว่า การสิ้นอายุขัยหรือสาเหตุที่มนุษย์หรือสัตว์จะต้องตาย นั้นก็มีเพราะสาเหตุที่สำคัญก็คือ (๑) เพราะหมดอายุ (๒) เพราะกรรมมาตัดรอน แต่ยังไม่สิ้นอายุขัย แต่มีเหตุคือกรรมมาตัดรอนเสียก่อน (๓) เพราะทั้งหมดอายุและถูกกรรมตัดรอนด้วย และ (๔) เพราะอุบัติเหตุ ในสาเหตุของการตายหรือการสิ้นอายุทั้งหมดที่กล่าวมานั้น ในข้อที่ (๑) และข้อที่ (๓) ถือว่าเป็นกรณีการหมดอายุหรือเป็นการตายตามสภาพไม่สามารถที่จะต่ออายุได้ แต่ข้อที่ (๒) กับข้อที่ (๔) นั้นถือว่าเป็นกรณีที่ยังไม่หมดอายุ แต่เพราะถูกกรรมตัดรอน ในกรณีนี้ถือว่าเป็นกรณีที่สามารถที่

^{๑๑๒} คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, อภิธัมมัตถสังคหบาลี และอภิธัมมัตถวินิฎฐิกา ฉบับแปลเป็นไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๑๕๗.

จะต่ออายุได้ เนื่องจากกรรมบางอย่างที่เข้ามาตรอน ยกเว้น กรรมหนัก คืออนันตริยกรรม ได้แก่ การฆ่าบิดา ฆ่ามารดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำพระบาทพระพุทธรองค์ให้โลหิตห้อ การทำลายสงฆ์ ยังเป็นกรรมที่สามารถจะแก้ไขได้ และการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็สามารถที่จะทำได้ในกรณีที่อยู่ในข้อที่ (๒) และข้อที่ (๔) ซึ่งจะเป็นช่องทางที่พระพุทธศาสนาได้เสนอว่าเมื่อมนุษย์ประสบเคราะห์กรรมนั้นก็สามารถที่จะต่ออายุได้

(ข) วิธีการสะเดาะเคราะห์เคราะห์ต่ออายุ จากการกล่าวมาเราจะพบว่าเมื่อมนุษย์ประสบเคราะห์กรรมอันเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ ข้อมมีได้ด้วยเหตุ ๔ ประการข้างต้น แต่ถึงอย่างนั้นพระพุทธศาสนาก็ได้เสนอว่า ในกรณีที่ถูกรวมตรอน หากไม่ใช่กรรมหนักหรืออนันตริยกรรมก็เป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขได้ด้วยการสร้างกรรมหรือการต่ออายุด้วยการทำความดี หรือด้วยวิธีการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่สามารถต่ออายุให้กับตนเองได้ ซึ่งวิธีการต่ออายุตามหลักการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นก็มียู่ ๑๐ ประการ คือ

- (๑) การต่ออายุด้วยการให้ทาน
- (๒) การต่ออายุด้วยกำลังแห่งฤทธิ์
- (๓) การต่ออายุเพราะการรู้จักหลักในการดำเนินชีวิต
- (๔) การต่ออายุด้วยอำนาจกรรม
- (๕) การต่ออายุด้วยการสาธยายมนต์(พระปริตร)
- (๖) การต่ออายุด้วยการปฏิบัติธรรมตามหลักอิทธิบาท ๔
- (๗) การต่ออายุด้วยความไม่ประมาท
- (๘) การต่ออายุด้วยการตั้งสัจจะอธิษฐาน
- (๙) การต่ออายุด้วยการแผ่เมตตา
- (๑๐) การต่ออายุด้วยการรู้จักประมาณในการบริโภค^{๑๑๑}

ซึ่งเราจะพบว่าการดำเนินการตามวิธีการทั้ง ๑๐ ประการนั้นสามารถที่จะต่ออายุหรือยืดอายุของผู้ที่ถูกรวมตรอน หรือกำลังจะประสบอุบัติเหตุทำให้เกิดอันตรายได้ ซึ่งการกระทำความดี หรือบุญกุศลในช่วงของการพยายามที่จะยืดอายุของผู้ประสบเคราะห์กรรมดังกล่าวนั่นเองที่เราเรียกว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ และสามารถที่จะยืดอายุหรือต่อชีวิตให้ยืนยาวได้ ดังเช่นกรณีของสุวรรณสาม หรืออายุวัฒนกุมาร หรือพระนางสามาวดี เป็นต้น ก็สามารถที่จะยืดอายุต่อไปได้

^{๑๑๑} ดูรายละเอียดในบทที่ ๒ ข้อ ๒.๓.๓ หน้า ๔๖ -๗๒.

ส่วนการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ เมื่อพิจารณาจากกรอบแนวคิดของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ที่สามารถต่ออายุไปได้ด้วย การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาของผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่ได้กระทำความหนัก ประกอบกับเมื่อเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์แล้วด้วยเหตุแห่งการสวดพระปริตรของพระสงฆ์ก็สามารถที่จะต่ออายุหรือก่อให้เกิดความสบายใจหรือกำลังใจให้กับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมนี้ได้ หรือที่สุดแม้แต่ผู้ที่มีประสบการณ์จากการสะเดาะเคราะห์ของพระเถระบางรูปที่สามารถต่ออายุตนเองออกไปได้ก็มาจากปัจจัยสำคัญที่พระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ทั้ง ๑๐ ประการข้างต้นนั้นอันมีการให้ทาน รักษาศีลและการเจริญภาวนา เป็นต้น เหตุเพราะชาวจังหวัดสุรินทร์ แม้ว่าจะมีความเชื่อในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุกันอย่างแพร่หลายก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นผู้ที่มีความเชื่ออย่างมกมาย แต่เป็นการมีความเชื่อที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา คือ มีความเชื่อในเรื่องของการให้ทานรักษาศีลและเจริญภาวนานั้นเอง ดังนั้น จึงถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความสำเร็จในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้

๔.๖ วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษาคือประเด็นคำถามที่ว่ากระบวนการหรือพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่ามีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุดังนี้

๔.๖.๑ หลักคำสอนเรื่อง กรรม

จากการศึกษามาทั้งหมดพบว่าในความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ มีคำสอนเรื่องกรรมของพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเคราะห์กรรม โดยทั้งผู้ประกอบพิธีกรรมและผู้เข้าร่วมพิธีกรรมมีความเห็นร่วมกันว่าเคราะห์นั้นแหละคือกรรม คือเป็นทั้งกรรมเก่าและกรรมใหม่ หรือกรรมดีและกรรมชั่ว เช่น ถ้าเป็นกรรมหรือ โชคดีเกิดขึ้นกับเรา เราก็เรียกว่าเคราะห์ดี แต่ถ้ากรรมไม่ดีเกิดขึ้นกับเรา เราก็จะเรียกว่าเคราะห์ร้าย^{๑๓๔} หรือเคราะห์กับกรรมมันเป็นเรื่องอันเดียวกัน แต่เป็นการเข้าใจกันผิดเพราะการเรียกชื่อ กล่าวคือตอนแรกเราเรียกกันว่าเคราะห์เพราะเรียกตามหลักโหราศาสตร์เดิม แต่พอพระพุทธศาสนาเข้ามาเราก็ยังเรียกเคราะห์ว่ากรรม เรียกกรรมว่า เคราะห์ แต่แท้ที่จริงมันก็เป็นอัน

^{๑๓๔} สัมภาษณ์พระครูพัฒนสารคุณ(สอ) วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

เดียวกันผิดแต่เรียกชื่อเท่านั้น^{๑๑๕} หรือคิดว่าเป็นเรื่องเดียวกันเพราะเคราะห์กับกรรมย่อมให้ผลเหมือนกัน^{๑๑๖} ซึ่งจากทศนะดังที่ได้ยกมานั้นถือว่าเป็นความเชื่อเรื่องกรรมตามคำสอนของพระพุทธศาสนา และนอกจากนั้น ในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุยังปรากฏว่า ผู้คนโดยมากเชื่อว่าเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้นกับตนเองเป็นสิ่งที่มาจากการกระทำของเจ้ากรรมนายเวร^{๑๑๗} ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องกรรมกับกระบวนการเกิดในภพชาติที่แตกต่างกัน การมาทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็เพื่อเป็นการทำบุญให้กับเจ้ากรรมนายเวร ดังนั้น เราจึงจะพบว่าในความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นก็มีคำสอนเรื่องกรรมปรากฏอยู่ และถือว่ามีผลสอดคล้องกับหลักคำสอนเรื่องกรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา

โดยคำว่า “กรรม” ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาคือทำด้วยความจงใจหรือจงใจทำไม่ว่าจะเป็นการทำดีหรือทำชั่วก็ตาม การทำดีเรียกว่า “กรรมดี” การทำชั่วเรียกว่า “กรรมชั่ว” โดยมีเจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำดังปรากฏในพระพุทธพจน์ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กम्मํ วทามิ แปลว่า ภิกขุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม”^{๑๑๘} ดังนั้น คำว่ากรรมนี้ จึงถือเอาตัวเจตนาเป็นใหญ่ จึงจะจัดว่าเป็น “กรรม” แต่ถ้าเป็นการกระทำหรือการเคลื่อนไหวที่ไม่มีเจตนา ภาษารธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็น “กิริยา” เช่น “ขุดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ให้ตกลงไปตาย จัดว่าเป็นกรรม แต่การขุดบ่อน้ำไว้กินหรือใช้ สัตว์ตกลงไปตายเองไม่จัดว่าเป็นกรรม แต่ถ้ารู้ที่อยู่บ่อน้ำที่ตนขุดไว้อยู่ในที่ซึ่งคนจะพลัดตกได้ง่าย แล้วปล่อยปละละเลย มีคนตกลงไปตาย ก็ไม่พ้นเป็นกรรม”^{๑๑๙} แต่ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา เช่น บังเอิญเดินไปเหยียบมดจนได้รับบาดเจ็บ หรือตาย โดยมีได้มีเจตนาที่จะฆ่ามดนั้น ก็ไม่จัดว่าเป็นกรรม ซึ่งพระอรหันต์ผู้หมดกิเลสแล้ว กระทำสิ่งใดไม่มีเจตนาด้วยกิเลสตัณหา การกระทำ ก็จัดเป็นกิริยา กิริยาไม่มีเจตนา ผลที่เกิดขึ้นก็เรียกเพียงปฏิกิริยา ส่วนการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา นั้น ผลที่เกิดขึ้นเรียกว่าผลกรรม

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ พระธรรมโมลี (ทองอยู่) เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ วัดศาลาลอย วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๑๑๖} นายประสพ ส้ารวมจิต สัมภาษณ์ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕.

^{๑๑๗} ผอ.จินตนา ลวดลาย สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๑๘} อญ.นฤก. (บาลี) ๒๒/๓๓๔/๔๖๔; อญ.นฤก. (ไทย) ๒๒/๓๓๔/๔๒๒.

^{๑๑๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔.

หรือวิบาก ถ้าเรียกให้ถูกต้องก็คือ วิบากของกรรม รวมความว่า กิริยาให้ผลเป็นปฏิกิริยา กรรมให้ผลเป็นวิบาก^{๑๔๐}

จากการศึกษามาเราจะพบว่าพระพุทธศาสนาได้สอนเน้นถึงความสำคัญของกรรมเป็นอย่างมาก ดังข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสกับวาเสฏฐมานพว่า “กมฺมฺนา วตฺตติ โลกิเณ แปลว่า โลกเป็นไปตามกรรม หรือโลกย่อมเป็นไปตามกรรม”^{๑๔๑} โดยกรรมนั้นแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทหลักคือ

(๑) กรรมชั่ว มีสาเหตุมาจาก ความโลภ ความโกรธ และความหลง ของผู้ที่มีความประมาทเป็นลักษณะ ซึ่งเหตุทั้ง ๓ ที่ยกมาข้างต้น ดังที่ปรากฏว่า เหตุเพื่อเกิดกรรม (อกุศลกรรม) ๓ ประการนี้ ๓ ประการ คือ ๑. โลภะ ๒. โทสะ ๓. โมหะ อโลภะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโลภะ โดยที่แท้ โลภะย่อมเกิดขึ้นเพราะโลภะ อโทสะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโทสะ โดยที่แท้ โทสะย่อมเกิดขึ้นเพราะโทสะ อโมหะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะโมหะ โดยที่แท้ โมหะย่อมเกิดขึ้นเพราะโมหะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เทวดา มนุษย์ หรือแม้สุคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมไม่ปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่โลภะ แต่โทสะ แต่โมหะ โดยที่แท้ นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ปิตติวิสัย หรือ แม้ทุกตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่โลภะ แต่โทสะ แต่โมหะ

(๒) กรรมดี มีสาเหตุมาจาก เจตนาหรือการกระทำ ๓ ประการ คือ ๑. อโลภะ ๒. อโทสะ ๓. อโมหะ โลภะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะอโลภะ โดยที่แท้ อโลภะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโลภะ โทสะย่อมไม่เกิดเพราะอโทสะ โดยที่แท้ อโทสะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโทสะ โมหะย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะอโมหะ โดยที่แท้ อโมหะย่อมเกิดขึ้นเพราะอโมหะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นรก กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ปิตติวิสัย หรือแม้ทุกตัวอย่างใด อย่างหนึ่งย่อมไม่ปรากฏเพราะกรรมที่เกิดแต่อโลภะ แต่อโทสะ แต่อโมหะ โดยที่แท้ เทวดา มนุษย์ หรือแม้สุคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมปรากฏเพราะกรรมที่เกิด แต่อโลภะ แต่อโทสะ แต่อโมหะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเพื่อเกิดกรรม ๓ ประการนี้^{๑๔๒}

นอกจากนั้นแล้ว เมื่อพิจารณาตามหลักของพุทธศาสนาเห็นว่ากรรมจัดเป็นกฎธรรมชาติ เรียกว่ากฎแห่งกรรมหรือกรรมนิยามว่าด้วยการกระทำของมนุษย์ คือ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว^{๑๔๓} เมื่อ

^{๑๔๐} พุทธทาสภิกขุ, (นามแฝง), กฎแห่งกรรมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ชรรณสภา, มปป.), หน้า ๗.

^{๑๔๑} ม.ม. (บาลี) ๑๓/๗๐๗/๖๔๘; ม.ม. (ไทย) ๑๓/๗๐๗/๕๕๐.

^{๑๔๒} อัง. ปัญจก-ฉักก (ไทย) ๑๔/ ๓๑๐/๓๐๕.

^{๑๔๓} ถิ่น รัตกนก. “พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์”, ปริยัติสัมพันธ์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๗ (๒๕๓๗) :

กรรมให้ผลตามลำดับหรือธรรมชาติแล้วถึงป้องกันอย่างไร ก็ไม่สามารถป้องกันได้ เพราะเป็นผลของวิบากกรรมที่ตามมา ทำให้มนุษย์ได้รับผลต่างๆ กันไป พระพุทธองค์ได้ตรัสเรื่องกรรมแก่สุกมาณพ โตทยบุตรซึ่งมีความสงสัยว่า อะไรเป็นเหตุให้ มนุษย์ทั้งหลายมีอายุสั้น มีอายุยืน มีโรคมาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณทรมามีผิวพรรณงาม มีศักดาน้อย มีศักดามาก มีโรคะน้อย มีโรคะมาก เกิดในสกุลต่ำ เกิดในสกุลสูง ไร้ปัญญา มีปัญญา ดังต่อไปนี้ว่า

บุคคลในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงงเป็น คน เข็ม โหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิต เขาตายไป จะเข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรก เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรังพร้อม สมทานไว้ อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงอบาย ทุกติ วินิบาต นรกถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีอายุสั้น ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีอายุสั้น คือ เป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงง เป็นคนเข็ม โหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่า สัตว์มีชีวิต

ส่วนบุคคลในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ละปาณาติบาตแล้ว เป็นผู้เว้นขาดจาก ปาณาติบาต วางอาชญา วางสาตราได้มีความละอาย ถึงความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความ เกื้อกูลในสรรพสัตว์และภูตอยู่เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขา ให้พรังพร้อมสมทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีอายุยืน ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีอายุยืน คือ ละปาณาติบาต แล้ว เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญาวางสาตราได้ มีความละอาย ถึงความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และภูตอยู่^{๑๔๔}

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่ากฎแห่งกรรมหรือกฎของการกระทำของสัตว์ทั้งหลาย ย่อมเป็นกฎที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเกิด การดับและการสืบต่อในวัฏฏสงสาร ซึ่งเราเรียก กระบวนการความสัมพันธ์นั้นว่ากระบวนการเกิดใหม่ ซึ่งกรรมจะมีส่วนเป็นอย่างมากในการที่จะ ให้คำอธิบายในเรื่องดังกล่าว

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่าความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาว จังหวัดสุรินทร์ไม่ได้มีพื้นฐานความเชื่ออยู่ที่หลักของการสยบยอมหรืออ่อนน้อมเทพเจ้าด้วยการรอ ผลคลบบันดาลของเทพเจ้า แต่ชาวจังหวัดสุรินทร์มีความเชื่อว่าการสะเดาะเคราะห์กรรม เป็นเรื่องของผลของ การกระทำของตนเอง ดังนั้น ชาวจังหวัดสุรินทร์จึงไม่ได้เชื่อว่าการสะเดาะเคราะห์จะเป็นการล้าง

^{๑๔๔} ม.อุป. (ไทย) ๑๔/๒๕๐-๒๕๖/๓๕๐-๓๕๕.

กรรมแต่เป็นเพียงอุบายในการสร้างกรรมดี คือการทำบุญกุศลให้เกิดขึ้นเพื่อจะได้มีส่วนบรรเทากรรมไม่ดีในอดีตที่ได้เคยทำมา และสร้างหนุกรรมใหม่ที่เป็นกรรมดีให้มากขึ้นเท่านั้น

๔.๖.๒ หลักคำสอนเรื่องความไม่ประมาท

ในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ปรากฏมีหลักคำสอนเรื่องความไม่ประมาทอยู่ด้วย เหตุเพราะการประกอบพิธีกรรมหรือการเข้าร่วมพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ผู้ประกอบพิธีและผู้เข้าร่วมพิธีมีความเชื่อว่า การสะเดาะเคราะห์เป็นการกระทำที่เป็นการคำนึงความไม่ประมาทในชีวิต เนื่องจากเมื่อเกิดเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาแล้วไม่สบายใจเพื่อความไม่ประมาทกลัวว่าเหตุการณ์นั้นจะนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอนาคต เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าวจึงได้จัดให้มีพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อความไม่ประมาทหรือเพื่อเป็นการป้องกันปัญหาที่ยังไม่เกิด แต่คิดว่าอาจจะเกิดขึ้นได้

ในทางพระพุทธศาสนา คำว่า ความไม่ประมาท หมายถึงการอยู่ด้วยสติและปัญญา หมายถึง การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่างระมัดระวังตนเองและคอยตั้งเตือนญาติผู้ประมาท ไม่ให้หลงไปในทางเสื่อม ตลอดทั้งเพียรพยายามในการแสวงหาโอกาสสำหรับความดีงามและความเจริญก้าวหน้า ตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงละเว้น ใส่ใจสำนึกอยู่เสมอ ในหน้าที่อันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยให้ประมาทเลินเล่อด้วยความจริงจรงรอบคอบ ธรรมคือความไม่ประมาทนี้ ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการบำเพ็ญกุศลธรรมทั้งหลายทั้งปวงให้เต็มเปี่ยม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับความไม่ประมาทอย่างมาก เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหมด ย่อมสรุปรวมลงในความไม่ประมาท^{๔๕} เพราะความไม่ประมาทนั้นเป็นดุจรอยเท้าช้างที่เป็นที่รวมลงของรอยเท้าของสัตว์ทุกชนิดในโลก^{๔๖} พระพุทธศาสนานั้นถือว่า ความไม่ประมาทนั้นเป็นหนทางของความดี^{๔๗} ประโยชน์ทุกอย่างที่มนุษย์พึงปรารถนาที่จะได้ด้วยความไม่ประมาทนี้เท่านั้น ดังพุทธพจน์ที่ว่า

^{๔๕} อภ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๑๕/๒๘-๒๙, อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๕๓/๕๒๓-๕๒๔, อภ.ทสก.อ. (บาลี) ๓/๑๕/๓๒๑.

^{๔๖} อภ.ภกก.(ไทย) ๒๒/๕๓/๔๒๕ .

^{๔๗} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๔/๒๐ .

“บัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้ง ๒ คือ ประโยชน์ในชาตินี้ และ ประโยชน์ในชาติหน้า”^{๑๔๘} “ดูก่อนพราหมณ์ ธรรมข้อหนึ่ง เมื่อปฏิบัติสั่งสมให้ดีแล้วย่อม ยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ ๒ ประการ คือ ประโยชน์ในชาตินี้ และประโยชน์ชาติหน้า”^{๑๔๙} “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้พิจารณาเห็นประโยชน์ตน...ประโยชน์ผู้อื่น...ประโยชน์ สองฝ่าย ก็ควรแท้ที่เดียวที่จะทำกิจของตน...ของผู้อื่น...กิจทั้งสองฝ่ายนั้นให้ถึงพร้อมด้วย ความไม่ประมาท”^{๑๕๐}

จากพุทธพจน์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนา ได้เน้นย้ำความไม่ประมาท อันได้แก่ ความไม่อยู่โดยปราศจากสติ มีความระมัดระวังที่จะไม่ทำเหตุแห่งความผิดพลาด^{๑๕๑} หรือ ความเอา ใจใส่ กระตือรือร้น ขวนขวาย ความเตรียมพร้อมระวังระไว เร่งทำสิ่งที่ควรทำ เร่งแก้ไขสิ่งที่ควร แก้ไข ปรับปรุงสิ่งที่ควรปรับปรุง เร่งประกอบการทำงานที่ดีอันเป็นทางแห่งความดี และเป็นที่ยอมรับ ของประโยชน์ที่มนุษย์พึงได้พึงมีไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในระดับโลกียะและโลกุตระก็ตามโดยถือ ว่าความไม่ประมาทนั้นเป็นคุณธรรมพื้นฐาน หรือหลักการที่จะทำให้บรรลุประโยชน์ทั้งที่ เป็นทิฐุธรรมมีกัตถะ และสัมปรายิกัตถะประโยชน์^{๑๕๒} หรือประโยชน์สูงสุด และประโยชน์ที่เป็นทั้ง ส่วนตัวและส่วนสังคมด้วย

๔.๖.๓ คำสอนเรื่องบุญกิริยาวัตถุ

จากการศึกษากรอบแนวคิดความเชื่อในเรื่องของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของ ชาวจังหวัดสุรินทร์พบว่า มีหลักคำสอนเรื่องบุญกิริยาวัตถุของพระพุทธศาสนาปรากฏอยู่ เนื่องจาก ในกระบวนการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจะต้องมีการให้ทาน (ในกระบวนการ พิธีกรรม) การรักษาศีลและการเจริญภาวนา โดยเฉพาะในกรณีการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระ ครูอภัสร์ธรรมคุณ (บุญรอด) วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ ที่ท่านเน้นว่า การสะเดาะเคราะห์ ต่ออายุตามหลักของโบราณและตามหลักของพระพุทธศาสนาจะต้องมีครบทั้ง ๓ กรรมคือ การให้ ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ฝ่ายเดียว และใน กรณีของพระพิมลพัฒนาท (พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ และกรณีของพระ

^{๑๔๘} จุ.อิตฺติ.(ไทย) ๒๕/๒๓/๒๔๓ .

^{๑๔๙} อง.ปัญญาจก. (ไทย) ๒๒/๕๓/๑๕๐-๑๕๑.

^{๑๕๐} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๒/๒๕.

^{๑๕๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ยุตโต) พจนานุกรมพุทธศาสน์: ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๐๑.

^{๑๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), พุทธธรรม : ฉบับขยายความ, หน้า ๕๕๖.

ครูพัฒนสารคุณ (สอ) วัดสังฆารามณ์บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ก็มีนัยเช่นเดียวกัน หรือแม้แต่ความเข้าใจของประชาชนชาวจังหวัดสุรินทร์ก็เช่นกันที่เห็นว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็คือการทำบุญ ด้วยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา เป็นสำคัญ

จากการศึกษาเรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์มาทั้งหมดจะพบว่า นอกจากจะมีหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาที่คือ หลักคำสอนเรื่องบุญกิริยาวัตถุ หมายถึง หลักคำสอนที่ว่าด้วยเรื่องเหตุเกิดของบุญว่ามาจากสาเหตุสำคัญอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. ทานมัย คือบุญเกิดเพราะการให้ทาน คำว่า ทาน หมายถึง การเสียสละสิ่งของต่าง ๆ ของตน หรือให้ความรู้ทั้งทางธรรมและทางโลกเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็จะสามารถนำมาเป็นอุบายวิธีการแก้ปัญหาความโลภในสังคมปัจจุบันได้ตามความเหมาะสม ทานตามความหมาย คือ ทาน หมายถึง เจตนาเป็นเครื่องให้ ได้แก่ การให้ปัจจัย ๔ มีข้าว น้ำ ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นต้น หรือทาน หมายถึง การตัด หมายถึงความว่าตัดความตระหนี่ ชำระความตระหนี่ออกจากชั้นชัสนดานของตน ตัดความโลภ ชำระความโลภออกจากสันดานของตน^{๕๓} “ทาน กำจัดความตระหนี่เหนียวแน่นที่นอนจมอยู่ อันเป็นอาสวะชนิดหนึ่ง”^{๕๔} “ทานกำจัดความโลภได้”^{๕๕} ซึ่งทานนั้นมีลักษณะของการให้ ที่ประพฤติปฏิบัติกันมี ๔ อย่าง คือ (๑) การให้เพื่อชำระกิเลส คือความตระหนี่ในใจของผู้ให้ เรียกว่า บริจาคทาน การให้ด้วยการเสียสละเพื่อกำจัดความขุนมัวแห่งจิตโดยไม่คำนึงถึงผู้รับว่าจะเป็นคนใดก็ตาม (๒) การให้เพื่อตอบแทนคุณความดี เรียกว่า ปฏิการทาน หมายถึง การให้เพื่อตอบแทนหรือบูชาคุณความดีแก่ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า เช่น การให้สิ่งของแก่บิดามารดา ครูอาจารย์และบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น (๓) การให้เพื่อสงเคราะห์ เรียกว่า สังคหทาน หมายถึง การให้เพื่อผูกมิตร ยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ในกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กับตน โดยมุ่งที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ (๔) การให้เพื่ออนุเคราะห์ เรียกว่า อนุคหทาน หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจนด้วยจิตเมตตาสงสารไม่ว่าคนนั้นจะเป็นใคร^{๕๖} และการให้หรือทานในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ (๑) อามิสทาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของต่าง

^{๕๓} มงคล. (บาลี) ๒/๓/๒, มงคล. (ไทย) ๓/๓/๓.

^{๕๔} สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ทศบารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, พระราชวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๑๖๑.

^{๕๕} พระבודהา ถาวโร, ชีวิตการงานหลักกรรม, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา), ๒๕๓๗, หน้า ๑๐๕.

^{๕๖} พระมหาสุวิทย์ วิบุษเชส โภ, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพฯ : บริษัท ฟองทอง เอ็นเตอร์ไพรซ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๒๑-๒๒.

ๆ และทรัพย์สินเงินทองภายนอกทั้งสิ่งที่เป็นที่รักมาก เช่น อวัยวะเลือด ดวงตาเป็นต้นเป็นทาน (๒) ธรรมทาน หมายถึง การให้ในส่วนของจิตใจ^{๑๕๗} เช่น การให้ธรรมะ การให้ความถูกต้องดีงาม แนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ (สพทาน ธรรมทาน ชินาติ) การให้ธรรมะขณะการให้ทั้งปวง^{๑๕๘} (๓) อภัยทาน หมายถึง การยกเว้นการประทุษร้ายเบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีชีวิตอยู่ ร่วมกันโดยไม่มีเวร ไม่มีภัยต่อกัน มีจิตคิดเมตตาในคนและสัตว์ หากผิดพลาดก็ไม่ถือโทษ โกรธตอบ^{๑๕๙}

โดยอามิสทานแบ่งตามทายก คือ ผู้ให้มีประเภท ๓ ดังนี้ (๑) ทานทาส หมายถึง การที่บุคคลให้ของที่ตนไม่บริโภคใช้สอยเอง เช่น เมื่อได้สิ่งของที่ประณีตก็ใช้เอง เมื่อจะให้ก็ให้สิ่งของที่ไม่ประณีต (๒) ทานสหาย หมายถึง บุคคลให้ของที่เสมอกันกับที่ตนบริโภคใช้สอย ตนใช้บริโภคใช้สอยของอย่างไร ถึงคราวจะให้ผู้อื่นก็ให้ของอย่างนั้น (๓) ทานสามี หมายถึง บุคคลให้ของที่ตีประณีตกว่าของที่ตนบริโภคใช้สอย โดยเลือกเอาสิ่งของที่ดีที่สุดให้ไป^{๑๖๐} การให้ดังกล่าว นั้น พระพุทธเจ้าตรัสอานิสงส์ไว้ ดังปรากฏอยู่ในกีนทสูตรสังยุตตนิกาย สคาถวรรค ความว่า

บุคคลให้ข้าว	ชื่อว่า ให้กำลัง
ให้ผ้า	ชื่อว่า ให้วรรณะ
ให้ยานพาหนะ	ชื่อว่า ให้ความสุข
ให้ประทับ	ชื่อว่า ให้จักขุ
ผู้ให้ที่พักอาศัย	ชื่อว่า ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง ^{๑๖๑}

อานิสงส์ดังกล่าวมานี้จะเกิดแก่ผู้บริจาคให้ด้วยใจที่เสียสละ ตัดความตระหนี่ความโลภในจิตใจของตนออกไปเห็นประโยชน์ยิ่งใหญ่แล้วจึงเกิดการบริจาคขึ้น อานิสงส์ก็จะปรากฏมากเป็นธรรมดา ดังพุทธดำรัสว่า

ผู้ให้สิ่งที่ชอบใจ	ย่อม ได้สิ่งที่ชอบใจ
สิ่งดีที่ท่านให้แล้ว	ย่อม ได้สิ่งดีเช่นกัน
ผู้ให้สิ่งที่เลิศ	ได้สิ่งที่เลิศเช่นเดียวกัน

^{๑๕๗} อ.ท.ท. (บาลี) ๒๐/๑๔๒/๘๗, อ.ท.ท. (ไทย) ๒๐/๑๔๒/๑๒๐.

^{๑๕๘} พ.ร. (บาลี) ๒๕/๓๕๔/๗๘, พ.ร. (ไทย) ๒๕/๓๕๔/๑๔๔. หมายถึง บุคคลจะให้หรือเสียสละประโยชน์สุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ผู้อื่นหรือส่วนรวมได้ก็ต่อเมื่อได้ฟังธรรม จนรู้ว่าคุณประโยชน์ของการให้หรือการเสียสละคืออย่างไรเสียก่อนจึงจะให้ได้ หากไม่ได้ฟังธรรมการให้สิ่งของแก่ผู้อื่นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย.

^{๑๕๙} พ.จ.ร.ย.อ. (บาลี) ๑/๓๕๒-๓๕๔, พ.จ.ร.ย.อ. (ไทย) ๕/๓/๖๑๘.

^{๑๖๐} พระมหาสุวิทย์ วิบุลชโย, ทานก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๒๔.

^{๑๖๑} ต.ส. (บาลี) ๑๕/๔๒/๓๖, ต.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

ให้สิ่งที่ประเสริฐ ก็ย่อมได้สิ่งนั้นแล^{๑๖๒}

ถ้ามุ่งถึงเจตนา การบริจาทานจะสัมฤทธิ์ผลแก่ผู้ให้ต้องประกอบด้วยเจตนา ๓ วาระดัง พระพุทธดำรัสที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ความว่า ก่อนให้จิตใจเบิกบาน กำลังให้ทำ ใจให้ผ่องใส ครั้นให้แล้ว ชื่นอกชื่นใจใน ทานที่ได้เสียสละไปแล้วนี้แลเป็นความถึงพร้อมแห่ง การบริจาทานที่ให้ผลสมบูรณ์^{๑๖๓} จะเห็นว่า “ผู้บริจาทานย่อมได้รับอานิสงส์ทั้งแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ที่ได้รับทานการบริจาทานของเราไปเป็นความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับทั้ง ๒ ฝ่าย”^{๑๖๔} ทั้งเป็นการ บรรเทาความโลภความตระหนี่ออกจากใจของผู้ให้ด้วย

ส่วนธรรมทาน หมายถึง การให้ธรรมเป็นทานหรือการแสดงธรรมหรือหลักการดำรงชีวิต หรือการแก้ไขปัญหาให้กับผู้ที่ต้องการ ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตถือว่าเป็นธรรมทาน และ อภัยทานนั้นหมายถึงการให้ทานด้วยการให้อภัย คือไม่ถือโทษโกรธ หรือการผูกโกรธต่อคนที่โกรธ หรือเป็นเจ้าของกรรมนายเวรของตนหรือคนที่ปฏิบัติกับตนเอง เป็นต้น เรียกว่าอภัยทาน “อภัยทาน” เป็นคำในภาษาบาลี ประกอบขึ้นจาก อ+ภย+ทาน หมายถึง การให้ความไม่มีภัย หรือ ปลอดภัย^{๑๖๕} ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ก็ได้ให้ความหมาย “อภัยทาน” ว่า การให้ความ ไม่มีภัย^{๑๖๖} เช่นเดียวกัน คำว่าอภัยทาน เป็นการให้ที่เป็นมหาทาน คือ เป็นทานอันยิ่งใหญ่ ซึ่ง พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในอภิสังกาสสูตรดังนี้ภิกษุทั้งหลาย ทาน ๕ ประการ นี้ เป็นมหาทาน ที่รู้ กันว่าล้ำเลิศ รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นอริยวงศ์ เป็นของเก่า ในอดีตไม่ถูกลบล้างแล้ว ไม่เคยถูกลบ ล้างในปัจจุบัน ไม่ถูกลบล้าง ในอนาคตก็จักไม่ถูกลบล้าง ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้คัดค้าน^{๑๖๗}

จากความหมายของทานตามที่กล่าวมาแล้วนั้นย่อมบ่งชี้อยู่ในตัวเองว่า ทานทำหน้าที่ใน เวลาเดียวกัน ได้แก่ (๑) สงเคราะห์ เอื้อเพื่อเพื่อแม่แจกจ่ายสิ่งของให้แก่ผู้อื่นบ้าง (อามิสทาน) (๒) ประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยเจตนาอันงดงามเป็นแบบอย่างที่ดีบ้าง (ธรรมทาน) (๓) การให้ความ

^{๑๖๒} วจ.ปญจก. (บาลี) ๒๒/๔๔/๔๖, วจ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๔๔/๗๒.

^{๑๖๓} วจ.นกก. (บาลี) ๒๒/๓๗/๓๒๓, วจ.นกก. (ไทย) ๒๒/๓๗/๔๘๖.

^{๑๖๔} แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในธัมมปทัฏฐกถา”, วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๖๑.

^{๑๖๕} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๓๘๐.

^{๑๖๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ: นาน มีบุ๊คพับลิเคชัน, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๓๑.

^{๑๖๗} วจ.อฎฐก.(ไทย) ๒๓/๓๕/๓๐๐-๓๐๑.

ปลอดภัย ให้ความไม่มีภัยแก่ตนและผู้อื่น ไม่ถือโทษโกรธเคืองในการล่วงละเมิดของผู้อื่น (อภัยทาน) การให้อภัยเป็นการให้ที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลยเป็นการให้ที่ง่าย แต่คนเราทำได้ยาก เพราะมีกิเลสอยู่ในใจ ต้องอาศัยการฟังธรรม จึงจะเห็นคุณประโยชน์ของการให้อภัยแล้วจะให้อภัยได้ง่าย ดังมีข้อความปรากฏในอรรถกถาขุททกนิกายจริยาปิฎกว่า “ทานเป็นปฏิปักษ์ต่อโลกะ”^{๑๖๘} “ทานมีการบริจาคนเป็นลักษณะ มีการกำจัดโลกะความอยากได้เป็นรส”^{๑๖๙}

๒. สิลมัย หมายถึงบุญเกิดขึ้นมาจากการรักษาศีล ซึ่งคำว่า ศีล หมายถึง เจตนาเป็นเครื่องเว้น “ได้แก่เว้นจากการคิดล่วงละเมิด คำว่าละเมิดในแง่หนึ่ง คือ ละเมิดระเบียบ ละเมิดกฎเกณฑ์ บทบัญญัติ ละเมิดวินัยที่วางกันไว้ อีกแง่หนึ่งก็คือละเมิดต่อผู้อื่น มองอีกด้านหนึ่ง คือ อยู่ที่ความสำรวมระวัง กล่าวคือ การสำรวมระวังคอยปิดกั้นหลีกเลี่ยงไม่ให้ความชั่วเกิดขึ้นได้นั่นเอง”^{๑๗๐} “และถ้ามองให้ลึกที่สุดสภาพจิตของผู้ไม่คิดจะละเมิดไม่คิดจะเบียดเบียนใครนั้นแหละ เป็นคือตัวศีล”^{๑๗๑} ซึ่งการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของมนุษย์ การจัดการสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลการดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์นั้น ศีลขั้นพื้นฐานหรือระดับเบื้องต้นที่สุด ก็คือ “การไม่เบียดเบียนผู้อื่นด้วยกายหรือวาจา และการไม่ทำลายสติสัมปชัญญะที่เป็นตัวคุมสติของตน ศีลขั้นต้นนี้เรียกว่า ศีล ๕ หรือ ลิกขาบท ๕”^{๑๗๒} ดังมีข้อความว่า “คนมีศีลไม่ถือเอาสิ่งของ ๆ ผู้อื่นแม้แต่เส้นหญ้า เป็นผู้ไม่โลก”^{๑๗๓}

ซึ่งเราจะพบว่าการรักษาศีลนั้นย่อมก่อให้เกิดความสุขหรือบุญขึ้นมาได้เนื่องจากผู้มีศีลไม่ว่าจะเป็นศีล ๕, ๘, ๑๐, ๒๒๗ ก็ตามล้วนเป็นผู้ที่มีพื้นฐานของจิตใจในการเคารพสิทธิทั้งทางกายวาจา และจิตใจต่อตนเองและผู้อื่น ดังนั้น ผู้ที่มีศีลจึงเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดสุขหรือบุญให้กับทั้งตนเองและผู้อื่นได้

๓. ภาวนามัย หมายถึง บุญจะสำเร็จหรือเกิดขึ้นได้ด้วยการเจริญสติภavana หรือการฝึกอบรมจิตใจให้เป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคงเข้มแข็ง ซึ่งคำว่า “ภavana” ซึ่งเป็นคำบาลีเป็นกิริยาศัพท์ ที่มาจากคำว่า ภาวเตติ ซึ่งตรงกับคำว่า วาทุเตติ หรือ คำว่า วัฒนา เป็นความหมายที่ใช้เรียก คำว่า ภavana

^{๑๖๘}บุ.จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๕๑, บุ.จริยา.อ. (ไทย) ๕/๓/๖๑๖.

^{๑๖๙}บุ.จริยา.อ. (บาลี) ๑/๓๒๘, บุ.จริยา.อ. (ไทย) ๕/๓/๕๗๘.

^{๑๗๐}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับขยายความ, (กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๗๖๗.

^{๑๗๑}บุ.ป. (บาลี) ๓๑/๔๐/๔๖, บุ.ป. (ไทย) ๓๑/๔๐/๖๐. อธิบายใน วิสุทฺธิ. (ไทย) ๑/๘.

^{๑๗๒}ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๑๕/๒๐๘, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒-๓๐๕.

^{๑๗๓}บุ.จู.อ. (บาลี) ๑/๓๓๕, บุ.จู.อ. (ไทย) ๕/๓/๕๘๕.

เฉพาะคำว่า ภาวนา แปลว่า การเจริญ^{๑๓๔} หมายถึง การทำให้มีขึ้น , เป็นขึ้น, การฝึกอบรมทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น การบำเพ็ญ ต่อมานิยมใช้คำว่า “พัฒนา” ซึ่งเป็นศัพท์ใหม่ในภาษาไทย แต่เดิมใช้คำว่า เจริญ พระพุทธศาสนาใช้คำว่า เจริญ เป็นการใช้ฝึกอบรม เช่น เจริญสมถ เจริญวิปัสสนา แต่เดิมนั้น พระพุทธศาสนาใช้คำว่า ภาวนา คือ สมถภาวนา ฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ วิปัสสนา ภาวนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจตามเป็นจริง เมื่อกล่าวถึงคำว่า พัฒนา ก็คือ กล่าวถึงความเจริญ เป็นคำเรียกให้เข้าใจง่าย^{๑๓๕}

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่า การภาวนาย่อมก่อให้เกิดบุญโดยเฉพาะบุญจะเป็นบุญที่เกิดกับตนเอง และผู้อื่นด้วยพลังของจิตที่เข้มแข็งในการแผ่เมตตาจิตไปให้ทั้งกับตนเองและผู้อื่น ดังนั้น การภาวนาจึงก่อให้เกิดบุญ

อนึ่ง จากการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้นก็เป็นการกระทำเพื่อมุ่งหวังถึงบุญจากการให้ทาน รักษาศีลและการเจริญภาวนาตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ซึ่งถือว่าเป็นการกระทำบุญมากกว่าการสะเดาะเคราะห์หรือการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นเป็นเพียงกุศโลบายเพื่อก่อให้เกิดการทำบุญนั่นเอง

๔.๖.๔ หลักคำสอนเรื่องความกตัญญูกตเวที

สำหรับการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามก็พบว่าในเนื้อหาจริง ๆ ของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ถือว่าเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว ชุมชน โดยมีหลักคิดในเรื่องการแสดงออกซึ่งความกตัญญูเป็นหลัก โดยเฉพาะในเรื่องของครอบครัว เช่น การจัดงานสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของคุณชายสมร เรียบร้อยที่มีท่านพระครูอาภัสร์ธรรมคุณ หรือหลวงปู่รอด เป็นเจ้าพิธีนี้ คุณชายสมร เรียบร้อยได้บอกกับผู้วิจัยว่า

โยมรู้สึกดีใจมากที่วันนี้บรรดาลูกหลานได้พากันมาทำบุญสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้ความรู้สึกของโยมนั้นมีความสุขมาก ๆ ดีใจมาก ๆ จนน้ำตาไหล แม้วันนี้โยมจะตายโยมก็ตายตาหลับที่เห็นลูกหลานกลับมาบ้านมาเยี่ยมมาทำบุญให้ซึ่งเป็นการทำบุญในขณะที่โยมยังมีชีวิตอยู่ ความรู้สึกของโยมว่าที่เลี้ยงลูกมาไม่เสียหลายแม้ไม่ได้ช่วยเหลืออะไรมากแ

^{๑๓๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พัฒนาตน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพฯ : สหธรรมิก, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^{๑๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐-๑๕.

เห็นเขาสำนึกในบุญคุณความเป็นแม่ของเราที่เราได้คลอดเขามาแค่นี้ โยมก็รู้สึกดีใจมาก โข
แล้ว^{๑๖๖}

สอดคล้องกับคุณอารี โสภิตา บุตรสาวคนโตของคุณยายสมร เรียบร้อยที่ได้เป็นหัวเรี่ยวหัว
แรงในการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับคุณแม่พร้อม ๆ พี่น้องได้กล่าวถึง
วัตถุประสงค์หรือความตั้งใจในการจัดงานครั้งนี้ว่า

ที่จัดงานวันนี้ได้คุยกันในวงของพี่น้องมาก่อนว่าเราจะทำอะไรเพื่อแม่ดีที่แสดงให้เห็นว่า
พวกเรา(ลูกๆ)จะตอบแทนคุณความดีของแม่ได้และการทำสิ่งนั้นย่อมทำให้แม่มีความสุข
และรับรู้ถึงความรักความกตัญญูที่พวกเรามีต่อแม่ สำหรับหนูคิดว่าเงินทองเท่าไรหนูไม่
กังวลหรอกขอให้แม่มีความสุขและมีอายุยืนยาวอยู่กับพวกเราไปนาน ๆ แค่นี้หนูกับพี่ๆ
น้องๆทุกคนก็ดีใจแล้ว และคิดว่าการทำบุญครั้งนี้ก็จะเป็นการกระทำที่แสดงออกถึงความ
กตัญญูทดแทนที่พวกเราได้ทำเพื่อท่าน^{๑๖๗}

จากข้อมูลดังกล่าว เราจะพบว่าสาระัตถะของการจัดงานพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ
ของชาวจังหวัดสุรินทร์ หนึ่งก็คือเพื่อเป็นแสดงออกซึ่งความกตัญญูทดแทนที่ต่อบุพการี คือบิดา
มารดาหรือครูบาอาจารย์ที่ได้มีบุญคุณต่อตัวเรา ดังนั้น กรอบความคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่อ
อายุในมุมมองหรือมิติทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงออกถึงความ
กตัญญูทดแทนที่ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นเอง ซึ่งตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา
ระบุว่า ความกตัญญู เป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์ ในสังคัมมนุษย์ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับ
ผู้อื่นและสิ่งอื่น ชีวิตด้านกายภาพดำรงอยู่ได้เพราะได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลต่าง ๆ มีบิดา
มารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง เป็นต้น นอกจากนั้น ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งเหล่าอื่นอีก เช่น อาศัย
ปัจจัย ๔ เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิตจึงจะมีชีวิตอยู่รอดได้ ในส่วนจิตใจมนุษย์ก็ได้รับการปลูกฝังอบรม
ลักษณะคุณค่าทางจิตใจจากบุคคลอื่น มีบิดามารดาเป็นต้น ให้มีทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม
จริยธรรม อันเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตให้ความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญ

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ คุณยายสมร เรียบร้อยอายุ ๖๕ ปี ชาวบ้าน โลกกรรม ต.จันทน์ อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์
วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๖๗} สัมภาษณ์นางอารี โสภิตา วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ของมนุษย์ ความกตัญญูนี้เป็นคุณธรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติมิใช่เฉพาะต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่ให้มีแม้แต่ต่อสัตว์และพืชทั้งหลายด้วย^{๑๖๘}

โดยคำว่าความกตัญญูนี้มีความหมายดังนี้ ในคัมภีร์อรรถกถา ปรมัตถโชติกา ได้แสดงถึงความหมายของความกตัญญูไว้ว่า ความรู้จักอุปการคุณที่ผู้ใดผู้หนึ่งทำมาแล้วไม่ว่ามากหรือน้อย โดยการระลึกถึงเนื่อง ๆ ชื่อว่า กตัญญูตา^{๑๖๙}

ส่วนในพจนานุกรม มคธ-ไทย ได้ให้ความหมายของความกตัญญูไว้ว่า กตัญญู (วิ.) ผู้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นแล้วแก้ตน โดยปกติ วิ. กติ อุปการิ ชานาติ สีเลนาติ กตญญู. ผู้มีปกติรู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นแล้วแก้ตน วิ. กติ ชนิตุ สีลมสุสติ กตญญู. ผู้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นแล้วแก้ตน วิ. กติ อุปการิ ชานาติ กตญญู. ผู้รู้คุณท่าน กตเวทิตี (วิ.) ยังบุคคลให้รู้ซึ่งอุปการะอันบุคคลอื่นแล้วแก้ตน, ยังบุคคลให้รู้ซึ่งคุณอันบุคคลทำแล้วแก้ตน, ผู้ประกาศซึ่งอุปการะอันบุพการีชนทำแล้ว, ผู้ตอบแทนอุปการะของท่าน, ผู้ตอบแทนอุปการคุณของท่าน, ผู้สนองคุณท่าน, ผู้ตอบแทนคุณท่าน และคำว่ากตัญญูกตเวทิตี (ป.) หมายถึงบุคคลผู้รู้คุณท่านและตอบแทนคุณท่าน, ฯลฯ ในภาษาไทยตัดพุดเฉพาะกตัญญู แต่ก็ยังมีความหมายถึง กตเวทิตีด้วย^{๑๗๐}

ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของความกตัญญูไว้ว่า รู้อุปการะที่ท่านทำให้, (ผู้)รู้คุณท่าน เป็นคำคู่กันกับ กตเวทิตี และได้ให้ความหมายของคำว่า กตเวทิตี ว่า (ผู้)สนองคุณท่าน, เป็นคำคู่กันกับ กตัญญู^{๑๗๑}

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของความกตัญญูไว้ว่า ความรู้และยอมรับรู้ในบุญคุณของผู้อื่นที่มีอยู่เหนือตนเรียกว่า กตัญญูตา (กตัญญู) การพยายามทำตอบแทนบุญคุณนั้น ๆ เรียกว่า กตเวทิตา (กตเวทิตี) คนที่รู้บุญคุณ เรียกว่าคนกตัญญู คนที่ทำตอบแทน เรียกว่า คนกตเวทิตี กตัญญูกตเวทิตา

^{๑๖๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), คนไทยกับป่า, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๗), หน้า ๒๑.

^{๑๖๙} บ.ญ.อ. (บาลี) ๑/๒๐๒.

^{๑๗๐} พันตรี ป. หลงสมบุญ, พจนานุกรม มคธ-ไทย, (กรุงเทพฯ : อักษรการพิมพ์, ๒๕๔๐),, หน้า ๑๖๓-๑๖๔.

^{๑๗๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

หมายถึง ความรู้บุญคุณท่านแล้วทำตอบให้ปรากฏ นี่เป็นธรรมประคองโลกให้เป็นอยู่ได้ และอยู่ได้ด้วยความสะดวกสุข^{๑๘๒}

เมื่อกล่าวโดยสรุป ความกตัญญู เป็นการกระทำความดีอย่างหนึ่งที่พึงปรารถนาของทุกคน ผู้ที่มีความกตัญญู ย่อมจะทำตนเองให้มีความสุขและทำผู้อื่นให้มีความสุขด้วย จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนากล่าวยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญู และให้ความสำคัญต่อบุคคลผู้มีความกตัญญูว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก พระพุทธองค์ตรัสว่าบุคคลที่หาได้ยากมี ๒ จำพวก^{๑๘๓} ได้แก่ (๑) บุพพการี ผู้ทำอุปการะก่อน (๒) กตัญญูกตเวที ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน ซึ่งบุพพการีบุคคล กับ กตัญญูกตเวทีบุคคล คือบุคคลที่มาคู่กันเสมอ เพราะมีผู้ทำอุปการะก่อน^{๑๘๔} จึงมีผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน^{๑๘๕} และเป็นบุคคลที่หาได้ยาก เพราะว่าหมู่สัตว์ส่วนใหญ่ถูกอวิชชาครอบงำ ยากที่จะมองเห็นคุณค่าของบุคคลอื่นได้^{๑๘๖}

๔.๗ วิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเข้าร่วมสวดเศาะเคราะห์ต่ออายุทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดสุรินทร์

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องนำมาศึกษาก็คือประเด็นผลที่เกิดจากการสวดเศาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะกรณีการสวดเศาะเคราะห์ของ (๑) พระพิมลพัฒนาทร(พวน วรมงคล) วัดมณฑลรัตน อ.เมือง จ.สุรินทร์ (๒) พระครูอาภัสร์ธรรมคุณ(บุญรอด) วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ (๓) พระครูพัฒนสารคุณ (สอ) วัดสัตถารามณ์บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ ซึ่งจากการลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลในเชิงสัมภาษณ์มาทั้งหมดเราจะพบว่าผลการสวดเศาะเคราะห์ต่ออายุเท่าที่ปรากฏนั้นมีดังต่อไปนี้

๔.๗.๑ เกิดความสบายใจ สำหรับประเด็นนี้เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมพิธีกรรมการสวดเศาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ โดยเฉพาะผู้ที่เคยได้ไปสวดเศาะเคราะห์ต่ออายุกับพระเถระทั้ง ๓ รูป ซึ่งโดยมากจะกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า การสวดเศาะเคราะห์ต่ออายุที่ทำไปแล้วนั้นทำให้ตนเองเกิดความสบายใจ เกิดความมั่นใจว่าสิ่งที่ค้างค้างในใจอันเกิดมาจากความลึกลับสงสัย

^{๑๘๒} พุทธทาสภิกขุ, กตัญญูกตเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก, (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^{๑๘๓} อัง.ตัก. (ไทย) ๒๐/๑๒๐/๑๑๔.

^{๑๘๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๕.

^{๑๘๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^{๑๘๖} มงคล. (บาลี) ๒/๓๖๓/๒๗๖.

จากการท่ายก หรือจากความรู้สึกของตัวเองว่า ปีนี้ ช่วงนี้เวลานี้ตัวเองไม่สบายใจกลัวว่าจะมีเคราะห์พอไปสะเดาะเคราะห์แล้วได้พบพระเถระผู้ทรงความรู้ ได้รับเมตตาจากท่าน ได้ถวายทาน รักษาศีลกับท่านก็รู้สึกสบายใจ ส่วนเคราะห์ที่เชื่อว่ามีนั้นจะหายไปหรือไม่ก็ไม่รู้ได้แต่ความสบายใจ ความอุ่นใจที่มีอยู่นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ ^{๑๘๖} ส่วนนักวิชาการท้องถิ่นบางท่านเห็นว่า “ การสะเดาะเคราะห์ไม่ว่าจะทำที่ไหน เมื่อไหร่ สิ่งที่ประชาชนได้รับนั้นก็คือความสบายใจจากความเชื่อว่า เมื่อมาสะเดาะเคราะห์กับพระอาจารย์แล้วเคราะห์จะหายและจะทำให้ชีวิตดีขึ้น ผมว่าบางครั้งการสะเดาะเคราะห์นี่ก็เป็นกุศโลบายที่ครูบาอาจารย์ในอดีตท่าน ได้จัดให้มีขึ้นเพื่อเป็นอุบายวิธีที่จะทำให้ประชาชนเกิดความสบายใจ ไม่รู้สึกเป็นห่วงกังวลกับโรคภัยไข้เจ็บมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายหรืออันตรายที่เกิดขึ้นกับตนได้ ^{๑๘๗} หรือนางอารี โสภิตา ชาวบ้าน โภกกรรมที่จัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับคุณแม่คือคุณยายสมร เรียบร้อย กล่าวว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุครั้งนี้เรื่องจะต่ออายุไปได้หรือไม่ โยมไม่คิดมากเท่าไร แต่สิ่งที่โยมได้มาคือความสบายใจที่ได้มีโอกาสตอบแทนบุญคุณแม่ที่ท่านแก่แล้ว แต่ได้มีโอกาสทำบุญใหญ่แบบนี้ได้ไม่อายุชาวบ้านเขา แค่นี้โยมก็สบายใจแล้ว ^{๑๘๘} หรือหลวงพ่พระครูอภัสร์ธรรมคุณ(หลวงพ่อบุญรอด)ได้กล่าวว่า ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นไม่ได้อยู่ที่ไหน แต่อยู่ที่การมีกำลังใจ อบอุ่นมีลูกหลานมาร่วมทำบุญให้ หรือหากเป็นคนทั่วไปที่มาสะเดาะเคราะห์นั้นก็ไม่ได้มาเพราะเหตุอะไร แต่มาเพราะเหตุคือความไม่สบายใจ เมื่อทำการสะเดาะเคราะห์แล้วก็เกิดมีกำลังใจขึ้น มีความสุขใจแค่นี้ก็ถือว่าสำเร็จแล้ว เพราะเมื่อคนมีกำลังใจแล้วทุกอย่างก็จะดีตามมาเอง ^{๑๘๙} ส่วนนายสระวิ สุทรงดี นักวิชาการทั่วไป สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์กล่าวว่า ผมเห็นว่าการสะเดาะเคราะห์นั้นเป็นเรื่องที่ดีมาก นอกจากจะเป็นเรื่องของวัฒนธรรมความเชื่ออันเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านแล้ว ก็ยังถือว่าเป็นวิธีการที่จะทำให้ผู้คนที่กำลังประสบกับความทุกข์ให้มีความหวังกับการสะเดาะเคราะห์นี้แล้วพวกเขาก็จะได้มีกำลังใจ มีความสบายใจ สามารถที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุขได้ ^{๑๙๐} นอกจากนั้น นายสองเมือง เสริมทรัพย์ ผู้อำนวยการ โรงเรียนอุปัชฌาย์พจนอุทิศ ได้กล่าวว่า ผมเห็น

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ ผ.อ.จินตนา ลวดลาย วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์อ.บุญเรือง คัชมาย์ นักวิชาการท้องถิ่น อดีตอาจารย์ประจำราชภัฏสุรินทร์ วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์นางอารี โสภิตา วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์พระครูอภัสร์ธรรมคุณ (หลวงพ่อบุญรอด) วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์นายสระวิ สุทรงดี นักวิชาการงานทั่วไป ชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ว่าการสะเดาะเคราะห์นั้นเป็นอุบายสร้างกำลังใจที่ชาญฉลาด ซึ่งในศาสนาอื่น ๆ อาจจะมี แต่ผมว่าจะไม่ดีเท่ากับพระพุทธศาสนา เพราะพิธีกรรมนี้ผมว่ามันเข้ากันได้กับจริตของคนที่แตกต่างกันมีปัญหา และปัญหานั้นมันครอบจักรวาล เมื่อมีการสะเดาะเคราะห์ทุกคนก็รู้สึกว่าเป็นปัญหาของตัวเอง เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่พระท่านอาจจะแก้ได้จึงพากันมาสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ แต่พอมาแล้วทำพิธีกรรมแล้วก็ไม่ได้คำนึงถึงสิ่งอื่นนอกเสียจากความสบายใจที่ตนมีจากการที่ได้ร่วมพิธีกรรมนี้ทำให้เขามีความสุข ซึ่งความสุขนี่เองที่เป็นผลสำคัญของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ^{๑๕๒}

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่าผลจากการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ประการแรกนั้นก็คือ ความสบายใจ ความสุขใจ ความมั่นใจจากการที่ได้เข้าร่วมพิธีกรรมนี้ ซึ่งความมีกำลังใจความสบายใจดังกล่าวนี้เป็นผลเบื้องต้นที่ทุกคนผู้เข้าร่วมสะเดาะเคราะห์ได้รับแลเกิดความพึงพอใจมากกว่าสิ่งอื่น

๔.๗.๒ เกิดปาฏิหาริย์คือมีอายุยืนรอดตายจากโรคร้ายได้ สำหรับประเด็นนี้ถือว่าเป็นประเด็นที่ผู้คนโดยมากอาจจะคาดหวังหรืออยากเห็นจากการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์พบตัวอย่าง ๒ กรณีที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการได้ชีวิตจากการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุคือกรณีของคุณตาเย็น เรียบร้อย โดยคุณตาได้เล่าว่า

“ผมเคยเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ครั้งนี้มาแล้วถึง ๓ ครั้ง ครั้งล่าสุดทำเมื่อตอนอายุได้ ๗๗ ปี เนื่องจากตอนนั้นผมป่วยเป็นโรคกระเพาะอาหารแม้เข้ารับรักษาอาการที่โรงพยาบาลรวมแพทย์ จังหวัดสุรินทร์ แต่อาการก็ไม่ดีขึ้นเพราะอาการช่วงนั้นทรุดหนักมาก หายใจก็ไม่สะดวกญาติพี่น้องผมเขาคงพากันคิดว่าผมคงจะไม่รอดแน่นอน เลยปรึกษามหาว่าถ้าพ่อจะตายก็ขอให้ไปตายที่บ้าน หมอก็เข้าใจและอนุญาตให้พาผมกลับมารักษาหรือมารอดความตายที่บ้านได้ ผมรู้สึกตัวผมเองคงทำบุญมาแค่นี้คงตายแน่ๆ ผมคิดแบบนั้นจริงๆ สำหรับญาติ ๆ ผมเมื่อพาผมกลับมาบ้านแล้วก็คิดว่าไม่รอดจึงพากันไปซื้อโลงมารอเผื่อว่าผมจะตายแล้วจะได้ไม่ต้องลำบาก แต่ก็มีญาติผมบางคนแนะนำว่าทำไมถึงไม่ไปปรึกษาหลวงพ่อทำพิธีสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้ผม ซึ่งตอนนั้นหลายคนก็ได้สติเพราะคงคิดว่านั้นคงเป็นทางรอดสุดท้ายของผมคือการไปพึ่งพระ เมื่อตกลงกันแล้วทุกคนก็ไปปรึกษาหลวงพ่อรอด (พระครูอภัสร์ธรรมคุณ บุญรอด อากศุสโร) ที่วัดโคกกรมท่านก็แนะนำว่าให้จัดพิธีสะเดาะเคราะห์หลวงให้ โดยที่ท่านจะมาเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมให้เอง

^{๑๕๒} สัมภาษณ์นายประสพ ตำรวมจิต วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

จากนั้นบรรดาญาติ ๆ ที่คาดหวังกันว่าผมจะตายแน่ ๆ จึงได้พากันจัดงานขึ้นโดยเจ้าพิธีกรรมที่เป็นผู้จัดแต่งสถานที่และงานรวมถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ นั้นก็คือ คุณประสงค์ชัย เรียบร้อยซึ่งเป็นหลานผมเอง โดยเมื่อทำพิธีกรรมครั้งนั้นเสร็จอาการป่วยผมก็เริ่มทุเลาอย่างน่าอัศจรรย์ ผมสามารถลุกขึ้นทานข้าวได้สบาย ความกังวลที่ว่าผมจะตายก็เลยมรดไปที่สุดผมก็สามารถมีชีวิตอยู่มาได้จนถึงทุกวันนี้ ผมเชื่ออย่างล้านเปอร์เซ็นต์เลยว่าการสะเดาะเคราะห์หลวงโดยท่านพระครูอาภัสร์ธรรมคุณกับลูกศิษย์นี้สามารถช่วยเหลือหรือต่ออายุให้กับผมได้ เพราะโลงที่เขาซื้อมาให้ผมถึงตอนนี้ผมก็ยัง ไม่มีโอกาสได้ใช้เลย”^{๑๕๓}

หรือกรณีของคุณตาทอง เทพสิริ อายุ ๖๗ ปี เป็นคนลาวลูกเขยเขมร ได้เล่าถึงประสบการณ์ที่ได้พบเห็นกรณีการที่คนป่วยเมื่อทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์แล้วก็สามารถลุกขึ้นขึ้นมาได้และมีสุขภาพดีแข็งแรงอย่างน่าอัศจรรย์ว่า

ผมมาอยู่ที่หมู่บ้านโคกกรมหลายสิบปีแล้ว และได้เห็นประสบการณ์จากการสะเดาะเคราะห์หลวงโดยท่านพระครูพระครูอาภัสร์ธรรมคุณ กับลูกศิษย์นั้นให้ผลจริง ผมเคยเห็นกับตาในกรณีของแม่ยายผม (ปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว) ครั้งหนึ่งท่านป่วยหนักมากจนผมและญาติ ๆ พิจารณาเห็นว่ายังไม่รอดจึงพากันไปหาเตรียมโลงมาไว้ให้ เพราะไม่ต้องลำบากที่จะไปจัดหาตอนที่ท่านตายไปแล้ว แต่ก็เป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ที่ตอนนั้นคุณประสงค์ชัย เรียบร้อยก็ได้เข้ามาบอกว่าไม่ลองจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ให้ท่านก่อนหรือผมเองก็เชื่อว่าบารมีหลวงปู่จะสามารถช่วยได้ จึงได้จัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้ ก็เป็นไปตามคาดแม่ยายผมฟื้นตัวจากไข้ได้ไม่เกินหนึ่งอาทิตย์ และหายจากอาการป่วยอย่างน่าอัศจรรย์ ผมจึงมีความเชื่อมั่นว่าพิธีกรรมนี้ ทำโดยคนกลุ่มนี้สามารถที่จะต่ออายุให้กับชาวบ้าน ได้ร้อยเปอร์เซ็นต์^{๑๕๔}

นอกจากนั้นก็มีการของอาจารย์ประกาศ บุญเรือง บ้านอยู่อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ที่เกิดอาการป่วยเป็นโรคเส้นโลหิตในสมองตีบและเข้ารับรักษาที่โรงพยาบาล จังหวัดสุรินทร์ผลปรากฏว่าเกิดอาการช็อคหมดสติ และเมื่อหมอมาตรวจก็บอกว่า อาการหนักเหลือแค่ ๔๐ % เท่านั้นที่จะรอด ทางญาติจึงพากันเตรียมโลงไว้รอแล้วเพราะคงหมดทางรักษาเป็นแน่ แต่ในขณะที่นั้นมีญาติบางคนบอกว่าขอทางเลือกสุดท้าย ขอให้หลวงพ่อกับท่านทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้ก่อน ถ้าไม่ดีขึ้นก็ถือว่าเป็นเวรกรรม ซึ่งทุกคนก็เห็นด้วยเพราะไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว ดังนั้น วันรุ่งขึ้นจึงได้ไปนิมนต์พระ

^{๑๕๓} สัมภาษณ์คุณตาเย็น เรียบร้อย อายุ ๗๗ ปี ชาวบ้านโคกกรม วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์คุณตาทอง เทพสิริ อายุ ๖๗ ปี วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ครูปทุมสังฆการ (ผู้วิจัย) มาจากนั้นผู้วิจัยก็ได้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับอาจารย์ประกาศ ซึ่งตอนนั้นไม่สามารถที่จะพูดหรือทำอย่างอื่นได้ นอกจากนอนบนเตียง เมื่อพระให้รับศีลแล้วก็เริ่มพิธีกรรม คือการสะเดาะเคราะห์จนจบและให้ท่านกรวดน้ำอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร จากนั้น ผู้วิจัยก็เดินทางกลับก่อนกลับก็ได้บอกญาติ ๆ ว่าขอเวลาสามวันถ้าไม่มีอะไรเกิดขึ้นก็ถือว่าเป็นเรื่องของกรรม แต่เป็นเรื่องที่น่าแปลกมาก พอรุ่งเช้าอาการของอาจารย์ประกาศก็ดีขึ้นทันทีจนหมดต่างพากันแปลกใจว่าเป็นไปได้อย่างไร และในที่สุดท่านก็หายจากโรคร้ายและออกจากโรงพยาบาล ซึ่งอาจารย์ประกาศ ได้เล่าว่า

ตอนที่ผมนอนป่วยผมไม่รู้สึกรู้สีกตัวมากนักเพราะอาการมันหนักจนมองอะไรไม่เห็นคิดอะไรไม่ออกได้แต่ภาวนาว่า ขอให้ตายๆไปซะอย่าให้ลำบากลูกหลานเลย ถ้ากรรมมีแค่นี้บุญไม่ต่อท่อไม่ถึงก็ขอให้ตายไปซะก็ดี ผมคิดได้แค่นั้น และเวลานั้นก็ยาวนานมากผมเหมือนตกนรกเลยตอนนั้น แต่พอตื่นมาวันหนึ่งผมมองเห็นผ้าเหลืองรำไร ใจก็คิดว่าพระอรหันต์คงมารับแล้ว ได้ยินเพียงท่านบอกว่ารับนะโยมๆ ผมก็พยักหน้าตามที่ท่านบอก และได้ยินเสียงสวดมนต์มาเป็นระยะๆ แปลกนะที่เวลาได้ยินเสียงสวดมนต์ผมรู้สึกเย็นสบาย แต่หลังจากนั้นผมก็ไม่รู้สึกรู้สีกอะไร มารู้สึกตัวอีกทีตอนเช้าเมื่อตื่นมาสามารถมองเห็นหน้าหมอนหน้าลูกได้ชัดมากขึ้นความรู้สึกว่าอาการป่วยเหมือนที่เป็นอยู่ไม่มีเลย ผมเลยเชื่ออย่างสนิทใจว่าเพราะพระท่านมาสะเดาะเคราะห์ให้ผมนี่เองผมจึงมีชีวิตรอดมาได้ถึงทุกวันนี้^{๑๕๕}

นอกจากกรณีของศึกษาประกาศแล้วก็มีกรณีของนางบังอร รัฐสมุทร อายุ ๘๔ ปี ชาวจังหวัดสุรินทร์ได้ป่วยเป็นโรคเส้นเลือดในสมองแตก และไตไม่ทำงานจับปล้นเข้ารักษาในโรงพยาบาลสุรินทร์กว่า ๔ เดือนก็ไม่หาย แม้หมอจะพยายามอย่างไรก็ไม่สามารถที่จะรักษาให้ดีขึ้นมาได้ หมอเลยเรียกญาติเข้าไปพบแล้วบอกว่าให้เอากลับไปรักษาตัวที่บ้านเพราะโรงพยาบาลไม่มีรักษาแล้ว และหากยังอยู่ที่โรงพยาบาลต่อค่าใช้จ่ายก็จะยิ่งมากขึ้นเป็นทวีคูณ ญาติๆ จึงตัดสินใจพากลับบ้านมาอยู่บ้านได้สักสองอาทิตย์ก็มีลูกคนหนึ่งได้บอกว่าจะพาพระครูปทุมสังฆการ (ผู้วิจัย) มาสะเดาะเคราะห์ให้เพราะจำได้ว่าคุณยายบังอรเคยบอกว่าถ้าไม่สบายหนักให้นิมนต์หลวงพ่อดูพรหมมาสวดสะเดาะเคราะห์ให้ จากนั้นก็ได้ไปนิมนต์ผู้วิจัยมาทำพิธี เมื่อทำพิธีเสร็จผู้วิจัยก็สั่งว่าให้รอสามวันถ้าอาการไม่ดีขึ้นก็ถือว่าแล้วแต่กรรม แล้วผู้วิจัยก็เดินทางกลับ หลังจากสะเดาะเคราะห์

^{๑๕๕} สัมภาษณ์นายประกาศ บุญเรือง อดีตศึกษานิเทศก์สุรินทร์ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ไม่ถึงสามวันวันที่สองคุณยายบังอรก็ลุกขึ้นนั่งได้และวันต่อมาก็ได้พูดคุยกับบรรดาลูกหลานญาติมิตรได้เป็นปกติมาจนถึงทุกวันนี้^{๑๕๖}

จากกรณีที่กำลังกล่าวมานั้นเราจะพบว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมีผลคือการหายจากโรคและมีอายุยืนยาวมาได้เป็นอย่างดี ซึ่งความจริงดังกล่าวก็มีหลักฐานตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องอัศจรรย์ที่สามารถยืนยันความเป็นจริงในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่มีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้

๔.๖.๓ เกิดความสามัคคีในครอบครัวและในชุมชน

สำหรับผลที่เกิดจากการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้น ประการหนึ่งก็คือความสามัคคีของคนในครอบครัวและคนในชุมชน โดยความสามัคคีในครอบครัวนั้นเมื่อครอบครัวใดก็ตามจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุย่อมจะก่อให้เกิดความสามัคคีดังนี้

(๑) มีการให้เวลากับครอบครัว ในสังคมปัจจุบันสภาพสังคมเศรษฐกิจบีบรัดทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาให้กันน้อย แต่หากมีการจัดพิธีกรรมนี้จะเป็นวันที่มีการรวมตัวของญาติพี่น้องต่างจากวันอื่นเพราะปกติต่างคนต่างมีงานที่จะต้องทำ จะหาเวลาพูดคุยกันมักเป็นเรื่องที่ยาก^{๑๕๗} ทำให้ครอบครัวเกิดความสามัคคีกันได้

(๒) มีการให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ ในการสะเดาะเคราะห์จะมีขั้นตอนหนึ่งซึ่งเป็นขั้นตอนในการเช่นตายเป็นโดยวัตถุประสงค์ของการทำกรณูชาบรรพบุรุษผู้ที่จะทำพิธีในขั้นตอนนี้ทุกคนจะเป็นผู้สูงอายุทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่า “ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญที่สุด” นอกจากนั้นแล้ว คนที่ควรจะได้รับผลการเคารพลำดับถัดมาคือผู้สูงอายุ ตรงกับข้อเท็จจริงที่หลาย ๆ ท่านในชุมชนได้ให้ข้อมูลไว้ว่า “คำสอนที่ได้จากการสะเดาะเคราะห์เคราะห์คือการสอนให้รู้จักกตัญญู”^{๑๕๘} ความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีสะเดาะเคราะห์ก็อยู่ที่การได้ทำให้พ่อแม่รู้สึกสบายใจ ไม่ต้องเป็นห่วงกังวลในเรื่องของเรา”^{๑๕๙} การให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุย่อมก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในครอบครัวได้

^{๑๕๖} สัมภาษณ์นางบังอร รัฐสมุทร วันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์นางอารี โสภิตา วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์นายบุญมา ดวงใจ วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์นายอภิรักษ์ มั่นยืน วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕.

(๓) ทำให้ลดความขัดแย้งภายในครอบครัว การจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นหากบ้านใดจัดบ้านนั้นจะต้องมีความลงรอยกันได้ในเรื่องต่าง ๆ เพราะการสะเดาะเคราะห์ต้องพร้อมกันทำครอบครัวจะต้องปรึกษากันทำให้เกิดความเข้าใจไม่เกิดความขัดแย้งกัน

(๔) การทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว เนื่องจากการสะเดาะเคราะห์เป็นพิธีที่ต้องเตรียมการหลาย ๆ อย่าง ตั้งแต่เริ่ม การบอกกล่าวญาติผู้ใหญ่ จัดเตรียมเครื่องเช่น จัดเตรียมสถานที่ เตรียมอาหารรวมถึงการเก็บกวาดบริเวณสถานที่ ซึ่งคนในครอบครัวจะต้องร่วมกันคิดร่วมกันทำ ซึ่งอาจารย์สวัสดิ์ ลวดลายเห็นว่า “การสะเดาะเคราะห์แต่ละครั้งที่จัดขึ้นจะสำเร็จขึ้นได้ยากถ้าคนในครอบครัวไม่ได้มีการร่วมแรงร่วมใจกัน”^{๒๐๐} และอาจารย์วนิดา ลวดลายก็ได้ย้ำความสำคัญนี้ว่า “พิธีสะเดาะเคราะห์ทำให้ได้รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา”^{๒๐๑} ดังนั้น การจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจึงทำให้เกิดความสามัคคีในครอบครัวได้ ส่วนชุมชนนั้นก็พบว่า การจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคีโดยเฉพาะการร่วมแรงร่วมใจกันมาจัดสถานที่ก่อนวันสะเดาะเคราะห์และในวันสะเดาะเคราะห์เพราะการสะเดาะเคราะห์หลวงนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องใช้หรืออาศัยแรงงานจากชุมชนร่วมกัน การกระทำดังกล่าวย่อมสร้างความสามัคคีให้เกิดในชุมชนได้

๔.๓.๔ เกิดการศึกษาวัฒนธรรมประเพณี

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องนำมาพิจารณาก็คือผลที่เกิดจากการสะเดาะเคราะห์ของชาวจังหวัดสุรินทร์ก็คือ ทำให้เกิดการศึกษาถึงเนื้อหาของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุกันอย่างจริงจังว่า ประเพณีหรือพิธีกรรมที่มีการจัดการทำกันอยู่นี้มีที่มาอย่างไรหรือมีพัฒนาการมาอย่างไร และจะมีท่าทีในการอนุรักษ์หรือสืบทอดกันอย่างไร ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดพบว่า ความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์นั้นมีการนำไปเป็นประเด็นศึกษาวิจัยกันอย่างแพร่หลาย เช่น การวิจัยถึงรูปแบบการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของบ้านกันตวง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์^{๒๐๒} หรือมีการศึกษาและอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชาวสุรินทร์หลายเรื่องที่มีการกล่าวถึงการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ทั้งนี้ก็เพราะเห็นว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของ

^{๒๐๐} สวัสดิ์ ลวดลาย สัมภาษณ์ วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕..

^{๒๐๑} วนิดา ลวดลาย สัมภาษณ์ วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๒๐๒} วรชาติ มอแปล พิธีสะเดาะเคราะห์กับความสัมพันธ์ในครอบครัวที่บ้านกันตวง หมู่ ๕ ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ สารนิพนธ์หลักสูตรประกาศนียบัตร(บัณฑิตอาสาสมัคร) สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๕๘, หน้า ๑๑๒.

ชาวจังหวัดสุรินทร์เป็นประเพณีและพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจนอีกทั้งยังเป็นประเพณีพิธีกรรมที่เป็นไปตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างแล้ว

๔.๘ วิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์กับการสะเดาะเคราะห์ในจังหวัดสุรินทร์

สำหรับคำว่าบทบาท หมายถึง การที่บุคคลได้กระทำหน้าที่ตามสถานภาพของตน เรียกว่าเป็นการแสดงบทบาท และบทบาทก็เป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ เป็นการกระทำของบุคคลซึ่งคำว่าบทบาทจะต้องมีความสัมพันธ์กับสถานภาพและหน้าที่ของบุคคลนั้นด้วย^{๒๐๓} หรือหมายถึง การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ ดังนั้น บทบาทจึงเป็นลักษณะที่เปลี่ยนแปลงได้ หรือเป็นแง่พฤติกรรมของสถานภาพ เช่น สามเณรผู้ปกป้องภรรยา ครูพึงสั่งสอนศิษย์ เป็นต้น^{๒๐๔} หรือหมายถึง การจัดระเบียบของผู้เริ่มแสดง เป็นการสร้างและกำหนด การมีส่วนร่วมของผู้แสดงในกระบวนการที่มีการกระทำร่วมกัน ซึ่งเป็นการรวมความคาดหวังที่เกี่ยวกับตัวเองและของบุคคลอื่น ๆ ที่ผู้แสดงมีความสัมพันธ์ด้วย^{๒๐๕} นอกจากนี้ยังมีความหมายว่า บทบาทเปรียบเหมือน “ตัว” (ละคร) และ “บท” (บทบาท) ในการเล่นละคร กล่าวคือ การกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ให้แก่ผู้แสดงแต่ละคนที่มาเล่นละครเรื่องเดียวกันและโรงเรียนเดียวกัน ดังนั้น บทบาทและสถานภาพจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่งบทบาทนั้นก็คือ หน้าที่ที่บุคคลจะต้องทำหรือต้องแสดงนั่นเอง^{๒๐๖}

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะพบว่า คำว่า บทบาท (Role) ก็คือ หน้าที่หรือการกระทำ/การแสดงออกตามหน้าที่ตนเองได้รับในสังคม ซึ่งบทบาทของบุคคลนั้นก็สามารที่จะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามลักษณะของสถานภาพที่ตนเองได้รับ ซึ่งคนเรานั้นจะมีการแสวงหาบทบาทในแต่ละช่วงของชีวิตที่แตกต่างกันออกไป

^{๒๐๓} จ้างง อธิวัฒน์สิทธิ์ และคณะ สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๔๐) หน้า ๓๗).

^{๒๐๔} พิศวง ธรรมนนทา อ่างใน พระมหาสุภา อุตโท บทบาทของพระสงฆ์ใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๖๐) วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิตคณะสังคมสงเคราะห์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๑, หน้า ๘.

^{๒๐๕} พระมหาไพสิทธ์ สัตยาวัชร บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี พระเทพสิมาภรณ์ กักับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชนบทศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๒, หน้า ๘

^{๒๐๖} พัทยา สายหู ศ, กลไกของสังคม (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๐) หน้า ๔๘.

สำหรับการศึกษาความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ในกรณีศึกษา ทั้ง ๓ กรณี เราจะพบว่าผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการดำเนินการสะเดาะเคราะห์ก็คือพระสงฆ์ ซึ่งพระสงฆ์ได้แสดงบทบาทต่อการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุย่อมมีทั้งในส่วนที่เป็นข้อสงสัยและข้อที่ผู้คนยอมรับและแสดงออกถึงความเคารพศรัทธาในบทบาทที่ได้แสดงไป เพื่อให้เห็นถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นประเด็นศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงความจริงในการแสดงบทบาทเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเราสามารถที่จะพิจารณาได้จากประเด็นดังต่อไปนี้

๔.๘.๑ บทบาทในการเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม สำหรับบทบาทนี้ถือว่าเป็นบทบาทหลักของพระสงฆ์ในฐานะที่จะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำหรือการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ในฐานะที่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ จะเป็นกรณีของ (๑) พระพิมลพัฒนาทร (พวน วรมงคล) วัดมงคลรัตน์ อ.เมือง จ.สุรินทร์ (๒) พระครูอภัสร์ธรรมคุณ (บุญรอด อาภสฺสโร) วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ (๓) พระครูพัฒนสารคุณ (สอ) วัดสัตถารมณীব้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ ซึ่งได้ทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรม ซึ่งการที่พระสงฆ์ได้เข้ามาทำหน้าที่ในบทบาทนี้ก็เพราะ (๑) เนื่องจากความจำเป็นในแง่ของการขาดบุคลากรทางพระพุทธศาสนาที่มีความรู้เรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งเดิมเป็นหน้าที่หรือบทบาทของคณาจารย์ผู้เป็นคฤหัสถ์ที่ลาสิกขาไปจากพระแล้ว ได้รับมอบหมายจากพระสงฆ์ในวัดให้เป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว และเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้การเคารพนับถือทั้งในเรื่องของความเป็นผู้มีความรู้และความเป็นผู้ศัลยากร วัตรที่งดงามไม่ประพฤตินิสิตธรรมอันดีของสังคมเป็นที่พึงของชาวบ้านได้ ซึ่งการมาทำหน้าที่เป็นผู้สะเดาะเคราะห์ในระยะแรกถือว่าคฤหัสถ์ผู้นั้นได้มาทำหน้าที่แทนพระภิกษุสงฆ์ เนื่องจากคณะสงฆ์ในยุคแรกพิจารณาเห็นว่าคติความเชื่อและรูปแบบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นเป็นเรื่องที่ผิดธรรมเนียมวินัยพระสงฆ์ไม่สามารถที่จะทำได้ เนื่องจากมีข้อห้ามในระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติของพระพุทธองค์และพรอรหันต์ในยุคแรกว่าด้วยเรื่องมหาศีลว่ามหาชนจะยกย่อมพระพุทธองค์เพราะทรงไม่เป็นผู้ปฏิบัติเฉกเช่นเดียวกับพราหมณ์ทั้งหลายว่า

“พระสมณ โคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยเครื่องงานวิชาเช่นที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางพวกฉัน โภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยเครื่องงานวิชาอย่างนี้ คือ ให้ฤกษ์อวาหมงคล ฤกษ์วิวาหมงคล ฤกษ์เรียงหมอน ฤกษ์หย่าร้าง ฤกษ์รวบรวมทรัพย์ ฤกษ์ใช้จ่ายทรัพย์ ทำให้โชคดี ทำให้เคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ ทำให้ลั่นแข็ง ทำให้กางแข็ง ทำให้มือสั่น ทำให้กางสั่น ทำให้หูอื้อ เป็นหมอดูถูกแก้ว ใช้

หญิงสาวเป็นคนทรง ใ้หญิงประจำท้าวลัยเป็นคนทรง บวงสรวงดวงอาทิตย์และท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์ฟันไฟ ทำพิธีเรียกขวัญ

หรือ

พระสมณ โคดมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วยเดรัจฉานวิชา เช่นที่สมณพราหมณ์ ผู้เจริญบางพวกฉันท โภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยเดรัจฉานวิชา อย่างนี้ คือ ทำพิธีบนบาน พิธีแก้บน ร่ายมนตร์ขับผี ตั้งศาลพระภูมิ ทำกะเทยให้เป็นชาย ทำชายให้เป็นกะเทย ทำพิธีปลุกเรื้อน พิธีบวงสรวงพื้นที่ พ่นน้ำมันต์ รดน้ำมันต์พิธีบูชาไฟ ประยูรยาสารอก ยาถ่าย ยาแก้โรคลมตีขึ้นเบื้องบน ยาแก้โรคลมตีลงเบื้องต่ำ ยาแก้ปวดศีรษะ น้ำมันหยอดหู น้ำมันหยอดตา ขานัตถ์ ยาหยอดตา ยาป้ายตา เป็นหมอลดา หมอผ่าตัด หมอรักษาเด็ก (กุมารเวช) การให้สมุนไพรและยา การใส่ยาแล้วล้างออกเมื่อโรครหาย^{๒๐๗}

ซึ่งหากพิจารณาจากกรอบของมหาศีลที่พระพุทธองค์ทรงปฏิบัตินี้ย่อมจะพบว่า มีเรื่องการทำให้เกิด โชคดีและการทำให้เกิดเคราะห์ร้ายได้ ซึ่งหมายถึงการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบที่พราหมณ์ และการทำพิธีกรรมเรียกขวัญ เป็นต้น ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่มีอยู่ในกระบวนการของการทำพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เมื่อมีหลักฐานการยืนยันเช่นนี้พระเถระยุคก่อนจึงไม่นิยมมาทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม เพราะนั่นแม้ไม่เป็นอาบัติ แต่ก็เป็โลกวิชชะคือโลกคติเตียน คือเป็นที่สงสัยแก่ชาวโลกว่าพระสมณะผู้มักน้อยสันโดษโดยเหตุใดจึงมาประกอบกรรมเช่นเดียวกับพาทิรเดิรถีย์เล่า เมื่อเป็นเช่นนี้ พระเถระยุคเก่าจึงมีอุบายว่า แม้ตนเองทำไม่ได้แต่ลูกศิษย์ที่สึกไปนั้นก็จะสามารถที่จะทำได้ตามคำบอกเล่าของตน หรือตามความรู้ที่ได้เรียนมา ดังนั้น พระเถระในยุคก่อนจึงมอบหมายหน้าที่ดังกล่าวให้กับบรรดาทิดหรือจาน ที่สึกไปนั้นให้เป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวแทน^{๒๐๘}

ต่อมาถึงยุคปัจจุบันก็มีเหตุที่จำต้องทำให้พระภิกษุได้แสดงบทบาทแทนบรรดาทิด จานทั้งหลายเพราะปัจจุบันนี้จำนวนของผู้บวชเป็นพระและร่ำเรียนในศิลปวิทยาท้องถิ่นแล้วสึกไปนั้นไม่มีเพียงพอ หรือบางพื้นที่ไม่มีเลย^{๒๐๙} เมื่อบรรดาผู้รู้ที่สึกจากพระไปไม่มีก็เป็นเหตุให้พระภิกษุที่มีความรู้จำเป็นจะต้องหันมาแสดงบทบาทดังกล่าวเอง เนื่องจาก (๑) ไม่มีผู้รู้และทำหน้าที่ในการ

^{๒๐๗} ที.ม.(ไทย) ๘/๒๖/๒๗.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์คุณประสงค์ชัย เรียบร้อย(อาจารย์หนึ่ง) วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์พระครูพัฒนสารคุณ(สอ)วัดสังฆารามณบ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ประกอบพิธีกรรม (๒) จำนวนญาติโยมที่มีปัญหาเรื่องเคราะห์กรรมมีมากขึ้น ส่วนหนึ่งถ้าไม่ไปหาพระก็จะไปหาร่างทรงหรือหมอผี บางทีแก้เคราะห์ได้บ้าง ไม่ได้บ้าง บางทีถูกหลอกเสียหมดตัวก็มี กลายเป็นว่าไปเพิ่มเคราะห์มากกว่าการไปสะเดาะเคราะห์เสียอีก^{๒๐๐} เมื่อเป็นเช่นนั้น พระภิกษุภายในวัดจึงได้ออกมาแสดงบทบาทในการทำพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ซึ่งก็เป็นบทบาทที่ได้รับการยอมรับนับถือจากประชาชนทั่วไปดังปรากฏในความเห็นที่ว่า

พระหรือหลวงพ่อลวงตาท่านมาทำอย่างนี้ดีแล้ว เพราะถือว่าเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะญาติโยมชาวพุทธที่มีปัญหาเกี่ยวกับทางจิต คิดไม่ได้ไม่รู้จะไปปรึกษาใคร พอมาวัดพระก็เป็นทีพึ่งให้เขาได้ผมว่ามันเป็นเรื่องที่ดี ส่วนจะผิดพระวินัยสงฆ์หรือไม่นั้น ผมเห็นว่าฝ่ายพระท่านจะต้องไปตรวจสอบคู่มือที่ดี แต่สำหรับฝ่ายชาวบ้านอย่างผมแล้วเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี^{๒๐๑}

หรืออีกความคิดเห็นที่ว่า

การที่หลวงพ่หรือพระภิกษุมาทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ ในความคิดผมไม่น่าจะเป็นเรื่องที่เสียหายเพราะมันเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ในยามที่มีปัญหาผมว่าทุกคนต้องการจะหาทางออก พระธรรมวินัยน่าจะช่วยตรงนี้ได้ หากพระสงฆ์ทำหน้าที่นี้ไม่ได้แล้วผมก็เห็นว่ามันเป็นความผิดพลาดที่เราจะปล่อยให้ประชาชนไปติดกับดักของบรรดาพ่อมดหมอผีที่รอคอยอยู่แล้วในการจะชักชวนให้ผู้ที่ไม่รู้ได้หลงไปกับความเชื่อที่ผิดๆ ได้ แต่การที่พระสงฆ์ได้มาทำเรื่องเช่นนี้ผมเห็นว่าพระท่านเป็นผู้ทรงศีลอยู่แล้วเจตนาในการทำย่อมจะมีเพื่อประโยชน์คือการให้กำลังใจปิดเป่าทุกข์โศกโรคภัยต่างๆ ไปได้ ผมเองคิดว่าน่าจะเป็นเรื่องที่เหมาะสมมากกว่า^{๒๐๒}

หรืออีกข้อคิดเห็นที่ว่า

ในทางพระพุทธศาสนาผมเห็นว่าแม้จะผิดอยู่บ้างแต่ก็ไม่ถึงกับปาราชิก เพราะเป็นเพียงแก้อาบัติเล็กน้อยหรือหากไม่เป็นอาบัติก็จะเป็นเรื่องของโลกิเตียน คือในยุคนี้มองเห็นว่ามันเป็นเรื่องไม่เหมาะสม แต่สำหรับในยุคนี้ผมเห็นว่าสภาพการณ์มันต่างกัน เพราะความ

^{๒๐๐} สัมภาษณ์อาจารย์บุญเรือง ภัชมาย์ อธิการราชภัฏสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์พ.อ.ธรรกร ธรรมวินทร รองผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์พ.ต.อ.กันตพัฒน์ แก้วสุข ผู้กำกับการฝ่ายสืบสวนสอบสวนจังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

จำเป็นหลายอย่างที่พระท่านจะต้องมาทำหน้าที่เช่นนี้ ดังนั้น การทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นผมเห็นว่ามายุคสมัยนี้ก็ควรที่จะต้องมีการอนุวัตรตามโลกบ้าง และต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมคือทุกข์ของประชาชนเป็นหลัก แต่แม้จะเป็นเรื่องที่สังคมบางส่วนคิดว่าไม่เหมาะสมแต่ก็ไม่เป็นอาบัติผมเลยคิดว่าเป็นสิ่งที่ควรที่ท่านจะต้องมาทำหน้าที่นี้^{๒๑๓}

จากทัศนะดังกล่าวเราจะพบว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นต่อสถานภาพหรือบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสุรินทร์หรือจังหวัดต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่หรือบทบาทในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุว่าในมุมมองของชาวบ้านนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ควรและเป็นสิ่งที่จำเป็นเนื่องจากไม่มีผู้ดำเนินการประกอบพิธีกรรมแบบนี้ใดเท่ากับพระ เพราะพระนั้นเป็นผู้ที่มีทุนทางสังคมคือความเป็นผู้มีศีลมีธรรมและเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวบ้าน ดังนั้น จึงเห็นว่าควรที่พระจะต้องทำหน้าที่นี้ สำหรับข้อคิดเห็นฝ่ายสงฆ์นั้นเราจะพบว่าพระนักวิชาการท้องถิ่นหลายรูปได้แสดงความคิดเห็นต่อสถานภาพและบทบาทของการทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระสงฆ์ในจังหวัดสุรินทร์เอาไว้ว่า

สำหรับผมเห็นว่ามันไม่ได้ผิดอะไรมากหรอกเป็นเพียงแค่โลกวัชชะ ในสมัยพุทธกาลมันก็สมควรที่จะต้องมีการระบุเช่นนั้นเพราะต้องต่อสู้กับศาสนาพราหมณ์ จะต้องเอาความเคร่งครัดในพระธรรมวินัยเข้าสู่ไม่งั้นจะถูกเคียดภัยตำหนิเอา แต่ในสมัยปัจจุบัน การต่อสู้ทางศาสนานั้นไม่มีประชาชนไทยหรือจังหวัดสุรินทร์โดยมากนับถือพระพุทธศาสนา และจะเห็นว่าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ก็ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนากรณีของอายุวัฒนกุมารเป็นตัวอย่าง ซึ่งพระพุทธองค์ก็ได้เป็นผู้เสด็จไปประกอบพิธีกรรมให้เองไม่เห็นจะผิดตรงไหน แต่ที่เห็นมีปรากฏในทีฆนิกายนั้นเป็นวัตรของพระพุทธเจ้าที่ทรงปฏิบัติ ส่วนข้อห้ามในพระวินัยไม่มีจะมีก็เป็นแค่อกัสมาจารเท่านั้น ดังนั้น ผมเห็นว่าเป็นสิ่งที่พระสงฆ์สามารถที่จะประกอบพิธีกรรมนี้ได้ เฉพาะการตกแต่งสถานที่ เครื่องบูชาเท่านั้นที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องงมงาย แต่เมื่อพูดถึงสาระจริงๆ ภาษาคำสวดหรือพระปริตรต่างๆ ล้วนเป็นของพระพุทธเจ้าทั้งสิ้น พระท่านไม่ได้คิดเองแต่งเอง ดังนั้นจึงถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถทำได้^{๒๑๔}

^{๒๑๓} สัมภาษณ์นายประภพ ขอชัย ปลัดอำเภอเมืองสุรินทร์ วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ (ประจักษ์ จุกุชมโม) เมื่อ วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

หรือจะเป็นข้อคิดเห็นจากพรนักวิชาการท้องถิ่นรูปหนึ่งที่ท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้อย่างน่าฟังว่า

สำหรับผมแล้วเห็นว่าการประกอบพิธีกรรมใด ๆ ในปัจจุบันนี้จะวางเว้นจากพระนั้นไม่มี เนื่องจากประชาชนต่างมีความเคารพในพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ต่ออายุนั้นก็เป็นพิธีกรรมที่มีรูปแบบและพื้นฐานความเชื่อที่แตกต่างจากพิธีกรรมของพราหมณ์ เพราะเป็นพิธีกรรมที่เป็นพุทธจะเหมือนกันเฉพาะชื่อเท่านั้น ประเด็นนี้ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่เราจะได้คำตอบว่าพระสามรถที่จะทำได้หรือไม่ได้ เนื่องจากการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่เป็นข้อพึงระวังที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น หมายถึงการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบพราหมณ์ ไม่ใช่พุทธ แต่เมื่อพิธีกรรมนั้นได้นำมาปรับเปลี่ยนเป็นพุทธทั้งรูปแบบและเนื้อหาบทสวดก็จะผิดอะไรในเมื่อการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นการยังศรัทธาไทยให้ตก แต่ถ้าหากพระไม่ทำนี้ก็เป็นเรื่องที่ต้องคิดหนักว่าบรรดาญาติโยมเหล่านั้นจะไปทางไหนกัน ในทัศนะของผมเห็นว่าพิธีกรรมใดๆ ก็ตามที่เป็นพิธีกรรมที่มีเนื้อหาทางพระพุทธศาสนาไม่อิงกับความเชื่อในศาสนาอื่น และไม่โน้มเอียงไปในทางไสยศาสตร์ ตัวอย่างพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์นี้โดยมากจะมีกรับสิด พิงฆระม และก็การให้ทาน ซึ่งไม่มีการสวดมนต์เพื่ออ้อนวอนเทพเจ้าแต่ประการใด ดังนั้นพิธีกรรมเช่นนี้ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรเพราะเป็นพิธีกรรมที่มีรูปแบบของพระพุทธศาสนา ดังนั้น จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะบอกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีหรือว่าพระทำไม่ได้^{๒๑๕}

จากทัศนะที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทั้งจากข้อคิดเห็นของชาวบ้านและพระสงฆ์นักวิชาการมาทั้งหมดเราจะพบว่าการทำหน้าที่ตามบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดสุรินทร์นั้นยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ว่าสมควรหรือไม่สมควร และเพื่อหาข้อเท็จจริงดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าควรที่จะพิจารณาจากหลักฐานในทางพระธรรมวินัยก่อน จากนั้นค่อยมาพิจารณาจากเหตุผลเชิงพฤติกรรมของพระสงฆ์ในสมัยปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร โดยเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ในการพิจารณานั้นก็คือ

(๑) เกณฑ์ที่จะต้องพิจารณาจากหลักของมหาศีลว่าในมหาศีลนั้นมีกรอบในการพิจารณาเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์อย่างไร โดยในหลักมหาศีลนั้นระบุว่า การทำให้โชคดี การทำให้เคราะห์ร้าย ซึ่งก็คือการสะเดาะเคราะห์นั่นเอง โดยการสะเดาะเคราะห์นั้นเป็นการสะเดาะเคราะห์

^{๒๑๕} สัมภาษณ์พระศรีวิสุทธิคุณ (มานพ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศาลาลอย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

แบบพราหมณ์ที่มุ่งหวังลาภสักการะเป็นหลัก โดยพราหมณ์จะเรียนวิชานี้เพื่อที่จะประกอบพิธีกรรมเพื่อให้ตนเองได้ทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งการกระทำเช่นนั้นถือว่าการกระทำที่ไม่ควร พระพุทธองค์ไม่ทรงปฏิบัติ แต่ก็มีข้อสังเกตว่าข้อห้ามในมหาศีลไม่ใช่พระวินัยแต่เป็นระเบียบประเพณีของพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ ซึ่งหากมีการกระทำแย้งกับหลักมหาศีลนั้นถือว่าการผิดอาจาระ คือเป็นการประพฤติไม่เหมาะสมกับที่เป็นสมณะ

(๒) เกณฑ์ที่จะต้องพิจารณาจากหลักอเนสนา คือการแสวงหาอันไม่สมควร มีการโกหก หลอกลวงผู้อื่น ให้หลงเชื่อและยังลาภและสักการะให้เกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งพระพุทธองค์ทรงห้ามไม่ให้พระภิกษุทำ เนื่องจากว่าหากทำไปแล้วก็จะเป็นการประพฤติผิดหลักปาริสุทธิศีล ๔ ข้อ ๓ คือ อาชีวนปาริสุทธิศีล หมายถึง ศีลคือความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่ประกอบอเนสนา มีหลอกลวงเขาเลี้ยงชีพเป็นต้น^{๒๖๖}

อนึ่ง เราจะพบว่า การแสวงหาอันไม่ควรก็คือการแสวงหาที่ผิดจากหลักธรรมคือการประจบศฤงคาร การค้าขาย การหลอกลวงผู้อื่นเพื่อให้เกิดลาภสักการะในขณะที่ตนเองเป็นพระภิกษุ ซึ่งถือว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ ยกตัวอย่าง การประกอบพิธีกรรมใดๆ ของพระภิกษุ (๑) ถ้าประกอบพิธีกรรมไปด้วยจิตใจที่มีเมตตา หวังประโยชน์ให้เกิดกับประชาชนเป็นหลัก ไม่คำนึงถึงรายได้ หรือค่าตอบแทน การประกอบพิธีกรรมนั้นถือว่าการแสวงหาที่ชอบ แต่ถ้า (๒) ประกอบพิธีกรรมใด ๆ ก็ตามที่มุ่งหวังกำไร และมุ่งหวังลาภสักการะด้วยวิธีการต่าง ๆ การประกอบพิธีกรรมนั้นถือว่าไม่ชอบ

จากกรอบที่เป็นเกณฑ์ตัดสินทั้ง ๒ ประการนั้น เราจะได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุว่า (๑) หากพิจารณาจากหลักมหาศีล ต้องพิจารณาว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นเป็นการสะเดาะเคราะห์แบบไหน ถ้าเป็นการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์แบบศาสนาพราหมณ์ที่มีการอ้อนวอนเทพเจ้า การสะเดาะเคราะห์นั้นก็ถือว่าเป็นเดรัจฉานวิชาไม่ควรที่พระจะเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ถ้าเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบพุทธที่มีเนื้อหาของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือมีการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา และมีการสวดพระปริตรตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนา การประกอบพิธีกรรมเช่นนี้ก็ถือว่าชอบคือเหมาะสมสามารถที่จะทำได้ (๒) หากพิจารณาจากประเด็นเรื่องอเนสนา คือการแสวงหาที่ไม่ชอบก็คือถ้าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเป็นการกระทำเพื่อ (๑) การแสวงหากำไร (๒) มีเงื่อนไขเรื่องการเงิน และลาภสักการะอื่น (๑) มี

^{๒๖๖} สัมภาษณ์รังสี สุทนต์ ป.ธ.๕ พ.ธ.ม.(พระพุทธศาสนา) อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๕.

จุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการหลอกลวงให้คนอื่นหันมาเชื่อตน การสะเดาะเคราะห์นั้นก็เป็นแสวงหาที่ไม่ชอบธรรม และไม่ควรถ้าเป็นการกระทำที่ผิดพระวินัย แต่หากว่าการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์นั้น (๑) เป็นไปเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับประชาชนที่เดือดร้อน (๒) ไม่มีเงื่อนไขในเรื่องการเงินหรือลาภสักการะเพื่อตนเอง (๓) ไม่มีจุดมุ่งหมายเพื่อโกหกหลอกลวงผู้อื่น การประกอบพิธีกรรมนั้นก็จะเป็นการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ที่ไม่ผิดหลักการของพระธรรมวินัย พระภิกษุสามารถทำได้

จากการกล่าวมาจะพบว่า การประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระภิกษุในจังหวัดสุรินทร์ (๑) หากไม่เป็นการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาอื่น โดยมีนัยบ่งถึงการอ่อนน้อมเทพเจ้า (๒) แต่เป็นการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุภายใต้พื้นฐานความเชื่อแบบพระพุทธศาสนา คือมีการให้ทานรักษาศีลและเจริญภาวนาแล้ว มีการสวดพระปริตรตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เราก็จะพบว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบนี้ถือว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่พระภิกษุสามารถทำได้ไม่ผิดพระวินัย และไม่เป็นการแสวงหาที่ไม่ชอบธรรมรวมไปถึงการกระทำนั้นไม่ผิดต่อหลักอาจารย์ตามพระธรรมวินัย และหากมีคำถามว่าพระภิกษุจังหวัดสุรินทร์ประกอบพิธีกรรมสวดสะเดาะเคราะห์ต่ออายุให้กับญาติโยม หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้น ถามว่าผิดพระธรรมวินัย หรือไม่ คำตอบก็ต้องย้อนปัญหาและข้อสรุปที่ได้สรุปไว้ในเบื้องต้นว่า

(๑) การประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามความเชื่อของพระภิกษุจังหวัดสุรินทร์นั้นเป็นการสะเดาะเคราะห์ที่เป็นแบบพุทธหรือเป็นแบบพราหมณ์ ถ้าเป็นแบบพราหมณ์ถือว่าเป็นเรื่องที่ผิดอาจารย์ คือไม่สมควรแก่ความเป็นสมณะ แต่ถ้าเป็นแบบพุทธดังกล่าวมาแล้วก็ถือว่าเป็นการกระทำที่ควรไม่ผิดอาจารย์

(๒) ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระภิกษุชาวจังหวัดสุรินทร์นั้น พระภิกษุผู้ประกอบพิธีกรรม (๑) มุ่งหวังกำไรหรือลาภสักการะหรือไม่ (๒) หรือมีนัยทางการเงินคือต้องการรายได้มาปรนเปรอตนเองหรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นอนาถา คือการแสวงหาที่ไม่ชอบธรรมและไม่ควรที่พระภิกษุจะทำอีกทั้งยังผิดวินัยอีกด้วย แต่ถ้า (๑) การประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้น ภิกษุผู้เป็นเจ้าพิธีไม่มีความต้องการเรื่องเงิน มุ่งทำประโยชน์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น (๒) ไม่มีเจตนาที่จะหลอกลวงเพื่อก่อให้เกิดลาภสักการะแก่ตนเอง การประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของภิกษุรูปนั้นก็จะเป็นสิ่งที่ชอบด้วยพระธรรมวินัยสามารถทำได้ไม่ผิดทั้งอาจารย์และพระวินัย

๔.๘.๒ บทบาทในการเป็นผู้ให้การศึกษา จากการศึกษาที่ผ่านมาทั้งหมดเราจะพบว่าพระภิกษุผู้เป็นเจ้าพิธีกรรมหรือเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ มีบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ก็คือการเป็นผู้ให้การศึกษา ซึ่งคำว่าการศึกษาในที่นี้ก็คือการสอนหลักธรรม ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนในขณะเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ เช่น เมื่อก่อนที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าพิธีกรรมจะสวดพระปริตรหรือก่อนจะเริ่มพิธีการนั้น ท่านจะต้องอธิบายความเป็นมาของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก่อนทุกครั้งว่าความเชื่อเรื่องสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้มีที่มาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างไร และการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้มีหลักธรรมอะไรแทรกอยู่ และเราจะมีท่าทีต่อการสะเดาะเคราะห์อย่างไร รวมถึงการอธิบายถึงสาระของพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ว่าผู้เข้าร่วมสะเดาะเคราะห์อย่าหวังพึ่งเฉพาะการสะเดาะเคราะห์เท่านั้นว่า จะเป็นยาวนานพิเศษ หรือแก้วสารพัดนึกที่จะแก้ไขทุกโรค ทุกอาการได้ แท้ที่จริงแล้วการสะเดาะเคราะห์จะประสบผลสำเร็จจะต้องขึ้นอยู่กับตัวเองด้วยที่ตัวเองจะต้องเป็นคนที่ดี คิดดี ทำดี พุศฺติมีศีลมีธรรมไม่ใช่จะไปทำชั่วสารพัดแล้วจะมาสะเดาะเคราะห์ต่ออายุอย่างนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากที่มันดีหรือพระปริตรใด ๆ จะช่วยได้เพราะพระพุทธศาสนา ไม่ใช่ลัทธิที่สอนว่าเมื่อทำบาปแล้วสารภาพบาปต่อพระแล้วกรรมนั้นจะหายไป หรือไม่ลัทธิที่บอกว่าบาปนั้นสามารถที่จะลอยไปในน้ำได้ หรือไม่ใช่เป็นลัทธิที่เห็นว่าทำแล้วไม่เป็นอันทำไม่มีเหตุไม่มีผล ไม่มีชาติหน้าไม่มีบุญไม่มีกุศล แต่เป็นศาสนาที่สอนในเรื่องเหตุผลว่า กรรมใดใครก่อ ผู้นั้นจะต้องเป็นผู้รับผลกรรม จะมีผู้ใดหรือใครที่จะไปสามารถรับกรรมแทนผู้อื่นได้ แต่ถึงอย่างนั้นพระพุทธศาสนาก็สอนว่ากรรม ถ้าเป็นกรรมเล็กน้อยก็สามารถที่จะทำไ้ให้มันหายไปได้ด้วยการทำกุศลให้มากจะได้ไม่มีวิบากกรรมที่ตามไปชดใช้ในชาติต่อ ๆ ไป เมื่อสอนเช่นนี้แล้วจึงเริ่มการสวดพระปริตรอันเป็นการเริ่มพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุต่อไป การที่พระภิกษุผู้เป็นเจ้าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทำหน้าที่เช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นการทำหน้าที่หรือมีบทบาทในการเป็นผู้ให้การศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งประเด็นนี้ถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะเป็นการใช้โอกาสทางความเชื่อสอนธรรมะไม่ให้โอกาสละเลยไปเสียเปล่า

๔.๘.๓ บทบาทในการเป็นผู้นำการพัฒนาสังคม สำหรับคำว่าการพัฒนาสังคมในที่นี้หมายถึงการพัฒนาให้เกิดความเจริญทางด้านวัตถุ และทางด้านจิตใจ โดย (๑) การพัฒนาสังคมทางด้านวัตถุ ได้แก่ การนำเอาปัจจัยที่มีผู้บริจาคมกำลังศรัทธา มาเป็นเครื่องมือในการสร้างถาวรวัตถุเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดกับสังคม เช่น การสร้างถนน การสร้างศาลาการเปรียญ การสร้างพระพุทธรูป หรือการสร้างโรงพยาบาล หรือไปสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเพื่อสร้างศาสนสถานในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งก็ถือว่าเป็นการทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคมทางด้านวัตถุได้ (๒) การพัฒนา

สังคมทางด้านจิตใจ ด้วยการให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องของศรัทธาที่ถูก เรื่องหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาและเรื่องความจริงเกี่ยวกับพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งถือว่าองค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมต้องการทราบและเป็นสิ่งที่ทำให้ สังคมเกิดปัญญาว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ มีที่มาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาไม่ใช่เป็น พิธีกรรมที่ไร้สาระ งามายและไม่มีเหตุผล เพราะแท้ที่จริงแล้วพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ นั้นถือว่าเป็นระบบวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของผู้คนในท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดในภาคอีสาน มาเป็นระยะเวลาหลายพันปี

๔.๘.๔ บทบาทในการเป็นผู้นำทางภูมิปัญญาท้องถิ่น หากเราจะพิจารณาถึงประเด็นที่ว่า ปัจจุบันนี้องค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ มีการเก็บรวบรวมเอาไว้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งความรู้ในเรื่องของพิธี กรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็เช่นกันเราจะพบว่าในปัจจุบันจะหาคนที่มีความรู้เรื่องการสะเดาะ เคราะห์ต่ออายุได้อย่างละเอียด มีอยู่น้อยมาก ปัจจุบันความรู้ประเภทนี้นอกจากจะอยู่ในตำราแล้ว ก็ จะมีอยู่ในพระสงฆ์ ซึ่งถือว่าเป็นคนกลุ่มหนึ่งที่มีความรักความหวงแหนในพระพุทธศาสนา และภูมิ ปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก และการที่พระสงฆ์ อยู่ใกล้ชิดกับประชาชน ดังนั้น ความรู้บางอย่างที่มี การสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นจึงมักจะถูกนำมาถวายวัด และพระท่านั้นที่เป็นผู้ทำหน้าที่ในการศึกษา แลเก็บก้าเอาความรู้และศิลปะวิทยาเหล่านั้นไว้ โดยเฉพาะความรู้เรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ ต่ออายุ เมื่อเป็นเช่นนั้น พระภิกษุสงฆ์ผู้นำการประกอบพิธีกรรม โดยมากจึงอยู่ในฐานะที่เป็น บุคคลากรที่มีคุณค่า และเป็นบุคคลากรที่ทรงความรู้ โดยเฉพาะทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งพระภิกษุ ที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุจึงมีหน้าที่ในการถ่ายทอดวิชาการเหล่านี้ให้กับคน รุ่นหลังบ้าง

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่า พระภิกษุชาวจังหวัดสุรินทร์ที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม นั้นถือว่าเป็นผู้มีบทบาทเป็นอย่างมากในการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้แก่ (๑) ฐานะเป็นผู้ประกอบ พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ (๒) เป็นผู้มีบทบาทในการให้ การศึกษา (๓) เป็นผู้มีบทบาทในการพัฒนาสังคมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และ (๔) เป็นผู้มี บทบาทในการเป็นผู้นำทางสติปัญญาของท้องถิ่น เป็นต้น

๔.๘.๖ วิเคราะห์คุณค่าของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามนัยพระพุทธศาสนา ในจังหวัดสุรินทร์

สำหรับคำว่า คุณค่า (Value) หมายถึง ความดีที่ได้รับหรือผลที่ได้รับจากการกระทำซึ่ง มีอยู่ ๒ ชนิดคือ คุณค่านอกตัว และ คุณค่าในตัว (๑) คุณค่านอกตัว (Extrinsic Value) หมายถึง การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่านอกตัว หมายความว่าเราต้องการสิ่งนั้นมีไว้เพราะตัวสิ่งนั้นเอง แต่เพราะสิ่ง

นั่นเป็นเครื่องมือทำให้ได้มาซึ่งสิ่งอื่น ตัวอย่าง คนทั่วไปต้องการเงิน เพราะเงินเป็นเครื่องมือให้เรา
ได้มาซึ่งสิ่งอื่น ๆ ที่ต้องการ จึงถือว่า เงินเป็นคุณค่านอกตัว ^{๒๑๗} (๒) คุณค่าในตัว (Intrinsic Value)
หมายถึง การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีค่าในตัว หมายความว่า เราต้องการสิ่งนั้น เพราะตัวสิ่งนั้นเอง ไม่ใช่
เพราะสิ่งนั้นเป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งสิ่งอื่น ^{๒๑๘} เช่น เราต้องการความสุข จึงใช้เงินไปเพื่อให้ได้มา
ซึ่งความสุขนั้น ความสุขนั้นจึงถือว่าเป็นคุณค่าในตัว จะพบว่าในทัศนะอรรถประโยชน์ของพุทธ
ศาสนาเถรวาทก็คงให้ความกระจ่างเกี่ยวกับคุณค่าในทางจริยธรรมทั้ง ๒ ประการนั้น ซึ่งคุณค่าทาง
จริยธรรมของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นมีดังนี้คือ

๔.๕.๑ คุณค่าต่อตนเอง หมายถึง ประโยชน์ที่เกิดจากการสะเดาะเคราะห์ที่มีต่อ

(๑) ผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งจากการศึกษามาทั้งหมดเราจะพบว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้ให้
คุณค่าแก่พระภิกษุผู้ประกอบพิธีกรรม คือคุณค่าทางด้านจิตใจ คือสามารถที่จะช่วยเหลือขจัดปัดเป่า
ให้ผู้ร่วมพิธีกรรมนั้นเกิดความสบายใจ เกิดความมั่นใจในตัวเองและในการดำเนินชีวิตได้ และ
ยังให้คุณค่าทางด้านวัตถุ เนื่องจากการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแต่ละครั้งนั้น ไม่ได้มีการกำหนดให้
ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต้องจ่าย แต่ผลจากการสะเดาะเคราะห์ก็จะมีผู้ถวายปัจจัย
สมทบทุนในการกระทำการกุศลเป็นจำนวนมาก ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นสามารถนำไปสร้างประโยชน์ให้
เกิดประโยชน์ผู้คนอีกจำนวนมาก (๒) ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม หมายถึง เมื่อเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะ
เคราะห์ต่ออายุตั้งแต่เริ่มต้นจนจบนั้นผู้เข้าร่วมพิธีกรรมย่อมจะได้รับคุณค่าหรือประโยชน์
ดังต่อไปนี้คือ (๑) คุณค่าด้านการดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท เพราะรู้ว่าการดำเนินชีวิตนั้น
ไม่ใช่ของง่าย แต่จะต้องเผชิญกับอุปสรรคขวากหนามอยู่ตลอดเวลา หรือต้องประสบกับสิ่งที่ไม่
สามารถมองเห็นได้อีก ทำให้รู้ว่าชีวิตเป็นของไม่แน่นอน แต่ความตายเป็นสิ่งที่แน่นอน ดังนั้น ใน
การดำเนินชีวิตก็ควรที่จะต้องมีความไม่ประมาท คือต้องเร่งในการทำบุญกุศลไว้เป็นเสบียงเมื่อ
คราวชีวิตต้องเจอกับอุปสรรค หรือเมื่อถึงคราวจะต้องจากโลกนี้ไปไม่วันใดก็วันหนึ่ง หากมีแต่
ประมาทในการดำเนินชีวิตก็จะพบแต่ความทุกข์ (๒) คุณค่าด้านการพัฒนาชีวิต เมื่อทราบชีวิต มี
ความไม่แน่นอนและควรที่จะดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ประการต่อมาจะต้องรู้จักการพัฒนา
ชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้าโดยคำว่า “พัฒนา” ในความหมายของภาษาไทย หมายถึงการทำให้
เจริญ ซึ่งสามารถนำมาพัฒนามนุษย์ในด้านสังคม เพื่อให้สังคม เจริญเติบโตซึ่งในพจนานุกรม ฉบับ

^{๒๑๗} สำนักราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, หน้า ๓๕.

^{๒๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๑.

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กล่าวไว้ว่า “การพัฒนา” หมายถึง การทำให้เจริญ^{๒๑๕} การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี การกระทำที่เป็นเหตุให้บางสิ่งบางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือ ขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม และการพัฒนานั้นอาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือมนุษย์ก็ได้^{๒๒๐}

ส่วนการพัฒนาในพระพุทธศาสนา มีการใช้คำว่า “ภาวนา” ซึ่งเป็นคำบาลีเป็นกริยาศัพท์ ที่มาจากคำว่า ภาเวติ ซึ่งตรงกับคำว่า วฑฺฒเตติ หรือ คำว่า วัฒนา เป็นความหมายที่ใช้เรียก คำว่า ภาวนา คำว่า ภาวนา แปลว่า การเจริญ^{๒๒๑} หมายถึง การทำให้มีขึ้น , เป็นขึ้น, การฝึกอบรมทำสิ่งที่ ยังไม่มีให้มีขึ้น การบำเพ็ญ ต่อมานิยมใช้คำว่า “พัฒนา” ซึ่งเป็นศัพท์ใหม่ในภาษาไทย แต่เดิมใช้คำว่า เจริญ พระพุทธศาสนาใช้คำว่า เจริญ เป็นการใช้ฝึกอบรม เช่น เจริญสมถ เจริญวิปัสสนา แต่เดิมนั้น พระพุทธศาสนาใช้คำว่า ภาวนา คือ สมถภาวนา ฝึกอบรมจิตให้เกิดความสงบ วิปัสสนา ภาวนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจตามเป็นจริง เมื่อกล่าวถึงคำว่า พัฒนา ก็คือ กล่าวถึงความเจริญ เป็นคำเรียกให้เข้าใจง่าย ^{๒๒๒} โดยการพัฒนาชีวิตของมนุษย์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาอย่างครบถ้วนนั้นจะต้องเป็นการพัฒนาภายใต้กรอบการพัฒนาทั้ง ๔ ด้าน คือ

(๑) ภาวิตถาย การมีกายที่พัฒนาแล้ว ได้แก่การพัฒนาในส่วนกายของตน ให้มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะอาศัยปัจจัย ๔ เป็นเครื่องเลี้ยงชีพพอเพียง และการปฏิบัติต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องด้วยกาย อย่างถูกต้อง ทั้งทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสิ่งภายนอกกาย คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เช่นการรู้จักใช้สอยปัจจัย ๔ อย่างถูกต้อง ได้แก่อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย อันเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของกาย โดยรู้จักใช้สอยปัจจัย ๔ เพื่อตอบสนองความต้องการที่จำเป็นของกาย

(๒) ภาวิตสึล การมีศีลที่พัฒนาแล้ว ได้แก่การมีพฤติกรรมทางกาย วาจา อันไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่คนทั้งหลาย พระพุทธศาสนาสอน

^{๒๑๕} ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒,(กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์ ,๒๕๔๒), หน้า ๗๗๕.

^{๒๒๐} คณาจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต,ความจริงของชีวิต,พิมพ์ครั้งที่ ๓,(กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต,๒๕๔๗),หน้า ๑๗๓.

^{๒๒๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต),พัฒนาตน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก,๒๕๔๔), หน้า ๕.

^{๒๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต),หลักแม่บทของการพัฒนาตน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๗), หน้า ๑๐-๑๕.

ให้เห็นความสำคัญของข้อปฏิบัติพื้นฐานของมนุษย์ คือ สิล ๕ ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติ เพื่อความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามสิล ๕ ย่อมก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สิน ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ไม่อาจอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ดี แม้ตายไปก็ต้องประสบกับทุกคดี^{๒๒๓} ดังนั้นคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์คือการมีสิล ๕ เป็นข้อปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

(๓) ภาวิตจิต การมีจิตที่พัฒนาแล้ว ได้แก่การมีจิตใจที่ได้รับการฝึกฝนอบรมให้มีคุณธรรม จริยธรรม เช่นมีความเมตตา กรุณา ความซื่อสัตย์จริงใจ ขยันอดทน มีความมั่นคงทางจิต มีสมาธิแน่วแน่ เป็นต้น จนสามารถมีความสุขจากพื้นฐานจากจิตที่ประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรมต่างๆ เพราะจิตที่ได้รับการฝึกฝนอบรมมาดี ย่อมมีแต่ความสุข (จิตดี ทุนดี สุขาวดี)

(๔) ภาวิตปัญญา การมีปัญญาที่พัฒนาแล้ว ได้แก่การฝึกฝนอบรมตนเองให้มีปัญญารู้สิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง เช่น การมีปัญญาพิจารณารู้ไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตาตามความเป็นจริง ปราศจากการยึดถือว่าเป็นตัวเรา ของเรา

เมื่อพิจารณาเห็นถึงความจริงดังกล่าวแล้ว เราก็สามารถที่จะพัฒนาชีวิตให้ก้าวหน้าได้โดยไม่เพียงรอแค่การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเท่านั้น แต่การเร่งทำความดีพัฒนาตนเองทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาย่อมจะทำให้เราไม่หลงยึดติดอยู่กับพิธีกรรมคือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุเลย

๔.๕.๒ คุณค่าต่อสังคม สำหรับคำว่าคุณค่าต่อสังคม หมายถึง คุณค่าที่เกิดจากการประกอบพิธีกรรมของการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ นั้นว่ามีอะไรบ้าง จากการศึกษาพบว่าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นให้คุณค่ากับสังคมดังต่อไปนี้

(๑) พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ออกให้เกิดความสามัคคีของหมู่คณะ โดยเฉพาะประชาชนที่มีความเคารพศรัทธาในพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุว่าสามารถที่จะช่วยทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้นได้นั้น ได้มีโอกาสมาร่วมกันและทำกิจกรรมด้วยกันก็ย่อมจะแสดงให้เห็นว่าสังคมเมื่อมีความเชื่อเดียวกัน หรือมีเป้าหมายในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นไปในเส้นทางเดียวกันก็ง่ายที่จะทำให้ประชาชนเหล่านั้นมีความรักและสามัคคีกันได้ ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง หรือขัดแย้งกัน เนื่องจากว่าคนมนสังคมนั้นเป็นผู้มีจุดหมายและความเชื่อเดียวกันย่อมจะก่อให้เกิดความสามัคคีได้ง่าย

(๒) พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมทางศาสนาและความเชื่อในท้องถิ่น เนื่องจากพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

^{๒๒๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๔๕/๕๓-๕๔.

นี่ถือได้ว่าเป็นความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนสุรินทร์ ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่คุณจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในพิธีกรรมดังกล่าวนี้ในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน และเมื่อมีการจัดพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุขึ้นผู้คนในสังคมสุรินทร์ย่อมจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการสะเดาะเคราะห์มากขึ้นว่าการสะเดาะเคราะห์นี้เป็นวัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาพุทธที่เกิดมาจากการสั่งสมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ทำให้เกิดมีการสืบทอดกันอย่างมีระบบ

(๓) พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ก่อให้เกิดประเพณีสำคัญขึ้นในวาระต่างๆ ของสังคม เช่น ปีใหม่ สงกรานต์ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญทางบ้านซึ่งก็จะต้องมีการจัดพิธีกรรมทางศาสนา คือการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุขึ้นเพื่อก่อให้เกิดกำลังใจกับผู้ที่เดินทางไปทำงานในเมืองแล้วกลับมาบ้านเกิด การจัดพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ก็เหมือนยาใจที่ทำให้ผู้คนในสังคมเกิดความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติไม่หลงมกมาย และที่สำคัญพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ก็ถือว่าเป็นจุดขายหรือพิธีกรรมที่สามารถดึงดูดผู้คนให้หันมารวมตัวกันภายใต้ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาได้

(๔) พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ก่อให้เกิดความรักความเข้าใจในครอบครัวและสังคม เนื่องจากการสะเดาะเคราะห์นั้นหากว่าทำกันในครอบครัวก็จะทำให้ครอบครัวรู้สึกอบอุ่น แต่ถ้าทำให้กับชุมชนและสังคมก็จะทำให้ผู้คนในชุมชนและสังคมนั้นมีขวัญและกำลังใจดีและมีความรักความสามัคคีกันอีกด้วย

จากการกล่าวมาทั้งหมดเราจะพบว่า พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้นสามารถที่จะก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าต่อคนสุรินทร์ทั้งในประโยชน์หรือคุณค่าในมุมแคบคือเพื่อตนเอง และคุณค่าหรือประโยชน์ในมุมกว้างก็คือสังคมหรือชุมชนได้

๔.๑๐ ทำที่ของชาวจังหวัดสุรินทร์ต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ

สำหรับประเด็นต่อไปที่จะต้องศึกษาก็คือเรื่องทำที่ที่ชาวสุรินทร์จะพึงมีต่อความเชื่อและพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจากการศึกษาทั้งหมดจะพบว่าชาวจังหวัดสุรินทร์ควรมีทำที่ต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ดังต่อไปนี้

๔.๑๐.๑ ทำที่ในการศึกษา สำหรับทำที่ที่ชาวจังหวัดสุรินทร์จะมีต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในข้อแรกก็คือทำที่ในการศึกษา หมายความว่าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุไม่ใช่มีไว้เพียงแก่การเข้าร่วมเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจเท่านั้น แต่การมีทำที่ต่อพิธีกรรมดังกล่าวด้วยการศึกษาให้รู้ซึ่งถึงแก่นแท้ของความรู้เรื่องพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ก็เพราะการศึกษาย่อมทำให้เราเข้าใจชัดเจนถึงเนื้อหา วัตถุประสงค์ ความเป็นมา และความ

เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาว่ามีมาอย่างไร ซึ่งถือว่าทำที่ในการมองพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์แบบนี้ยังมีน้อย โดยมากจะมีทำที่หรือมุมมองเฉพาะการเข้าร่วมหรือการคาดหวังว่าเมื่อเข้าร่วมแล้วจะได้ผลหรือไม่เท่านั้น ซึ่งการคาดหวังเพียงแค่นั้นถือว่าการกระทำที่ผิด เพราะลำพังการเข้าร่วมพิธีกรรมเฉย ๆ แต่ไม่ได้ศึกษาก็จะทำให้พิธีกรรมนี้ไม่สามารถที่จะอยู่ต่อไปได้เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดนั่นเอง ดังนั้น การกำหนดทำที่ต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุประการแรกนั้นก็ต้องกำหนดด้วยทำที่เกี่ยวกับการศึกษาเป็นหลัก

๔.๑๐.๒ ทำที่ในการยอมรับ เผยแผ่ และการอนุรักษ์ สำหรับทำที่ต่อมาก็คือการที่ชาวสุรินทร์จะต้องมีทำที่ต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็คือทำที่ในการ (๑) ยอมรับว่าพิธีกรรมมาสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ไม่ใช่พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ (๒) เมื่อยอมรับว่าพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุว่าเป็นพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ก็จะต้องทำการศึกษาและเผยแผ่คตินิยมเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมนี้ให้สาธารณชนได้รับรู้และทราบโดยทั่วกันว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของชาวจังหวัดสุรินทร์นั้นมีเนื้อหาสาระและกรอบความเชื่ออย่างไร รวมถึงมีเป้าหมายของการดำเนินการอย่างไร และมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาอย่างไร เป็นต้น เพื่อให้ผู้คนในสังคมนั้นได้มีความรู้เกี่ยวกับการสะเดาะเคราะห์มากกว่าที่จะชักชวนให้เขาเข้าร่วมพิธีกรรมเท่านั้น (๓) ประการต่อมาก็คือ การที่ชาวสุรินทร์จะต้องมีทำที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือทำที่ในการอนุรักษ์พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์นี้ด้วยการจัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษา และเพิ่มพูนความรู้ให้ผู้คนในยุคหลังให้มากที่สุด เมื่อทำได้เช่นนี้ถือว่าการศึกษาเรียนรู้ในพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุได้อย่างเข้าใจมากขึ้น

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ ๓ ประเด็น คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์ (๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการต่ออายุในทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุใน จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจากการดำเนินการวิจัยมาทั้งหมดสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

แนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น คำว่าเคราะห์ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาก็คือ การทำให้โชคหรือการทำให้โชคร้าย ซึ่งคำว่า โชคดี หรือโชคร้ายนั้นตรงกับคำว่า สุชะคะ กับทุชะคะ เป็นความเชื่อเดิมของศาสนาพราหมณ์ที่เชื่อว่า มีพิธีกรรมบางอย่างที่สามารถทำให้คนเราประสบกับความ โชคดีและ โชคร้ายได้ แต่ในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้นิยมหรือเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นจะเป็นการกระทำที่ถูกต้องและเหมาะสม กับความเป็นสมณะหรือความเป็นชาวพุทธเพราะเป็นการกระทำที่มุ่งต่อลาภและสักการะไม่ได้มุ่ง ถึงการหลุดพ้นจากกิเลสอันเป็นเป้าหมายหลักของพระพุทธศาสนา โดยพระพุทธศาสนาเห็นว่าการ ที่จะหลุดพ้นจากกิเลสได้จะต้องไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวเหล่านั้น อนึ่ง หากจะกล่าวถึงพิธีกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามกรอบแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเราจะพบว่ายังมี ปรากฏอยู่แต่เป็นวิธีการที่พระพุทธองค์ได้อนุญาตไว้เป็นเพียงบางกรณี โดยการสะเดาะเคราะห์ต่อ อายุนั้นจะต้องเป็นการกระทำด้วยการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา ไม่ใช่ด้วยการบูชา บวงสรวงหรือการอ้อนวอนต่อเทพเจ้า หรือการใช้คาถาอาคมเพื่อทำให้เกิดความสำเร็จ และไม่เป็น การเบียดเบียนคนอื่น กล่าวเฉพาะการสะเดาะเคราะห์ จะต้องไม่เป็นการกระทำแบบความเชื่อของ พราหมณ์คือการบูชาัญญ หรือการบูชาไฟ แต่จะต้องสะเดาะเคราะห์ด้วยการให้ทาน ให้ชีวิตและ โอกาสรวมถึงการให้อภัยเป็นทา การรักษาศีล และการเจริญสติภาวนา จึงจะถือว่าเป็นการสะเดาะ เคราะห์ตามแนวทางของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และการกระทำเช่นนั้นก็คือว่าเป็นการ สะเดาะเคราะห์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

ส่วนการต่ออายุจะพบว่าพระพุทธศาสนาได้เสนอวิธีการต่ออายุไว้หลายกรณีไม่ว่าจะเป็น การให้ข้าวให้น้ำให้ผ้าให้ยาน เป็นต้นเชื่อว่าให้อายุ วรรณะ สุขะ พละ เพราะตามหลักของ

พระพุทธศาสนาการให้ย้อมได้ แต่การเบียดเบียนหรือการบังคับตรอน จะไม่ได้อะไรตอบแทน หรือด้วยการรู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร การแผ่เมตตาจิต การตั้งสัจอธิษฐานต่อบุญบารมี และการใช้พระปริตร ก็จะสามรถที่จะต่ออายุของมนุษย์ไปได้

สำหรับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในความเชื่อของชาวสุรินทร์ มีพัฒนาการในการสั่งสมความรู้เรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมาจากศาสนาโบราณ จากความรู้เรื่องโหราศาสตร์ จากคตินิยมของชาวบ้านในอดีต และจากความรู้ทางโหราศาสตร์และเทพเจ้าจากศาสนาพราหมณ์ที่เคยรุ่งเรืองมาในดินแดนแถบนี้มาก่อน และได้พัฒนามาในระยะสุดท้ายก็คือระยะที่ดินแดนในจังหวัดสุรินทร์นั้นหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว แต่ถึงอย่างนั้นเราก็จะพบว่าในกรอบของการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็ยังคงมีคติความเชื่อในศาสนาพราหมณ์และศาสนาดั้งเดิมของท้องถิ่นหลงเหลือปะปนอยู่ ซึ่งก็ถือว่าอยู่ในอัตราส่วนที่ไม่มาก

อนึ่ง เราจะพบว่าการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์สามรถที่จะแบ่งได้เป็นหลายประเภท แต่เมื่อกล่าวโดยสรุปก็จะมีอยู่ ๒ ประเภทหลักคือ การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุโดยคฤหัสถ์ และการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุโดยพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งในอดีตการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นหน้าที่ในการเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นหน้าที่ของคฤหัสถ์ที่มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาและการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ได้บวชและสึกออกไปเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมตามคำมอบหมายของพระภิกษุในวัด ซึ่งการประกอบพิธีกรรมนั้นจะมีองค์ประกอบเรื่องคำสวดหรือบทสวดที่เสริมมาจากความรู้ที่อยู่ทั่วไปนอกจากความรู้ในพระพุทธศาสนาก็ได้ โดยผู้ที่จะมาทำพิธีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความประพฤติเหมาะสม ไม่ต่างพร้อยเป็นที่เคารพของชาวบ้าน แต่อย่างไรก็ตามในยุคต่อมาเมื่อจำนวนของผู้รู้ในการประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุลดจำนวนลงชาวบ้านจึงได้หันมาประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุกับพระภิกษุสงฆ์แทน เพราะเห็นว่าพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีศีลและมีคุณธรรมซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าจะเป็นผู้ที่สามารถสะเดาะเคราะห์ให้กับตนเองได้ ปัจจุบันเราจึงจะพบว่ามิพระสงฆ์ได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ต่ออายุมากขึ้น

ในการศึกษาการประกอบพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์จากกรณีศึกษา ๓ กรณีคือ (๑) พระพิมลพัฒนาร (พวน วรมงคล โส) วัดมงคลรัตน อ.เมือง จ.สุรินทร์ (๒) พระครูอภัสร์ธรรมคุณ (บุญรอด) วัดโคกกรม อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ (๓) พระครูพัฒนสารคุณ (สอ) วัดสังฆารมณีนบ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ พบว่า การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของพระ

เถระทั้ง ๓ รูปนั้นจัดเป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบพุทธศาสนา หมายความว่า เป็นพิธีกรรมที่มีฐานความเชื่ออยู่บนหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งประเภทการจัดพิธีกรรมได้เป็น ๒ ประเภท คือ การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบธรรมดาทั่วไป และการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบหลวง ซึ่งในการสะเดาะเคราะห์แบบพุทธนี้จะมีพื้นฐานการสวดพระปริตรตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นหลักไม่เกี่ยวกับคาถาอาคมอื่น และเป็นพิธีกรรมที่มุ่งเน้นถึงการให้ทาน รักษา ศีลและเจริญภาวนาเป็นหลัก

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์พบว่า แนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้นมีอิทธิพลต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของจังหวัดสุรินทร์ทั้งใน ด้านความเชื่อที่เน้นเรื่องกรรม เรื่องอำนาจพระรัตนตรัย เรื่องเจ้ากรรมนายเวร และเรื่องความไม่ประมาท และกระบวนการจัดพิธีกรรมจะอิงอาศัยจากหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ และแม้กระทั่งบทสวดมนต์ที่นำมาใช้ก็เป็นการนำเอาบทพระปริตรที่มีอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มาเป็นกรอบสำคัญในการจัดพิธีกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นเป็นการจัดพิธีกรรมที่มีพื้นฐานจากหลักฐานและคำสอนของพระพุทธศาสนา

นอกจากนั้น ในประเด็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนั้นผู้วิจัยยังได้นำประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ด้วยเช่นประเด็นเกี่ยวกับอำนาจพระปริตรที่ผลต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุก็พบว่าหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์ได้ระบุชัดว่าพระปริตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนั้นได้มีผลต่อการสะเดาะเคราะห์โดยเฉพาะมีผลต่อการทำให้ผู้ประสบเคราะห์กรรมหายจากโรคร้ายที่เป็นอยู่ได้ เหมือนกับที่เคยมีปรากฏในคัมภีร์ ซึ่งจากการศึกษาทั้งหมดพบว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้ทำให้ผู้ที่ป่วยใกล้ตายกลับหายจากโรคร้ายได้

ในการการศึกษาเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้สามารถให้คุณค่าแก่ผู้ศึกษาหลายประการทั้งในด้านคุณค่าแก่ตนเอง คือผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมเกิดความสบายใจ มีความมั่นใจหลังจากการเข้าร่วมพิธีกรรมแล้ว และในส่วนสังคมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุนี้สามารถให้คุณค่าในด้านของการสร้างความสามัคคีให้เกิดกับครอบครัวและชุมชนได้ และจากการศึกษากรอบความคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์นั้นประชาชนในจังหวัดสุรินทร์ควรมีทำที่ต่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุทั้งในแง่ของการยอมรับว่าการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ทำกันอยู่นี้เป็นการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุตามหลักการทางพระพุทธศาสนา และควรมีทำที่ในการศึกษาความ

เป็นมาทั้งรายละเอียดและความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนารวมถึงในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วย ซึ่งก็จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

๕.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัย

จากผลการศึกษาความเชื่อเรื่องการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์มาทั้งหมด ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุที่ยังต้องศึกษาต่อไปในอนาคต ซึ่งประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นสมควรว่าจะต้องมีการศึกษากันต่อไปมีดังต่อไปนี้

(๑) การนำไปศึกษาในประเด็น การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของจังหวัดสุรินทร์กับพิธีกรรมการสืบชะตาเมืองของชาวล้านนา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการความเชื่อและรูปแบบของความเชื่อในเรื่องการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุกับการสืบชะตาเมืองว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

(๒) การนำไปศึกษาในประเด็น การศึกษาความเชื่อองค์ประกอบความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนากับการสะเดาะเคราะห์ตามความเชื่อของชาวกัมพูชาว่าในบริบทของความเชื่อเดียวกันนั้นผู้คนสองประเทศมีความเชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

(๓) การนำไปศึกษาในประเด็น ทศนคติของประชาชนที่มีต่อการเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุของจังหวัดสุรินทร์ว่าประชาชนในจังหวัดสุรินทร์นั้นมีทัศนคติเช่นไรและมีความคาดหวังอย่างไรกับการเข้าร่วมพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุในจังหวัดสุรินทร์

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก, ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอรรถกถา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๒.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๕๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

พระสิริมงคลจารย์. มงคลตัดที่ปณีแปล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

สำนักงานมหามกุฏราชวิทยาลัย. ธมฺปทฎฐกถา (ปญจโม ภาค). พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. ธมฺปทฎฐกถาแปล ภาค ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. ธมฺปทฎฐกถาแปล ภาค ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.

_____. มงคลที่ปณียา ทูตโย ภาค. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

บุญเรือง คัชมาย์ (ผู้แปล) พระคัมภีร์บังกัภประสิทธิ์ เอกสารโบราณ สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ๒๕๕๔ เอกสารอภัยสำเนา ,

ข. ข้อมูลวิทยุภูมิ

(๑) หนังสือทั่วไป :

กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย แปลและเรียบเรียง มหาสารตะยูท พิมพ์ครั้งที่ ๗ กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์สยาม ๒๕๔๑

แก้ว สุพรรณ โณ. **คู่มือทำบุญสะเดาะเคราะห์ให้ชีวิตรุ่งเรือง**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง ๐๘, ๒๕๔๒

คณะกรรมการจัดสวดพระปริตรมหากุศลเจ็ดมหาราชพระเกียรติฯ **หนังสือที่ระลึกงานสวดพระปริตรมหา**

กุศลเจ็ดมหาราชพระเกียรติถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหา

มงคลเจ็ดมหาราชพรญา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

อาสาสมัครรักษาดินแดน ๒๕๕๔

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุฯ **วัฒนธรรม พัฒนาการ,ประวัติศาสตร์และ**

ภูมิปัญญาจังหวัดสุรินทร์ กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว ๒๕๔๒

คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, **อภิธรรมมัตถสังคหบาลี และอภิธรรมมัตถวิภาวินีฎีกา**

ฉบับแปลเป็นไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๔๘),

คณาจารย์สถาบันราชภัฏสวนดุสิต,**ความจริงของชีวิต**,พิมพ์ครั้งที่ ๑,กรุงเทพมหานคร: สถาบันราช

ภัฏสวนดุสิต,๒๕๔๗

จารุวรรณ ธรรมวัตร, **คติชาวบ้าน**, มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม,

๒๕๓๐

_____. **คติชาวบ้านอีสาน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา, ๒๕๒๘

จำนง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ **สังคมวิทยา** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๒๕๔๐

เจริญ ตันมหาพราน. **ประเพณีท้องถิ่น** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงแดด, ๒๕๓๘

จินดา จันทร์แก้ว, **พุทธญาณวิทยา กำเนิด สรีรธา และตรรก**, ในสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต รุ่น

ที่ ๑๕, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑

รศ.จำลอง สารพัฒน์ก **พจนานุกรม บาลี-ไทย สำหรับนักศึกษา ฉบับปรับปรุงใหม่**

กรุงเทพมหานคร: ประยูรวงศ์ ฟรินดิง ๒๕๓๘

ชวน เพ็ชรแก้ว. “ภูมิปัญญาในการปลูกฝังคุณธรรมกำหนดปทัสถานและรักษาคุณภาพของสังคม.”

ใน **ภูมิปัญญาทักษิณ ชุต ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของ
ชาวบ้านไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, ๒๕๔๔

คนัย ไชยโยธา, ลัทธิต ศาสนา และระบบความเชื่อ กับประเพณีนิยมในท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร :

ไอ.เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๓๘

เดือน คำดี, ศาสนศาสตร์, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕

ทวี ผลสมภพ **ปรัชญาศาสนา**, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๒

ทัศน์ีย์ ทานตวนิช, **คติชาวบ้าน**, ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน, ๒๕๒๓

ธนิต อยู่โพธิ์, **อนุภาพพระปริตต์**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓

ธวัช ปุณโณทก **เที่ยวอีสาน** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิศเคศ ๒๕๓๒

บรรจบ บรรณรุจิ, **ปฏิจอสุมุปบาท กระบวนธรรมเพื่อความเข้าใจชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๓,

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕

ประมวล ดิถินสัน, **คติชาวบ้าน : การศึกษาด้านมานุษยวิทยา**, กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา

๒๕๒๑

ปรีชา พิณทอง **ประเพณีโบราณไทยอีสาน อุบลราชธานี** : โรงพิมพ์ศิริธรรม ๒๕๓๐

ปราณี จิตวัฒนา, **สังคมวิทยาเบื้องต้น**, กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๑๕

ปราณี สำเร็จราชย์(ผู้รวบรวม), **มิลินทปัญหา เล่ม ๒**, (กรุงเทพมหานคร : ชวนพิมพ์, ๒๕๑๕),

ปุ๋ย แสงฉาย(แปล), **มิลินทปัญหาพร้อมด้วยอรรถกถาฎีกากรุงเทพมหานคร**: ส.ธรรมภักดี, ๒๕๓๐),

ประสาธ อิศรปริดา และคณะ. **ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจของชาวอีสาน**. กภาพสินธุ์ :

โรงพิมพ์จินตทัศน์, ๒๕๑๘

พระยาอนุমানราชชน (เสถียร โกศศ) **ขวัญและประเพณีการทำขวัญ** กรุงเทพมหานคร: สำนัก

พิมพ์ก้าวหน้า ๒๕๐๖

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม: ฉบับขยายความ** กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย. ๒๕๔๑

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์** กรุงเทพมหานคร: โรง

พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘

_____. **บุญ - บารมีที่จะกู้แผ่นดินไทย**, กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ,

โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๓

- ..... **พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมมิก, ๒๕๓๗), หน้า ๔.
- ..... **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๘
ธรรมสภา, ๒๕๔๑
- ..... **พุทธธรรม : ฉบับปรับปรุงขยายความ** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๒
- ..... **กรณีธรรมกาย** กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก ๒๕๓๕
- ..... **การทำแท้งในทัศนะของพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๓๘
- ..... **พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก, ๒๕๓๗
- ..... **พัฒนาตน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก, ๒๕๔๔),
- ..... **คนไทยกับป่า**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม ๒๕๓๗
- ..... **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓
- พระธรรมโกศาจารย์, (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **อานาปานะสมาธิ**, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **อายุยืนอย่างมีคุณค่า**, พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพมหานคร:
- ..... **หลักแม่บทของการพัฒนาตน**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗
- พระธรรมปาตลาจารย์ ชาวศรีลังกา ผู้รจนา: ดร. บุญย์ นิลเกษ (เปรียญ) ผู้เรียบเรียง, **มหัศจรรย์...ความเป็นจริงแห่งชีวิต**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เลี้ยงชีพ, ๒๕๕๒
- พระราชเวที (สมพงษ์ พรหมวิไล ป.ธ.๘), **สัททวิเสสวิหะ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประดิพิทษ์, ๒๕๓๖
- พระมหาสมปอง มุทิโต, (ผู้แปล), **คัมภีร์อภิธานวรรณคดี** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา ๒๕๔๒
- พระราชวรมนี (ประยูร ปยุตฺโต), **ปรัชญาการศึกษาไทย**, กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา ๒๕๒๗).

พระอัครวงศาจารย์, สัททนีติปกรณ์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ภูมิพิโล, ๒๕๓๓), หน้า ๓๐๑.

พระอัครคณาธิการ(ชวินทร์ สระคำ) รศ.ดร.จำลอง สารพัตน์ก **พจนานุกรม บาลี-ไทย**

กรุงเทพมหานคร: เรื่องปัญญา ๒๕๓๘

..... **ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย, พิมพ์ครั้งที่ ๒,**

กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔

พระอัครวงศาจารย์, สัททนีติปกรณ์, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ภูมิพิโล, ๒๕๓๓),

พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, **มหัศจรรย์ทางจิต**, กรุงเทพมหานคร: เสริมวิทย์บรรณาการ, ๒๕๐๗

..... **มนต์คาถาและการทำจิตให้สงบ**, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ

พิสิษฐ์ โคตรสุโพธิ์ ดร., **การสืบชะตาที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา เนื่องในโอกาสฉลองสถาปนา ๔๐**

ปี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗

เพ็ญศรี ด้กและคนอื่นๆ, **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖

พระมหาปริษา ปริญาโณ. **ประเพณีโบราณไทยอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๕ อุบลราชธานี: โรงพิมพ์

ศิริธรรม ๒๕๒๕.

พระมหาสุวิทย์ วิชเชสโก, **ทวนก้าวแรกแห่งการพัฒนาคุณภาพชีวิต**, กรุงเทพมหานคร: บริษัท

ฟองทองเอ็นเตอร์ไพรซ์ จำกัด, ๒๕๔๑

พ.สุวรรณ, **การสะเดาะเคราะห์ต่ออายุแบบไทย** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พิคนศ ๒๕๔๖

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. **พระราชพิธีสิบสองเดือน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ**.

กรุงเทพ ฯ : รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๕

พุทธทาสภิกขุ, (นามแฝง), **กฎแห่งกรรมตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา**, กรุงเทพมหานคร :

ธรรมสภา, มปป.

พระבודהา ถาวโร, **ชีวิตการงานหลักธรรม**, กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา), ๒๕๓๗,

พันตรี ป. หลงสมบุญ, **พจนานุกรม มคธ-ไทย**, กรุงเทพมหานคร: อักษรการพิมพ์, ๒๕๔๐.

พุทธทาสภิกขุ, **กัตถุญญกตเวทีเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของโลก**, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๖

พระเทพวิสุทธเมธี (ปัญญานันทภิกขุ), **กัตถุญญกตเวที เป็นเครื่องหมายของคนดี**, กรุงเทพมหานคร:

ธรรมสภา, ๒๕๓๖

พัทยา สายหู ศ, **กลไกของสังคม** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๐.

มานิต มานิตเจริญ, **พจนานุกรมใหม่-ทันสมัยสุด**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์พระนคร

, ๒๕๑๔

มนต์ ทองรัช, ๔ ศาสนาลำคัญของโลก, กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔

มณี พยอมยงค์, ความเชื่อของคนไทยในวัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ, กรุงเทพมหานคร:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๑๕.

..... . พิธีกรรมล้านนาไทย. เชียงใหม่ : ชาราทองการพิมพ์, ๒๕๓๒)

มานพ นักการเขียน, พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อมศึกษา, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลง

กรณราชวิทยาลัย ๒๕๔๖

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ธรรมนูญกฎเกณฑ์ ภาค ๔, กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย,

๒๕๓๗),

..... . พระสูตรและอรรถกถา แปล : มโนรถบรูณี อรรถกถาโกกาสิกสูตร,

กรุงเทพมหานคร: เฉลิมชาญการพิมพ์, ๒๕๒๖

..... . พระธรรมนูญกฎเกณฑ์ ภาค ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, กรุงเทพมหานคร:

มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖

..... . พระธรรมนูญกฎเกณฑ์ ภาค ๒, หน้า ๑๔๕.

..... . พระธรรมนูญกฎเกณฑ์ ภาค ๖, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, กรุงเทพมหานคร:

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๖๘.

รังสี สุทนต์, ธรรมโอสธบำบัดไข้, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๔๓), หน้า ๘-๑๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒.กรุงเทพมหานคร: สำนัก

อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๔๖

วศิน อินทสระ, หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด, พิมพ์ครั้งที่ ๒๐, กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๔๘

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ, ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา.

ตำนานพระปริตร, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม , ๒๕๑๔

สวิง บุญเจิม. มรดกอีสาน. (อุบลราชธานี : อีสานออฟเซ็ทการพิมพ์, ๒๕๓๑)หน้า ๑๐๕.

สมเด็จพระ วิมลเกษม, “สืบชะตา : การสร้างขวัญและกำลังใจชาวบ้าน”, ในชีวิตไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓,

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ชุดฮิตฮอยเฮา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุ

สภาลาดพร้าว, ๒๕๔๐.

สำนักราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร :

บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖

สำนักราชบัณฑิตยสถาน, พระเป็นเจ้าของเจ้า แปลมาจาก God, **พจนานุกรม ศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย,**

พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๒

แสง จันทร์งาม, **ศาสนศาสตร์,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑

สุเมธ เมธาวิทยานุกูล, **สังกัปปิทธิกรรม,** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒), หน้า ๑-๓.

เสรี พงศ์พิศ, **ศาสนาคริสต์,** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๓

สำลี รักสุทธี. **สืบสานตำนานงานบุญ ประเพณีอีสาน.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา,

๒๕๔๔

สุโขทัยธรรมาราช, มหาวิทยาลัย. **เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทยหน่วยที่**

๑-๓. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยฯ, ๒๕๓๒

ส. พลายน้อย, (นามแฝง) **เทวนิยาย,** กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตการพิมพ์, ๒๕๑๕

รศ.ดร.สุนทร ณ รังสี **ปรัชญาอินเดีย : ประวัติและลัทธิ** กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๕๔๒.

สุชีพ ปุญญานุภาพ **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏ

ราชวิทยาลัย ๒๕๓๒

_____. **ประวัติศาสตร์ศาสนา,** กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น, ๒๕๒๖

ศ.(พิเศษ)เสถียร พันธรังษี **ศาสนาเปรียบเทียบ พิมพ์ครั้งที่ ๑** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย(๒๕๓๔)หน้า ๗๓.

_____, **ศาสนาโบราณ,** (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๒๑)

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์.**ธรรมานุกรม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗

สมเด็จพระพุฒาจารย์, (อาจ อาสภมหาเถระ), **คัมภีร์วิสุทธิมรรค,** กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ

๒๕๔๐.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน), **ทศบารมี ทศพิชราชธรรม,** พิมพ์เนื่องในมหาอุดม

มงคลวโรกาสพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล

อดุลยเดชมหาราชา ๒ - ๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๑,

สุเมธ เมธาวิทยานุกูล, **สังกัปปิทธิกรรม,** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๒

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, “ทศบารมีในพระพุทธานุภาพ”,

พระราชวิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๒๕

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, **ตำนานพระปริตร**, อนุสรณ์งาน

พระราชทานเพลิงศพนางวาทรีหลวงกำชลธาร (เกิด ชาตะนาวิน) ๓๐ ต.ค.๒๕๑๑.,

กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๑

สิทธิ์ บุตรอินทร์ **โลกทัศน์ชาวไทยลานนา เชียงใหม่** : ศูนย์หนังสือเชียงใหม่๒๕๒๕

ศรีเลา เกษพรหม. **ประเพณีชีวิตคนเมือง**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่. **ประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้านเมืองแพร่**. แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์, ๒๕๓๕

ว.จินประดิษฐ์. **พิธีการสะเดาะเคราะห์ต่อชะตา และเสริมดวงด้วยตนเอง ฉบับสมบูรณ์**.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หอสมุดกลาง ๐๕, ๒๕๔๒

อดิศักดิ์ ทองบุญ, **ปรัชญาอินเดีย**, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

อภิชัย โทธิประสิทธิ์ศาสตร์, **พระพุทธศาสนamahayan** กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๗

อุทัย หิรัญโต, **สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา มานุษยวิทยา**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์

โอเคียนสโตร์, ๒๕๒๖

อุดม เขยกิจวงศ์, **ประเพณีพิธีกรรมท้องถิ่นไทย**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๕

ศ.เอส.อาร์โกชัย, **พัฒนาการแห่งความคิดแบบอินเดียโบราณ** แปลโดย พระมหาสมจินต์ วันจันทร์ เอกสารอัครตำเนา,

(๒)บทความ

ธวัช ปุณโณทก, "วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ" ใน **วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ**,

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๕๐-๓๕๑.

วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ คำเรียกขวัญ บันทึกประวัติศาสตร์โบราณและสัญลักษณ์ และความหมาย
รวมบทความประวัติศาสตร์ ๑๐ : ๑๑๔-๑๒๐.(กุมภาพันธ์ ๒๕๓๑) : ๑๑๕.

ศุมิตร ปิติพัฒน์. "ศาสนาและความเชื่อของไทย" จุลสารโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์. ๒(๔) : ๒๗-๔๐ ; กรกฎาคม, ๒๕๑๘.

ถีน รัตติกน. "พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์", **ปริยัติสัมพันธ์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๗ (๒๕๓๗) :
๖๕-๖๗.

มงกุฏ แก่นเดียว "แก-กร๊วะ บองก็อด พิธีกรรมว่าด้วยการสะเดาะเคราะห์ของชาวเขมร และส่วย"
เมืองโบราณ. (มกราคม – มีนาคม ๒๕๔๘) : ๔๕-๕๑.

(๓) วิทยานิพนธ์

จำเนียร พันทวี พิธีสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหมู้น วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ๒๕๔๐.

ชัยยุทธ สมประดี, ศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องวิญญาณของชาวบ้านตำบลคูท่า อำเภอกหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖

นันทนา ขุนภักดี, รายงานการวิจัยวิเคราะห์ความเชื่อของชาวไทยในสวัสดิรักษา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, พ.ศ.๒๕๓๐

นิภาพร โขติสุดแสนห้. พระราหู : ภาพสะท้อนการผสมกลมกลืนทางความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง. (สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๑.

นิตยา จันโทภาสกร, “สืบชะตา : การศึกษาเชิงวิจารณ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖.

พระมหาชลทิช จันทรหอม, “การศึกษาวิเคราะห์พิธีสวดมนต์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท : ศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อของนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยมหิดล”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๗,

พระมหาอรุณ อรุณขุมโม, “อิทธิพลของอรรถกถาธรรมบทต่อประเพณีและพิธีกรรมของชาวอีสาน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๔.

พระมหาไพสิทธิ สัตยาวัธ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณี พระเทพสีมาภรณ์ กับการพัฒนาชนบทในจังหวัดนครราชสีมา วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาชนบทศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๒

พระมหาสุภา อุกโท บทบาทของพระสงฆ์ใน ๒ ทศวรรษหน้า (๒๕๔๑ - ๒๕๖๐) วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิตคณะสังคมสงเคราะห์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๑

พระมหามานพ เจือจันทร์. “การบูชาขุณูในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐, หน้า ๑๐.

พระมหาวิเศษฐ์ วีรวังโส (ดอกกรัก) “ การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องกรรมและสังสารวัฏในพุทธปรัชญา

- เถรวาทที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, ภาควิชาปรัชญา, บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔,
- พระมหาเสนาะ กัณหัตถ์ การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและแนวปฏิบัติเรื่องการบูชาตามทีปรากฏในพระไตรปิฎก **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพระพุทธศาสนาศึกษาคณะศิลปศาสตร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๔,
- ไพรวลัย ชมพูนาน. **พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ของชาวบ้านหนองเหล็ก อำเภอโกสัมพีนัย จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๐,
- พูนศิลป์ จันทร์สูงเนิน. **พิธีกรรมที่เกี่ยวกับโชคกลางของชาวบ้านหนองไหล ตำบลโคกสี อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น**. ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม, ๒๕๔๐,
- พระมหาบุญเรือน ปภังกร (พิลาพันธ์), “การศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒
- แม่ชีดวงพร คำหอมกุล, “การศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในชั้นมปปัญญูกถา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔
- วรชาติ มอแปล พิธีสะเดาะเคราะห์กับความสัมพันธ์ในครอบครัวที่บ้านกันตวง หมู่ ๕ ตำบลกาบเชิง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ **สารนิพนธ์หลักสูตรประกาศนียบัตร(บัณฑิตอาสาสมัคร)** สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๘, หน้า ๑๑๒.
- สมคิด เหลาฉลาด, “ความเชื่อเรื่องบุญและบาปกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตกรุงเทพมหานคร”, **หลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต**, สาขาวิชา สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒
- ศุภลักษณ์ พรกุลวัฒน์, **พัฒนาการการดำเนินธุรกิจและการธำรงเอกลักษณ์ธุรกิจแบบจีน กรณีศึกษาสองตระกูล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๕
- อำนาจ จันทร์เงิน, “การพัฒนาความกตัญญูทศกัณฐ์ที่ตามแนวคิดของพระพุทธวรญาณ” (ทองย้อย กิตติทินโน), **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, ภาควิชา สาระดัดศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖

(๔) รายชื่อสัมภาษณ์

พระธรรมโมลี (ทองอยู่) เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ วัดศาลาลอย สัมภาษณ์ วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.
๒๕๕๕.

พระครูพัฒนสารคุณ(สอ)วัดสังฆารามณ์บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๕
มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

พระพิมลพัฒนาการ(พวน วรมงคล)วัดมงคลรัตน อ.เมือง จ.สุรินทร์ สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม
พ.ศ.๒๕๕๕.

พระครูอภัสสรธรรมคุณ อากสุสโร (หลวงปู่รอด) สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ (ประจักษ์ จุกกธมโม) สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

พระศรีวิสุทธิคุณ (มานพ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศาลาลอย อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สัมภาษณ์เมื่อ
วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

คุณประสงค์ชัย เรียบร้อย(อาจารย์หนึ่ง) สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

อาจารย์บุญเรือง คัชมาย์ อดีตอาจารย์ราชภัฏสุรินทร์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

พ.อ.ธนาธร ธรรมวินทร รองผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.
๒๕๕๕.

พ.ต.อ.กัณฑ์พัฒน์ แก้วสุข ผู้กำกับการฝ่ายสืบสวนสอบสวนจังหวัดสุรินทร์ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๒๗
มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นายประภพ ขอชัย ปลัดอำเภอเมืองสุรินทร์ สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

รังสี สุทนต์ ป.ธ.๕ พธ.ม.(พระพุทธศาสนา) อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย กรุงเทพฯ สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๕.

คุณตาเย็น เรียบร้อย สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

คุณตาทอง เทพศิริ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

พระครูพัฒนสารคุณ(สอ)วัดสังฆารามณ์บ้านขาม อ.จอมพระ จ.สุรินทร์ สัมภาษณ์ วันที่ ๒๕
มกราคมพ.ศ.๒๕๕๕.

คุณยายสมร เรียบร้อยอายุ ๖๕ ปี ชาวบ้านโคกกรม ต.จีนแดง อ.พนมดงรัก จ.สุรินทร์ สัมภาษณ์
วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นางอารี โสภิตา สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

ผ.อ.จินตนา ลวดลาย สัมภาษณ์ วันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นายสระริ สุ่ทรงดี นักวิชาการงานทั่วไปชำนาญการ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ สัมภาษณ์

เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นายประสพ ส้ารวมจิต สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นายประกาศ บุญเรือง อดีตศึกษานิเทศก์สุรินทร์ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นางบังอร รัฐสมุทร สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นายบุญมา ดวงใจ สัมภาษณ์วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นายอภิรักษ์ มั่นยืน สัมภาษณ์ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕.

ผอ.สวัสดิ์ ลวดลาย สัมภาษณ์ วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

นายแพทย์ สดทรงศิลป์ สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคมพ.ศ.๒๕๕๕.

นายประสพ ส้ารวมจิต สัมภาษณ์ วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕.

ผอ.จินตนา ลวดลาย สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕.

พ.อ.ธรากร ธรรมวินทร,รองผู้บัญชาการกองกำลังสุรนารี, สัมภาษณ์วันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕.

(๕) ภาษาอังกฤษ

The University of Chicago, **The New Encyclopaedia Britanica**, Chicago : University Chicago Press,1985.

Tuner, Victor W. **The Forest of symbols : Aspects of Ndembu Ritual**. United States of America : Cornell University 1967.

Geertz, Clifford. “Religion as a Cultural System,” in **Anthopological Approaches to The Study of Religion**. (London : Tavistock Publication 1968.

Wendy Doniger O’Flaherty, **Other People Myths** London : The University of Chocago Press 1988.

Lessa William A.Volgt Evon Z, **Reader in Comparative Religion An Anthopological Approach** Third Edition, (New York : Happer&Row Publisher ,1972)

G.P. Malalasekera, (Editor), **The Encyclopedia of Buddhism Vol II**, .(Ceylon : The Government Press 1966.

Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). **A Constitution for Living**. (Bangkok; Religious Affairs Press, 2544.

Williams M.Monier, **A Dictionary English and Sanskrit**, (New Delhi : Motilal Banarasidass,
1955.

SGF. Brandon, **A Dictionary of Comparative Religion**, (Great Britain London & Prescott, n.d.),
The University of Chicago, **The New Encyclopaedia Britannica**, (Chicago : University Chicago
Press,1985.

ภาคผนวก

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : พระครูปฐมสมังการ (สุพรรณ จิตปญฺโญ บุญยอม)
- เกิด** : วันพุธที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๔๕๗
- สถานที่เกิด** : บ้านเลขที่ ๕๗ หมู่ที่ ๖ บ้านโคกหลัก ตำบลห้วยตามอญ อำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ
- การศึกษา** : -นักธรรมชั้นเอก สำนักศาสนศึกษาวัดประทุมเมฆ คณะจังหวัดสุรินทร์
-ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ รุ่นที่ ๕๖ ปีการศึกษา ๒๕๕๑
- บรรพชา** : วันที่ ๑๖ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๗ ณ อุโบสถวัดบ้านขนุน ตำบลโสน อำเภอขุนันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีพระอธิการแรม ปาปรหิโต เป็นพระอุปัชฌาย์
- สังกัด** : วัดประทุมเมฆ ถนนเทศบาล ๔ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์
- ตำแหน่ง** : เจ้าอาวาสวัดประทุมเมฆ
- เจ้าคณะตำบลในเมือง เขต ๒
- พระอุปัชฌาย์
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : วัดประทุมเมฆ ถนนเทศบาล ๔ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์